تصوير ابو عبدالرحمن الكردي

مختصر صحيح مسلم

للإمام زكي الدين عبد العظيم عبد القوي المنذري

المتوفى سنة ٦٥٦ هـ

به کوردی کردن و ڕونکردنەوەی

نوری شارس حمەخان

سەرپەرشتی چاپ

مەلا مەحموودی گەلاڵەیی

دار المعرفة

بيروت - لبنان

مختصر

صحيح مسلم

للإمام زكي الدين عبد العظيم بن عبد القوي المنذري

المتوفى ٦٥٦ هـ

به كوردی كردن و ڕونكردنەوەی

نوری فارس حمەخان

سەرپەرشتی چاپ

مەلا مەحموودی گەلاڵەیی

(بەرگی دووەم)

بسم الله الرحمن الرحيم

📖 ناوی کتێب ﴿ مختصر صحيح مسلم ﴾

📖 وەرگێڕانی: نوری فارس حەمەخان.

📖 تیراژ: (٣٠٠٠) دانــە.

📖 ژمارەی سپاردن: ژمارە (١٦٢٧)ی ساڵی (٢٠١١)ی وەزارەتی ڕۆشنبیری پێدراوە.

📖 ساڵی چاپ: ٢٠١١ز - ١٤٣٢ ك.

📖 تایپ: (نیان حسین)

📖 لەســەر ئــەرکی کتێبخانــەی ئــارام لــە چــاپ دراوەو مــافی چــاپکردنەوەی پارێزراوە بۆ کتێبخانەی ناوبراو.

بسم الله الرحمن الرحيم

٢- نـامـەی زەكـات

كتاب الزكاة

{بڕوانـە: تـاج/٢، زنجـيرە: ١ هـەتا زنجـيرە: ٢٤ لـە ژمـارە: ١١٧٥ هـەتا ١٢٩٤ + تەجريد/٢، لاپەڕە: ٩٢ هەتا لاپەڕە: ١٥٦ لە ژمارە: ١٣٩٥/٦٦٦ هەتا ژمـارە: ١٥١٢/٧٢٧ + فيقهی ئاسان/١ لاپەڕە: ٣١١ هـەتا لاپـەڕە: ٣٥٢ لـە زنجيرە: ١١٣ وە هـەتا زنجيرە: ١٣٦ + ريـاض/٣، لاپـەڕە: ١٤٦ هـەتا لاپـەڕە: ١٦١ لـە ژمـارە: ١٢٠٦ وە هـەتا ژمـارە: ١٢٢٠ لـە زنجيرە: ٢١٦ وە هەتا زنجيرە: ٢١٧}.

٣٨٩) باسی پێویستی (وجوب)ی زەكات. (١٢١ - ١٢٣).

باب: وُجُوبِ الزكاةِ

٥٠١- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما): عَنْ مُعَاذٍ قَالَ: بَعَثَنِى رَسُولُ اللَّـهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: « إِنَّكَ تَأْتِى قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ. فَادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنِّى رَسُولُ اللَّهِ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ، فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللَّـهَ افْتَـرَضَ عَلَـيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِى كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَـرَضَ عَلَـيْهِمْ صَـدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ فِى فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَاتَّقِ دَعْـوَةَ الْمَظْلُـومِ، فَإِنَّـهُ لَـيْسَ بَيْنَهَـا وَبَـيْنَ اللَّـهِ حِجَـابٌ ». {الحـديث: ١٢١ = ١٣٢ فـم. تجريـد/٢/٩٢ رقـم: ٦٦٦ = ١٣٩٥، ١٤٥٨، ١٤٩٦، ٢٤٤٨، ٤٣٤٧، ٧٣٧١، ٧٣٧٢. أبو داود. زكاة: ١٥٨٤. ترمذى. زكاة: ٦٢٥. نسائى. زكاة: ٢٤٣٤. تحفة: ٦٥١١}:

ئيبنو عەباس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: كاتێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) موعـازی كوڕی جەبەلی نارد بۆ يەمەنو كردی بەسەركارو مامۆستايان، لەسـەر ئـەم شـێوەيە فەرمانی پێكردو پێی فەرموو: (ئەوا تۆ دەچيت بۆ ناو گەلێك، كە ئـەهلی كيتـابنو خـاوەنی نامـەنو، خـاوەن عـيلمو زانسـتنو بەشـی خۆيـان هۆشـيارن، لەبەرئـەوە بەنەزاكەت موخاطەبەيان بكە، كاتێ دەچيتە ناويان لەپێشدا داوايان لێ بكە شايەتی

بـدەن: کـە هـەر خـودا خودایـەو خـودای تـر نییـەو، مـن کـە موحەممـەدی کـوڕی عەبـدوڵڵام، پێغەمبـەری خـودام، ئـەوجا ئەگـەر بـۆ ئەمـە بـە گوێیـان کـردی، ئـەوا پێشیان بڵێ: کە خودا (لەهەموو شەوو ڕۆژێکا) پێنـج نوێـژی لەسـەریان دانـاوە، جـا ئەگەر بۆ ئەمـەیش بـەگوێیان کـردی، ئـەوا پێیـان بڵـێ: کـە خـودای گـەورە زەکـاتی لەسەریان داناوە، کەلە دەوڵەمەندەکانیان وەردەگیرێو دەدرێتەوە بە هـەژارەکانیان، جـا ئەگـەر بۆئەمـەیش بـەگوێیان کـردی، ئـەوا نەکـەیت بچـیت نایـابی سـامانو ماڵەکانیان هەڵبژێریو لەباتی زەکات وەری بگری، بەڵکو مـاڵی مامناوەنـدی لـەباتی زەکات وەربگرە، وە خۆشت لەناڵەو نزای ستەمبار بپـارێزە، چونکە ئـاهو نزوولـەی ستەمبار تیرێکی کوشندەیەو، لەگەڵ لەکـەوان دەرچوو، بڕسـتی سـتەمکار دەبـڕێو، هیچ شتێ بەری ناگرێ، تـاخۆی دەگەیەنێتـە بارەگـای پـەروەردگار). {ریـاض/١/١٩٥، ژمارە: ٢٠٨، زنجیرە: ٢٦}.

٣٩٠) باسی زەکاتی پارەو دانەوێڵەو میوەو ئاژەڵ (٢٢٦٠ - ٢٢٧٤).

بابٌ: مَافِيهِ الزَّكَاةُ مِنَ الأَمْوَالِ العَيْنِ والحَرْثِ وَالمَاشِيَةِ

٥٠٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضى الله عنه) أَنَّ النَّبِـيَّ (صـلى الله عليـه وسـلم) قَالَ: « لَيْسَ فِي حَبٍّ وَلاَ تَمْرٍ صَدَقَةٌ، حَتَّـى تَبْلُـغَ خَمْسَـةَ أَوْسُـقٍ، وَلاَ فِيمَـا دُونَ خَمْسِ ذَوْدٍ صَـدَقَةٌ، وَلاَ فِيمَـا دُونَ خَمْسِ أَوَاقٍ صَـدَقَةٌ ». {الحـديث: ٢٢٦٥ = ٢٢٤٣ فـم. تجريـد/٢، لاپـەڕە: ١٠٠، رقـم: ٦٧٢ = ١٤٠٥، ١٤٤٧، ١٤٥٩، ١٤٨٤. أبـو داود. زكـاة: ١٥٥٨. ترمذى. زكاة: ٦٢٦. نسائى. زكاة: ٢٤٤٥. تحفة الأشراف: ٤٤٠٢}:

ئـەبو سـەعیدی خـودری (خـودای لێ ڕازی بـێ) دەفـەرموێ: پێغەمبـەر (دروودی خـودای لەسـەر بـێ) دەفەرموێ: (دانەوێڵەو خورماو بەری درەخت هەتا نەگاتە پێـنج ویسق، زەکـاتی لێ ناکەوێ، ژمارەی وشتر لەپێنج وشتر کەمتربێ، زەکاتی لێ ناکەوێ، زیو لەپێنج ئۆقیە کەمتربێ زەکاتی لێ ناکەوێ). {تاج/٢/٢٦، زنجیرە: ٧، ژمارە: ١٢٠٦ چاپی چوارەم}.

ئۆقیە چل درەمی زیوی ساغە، بەکێشانە، ئیتر سکەو دراوبێ، یا زیوی خشڵ، یا خاوبێ، جیاوازی نییە.

٣٩١) زەكاتی دەیەكو بیست یەك
باب: مَافِيهِ العُشْرُ أَوْ نِصْفُ العُشْرِ

٥٠٣- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) يَذْكُرُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « فِيمَا سَقَتِ الأَنْهَارُ وَالْغَيْمُ الْعُشُورُ، وَفِيمَا سُقِيَ بِالسَّانِيَةِ نِصْفُ الْعُشْرِ ». {الحديث: ٢٢٦٩ = ٢٢٤٧ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی خۆشەویستم بیست دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەر بێ): (زەكاتی بەراوو دیمەكار دەیەكە، وە زەكاتی ئەوەی بە وڵاخی چەرخ گێڕ ئاوبدرێ بیست یەكە). {تاج/٢٦/٢، زنجیرە: ٧، ژمارە: ١٢٠٧ چاپی چوارەم}.

٣٩٢) بەندەو ئەسپو ماینی موسوڵمان زەكاتیان لێ ناكەوێ
باب: لا زكاة عَلَى مُسْلِمٍ فِي عَبْدِهِ وَفَرَسِهِ

٥٠٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) أن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قال: « لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي عَبْدِهِ، وَلاَ فَرَسِهِ صَدَقَةٌ ». {الحديث: ٢٢٧٠ = ٢٢٤٨ فم. تجريد/٢/١٢٥، رقم: ٧٠٢ = ١٤٦٣، ١٤٦٤. أبو داود. زكاة: ١٥٩٤، ١٥٩٥. ترمذى. زكاة: ٦٢٨. نسائى. زكاة: ٢٤٦٦، ٢٤٦٧، ٢٤٦٨، ٢٤٦٩، ٢٤٧٠، ٢٤٧١. ابن ماجة. زكاة: ١٨١٢. تحفة الأشراف: ١٤١٥٣}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (موسوڵمان لەم دوو شتەیدا زەكاتی لەسەر نییە: لە وڵاخی بەرزەی داو، لە كۆیلەیدا) واتە: ماینو ئەسپو كۆیلە ژن بێ، یا پیاو، بەمەرجێ هی بازرگانی نەبن، زەكاتیان لێ ناكەوێ. {تاج/١٦/٢، زنجیرە: ٣، ژمارە: ١١٩٠ چاپی چوارەم}.

٣٩٣) پێشخستنی زەكات، یا نەدانی زەكات
باب: في تقديم الزَّكاةِ وَمَنْعِها

٥٠٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عُمَرَ عَلَى الصَّدَقَةِ، فَقِيلَ: مَنَعَ ابْنُ جَمِيلٍ، وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ وَالْعَبَّاسُ عَمُّ رَسُولِ اللَّهِ

(صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَا يَنْقِمُ ابْنُ جَمِيلٍ إِلاَّ أَنَّهُ كَانَ فَقِيرًا فَأَغْنَاهُ اللَّهُ، وَأَمَّا خَالِدٌ فَإِنَّكُمْ تَظْلِمُونَ خَالِدًا قَدِ احْتَبَسَ أَدْرَاعَهُ وَأَعْتَادَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَمَّا الْعَبَّاسُ فَهِيَ عَلَيَّ، وَمِثْلُهَا مَعَهَا ». ثُمَّ قَالَ: « يَا عُمَرُ أَمَا شَعَرْتَ أَنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنْوُ أَبِيهِ ». {الحديث: ٢٢٧٤ = ٢٢٥٢ فم. تجريد/٢/١٢٩، رقم: ٧٠٦ = ١٤٦٨. نسائي. زكاة: ٢٤٦٦. أبو داود. زكاة: ١٦٢٣. تحفة الأشراف: ١٣٩٢٢}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) عومەری نارد کردی بەسەرکاری سەر زەکات کە کۆی بکاتەوە، گوترا: ئیبنو جەمیلو خالیدی کوڕی وەلیدو عەبباسی مامەی پێغەمبەر زەکاتەکەیان نەداوە. کە ئەم هەواڵە درا بە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئیبنو جەمیل تۆڵەی ئەوە دەستێنێ، کە لەپێش ئیسلامبوونیدا هەژار بوو، لەپیتو فەڕی ئیسلامو، لە سایەی خوداو پێغەمبەرەوە ئێستا دەوڵەمەند بووە، واتە: ئەم کارەی ئیبنو جەمیل ئەوپەڕی سپڵەیی‌و پێنەزانییە، بەڵام ئێوە ناهەقی لەخالید دەکەن، چونکە ئەو تەنانەت زریەکەی‌و چەك‌و تفاقی جەنگی خۆیی تەرخان (وەقف) کردووە، لەڕێگەی خودادا، ئیتر چۆن زەکات نادات، عەبباسی کوڕی عەبدولوتتەلیبیش، کە هەق مامەی منە، کە پێغەمبەری خودام، بەڵێنتان دەدەمێ ئەو زەکاتەی کە لەسەریەتی دەیدات، وە ئەوەندەی تریش لەگەڵیدا دەبێ بدات.

ئەوجا فەرمووی: (ئەی عومەر! ئەوە نازانی کە مامەی پیاو لەجێی باوکیەتی؟). {بۆ باسی ئیبنو جەمیل بڕوانە تەجرید ژمارە: ٧٠٦}.

٣٩٤) هەڕەشە لە زەکاتنەدەر. (٢٢٩٥ – ٢٢٩٦)

باب: فِيمَنْ لا يُؤَدِّي الزَّكَاةَ

٥٠٦- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رضى الله عنه) قَالَ: انْتَهَيْتُ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ جَالِسٌ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ، فَلَمَّا رَآنِي قَالَ: « الأَخْسَرُونَ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ ». قَالَ: فَجِئْتُ حَتَّى جَلَسْتُ، فَلَمْ أَتَقَارَّ أَنْ قُمْتُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي مَنْ هُمْ؟ قَالَ: « هُمُ الأَكْثَرُونَ أَمْوَالاً، إِلاَّ مَنْ قَالَ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا (مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ وَعَنْ

يَمِينِهِ، وَعَنْ شِمَالِهِ) وَقَلِيلٌ مَا هُمْ، مَا مِنْ صَاحِبِ إِبِلٍ وَلاَ بَقَرٍ وَلاَ غَنَمٍ، لاَ يُؤَدِّي زَكَاتَهَا، إِلاَّ جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْظَمَ مَا كَانَتْ وَأَسْمَنَهُ، تَنْطِحُهُ بِقُرُونِهَا وَتَطَؤُهُا بِأَظْلاَفِهَا كُلَّمَا نَفِدَتْ أُخْرَاهَا، عَادَتْ عَلَيْهِ أُولاَهَا حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ ». {الحديث: ٢٢٩٧ = ٢٢٧٥ فم. بخاري. زكاة: ١٤٦٠، ٦٦٣٨. ترمذي. زكاة: ٦١٧. نسائي. زكاة: ٢٤٣٩. تحفة الأشراف: ١١٩٨١}:

ئەبو زەر (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: چووم بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەسێبەری کەعبەدا دانیشتبوو، کە گەیشتمە لای و چاوی بەمن کەوت، فەرمووی: (سوێندم بەخودای کەعبە زیانمەندترین کەس خۆیانن!).

ئەبو زەر فەرمووی: منیش چووم لەخزمەتیدا دانیشتم، بەلام ئۆقرەم پێ نەگیراو هەڵسامو عەرزیم کرد: ئەی پێغەمەری خودا! باوك و دایکم بەقوربانت بن، ئەوانە کێن کە گەورەترین زیانمەند خۆیانن؟ فەرمووی: (ئەوانە ئەوانەن کە زۆرترین ماڵو سامانیان هەیەو مافی مافدارانی لێ نادەن) ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەهەردوو دەستی ئاماژەی بۆ هەرچوار لای خۆی کرد، بۆ بەردەمی و بۆ پشتی و بۆلای راستی و بۆلای چەپی و فەرمووی: (مەگەر ئەوانەیان کە ئاوا بەهەر چوار لادا، سامان ببەخشن و لەڕێگەی خوادا ماڵی خۆیان خەرج بکەن، وە ئەم جۆرە خودا پێداوانەیش زۆر کەمن).

ئەوجا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (وە ئەوەی خاوەنی وشتربێ، یاهی رەشەوڵاخ بێ، یاهی مەڕو بزنبێ و مافی مافدارانیان لێ نەداو، زەکاتیان لێنەدا، لەرۆژی ژینەوەدا، لە قیامەتدا، لە دەشتێکی کاکی بەکاکی تەختدا، لەسەر سك وەك بەڕە رادەخرێ بۆیان، ئەوجا ئەو ئاژەڵە دێن، هەتا بڵێی زل زل و قەڵەو قەڵەون، بە شاخ شۆقی تێ هەڵ دەدەن، بەسم گێرەی دەکەن، هەموو جارێ کەدواییەکەیان تێ دەپەڕێ بەسەریا، دیسانەوە بەراییەکەیان دەگێڕنەوە بۆسەری ئیتر ئەو کابرایە ئەمە حاڵیەتی، تا دادگایی نێوانی ئەوخەڵکە تەواو دەبێ). {تاج/١٤/٢، زنجیرە: ٣، ژمارە: ١١٨٦}.

٥٠٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلاَ فِضَّةٍ لاَ يُؤَدِّى مِنْهَا حَقَّهَا، إِلاَّ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحَ مِنْ نَارٍ فَأُحْمِىَ عَلَيْهَا فِى نَارِ جَهَنَّمَ، فَيُكْوَى بِهَا جَنْبُهُ وَجَبِينُهُ وَظَهْرُهُ، كُلَّمَا بَرَدَتْ أُعِيدَتْ لَهُ، فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ فَيُرَى سَبِيلُهُ، إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ ». قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَالإِبِلُ؟ قَالَ: « وَلاَ صَاحِبُ إِبِلٍ لاَ يُؤَدِّى مِنْهَا حَقَّهَا، وَمِنْ حَقِّهَا حَلَبُهَا يَوْمَ وِرْدِهَا، إِلاَّ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ بُطِحَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ، أَوْفَرَ مَا كَانَتْ، لاَ يَفْقِدُ فَصِيلاً وَاحِدًا مِنْهَا، تَطَؤُهُ بِأَخْفَافِهَا، وَتَعَضُّهُ بِأَفْوَاهِهَا، كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أُولاَهَا، رُدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا، فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيُرَى سَبِيلُهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ ». قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: فَالْبَقَرُ وَالْغَنَمُ؟ قَالَ: « وَلاَ صَاحِبُ بَقَرٍ وَلاَ غَنَمٍ، لاَ يُؤَدِّى مِنْهَا حَقَّهَا، إِلاَّ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ بُطِحَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ، لاَ يَفْقِدُ مِنْهَا شَيْئًا لَيْسَ فِيهَا عَقْصَاءُ، وَلاَ جَلْحَاءُ وَلاَ عَضْبَاءُ، تَنْطِحُهُ بِقُرُونِهَا وَتَطَؤُهُ بِأَظْلاَفِهَا، كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أُولاَهَا رُدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيُرَى سَبِيلُهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَالْخَيْلُ؟ قَالَ: « الْخَيْلُ ثَلاَثَةٌ: هِىَ لِرَجُلٍ وِزْرٌ، وَهِىَ لِرَجُلٍ سِتْرٌ، وَهِىَ لِرَجُلٍ أَجْرٌ، فَأَمَّا الَّتِى هِىَ لَهُ وِزْرٌ، فَرَجُلٌ رَبَطَهَا رِيَاءً وَفَخْرًا وَنِوَاءً عَلَى أَهْلِ الإِسْلاَمِ، فَهِىَ لَهُ وِزْرٌ، وَأَمَّا الَّتِى هِىَ لَهُ سِتْرٌ، فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِى سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللَّهِ فِى ظُهُورِهَا وَلاَ رِقَابِهَا، فَهِىَ لَهُ سِتْرٌ، وَأَمَّا الَّتِى هِىَ لَهُ أَجْرٌ، فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِى سَبِيلِ اللَّهِ لأَهْلِ الإِسْلاَمِ فِى مَرْجٍ وَرَوْضَةٍ فَمَا أَكَلَتْ مِنْ ذَلِكَ الْمَرْجِ أَوِ الرَّوْضَةِ، مِنْ شَىْءٍ إِلاَّ كُتِبَ لَهُ عَدَدَ مَا أَكَلَتْ حَسَنَاتٌ، وَكُتِبَ لَهُ عَدَدَ أَرْوَاثِهَا وَأَبْوَالِهَا حَسَنَاتٌ وَلاَ تَقْطَعُ طِوَلَهَا فَاسْتَنَّتْ شَرَفًا أَوْ شَرَفَيْنِ، إِلاَّ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَدَدَ آثَارِهَا وَأَرْوَاثِهَا حَسَنَاتٍ، وَلاَ مَرَّ بِهَا صَاحِبُهَا عَلَى نَهْرٍ فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلاَ يُرِيدُ أَنْ يَسْقِيَهَا إِلاَّ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَدَدَ مَا شَرِبَتْ حَسَنَاتٍ ». قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: فَالْحُمُرُ؟ قَالَ: « مَا أُنْزِلَ عَلَىَّ فِى الْحُمُرِ شَىْءٌ إِلاَّ هَذِهِ الآيَةُ الْفَاذَّةُ الْجَامِعَةُ: (فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ)». {الحديث: ٢٢٨٧ = ٢٢٦٥ فم. تجريد/٢/٩٥، رقم: ٦٧٠ = ١٤٠٢، ٢٣٧٨، ٣٠٧٣، ٩٦٥٨ + ١٠٤٢ =

٢٣٧١، ٢٨٦٠، ٣٦٤٦، ٤٩٦٢، ٤٩٦٣، ٧٣٥٦. نسائی. خیل: ٣٥٦٥. تحفة الأشراف: ١٢٣١٦}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەوکەسەی خاوەنی زێڕو زیوبێو زەکاتی لێ دەرنەکا، لەرۆژی قیامەتدا، ئەو زێڕو زیوە سوور دەکرێتەوە، لەناو ئاگری دۆزەخا، تادەبێ بەیەك پلێتو یەك پارچە ئاگری سوور، ئەوجا تەنیشتیو ناوچەوانیو پشتیو هەموو لەشی تری پێی داخ دەکرێ، هەموو جارێ کەسارد دەبێتەوە، سەرلەنوێ سوور سووری دەکەنەوە بۆیو دیسان وای لێ دەکەنەوە، ئیتر لەو رۆژەدا کە پەنجا هەزار ساڵ درێژە، ئەو کابرایە ئەمە حاڵیەتی، هەتا دادگایی بەندەکان لەناو خۆیانا لە دادگای خودادا تەواو دەبێ، ئەوجا رێگەی خۆی پێ نیشان دەدرێ، سا یا بۆ بەهەشت، یا بۆ دۆزەخ.

گوترا: ئەی پێغەمەری خودا! ئەی بڕیاری وشتر چییە؟! فەرمووی: (وە ئەوەی کەخاوەنی وشتربێو، مافی مافدارانی لێ نەدات کە یەکێ لەو مافانەی کە لەوشتردا هەن ئەوەیە: ئەو رۆژەی کە وشترەکە دەبەن بۆ سەرئاوو ئاو دەدرێو دەدۆشرێ، لەو شیرەی ئەو رۆژەیشدا، مافی هەژارانی واتیادا، وەك خەرمانلۆغەی خەرمانی دانەوێڵە، ئەو خاوەن وشترەی کە مافی مافدارانی لێ نەدا، لەرۆژی قیامەتدا، لە دەشتێکی کرکای کرکدا، لەسەردەم، رایدەخەن بۆ ئەو وشترانە، وە تابڵێیت زل زلو فیلەتەنو قەبەنو، یەك پارینەشیان کەم نییە، ئیتر ئەوانیش بەپێ دەیشێلنو، بەدەم دەیگەزنو قەپی لێ دەگرن، گشت جارێ کەدواییەکەیان بەسەریدا تێدەپەڕێ، دیسانەوە بەراییەکەیان دەگێڕنەوە بۆسەری، ئیتر ئەمە حاڵیەتی لەو رۆژەدا کە پەنجا هەزار ساڵ درێژە، هەتا دادگاییو دادپرسیی نێوان بەندەکان تەواو دەبێ، ئەوجا رێگەی خۆی پیشان دەدرێ، سایا بۆ بەهەشت یا بۆ دۆزەخ.

گوترا: ئەی پێغەمەری خودا! ئەی رەشە وڵاخو مەڕو بزن؟!

فەرمووی: (وە ئەوەی خاوەنی رەشە وڵاخو مەڕو بزن بێ، مافی هەژارانیان لێ نەداو زەکاتی شەرعییان لێ دەرنەکا، لەرۆژی ژینەوەدا، لە قیامەتدا، لە دەشتێکی

کرکای کرکا، لەسەردەم بۆیان تەخت دەکرێ، ئەو ئاژەڵە لەو کاتەدا، نە تاقە یەکێکیان کەمە، نە شاخ بادراوێکیان واتیادا، نە کۆڵێ، نە شاخ شکاوێ، بەڵکوو هەموو زرتو زیتو بزو ئامادەن بۆ شەڕە شۆقو قۆچ وەشاندن، ئیتر بەشاخ دەیدەنە بەرقۆچو، بەسم گێرەی دەکەن، گشت جارێ کەدواییەکەیان بەسەریدا تێدەپەڕێ، دیسانەوە بەراییەکەیان دەگێڕنەوە بۆسەری، ئیتر ئەمە حاڵیەتی لەو رۆژەدا کە پەنجا هەزار ساڵ درێژە، هەتا مەحکەمەی نێوان بەندەکان تەواو دەبێ، ئەوجا رێگەی خۆی پێ پیشان دەدرێ، جایا بۆ دۆزەخ، یا بۆ بەهەشت.

گوترا: ئەی پێغەمەری خودا! ئەوا بڕیار (حوکم)ی زێڕو زیوو وشترو رەشەوڵاخو بزنو مەڕمان زانی، ئەی بڕیاری وڵاخی بەرزە چییەو چۆنە!

فەرمووی: (وڵاخی بەرزە سێ جۆرە: بۆ هەندێ پیاو مایەی شەڕە، بۆ هەندێ پیاو پەردەو داپۆشەرە، بۆ هەندێ پیاویش مایەی پاداشو خێرە، مایەی تاوانو شەڕە بۆ کەسێ کە رایدەگرێ بۆ ریاو چاوەو خۆنواندنو شانازی کردنو هەروا بۆ دوژمنایەتیو دژایەتیی گەلی ئیسلامو لەدژی موسوڵمانان بەکاری دەهێنێ!

پەردەو تارایەکی داپۆشەریشە بۆ ئەو پیاوەی کە لەڕێگەی خودادا رایدەگرێو بۆ روو سووریی هەردوو جیهان، کارو کەسابەتی پێوە دەکاو، ئەو مافەی کەخودا لەسەر ئەو وڵاخەی داناوە، کە برێتییە لە خەباتگێڕان لەسەر پشتی، ئەو مافە فەرامۆش ناکا، لەکاتی خۆیدا ئاوو ئالیکی دەدا، وچانی دەدا، نایڕەتێنێ، مایەی پاداشی باشو خێری زۆریشە بۆ ئەو پیاوەی کە رایدەگرێ، بۆ غەزاکردنو تێکۆشان لەبەر رەزای خودا، بۆ بەرژەوەندیی گەلی ئیسلام، لە مێرگێکدا، یا لەمێرغوزارێکا دەیبەستێتەوە، ئیتر ئەو وڵاخە هەرچی بخوات لەو مێرگو مێرغوزارەو، چەندە لەو لەوەڕە بلەوەڕێ، بە ژمارەی ئەوە چاکەو خێرو خێرات بۆ خاوەنەکەی دەنووسرێ، تەنانەت ئەگەر مەڕبەندەکەی بپسێنێ، یان پەتو گوریسەکەی بپچڕێنێ، وە سەرێ دوو سەر غاربکاو، بای باڵی خۆی بداو، یاریو تەراتێن بکاو، تەنانەت ئەگەر بەبێ سوارەکەیشی تەراتێن بکا، هەتا لەکاتی وایشدا خودا بە

ژمارەی شوێن سەو بە ژمارەی تەرس و میزەکەی، چاکەو خێر بۆ خاوەنەکەی دەنووسرێ.

گریمان خاوەنەکەی بەسەر ئاوێکا بردی، نیازی ئەوەیشی نەبێ کە ئاوی بدا، بەڵام وڵاخەکە لە خۆیەوە دەمی نایە ئاوەکەوەو لێی خواردەوە، ئەوە بەقەد ژمارەی ئەو ئاوەی کەدەیخواتەوە چاکەی بۆ دەنووسرێ.

گوترا: قوربان! ئەی بڕیاری شەرع، سەبارەت بە گوێدرێژ چییە؟ فەرمووی (درووودی خودای لەسەر بێ): (لەبارەی گوێدرێژەوە هیچ سرووشێکم بەتایبەتی بۆ نەهاتووە، تەنیا ئەم ئایەتە دانسقەو کەم هاوتایە نەبێ، کە کۆگیرەو تێکڕا گشت جۆرە خێرو چاکەیەك، کەمو زۆر، دەگرێتەوە، کە دەفەرموێ: {فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ (٧) {وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (٨) – زلزلة – ٩٩/٧ – ٨}. واتە: هەرکەسێ بەقەی سەنگی تۆسقاڵێ چاکەی کردبێ، پاداشە باشەکەی وەردەگرێ، هەروا هەرکەسێ بەقەی سەنگی تۆسقاڵێ خراپەی کردبێ، پاداشتەکەی وەردەگرێ). {رياض/٣، زنجيره: ٢١٦، ژماره: ١٢١٤ + تاج/٤ چاپی چوارەم، ژماره: ٤٣٩٤}.

٣٩٥) هەڕەشە لەوانەی هەر پووڵو پارە کەڵەکە دەکەن. (٢٢٩٧ - ٢٣٠٤).

بابٌ: فِي الكَانِزِينَ وَالتَّغْلِيظِ عَلَيْهِمْ

٥٠٨- عَنِ الأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: كُنْتُ فِي نَفَرٍ مِنْ قُرَيْشٍ، فَمَرَّ أَبُو ذَرٍّ (رضى الله عنه) وَهُوَ يَقُولُ: (بَشِّرِ الْكَانِزِينَ بِكَيٍّ فِي ظُهُورِهِمْ، يَخْرُجُ مِنْ جُنُوبِهِمْ، وَبِكَيٍّ مِنْ قِبَلِ أَقْفَائِهِمْ يَخْرُجُ مِنْ جِبَاهِهِمْ. قَالَ: ثُمَّ تَنَحَّى فَقَعَدَ. قَالَ: قُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا أَبُو ذَرٍّ. قَالَ: فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ: مَا شَيْءٌ سَمِعْتُكَ تَقُولُ قُبَيْلُ؟ قَالَ: مَا قُلْتُ إِلاَّ شَيْئًا قَدْ سَمِعْتُهُ مِنْ نَبِيِّهِمْ (صلى الله عليه وسلم)، قَالَ: قُلْتُ: مَا تَقُولُ فِي هَذَا الْعَطَاءِ؟ قَالَ: خُذْهُ فَإِنَّ فِيهِ الْيَوْمَ مَعُونَةً، فَإِذَا كَانَ ثَمَنًا لِدِينِكَ فَدَعْهُ). {الحديث: ٢٣٠٤ = ٢٢٨٢ فم. بخاری. زكاة: ١٤٠٧. تحفة الأشراف: ١١٩٠٠}:

ئەحنەفی کوڕی قەیس (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لەگەڵ کۆمەڵێ پیاوی قورەیشدا دانیشتبووم، ئەبو زەڕی غەفاری (رەزای خودای لێ بێ) تێپەڕیو دەیفەرموو:

موژده بده بەئەوانە، کە بەناهەق ماڵو سامان کەڵەکە دەکەنو مافی ڕەوای خۆی لێ نادەن، بەداخێکی ئاگرین، کە دەنرێ بە پشتیانا لە لاتەنیشتیانەوە دەردەچێ، وەدەنرێ بە پشتملیانا، لەناوچاوانیانەوە دەردەچێ). فەرمووی: ئەوجا پەڕی گرتو بەتەنها دانیشت، فەرمووی: گوتم: ئەمە کێیە؟ گوتیان: ئەمە ئەبو زەرە فەرمووی: (جا هەڵسام چووم بۆلای، عەرزیم کرد: تۆزێ لەمەوبەر گوێم لێت بوو، شتیکت فەرموو، ئەوە چی بوو؟ فەرمووی: (ئەوەی کە گوتم فەرمایشتی پێغەمبەرە، کە پێغەمبەری هەموومانە، شتێك نییە کە لەخۆمەوە بیڵێم!!). فەرمووی: عەرزیم کرد: ئەی چی دەفەرمووی، سەبارەت بەم بەراتو مووچەیەی کە ئێستە دەوڵەت دەیدا بە ئێمەومانان؟ فەرمووی: وەری بگرە، بەپێی ئەم ڕۆژگارە دەبێ بە کۆمەکی لەسەر باری ژیان، بەڵام هەرکاتێ بوو بە بەهای فرۆشتنی ئایینەکەت ئەوە وەری مەگرەو وازی لێ بهێنە).

٣٩٦) فەرمانکردن بە رازیکردنی کارگوزاری سەر زەکات. (٢٢٩٥ - ٢٢٩٦).

باب: الأَمْرُ بِإِرْضَاءِ الْمُصَدِّقِينَ

٥٠٩- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنه) قَالَ: جَاءَ نَاسٌ مِنَ الأَعْرَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالُوا: إِنَّ نَاسًا مِنَ الْمُصَدِّقِينَ يَأْتُونَنَا فَيَظْلِمُونَنَا، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « ارْضُوا مُصَدِّقِيكُمْ ». قَالَ جَرِيرٌ: مَا صَدَرَ عَنِّى مُصَدِّقٌ مُنْذُ سَمِعْتُ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلاَّ وَهُوَ عَنِّى رَاضٍ». {الحديث: ٢٢٩٥ = ٢٢٧٣ فم. أبو داود. زكاة: ١٥٨٩، نسائى. زكاة: ٢٤٥٩. تحفة الأشراف: ٣٢١٨}:

جەریری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کۆمەڵێ لە عەرەبە دەشتەوانەکان هاتن بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سکاڵایان لەلای کرد، گوتیان: کەسانێك دێنەلامان زەکات کۆدەکەنەوە، ناهەقیمان لێ دەکەن، ئەویش فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (کارگوزاری سەر زەکاتەکانتان رازی بکەن).

جەریر دەفەرموێ: ئەوەتەی ئەمەم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بیستووە، هیچ سەرکارێکی زەکاتم بەڕێ نەکردووە کەلێم ناڕازی بێت). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧، ژمارە: ١٢٣٩، چاپی چوارەم}.

٣٩٧) نزای باش کردن بۆ کەسێ بەسەر راستی زەکاتەکەی بدا. (٢٤٨٩ - ٢٤٩٠)

باب: الدُّعَاءُ لِمَنْ أَتَى بِصَدَقَتِهِ

٥١٠- عَنْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أَوْفَى (رضى الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا أَتَاهُ قَوْمٌ بِصَدَقَتِهِمْ، قَالَ: « اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِمْ ». فَأَتَاهُ أَبِي أَبُو أَوْفَى بِصَدَقَتِهِ، فَقَالَ: « اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي أَوْفَى ». {الحديث: ٢٤٨٩ = ٢٤٦٧ فم. تجريد/٢/١٤١، رقم: ٢٧٠ = ١٤٩٧، ٤١٦٦، ٦٢٣٢، ٦٣٥٩. أبو داود. زكاة: ١٥٩٠. نسائى. زكاة: ٢٤٥٨. ابن ماجة. زكاة: ١٧٩٦}:

عەبدوڵڵای کوڕی ئەبو ئەوفا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: دەستووری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وابوو، کە کەسێ زەکاتی خۆی بۆی دەهێنا، دەیفەرموو: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي فُلَانٍ): خودایە! ڕەحمەت بڕێژە بەسەر کەسوکارو بنەماڵەی فیسارە کەسدا).

باوکیشم کە زەکاتەکەی خۆی بۆی برد فەرمووی: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي أَوْفَى): خودایە ڕەحمەت بڕێژە بەسەر بنەماڵەی ئەبو ئەوفادا). {تاج/٢/٤٢، زنجیرە: ١٧، ژمارە: ١٢٤١}.

ڕوونکردنەوە:

١- ئەوەوی (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پاڕانەوەو نزاکردن، لەلایەنی زەکات وەرگرەوە، بۆ زەکات دەرکەر، سوننەتە، بەپێی ئایەتی: {وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ – توبة/١٠٣} واتە: ئەی پێغەمەری خۆشەویست! کاتێ زەکات لە موسوڵمانان وەردەگریت، بۆیان بپاڕێرەوەو نزای باشیان بۆبکە، ئەم نزاو پاڕانەوەی

تۆ بۆ ئەوان بەتایبەتی لەم کاتەدا، دەبێ بەهۆی دڵ ئارامی بۆ ئەوان، وە ئەم نزایەی پێغەمبەریش، بەپێی ئەم ئایەتە بووە.

٢- عەبدوڵڵای کوڕی ئەبو ئەوفا (رەزای خودایان لێ بێ) خۆیو باوکی لە هاوەڵانی پێغەمبەر بوون، ئەبو ئەوفا ناوی عەلقەمەی کوڕی خالیدە، لە عەبدوڵڵاوە نەوەدو پێنج فەرموودە گێڕانەوە کراوە، بوخاری یازدە فەرموودەی لەوەوە گێڕاوەتەوە، ئەبو ئەوفا، یەکێك بوو لەو کۆمەڵە هاوەڵانە، کە لە رۆژەکەی حودەیبییەدا، لەبن دار سەمووسەرەکەدا پەیمانی خۆشنوودییان بەست لەگەڵ پێغەمبەردا، کە ناوداره بە بەیعەتی ریزوان.

عەبدوڵڵا (یەکێکە لەو حەوت سەحابەیە، کە پێشەوا ئیمامی ئەبو حەنیفە (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ) بە خزمەتیان گەیشتووە، کە یەکێکی تریان ئەنەسی کوڕی مالیکە، ئەوکاتە کە ئەبو حەنیفە بەخزمەت عەبدوڵڵا دەگا، ساڵی هەشتای کۆچی بووە، ئەبو حەنیفە حەوت ساڵان بووە، کە تەمەنی فامینو لەشت تێگەیشتنە، کەواتە: ئەبو حەنیفە تابیعییە، بەپێی فەرموودەی ساغی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەباشیو چاکیدا، لەپلەی دووەمی چاکانی نەتەوەی ئیسلام دایە، وەك دەفەرموێ: « خَيْرُ أُمَّتِي قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ – تاج/٣، لاپەڕە: ٥٣١، زنجیرە: ١، ژمارە: ٣٢٢١ – ش/د/ت».

عەبدوڵڵا ئامادەی حودەیبییەو خەیبەرو مەڵبەندو شەڕگەکانی تری دوا ئەوانیش بووە، خۆیو باوکی لە یارانی بەیعەتی ریزوانن، عەبدوڵڵا هەتا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەفاتی کرد، لەمەدینە لە خزمەتیدا بوو، لەپاشا باریکرد بۆ کووفە، لەکۆتایی تەمەنیدا نابینا بوو، عەبدوڵڵا دەیفەرموو: (شەش غەزام لە خزمەتی پێغەمبەردا کردووە، لەو غەزایانەدا، لەبرسانا کوللەمان دەخوارد، لەهەشتاو حەوت، هەشتاو شەشی کۆچیدا لە کووفە مردووە، دوا هاوڕێی پێغەمبەر بووە کە لەکووفە مردووە، ئەم زاتانە فەرموودەیان لەوەوە گێڕاەتەوە: ئەبو ئیسحاقی شەیبانیو سەلەمەی کوڕی کەهیل (رەزای خودایان لێ بێ).

٣٩٨) دڵنەوایی باوەڕ لاواز بە بەشدانی
باب: إِعْطَاءُ مَنْ يَخَافُ عَلَى إِيمَانِهِ

٥١١- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رضى الله عنه) قَالَ: قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَسْمًا. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْطِ فُلاَنًا فَإِنَّهُ مُؤْمِنٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): « أَوْ مُسْلِمٌ » أَقُولُهَا ثَلاَثًا وَيُرَدِّدُهَا عَلَيَّ ثَلاَثًا: « أَوْ مُسْلِمٌ » ثُمَّ قَالَ: « إِنِّي لأُعْطِي الرَّجُلَ، وَغَيْرُهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْهُ، مَخَافَةَ أَنْ يَكُبَّهُ اللَّهُ فِي النَّارِ ». {الحديث: ٣٧٦ = ٣٩٠ فم. تجريد/١/٤٦ رقم: ٢٦ = ٢٧، ١٤٧٨. أبو داود. سنة: ٤٦٨٥. نسائى. إيمان: ٥٠٠٧}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: من خۆم دانیشتبووم، لەوکاتەدا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەشی دەستەیەکی دا، بەڵام بەشی پیاوێکی نەدا، بەلای منەوە ئەو پیاوە باشترینیان بوو، لەبەرئەوە گوتم: قوربان! ئەی پێغەمەری خودا! ئەوە بۆچی بەشی جوعەیکی کوڕی سوراقەی ضەمریت نەدا، خۆ بەخودا من بەبڕواداری دەزانم؟! فەرمووی: (بەڵکوو بڵێ بە موسوڵمانی دەزانمو لەکاتی وادا، شایەتی باوەڕ، کە شتێکە والەناو دڵدا، بۆئەم جۆرە کەسەی مەدە).

جامنیش کەمێ بێ دەنگ بووم، هەتا ئەوەی کە دەیمزانی لەبارەی موسوڵمانەتی ئەو پیاوەوە زۆری بۆم هێنا، لەبەرئەوە پرسیارەکەمم دووبارە کردەوە، پێغەمبەریش هەر فەرمایشتەکەی پێشووی دووبارە کردەوە، لەبەر ئەوە کەمێکی تریش بێ دەنگ بوومەوە، هەتا لەبەر هەمان هۆی پێشوو پرسیارەکەم بۆ جاری سێیەم دووبارە کردەوە، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) دیسانەوە هەر فەرمایشتەکەی پێشووی دووبارە کردەوە، لە دواییدا فەرمووی: (ئەی سەعد! گەلێ جار من بەش دەدەم بەهەندێ کەس، هەیشە لە دڵەوە لەوم خۆشتر دەوێو بەشیشی نادەم، دەزانی بۆچی؟ چونکە هەندێ کەس نۆ موسوڵمانن، یا چاو چنۆکن، دەمەوێ بە بەش پێدان بیان لاوێنمو بیانکەم بە دۆستی ئیسلام، نەبادا بچێتەوە ناو بێ بڕوایی‌و خودا لەناو ئاگری دۆزەخدا سەرەنگرێی بکا، بەڵام هەیە خۆی موسوڵمانی ساغە، پێویستی بەلاواندنەوە نییە).

ئەمە دەقی ئەم فەرموودەیەیە لە تەجریدی بوخاریدا بڕوانە: (ژمارە: ٢٦ = ٢٧ فتح الباری).

٣٩٩) بەشدانی نۆ موسوڵمانو ئارامگرتنی باوەڕ دامەزراوەکان. (٢٤٢٥ - ٢٤٦٩)

باب: إِعْطَاءُ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ عَلَى الْإِسْلَامِ وَتَصَبُّرُ مَنْ قَوِيَ إِيمَانُهُ

٥١٢- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ حُنَيْنٍ أَقْبَلَتْ هَوَازِنُ وَغَطَفَانُ وَغَيْرُهُمْ بِذَرَارِيِّهِمْ وَنَعَمِهِمْ، وَمَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) يَوْمَئِذٍ عَشَرَةُ آلَافٍ وَمَعَهُ الطُّلَقَاءُ، فَأَدْبَرُوا عَنْهُ، حَتَّى بَقِيَ وَحْدَهُ، قَالَ: فَنَادَى يَوْمَئِذٍ نِدَاءَيْنِ لَمْ يَخْلِطْ بَيْنَهُمَا شَيْئًا، قَالَ: فَالْتَفَتَ عَنْ يَسَارِهِ فَقَالَ: « يَا مَعْشَرَ الأَنْصَارِ!». قَالُوا: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَبْشِرْ نَحْنُ مَعَكَ، قَالَ: وَهُوَ عَلَى بَغْلَةٍ بَيْضَاءَ، فَنَزَلَ، فَقَالَ: «أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ» فَانْهَزَمَ الْمُشْرِكُونَ، وَأَصَابَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) غَنَائِمَ كَثِيرَةً، فَقَسَمَ فِي الْمُهَاجِرِينَ وَالطُّلَقَاءِ، وَلَمْ يُعْطِ الأَنْصَارَ شَيْئًا، فَقَالَتِ الأَنْصَارُ: إِذَا كَانَتِ الشِّدَّةُ فَنَحْنُ نُدْعَى وَيُعْطَى الْغَنَائِمُ غَيْرَنَا، فَبَلَغَهُ ذَلِكَ فَجَمَعَهُمْ فِي قُبَّةٍ، فَقَالَ: « يَا مَعْشَرَ الأَنْصَارِ، مَا حَدِيثٌ بَلَغَنِي عَنْكُمْ؟». فَسَكَتُوا، فَقَالَ: « يَا مَعْشَرَ الأَنْصَارِ! أَمَا تَرْضَوْنَ أَنْ يَذْهَبَ النَّاسُ بِالدُّنْيَا، وَتَذْهَبُونَ بِمُحَمَّدٍ، تَحُوزُونَهُ إِلَى بُيُوتِكُمْ؟» قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ رَضِينَا. قَالَ: فَقَالَ: «لَوْ سَلَكَ النَّاسُ وَادِيًا، وَسَلَكَتِ الأَنْصَارُ شِعْبًا لأَخَذْتُ شِعْبَ الأَنْصَارِ» قَالَ هِشَامٌ – يَعْنِي ابْنَ زَيْدِ بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ – فَقُلْتُ: يَا أَبَا حَمْزَةَ أَنْتَ شَاهِدٌ ذَلِكَ؟ قَالَ: وَأَيْنَ أَغِيبُ عَنْهُ؟). {الحديث: ٢٤٣٨ = ٢٤١٦ فم. زكاة. تجريد/٤/٣٤٠ رقم: ١٥٩٥ = ٤٣٣٤ + ١٢٧٠ = ٣١٤٦ = بەرگی/٣ تجريد لاپەڕە: ٣٩٤ + رقم: ١٢٧١ تجريد}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ڕۆژی غەزای حونەین، کە ڕەزمگای حونەین رویدا، لەشکری هۆزی هەوازینو سوپای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەرامبەری یەکتری ڕاوەستان، هۆزی هەوازینو هۆزی غەطەفانو چەند کۆمەڵێ لەچەند هۆزێکی تر، بەخۆیانو ماڵو منداڵو خێزانو ئاژەڵیانەوە هاتبوون بۆ ئەو جەنگە، سوپاکەی پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) بێجگە لەو نۆ موسوڵمانانەی کە لەکاتی گرتنی مەککەدا ئیسلام بوو بوون، دە هەزار کەس بوون، جا لەسەرەتاوە،

لەشکرەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) شکستیان هێنا، تەنانەت پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خۆی بەتەنیا مایەوە، جا لەوکاتە ناسکەدا، دوو بانگەوازی کرد، لەنێوانیانا، بانگەوازی تری لەکەسی تر نەکرد، بەلای راستیدا ئاوڕی دایەوەو فەرمووی: (ئەی کۆمەڵەی یاریدەدەران! ئەی دەستەی ئەنصار!) ئەنصارەکانیش بەیەك دەنگ وەڵامیان دایەوەو فەرموویان: (ئەی پێغەمەری خودا! ئەمەتاین واین لەخزمەتتا، فەرموو بفەرموو سەرمان لەڕێتایە!) فەرمووی: ئەوجا ئاوڕی دایەوە بەلای چەپاو دیسان فەرموویەوە: (ئەی کۆمەڵەی یاریدەدەران!) ئەوانیش بەیەك دەنگ فەرموویانەوە: ئەی پێغەمەری خودا! موژدەت لێ بێ واین لەخزمەتتا، سەرمان وا لەڕێتا، فەرموو بفەرموو). پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەتا ئەوکاتە، بەسواری هێسترێکی سپی بوو، جا لەوڵاخەکەی دابەزی، کەناوی دوڵدوڵ بوو، فەرمووی: (من بەندەو پێغەمبەری خودامو، درۆزنو جادوو بازنیمو، قسەی من وەحیەو راستو دروستەو سەرکەوتن هەر بۆ ئێمەیە ئیتر بۆ وره بەردەدەنو نوشوست دەهێنن، ئیتر لەشکری ناموسوڵمانەکان شکاو هەڵیان تۆڕاند، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تاڵانییەکی زۆری دەست کەوت، دابەشی کرد بەسەر کۆچکاران و ئازادکراوەکانی فەتحی مەککەدا، هیچ بەشی یاریدەدەرانی لەو تاڵانییە نەدا، جا یاریدەدەران لەسەر ئەمە گلەییان لە پێغەمبەر کرد وەك ئەوە گوتیان: (ئەگەر تەنگانە بێ ئێمە بانگ دەکرێین، بەڵام تاڵان دەدرێ بەکەسانی تر). کە ئەم قسەو باسە گەیشتەوە بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ناردی بەشوێنیاناو لەناو خێوەتێکی چەرمێندا کۆیکردنەوەو فەرمووی: (ئەی کۆمەڵەی ئەنصار! ئەو قسەیە چییە کە لەئێوەوە پێم گەیشتۆتەوە، گوایە گلەییتان لەمن کردووە؟). ئەوانیش بێ دەنگ بوون، ئەوسا بۆ دڵدانەوەی ئەوان فەرمووی: (ئەی کۆمەڵەی یاریدەدەران! ئایا بەوە رازی نابن، کە خەڵکی پڕوپیتی جیهان لەگەڵ خۆیان ببەنەوە، بەڵام ئێوە موحەممەدی پێغەمبەری خودا، لەبری بەش، لەگەڵ خۆتان ببەنەوە بۆ ماڵەکانتان لەشاری مەدینە؟). گوتیان: بەڵێ: ئەی پێغەمەری خودا! بەوە رازین. فەرمووی:

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دەی بزانن ئەگەر خەڵکی تر هەموویان، لەشارێوە بڕۆن، بەڵام ئێوەی یاریدەدەران، لە باریکە رێوە بڕۆن، من لە باریکە رێگەی ئێوەوە دەڕۆمو ئەوەندەم خۆش دەوێن لەئێوە جیانابمەوە).

هیشامی کوڕی زەیدی کوڕی ئەنەسی کوڕی مالیك دەفەرموێ: عەرزی ئەنەسی باپیرەمم کرد: ئەی ئەبو حەمزە! ئایا تۆ بۆخۆت ئامادەی ئەم داستانە بووی؟ فەرمووی: (بەڵێ ئەی چۆن لەوێ نەبم؟). بڕوانە ئەم جێگەیانە، بۆ شارەزایی تەواو لە درێژەی باسی ناو ئەم فەرموودەیە: {تاج/٤، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٤٥١٧ + زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ٤٤٧٠ + زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٤٥١٨، ٤٥١٩ + زنجیرە: ٩٦، ژمارە: ٤٦٣٤ + تەجرید. ژمارە: ١٢٧٠، ١٢٧١، ١٥٩٥. موسلیم. زکاه: ٢٤٣٣، ٢٤٣٤، ٢٤٣٦، ٢٤٣٧، ٢٤٣٩، ٢٤٤٠، ٢٤٤١، ٢٤٤٢، ٢٤٤٣، ٢٤٤٤}.

٥١٣- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رضى الله عنه) قَالَ: أَعْطَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَبَا سُفْيَانَ بْنَ حَرْبٍ وَصَفْوَانَ بْنَ أُمَيَّةَ وَعُيَيْنَةَ بْنَ حِصْنٍ، وَالأَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ، كُلَّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ مِائَةً مِنَ الإِبِلِ، وَأَعْطَى عَبَّاسَ بْنَ مِرْدَاسٍ، دُونَ ذَلِكَ، فَقَالَ عَبَّاسُ بْنُ مِرْدَاسٍ:

أَتَجْعَلُ نَهْبِى وَنَهْبَ الْعُبَيْدِ بَيْنَ عُيَيْنَةَ وَالأَقْرَعِ
فَمَا كَانَ بَدْرٌ وَلاَ حَابِسٌ يَفُوقَانِ مِرْدَاسَ فِى الْمَجْمَعِ
وَمَا كُنْتُ دُونَ امْرِئٍ مِنْهُمَا وَمَنْ تَخْفِضِ الْيَوْمَ لاَ يُرْفَعِ

قَالَ: فَأَتَمَّ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مِائَةً. {الحديث: ٢٤٤٠ = ٢٤١٨ فم. زكاة. تحفة الأشراف: ٣٥٦٣}:

رافیعی کوڕی خەدیج (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای گەورەی لەسەر بێ) هەریەکی سەد وشتری دا بەم زاتانە: بە ئەبو سوفیانی کوڕی حەربو بە صەفوانی کوڕی ئومەییەو بە عویەینەی کوڕی حیصنو بە ئەقرەعی کوڕی حابیس، بەڵام لەسەد وشتر کەمتری دا بە عەبباسی کوڕی میرداس، جا بەم

بۆنەیەوە، عەبباسی کوڕی میرداس، بەشیعر سکاڵای لەخزمەت حەزرەتدا کردو فەرمووی:

أَتَجْعَلُ نَهْبِي وَنَهْبَ الْعُبَيْدِ بَيْنَ عُيَيْنَةَ وَالأَقْرَعِ
فَمَا كَانَ بَدْرٌ وَلاَ حَابِسٌ يَفُوقَانِ مِرْدَاسَ فِي الْمَجْمَعِ
وَمَا كُنْتُ دُونَ امْرِئٍ مِنْهُمَاوَمَنْ تَخْفِضِ الْيَوْمَ لاَ يُرْفَعِ

بەشیعر لە بەحرەکەی خۆی کە بەحری موتەقنارەبە، واتە:

لەبەرچی لەتاڵان، خەڵاتی منت وەک
عویەینەوو ئەقرەع بەیەکسان نەداوە
نە خۆیان لەخۆم و نە بابیان لە بابم
لەکن خەڵکی ڕێزیان پتر لێ گیراوە،،
ئەوەی تۆ کە ئەمڕۆ پەسەندی نەکەی قەت
بەسەر بەرزی ناژی، هەتاوەکوو ماوە

فەرمووی: ئیتر پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ ئەویشی کرد بەسەد وشتری تەواو. {تاج/٤، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٤٥٢٠}.

ڕوونکردنەوە:

١ - عوبەید لە دەقە عەرەبییەکەدا، ناوی ئەسپەکەیەتی، عەبباس (ڕەزای خودای لێ بێ) لەدوو ئاستەوە بۆ پێغەمبەری ڕوونکردۆتەوە، کە سکاڵاکەی هەقەو دەبێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دادی بپرسێ: یەکەم ئەمیش وەك ئەو هاوەڵانەی تر خانەدانەو بنەماڵەیەو سەرۆك هۆزە، دووەم: ئەم خەڵاتەی پێغەمبەر، دەبێ بەهۆی گەورەترین شانازیو سەربەرزی وا، کە لەدەست چوو، دەست ناکەوێتەوە.

٢ - رافیعی کوڕی خەدیج (ڕەزای خودای لێ بێ) ئەنصارییە، لەرۆژی بەدردا، لەبەرئەوەی کە مێرد منالٌ بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕێگەی پێ نەدا کە بەشداریی لە غەزای بەدردا بکا، بەڵام لەرۆژی جەنگی ئوحوددا، پەسەندی کرد بە جەنگاوەرو ڕێگەی پێدا کە بەشداری تیادا بکات، لەم جەنگەدا تیرێ بەریکەوت، شوێنی ئەو

تیره، لەپاش حەفتا ساڵێ، لە حەفتاو چواری کۆچیدا، لە تەمەنی هەشتاو شەش ساڵیدا، هەڵی دایەوەو بوو بە تیراوێو کوشتی، لە مەدینە مرد، ئیبنو عومەر نوێژی تەرمی لەسەری کردو تەرمەکەی بەڕێکرد، کۆمەڵێ ژن بە قیژەو هاوار شوێنی تەرمەکەی دەکەون بۆسەر گۆڕستان، ئیبنو عومەر پێیان دەفەرموێ: وس بن ئەم پیرە مێردە گوناهبار مەکەن، خۆی پیرە مێردێکی ئیختیارە بەرگەی سزای خودای گەورە ناگرێ). {بڕوانە: تەجرید/٣، لاپەڕە: ١١٤، ژمارە: ١٠٢٥}.

٥١٤- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضى الله عنه)، قَالَ: بَعَثَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (رضى الله عنهما) إِلَى رَسُولِ اللَّهِ مِنَ الْيَمَنِ بِذَهَبَةٍ فِي أَدِيمٍ مَقْرُوظٍ، لَمْ تُحَصَّلْ مِنْ تُرَابِهَا، قَالَ: فَقَسَمَهَا بَيْنَ أَرْبَعَةِ نَفَرٍ بَيْنَ عُيَيْنَةَ بْنِ حِصْنٍ، وَالأَقْرَعِ بْنِ حَابِسٍ، وَزَيْدِ الْخَيْلِ وَالرَّابِعُ إِمَّا عَلْقَمَةُ بْنُ عُلاَثَةَ، وَإِمَّا عَامِرُ بْنُ الطُّفَيْلِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ: كُنَّا نَحْنُ أَحَقَّ بِهَذَا مِنْ هَؤُلاَءِ، قَالَ: فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ: « أَلاَ تَأْمَنُونِي وَأَنَا أَمِينُ مَنْ فِي السَّمَاءِ، يَأْتِينِي خَبَرُ السَّمَاءِ صَبَاحًا وَمَسَاءً؟!».

قَالَ: فَقَامَ رَجُلٌ غَائِرُ الْعَيْنَيْنِ، مُشْرِفُ الْوَجْنَتَيْنِ، نَاشِزُ الْجَبْهَةِ، كَثُّ اللِّحْيَةِ، مَحْلُوقُ الرَّأْسِ، مُشَمَّرُ الإِزَارِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اتَّقِ اللَّهَ! فَقَالَ: « وَيْلَكَ أَوَلَسْتُ أَحَقَّ أَهْلِ الأَرْضِ أَنْ يَتَّقِيَ اللَّهَ؟». قَالَ: ثُمَّ وَلَّى الرَّجُلُ، فَقَالَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلاَ أَضْرِبُ عُنُقَهُ؟ فَقَالَ: « لاَ، لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ يُصَلِّي ». قَالَ خَالِدٌ: وَكَمْ مِنْ مُصَلٍّ يَقُولُ بِلِسَانِهِ مَا لَيْسَ فِي قَلْبِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنِّي لَمْ أُومَرْ أَنْ أَنْقُبَ عَنْ قُلُوبِ النَّاسِ، وَلاَ أَشُقَّ بُطُونَهُمْ». قَالَ: ثُمَّ نَظَرَ إِلَيْهِ وَهُوَ مُقَفٍّ فَقَالَ: « إِنَّهُ يَخْرُجُ مِنْ ضِئْضِئِ هَذَا قَوْمٌ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ رَطْبًا، لاَ يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ، يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ). قَالَ: أَظُنُّ قَالَ: «لَئِنْ أَدْرَكْتُهُمْ لأَقْتُلَنَّهُمْ قَتْلَ ثَمُودَ ». {الحديث: ٢٤٤٩. زكاة = ٢٤٢٧ فتح الملهم. تجريد/٤، لاپەڕە: ٣٥٠، رقم: ١٦٠٢ = ٤٣٥١، ٣٣٤٤، ٣٦١٠، ٤٦٦٧، ٥٠٥٨، ٦١٦٣، ٦٩٣١، ٦٩٣٣، ٧٤٣٣، ٧٥٦٢. أبو داود. سنة: ٤٧٦٤. نسائى. زكاة: ٢٥٧٧، ٤١١٢. تحفة الأشراف: ٤١٣٢}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئیمامی عەلی (رەزای خودای لێ بێ) لە یەمەنەوە، پارچۆڵەیێ زێڕی پوختە نەکراوی، لەماڵی تاڵانی جەنگ، نارد بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) زێڕەکە لەپارچە قایشێکا بوو، بەگەڵا سەلەم (قورڤ) خۆشە کرابوو، هێشتا خاك و خۆڵی ناو کانەکەی پێوە بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دابەشی کرد بەسەر ئەم چوار کەسەدا: بەسەر عویەینەی کوڕی حیصنی کوڕی حوزەیفەی کوڕی بەدرو بەسەر ئەقرەعی کوڕی حابیس و زەیدی خەیلداو، چوارەمیشیان یا عەلقەمەی کوڕی عولاسە بوو، یا عامیری کوڕی توفەیل بوو. پیاوێ لە یارانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئێمە شایستەتر بووین بەم ماڵ و سامانی تاڵانییە، کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دابەشی کرد بەسەر ئەمانەدا!! جا ئەم قسەیە گەیشتەوە بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (من کە ئەمینداری خودای ئەرزو ئاسمانم و ئێوارەو بەیانی لە ئاسمانەوە وەحی و سرووشم بۆدێ، کەچی هێشتا ئێوە متمانەم پێ ناکەن و، ئەوەتانێ هەندێکتان بەقای پێم نییەو رەخنەم لێ دەگرێ!).

فەرمووی: جا کابرایەکی چاو بەقووڵا چووی، سەر کوڵم دەرپەڕیوی، گۆنا زەقی، ناوچاوان قۆقزی، ریش پڕی، سەرتاشراوی، چاك بەلادا کردوو، پیاوێکی لەم حاڵەو لەم رەنگە، هەڵسا گوتی: ئەی پێغەمەری خودا! لەخودا بترسەو شەرمو شکۆیێ لەخودا بکە!!

حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەدبەخت خۆت! ئەی خانە خراپ! بۆچی کەس هەیە لەسەر رووی زەوی، کە وەك من لەخودا بترسێو، ئەوەندەی من شەرمو شکۆ لەخودا بکات!. گوتی: ئەوجا کابراکە رۆیشت، خالیدی کوڕی وەلیدیش فەرمووی: ئەی پێغەمەری خودا! بۆچی نەدەم لە گەردنی؟ فەرمووی: (نا، شتی وا مەکە، بەشکم نوێژکەر بێ). خالید فەرمووی: زۆر نوێژکەری وا هەیە، زمانو دڵی یەك نین و، سەری زمانی شیرینەو بنی زمانی ژەهرینە. پێغەمبەریش (درودی خودای

لەسەر بێ) فەرمووی: (من خودا پێی نەفەرمووم، کەناو دڵی خەڵك بپشکنم، یاناو سکیان هەڵ بدڕم!).

گوتی: کەکاتێ پیاوەکە پشتی هەڵکردو ڕۆیشت، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەنەوەی ئەم پیاوە هۆزێ دەکەونەوە، بە زمانی پاراو، نامەی خودا، قورئانی پیرۆز، دەوردەکەنەوە، بەڵام لە گەروویان ڕەت نابێو ناچێتە ناو دڵیانەوە، ئەوانە وا لەئایین بەلەسە دەبن، وا لەئایینی ئیسلام بەپەلە دەردەچنو تەرا دەبن، وەك چۆن تیرێ کەبدا لە نێچیرێ، خێرا گورج دەیسمێو لێی دەردەپەڕێ، ئەوانیش ئاوا لە ئیسلام دەردەچنو تەرادەبن!).

فەرموودە گێڕەوە (راوی) دەفەرموێ: وادەزانم حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووشی: (ئەگەر خۆم فریای ئەو هۆزەو وەچەیە بکەوم، لەچەرخی مندا، کەسانێ لەوانە، پەیدا ببن،، وەك چۆن خودا یافتی هۆزی ثەمووودی بڕییەوە، منیش ئاوا، یافتی ئەوان دەبڕمەوە، هەموویان دەکوژم تاقیان لێ نابوێرم!).
{بڕوانە: تاج/٤، لاپەڕە: ٨٤٨، زنجیرە: ١٠٥، ژمارە: ٤٦٤٩}.

٤٠١) زەکات بە پێغەمبەرو کەسوکاری پێغەمبەر ناشێ. (٢٤٧٠ - ٢٤٧٩)
باب: لا تَحِلُّ الصَّدَقَةُ لِرَسُولِ اللّهِ صَلَّى اللّهُ عليه وسلم وَ أَهْلِ بَيْتِهِ

٥١٥- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: أَخَذَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (رضى الله عنهما) تَمْرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ، فَجَعَلَهَا فِى فِيهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) « كِخْ كِخْ ارْمِ بِهَا، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّا لاَ نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ؟!». {الحديث: ٢٤٧٠ = ٢٤٤٨ فم. زكاة. تجريد/٢، لاپەڕە: ١٣٧، رقم: ٧١٥ = ١٤٨٥، ١٤٩١، ٣٠٧٢. تحفة الأشراف: ١٤٣٨٣}:

ئەبو هورەیرە (خودای لێ ڕازی بێ) فەرمووی: حەسەنی کوڕی عەلی (خودایان لێ ڕازی بێ) دەنکێ خورمای زەکاتی هەڵگرتو نایە ناو دەمیەوە، ویستی بیخوات، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) تێی خوڕی، تا فڕێی بدا، فەرمووی: (قخ قخ: یەع یەع، فڕێیدە، چ

عەجەب نازانی کە ئێمەی ئالوبەیتی موحەممەد، زەکات ناخۆین!). {تاج/٤٩/٢، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ١٢٥٤}.

٤٠٢) ناباشە کە خزمو کەسوکاری پێغەمبەر بکرێن بەسەر کاری سەر زەکات کۆکردنەوە
باب: كَرَاهِيَةُ إِسْتِعْمَالِ آلِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم)

٥١٦- عَبْدَ الْمُطَّلِبِ بْنَ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ: اجْتَمَعَ رَبِيعَةُ بْنُ الْحَارِثِ وَالْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَقَالاَ: وَاللَّهِ لَوْ بَعَثْنَا هَذَيْنِ الْغُلاَمَيْنِ (قَالَ لِى وَلِلْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ) إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَكَلَّمَاهُ، فَأَمَّرَهُمَا عَلَى هَذِهِ الصَّدَقَاتِ، فَأَدَّيَا مَا يُؤَدِّى النَّاسُ، وَأَصَابَا مِمَّا يُصِيبُ النَّاسُ، قَالَ: فَبَيْنَمَا هُمَا فِى ذَلِكَ، جَاءَ عَلِىُّ بْنُ أَبِى طَالِبٍ فَوَقَفَ عَلَيْهِمَا، فَذَكَرَا لَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ عَلِىٌّ: لاَ تَفْعَلاَ، فَوَاللَّهِ مَا هُوَ بِفَاعِلٍ، فَانْتَحَاهُ رَبِيعَةُ بْنُ الْحَارِثِ، فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا تَصْنَعُ هَذَا إِلاَّ نَفَاسَةً مِنْكَ عَلَيْنَا، فَوَاللَّهِ لَقَدْ نِلْتَ صِهْرَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَمَا نَفِسْنَاهُ عَلَيْكَ، قَالَ عَلِىٌّ: أَرْسِلُوهُمَا، فَانْطَلَقَا، وَاضْطَجَعَ عَلِىٌّ، قَالَ: فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الظُّهْرَ سَبَقْنَاهُ إِلَى الْحُجْرَةِ، فَقُمْنَا عِنْدَهَا حَتَّى جَاءَ، فَأَخَذَ بِآذَانِنَا، ثُمَّ قَالَ: « أَخْرِجَا مَا تُصَرِّرَانِ ». ثُمَّ دَخَلَ، وَدَخَلْنَا عَلَيْهِ، وَهُوَ يَوْمَئِذٍ عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ. قَالَ: فَتَوَاكَلْنَا الْكَلاَمَ، ثُمَّ تَكَلَّمَ أَحَدُنَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْتَ أَبَرُّ النَّاسِ، وَأَوْصَلُ النَّاسِ وَقَدْ بَلَغْنَا النِّكَاحَ، فَجِئْنَا لِتُؤَمِّرَنَا عَلَى بَعْضِ هَذِهِ الصَّدَقَاتِ، فَنُؤَدِّىَ إِلَيْكَ كَمَا يُؤَدِّى النَّاسُ، وَنُصِيبَ كَمَا يُصِيبُونَ. قَالَ: فَسَكَتَ طَوِيلاً حَتَّى أَرَدْنَا أَنْ نُكَلِّمَهُ، قَالَ: وَجَعَلَتْ زَيْنَبُ تُلْمِعُ إِلَيْنَا مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ أَنْ لاَ تُكَلِّمَاهُ، قَالَ: ثُمَّ قَالَ: « إِنَّ الصَّدَقَةَ لاَ تَنْبَغِى لآلِ مُحَمَّدٍ، إِنَّمَا هِىَ أَوْسَاخُ النَّاسِ، ادْعُوَا لِى مَحْمِيَةَ (وَكَانَ عَلَى الْخُمُسِ) وَنَوْفَلَ بْنَ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ».

قَالَ: فَجَاءَاهُ، فَقَالَ لِمَحْمِيَةَ: « أَنْكِحْ هَذَا الْغُلاَمَ ابْنَتَكَ ». (لِلْفَضْلِ ابْنِ عَبَّاسٍ) فَأَنْكَحَهُ، وَقَالَ لِنَوْفَلِ بْنِ الْحَارِثِ: « أَنْكِحْ هَذَا الْغُلاَمَ ابْنَتَكَ ». (لِى) فَأَنْكَحَنِى، قَالَ لِمَحْمِيَةَ: «أَصْدِقْ عَنْهُمَا مِنَ الْخُمُسِ كَذَا وَكَذَا ».

قَالَ الزُّهْرِىُّ: وَلَمْ يُسَمِّهِ لِى. {الحديث: ٢٤٧٨ = ٢٤٥٦ فم. زكاة. أبو داود. خراج: ٢٩٨٥. نسائى. زكاة: ٢٦٠٨}:

عەبدولوتتەلیبی کوڕی رەبیعەی کوڕی حاریث دەفەرموێ: ڕۆژێ: رەبیعەی کوڕی حاریثی کوڕی عەبدولوتتەلیبو عەبباسی کوڕی عەبدولوتتەلیب، کۆبونەوەو تەگبیریان کرد کە منو فەزڵی کوڕی عەبباس، بنێرن بۆلای پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) و فەرموویان: بەخودا واباشە، ئەم دوو گەنجە بنێرین بۆلای پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) کە قسەی لەگەڵا بکەن، سەبارەت بەوەی کە بیانکات بە کارمەندی سەر زەکات، ئەوانیش وەك ئەو خەڵکەی تر ئەرکی خۆیان ببینن و لەهەمان کاتا وەك ئەوانیش لەم بارەیەوە سوودمەند ببن، فەرمووی: باوکمو عەبباسی مامەی خەریکی ئەم وتو وێژە بوون، لەوکاتەدا عەلی کوڕی ئەبو طالیب هات بەسەریانا، ئەوانیش ئەم پێشنیارەیان بۆی باس کرد، عەلیش فەرمووی: شتی وامەکەن، بەخودا بۆیان ناکات. باوکم (کە رەبیعەی کوڕی حاریث بوو) لێی راپەڕیو پێی گوت: بەخودا تۆ بۆیە وا دەڵێی چونکە بەخیلی بە ئێمە دەبەی، بەڵام تۆ کەبووی بەزاوای پێغەمبەرو فاطیمەی کچی ئەوت بۆ خۆت هێنا، ئێمە بەخیلیمان بەتۆ نەبرد، عەلی فەرمووی: کەواتە بیان نێرن، جا ئێمە چووین بۆ خزمەت پێغەمبەرو عەلی راکشا. جا لەخزمەتیدا نوێژی نیوەڕۆمان بەجەماعەت کرد، ئیتر ئێمە پێش خۆی چووین بۆلای ماڵەکەی، لەوێ وەستاین، هەتا خۆشی هاتەوە، گوێی گرتینو ئەوجا فەرمووی: (ئادەی چیتان لەلایە هەڵیڕێژن!) ئەوجا ئەو چووە ژوورەوەو ئێمەیش بەشوێنیا چووینە ژوورەوە، ئەو ڕۆژە نۆرە سەرەی زەینەبی کچی جەحش بوو، لە ژنەکانی، کە پێغەمبەر لەلای ئەوبێ، فەرمووی: جا لەناو خۆمانا دەستمان کرد بە مقۆ مقۆ کە کاممان قسە بکەین، تا یەکێکمان دەستی کرد بەقسە کردنو گوتی: ئەی پێغەمەری خودا! تۆ باشترین کەسی بۆ کەسوکاری خۆتو لەهەموو کەسێکی تریش باشتر سیلەی ڕەحم بەجێ دەهێنیو، ئێمەیش لە کەسوکاری تۆینو گەیشتووینەتە پلەی پیاویو کاتی ژنهێنانمان هاتووە، جا هاتووین بۆ خزمەتی تۆ، کە بفەرمووی بمانکەیت بە سەرکاری سەر زەکات کۆکردنەوەو، ئێمەیش وەك خەڵکانی تر، ئەرکی خۆمان بەجێ دەهێنینو

زەکاتت بۆ کۆدەکەینەوەو، لەهەمان کاتا خۆشمان وەك ئەو خەڵکەی تر کە کەسوکاری تۆنین، لەم لایەنەوە شتێکمان دەست دەکەوێ.

فەرمووی: ماوەیەکی زۆر زۆر پێغەمبەر خامۆش بوو، قسەی نەکرد، تەنانەت ویستمان کە سەرلەنوێ قسەی بۆ بکەینەوە، فەرمووی: زەینەبی هاوسەری پێغەمبەریش، ئاماژەی بۆمان دەکرد لەودیو پەردەوە، کە قسەنەکەین بۆی، لەپاشا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) وەڵامی ئێمەی دایەوەو فەرمووی: (ئەمەی ئێوە دەیڵێن نابێ، چونکە زەکات دەست نادات، بۆ کەسوکاری موحەممەد، چونکە زەکات هۆی سڕینەوەی پیسو پۆخڵی مەردومە زەکات دەرەکەیە، ئەوەیش شایانی کەسوکاری موحەممەد نیە). ئەوجا فەرمووی: (ئادەی مەحمییەم بۆ بانگ بکەن). مەحمییە پیاوێ بوو، سەرکاری سەر کۆکردنەوەی خومس بوو، هەروا فەرمووی: (نەوفەلی کوڕی حاریثی کوڕی عەبدولموتتەلیبیشم بۆ بانگ بکەن).

فەرمووی: جا هەردووکیان هاتن، حەزرەت بە مەحمییەی فەرموو: (کچەکەت مارە بکە لەم گەنجە) واتە: لە فەزڵی کوڕی عەبباس، ئەویش لیی مارە بڕی. وە بەنەوفەلی کوڕی حاریثیشی فەرموو: (کچەکەت مارەبکە لەم کوڕە) واتە: لەمن، ئەویش کچەکەی، کە ئامۆزام بوو، مارە بڕی لەمن. ئەوجا بە مەحمییەی فەرموو: (لە دەست کەوتی پێنج یەك مارەیی ئەم دوو بووکە، لەبری مێردەکانیان بدە).

زوهری دەفەرموێ: فەرموودە گێڕەوەی پێش خۆم کە عەبدوڵڵای کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی نەوفەلی کوڕی حاریثی کوڕی عبدالمطلب بوو، ئەندازەی ئەو مارەییانەی بۆم باس نەکرد. {تاج/٢/٥٠، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ١٢٥٨}.

٤٠٣) زەکات لەلایەنی وەرگرەکەیەوە دروستە ببرێ بەدیاری بۆ پێغەمبەرو کەسوکاری.(٢٤٨٠ - ٢٤٨٨).

باب: إِبَاحة مَاأُهْدِيَ مِنَ الصَّدَقَةِ لِآلِ النبيّ صلى الله علية وسلم

٥١٧- عَنْ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ: أَهْدَتْ بَرِيرَةُ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) لَحْمًا تُصُدِّقَ بِهِ عَلَيْهَا، فَقَالَ: « هُوَ لَهَا صَدَقَةٌ وَلَنَا هَدِيَّةٌ ». {الحديث:

٢٤٨٢ = ٢٤٦٠ فم. زكاة. تجريد/٢/١٤١، رقم: ٧١٨ = ١٤٩٥، ٢٥٧٧. أبو داود. زكاة: ١٦٥٥. نسائی. عمری: ٣٧٦٩. تحفة/ ١٢٤٢}:

ئەنەسی كوڕی ماليك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: گۆشتيان هێنا بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) كەبيخوات، عەرزيان كرد: ئەم گۆشتە هی زەكاتە، دراوە بە بەريرەی ئازادكراوی عائيشە، ئايا تۆ لێی دەخۆيت؟! فەرمووی: (ئەمە بۆ بەريرە زەكاتە، بەلام بۆ ئێمە، كە بەريرە بەدياری داوێتی پێمان، دەبێ بەدياریو لە زەكاتی دەردەچێ لەبەرئەوە حەلاڵەو دەيخۆين). {بڕوانە: تاج/٢/٥٠، زنجيرە: ١٩، ژمارە: ١٢٥٦}.

ڕوونكرنەوە:

زەكات بەهەموو كەسێ ناشێ، ئەوەی زەكاتی پێ دەشێ مەرجی خۆی هەيە. بەلام هەركاتێ ماڵی زەكات بەپێی شەرع درا بەكەسێ، وە كەسەكە وەری گرت، ئيتر لە زەكاتی دەردەچێ، وە دەبێ بەهی وەرگرەكەی، خاوەنە تازەكەی دەتوانێ هەموو تەصەررووفێكی شەرعی تيادا بكا، وەك ئەوە بيفرۆشێ، يا بەدياری بيدا بە دەوڵەمەندێ، يا دەرخواردی سەييدی بدات كە ئەوەی پێغەمبەرن، يا بيدات بە سەرفترەی خۆیو خێزانی، يا بيكا بەخێر.

٥١٨- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: بَعَثَ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِشَاةٍ مِنَ الصَّدَقَةِ، فَبَعَثْتُ إِلَى عَائِشَةَ مِنْهَا بِشَيْءٍ، فَلَمَّا جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلَى عَائِشَةَ قَالَ: « هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟». قَالَتْ: لاَ، إِلاَّ أَنَّ نُسَيْبَةَ بَعَثَتْ إِلَيْنَا مِنَ الشَّاةِ الَّتِي بَعَثْتُمْ بِهَا إِلَيْهَا، قَالَ: « إِنَّهَا قَدْ بَلَغَتْ مَحِلَّهَا». {الحديث: ٢٤٨٧ = ٢٤٦٥ فم. زكاة. تجريد البخاری/٢/١١٥، رقم: ٦٩٣ = ١٤٤٦، ١٤٩٤، ٢٧٧٩. تحفة الأشراف: ١٨١٢٥}:

ئوم عەتێ (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: من كەناوم نوسەيبەی ئەنصارييەو، ناسراوم بە دايكی عەتێ، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) مەڕێكی زەكاتی بۆم نارد، كاتێ سەريم بڕی، بەدياری بەشی عائيشەی هاوسەری پێغەمبەرم لێی نارد، پێغەمبەر (دروودی خودای

لەسەر بێ) بە عائیشە دەفەرموێ: (ئایا شتێکتان لەلا هەیە کە قاوەڵتی پێ بکەین؟). عائیشە دەفەرموێ: هیچم لەلا نییە، تەنیا دیارییەکەی ئوم عەتێ نەبێ، کە لە گۆشتی ئەو مەڕە زەکاتە بۆی ناردووم، کەتۆ پێت دابوو، ئایا تۆ لەوە دەخۆیت؟ پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) پێی دەفەرموێ: (بیهێنە بۆم، ئەوە گەیوەتە جێگەی خۆی، گەیوەتە ئەو جێگەیەی کە پێی حەڵاڵ دەبێ، چونکە هەتا زەکات بێ بەمن نادروستە، ئێستا بووە بە ماڵی ئوم عەتێو لە زەکاتی دەرچووە، بەڵکوو دادەنرێ بەدیاری، دیاریش بەمن دروستە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٩}.

٤٠٤) پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دیاری وەردەگرت، بەڵام زەکاتی وەرنەدەگرت بۆ خۆی

بابٌ: قَبُولُ النبيّ صلى الله عليه وسلم الهَدِيَّةَ وَرَدُّ الصَّدَقَةِ

٥١٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ إِذَا أُتِيَ بِطَعَامٍ، سَأَلَ عَنْهُ، فَإِنْ قِيلَ: هَدِيَّةٌ، أَكَلَ مِنْهَا، وَإِنْ قِيلَ صَدَقَةٌ، لَمْ يَأْكُلْ مِنْهَا. {الحديث: ٢٤٨٨ = ٢٤٦٦ فم. زكاة}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دەستووری پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) وابوو، کاتێ نانیان بۆی دادەنا، ئەگەر لە حەڵاڵییەکەی دڵنیا نەبوایە دەیپرسی، جا ئەگەر بگوترایە: هی دیارییە، لێی دەخوارد، بەڵام ئەگەر بگوترایە: هی زەکاتە، لێی نەدەخوارد). {تاج/٢، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ١٢٥٧ — ت/م}.

٤٠٥) زەکاتی سەرفترە فەرزە لەسەر هەموو موسوڵمانێ، لە خورماو جۆو شتی تری وا دەدرێ.(٢٢٧٥ - ٢٢٨٦).

بڕ: تاج/٢ ل/٣٥ زنجیرە/١٤ و ١٥ بەتەواوی).

بابٌ: فِي زَكَاةِ الفِطْرِ عَلَى المُسْلِمِينَ مِنَ التَّمْرِ والشَّعِيرِ

٥٢٠- عَنِ عَبْدُ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَرَضَ زَكَاةَ الْفِطْرِ مِنْ رَمَضَانَ عَلَى النَّاسِ: صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ،

عَلَى كُلِّ حُرٍّ أَوْ عَبْدٍ، ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى مِنَ الْمُسْلِمِينَ. {الحديث: ٢٢٧٥ = ٢٢٥٣ فم. تجريد/٢/١٥٤، رقم: ٧٢٥ = ١٥٠٣، ١٥٠٤، ١٥٠٧، ١٥٠٩، ١٥١١، ١٥١٢. أبو داود. زكاة: ١٦١١. ترمذى. زكاة: ٦٧٦. نسائى. زكاة: ٢٥٠١. ابن ماجة. زكاة: ١٨٢٦}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مەنێ خورما، یا مەنێ جۆ، سەرفترەی دانا: لەسەر هەموو موسوڵمانێ، ئیتر کۆیلە بێ، یا ئازادبێ، نێرینە بێ، یا مێیینە بێ، گەورەبێ، یا بچووك) لە تەجریدی بوخاریدا ئەمەی پترە، وە فەرمانیشی کرد: کە لەپێش ئەوەدا مەردوم بڕۆن بۆ نوێژی جەژن، سەرفترەکە بدەن. واتە: واباشە کە سەرفترە نەکەوێتە دوای نوێژی جەژن، بەڵکوو لەپێشتر بدرێ). {تاج/٢/٣٦، زنجيره: ١٥، ژماره: ١٢٣٠}.

٤٠٦) زەکاتی سەرفترە لە خۆراك و کەشك و مێوژ

باب: زكاة الفطر من الطعام والإقط والزبيب

٥٢١- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ: كُنَّا نُخْرِجُ إِذْ كَانَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) زَكَاةَ الْفِطْرِ عَنْ كُلِّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ، حُرٍّ أَوْ مَمْلُوكٍ، صَاعًا مِنْ طَعَامٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ أَقِطٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ، فَلَمْ نَزَلْ نُخْرِجُهُ حَتَّى قَدِمَ عَلَيْنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِى سُفْيَانَ، حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا، فَكَلَّمَ النَّاسَ عَلَى الْمِنْبَرِ، فَكَانَ فِيمَا كَلَّمَ فِيهِ النَّاسَ أَنْ قَالَ: إِنِّى أُرَى أَنَّ مُدَّيْنِ مِنْ سَمْرَاءِ الشَّامِ، تَعْدِلُ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، فَأَخَذَ النَّاسُ بِذَلِكَ. قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: فَأَمَّا أَنَا فَلاَ أَزَالُ أُخْرِجُهُ كَمَا كُنْتُ أُخْرِجُهُ أَبَدًا مَا عِشْتُ). {الحديث: ٢٢٨١ = ٢٢٥٩ فتح الملهم. تجريد/٢، لاپەڕە: ١٥٤، رقم: ٧٢٦ = ١٥٠٦، ١٥٠٨، ١٥١٠. أبو داود. زكاة: ١٦١٦. ترمذى. زكاة: ٦٧٣. نسائى. زكاة: ٢٥١٠. ابن ماجة. زكاة: ١٨٢٩}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەسەردەمی پێغەمبەر خۆیدا (درودی خودای لەسەر بێ) سەرفترەمان بەم شێوەیە دەدا، لەبری هەموو سەرێ، بچووك بێ، یا گەورە، ئازادبێ، یا کۆیلە، لەبری هەر سەرێ لەمانە، مەنێ خۆراکمان لەباتی سەرفترە دەدا، وەك مەنێ کەشك، یا مەنێ جۆ، یا مەنێ خورما، یا مەنێ مێووژ،

ئـیتر هـەر بـەم شـێوەیە زەکـاتی سـەرفترەمان دەدا، هـەتا سـەردەمی جێنشـینیی موعاوییەی کوڕی ئەبو سوفیان (رەزای خودایان لێ بێ) لەو سەردەمەدا، موعاوییە لە شامەوە هات بۆ حـەج، یـا هـات بـۆ عـەمرە، گـەنمیش پەیـدا بـوو بـوو، جـا موعاوییـە خـۆی لەسەر دوانگە قسەی بۆ مەردووم کرد، یەکێك لە قسەکانی ئەمە بوو فەرمووی: من وادەزانم کە دوو مست (مودد) لەم گەنمەی شام هاوتای مەنێ خورما دەکا).

ئیتر خەڵکیش رەفتاریان بەم قسەیەی ئەوکرد، ئەبو سەعید دەیفەرموو: بـەڵام مـن بـەش بـەحاڵی خـۆم، هـەتا مـاوم، هـەروەك جـاران مـەن (صـاع)ێ دەدەم بـە سەرفترە، لەهەموو جۆرە خۆراکێ). {تاج/٢، لاپەڕە: ٣٧، زنجیرە: ١٥، ژمارە: ١٢٣١}.

روونکردنەوە:

بەپێی فەرمایشتی مامۆستا مـەلا عەبدولکـەریمی بیـارە، (رەحمەتی خودای لێ بێ)، پێـنج وەسق دەکاتە سـێ سـەد صـاع، بەپێوانـەی کـوردەواری دەکاتـە نزیکـەی چـڵو پێـنج تەنەکە (شەریعەتی ئیسلام، بەرگی یەکەم، لاپەڕە: ٢٢٢).

کەواتە: تەنەکەیێ دەکاتە شەش صاعو نیـو، کـەمێپتر، لـە (النهایـة فِـي غَرِیـب الحـدیث والأثـر)ی ئیبنولئـەثـیریشـدا دەفـەرموێ: صـاعێ یەکسـانە بەچـوار مـودد، موددیش لەلای شافیعیو شەرعزانانی حیجاز دەکاتـە رەتـلو سـێ یەکـە رەتلـێ، بـە رەتلی عیراقی، لەلای ئەبو حەنیفەو شەرعزانەکانی عێـراقیش مـوددێ دەکاتـە دوو رەتڵ، کەواتە: صاع لەلای شافیعیو هاوڕایانی دەکاتە:

٤× ١ ١/٣ = ٤/١ × ٤/٣ = ١٦/٣ = ٥ ١/٣ ڕەتڵ

لەلای حەنەفییەکانو هاوڕاکانیان صاع دەکاتە: ٤ × ٢ = ٨ رەتل.

هـەروا مامۆسـتای بیـارە دەفـەرموێ: (بـزانن هەرکەسـێ لەبـەر پـیری، نـەتوانێ بەرۆژوو بێ... واجبە لەجیاتیی رۆژووی هەر رۆژێ (مُدّ)یك، یەعنی مشتێك، قووت بـدا بـە فـەقیرێك (شـەریعەتی ئیسـلام، بـەرگی یەکـەم، لاپـەڕە:٢٥٣ باسـی رۆژووی مانگی رەمەزانی پیرۆز).

له (بلوغ المرام شرح سبل السلام)یشدا دەفەرموێ: (مودد) پڕ بە هەردوو لەپی دەستە، کە بنووسێنرێن بەیەکەوە، کە نە بنووقێنرێن و نە پانیش بکرێنەوە).

له مونجیدیشدا دەڵێ: مودد نزیکەی هەژدە لیترە، بە لیتری أفرنجی.

گوتەی پوخت: (صاع و مەن و موددو مشت و ربەو تەغارو رەتل و لیتر) جۆرێکن لە ئامێری پێوان و کێشان، جا چ خۆیان، وەچ وەرگەڕاویان، جۆرە فەرق و جیاوازییەك، لەنێوان واتای شەرعی و واتای زمانییانا هەیە، گەرچی لەزۆریانا وەجهە تەسمییە رەچاوکراوە، لەنێوان واتای زمانی و زاراوەییاندا [*].

---

* بەڕێز کاك سروود عوسمان دەروێش، دانیشتووی گەڕەکی مەڵکەندی، لەشاری سلێمانی، لەبەرواری شەوی ٢٠٠٩/٤/١٢ ئەم سەرەنجانە و ئەم نەخشەیەی بۆم هێنا، کە پەخشی بکەینەوە، لەناو ئەم صەحیحی موسلیمەدا، کە پەیوەندی بە فەرموودە دووبارەکانی هەرپێنج بەرگەکەی تاجول ئوصولەوە هەیە. هەرکەسێ رەچاوی بکا، بە ئاسانی فەرموودە دووبارەکان، لەچاپی چوارەمی تاجەکەدا، لە جێگەی ئاماژە پێکراودا دەدۆزێتەوە، وە ئێمەیش بە سوپاسەوە لێرەدا پەخشی دەکەینەوەو نزای باش بۆ ئەم جۆرە لاوە خواناسە دڵسۆزانە دەکەین:

(خشتەی کتێبی تاجول ئوصول بەپێی چاپی کۆن و چاپی نوێ، کەچاپی چوارەمە)

١- بەرگی یەکەمی تازە (چ/٤) لە لاپەڕەی (١)وە هەتا لاپەڕەی (٥٩٥) کە بە فەرموودەی (١) دەست پێ دەکات، هەتا فەرموودەی ژمارە: (١١٧٤) کە بریتییە لە بەرگی یەکەمی کۆن (چاپی یەکەم = چ/١) بەبێ کەمو زیاد، لە زنجیرە (١)وە هەتا زنجیرە (٢٢٩).

٢- بەرگی دووەمی تازە (چاپی چوارەم = چ/٤):

أ- لە لاپەڕە (٣)وە هەتا لاپەڕەی (٤١٥) کە بە فەرموودەی (١١٧٥) دەست پێ دەکات، هەتا فەرموودەی (١٩٦٥) کە بریتییە لە بەرگی دووەمی کۆن بە تەواوی، لە زنجیرە (١) هەتا زنجیرە (١٨٥) چ/١.

ب- لەلاپەڕەی (٤١٦)وە هەتا لاپەڕەی (٦٠١) کە بە فەرموودەی (١٩٦٦) دەست پێ دەکات هەتا فەرموودەی (٢٢٨٦) کە بریتییە لە بەشی یەکەمی بەرگی سێیەمی کۆن، لە زنجیرە (١) هەتا زنجیرە (٨٠).

٣- بەرگی سێیەمی تازە (چ/٤):

أ- لەلاپەڕەی (٣)وە هەتا لاپەڕەی (١٤٧): کە بە فەرموودەی (٢٢٨٧) دەست پێدەکات، هەتا فەرموودەی (٢٥٤٨) کە بریتییە لەبەشی دووەمی بەرگی سێیەمی کۆن، لە زنجیرەی (٨١) هەتا زنجیرەی (١٢٥).

ب- لەلاپەڕەی (١٤٨)وە هەتا لاپەڕەی (٥٢٩) کە بە فەرموودەی (٢٥٤٩) دەست پێدەکات هەتا فەرموودەی (٣٢٢٠) کە بریتییە لەبەرگی چواری کۆن بەتەواوی، لە زنجیرە (١)وە هەتا زنجیرە (١٢٠).

ج- لەلاپەڕە (٥٣٠)وە هەتا لاپەڕە (٧٩٣) کە بە فەرموودەی (٣٢٢١) دەست پێ دەکات هەتا فەرموودەی (٣٥٨٩) کە بەشی یەکەمی بەرگی پێنجەمی کۆنە، لە زنجیرەی (١) هەتا زنجیرەی (٧٥).

٤- بەرگی چوارەمی تازە (ج/٤):

أ- لەلاپەڕەی (٣)وە، هەتا لاپەڕەی (٧٤) کە بە فەرموودەی (٣٥٩٠) دەست پێ دەکات هەتا فەرموودەی (٣٦٨٥) کە بریتییە لەبەشی کۆتایی بەرگی پێنجی کۆن، لە زنجیرە (٧٦)وە هەتا زنجیرە (٩٤).

ب- لەلاپەڕە (٧٥)وە هەتا لاپەڕەی (٣٣٨) کە بە فەرموودەی (٣٦٨٦) دەست پێ دەکات هەتا فەرموودەی (٣٩٧٣) کە بریتییە لەبەرگی شەشی کۆن بەتەواوی لە زنجیرە (١)وە هەتا زنجیرەی (١٨).

ج- لەلاپەڕەی (٣٣٩)وە هەتا لاپەڕەی (٦٠٤): کە بە فەرموودەی (٣٩٧٣) دەست پێ دەکات هەتا فەرموودەی (٤٢٣٨) کە بریتییە لە بەرگی حەوتەمی کۆن بەتەواوی، لە زنجیرەی (١) هەتا زنجیرەی (٩٢).

د- لەلاپەڕەی (٦٠٥)وە هەتا لاپەڕەی (٨٧٢) کە بە فەرموودەی (٤٢٣٩) دەست پێ دەکات هەتا فەرموودەی (٤٦٤٩) = بەرگی هەشتەمی کۆن بەتەواوی، لە زنجیرەی (١) هەتا زنجیرەی (١٠٥).

٥- بەرگی پێنجەمی تازە (ج/٥):

أ- لەلاپەڕە (٣)وە هەتا لاپەڕە (٣٣١) کە بە فەرموودەی (٤٦٥٠) دەست پێ دەکات، هەتا فەرموودەی (٥٢٢٥م) کە بریتییە لە بەرگی نۆیەمی کۆن بە تەواوی، لە زنجیرە (١)وە هەتا زنجیرە (٩٩).

ب- لەلاپەڕە (٣٣٢)وەوە هەتا لاپەڕە (٨٢١) کە بە فەرموودەی (٥١٢٦) دەست پێ دەکات هەتا فەرموودەی (٥٧٩٦) کە بریتییە لە بەرگی دەیەمی کۆنی تاج بەتەواوی لە زنجیرە (١)وە هەتا زنجیرە (١٥٩). ئەمەش نەخشەکەیە:-

چاپی کۆن							چاپی تازە						
بەرگ	لە	زنجیرە	هەتا	زنجیرە	←	بەرگ	لاپەڕە	هەتا	لاپەڕە	لە	لە ژمارە	بۆ ژمارە
١	لە	١	هەتا	٢٢٩	←	١	١	هەتا	٥٩٥	لە	١	١١٧٤
٢	لە	١	هەتا	١٨٥	←	٢	١	هەتا	٤١٥	لە	١١٧٥	١٩٦٥
٣ - ١	لە	١	هەتا	٨٠	←	٢	٤١٦	هەتا	٦٠١	لە	١٩٦٦	٢٢٨٦
٣- ب	لە	٨١	هەتا	١٣٥	←	٣	١	هەتا	١٤٧	لە	٢٢٨٧	٢٥٤٨
٤	لە	١	هەتا	١٢٠	←	٣	١٤٨	هەتا	٥٢٩	لە	٢٥٩	٣٢٢٠

٤٠٧) فەرمانکردن بەدەرکردنی زەکاتی سەرفترە بەر لەکردنی نوێژی جەژنی رەمەزان
بابٌ: الأمر بإخْرَاجِ زَكَاةِ الفِطْرِ قَبْلَ الصَّلاَةِ

٥٢٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَمَرَ بِإِخْرَاجِ زَكَاةِ الْفِطْرِ أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلاَةِ). {الحديث: ٢٢٨٦ = ٢٢٦٣ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی کرد: کە لەپێش ئەوەدا کە مەردوم بڕۆن بۆ نوێژی جەژن، سەرفترەکە بدەن. {تاج/٣٦/٢، زنجیرە: ١٥، ژمارە: ١٢٣٠ — ش/د/ت/ن — رەزای خودایان لێ بێ}..

٤٠٨) هاندان لەسەر ماڵ بەخشین. (٢٢٩٧ - ٢٣٠٤)
بَابٌ: التَّرْغِيبُ فِي الصَّدَقَةِ

٥٢٣- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) أَنَّ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: «مَا يَسُرُّنِى أَنَّ لِى أُحُدًا ذَهَبًا تَأْتِى عَلَىَّ ثَالِثَةٌ، وَعِنْدِى مِنْهُ دِينَارٌ، إِلاَّ دِينَارٌ أُرْصِدُهُ لِدَيْنٍ عَلَىَّ». {الحديث: ٢٢٩٩ = ٢٢٧٧ فم} {انظر: تجريد/٣/١٤٠، رقم: ١٠٤٧ = ٢٣٨٨ فتح}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لەسەر بێ) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەم کێوەی ئوحودە، ئەگەر هەمووی زێڕبێو هی من بێ، حەزدەکەم گشتی دابەش بکەمو هەمووی بکەم بەخێرو بە پیاوەتیو پێش ئەوەی سێ شەوی بەسەرا بێتەوە،

٥- ١	لە	١	هەتا	٧٥	←	٣	٥٣٠	هەتا	٧٩٣	لە	٣٢٢١	٣٥٨٩
٥- ب	لە	٧٦	هەتا	٩٤	←	٤	١	هەتا	٧٤	لە	٣٥٩٠	٣٦٨٥
٦	لە	١	هەتا	١٨	←	٤	٧٥	هەتا	٣٣٨	لە	٣٦٨٦	٣٩٧٣
٧	لە	١	هەتا	٩٢	←	٤	٣٣٩	هەتا	٦٠٤	لە	٣٩٧٣	٤٢٣٨
٨	لە	١	هەتا	١٠٥	←	٤	٦٠٥	هەتا	٨٧٢	لە	٤٢٣٩	٤٦٤٩
٩	لە	١	هەتا	٩٩	←	٥	١	هەتا	٣٣١	لە	٤٦٥٠	٥٢٢٥م
١٠	لە	١	هەتا	١٥٩	←	٥	٣٣٢	هەتا	٨٢١	لە	٥١٢٦	٥٧٩٦

بەخێرو خێرات هەمووی داغان بکەمو یەك دیناری لەلام نەمێنێ، مەگەر ئەو دیناره‌ی کە هەڵی بگرم بۆدانەوەی قەرزێ لەسەرم). {تاج/٣٩٦/٥، زنجیره: ١٩، ژماره: ٥٢١٩ چ/٤} + {تاج/٣٩٦/٥، زنجیره: ١٩، ژماره: ٥٢١٩ چ/٤ + لاپەڕه: ٢٨٨، زنجیره: ٩٤، ژماره: ٥١٧٣م}.

٥٢٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ قَالَ: « يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ وَأَكْثِرْنَ الاسْتِغْفَارَ، فَإِنِّى رَأَيْتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ ». فَقَالَتِ امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ جَزْلَةٌ: وَمَا لَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكْثَرُ أَهْلِ النَّارِ؟ قَالَ: « تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ، وَمَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِينٍ أَغْلَبَ لِذِى لُبٍّ مِنْكُنَّ ». قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَمَا نُقْصَانُ الْعَقْلِ وَالدِّينِ؟ قَالَ: « أَمَّا نُقْصَانُ الْعَقْلِ فَشَهَادَةُ امْرَأَتَيْنِ تَعْدِلُ شَهَادَةَ رَجُلٍ، فَهَذَا نُقْصَانُ الْعَقْلِ، وَتَمْكُثُ اللَّيَالِىَ لا تُصَلِّى، وَتُفْطِرُ فِى رَمَضَانَ، فَهَذَا نُقْصَانُ الدِّينِ ». {الحديث: ٢٣٨ = فم. إيمان. تجريد/١/٢١٣ رقم: ٢٠٣ = ٣٠٤، ٩٥٦، ١٤٦٢، ١٩٥١، ٢٦٥٨. نسائى. عيدين: ١٥٧٥، ١٥٧٨. ابن ماجة: ١٢٨٨. تاج/١، زنجيره: ٣، ژماره: ١٨}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەی کۆمەڵەی ژنان! خێرو خێرات زۆر بکەنو زۆریش بپارێنەوە، داوای لێ بووردن لەخودا بکەن، چونکە من لەشەوی میعراجدا دیم کە ئێوەی ژنان زۆرینەی خەڵکی دۆزەخ بوون، ئافرەتێکی بەدەمو پلیان گوتی: ئەی پێغەمەری خودا! لەبەرچیمانە کەوا ئێمە زوربەی خەڵکی ئاگرین؟ فەرمووی: (چونکە زۆر رەفو نەفرین دەکەنو سپڵەیی لەگەڵ مێرد دەکەنو چاکەی مێردتان لەبەرچاو نییە، کەسم نەدیوە کە وەك ئێوە ئاوا کەم هۆش و کەم ئایین بێ، کەچی لەگەڵ ئەوەیشا ئاوا زاڵ بنو، پیاو بەو هەموو زیرەکیو زرنگییەوە دەیخەڵەتێننو تەفرەی دەدەن!).

ژنەکەیش گوتی: ئەی پێغەمەری خودا! کەم هۆشیو کەم ئایینیەکەمان کامەیە؟ فەرمووی: (کەم هۆشییەکەتان بریتییە لەوە کە شایەتی دووژن بە شایەتی تاقە پیاوێ حسێبە، ئەمە کەم هۆشییەکەتانە، ئافرەتیش لەکاتی بێنوێژیدا چەن

شەوێ دەمێنێتەوە، نە نوێژ دەکاو نە رۆژووی رەمەزان دەگرێ، ئەمەیش کەم ئایینیەکەتانە).

٤٠٩) هاندان لەسەر شت بەخشین. (٢٣٠٥ - ٢٣٠٦)

بَابٌ: فِی الحثّ عَلَی النَّفَقَة

٥٢٥- عَنْ أَبِی هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) يَبْلُغُ بِهِ النَّبِیَّ (صلی الله عليه وسلم) قَالَ: « قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَی: يَا ابْنَ آدَمَ! أَنْفِقْ أُنْفِقْ عَلَيْكَ ». وَقَالَ: « يَمِينُ اللَّهِ مَلأَی (وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ: مَلآنُ) سَحَّاءُ لاَ يَغِيضُهَا شَیْءٌ، اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ». {الحديث: ٢٣٠٥ = ٢٢٨٣ فم. تجريد/٤/٤٤٨ رقم: ١٦٦٦ = ٤٦٨٤، ٥٣٥٢، ٧٤١١ – ٧٤١٩، ٧٤٩٦. ترمذی. تفسير: ٣٠٤٥. ابن ماجة. مقدمة: ١٩٧}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (خودای گەورە لە فەرموودەیەکی پیرۆز (حەدیسێکی قودسی)دا دەفەرموێ: ئەی ئادەمیزاد! ماڵ بەخت بکەو خێر زۆر بکە، تۆڵەت بۆدەکەمەوە، وەتۆ چاوت لەبەندەکانی من بێ، منیش چاوی خێرم لەتۆ دەبێ).

فەرمووی: حەزرەت فەرمووشی: (دەستی راستی خودا هەمیشە پڕەو سەرڕێژ دەکا، خەزێنەو گەنجینەی خودا هەمیشە لیپان لیپە لە خێرو بێر، ئەوەتا وا بە بەرچاوەوە، هەمەدەم، شەوو رۆژ، خودای گەورە، بەدرێژایی ساڵ، لێی دەبەخشێ، نازو بەهرە دەرێژێ بەسەر دروستکراوەکانیدا، رزقو رۆزی تێرو تەسەلیان دەدا، بەڵام هیچ کەم ناکا، خۆباش دەزانن ئەوەتی خودا ئاسمانەکانو زەمینی دروست کردووە، چەندەی بەخشیوەتەوە، دیارە کە زۆر زۆری بەخشیوەتەوە، دەسا لەگەڵ ئەوەشدا خەزێنەو گەنجینەی خودا، یەك تاقە دەنك چییە کەمی نەکردووە، وە وەك خۆی ماوە!).

فەرمووی: (وە لەپێش دروستکردنی دروستکراەکاندا،، تەختو بارەگا (عەرش)ی خودا، لەسەر ئاو بوو، تەرازوویش وا لەدەستەکەی تریداو، بە ئارەزووی خۆی تاوتووی پێ دەکاو، سەر بەرەو ژوورو سەر بەرەو خواری پێ دەکا، لەنگەری

دادپەروەری پێ رادەگرێ، بەپێی دانایی خۆی کە لەئێمە پەنهانە، رزقو رۆژیی کەسێ، زیاد دەکاو رۆژیی کەسێکی تر، کەم دەکات، ئەم بەرزەوە دەکاو ئەوی تر نەوی دەکا، ئیتر هەروەها). {تاج/٦٤/١، ژمارە: ١٢٨٥}.

٤١٠) هاندان لەسەر خێرکردن، بەرلەوەی کەسێ دەست نەکەوێ، کەوەری بگرێ.
(٢٣٤٣ - ٢٣٢٥).

بابٌ: الترغِيبُ فِي الصَّدَقَةِ قَبْلَ أَنْ لا يُوجَدَ مَنْ يَقْبَلُهَا

٥٢٦- عَنْ حَارِثَةَ بْنَ وَهْبٍ (رضى الله عنها) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « تَصَدَّقُوا، فَيُوشِكُ الرَّجُلُ يَمْشِي بِصَدَقَتِهِ، فَيَقُولُ الَّذِي أُعْطِيَهَا: لَوْ جِئْتَنَا بِهَا بِالأَمْسِ قَبِلْتُهَا، فَأَمَّا الآنَ فَلاَ حَاجَةَ لِي بِهَا، فَلاَ يَجِدُ مَنْ يَقْبَلُهَا». {الحديث: ٢٣٣٤ = ٢٣١٢ فم. تجريد/٢، رقم: ٦٧٤ = ١٤١١، ١٤٢٤، ٧١٢٠}:

حاریثەی کوڕی وەهب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی خۆشەویستم بیست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (تا زوو خێربکەن درەنگە، هاکا کەوتنە رۆژگارێکی واوە، کەستان دەست ناکەوێ، کە خێرتان لێ وەربگرێ، هاکا وای لێهات، پیاو بەماڵی خێرەوە بەسەر خەڵکا بسووڕێتەوە، ئەو کەسەی کە خێرەکەی دەداتێ، پێی دەڵێ: ئەگەر دوێنێ بهاتیتایە لێتم وەردەگرت، بەڵام ئێستا کارم پێی نییە، لەبەرئەوە وەری ناگرم، لە ئەنجامدا کەسی دەست ناکەوێ کە خێرەکەی لێ وەربگرێ). {تاج/٥، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ٥٢٢١}.

روونکردنەوە:

حاریسەی کوڕی وەهب، خوزاعییە، برای دایکی عەبدوڵڵای کوڕی عومەرە، لە صەحیحەیندا چوار فەرموودەی هەیە، لە بوخاریدا چوار فەرموودەی هەیە، دادەنرێ بە کووفەیی. (رەزای خودای لێ بێ).

٥٢٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « تَقِيءُ الأَرْضُ أَفْلاَذَ كَبِدِهَا، أَمْثَالَ الأُسْطُوَانِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، فَيَجِيءُ الْقَاتِلُ فَيَقُولُ:

فِي هَذَا قَتَلْتُ، وَيَجِيءُ الْقَاطِعُ فَيَقُولُ: فِي هَذَا قَطَعْتُ رَحِمِي، وَيَجِيءُ السَّارِقُ فَيَقُولُ: فِي هَذَا قُطِعَتْ يَدِي، ثُمَّ يَدَعُونَهُ، فَلاَ يَأْخُذُونَ مِنْهُ شَيْئًا». {الحديث: ٢٣٣٨ = ٢٣١٦ فم. زكاة. ترمذي. فتن: ٢٢٠٨}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (زەوی گەنجی ناوسکی خۆی، پارچە پارچە یەق دەکاتەوە، شووشی زێڕو زیو (لە وێنەی پایەو کۆڵەکە) هەڵ دەڕێژێتە دەرێ. پیاوکوژ دێتە سەری دەڵێ: من لەسەر ئەمە خەڵکم کوشتووە، ئەوەی رشتەی خزمایەتی پساندووە، دێ دەڵێ: من لەسەر ئەمە دەنگم لەخزمانی خۆم دابڕیوە، دزی دەست بڕواو دێ دەڵێ: من لەسەر ئەمە دەستم بڕاوە، کەچی ئەوکاتە ئەم زەلامانە ئەو گەنجە بەجێ دەهێڵن و دەڕۆن و هیچی لێ نابەن!). {تاج/٣٩٩/٥، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ٥٢٢٣}.

روونکردنەوە:

١ ئەم حاڵە لەپێش هاتنی قیامەتدا روو دەدا، وەنیشانەی نزیکبوونەوەی هاتنی قیامەتە.

٢ - ئەمە یەکێکە لەو ئاژاوانەی کە لەپێش قیامەتدا روو دەدات.

٤١١) خێرکردن بە مێردو بە منالی خۆت دەشێ. (٢٣١٢ - ٢٣٢٢).

بابٌ: الصَّدَقَةُ عَلَى الزَّوْجِ وَالوَلَدِ

٥٢٨- عَنْ زَيْنَبَ امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضى الله عنهما) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « تَصَدَّقْنَ يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ وَلَوْ مِنْ حُلِيِّكُنَّ ». قَالَتْ: فَرَجَعْتُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ فَقُلْتُ: إِنَّكَ رَجُلٌ خَفِيفُ ذَاتِ الْيَدِ، وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَدْ أَمَرَنَا بِالصَّدَقَةِ فَأْتِهِ فَاسْأَلْهُ، فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ يَجْزِي عَنِّي، وَإِلاَّ صَرَفْتُهَا إِلَى غَيْرِكُمْ، قَالَتْ: فَقَالَ لِي عَبْدُ اللَّهِ: بَلِ ائْتِيهِ أَنْتِ، قَالَتْ: فَانْطَلَقْتُ فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ الأَنْصَارِ بِبَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَاجَتِي حَاجَتُهَا قَالَتْ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَدْ أُلْقِيَتْ عَلَيْهِ الْمَهَابَةُ، قَالَتْ: فَخَرَجَ عَلَيْنَا بِلاَلٌ، فَقُلْنَا لَهُ: ائْتِ رَسُولَ

اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَأَخْبِرْهُ أَنَّ امْرَأَتَيْنِ بِالْبَابِ تَسْأَلاَنِكَ: أَتَجْزِى الصَّدَقَةُ عَنْهُمَا إِلَى أَزْوَاجِهِمَا، وَعَلَى أَيْتَامٍ فِى حُجُورِهِمَا؟ وَلاَ تُخْبِرْهُ مَنْ نَحْنُ، قَالَتْ: فَدَخَلَ بِلاَلٌ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَسَأَلَهُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): «مَنْ هُمَا؟». فَقَالَ: امْرَأَةٌ مِنَ الأَنْصَارِ وَزَيْنَبُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): «أَىُّ الزَّيَانِبِ؟». قَالَ: امْرَأَةُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لَهُمَا أَجْرَانِ: أَجْرُ الْقَرَابَةِ، وَأَجْرُ الصَّدَقَةِ ». {الحديث: ٢٣١٥ = ٢٢٩٣ فم. زكاة. تجريد/٢/١٢٧، رقم: ٧٠٤ = ١٤٦٦. ترمذى. زكاة: ٦٣٥، ٦٣٦. ابن ماجة. زكاة: ١٨٣٤ تحفة الأشراف/١٥٨٨٧}:

زەینەبی ژنی عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەی ژن گەل! خێرو خێرات بکەن، ئەگەر خشڵی بەری خۆتان کردووە بەخێر بیکەن). فەرمووی: منیش چوومەوە بۆ ماڵەوە بە عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوودم گوت: تۆ پیاوێکی دەست کورتی، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) بە ئێمەی ژنانی فەرموو کە خێربکەن، جا تۆ بچۆ بۆلای و لێی بپرسە: ئەگەر خێرەکەم بدەم بە ئێوە، بریتی خێر دەکەوێ؟ دەنا دەیبەم بۆ کەسێکی تر کەپێی بشێ. عەبدوڵڵا (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەڵکوو خۆت بچۆ بۆ خزمەتی، منیش کە چووم روانیم کە ئافرەتێکی ئەنصاریش لە دەرگاکەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) راوەستابوو، ئەویش وەك من بۆ هەمان پرسیار هاتبوو، ئەوسەردەمەیش پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) گەلێ بەسام بوو، لەخوداوە شەرم و شکۆی لێ دەکرا، جا بیلال هاتە دەرەوە بۆلامان و پێمان گوت: بچۆ عەرزی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بکە بڵێ: کە دوو ژن وان لەبەردەرگا، پرسیارت لێ دەکەن: ئایا دروستە کە خێرەکانیان بدەن بە مێردەکانیان و بەچەند هەتیوێ کەوان لەلای خۆیان و خۆیان هەقداریانن، وە عەرزی مەکە کە ئێمە کێین، جا بیلال رۆیشتەوە بۆ ژوورەوە بۆلای حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کێ و کێن؟). بیلال فەرمووی: ژنێکی ئەنصاری و زەینەبن، دەفەرموێ (دروودی خودای لەسەر بێ): (کام

زەینەب؟). دەفەرموێ: ژنەکەی ئیبنو مەسعوود، جا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەوە لەباتی پاداشتێ دوو پاداشتیان بۆ هەیە: پاداشتی خزمایەتیو پاداشتی خێرکردن). {ریاض/١/٢٦٢، زنجیرە: ٤٠، ژمارە: ٣٢٦} + {تاج/١، زنجیرە: ٣، ژمارە: ١٨}.

٤١٢) خێرو بەخشین بە خزمو خوێش
باب: الصَّدَقَةُ عَلَى الأَقْرَبِينَ

٥٢٩- عَنْ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ: كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَكْثَرَ أَنْصَارِيٍّ بِالْمَدِينَةِ مَالاً، وَكَانَ أَحَبَّ أَمْوَالِهِ إِلَيْهِ بَيْرَحَى وَكَانَتْ مُسْتَقْبِلَةَ الْمَسْجِدِ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَدْخُلُهَا، وَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٍ، قَالَ أَنَسٌ: فَلَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: (لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ) قَامَ أَبُو طَلْحَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ فِى كِتَابِهِ: (لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ) وَإِنَّ أَحَبَّ أَمْوَالِى إِلَىَّ بَيْرَحَى، وَإِنَّهَا صَدَقَةٌ لِلَّهِ، أَرْجُو بِرَّهَا وَذُخْرَهَا عِنْدَ اللَّهِ، فَضَعْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ حَيْثُ شِئْتَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « بَخٍ ذَلِكَ مَالٌ رَابِحٌ، ذَلِكَ مَالٌ رَابِحٌ، قَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ فِيهَا، وَإِنِّى أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا فِى الأَقْرَبِينَ». فَقَسَمَهَا أَبُو طَلْحَةَ فِى أَقَارِبِهِ، وَبَنِى عَمِّهِ). {الحديث: ٢٣١٢ = ٢٢٩٠ فم. زكاة. تجريد/٢/١٢٣، رقم: ٧٠٠ = ١٤٦١، ٢٣١٨، ٢٧٥٢، ٢٧٥٨، ٢٧٦٩، ٤٥٥٤، ٤٥٥٥، ٥٦١١}:

ئیمامی ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لە مەدینە، ئەبو تەلحە، لەناو یاریدەدەراندا (لەناو ئەنصارەکاندا) لە هەموویان دەوڵەمەندتر بوو، بەتایبەتی باخە خورمای زۆری هەبوو، باخێ خورمای هەبوو ناوی بەیرەحا بوو، بەرابەر قیبلەی مزگەوتەکەی پێغەمبەر بوو، ئەم باخە خۆشەویستترین سامانی بوو، کانیاوێکی سازگاری تیادا بوو، گەلێ جار پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی دەچوو لەئاوی ئەو کارێزەی نۆش دەفەرموو.

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جا کاتێ ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: {لَن تَنَالُواْ الْبِرَّ حَتَّى تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَ - آل عمران - ٣/٩٢}. واتە: ناگەن بە پاداشتی زۆر چاك و نایاب و خێری هەرە تەواو، هەتا خەرج نەکەن، لە رێگەی خودادا، لە ماڵە نایاب و سامانە خۆشەویستەکانتان و، لەنازو بەهرەو نیعمەتو پایەو بەهرە باشانەی کە خودا بە ئێوەی داوە). جا کاتێ ئەم ئایەتە هات ئەبو طەلحە هەڵسا چوو بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: قوربان! خودای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا، کە نامەی خۆیەتی، دەفەرموێ: {لَن تَنَالُواْ الْبِرَّ حَتَّى تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَ} وە منیش باشترین ماڵم بەلامەوە، باخی بەیرەحایە، جا ئەوا ئەو باخی بەیرەحایەم کرد بەخێر، ساخ لەبەر رەزای خودا، ئومێد دەکەم کە خودا بەچاکە بینووسێ بۆم، وە پاشەکەوتی بکا بۆم، بۆ رۆژی دواییم، جا تۆیش ئەی پێغەمەری خودا! خۆت سەرپشك بە، چۆنی بەباش دەزانی ئاوای لێ بکە،، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەهە، بەهە، لەم خێرە جوانە! بەڕاستی ماڵی بەسوودو خێردار هەر ئاوا دەبێ! تێگەیشتم دەڵێی چی، من وا بەباشی دەزانم کە بیدەی بە خزمو خوێشانی خۆت!). ئەبو تەلحەش فەرمووی: باشە وادەکەم، ئەوسا ئەبو تەلحە باخەکەی دابەش کرد بەسەر خزمو ئامۆزاکانی خۆیدا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٨٢، ژمارە: ١٩٥٢ ج/٤}.

٤١٣) خێرکردن بەخاڵوان
باب: الصَّدَقَةُ عَلَى الأَخْوَالِ

٥٣٠- عَنْ مَيْمُونَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ (رضى الله عنها): أَنَّهَا أَعْتَقَتْ وَلِيدَةً فِى زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: « لَوْ أَعْطَيْتِهَا أَخْوَالَكِ كَانَ أَعْظَمَ لأَجْرِكِ ». {الحديث: ٢٣١٤ = ٢٢٩٢ فتح الملهم. تجريد/٣/١٩٥، رقم: ١١٠٦ = ٢٥٩٢، ٢٥٩٤. تحفة الأشراف: ١٨٠٧٨}:

مەیموونەی کچی حاریث (رەزای خودای لێ بێ) کە هاوسەری پێغەمبەر بوو (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: کەنیزەکێکم هەبوو، کۆیلەم بوو، ئازادم کرد، بەبێ ئاگا لێبوونی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جا لە نۆرە سەرەی رۆژی خۆمدا، کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) شەو لای من مایەوە، عەرزیم کرد: ئەی پێغەمەری خودا! ئایا دەزانی کە کەنیزەکەکەم ئازادکرد؟ فەرمووی: (ئاها کردت؟ گوتم: ئەرێ فەرمووی: (دەی ئەگەر بتدایە بە خاڵۆکانت پاداشی گەورەتر بوو بۆت!).

٤١٤) سیلەی رەحم بەجێهێنان لەگەڵ دایکی بتپەرستدا
باب: صِلَةُ الأمِّ المُشْرِكَةِ

٥٣١- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بكر (رضى الله عنهما) قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمِّي قَدِمَتْ عَلَيَّ وَهْيَ رَاغِبَةٌ - أَوْ رَاهِبَةٌ - أَفَأَصِلُهَا؟ قَالَ: « نَعَمْ ». {الحديث: ٢٣٢١ = ٢٢٩٩ فم. تجريد/٣/٢٠٠، رقم: ١١١٢ = ٢٦٢٠، ٣١٨٣، ٥٩٧٨، ٥٩٧٩. أبو داود. زكاة: ١٦٦٨. تحفة الأشراف: ١٥٧٢٤}:

ئەسمائی کچی ئەبوبەکری صدیق (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لە مەدینە قوتەیلەی دایکم لە مەککەوە هات بۆلام، لەکاتی رێکەوتنەکەی حودەیبییەدا، عەرزی حەزرەتم کرد: ئەی پێغەمەری خودا! دایکم هاتووە بۆ سەردانم، بەتەمای ئەوەیشە کە یارمەتی بدەمو دیاریو دەسەنەی پێ بدەم، جا ئایا سیلەی رەحمی دایکم بەجێ بهێنم یانا؟ فەرمووی: (بەڵێ، سیلەی رەحمی دایکت بەجێ بهێنە، گەرچی نا موسوڵمانیشە، بەڵام لەبەرئەوەی کە دایکتە مافی ئەوەی هەیە لەسەرت کە سیلەی رەحمی بەجێ بهێنی). {ریاض/١/٢٦٢، ژمارە: ٣٢٥}.

٤١٥) خێرکردن بۆ مردوو دروستەو پێی دەگات. (٢٣٢٣ - ٢٣٢٤)
باب: الصَّدَقَةُ عَنِ الأمِّ المَيِّتَةِ

٥٣٢- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها): أَنَّ رَجُلاً أَتَى النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ أُمِّيَ افْتُلِتَتْ نَفْسَهَا وَلَمْ تُوصِ، وَأَظُنُّهَا لَوْ تَكَلَّمَتْ تَصَدَّقَتْ، أَفَلَهَا

أَجْرٌ، إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا؟ قَالَ: « نَعَمْ ». {الحديث: ٢٣٢٣ = ٢٣٠١ فم. تجريد/٣/٨٤، رقم: ٦٦٢ = ١٣٨٨، ٢٧٦٠}:

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: سەعیدی کوڕی عوبەیدە (رەزای خودای لێ بێ) عەرزی پێغەمبەری کرد (دروودی خودای لەسەر بێ)، فەرمووی: ئەی پێغەمەری خودا! دایکم لەناکاو مرد، فریا نەکەوت کە راسپێریو وەسێت بکا، تا خێری بۆ بکەین، وەها دەزانم ئەگەر مەودای قسەکردنی ببوایە خێرێکی بڕیار دەدا بۆ خۆی، کە لەپاش مردنی بۆی بکرێ، جا ئایا خێری دەگا ئەگەر من ئێستا، لەجیاتی خۆی خێری بۆ بکەم؟ فەرمووی: (بەڵێ خێری دەگا بۆیبکە). {تاج/١/٥٨١، زنجیرە: ٢٢٩، ژمارە: ١١٦٨ + ١١٦٩ + ١١٧٠ + زنجیرە: ١٩ + ١١٥٢} + {ریاض/٣/٣، زنجیرە: ١٦٢، ژمارە: ٩٤٨}.

٤١٦) هاندان لەسەر خێرکردن بەو داماوانو پاداشی ئەو کەسەی کە لەم بوارەدا ببێ بە سەرمەشقێ جوان بۆ کەسانی تر. (٢٣٤٤ - ٢٣٥١)

باب: الحثُ عَلَى الصَّدَقَةِ عَلَى ذَوِى الحاجَةِ، وَأَجْرُ مَنْ سَنَّ فِيهَا سُنَّةً حَسَنَةً

٥٣٣- عَنِ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِاللهِ (رضى الله عنهما) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى صَدْرِ النَّهَارِ، قَالَ: فَجَاءَهُ قَوْمٌ حُفَاةٌ عُرَاةٌ مُجْتَابِى النِّمَارِ أَوِ الْعَبَاءِ، مُتَقَلِّدِى السُّيُوفِ، عَامَّتُهُمْ مِنْ مُضَرَ، بَلْ كُلُّهُمْ مِنْ مُضَرَ،، فَتَمَعَّرَ وَجْهُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، لِمَا رَأَى بِهِمْ مِنَ الْفَاقَةِ، فَدَخَلَ ثُمَّ خَرَجَ، فَأَمَرَ بِلاَلاً فَأَذَّنَ وَأَقَامَ، فَصَلَّى، ثُمَّ خَطَبَ فَقَالَ: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ) إِلَى آخِرِ الآيَةِ: (إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا) وَالآيَةَ الَّتِى فِى الْحَشْرِ: (اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ). تَصَدَّقَ رَجُلٌ مِنْ دِينَارِهِ، مِنْ دِرْهَمِهِ، مِنْ ثَوْبِهِ، مِنْ صَاعِ بُرِّهِ، مِنْ صَاعِ تَمْرِهِ، حَتَّى قَالَ: « وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ ». قَالَ: فَجَاءَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ بِصُرَّةٍ كَادَتْ كَفُّهُ تَعْجِزُ عَنْهَا، بَلْ قَدْ عَجَزَتْ. قَالَ: ثُمَّ تَتَابَعَ النَّاسُ، حَتَّى رَأَيْتُ كَوْمَيْنِ مِنْ طَعَامٍ وَثِيَابٍ، حَتَّى رَأَيْتُ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَتَهَلَّلُ، كَأَنَّهُ مُذْهَبَةٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ سَنَّ فِى الإِسْلاَمِ سُنَّةً حَسَنَةً، فَلَهُ أَجْرُهَا، وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَىْءٌ وَمَنْ سَنَّ فِى الإِسْلاَمِ سُنَّةً سَيِّئَةً، كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا

وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ ». {الحديث: ٢٣٤٨ = ٢٣٢٦ فم. نسائى. زكاة: ٢٥٥٣}:

جەریری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: سەر لەبەیانییەك لە خزمەتی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) بووین، دەستەیێ پیاوی شرۆڵەی رووتو قووت هاتن بۆلای، باڵا پۆشەکانی خۆیانیان لەبەر هەڵکێشا بوو). یا فەرمووی: سەرو عابایان بە تەنیا لەبەردا بوو، وە هەر کەسەیان شمشێری خۆی لەملدا بوو، زوربەیان (بگرە هەموویان) لەبەرەی موضەر بوون!

کاتێ حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) لەسەر ئەم حاڵی کەساسییە بینینی، دڵی پێیان سووتاو رووی کرژبوو، یا درژ بوو، ئەوجا چوو بۆ ماڵەوەو لەپاشا هاتەوەو فەرمانی بە بیلال کرد: بانگی داو قامەتی کرد، ئەوجا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) نوێژی کردو لەپاشا وتارێکی داو فەرمووی: { يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ – نساء/١} واتە: ئەی بەرەی ئادەمیزاد! لە خودای خۆتان بترسن، خودا ئەو خودایە، کە ئێوەی هەموو لەیەك کەس دروست کردووە، کە ئادەمی باوکتانە). هەتا دوایی ئایەتەکە: (إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا) کە لەویش هاوسەرەکەیی دروست کردووە، کە حەووای دایکتانە، وە لەم دوو کەسە ئەو هەموو پیاوو ژنە زۆرەی خستۆتەوەو بەناو زەویدا، بڵاوی کردوونەتەوە، کەواتە هەم لە خودای خۆتان بترسن، کە دروستی کردوونو لەناو خۆتانا بە خاتری خودا داوای شت لە یەکتری دەکەن، هەم لەتۆڵەی سەختی تاوانی پساندنی رشتەی خزمایەتی بترسن، چ نزیکی، چ دووری، هەمووتان لە ئادەمنو ئادەمیش لە گڵە، دیارە کە خودا ئاگای لە هەموو جموجووڵو هەڵسو کەوتێکتانە). وە ئەم ئایەتەی تریشی بەسەردا خوێندینەوە، کەوا لەکۆتایی سوورەتی حەشردا، کە دەفەرموێ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ – الحشر/ ١٨} واتە: ئەی موسوڵمانینە! ئەی کەسانێ کە باوەڕی ساختان بە ئایینی پیرۆزی ئیسلام هێناوە! بەردەوام خۆتان لەقاری خودا بپارێزن، با هەموو کەسێ باش ورد ببێتەوە کەچی کردەوەیەکی ئامادە کردووە بۆ سبەینێی کە رۆژی ژیانەوەیە).

لەپاش ئەوە حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (پیاو با لەدینارێ، لە درەمێ، لە جلو بەرگێ، لەمەنە گەنمێ، لە مەنە خورمایێ، با خێری لێ بکا، چەندەی لەدەست دێ لەکەم کەمو لە زۆر زۆر، با درێغی نەکاو خێر بکا). تەنانەت فەرمووی: (با لەتی خورمایەکیش بێ هەرباشە، خێر هەر خێرە).

جا پیاوێکی ئەنصاری پریاسکەیێ خێری هێنا، پڕی بوو لەپارە، بە حاڵە حاڵ دەستی هەڵی دەگرت، ئیتر مەردومەکە، یەك لەشوێن یەکەوە، شتیان دەهێنا، تا بەچاوی خۆم دوو کۆمەڵی گەورەم بینی، یەکێ خۆراك و، یەکێ پۆشاك و جل و بەرگ. تەماشام کرد: روخساری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەك مانگو پارچەی زڕکفت کراو گەشایەوەو ورشە ورشی بوو، ئەوجا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەرکەسێ (لە ئیسلاما) رەوشتو یاسایەکی جوان دابهێنێ، وە خەڵك بیکەن بەسەر مەشقو چاوی لێ بکەنو رەفتاری پێ بکەن، چ لە ژیانیدا، چ لەپاش مردنی، ئەوە لەپاداشتی ئەوەدا، بەقەد پاداشتی ئەو کەسانە کە بەو یاسایە کاردەکەن، خێرو پاداشتیش بۆ ئەو کەسە دەنووسرێ، بەبێ ئەوە کە هیچ لە خێری ئەوان کەم بکاتەوە، وە هەرکەسێ (لە ئیسلاما) یاسایەکی ناشیرین دابهێنێو خەڵك چاوی لێ بکەنو رەفتاری پێ بکەن، چ لە ژیانیا، چ لەپاش خۆی، ئەوە بەقەد گوناهی ئەوانەی کاری پێ دەکەن، گوناهیش بۆ ئەو کەسە دەنووسرێ، بەبێ ئەوە کە هیچ لە گوناهی ئەوان کەم بکاتەوە). {ریاض/١/١٦١، ژمارە: ١٧١، زنجیرە: ١٩}.

٤١٧) خێرکردن بە نەداراو رێبوار. (٧٣٩٨ – ٧٣٩٩).

٥٣٤- عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ (رضی الله عنه) عَنِ النَّبِیِّ (صلی الله علیه وسلم) قَالَ: « بَیْنَا رَجُلٌ بِفَلاَةٍ مِنَ الأَرْضِ، فَسَمِعَ صَوْتًا فِی سَحَابَةٍ: اسْقِ حَدِیقَةَ فُلاَنٍ، فَتَنَحَّی ذَلِكَ السَّحَابُ فَأَفْرَغَ مَاءَهُ فِی حَرَّةٍ، فَإِذَا شَرْجَةٌ مِنْ تِلْكَ الشِّرَاجِ قَدِ اسْتَوْعَبَتْ ذَلِكَ الْمَاءَ كُلَّهُ، فَتَتَبَّعَ الْمَاءَ، فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِی حَدِیقَتِهِ یُحَوِّلُ الْمَاءَ بِمِسْحَاتِهِ، فَقَالَ لَهُ: یَا عَبْدَ اللَّهِ مَا اسْمُكَ؟ قَالَ: فُلاَنٌ. لِلاِسْمِ الَّذِی سَمِعَ فِی السَّحَابَةِ، فَقَالَ لَهُ: یَا عَبْدَ اللَّهِ! لِمَ تَسْأَلُنِی عَنِ

اسْمِي؟ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ صَوْتًا فِي السَّحَابِ الَّذِي هَذَا مَاؤُهُ، يَقُولُ: اسْقِ حَدِيقَةَ فُلَانٍ، لِاسْمِكَ، فَمَا تَصْنَعُ فِيهَا؟ قَالَ: أَمَّا إِذَا قُلْتَ هَذَا، فَإِنِّي أَنْظُرُ إِلَى مَا يَخْرُجُ مِنْهَا، فَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِهِ، وَآكُلُ أَنَا وَعِيَالِي ثُلُثَهُ وَأَرُدُّ فِيهَا ثُلُثَهُ ». {الحديث: ٧٣٩٨ = ٧٤٣٣ فم. وَفِي رِوَايَةٍ: «وَ أَجْعَلُ ثُلُثَهُ فِي المَسَاكِينِ والسائلين وابن السبيل. رقم: ٧٣٩٩}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (جارێ پیاوێ لە بیابانێکەوە دەڕۆیشت گوێی لە دەنگێ بوو، لەناو پەڵەیێ هەوردا، بە هەورەکەی دەفەرموو: باخەکەی فیسارە کەس ئاوبدە، ئیتر هەورەکە دەسبەجێ لەلایەوە کۆ بۆوەو، هەرچی ئاوێکی تیادا بوو، هەڵی رژاندە ناو تاوێرەڵانێکەوە، لەولاشەوە ئاوەڕۆگەیێ، کە لەناو چەند ئاوەڕۆگەیەکی تردا بوو، ئەو باراناوەی هەموو گرتە خۆیو بردی بەرەو جێگەیێ، پیاوەکە شوێنی کەوت، روانی وا پیاوێ، لە باخەکەیا، بە بێلێکەوە وەستاوە، لەم دێراوەوە بۆ ئەو دێراو ئاوەکە بەبێلەکەی دەگوێزێتەوەو دێراو لەپاش دێراو ئاوی دەدا، پێی گوت: ئەی بەندەی خودا! ناوت چییە؟ گوتی: ناوم ئەوەیە، رێك ئەو ناوەی گوت، کە لەناو هەورەکەدا بیستی، گوتی: ئەی بەندەی خودا! تۆ بۆ لەناوی من دەپرسی؟ گوتی: دەنگێکم بیست لەناو پەڵەیێ هەوردا، کە ئەمە ئاوەکەیەتی، کەتۆ ئەم باخەیەی پێ ئاو دەدەیت، دەیفەرموو: ئەی هەور! باخەکەی فیسارە کەس ئاوبدە، کە ئەم ناوەیش ناوی تۆیە، ئەوە بەری ئەم باخە چی لێ دەکەی، کە لەخوداوە ئاوا چاودێری دەکرێ؟! فەرمووی: مادام وات گوت، ئەوا منیش بۆت روون دەکەمەوە: بەرهەمی ئەم باخە دەکەم بەسێ بەشەوە: سێیەکێکی دەکەم بەخێر، خۆمو خێزانەکەیشم سێیەکێکی دەخۆینو ئەو سێیەکەکەی تریشی دەچێنمەوە بە خۆیەوە). {ریاض/٢/١١٦، ژمارە: ٥٦٢}.

لە گێڕانەوەیەکا: سێیەکی بەرهەمەکەی دەکەم بەخێرو دەیدەم بە هەژاران و داواکەران و رێبواران).

٤١٨) فەرموودەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەگەر بەدەنکێ خورماش بووە، خۆتان لە ئاگری دۆزەخ بپارێزن. (٢٣٤٤ - ٢٣٥١).

٥٣٥- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (رضى الله عنه) قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) النَّارَ فَأَعْرَضَ وَأَشَاحَ، ثُمَّ قَالَ: « اتَّقُوا النَّارَ ». ثُمَّ أَعْرَضَ وَأَشَاحَ، حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ كَأَنَّمَا يَنْظُرُ إِلَيْهَا، ثُمَّ قَالَ: « اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ، فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ». {الحديث: ٢٣٤٦ = ٢٣٢٤ فم. بخاری. أدب: ٦٠٢٣، ٦٥٤٠، ٦٥٦٣. نسائی. زكاة: ٢٥٥٢. تحفة الأشراف: ٩٨٥٣}:

عەدی کوڕی حاتەم (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) باسی ئاگری کرد، وەك ترساو رووی خۆی وەرچەرخان، وەك ئاگرەکە بەڕاستی بەرابەری بێ وا، لەپاشا فەرمووی: (خۆتان لە ئاگری دۆزەخ بپارێزن) دیسان رووی خۆی وەرچەرخانو رووی وەرگێڕایەوە، تەنانەت ئەمجارە وا موتەئەثیر بوو، وامانزانی کە ئاگرەکە وا لەبەرچاوی، ئەوجا فەرمووی: (خۆتان لە ئاگری دۆزەخ بپارێزن، بابەلەتی دەنکە خورمایەکیش بووە، ئەگەر هەر هیچ نەبوو، بە قسەیەکی باش، بە گفتێکی شیرین خۆتان رزگار بکەن). {ریاض/١، زنجیرە: ١٣، ژمارە: ١٣٩}.

٤١٩) هاندان لەسەر بەخشینی ئاژەڵی دۆخە. (٢٣٥٤ - ٢٣٥٥)

بابٌ: الترغيب في صَدَقَةِ المِنيحَةِ

٥٣٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) يَبْلُغُ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): « أَلاَ رَجُلٌ يَمْنَحُ أَهْلَ بَيْتٍ نَاقَةً تَغْدُو بِعُسٍ وَتَرُوحُ بِعُسٍّ، إِنَّ أَجْرَهَا لَعَظِيمٌ ». {الحديث: ٢٣٥٤ = ٢٣٣٢ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئای بۆ پیاوێکی خێرەومەند، وشترە مێنگەیەکی شیردەر بدا بە دۆخە، بە خێزانێ کە شیرەکەی بخۆن، بەیانی جامێ شیرو ئێوارە جامێ شیریان بۆ بهێنێتەوە، بەڕاستی کاری واباش پاداشتی گەورەی بۆ هەیە). {بڕوانە: تەجرید/٣، ژمارە: ١١١٦ + ژمارە: ١١١٧ = ٢٦٣١ + تەجرید/٥، ژمارە: ١٨٤٧ = ٥٦٠٨}.

٤٢٠) باسی شاردنەوەی خێرکردنو کردنی خێر بە پەنامەکی. (٢٣٧٧ - ٢٣٧٨).

باب: فَضْلُ إِخْفَاءِ الصَّدَقَةِ

٥٣٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ، يَوْمَ لاَ ظِلَّ إِلاَّ ظِلُّهُ: الإِمَامُ الْعَادِلُ، وَشَابٌّ نَشَأَ بِعِبَادَةِ اللَّهِ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ، وَرَجُلاَنِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ، اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ، فَقَالَ: إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا، حَتَّى لاَ تَعْلَمَ يَمِينُهُ مَا تُنْفِقُ شِمَالُهُ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ ». {الحديث: ٢٣٧٧ = ٢٣٥٥ فم. تجريد/١/٣٦٦، رقم: ٣٧٤ = ٦٦٠، ١٤٢٣، ٦٤٧٩، ٦٨٠٦. ترمذي. زهد: ٢٣٩١}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) لە حەزرەتەوە (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (حەوت تاقم هەن، خودا لە رۆژی قیامەتدا، دایان دەنێ لەژێر سێبەری تەختو بارەگا (عەرش)ی خۆیدا، لەو رۆژەدا کە هیچ سایەو سێبەرێکی تر نییە، بێجگە لە سایەو سێبەری خودا خۆی: یەکەم: پادشای عادڵو پێشەوای دادپەروەرو کاربەدەستی بەداد، دووەم: لاوێ کە لە عیبادەتو خودا پەرستیدا قاڵ بووبێو پێ گەیشتبێو بەرە بەرە گەورە بووبێ، سێیەم: پیاوێ کە دڵی ئالوودەی مزگەوت بێ، چوارەم: دوو کەس کە ساخ لەبەر رەزای خودا یەکتریان خۆش بوێ، لەبەر رەزای خودا کۆببنەوەو هەر لەبەر رەزای خودایش لە یەکتر جیاببنەوە، لەپاش تەواو بوونی کۆبوونەوەکەیان، پێنجەم: پیاوێ کە ئافرەتێکی خانەدانی خانوومانی، شۆخو شەنگی جوان، داوای ئیشی خراپی لێ بکاو خۆیی تەسلیم بکا، ئەویش لەبەر ترسی خودا نەیکاو پێی بڵێ: من ئیشی بێ شەرعی ناکەم، چونکە لەخودا دەترسم، شەشەم: پیاوێ خێرێ بە پەنامەکی بکا، کە ئەم دەستی بەو دەستی نەزانێ، حەوتەم: کەسێ کە بەتەنیا خۆی بێو یادی خودا بکاو دڵی گەرم ببێو فرمێسک بەچاوەکانیدا، لەترسی خودا سەر رێژبکاو هۆن هۆن بێتە خوارەوە). {ریاض/١، زنجیرە: ٤٦، ژمارە: ٣٧٦} + {تاج/١، زنجیرە: ١١٤، ژمارە: ٦٨١ ج/٤}.

روونكردنەوە:

١- وشەی (پیاو) لەم جۆرە فەرموودەیەدا، بۆ نموونەیە، یان بڵێین بۆ نموونەی لەبەرچاو ترە، لەبەرئەوە چەمك و مەفهوممی نییە، کەواتە ئەم حەوت تاقمە ژنیش وەك پیاو دەگرێتەوە. بڕوانە (راڤەو شیکردنەوەی) فەرموودەی ژمارە/١٣ لە تەجریدی بوخاریدا کورتو پوخت ئەم حەوت تاقمە پیاوبن، یا ژن، کوڕبن، یا کچ، لەرۆژی قیامەتدا لەبن سێبەری رەحمەتی خودادا دەبن. گەر کەسێ بڵێ: یەکەمو سێیەمو پێنجەم بۆ رەگەزی مێ ناگونجێن، لە وەڵامدا دەڵێین: مەبەست لە (ئیمامی عادڵ) هەموو دەسڵاتدارو کاربەدەستێکی دادپەروەرە، بەڕێوەبەری قوتابخانەبێ، ژن بێ یا پیاو، بەمەرجێ دادپەروەری بەر ئەم بڕگەیە دەکەوێ، وەك زاناکان دەفەرموون: (مەبەست لە پێشەوای دادپەروەر، پاشای عادڵە، هەروا هەموو کەسێ دەگرێتەوە، کە کاروباری موسوڵمانانی لە ئەستۆ بێو تیا دادپەروەربێ).

هەروا دەڵێین هاموشۆی مزگەوتو ئالوودە بوونی، بۆ ژنیش بەمەرجێ خۆی سوننەتە، زۆر لە بەڕێزان مامۆستا ئایینییەکان ماڵەکانیان وا لەپەنا مزگەوتا، کچو ژنیان زۆر بەجوانی خزمەتی مزگەوت دەکەنو، لە شوێنی تایبەتیدا ئامادەی جومعەو جەماعەت دەبنو دڵیان وا ئالوودەی مزگەوت بووە، دەڵێی ماسیو ئاون. زۆرجار بووە بڕگەی پێنجەم بە پێچەوانەوە بووە، بڕوانە: {ریاض/١، زنجیرە: ١، ژمارە: ١٢ + تاج/١، زنجیرە: ١١، ژمارە: ٨٥ + بخاری/٣٤٦٥ + تاج/٥، زنجیرە: ٩٢، لاپەڕە: ٢٦٨، ژمارە: ٥١٤٧م داستانی کیفلو ژنەکە}.

٤٢١) خێری کاتی لەشساخیو کاتێ دڵت بە ماڵداری خۆشە. (٢٣٧٩ - ٢٣٨١).

باب: فضل صَدَقَةِ الصَّحِيحِ الشَّحِيحِ

٥٣٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الصَّدَقَةِ أَعْظَمُ؟ فَقَالَ: « أَنْ تَصَدَّقَ وَأَنْتَ صَحِيحٌ شَحِيحٌ، تَخْشَى الْفَقْرَ وَتَأْمُلُ الْغِنَى، وَلاَ تُمْهِلْ حَتَّى إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ قُلْتَ: لِفُلاَنٍ كَذَا، وَلِفُلاَنٍ كَذَا، أَلاَ وَقَدْ كَانَ لِفُلاَنٍ ». {الحديث: ٢٣٧٩ = ٢٣٥٧ فم. تجريد/٢/١٠٥ رقم: ٦٨٠ =

١٤١٩، ٢٧٤٨. نسائی. زكاة: ٢٥٤١. أبو داود. وصايا: ٢٨٦٥. تحفة الأشراف: ١٤٩٠٠}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ هاتە خزمەتی خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: ئەی پێغەمەری خودا! کام خێرو بەخشین پاداشی گەورەترە؟ فەرمووی: (ئەو خێرەی کە دەیکەیت، لەشت ساخ بێو دڵت بەماڵداری خۆش بێو مەترسی هەژاریت هەبێو هیوای دەوڵەمەند بوونت هەبێ، نەوەك کەمتەرخەمی بکەی تا ئەودەمەی کە گیان دەگاتە سەر لێوو مردن یەخەت پێ دەگرێ، جا ئەو حەلە بەپەلە پرووزە بڵێی: ئەوە بۆ ئەمو ئەمە بۆ ئەو، تازە چ سوود! گریمان ئەگەر سوودیشی هەبێ کەمە، لەچاو خێرکردنی حاڵی لەش ساخیدا، چونکە ئەو شتە لەدەستی تۆ دەرچووەو دەبێ بە ماڵی یەکێکی تر کە میراتبەرە). {تاج/٦/٢، ژمارە: ١٢٨٠، زنجیرە: ٢٢ — چ/٤}.

٤٢٢) خێری کاسبی حەڵاڵ گیرایەو پەروەردە دەکرێ. (٢٣٢٥ - ٢٣٤٣).

باب: قُبُولُ الصَّدَقَةِ مِنَ الكَسْبِ الطَّيِّبِ وَتَرْبِيَتُهَا

٥٣٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لاَ يَتَصَدَّقُ أَحَدٌ بِتَمْرَةٍ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ إِلاَّ أَخَذَهَا اللَّهُ بِيَمِينِهِ، فَيُرَبِّيهَا كَمَا يُرَبِّى أَحَدُكُمْ فَلُوَّهُ، أَوْ قَلُوصَهُ، حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ أَوْ أَعْظَمَ ». {الحديث: ٢٣٤٠ = ٢٣١٨ فم. تجريد/٢، لاپەڕە: ١٠٠، رقم: ٦٧٣ = ٧٤٣٠}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوەی خێرێ بکا، لە رەنجەشانی حەڵاڵی خۆی، با دەنکە خورمایەکیش بێ، دڵنیا کە خودا بە دەستی راستی خۆی وەری دەگرێ، وەك چۆن یەکێ لەئێوە جوانووی ماینێ، یا نیۆنە وشترێ، بۆ خۆی پەروەردە بکا، خودایش ئەو خێرە بۆ ئێوە بەو شێوەیە پەروەردە دەکاو نەشونمای پێ دەکا، تا تەواو گەورە دەبێ، وە بەقەد کێوێکی لێ دێ، بگرە گەورەتریش). {تاج/٦/٢، زنجیرە: ١، ژمارە: ١١٧٨} + {ریاض/١١٥/٢، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ٥٦١}.

٥٤٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ، لاَ يَقْبَلُ إِلاَّ طَيِّبًا، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ: (يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ). وَقَالَ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ) ». ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ، أَشْعَثَ أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ ». {الحديث: ٢٣٤٣ = ٢٣٢١ فم}:

ئەبو هورەیرە (خۆشنوودی خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەی مەردوم! ئەی نەوەی ئادەم! بزانن خودا بۆ خۆی پاك و خاوێنە، هەرچیش پاك و خاوێن و حەلاڵ نەبێ وەری ناگرێ و قەبووڵی دەکا، بزانن خودای گەورە چی فەرمانێکی بە پێغەمبەران کردووە، لەبارەی کردنی حەلاڵ و نەکردنی حەرامەوە، هەمان فەرمانیشی بە موسوڵمانان و خاوەن باوەڕەکان کردووە، ئەوەتانێ بە پێغەمبەرەکان دەفەرموێ: {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا – ٢٣/١٥}:

واتە: ئەی پێغەمەرانی خودا! ئەی خاوەنانی پەیامانی خودا! بخۆن لە خواردەمەنی حەلاڵ و پاك، وە کارو کردەوەی باش بکەن و بەس).

لەهەمان کاتدا، لەسەر هەمان شێوە، بە موسوڵمانان و باوەڕدارانیش دەفەرموێ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ كُلُواْ مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ – ٢/١٧٢}:

واتە: ئەی کەسانێ کە باوەڕتان هەیە بەخوداو بە پێغەمبەرانی خودا! بخۆن لەو خواردەمەنیە باش و پاك و حەلاڵە، کە ئێمە بەخشیومانە بە ئێوەو کردوومانن بە رۆژی بۆتان).

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەوجا خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ و سەرو ماڵ و منداڵ و هەست و نەست، گشتی بەقوربانی گەردی سەر گۆڕی پیرۆزی بێ) باسی هەندێ کەسی کرد، کە تاعەتێکی جوانی خودا دەکەن، بەلام نان و ئاوەکەیان حەرامە، فەرمووی: (هەندێ کەس دەچن بۆ سەفەری دوورو درێژ،

وەك حەجو غەزاو سەردانی کەسوکار، جا قژیان گڤ دەبێو چڵکو تەپوتۆزیان لێ دەنیشێو سەرگەرمی بەندەیی خودانو، بە کوڵو بەدڵ، دەست درێژ دەکەن بەرەو ئاسمان، کە قیبلەگای نزاو پاڕانەوەیەو دەڵێن: خودایە! ئەوەم پێ بدە، خودایە! لەو دەردو بەڵایە لام بدە، ئەو خواردنەکەی حەرامە، خواردنەوەکەی حەرامە، بە حەرام گۆش کراوە، ئیتر لەکوێ دوعاو نزای ئەو جۆرە کەسەیە گیرا دەبێ!). {ریاض/٢٢١/٤، زنجیرە: ٣٧٠، ژمارە: ١٨٥١/٤٤ - ٣١٥}.

٤٢٣) خێر با کەمیش بێ، نابێ بەسووك تەماشا بکرێ. (٢٣٧٦).
باب: تَرْكُ إحْتِقارِ قَلِيلِ الصَّدَقَةِ

٥٤١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَقُولُ: « يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ! لاَ تَحْقِرَنَّ جَارَةٌ لِجَارَتِهَا، وَلَوْ فِرْسِنَ شَاةٍ ». {الحديث: ٢٣٧٦ = ٢٣٥٤ فم. تجريد/٣/١٨٦، رقم: ١٠٩٥ = ٢٥٦٦، ٦٠١٧. ترمذى. هبة: ٢١٣٠. تحفة الأشراف: ١٤٣١٥}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دیاریی پێشکەشی یەکتری بکەن، چونکە دیاری دڵ ساف دەکاو دەغەزی سینگ دەکێشێ، با ئافرەتی موسوڵمانیش بۆ ئافرەتی دراوسێی خۆی هیچ دیاریو دەسەنەو کاسە ئاو سێ یەك بەکەم نەزانێو بۆی بەرێ، با لاسمی مەڕێ، یا بزنێکیش بێ!!). {تاج/٢/٤٠١، زنجیرە: ١٧٦، ژمارە: ١٩٣٦} + {ریاض/١/١٢٥، زنجیرە: ١٣، ژمارە: ١٢٤}.

٤٢٤) باسی فەرمایشتی خوای گەورە: {يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ}. (٢٣٥٢ - ٢٣٥٣).
باب: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ

٥٤٢- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رضى الله عنه) قَالَ أُمِرْنَا بِالصَّدَقَةِ. قَالَ كُنَّا نُحَامِلُ قَالَ: فَتَصَدَّقَ أَبُو عَقِيلٍ بِنِصْفِ صَاعٍ، قَالَ: وَجَاءَ إِنْسَانٌ بِشَيْءٍ أَكْثَرَ مِنْهُ فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ: إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنْ صَدَقَةِ هَذَا وَمَا فَعَلَ هَذَا الآخَرُ إِلاَّ رِيَاءً فَنَزَلَتْ (الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لاَ يَجِدُونَ إِلاَّ جُهْدَهُمْ). {الحديث: ٢٣٥٢ = ٢٣٣٠ فم. تجريد/٢/١٠٤، رقم: ٦٧٨ = ١٤١٥، ١٤١٦، ٢٢٧٣، ٤٦٦٨، ٤٦٦٩. نسائي. زكاة: ٢٥٢٨}:

ئەبو مەسعوودی بەدری (رەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: پێغەمبەر** (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێ کردین بە کردنی خێرو صەدەقە، هەمان بوو دەچوو بۆ بازاڕو کۆڵ کێشی دەکردو مشتێ دانەوێڵەی پەیدا دەکردو دەیکرد بەخێر، فەرمووی: جا ئەبو عەقیل لەنیو مەن خۆراك خێری کرد، عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوفیش هەشت هەزار درەمی هێنا، کە دەکاتە هەزار دیناری زێڕ کردی بەخێر. جا ناپاکەکان بە تەوسەوە گوتیان: ئەمە چییە ئەبو عەقیل کردوویەتی بەخێر، خوا پێویستی بەشتی وا بێ نموود نییە، عەبدوڕەحمانیش ئەمەی بۆ خودا نییە، بەڵکوو بۆ ریا بازییە. جا بەم بۆنەیەوە، بۆ پەرچدانەوەی ئەم دوو رووانە خودای گەورە ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە: {الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لاَ يَجِدُونَ إِلاَّ جُهْدَهُمْ – ٩/٧٩} واتە: ئەو کەسانەی کە رەخنەو لەقەم دەگرن لەو موسوڵمانە خێرکەرە ساخو راستانەی، کە ساغ لەبە رەزای خودا، خێرو خێرات دەکەن، یا لەو موسوڵمانە کەم دەستانەی کە بەپێی تەوانای خۆیان، لەو ماڵە کەمەی هەیانە، بەزیادەوە خێری لێ دەکەن، تەنانەت لەو ماڵەیش کە بە ئارەقی ناوچەوانو بە رەنجی شان، پەیدای دەکەن، بەشی خودای لێ دەدەن، ئەو کەسانەی کەبەم دوو دەستەیە لاقرتیو قەشمەری دەکەنو، تیرو توانجیان تێ دەگرنو دەیانەوێ دڵیان سارد بکەنەوە، ئەوانە بە پێچەوانەوە خودا لەخۆیان دەڕەنجێننو خودا خۆیان دەکا بە گاڵتەجاڕو دەیانکا بە پەند، لە رۆژی دوا رۆژدا، کە هەموو شت بەدەستی خودا خۆیەتی سزایەکی سەختیان بۆ دەبڕێتەوە). {تاج/٤/٢٦٢، زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٣٩٠٥}.

روونکردنەوە:

ئەبو مەسعوود ناوی عوقبەی کوڕی عامیرە، ئەنصارییە، خەزرەجییە، بەدرییە، لەگەڵ حەفتا کەسەکەدا، لە شەوەکەی عەقەبەدا، ئامادەی پەیمانی عەقەبە بوو، لە هەموویان بە تەمەن بچووکتر بوو، ئامادەی جەنگی ئوحودیش بووە، سەدو دوو فەرموودەی لە پێغەمبەرەوە، (درودی خودای لەسەر بێ) گێڕاوەتەوە، لە بوخاریدا دە فەرموودەی هەیە، لە موسلیمدا شازدەی هەیە، نۆیان پەسەندی هەردوو پیری بوخاریو پیری موسلیمن، لە کووفە نیشتەجێ بوو هەر لەوێش مردووە.

٤٢٥) کۆکردنەوەی خێرو کۆمەڵێ کاری چاکەی تر (٢٣٦٨ - ٢٣٧١)

باب: مَنْ جَمَعَ الصَّدَقَةَ وَأَعْمَالَ البِرِّ

٥٤٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ صَائِمًا ». قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضى الله عنه): أَنَا. قَالَ: « فَمَنْ تَبِعَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ جَنَازَةً ». قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضى الله عنه): أَنَا. قَالَ: « فَمَنْ أَطْعَمَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ مِسْكِينًا ». قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضى الله عنه): أَنَا. قَالَ: « فَمَنْ عَادَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ مَرِيضًا ». قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضى الله عنه): أَنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): «مَا اجْتَمَعْنَ فِي امْرِئٍ إِلاَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ ». {الحديث: ٢٣٧١ = ٢٣٤٩ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خوای لەسەر بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کامتان ئەمڕۆ بەڕۆژوون؟ ئەبوبەکر فەرمووی: من. دەفەرموێ: ئەی کێتان ئەمڕۆ لەگەڵ تەرما رۆیشتووە بۆسەر گۆڕستان؟ ئەبوبەکر فەرمووی: من. دەفەرموێ: ئەی کامتان ئەمڕۆ سەردانی نەخۆشی کردووە؟ ئەبوبەکر دەفەرموێ: من. دەفەرموێ: ئەی کامتان ئەمڕۆ نانی هەژارێکی داوە؟ ئەبوبەکر دەفەرموێ: من.

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دەی ئەم کارە باشانە لە هەرکەسێکا کۆببنەوە، مسۆگەر کە ئەو کەسە دەچێتە بەهەشت). واتە: ئەی ئەبوبەکر تۆ بەهەشتیت. {تاج/٣/٥٤٤، زنجیرە: ٣، ژمارە: ٣٢٣٩ ج/٤}.

٥٤٣ب- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ نُودِيَ فِي الْجَنَّةِ يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا خَيْرٌ. فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّلَاةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرَّيَّانِ ». قَالَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا عَلَى أَحَدٍ يُدْعَى مِنْ تِلْكَ الأَبْوَابِ مِنْ ضَرُورَةٍ فَهَلْ يُدْعَى أَحَدٌ مِنْ تِلْكَ الأَبْوَابِ كُلِّهَا؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « نَعَمْ، وَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ ». {الحديث: ٢٣٦٨ = ٢٣٤٦ فم. تجريد/٢/٢٦٨، رقم: ٨٧٣ = ١٨٩٧، ٢٨٤١، ٣٢١٦، ٣٦٦٦. ترمذى. مناقب: ٣٦٧٩. نسائى. صيام: ٢٢٣٧، ٢٤٣٨، ٣١٣٥. تحفة الأشراف: ١٢٢٧٩}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: خۆشەویست** (دروودی خودای لەسەر بێ) **فەرمووی:** (هەرکەسێ جووتێ شت لە رێگەی خودادا ببەخشێ، وەك ئەوە دوو درەم، یا دوو دینار، یا وەك ئەوە مەڕو بزنێ، یا کەواو کراسێ، یا هەنێ شەکرو چای، بۆ رەزای خودا ببەخشێ، کاتێ دەچیتە بەهەشت دەرگاوانەکان بانگی دەکەن: ئەی بەندەی خودا! ئەی فیسارە کەس! ئەم دەرگایە باشە لەباوەڕی مندا، فەرموو وەرە لێرەوە بچۆرە ژوورەوە!.

جا ئەوەی خاوەنی نوێژە لە دەرگای نوێژەوە بانگ دەکرێ، وە ئەوەی خاوەنی خەباتو غەزابێو لەجیهاندا بە غەزاوە ناوی جوانی دەرکردبێ، لە دەرگای خەباتو غەزاوە بانگ دەکرێ، وە ئەوەی خاوەنی رۆژوو بێ لە دەرگای تێراوو پاڕاوەوە بانگ دەکرێ، وە ئەوەی خێرەومەند بێ لە دەرگای خێرەومەندانەوە بانگ دەکرێ، ئیتر هەروا هەموو کردەوەیەکی باش دەرگای تایبەتی خۆی هەیە).

ئەبوبەکری صەدیقیش (رەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: قوربان!** ئەی پێغەمەری خودا! بە باوك و دایکمەوە بەقوربانت بم، خۆ قەیدی نییە کە کەسێ لەهەموو دەرگاکانەوە بانگ بکرێ؟

خۆشەویست (درووەی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەڵێ کەسی وا هەیە لەهەموو دەرگاکانەوە بانگ دەکرێ، وە ئومێد دەکەم کە تۆ ئەی ئەبوبەکر! یەکێك بیت لەوکەسانە!). {ریاض/٣/٩٠٨، زنجیرە: ٢١٧، ژمارە: ١٢١٦/٢ - ٢٧١}.

٤٢٦) هەموو چاکەیێ خێرێکە. (٢٣٢٥ - ٢٣٤٣).
باب: كُلُّ معروفٍ صَدَقَةٌ

٥٤٤- عَنْ حُذَيْفَةَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): قَالَ: «كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ». {الحديث: ٢٣٢٥ = ٢٣٠٣ فم. أبو داود. أدب: ٤٩٤٧. تحفة الأشراف: ٣٣١٣}:

حوزەیفە (رەزای خودای لەسەر بێ) لە خۆشەویستەوە (درووەی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەوەی یاسا نامەی خودا پەسەندی بکا بەخێرو چاکە حسێبە). {ریاض/١/١٢٩، زنجیرە: ١٣، ژمارە: ١٣٤/١٨}.

٤٢٧) هەموو یادێکی خوداو هەموو کارێکی باش خێرێکە
باب: التسبيح والتهليل وأعمال البرّ صَدَقَةٌ

٥٤٥- عَنْ أَبِى ذَرٍّ (رضى الله عنه) أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم)، قَالُوا لِلنَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالأُجُورِ يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّى وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ. قَالَ: « أَوَلَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَصَّدَّقُونَ إِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةً وَكُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ وَنَهْىٌ عَنْ مُنْكَرٍ صَدَقَةٌ وَفِى بُضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيَأْتِى أَحَدُنَا شَهْوَتَهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ: « أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِى حَرَامٍ أَكَانَ عَلَيْهِ فِيهَا وِزْرٌ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِى الْحَلاَلِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ ». {الحديث: ٢٣٢٦ = ٢٣٠٤ فم. أبو داود. أدب: ٥٢٤٣. ابن ماجة. صلاة: ٩٢٧}:

ئەبو زدڕ (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: چەن کەسێ عەرزی خۆشەویستیان کرد: ئەی پێغەمەری خودا! هەرچی پاداشی هەرە گەورە هەیە، هەمووی داراو دەوڵەمەندەکان

دەیبەن بۆخۆیان! پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (چۆن؟) عەرزیان کرد: چونکە ئێمە نوێژ دەکەین، ئەوانیش رێك وەك ئێمە نوێژ دەکەن و وەك ئێمە رۆژوو دەگرن و، سەرەڕای ئەوەیش ماڵی زیادەیان هەیە، خێروخێراتی لێ دەکەن.

فەرمووی: چۆن وا دەڵێن: لەکاتێکا کە خودا هەقی بۆ ئێوەیش کردۆتەوەو رێگەیەکی زۆری بۆتان داناوە، بۆ خێرکردن: هەموو تەسبیحاتێ خێرێکە، هەموو تەکبیراتێ خێرێکە، هەموو حەمدو سوپاس کردنێ خێرێکە، هەموو تەلیلەیێ خێرێکە، فەرمانکردنێ بەچاکەیێ خێرێکە، هەموو نەهی کردنێ لە خراپەیێ خێرێکە، دروست ببن لەگەڵ حەڵاڵی خۆتان خێرێکە. گوتیان: قوربان! وەك تۆ دەفەرمووی: ئەگەر کەیف لەگەڵ حەڵاڵی خۆمانا بکەین، ئەوەیش خێرو پاداشی هەیە؟ فەرمووی: باشە بەمن بڵێن ئەگەر کەسێ لەئێوە لە داوێنپیسیدا بەکاری بهێنێ ئایا لەکاتی وادا، تاوانی لەسەرە یانا؟ کەواتە هەر لەسەر ئەم بنیاتە ئەگەر لە حەڵاڵا بەکاری بهێنێ پاداشی باشی بۆ هەیە). {ریاض/١،١٢٣، زنجیرە: ١٣، ژمارە: ١٢٠}.

٤٢٨) هەموو جومگەیێ خێرێکی لەسەرە. (٢٣٢٥ - ٢٣٤٣).
باب: الصَّدَقَةُ وَ وُجُوبُهَا عَلَى السُّلاَمَى

٥٤٦- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِنَّهُ خُلِقَ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْ بَنِى آدَمَ عَلَى سِتِّينَ وَثَلاَثِمَائَةِ مَفْصِلٍ فَمَنْ كَبَّرَ اللَّهَ وَحَمِدَ اللَّهَ وَهَلَّلَ اللَّهَ وَسَبَّحَ اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ اللَّهَ وَعَزَلَ حَجَرًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ شَوْكَةً أَوْ عَظْمًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ وَأَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنْ مُنْكَرٍ عَدَدَ تِلْكَ السِّتِّينَ وَالثَّلاَثِمِائَةِ السُّلاَمَى فَإِنَّهُ يَمْشِى يَوْمَئِذٍ وَقَدْ زَحْزَحَ نَفْسَهُ عَنِ النَّارِ ». قَالَ: أَبُو تَوْبَةَ وَرُبَّمَا قَالَ: « يُمْسِى ». {الحديث: ٢٣٢٧ = ٢٣٠٥ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەموو ئادەمیزادێ لەنەوەی ئادەم، لەسەر سێ سەدو شەست جمگە دروست کراوە، جا هەرکەسێ هەر رۆژێ بەقەد ژمارەی ئەو سێ سەدو شەست جمگەیە خێرو چاکە

بكا، ئيتر ئەو رۆژە ئەو كەسە خۆی دوور خستۆتەوە لە دۆزەخ، ئەڵڵاهوئەكبەرێ چاكەیەكە، ئەلحەمدو ليللايەك چاكەیەكە (لا إِلهَ إلاَّ اللّهُ)یەك چاكەیەكە (سبحان الله)یەك چاكەیەكە (أستغفر الله)یەك چاكەیەكە، وە بەردێ، یا درکێ، یا ئێسکێ دوور بخەیتەوە لەسەرە ریگەی خەڵك چاكەیەكە، یا فەرمان بكەی بە چاكەیێ خێرێكە، یا نەهی بكەی لە خراپەیێ چاكەیەكە). {رياض/١/١٢٤، زنجيره: ١٣، ژماره: ٦/١٢٢، ١١٨ + تاج/١/٤٧٢، زنجيره: ١٧٩، ژماره: ٩٥٧، ٩٥٨}.

٤٢٩) خێر بابچێتە دەستی كەسی ناشایستەشەوە هەرگیرایە. (٢٣٥٩).
باب: فِي قُبُولِ الصَّدَقَةِ تَقَعُ فِي غَيرِ أَهْلِهَا

٥٤٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « قَالَ رَجُلٌ لأَتَصَدَّقَنَّ اللَّيْلَةَ بِصَدَقَةٍ فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ زَانِيَةٍ فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ تُصُدِّقَ اللَّيْلَةَ عَلَى زَانِيَةٍ. قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى زَانِيَةٍ لأَتَصَدَّقَنَّ بِصَدَقَةٍ. فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ غَنِيٍّ فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ تُصُدِّقَ عَلَى غَنِيٍّ. قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى غَنِيٍّ لأَتَصَدَّقَنَّ بِصَدَقَةٍ. فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ سَارِقٍ فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ تُصُدِّقَ عَلَى سَارِقٍ. فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى زَانِيَةٍ وَعَلَى غَنِيٍّ وَعَلَى سَارِقٍ. فَأُتِيَ فَقِيلَ لَهُ أَمَّا صَدَقَتُكَ فَقَدْ قُبِلَتْ أَمَّا الزَّانِيَةُ فَلَعَلَّهَا تَسْتَعِفُّ بِهَا عَنْ زِنَاهَا وَلَعَلَّ الْغَنِيَّ يَعْتَبِرُ فَيُنْفِقُ مِمَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ وَلَعَلَّ السَّارِقَ يَسْتَعِفُّ بِهَا عَنْ سَرِقَتِهِ ». {الحديث: ٢٣٥٩ = ٢٣٣٧ فم. تجريد/٢/١٠٦، رقم: ٦٨٢ = ١٤٢١}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (پیاوێ دەبێ لەنەوەی ئیسرائیل، دەڵێ: بەخودا دەبێ ئەمشەو خێرێ بكەم شەو خێرەكەی دەباو دەینێتە ناو دەستی ژنێكی داوێنپیسەوە، بۆ بەیانی خەڵك دەڵێن: زۆر سەیرە ئیمشەو خێر بە ژنێكی داوێنپیس كراوە، خێركەرەكە دەڵێ: خودایە! سوپاس بۆ تۆ لەسەر ئەم خێرە بەم ژنە داوێنپیسە، ئەمە لەسەر خواستی تۆ بووە، خواستی تۆیش پڕە لەدانایی، دەبێ خێری تر بكەم، خێرەكەی دەباو، دەینێتە ناو

دەستی دەوڵەمەندێکەوە، دیسان بۆ بەیانی خەڵکەکە دەڵێن: ئای چەندە سەیرە، خێر بە کابرایەکی دەوڵەمەند کراوە، پیاوەکەش دەڵێ: خودایە! سوپاس بۆ تۆ لەسەر ئەم خێرەیش بەم پیاوە دەوڵەمەندە، دەبێ خێرێکی تر بکەم، جا خێرەکەی دەباو، دەینێتە ناو دەستی دزێکەوە، دیسانەوە بۆ بەیانی، خەڵکەکە گوتیان: ئای چەندە سەیرە! خێر بەدز کراوە!

پیاوەکەش دەڵێ: خودایە! سوپاس بۆ تۆ لەسەر خێر بەژنی داوێنپیس و بە پیاوی دەوڵەمەندو بەدز. خێرکەرەکە شەو لەخەودا خەوی بینی، لەخەودا پێیان گوت: موژدەت لێ بێ، هەرسێ خێرەکەت گیرابوون، سا بەڵکوو ئەو ژنە خراپەکارە، بەهۆی خێرەکەی تۆوە دەست لەو ئیشە خراپە هەڵبگرێ، سا بەشکوو دەوڵەمەندەکەیش پەندو ئامۆژگاری وەربگرێ و شەرم لەخۆی بکاو، لەو ماڵو سامانەی کە خودا پێی داوە، دەست بکا بە بەخشین و خێرکردن، سا بەڵکوو ئەو دزەش بەهۆی خێرەکەی تۆوە، دەست لەدزی هەڵبگرێ). {تاج/٥/٤٠٠، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ٥٢٢٤ چ/٤}.

روونکردنەوە:

ئەم بەهرانە لەم فەرموودەیە وەردەگیرێن:

١- نیازی پاك کاریگەری خۆی دەبینێ، خێرکەر ئەگەر نیازی پاك بێ خێرەکەی دەگاتە جێگەی خۆی و قەبووڵە.

٢- ئەمە بۆ خێری سوننەت وایە، لە زەکاتا، ئەگەر دەرکەوت زەکات وەرگرەکە شایستە نییە، دەبێ زەکاتەکە دووبارە بداتەوە.

٣- گێڕانەوەی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بۆ ئەم داستانە، بەڵگەی راستی و دروستیەتی و بەڵگەی ئەوەیە کە ئەوانەی لە خەونەکەدا موژدەیان داوە بەخێرکەرەکە فریشتەی خودا بوون کە ئەم جۆرە بەڵگەیە لە زانستی فەرموودەو ئوصوڵا پێی دەگوترێ تەقریری قەولی.

٤ بەشێوەی گشتی خێری سوننەت، نەوەك صەدەقەی فەرز، وەك زەكاتو نەزر، بەهەموو كەسێ دەشێ، بەخزم بە بێگانە، بە موسوڵمان، بە ناموسوڵمان، بە مرۆڤ، بە ئاژەڵی تر، بەباش‌و بەخراپ، بەمەرجێ نەبێ بەهۆی یاریدان لەسەر گوناهو تاوان. پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەم بارەیەوە دەفەرموێ: (ئەوەی تەڕایی ژیانی تیادا بێ، خێری پێ دەشێ).

٤٣٠) وێنەی بەخشندەو رەزیلی چرووك. (٢٣٥٦ - ٢٣٥٨).

باب: فِي المتصدّقِ والبخيلِ

٥٤٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَثَلُ الْبَخِيلِ وَالْمُتَصَدِّقِ مَثَلُ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا جُنَّتَانِ مِنْ حَدِيدٍ إِذَا هَمَّ الْمُتَصَدِّقُ بِصَدَقَةٍ اتَّسَعَتْ عَلَيْهِ حَتَّى تُعَفِّيَ أَثَرَهُ وَإِذَا هَمَّ الْبَخِيلُ بِصَدَقَةٍ تَقَلَّصَتْ عَلَيْهِ وَانْضَمَّتْ يَدَاهُ إِلَى تَرَاقِيهِ وَانْقَبَضَتْ كُلُّ حَلْقَةٍ إِلَى صَاحِبَتِهَا ». قَالَ: فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « فَيَجْهَدُ أَنْ يُوَسِّعَهَا فَلاَ يَسْتَطِيعُ ». {الحديث: ٢٣٥٨ = ٢٣٣٦ فم. تجريد/٢/١١٣، رقم: ٦٩٢ = ١٤٤٣، ١٤٤٤، ٢٩١٧، ٥٢٩٩، ٥٧٩٧. نسائى. زكاة: ٢٥٤٧. تحفة الأشراف: ١٣٩١١}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (پیاوی رەزیل‌و پیاوی بەخشندە (سەخی) مانەندی دوو پیاو وان، كە یەكی سەرو زریەی ئاسنینی تەسكیان لەبەردابێ، لە ئاستی مەمكیانەوە بێ، هەتا ددانەی سینگیان كە پێی دەگوترێ چۆڵەمە (قووڵایی خوار قورگ). جا جار لەگەڵ جارا، بەخشندەكە كەشتێ دەبەخشێ، زریەكەی بەرە بەرە كشی دێ‌و گەورەو فەرەح دەبێ، تاوای لێ دێ لەبەر پێی دەخشێ، وەك چۆن جلی شۆڕ شوێن پێ كوێردەكاتەوە، بەخشندەییش ئاوا گوناهو تاوانی خاوەنەكەی دەسڕێتەوە. بەڵام پیاوی رەزیل‌و چرووك هەركاتێ ویستی خێرێ بكا، یا شتێ ببەخشێ، ئەڵقەی زریەكەی دێتەوە یەك‌و زیاتر قوڵفەكانی تەسك دەبنەوە، هەتا بەرە بەرە هەردوو دەستی توند شەتەك دەدرێن بە بەربینیەوە!).

فەرمووی: لە پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو: (جا رەزیلەکە هەر هەوڵو تەقەلا دەدات کە کشی بێنێو فەرحی بکا بەڵام ناتوانێ). {تاج/٤٠١/٥، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ٥٢٢٥ ج/٤ + ریاض/١١٥/٢، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ٥٦٠/١٧}.

٤٣١) باسی بەخشندەو گیری دەستقووچاو
باب: فِي الْمُنْفِقِ وَالْمُمْسِكِ

٥٤٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلاَّ مَلَكَانِ يَنْزِلاَنِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا. وَيَقُولُ الآخَرُ اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا ». {الحديث: ٢٣٣٣ = ٢٣١١ فم. تجريد/١١٣/٢، رقم: ٦٩١ = ١٤٤٢}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەموو رۆژێ سەر لەبەیانی کە بەندەکان رۆژیان لێ دەبێتەوە، دوو فریشتە دێنە خوارەوە، یەکێکیان دەفەرموێ: خودایە! ئەوەی بەخشندەیە، تۆیش پێی ببەخشەو، تۆڵەی بەزیادەوە بۆ بکەرەوە، ئەوی تریشیان دەفەرموێ: خودایە! ئەوەی چرووکو گیرو خێرنەکەرە، تۆش لەوی بگرەوەو ئایەو مایەی بفەوتێنە). {ریاض/٢٤٧/١، زنجیرە: ٣٦، ژمارە: ٢٩٥} + {تاج/٢، زنجیرە: ١، ژمارە: ١١٧٧}.

روونکردنەوە:

نەوەوی (پڕگۆڕی پیرۆزی لەنووری خودایێ) دەفەرموێ: زاناکان دەفەرموون: مەبەست لەم بەخشینە هەموو شتێکە کە سەرف بکرێ بۆ پەرستشو خوا پەرستی، وەك زەکاتو خەرجی حەجو سەفەری سیلەی رەحمو پیاوەتیو مەسرەفی خێزانو دیوەخانو خێرو خێراتو شتی تری لەم بابەتە، مەبەست لە گیریو دەستنووقاویش، خۆگرییە لەم جۆرە کارە باشانە، با کابرا رۆژی هەزار لیرەی زێڕیش لەکاری خراپا داغان بکا، خوا پەنامان بدا.

٤٣٢) كليل بەدەستى دەستپاك كاتێ خێردەكا لەو ماڵەی كەوا لەژێر دەستی دا، ئەویش وەك خاوەنەكەی خێری دەگات. (٣٣٦٠ - ٣٣٦٧).

باب: الخازِنُ الأمين أحَدُ المتصدِّقَيْن

٥٥٠- عَنْ أَبِى مُوسَى الأشعرى عَنِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِنَّ الْخَازِنَ الْمُسْلِمَ الأَمِينَ الَّذِى يُنْفِذُ - وَرُبَّمَا قَالَ يُعْطِى - مَا أُمِرَ بِهِ فَيُعْطِيهِ كَامِلاً مُوَفَّرًا طَيِّبَةً بِهِ نَفْسُهُ فَيَدْفَعُهُ إِلَى الَّذِى أُمِرَ لَهُ بِهِ - أَحَدُ الْمُتَصَدِّقَيْنِ ». {الحديث: ٢٣٦٠ = ٢٣٣٨ فم. تجريد/٢، رقم: ٦٩٠ = ١٤٣٨ فتح}:

لە ئەبوو مووسای ئەشعەرییەوە (رەزای خودای لێ بێ) لە پێغەمبەرەوە (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (كليل بەدەستی موسوڵمانی دەستپاك، كاتێ ئەو فەرمانەی كە خاوەن ماڵ پێی دەكا، سەبارەت بەكردنی خێرێ، ئەگەر بەتەواوی و بەتێرو تەسەلی، وەك پێی گوتراوە، ئەو فەرمانە ئەنجام بداو، بیدا بەو كەسەی كە پێی وتراوە، وە پێخۆشحاڵ بێ بە ئەنجامدانی، ئەوە خێركەرەكان دەبن بەدوو، كە ئەو یەكێكیانەو خاوەن شتە بەخشراوەكەیش ئەوی تریانە). {بڕوانە: تجريد. ژمارە: ٦٨٤}.

٤٣٣) بەخشین بەبێ دەست ترسان. (٢٣٧٢ - ٢٣٧٥)

باب: أنْفِقِى وَلاَ تُحْصِى وَلاَ تُوعِى

٥٥١- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِى بَكْرٍ (رضى الله عنهما) أَنَّهَا جَاءَتِ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَتْ: يَا نَبِىَّ اللَّهِ لَيْسَ لِى شَىْءٌ إِلاَّ مَا أَدْخَلَ عَلَىَّ الزُّبَيْرُ فَهَلْ عَلَىَّ جُنَاحٌ أَنْ أَرْضَخَ مِمَّا يُدْخِلُ عَلَىَّ فَقَالَ: « ارْضَخِى مَا اسْتَطَعْتِ وَلاَ تُوعِى فَيُوعِىَ اللَّهُ عَلَيْكِ ». {الحديث: ٢٣٧٥ = ٢٣٥٣ فم. تجريد/٢/١١٢. رقم: ٦٨٨ = ١٤٣٤ فتح}:

ئەسماء (رەزای خودای لێ بێ) چووە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزی كرد: ئەی پێغەمەری خودا! هەرچی زوبەیری مێردم بۆم نەهێنێ نیمەو ماڵ ماڵی ئەوە، جا ئایا گوناهم ناگات ئەگەر لەو ماڵەی كە زوبەیر دەیهێنێ بۆم خێرو شتی وای لێ بكەم؟ فەرمووی: (بەپێی توانای خۆت خێری لێ بكەو لێی ببەخشە، بەشێوەی گشتی بیكە بە دەستوور: بەبێ هۆیەكی رەوا، پارەو پوولو ماڵ كەڵەكە مەكەو

دەستت نەترسێ لەخێردان بە شایستەگان‌و دەست مەگرەرەوە، با خودایش لەتۆی نەگرێتەوە). {ریاض/١١٤/٢، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ٥٥٩ + تاج/٤٠٢/٥، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ٥٢٢٧}.

٤٣٤) ژن لە ماڵی مێردی خێربکا، خێری هەردوولا دەگا. (٢٣٦٠ - ٢٣٦٧).

باب: إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا

٥٥٢- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامِ بَيْتِهَا غَيْرَ مُفْسِدَةٍ كَانَ لَهَا أَجْرُهَا بِمَا أَنْفَقَتْ وَلِزَوْجِهَا أَجْرُهُ بِمَا كَسَبَ وَلِلْخَازِنِ مِثْلُ ذَلِكَ لاَ يَنْقُصُ بَعْضُهُمْ أَجْرَ بَعْضٍ شَيْئًا ». {الحديث: ٢٣٦١ = ٢٣٣٩ فم. تجريد/١٠٨/٢ رقم: ٦٨٤ = ١٤٢٥، ١٤٣٧، ١٤٣٩، ١٤٤٠، ١٤٤١، ٢٠٦٥ فتح. أبو داود. زكاة: ١٦٨٥. ترمذى. زكاة: ٦٧٢. ابن ماجة. تجارات: ٢٢٩٤. تحفة الأشراف: ١٧٦٠٨}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) لە پێغەمبەرەوە (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (کاتێ ژن (بەبێ دەستبلاوی) لە خۆراکی ماڵەوەی ببەخشێ، ئەوە پاداشتی باشی بۆ هەیە لەسەر ئەو بەخشینە، چونکە ئەو هۆی ئەوەیە، هەروەها مێردەکەشی پاداشتی باشی بۆ هەیە، چونکە ئەو پەیدای کردووە، کلیلدارو کلیل بەدەستیش هەروەها، کەسیشیان لە پاداشتی کەسیان کەم ناکەنەوە، واتە: نابن بە موزاحیمی یەکتری). {تاج/٦٤/٢، زنجیرە: ٢٣، ژمارە: ١٢٨٦}.

٤٣٥) کۆیلە لەماڵی خاوەنی خێر دەکاو خێری هەردوکیان دەگا

باب: مَا أَنْفَقَ الْعَبْدُ مِنْ مَالِ مَوْلاَهُ

٥٥٣- عَنْ عُمَيْرٍ مَوْلَى آبِى اللَّحْمِ (رضى الله عنهما) قَالَ: أَمَرَنِى مَوْلاَىَ أَنْ أُقَدِّدَ لَحْمًا فَجَاءَنِى مِسْكِينٌ فَأَطْعَمْتُهُ مِنْهُ فَعَلِمَ بِذَلِكَ مَوْلاَىَ فَضَرَبَنِى فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَدَعَاهُ. فَقَالَ: « لِمَ ضَرَبْتَهُ ». فَقَالَ: يُعْطِى طَعَامِى بِغَيْرِ أَنْ آمُرَهُ. فَقَالَ: « الأَجْرُ بَيْنَكُمَا ». {الحديث: ٢٣٦٦ = ٢٣٤٤ فم. نسائى. زكاة: ٢٥٣٦}:

عومەیر (کە بەندەی ئابی لەحم بوو) (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: رۆژێ ئاغام پێی گوتم گۆشت توێ بکەم، لەوکاتەدا، هەژارێ هات، منیش لە گۆشتەکە بەشیمدا، کە ئاغام بەمەی زانی لێی دام، منیش ئەوەم عەرزی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کرد، حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) بانگی کردو پێی فەرموو: (بۆچی لێت داوە؟) گوتی: بەبێ پرسی من، خۆراکی من دەدا بەخەڵك! فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (پاداشەکەی بۆ هەردوکتانە). {تاج/٤٠٢/٥، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ٥٢٢٦}.

ڕوونکردنەوە:

ئابی لەحم هاوەڵێکی ناودارە، ناوی عەبدوڵڵای کوڕی عەبدولەلیکە پیاوێکی خانەدانی شاعیر بوو، ئامادەی غەزای حونەین بووەو هەر لەو غەزایەشا شەهید بووە، بۆیە پێی دەگوترێ ئابی لەحم (واتە: گۆشت نەخۆر) چونکە گۆشتی نەدەخوارد، بەسەردەمی نەفایدا گەیشتووە.

٥٥٤- عَنْ أَبُو هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ تَصُم الْمَرْأَةُ وَبَعْلُهَا شَاهِدٌ إِلاَّ بِإِذْنِهِ، وَلاَ تَأْذَنْ فِى بَيْتِهِ وَهُوَ شَاهِدٌ إِلاَّ بِإِذْنِهِ، وَمَا أَنْفَقَتْ مِنْ كَسْبِهِ مِنْ غَيْرِ أَمْرِهِ فَإِنَّ نِصْفَ أَجْرِهِ لَهُ ». {الحديث: ٢٣٦٧ = ٢٣٤٥ فم. بخارى. نفقات: ٥٣٦٠، ٢٠٦٦، ٥١٩٢، ٥١٩٥}:

ئەبو هورەیرە لە خۆشەویستەوە دەفەرموێ (درودی خودای لەسەر بێ): (نابێ ژن ڕۆژووی سوننەت بگرێ ئەگەر مێردەکەی لە ماڵەوە بوو، مەگەر بەڕەزای مێردەکەی، هەروەها نابێ کە ژن ڕێگەی کەس بدا کە هاموشۆی بکاو بچێ بۆ ماڵی مەگەر بەڕەزای مێردەکەی، هەرکاتێکیش ژن بەبێ وەرگرتنی فەرمانی ڕوونو ئاشکرا لە مێردەکەی، لە ماڵی مێردەکەی شتێ ببەخشێ، یا خەرج بکا بۆ کاری خێر، خێری ئەو بەخشینە نیوەییانە). {تاج/٥٢١/٢، زنجیرە: ٤٦، ژمارە: ٢١٥١ + ریاض/١، زنجیرە: ٣٥، ژمارە: ٢٨٢ + تجرید/٤٣/٥، ژمارە: ١٧٧٤}.

٤٣٦) خۆپاراستن لە هەڵپەی زۆر بۆ ماڵو ئارامگرتنو ساچان بە بەشی خوا. (٢٤٢١ - ٢٤٢٤). باب: التعفُّفُ والصَّبْر

٥٥٥- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ: أَنَّ نَاسًا مِنَ الأَنْصَارِ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَأَعْطَاهُمْ، ثُمَّ سَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ، حَتَّى إِذَا نَفِدَ مَا عِنْدَهُ، قَالَ: « مَا يَكُنْ عِنْدِى مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ أَدَّخِرَهُ عَنْكُمْ، وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ، وَمَنْ يَصْبِرْ يُصَبِّرْهُ اللَّهُ، وَمَا أُعْطِىَ أَحَدٌ مِنْ عَطَاءٍ خَيْرٌ وَأَوْسَعُ مِنَ الصَّبْرِ ». {الحديث: ٢٤٢١ = ٢٣٩٩ فم. تجريد/٢/١٣١، رقم: ٧٠٧ = ١٤٦٩، ١٤٧٠. أبو داود. زكاة: ١٦٤٤. ترمذى. بروصلة: ٢٠٢٤. نسائى. زكاة: ٢٥٨٧. تحفة: ٤١٥٢}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: چەند کەسێ لە یاریدەدەران (ئەنصار) چەند جارێ داوای بەشیان لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کرد، ئەویش هەموو جارێ بەشی دەدان، تا ئەو ماڵەی کە لەلای بوو هەمووی تەواو بوو، جا فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (ئەو ماڵو خێرو بێرەی کە لەلای من بێ، لە ئێوەی ناشارمەوە، وەمن ئەوەی لە دەستم بێ، لەئێوە درێغی ناکەم، وە هەرکەسێکیش خۆی بەدوور بگرێ لە روو زەرد یی سواڵو سواڵکردن، خودا لەهەردوو جیهانا، روو سوورو سەربەرزی دەکا، وە هەرکەسێکیش چاوی تێربێو خۆی بێ نیاز بگرێو چاوی لەدەستی ئەمو ئەو نەبێ، خودا دەوڵەمەندو بێ نیازی دەکاو، وە هەرکەسێکیش دان بەخۆیا بگرێو سەبووری خۆی بدا، دڵنیابێ کە خودایش سەبرو ئارامی پێ دەبەخشێ، وەباشترینو گەورەترین خەڵاتێ کە بەکەسێ بدرێ، یا درابێ، خەڵاتو نازو بەهرەی سەبرو ئارامگرتنە). {تاج/٢/٥٢، زنجیرە: ٢٠، ژمارە: ١٢٦٠} + {ریاض/١، زنجیرە: ٣، ژمارە: ٢٦}.

روونکردنەوەی ژمارە/ ٥٥٤ و ٥٥٥:

١ -کەسو کاری خۆیەو مەحرەم، بەشێوەی گشتیو بەپێی عورفو باوی جوانی ناو کۆمەڵ، دروستە هاموشۆی ماڵی یەکتری بکەنو رێگە پێدانی گشتی مێرد لەم لایەنەوە بەسە، رۆژووی سوننەتی ژن، مێردەکەشی رەزای لەسەر نەبێ،

حەرام نییە، بەڵام کەراهەتی هەیە، بەمەرجێ مێرد لەسەر هەق بێ، دەنا کەراهەتیشی نییەو بەڵکوو سوننەتە.

٢ - ژنو نۆکەرو منالو کلیل بەدەست، ئەگەر خاوەن شت رێگەی پێدان، یا وایان دەزانی کە رەزای لەسەرە، ئەوا دەبن بە خاوەن بەش لە خێراو مافی ئەوەیان هەیە کە پێشوازی لە میوانو کەسی وا بکەن.

٤٣٧) باسی گوزەرانو سەروبەرو ساچان بە بەشی خودا
باب: فِي الكفافِ والقناعَةِ

٥٥٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رضى الله عنهما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ وَرُزِقَ كَفَافًا ، وَقَنَّعَهُ اللَّهُ بِمَا آتَاهُ ». {الحديث: ٢٤٢٣ = ٢٤٠١ فم. ترمذى. زهد: ٢٣٤٨. ابن ماجة. زهد: ٤١٣٨: تحفة الأشراف: ٨٨٤٨}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی عاص (رەزای خودا لەخۆیو باوکی) لە خۆشەویستەوە (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بەڕاستی سەرفرازو رزگار ئەو کەسەیە کە موسوڵمان بێو رزقو رۆژیی سەروبەر بەپێی حاڵ بێو بە بەشی خودا رازی بێ). {تاج/٥٢/٢، زنجیرە: ٢٠، ژمارە: ١٢٦١} + {ریاض/٢، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٥٢٣}.

٤٣٨) پارێز لە سواڵ. (٢٣٨٦ - ٢٤٠٠)
باب: التَّعَفُّفُ عَنِ المَسْأَلَةِ

٥٥٧- عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ تُلْحِفُوا فِى الْمَسْأَلَةِ، فَوَاللَّهِ لاَ يَسْأَلُنِى أَحَدٌ مِنْكُمْ شَيْئًا فَتُخْرِجَ لَهُ مَسْأَلَتُهُ مِنِّى شَيْئًا وَأَنَا لَهُ كَارِهٌ فَيُبَارَكَ لَهُ فِيمَا أَعْطَيْتُهُ ». {الحديث: ٢٣٨٧ = ٢٣٦٥ فم. نسائى. زكاة: ٢٥٩٢. تحفة الأشراف: ١١٤٤٦}:

موعاوییەی کوڕی ئەبو سوفیان (رەزای خودایان لێ بێ) لە پێغەمبەرەوە (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لە سواڵکردنو داواکردندا وڕك مەگرنو خوازەڵۆك مەبن، سا

بەوخودایە، کەناوی ئەڵڵایە، هەرکەسێ بە زۆری سواڵو خوازەڵۆکی، شتێ لەمن بسێنێ، کە خۆم پێم خۆش نەبێو بە حوسنو رەزای خۆم نەبێ، ئەستەمە کە پیتو فەڕی تێ بکەوێ بۆی!). {ریاض/٢/٩٩، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٥٢٨}.

٤٣٩) ناباشیو ناپەسەندیی سواڵو سواڵکاری بۆ خەڵك
باب: كراهية المسألة للناس

٥٥٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عمر (رضى الله عنهما) أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لاَ تَزَالُ الْمَسْأَلَةُ بِأَحَدِكُمْ، حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَلَيْسَ فِى وَجْهِهِ مُزْعَةُ لَحْمٍ ». {الحديث: ٢٣٩٣ = ٢٣٧١ فم. تجريد/٢، رقم: ٧١١ = ١٤٧٤، ١٤٧٥، ٤٧١٨}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (پیاوی واتان هەیە، ئەی موسوڵمانینە! هەر خەریکی دەروزەو سواڵکردنە، هەتا لە رۆژی ژینەوەدا، کەدێ بۆ دیوانی خوای گەورە بۆ لێپرسینەوە یەك پرزۆڵە گۆشت بەروویەوە نامێنێ، لەو دەشتی مەحشەرەدا خودا مۆری سواڵکەریی دەنێ بە روویەوە، دەموچاوی یەك پارچە ئێسقانی رووتی بێ گۆشتە). {ریاض/٢/١٠٠، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٥٣٠}.

٥٥٩- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « لأَنْ يَغْدُوَ أَحَدُكُمْ فَيَحْطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ فَيَتَصَدَّقَ بِهِ، وَيَسْتَغْنِىَ بِهِ مِنَ النَّاسِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ رَجُلاً أَعْطَاهُ أَوْ مَنَعَهُ ذَلِكَ، فَإِنَّ الْيَدَ الْعُلْيَا أَفْضَلُ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ ». {الحديث: ٢٣٩٧ = ٢٣٧٥ فم. تجريد/٢/١٣٢، رقم: ٧٠٨ = ١٤٧٠، ١٤٨٠، ٢٠٧٤، ٢٣٧٤، ترمذى. زكاة: ٦٨٠ تحفة الأشراف: ١٤٢٩٣}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لەسەر بێ) فەرمووی: بیستم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (سوێندم بەو کەسە کە گیانی منی بەدەستە، کەسێ لە ئێوە گوریسێ هەڵبگرێو بە کۆڵ کۆڵەدار بهێنێو بیفرۆشێو خێرو خێراتی لێ بکاو خۆی پێ رزگار بکا لەچاو بەرەوژێری ئەمو ئەو، ئەوەی گەلێ باشترە لەوە کەبچێ دەست لە

مـەردوم پـان بکاتـەوە، ئـیتر ئـەو خەڵکـە بەشـی بـدەن یـا بەشـی نـەدەن، هەرئیشکردنەکە باشـترە لـە سوالکردنەکە. دیـارە کـە دەسـتی سـەروو کـە دەسـتی خێرکـەرە لەدەسـتی ژێـروو کەدەسـتی دەروووزەکـەرە گـەلێ باشـترە، لـە خێزانـی خۆشـتەوە، کـە بـژێوییان لەسـەر تۆیـە، دەسـت بکـە بـەخێرکردن!). {تـاج/٥٣/٢، زنجیرە: ٢٠، ژمارە: ١٢٦٢}.

٤٤٠) دەستی سەروو باشترە لە دەستی ژێروو. (٢٣٨٢ - ٢٣٨٥).

باب: اليد العُلْيَا خيْرٌ مِنَ اليَدِ السُّفْلى

٥٦٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ وَهُوَ يَذْكُرُ الصَّدَقَةَ وَالتَّعَفُّفَ عَنِ الْمَسْأَلَةِ: « الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَالْيَدُ الْعُلْيَا الْمُنْفِقَةُ وَالسُّفْلَى السَّائِلَةُ ». {الحديث: ٢٣٨٢ = ٢٣٦٠ فم. تجريد/٢/١١، رقم: ٦٨٦ = ١٤٢٩ فتح. أبو داود. زكاة: ١٦٤٨. نسائى. زكاة: ٢٥٣٢. تحفة الأشراف: ٨٣٣٧}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەوتاردا لەسەر دوانگە، باسی خێرکردنو خۆپاراستن لە دەروووزەو گەدایی فەرموو، لەم لایەنەوە فەرمووی: (دەستی سەرەوە لە دەستی ژێرەوە باشترە، دەستی سەرەوە ئەو دەستەیە کەشت دەبەخشێ، دەستی ژێرەوەیش ئەو دەستەیە کە گەدایی دەکا).

٥٦١- عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ (رضى الله عنه) قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَأَعْطَانِى، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَأَعْطَانِى، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَأَعْطَانِى، ثُمَّ قَالَ: « إِنَّ هَذَا الْمَالَ خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ، فَمَنْ أَخَذَهُ بِطِيبِ نَفْسٍ بُورِكَ لَهُ فِيهِ، وَمَنْ أَخَذَهُ بِإِشْرَافِ نَفْسٍ لَمْ يُبَارَكْ لَهُ فِيهِ، وَكَانَ كَالَّذِى يَأْكُلُ وَلاَ يَشْبَعُ، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى ». {الحديث: ٢٣٨٤ = ٢٣٦٢ فم. تجريد/٢/١٣٢، رقم: ٧٠٩ = ١٤٧٢، ٢٧٥٠، ٣١٤٣، ٦٤٤١. ترمذى. صفة القيامة: ٢٤٦٣. نسائى. زكاة: ٢٥٣٠. تحفة الأشراف: ٣٤٢٦}:

حەکیمی کوڕی حیزام (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ داوای بەشم لە پێغەمبەر کرد (درودی خودای لەسەر بێ) ئەویش بەشی پێمدا، دیسان داوام لێ کردەوە، دیسانەوە بەشی

دامەوە، هەم دیسان داوام لێ کردەوە هەمدیس بەشی دامەوە، ئەمە بوو بەسێ جار، لەپاشا فەرمووی: (ئەی حەکیم! راستە کە ماڵ میوەیەکی سەوزو شیرینو خۆشە بەڵام بزانە ئەوەی بە بەرچاو تێریو بەدڵتێری وەری بگرێ، خودا پیتو فەڕی بۆ تێدەخاو، ئەو ماڵە خێر دەاتەوە بۆی، وەلێ ئەوەی کە بەخوازەڵۆکیو چاو چنۆکی هەڵپە هەڵپی بۆ دەکاو قرمو مرخی لێ خۆش دەکاو چاوی تێ دەبڕێ هەتا دەیسێنێ، بە شێوەیەکی وا، لەوەدوایش خاوەنەکەی چاوی لەدوایەتی، ئەوە ئەو ماڵە پیتو فەڕی بەحەوادا دەچێ! ئیتر ئەو کەسە کە ئەوە حاڵیەتی وەك ژەمەنبوردەی لێ دێ، هەردەخواو هەرتێر نابێ!

دیارە دەستی سەروو کە دەستی خێرکەرە، یا ئەو دەستەیە کە بێز لە دەروزەو گەدایی دەکاتەوە، دیارە کە دەستی سەروو لە دەستی ژێروو کە دەستی دەروزەکەرە، گەلێ باشترە).

گێڕانەوەی بوخاری ئەمەی پترە: حەکیم (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کە ئەمەم لە خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) ژنەوت گوتم: ئەی رابەری خودا! بەو کەسە کەتۆی کردووە بە پێغەمبەری راستو دروستو رەوانەی کردووی لەگەڵ ئەو ئایینە راستو دروستەدا، ئیتر لەپاش تۆ تا لەجیهان دەردەچم شت لەکەس وەرناگرم.

لەپاش مەرگی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەبوبەکرو عومەر (رەزای خودا لە هەرسێکیان بێ) لەکاتی جێنشینی (خەلافەت)ی خۆیاندا، بەشی حەکیمیان لە دەسکەوتی جەنگی (فەیء) دەدا، بەڵام حەکیم هەتا مرد بزگوڕێکی لەکەس وەرنەگرتو بەڵێنەکەی خۆی کەدای بە پێغەمبەر، بردە سەر، عومەریش لەکاتی خۆیدا شایەتی لێ گرتو فەرمووی: ئەی گەلی موسوڵمانینە! ئێوە بەشایەت بن، ئەوەتا من بە بەرچاوی ئێوەوە، لەم دەسکەوتە بەشی خۆیی دەدەمێ، وەك ئەو پشکەی کە خودا بۆی داناوە، بەڵام حەکیم خۆی وەری ناگرێ!). {ریاض/٢/٩٥، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٥٢٤ + تاج/٢، لاپەڕە: ٥٣، زنجیرە: ٢٠، ژمارە: ١٢٦٣}.

٤٤١) هەژاری دڵتێری داوانەکەر. (٢٣٨٦ - ٢٤٠٠)
باب: المسكين الذي لا يَجِدُ غِنىً وَلاَ يَسْأَلُ النَّاسَ

٥٦٢- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لَيْسَ الْمِسْكِينُ بِهَذَا الطَّوَّافِ الَّذِى يَطُوفُ عَلَى النَّاسِ، فَتَرُدُّهُ اللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ، وَالتَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ »، قَالُوا: فَمَا الْمِسْكِينُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: « الَّذِى لاَ يَجِدُ غِنًى يُغْنِيهِ، وَلاَ يُفْطَنُ لَهُ فَيُتَصَدَّقَ عَلَيْهِ، وَلاَ يَسْأَلُ النَّاسَ شَيْئًا ». {الحديث: ٢٣٩٠ = ٢٣٦٨ فم. تجريد/٢/١٣٤، رقم: ٧١٢ = ١٤٧٩، ١٤٧٦، ٤٥٣٩. نسائى. زكاة: ٢٥٧٢. أبو داود. زكاة: ١٦٣١}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەژاری بەڕاستی ئەوە نییە کە دەرگاو دەرگاو ماڵەو ماڵ دەسووڕێتەوەو خەڵك خێری پێ دەکەنو، لێرەو لەوێ بە پارووییێ دوو پاروو، یا بەدەنکێ دوو دەنك خورما دەستی پێوە دەنێنو لە کۆڵی خۆیانی دەکەنەوە، بەڵام هەژاری تەواو، کە شایستەی ئەوەیە کە دەستگیرۆیی بکرێو زەکاتی پێ بدرێ، ئەو کەسەیە کە خۆی ئەوەندەی دارایی نییە کە بەباشی بەشی بکاو، کەسیش پێی نازانێ تا زەکاتی پێ بداو دەسگیرۆییو یارمەتی پێ بدا، وە خۆشی لەبەر قەدر گرتنی خۆی ناچێ سواڵ لەمو لەو بکا). {ریاض/٢، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٥٣٧ + تاج/٢/٤٥، زنجیرە: ١٨، ژمارە: ١٢٤٦}.

٤٤٢) دەوڵەمەندیی بە دڵە، بە ماڵ نییە. (٢٤١٧)
باب: ليس الغِنَى عَنْ كثرة عرض

٥٦٣- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ، وَلَكِنَّ الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ ». {الحديث: ٢٤١٧ = ٢٣٩٥ فم. بخارى. رقاف: ٦٤٤٦. ترمذى. زهد: ٢٣٧٣. ابن ماجة. زهد: ٤١٣٧}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (دەوڵەمەندیی بەزۆری ماڵو دارایی نییە، بەڵام دەوڵەمەندیی بە بەرچاو تێریی‌و دڵ تێرییە). {ریاض/٢/٩٥، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٥٢٢}.

٤٤٣) ناپەسەندیی چاو برسێتی‌و سوور بوون لەسەر پرۆپیتی جیهان. (٢٤٠٧ - ٢٤١٦).

باب: كَرَاهِيَةُ الحِرْصِ عَلَى الدُّنْيَا

٥٦٤- عَنْ أَنَسِ بن مالك (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « يَهْرَمُ ابْنُ آدَمَ، وَتَشِبُّ مِنْهُ اثْنَتَانِ: الْحِرْصُ عَلَى الْمَالِ، وَالْحِرْصُ عَلَى الْعُمُرِ ». {الحديث: ٢٤٠٩ = ٢٣٨٧ فم. بخارى. رقاق: ٦٤٢١. ترمذى. زهد: ٢٣٣٩. تحفة الأشراف: ١٤٣٤}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئادەمیزاد هەتا پیرتر ببێ ئەم دوو رەوشەی تیادا گەنجتر دەبێتەوە: سوور بوون لەسەر ماڵو سوور بوون لەسەر تەمەنی درێژ). {تاج/٢/٢٩٧، زنجیرە: ٩٧، ژمارە: ٥١٩٣م}.

٤٤٤) گریمان ئادەمیزاد پڕ دوو شیو سامانی هەبێ هەوڵ دەدا کە بیکا بەسێ شیو. (٢٤١٦).

باب: لَوْ كَانَ لِابْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لا بتغى ثالثاً

٥٦٥- عَنْ أَبِى الأَسْوَدِ قَالَ: بَعَثَ أَبُو مُوسَى الأَشْعَرِىُّ إِلَى قُرَّاءِ أَهْلِ الْبَصْرَةِ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ ثَلاَثُمِائَةِ رَجُلٍ قَدْ قَرَءُوا الْقُرْآنَ، فَقَالَ: أَنْتُمْ خِيَارُ أَهْلِ الْبَصْرَةِ وَقُرَّاؤُهُمْ، فَاتْلُوهُ، وَلاَ يَطُولَنَّ عَلَيْكُمُ الأَمَدُ، فَتَقْسُوَ قُلُوبُكُمْ، كَمَا قَسَتْ قُلُوبُ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، وَإِنَّا كُنَّا نَقْرَأُ سُورَةً كُنَّا نُشَبِّهُهَا فِى الطُّولِ وَالشِّدَّةِ بِ(بَرَاءَةَ) فَأُنْسِيتُهَا، غَيْرَ أَنِّى قَدْ حَفِظْتُ مِنْهَا: لَوْ كَانَ لاِبْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لاَبْتَغَى وَادِيًا ثَالِثًا، وَلاَ يَمْلأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلاَّ التُّرَابُ، وَكُنَّا نَقْرَأُ سُورَةً كُنَّا نُشَبِّهُهَا بِإِحْدَى الْمُسَبِّحَاتِ فَأُنْسِيتُهَا، غَيْرَ أَنِّى قد حَفِظْتُ مِنْهَا: (يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لاَ تَفْعَلُونَ، فَتُكْتَبُ شَهَادَةً فِى أَعْنَاقِكُمْ فَتُسْأَلُونَ عَنْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. {الحديث: ٢٤١٦ = ٢٣٩٤ فم}:

ئەبول ئەسوەد فەرمووی: ئەبو مووسای ئەشعەری کاتێ والی بەصرە بوو، ناردی بەشوێن قورئان خوێنەکانی بەصرەدا، کە هاتن بۆ خزمەتی سێ سەد پیاوی قورئان خوێن بوون، فەرمووی پێیان: ئێوە پیاو چاکانی خەڵکی بەصرەن و قورئان خوێنەکانی ئەوانن، بەردەوام بەڕێزەوە بیخوێنن، نەبادا ئێوەش وەك خاوەن نامەکان، بەهۆی ڕۆژگاری دوورو درێژەوەو دوور کەوتنەوەتان لەسەردەمی پێغەمبەرەکەتانەوە، دڵتان وەك بەرد ڕەق ببێ، وەك ئەوان ئەوەیان بەسەر هاتووە، لەسەردەمی ژیانی پێغەمبەردا سوورەتێ هەبوو، دەمانخوێند، ئێستا لەبیرم نەماوە کەچی سوورەتێکە، لە درێژی و توندی و تیژیدا لە سوورەتی بەرائەت دەچوو، بەڵام هێشتا ئەمەم لەو سوورەتە لەبەرماوە، کە دەفەرموێ: (گریمان ئادەمیزاد پڕ دوو شیو زێڕی هەبێ، هەوڵو تەقەللا دەدا بۆ پڕ شیوێ تریش! ئادەمیزاد بەهیچ تێرناخوا، هەر هەڵپە دەکا بۆ پڕو پیتی جیهان، تا دەمرێ و چاوی پڕ دەبێ لە گڵی گۆڕ!

ئەبو مووسا فەرمووی: سوورەتێ تریش هەبوو، لە سوورەتێ لەو سوورەتانەی دەکرد، کە ناسراون بە موسەبیحات، کە لە سەرەتایانەوە (سُبْحَانَ) یا (يُسَبِّحُ لِلّهِ) هەیە، کە ئەم پێنج سوورەتانەن: ١- حەدید، ٢- حەشر، ٣- صەفف، ٤- جومووعە، ٥- تەغابوون. من ئێستا ئەو سوورەتەم لەیاد نەماوە، بەڵام هێشتا ئەمەم لەو سوورەتە لەبەرماوە کە دەفەرموێ: (ئەی کەسانێ کە باوەڕتان هێناوەو موسوڵمان بوون! بۆچی دەمو دڵتان یەك نین، گوتارو کردارتان ئاسمان و ریسمانن، دەی ئەم دۆخە نابارەتان دەنووسرێ و دەکرێ بە بەڵگە نامەو لە ڕۆژی قیامەتا دەکرێتە ملتان و بەپێی ئەوە لێپرسینەوەتان لەگەڵ دەکرێ!). {تاج/٤، لاپەڕە: ٤٣، زنجیرە: ٨٧، ژمارە: ٣٦٥٤ + تاج/٥، لاپەڕە: ٢٨٧، زنجیرە: ٩٤، ژمارە: ٥١٧٠.م}.

٤٤٥) بەرهەمە رازاوەکانی زەوی کەدەبن بە مایەی ئارایش و رەونەقی ژیانی جیهان. (٢٤١٨ - ٢٤٢٠).

باب: مَايَخْرُجُ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا

٥٦٦- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَخَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: « لاَ وَاللَّهِ مَا أَخْشَى عَلَيْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ إِلاَّ مَا يُخْرِجُ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا ». فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيَأْتِى الْخَيْرُ بِالشَّرِّ؟ فَصَمَتَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: « كَيْفَ قُلْتَ؟ ». قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيَأْتِى الْخَيْرُ بِالشَّرِّ؟ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّ الْخَيْرَ لاَ يَأْتِى إِلاَّ بِخَيْرٍ. أَوَ خَيْرٌ هُوَ؟ إِنَّ كُلَّ مَا يُنْبِتُ الرَّبِيعُ يَقْتُلُ حَبَطًا أَوْ يُلِمُّ، إِلاَّ آكِلَةَ الْخَضِرِ، أَكَلَتْ حَتَّى إِذَا امْتَلأَتْ خَاصِرَتَاهَا اسْتَقْبَلَتِ الشَّمْسَ ثَلَطَتْ أَوْ بَالَتْ ثُمَّ اجْتَرَّتْ فَعَادَتْ فَأَكَلَتْ، فَمَنْ يَأْخُذْ مَالاً بِحَقِّهِ يُبَارَكْ لَهُ فِيهِ، وَمَنْ يَأْخُذْ مَالاً بِغَيْرِ حَقِّهِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الَّذِى يَأْكُلُ وَلاَ يَشْبَعُ ». {الحديث: ٢٤١٨. تجريد/٢/١٢٥، رقم: ١٤٦٥، ٩٢١، ٢٨٤٢، ٦٤٢٧. نسائى. زكاة: ٢٥٨٢}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: (رۆژێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەسەر دوانگەکەی دانیشتبوو، ئێمەیش لەدەوری دانیشتبووین، هەڵسایەوە وتارێکی بۆ مەردومەکە داو فەرمووی: (سوێند بەخودا، ئەی موسوڵمانینە! من زۆرتر لەوە مەترسیتان لێ دەکەم، کە خودا لە پیت و فەڕو بەرهەمی زەوی دەری دەهێنێ بۆتان). گوترا: ئەی پێغەمەری خودا! مەبەست لە پیت و فەڕو بەرهەمی زەوی چییە؟ فەرمووی: (ئەوەیە کەدەبێ بەمایەی ئارایشت و رەونەقی ژیانی جیهان، وەك زێڕو زیوو کان و سامانی نایابی تر، کە زەوی بەرهەمی دەهێنێ!).

پیاوێ عەرزی کرد: قوربان! بۆچی شتی وا دەبێ کە ئەم خێرو خۆشییە ببێ بەهۆی خراپەو شەڕ؟!

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەتا ماوەیێ راماو ماتو خامۆش بوو، هەتا زەینمان بۆ ئەوە چوو کە لەم بارەیەوە سرووشی بۆبێ (سرووش = نیگا = وەحی) جا پاش ماوەیێ باراناوی ئارەقی ناوچەوانی خۆی سڕی (چونکە وەك حەزرەتی

عائیشه دەفەرموێ: بەخودا بۆ خۆم پێغەمبەرم بینیوە، کاتێ سرووشی بۆ دەهات، وەها سەخڵەت دەبوو، لەرۆژی سەرماو سۆڵەدا، کە سرووش دەهاتە خوارەوە بۆی، لەوکاتەدا واشەکەت دەبوو، کاتێ کە بارودۆخی سرووشەکە بەری دەدا، چۆڕاوگەی ئارەق بە ناوچەوانیدا، خوڕ خوڕ دەهاتە خوارەوە!). {تەجرید/١، ژمارە: ٢}.

جا ئارەقی ناوچەوانی خۆی سڕیو فەرمووی: (پرسیارکەرەکە کوانێ؟) فەرمووی: قوربان! ئەمەتام، فەرمووی: (چۆنت گوت؟) فەرمووی: عەرزم کردی: شتی وا دەبێ کە خێر سەر بکێشێ بۆ خراپە؟ پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خێر هەر خێر دەهێنێو چاکە هەردەبێ بەهۆی چاکە، بەڵام ماڵی دنیا میوەیەکی شیرینو خۆشە، وەك سەوزەگیای بەهار ناسكو نازدارە، هەموو کەسێ کەم تازۆر حەزی لێ دەکا، جا ئەوەی کە بەشێوەیەکی رەوا پەیدای دەکاو، لەسەر شێوەیەکی رەوا جێگەی دەکاتەوە، ئەوە کۆمەكو دەسمایەیەکی فرەخاسە بۆی، بەڵام ئەوەی کە بەشێوەیەکی ناڕەوا پەیدای بکاو لە رێگەیەکی خراپەوە خەرجی بکا، ئەوە وەك سکەڕۆو ژەمەنبوورده وایە، هەردەخواو هەرتێر ناخوا، دەق ماڵیش وەك سەوزەو گژوگیای بەهار وایە، ئێوە دەڵێن: گوایە گژوگیای بەهار شتی چاکەو ئاژەڵی پێ دەژی، بەڵام ئەم قسەیە گشت کاتێ وانییە چونکە گەڵ گژوگیای بەهار ئاژەڵ ئەگەر هەربیماشێتەوەو زیادە خۆری تیابکا، تورخەو کاپێچی پێ دەکاو دەیکوژێ، یا زۆری نامێنێ کە بیکوژێ، بەڵام ئاژەڵی گیاخۆر، کە بەدەمو جەم دەیخوات کەلەکەی هەڵ دێ، ئەوجا خۆی دەدا بەخۆرو دەست دەکا بە کاوێژو بە ئاسایی ریخو گمیزی خۆی دەکاو، لەپاشدا هەمیشە لەسەر ئەم رێساو دەستوورە تێ هەڵ دەچێتەوە، لەگیا خواردنو وچانگرتنی خۆی، ئەو ئاژەڵە هیچی لێ نایەت.

ئیتر هەرکەسێ لە رێگەی رەواوە ماڵداری بکا، خودا بۆی پیرۆز دەکا، بەڵام هەرکەسێ بەناڕەوا سامان کۆبکاتەوە، چەشنی سکەڕۆی ژەمەنبوورده وایە، هەردەخواو هەر تێر ناخوا). {تاج/٥، لاپەڕە: ٢٩٠، زنجیرە: ٩٤، ژمارە: ٥١٧٧.م}.

٤٤٦) وەرگرتنی رەوا. (٢٤٠٢ - ٢٤٠٦).

باب: إباحة الأخذ لِمَنْ أعطِىَ مِنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ وَلاَ إِشْرَافٍ

٥٦٧- عَنِ ابْنِ عمَر (رضى الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يُعْطِى عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ الْعَطَاءَ فَيَقُولُ لَهُ عُمَرُ: أَعْطِهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفْقَرَ إِلَيْهِ مِنِّى، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « خُذْهُ فَتَمَوَّلْهُ أَوْ تَصَدَّقْ بِهِ، وَمَا جَاءَكَ مِنْ هَذَا الْمَالِ وَأَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ وَلاَ سَائِلٍ فَخُذْهُ، وَمَا لاَ فَلاَ تُتْبِعْهُ نَفْسَكَ ». قَالَ سَالِمٌ: فَمِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَانَ ابْنُ عُمَرَ لاَ يَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا، وَلاَ يَرُدُّ شَيْئًا أُعْطِيَهُ. {الحديث: ٢٤٠٣ = ٢٣٨١ فم. تجريد/٢/١٣٤، رقم: ٧١٠ = ١٤٧٣، ٧١٦٣، ٧١٦٤}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جاران کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەشی دەدا بە عومەر، عومەر دەیفەرموو: (ئەم ماڵە بدە بەکەسێ کە ئەو لەمن زیاتر پێویستیی پێی هەبێ). ئەویش (دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (ئەی عومەر! کاتێ لەم ماڵە شتێکت پێ درا، وەری بگرەو بیکە بە ماڵ بۆ خۆت، یا بیکە بەخێرو بیبەخشە، بەمەرجێ چاوی تێ نەبڕیو خۆت داوای نەکەی، ئەگەر وانەبوو خۆتی تێ مەگەیەنەو مەچۆ لەشوێنی).

سالم (کە کوڕی ئیبنو عومەر بوو) دەیفەرموو: لەبەر ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەر بوو، کە عەبدوڵڵای باوکم داوای شتی لەکەس نەدەکرد، بەڵام ئەگەر بەشێ، یا ماڵێ، یا شتێکی پێ بدرایە وەری دەگرتو رەتی نەدەکردەوە! {تاج/٢، لاپەڕە: ٥٥، ژمارە: ١٢٦٥}.

ڕوونکردنەوە:

سالی کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی عومەری کوڕی خەتاب، تابیعییە، لە پەیڕەوانە، لەچینی دووەمی موسوڵمانانە، دایکی کچی یەزدەجورد بوو، کە پاشای ئێران بووە، ناسراوە بە (أبو عبدالله المدنى الفقيه) گێڕانەوەی زۆری ئەنجام داوە: لە عەبدوڵڵای باوکیەوە، لە ئەبو هورەیرەوە، لە کەسانی ترەوە، قورئان خوێنێکی جوان بوو، ئیمامی مالیك (رەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: (لەسەردەمی سالمدا، مانەندی سالم، لەپیاو

چاکیو خواناسیو زوهدو بەڕێزیدا کەم بوو). ئیبنو موبارەك دەفەرموێ: سالم یەکێکە لە حەوت شەرعزانەکانی مەدینە. کە پرسیارێکیان بۆ دەهات، هەر حەوتیان لێی دەکۆڵینەوە، قازی مەدینە ئەگەر پرسیارێکی بۆ حەل نەکرایە، دەینارد بۆ ئەوان، هەتا وەڵامەکەی ئەوانی وەرنەگرتایەتەوە بڕیاری نەدەدا. سالم سەوداو مامەڵەی بازاڕی دەکرد، هەتا مرد، ئیمامی ئەحمەدو إسحاقی کوڕی راهویە دەفەرموون: (دروستترین رشتە (واتە: أَصَحُّ الأَسَانِيد): زوهری لە سالم، لە باوکیەوە. ئیمامی بوخاری دەفەرموێ: سالم بیستنی لە عائیشەوە نییە. واباوە کە لەمانگی قوربانی ساڵی سەدو شەشی کۆچیدا مردووە، دایکی سالمو دایکی قاسمی کوڕی موحەممەدی کوڕی ئەبوبەکرو دایکی عەلی کوڕی حوسەینی کوڕی ئیمامی عەلی، هەرسێکیان خوشك بوونو کچی یەزدجرد بوون، کە ئاخر پاشای ئێران بووە، لە (٦٥١)ی زاینیدا، لەکاتی ئازادکردنی خۆراساندا لە لایەنی سوپای ئیسلامەوە کوژراوە.

٤٤٧) یارمەتی کۆکردنەوە بۆکێ دروستە؟ (٢٤٠١)
باب: من تَحِلُّ لَهُ المسألة

٥٦٨- عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ مُخَارِقٍ الْهِلاَلِيِّ، قَالَ: تَحَمَّلْتُ حَمَالَةً فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَسْأَلُهُ فِيهَا، فَقَالَ: « أَقِمْ حَتَّى تَأْتِيَنَا الصَّدَقَةُ فَنَأْمُرَ لَكَ بِهَا ». ثُمَّ قَالَ: « يَا قَبِيصَةُ إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لاَ تَحِلُّ إِلاَّ لأَحَدِ ثَلاَثَةٍ: رَجُلٍ تَحَمَّلَ حَمَالَةً، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَهَا ثُمَّ يُمْسِكُ، وَرَجُلٍ أَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ اجْتَاحَتْ مَالَهُ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قِوَامًا مِنْ عَيْشٍ، أَوْ قَالَ: سِدَادًا مِنْ عَيْشٍ، وَرَجُلٍ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُومَ ثَلاَثَةٌ مِنْ ذَوِى الْحِجَا مِنْ قَوْمِهِ: لَقَدْ أَصَابَتْ فُلاَنًا فَاقَةٌ، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قِوَامًا مِنْ عَيْشٍ، أَوْ قَالَ: سِدَادًا مِنْ عَيْشٍ، فَمَا سِوَاهُنَّ مِنَ الْمَسْأَلَةِ يَا قَبِيصَةُ سُحْتًا يَأْكُلُهَا صَاحِبُهَا سُحْتًا ». {الحديث: ٢٤٠١ = ٢٣٧٩ فم. أبو داود. زكاة: ١٦٤٠. نسائى. زكاة: ٢٥٧٨. تحفة: ١١٠٦٨}:

قەبیصەی کوڕی موخاریقی هیلالی (خودای لێ رازی بێ) فەرمووی: باربوویەکم لە ئەستۆی خۆم گرتبوو. واتە: چووبوومە ژێر چەردەیێ ماڵی بڕیاردراو، کە بیدەم لە پێناوی ناوبژیکردنی دوو دەستەی ناکۆکا. جا بۆئەمە چوومە خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) وە داوای پیتاکم لێ کرد بۆ ئەم مەبەستە. فەرمووی: بمێنەرەوە تا زەکاتمان بۆ دێ، لەوە بەشت دەدەم بۆ ئەم کارەی کە پێی هەڵ دەستیت، ئینجا فەرمووی: ئەی قەبیصە! دەروزەو پیتاك کۆکردنەوە دروست نییە بۆ ئەم سێ کەسە نەبێ: بۆ پیاوێ دروستە کە چووبێتە ژێر ئەندازەیەك ماڵ بۆ کوژانەوەی ئاژاوەیەك، بۆ ئەمە دروستە کە ئەوەندە پیتاك کۆبکاتەوە تا ئەو ئەندازە دیاریکراوە پەیدا دەکاو، ئیتر دەبێ وازبهێنێ، بۆ پیاوێکیش کە قورتێکی هاتبێ بەسەرداو، هەژار کەوتبێ، بۆ ئەمیش دروستە ئەوەندە پیتاك کۆبکاتەوە تا گوزەرانی پێی دەچێ بەڕێوە). یا فەرمووی: (تا گوزەرانی پێ دەکا، بۆ پیاوێکیش کە سێ پیاوی هۆشیار، لە هۆزی خۆی، شایەتی بۆ بدەن کە فیسارە کەس هەژارو نابووت بووە، جا بۆ ئەمیش دروستە ئەوەندە باربوویی وەربگرێ، تا گوزەرانی پێی بچێ بەڕێوە). یا فەرمووی: (تا گوزەرانی پێ دەکات، ئەی قەبیصە! ئیتر لەمانە بترازێ سواڵو دەروزەو شت کۆکردنەوە، بەناوی یارمەتییەوە ناڕەوایەو خاوەنەکەی بە ناڕەوایی دەیخوات). {تاج/٢/٤٦، زنجیرە: ١٨، ژمارە: ١٢٤٧}.

روونکردنەوە:

قەبیصەی کوڕی موخاریقی کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی شەددادی هیلالی، هاوەڵی پێغەمبەرە، لە بەسرە نیشتەجێ بوو، لە بنەماڵەیەکی خانەدان بوو، لە ئەفرادی موسلیمە، لە بوخاریدا فەرموودەی نییە، یەکێ لە راویەکانی قەطەنی کوڕی بوو، یەکێ تریان ئەبو عوثمانی نەهدی بوو.

٤٤٨) بەش دان بەکەسێ بەرەقی داوای بەش بکا. (٢٤٢٥ - ٢٤٦٩).

بابٌ: إعْطَاءُ مَنْ يَسْأَلُ بِغِلْظَةٍ

٥٦٩- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ: كُنْتُ أَمْشِى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَعَلَيْهِ رِدَاءٌ نَجْرَانِىٌّ غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ، فَأَدْرَكَهُ أَعْرَابِىٌّ فَجَبَذَهُ بِرِدَائِهِ جَبْذَةً شَدِيدَةً، نَظَرْتُ إِلَى صَفْحَةِ عُنُقِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَقَدْ أَثَّرَتْ بِهَا حَاشِيَةُ الرِّدَاءِ مِنْ شِدَّةِ جَبْذَتِهِ، ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ مُرْ لِى مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِى عِنْدَكَ، فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَضَحِكَ، ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِعَطَاءٍ. {الحديث: ٢٤٢٦ = ٢٤٠٤ فم. تجريد/٣، لاپەڕە: ٣٩٨، رقم: ١٢٧٣ = ٣١٤٩، ٥٨٠٩، ٦٠٨٨. تحفة الأشراف: ٢٠٥}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ لە خزمەتی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) دەڕۆیشتم بەڕێدا، شاڵێکی نەجرانی پەراوێز ئەستووری بەسەر شانەوە بوو، عارەبێکی دەشتەکی پێ گەیشت، یەخەی پۆشاکەکەی پێغەمبەری گرتو بەتوندی وا رایکێشا لاملی حەزرەتی دابڕیو کاری تێکرد! ئەوجا پێی گوت: ئەی موحەممەد! لەم ماڵە کەهی خودایەو لای تۆ دانراوە بەشم بدە. پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) ئاوەڕی لێ دایەوەو بەدەمیەوە پێکەنیو فەرمانی کرد کە بەشی بدەن، ئەوانیش بەشیاندا). {تاج/٣، لاپەڕە: ٢٥٢، زنجیرە: ٣١، ژمارە: ٢٧٨٢}.

٥٧٠- عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ (رضى الله عنهما) أَنَّهُ قَالَ: قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَقْبِيَةً وَلَمْ يُعْطِ مَخْرَمَةَ شَيْئًا، فَقَالَ مَخْرَمَةُ: يَا بُنَىَّ انْطَلِقْ بِنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَانْطَلَقْتُ مَعَهُ، قَالَ: ادْخُلْ فَادْعُهُ لِى، قَالَ: فَدَعَوْتُهُ لَهُ، فَخَرَجَ إِلَيْهِ وَعَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْهَا، فَقَالَ: « خَبَأْتُ هَذَا لَكَ ». قَالَ: فَنَظَرَ إِلَيْهِ، فَقَالَ: « رَضِىَ مَخْرَمَةُ ». {الحديث: ٢٤٢٨ = ٢٤٠٦ فم. تجريد/٣، لاپەڕە: ١٩٦، رقم: ١١٠٨ = ٢٥٩٩، ٢٦٥٧، ٣١٢٧، ٥٨٠٠، ٥٨٦٢، ٦١٣٢. أبو داود. لباس: ٤٠٢٨. ترمذى. أدب: ٢٨١٨. نسائى. زينة: ٥٣٣٩، تحفة الأشراف: ١١٢٦٨}:

میسوەری کوڕی مەخرەمە (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: باوکم فەرمووی پێم: کوڕم! دەڵێن: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەندێ کەوای بۆ هاتووە خەریکە

دابەشیان دەکا، بابڕۆین بۆ خزمەتی، کەچووین پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لە ماڵەوە بوو، باوکم گوتی: کوڕم بچۆرە ژوورەوە بانگی بکە بۆم (منیش شتی وام بەلاوە ئەستەم بوو، بۆیە گوتم: پێغەمبەر بانگ بکەم بۆ تۆ!! گوتی: کوڕم! خۆ من مەبەستم ئەوە نییە کە لەقەدری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کەم بکەمەوە، بەڵکوو مەبەستم ئەوەیە کە ئەو پێغەمبەرەو بێ هەوایە، خۆ زۆردارو زەبردار نییە، تا بە فیزو دەعیە بێو کەس نەوێرێ بانگی بکا) جا منیش چووم بانگم کرد بۆیو پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هاتە دەرەوە بۆلای باوکم، کەوایەکی دێباجی لەبەردا بوو، بە دوگمەی زێڕ یەخەکەی داخرابوو، فەرمووی: (ئەی مەخرەمە! ئەمەمان بۆ تۆ شاردۆتەوە!). فەرمووی: باوکیشم سەیری کردو بەدڵی بوو، ئەوجا فەرمووی: بەڵێ قوربان! بەدڵمە! ئیتر کەواکەی دا بە باوکم. {تاج/٣، لاپەڕە: ٢٥٦، زنجیرە: ٣١، ژمارە: ٢٧٧٩}.

روونکردنەوە:

میسوەری کوڕی مەخرەمە، خۆیو باوکی، لە هاوەڵانی پێغەمبەرن، خۆی لە هاوەڵە بچکۆلەکانی پێغەمبەرە، چونکە بە دوو ساڵ لەدوا کۆچ (هیجرەت) لەدایك بوو، لە مەککە لەدایك بووە، کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) مرد، ئەو تەمەنی هەشت ساڵان بوو، لە ریجالی صەحیحەینە، واتە: لە بوخاریو موسلیمدا فەرموودەی هەیە، لە مەککە لەدایك بووە، مەلایەکی شەرعزانی گەورە بوو، زۆر بەڕێزو بەدین بوو، لە تەمەنی شەستو دوو ساڵیدا، لە ئابلۆقەکەی مەککەدا، لەسەردەمی ئیبنو زوبەیردا، لە شەستو چواری کۆچیدا لە کاتێکا، لە مەسجیدولحەرام، لەناو حیجردا نوێژی دەکرد، بەردێ لە مەنجەنیقی گەمارۆ دەرەکان بەری کەوتو شەهیدی کرد! ئیبنو زوبەیر لە حەجوون نوێژی لەسەر تەرمەکەی کرد.

مەخرەمەی کوڕی نەوفەل (کە باوکی ئەم میسوەرەیە، لە مەسلەمەی فەتحە، رەگەز ناسێکی باش بوو، یەکێك بوو لەو چوار پیاوەی کە عومەر ناردنی بۆ نوێژەن کردنەوەی کێلەکانی بەستی مەککە، کە خاکی حیلل لە خاکی حەرەم

جیادەکەنـەوە، لـە کۆتـایی تەمەنیـدا کـوێر بـوو، دەڵـێن: سـەدو پـازدە سـاڵ ژیـاوە، لەساڵی پەنجاو چواری، یا پەنجاو پێنجی کۆچیدا مردووە، (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ).

ڕوونکردنەوە:

پوختەی بڕیارە شەرعییەکانی نامەی زەکات:

١ -زەکات روکنی سێیەمە لە پێنج روکنەکەی ئیسلامو فەرزە.

٢ - زەکات لە دانەوێڵەو ئاژەڵو پولو پارەو زێڕو زیـوو سامانی بازرگـانی دەکـەوێ، هەریەکەیان بەپێی مەرجی خۆی.

٣ زەکات نەدان تاوانێکی گەلێ گەورەیەو دەبێ بەهۆی سزای سـەختی خـودا، زوو یـا درەنگ.

٤ زەکات وەرگر، بانزای باش بۆ زەکاتدەر بکا، واباشە هەردوولا لەیەکتری رازی بـنو فەرمانی شەرع رەچاو بکەن.

٥ ئەوانەی زەکاتیان پێ دەشێ هەشت جۆرە کەسن.

٦ - سەییدی نەسەب ساخ زەکاتی پێ ناشێ، مەگەر مافی شەرعی خۆی پـێ نـەدرێو نەداراو هەژار بێ.

٧ - ماڵی زەکات کەدرا بەکەسێ، لە زەکاتی دەردەچێو دەبێ بەماڵی ئەو کەسە، ئیتر ئەو کەسەی وەری گرتووە هەرچی لێ دەکا دروستە.

٨ - سەرفیترە فەرزە، هەموو ساڵێ لەسەر هەموو موسوڵمانێ.

٩ مـاڵو سـامان، بێجگـە لـە زەکـاتیش، مـافی شـەرعی تـری واتیـادا، وەك یارمـەتی هەژارو نەداراو لێقـەوماو خـەرج کردنـی لەهـەموو کـارێکی باشـدا، وەك غـەزاو حەجو مزگەوت دروستکردن...

١٠ - خێرو خێراتو شت بەخشین جۆری زۆرە، بەشـێوەی گشـتی خێـر هـەر خێـرە، کـەمیش بـێ هـەر زۆرە، بەهـەموو کەسـێکیش دەشـێ، خـزم بـێ، بێگانـەبێ، تەنانەت بە ناموسوڵمانیش دەشێ، بگرە بـە ئـاژەڵو جانـەوەرو دارو درەختـیش خێر هەر خێرە.

١١ - سوالکردن کاریٚ ناباشە مەگەر لەبەر ناچاری، دەنا دەبیٚ بەهۆی رووزەردی هەردوو جیهان.

١٢ - لەکاتی خێرکردندا، کۆمەڵێ بەشدارن لە پاداشتەکەیدا، هەر کەسەیان بەپێی ئەرکیٚ کە دەیکێشیٚ لەو پێناوەدا، وەك:

أ- خاوەن ماڵ، کە ماڵەکەی پەیدا کردووەو ماڵەکە هی ئەوە.

ب- ئەو کەسەی خێرەکە جێبەجیٚ دەکاو دەیداتە دەست خێر پێکراوەکە، وەك ژنو نۆکەرو منالٚو سەرپەرشتیار، چونکە خێرەکە جێبەجیٚ دەکاو دەبیٚ بەهۆی جێبەجیٚ کردنی.

ج- مەلاو مامۆستا، کە سەرپەرشتی جێبەجیٚ کردنی خێرەکە دەکەن، هەتا بەپێی شەرع بیٚو بەهەڵە نەکریٚ، وەك چاوێری سەربڕینی قوربانیو حەوتەمو نەزرو شتی تریٚوا، کە مامۆستاو مەلاکان بەم کارە هەڵ دەسنو گەڵیٚ جار نزای تایبەت دەخوێننو ریٚو رەسمی شەرعی جێبەجیٚ دەکەنو رێنمایی شایان ئەنجام دەدەن.

١٣ - مەرجی سەرەکی قەبووڵ بوونی خەرجکردنی سامانو ماڵ بەخشین سیٚ شتە: یەکەم نیازی پاك، دووەم: لەبەر ریا بازیو شانازیو منەتو شاباش نەبیٚ، سێیەم: ماڵەکە حەڵاڵ بیٚ.

١٤ - خاوەن ماڵ، نێربیٚ، یامیٚ، گەورەبیٚ، یا بچووك، شێت بیٚ، یاژیر، زەکاتو سەرفترەی لەسەرە، وە هەروەها بەپێی حاڵ خێرو خێراتی تر لە ماڵەکەی دەکریٚ، بەڵام بەپێی یاساو رێسایەکی تایبەت، کە لەشوێنی خۆیدا باسکراوە.

١٥ - پاداشی خێرکردن بۆ مردوو پێی دەگا، بەتایبەتی خێری سامانی، وەك وەقفو قوربانی.

١٦ - شتدان بە دۆخە بە ئاتاج سوننەتە، وەك بزنە بە دۆخەو شتی تری وا.

١٧ - خێری شاراوە زۆر پەسەندە.

١٨ - خێر جۆری زۆرە، هەرچی شەرع پەسەندی بکا دادەنرێ بەخێر، با وشەیەکی خێریش بێ، یا سوبحانەللایێ بێ.

١٩ - رۆژانە ئادەمیزاد کۆمەڵێ خێری لەسەرە.

٢٠ - گوزەرانی سەروبەرو پێ رازیبوونی مایەی رزگارییە، هەڵپەی زۆریش بۆ پرۆپیتی جیهان نیشانەی چاو برسێتیو چاو چنۆکییە!

٢١ - خۆشی ژیانی جیهان، ئەگەر لێزانانە نەبێو بەپێی یاسا نامەی خودا نەبێ، هۆی سەرتیاچوونو کێشەو بەرەیە.

٢٢ - دروشمی پیاو چاکان ئەمەیە: (نە داوای یارمەتی لەکەس دەکەینو نە یارمەتی کەسیش رەت دەکەینەوە!).

٢٣ - بەپێی تەوانا، ئەوەی داوای یارمەتیت لێ دەکا، هەرکەسێ هەیە نا ئومێدی مەکە. رەحمەت لە گوتەری ئەم شیعرانە:

سەر مەشقێ جوان بە، وەک داری بەری
لەبەری دەخۆن دەچنە سێبەری
بەردی تێ دەگرن، کە دەگرێ بەری
نزات بۆ دەکەن: فریشتەو پەری!

بسم الله الرحمن الرحيم

٣- نامەی ڕۆژوو

{بڕوانە: تاج الأصول في أحاديث الرسول، بەرگی دووەم، لاپەڕە: ٧٠، زنجیرە: ٢٥ هەتا زنجیرە: ٧٧ لە ژمارە: ١٢٩٥ هەتا ژمارە: ١٤٥٨ + تەجریدی بوخاری/٢، لاپەڕە: ٢٦٣ هەتا ٣٠٢، زنجیرە: ٣٦ هەتا کۆتایی. لە ژمارە: ٨٧١ وە هەتا ژمارە: ٩٢٠ + ریاض الصالحین/٣، لاپەڕە: ١٥٤ هەتا ١٨٤ لە زنجیرە: ٢١٧ هەتا ٢٣١ لە ژمارە: ١٢١٥ هەتا ژمارە: ١٢٦٧ هەروا زنجیرە: ٢١٢و ٢١٣ + فیقهی ئاسان/١، لاپەڕە: ٣٥٣ — ٣٨٤ زنجیرە: ١٣٧ هەتا زنجیرە: ١٥٦}.

٤٤٩) باسی خێرو بەهرەی ڕۆژوو. (٢٦٩٨ - ٢٧٠٣)
باب: فَضْلُ الصِّيَامِ

٥٧١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه)قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ، إِلاَّ الصِّيَامَ، فَإِنَّهُ لِي، وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ، فَلاَ يَرْفُثْ يَوْمَئِذٍ، وَلاَ يَسْخَبْ، فَإِنْ سَابَّهُ أَحَدٌ، أَوْ قَاتَلَهُ، فَلْيَقُلْ: إِنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ، أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا، إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ بِفِطْرِهِ، وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ، فَرِحَ بِصَوْمِهِ ». {الحديث: ٢٧٠٠ = ٢٦٨١ فم. تجريد/٢/٢٦٦، رقم: ٨٧٧ = ١٩٠٤. نسائى. صيام: ٢٢١٥ تحفة: ١٢٨٥٣}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) لە فەرموودەیەکی پیرۆز (قودسی)دا دەفەرموێ: (خودای گەورەو سەروەر دەفەرموێ: هەموو کردەوەیەکی ئادەمیزاد بۆ خۆیەتیو بەشی دنیایی خۆیی پێوە هەیە، بێجگە لە ڕۆژوو، بەڵام ڕۆژوو ساخ هەر بۆ منە، وە لەبەرئەوە من خۆم پاداشی باشی دەدەمەوە، وە ڕۆژوو قەڵغانەو مەردوم لە خراپە دەگێڕێتەوەو، دەبێ بە حەساری دەوری ئاگری دۆزەخ بۆ خاوەنی!

جا هەر رۆژێ بەرۆژوو بوون قسەی پڕو پووچو شاتە شات مەکەن، ئەگەر یەکێکیش گەڕی پێکردنو جنێویدا پێتان، یا شەڕی فرۆشت پێتان، بڵێن: من بابایەکی بەرۆژووم، شەڕە جمێنو شەڕکردن بۆمن نەهاتووە، بەزمانی بەرۆژووەوە دەمی خۆم چەپەڵ ناکەم!

بەوکەسە کە گیانی موحەممەدی بەدەسە، بۆنی بەڵخی دەمی رۆژووەوان (لەلای خودا) لە بۆنی میسك خۆشترە.

رۆژووەوان لەدوو کاتا شادو کەیف خۆش دەبێ: لەکاتی بەربانگا شادو کەیف خۆش دەبێ، وە لەوکاتەشدا کە دەچێتەوە دیوانی خودا بەهۆی رۆژووەکەیەوە تەواو کەیف خۆش دەبێ). {تاج/٧٤/٢، زنجیرە: ٢٦، ژمارە: ١٢٩٨} + {ریاض/٣، زنجیرە: ٢١٧، ژمارە: ١٢١٥}.

٤٥٠) باسی گەورەیی مانگی رەمەزان. (٢٤٩٢ - ٢٤٩٤)
باب: فَضْلُ شَهْرِ رَمَضَانَ

٥٧٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِذَا جَاءَ رَمَضَانُ فُتِّحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ. وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّيرانِ، وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ ». {الحديث: ٢٤٩٢ = ٢٤٧٠ فم. تجريد/٢/٢٦٥، رقم: ٨٧٤ = ١٨٩٩، ١٨٩٨، ٣٢٧٧. نسائى. صيام: ٢٠٩٩، ٢١٠٠. ترمذى. صوم: ٦٨٢ تحفة الأشراف: ١٤٣٤٢}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کاتێ مانگی رەمەزان تەشریف دەهێنێ، دەرگاکانی بەهەشت دەکرێنەوە، دەبێ بە رەحمەت باران، دەرگاکانی دۆزەخ دادەخرێن، وە شەیتانەکان کۆتو زنجیرو کەلەبچە دەکرێن). {ریاض/٣/١٦١، زنجیرە: ٢١٧، ژمارە: ١٢٢٠} + {تاج/٢/٧٣، زنجیرە: ٢٥، ژمارە: ١٢٩٦، زنجیرە: ٢٦، ژمارە: ١٢٩٨}.

٤٥١) لەپێش هاتنی مانگی ڕەمەزانەوە، نابێ بەڕۆژێ یا بەدوو ڕۆژ خەڵك بەڕۆژووبن (٢٤٩٥ - ٢٥٢٢).

باب: لاَ تُقَدِّمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ وَلاَ يَوْمَيْنِ

٥٧٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ تَقَدَّمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ وَلاَ يَوْمَيْنِ، إِلاَّ رَجُلٌ كَانَ يَصُومُ صَوْمًا فَلْيَصُمْهُ ». {الحديث: ٢٥١٤ = ٢٤٩٣ فم. تجريد/٢/٢٧٤، رقم: ٨٨٣ = ١٩١٤. نسائى. صيام: ٢١٧٤. أبو داود}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بە ڕۆژو دوو ڕۆژ لەپێش ڕەمەزانا بەڕۆژوو مەبن، مەگەر بۆ کەسێ ڕۆژووی خۆی بگرێ، وەك ئەوە کەسێ دەستووری وابێ: دووشەممانو پێنج شەممان بەڕۆژوو بێ، یا ڕۆژووی نەزربێ، یان قەرزاربێ). {تاج/٢/١٢٨، زنجيره: ٥٤، ژماره: ١٤٠٥} + {رياض/٣، زنجيره: ٢١٩، ژماره: ١٢٢٤}.

٤٥٢) گرتنی ڕۆژوو بەپێی بینینی مانگ

٥٧٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الْهِلاَلَ فَقَالَ: « إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا، فَإِنْ أُغْمِيَ عَلَيْكُمْ فَعُدُّوا ثَلاَثِينَ ». {الحديث: ٢٥١٣ = ٢٤٩٢ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) باسی مانگی یەك شەوەی کرد، فەرمووی: (تا مانگی نوێ نەبینن نەبیکەن بە ڕەمەزانو نەبیکەن بە جەژن، ئەگەر هەورو هەڵاش بوو، وە هەور بەری مانگی گرتبوو، سیی ڕۆژی تەواو دابنێن بۆ مانگی پێشوو). {تاج/٢/٨٥، زنجيره: ٢٩، ژماره: ١٣١٢} + {رياض/٣، زنجيره: ٢١٩، ژماره: ١٢٢٥}.

٤٥٣) مانگی وا هەیە بیستو نۆ رۆژە
باب: الشَّهْرُ تِسْعٌ وَعِشرونَ

٥٧٥- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رضى الله عنها): أَخْبَرَتْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) حَلَفَ أَنْ لاَ يَدْخُلَ عَلَى بَعْضِ أَهْلِهِ شَهْرًا، فَلَمَّا مَضَى تِسْعَةٌ وَعِشْرُونَ يَوْمًا غَدَا عَلَيْهِمْ، أَوْ رَاحَ، فَقِيلَ لَهُ: حَلَفْتَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ أَنْ لاَ تَدْخُلَ عَلَيْنَا شَهْرًا، قَالَ: « إِنَّ الشَّهْرَ يَكُونُ تِسْعَةً وَعِشْرِينَ يَوْمًا ». {الحديث: ٢٥١٩ = ٢٤٩٨ فم. تجريد/٢/٢٦٧، رقم: ٨٨٠ = ١٩١٠، ٥٢٠٢ فتح}:

ئوم سەلەمەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودا لە پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو هاوسەرەکانی بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سوێندی خوارد لە ژنەکانی، کە یەك مانگ نەچێتەلایان، کەبەم جۆرە سوێندە لە زاراوی شەرعی پیرۆزدا دەگوترێ: ئیلاء، جا لەپاش بیستو نۆ رۆژ، سەر لەبەیانی، یا سەر لەئێوارە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چوو بۆلای خیزانەکانی، کەپێیان گوت: خۆ تۆ سوێندت خواردبوو کە یەك مانگ نەچیت بۆلایان؟ فەرمووی: (مانگ بیستو نۆ رۆژیش دەبێ، خۆ مەرج نییە کە گشت مانگێ سیی رۆژی دەق بێ). {تاج/٢/٨٦، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ١٣١٥، چ/٥}.

روونکردنەوە:

ئوم سەلەمە (رەزای خودای لێ بێ) هاوسەری پێغەمبەرە، (٣٧٨) فەرموودەی هەیە، سیازدەیان پەسەندی هەردوو پیرە، دوو کۆچو رەوی لە پێناوی ئیسلاما کردووە، کۆچێ بۆ حەبەشە، کۆچێ بۆ مەدینە، لەمانگی شەشەلانی ساڵی چواری کۆچیدا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هێناویەتی، لەتەمەنی هەشتاو چوار ساڵیدا، لە بەهاری ساڵی شەستو چواری کۆچیدا، لە مەدینە کۆچی دوایی کردووە، ئەبو هورەیرە نوێژی مردووی لەسەرکرد، لە گۆڕستانی بەقیع بەخاك سپێردرا. {تاج/٣، لاپەڕە: ٦٧٣، زنجیرە: ٣٧، ٣٨، ٣٩، ٤٠، ٤١}.

٥٧٦- عَنِ ابْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِنَّا أُمَّةٌ أُمِّيَّةٌ، لاَ نَكْتُبُ وَلاَ نَحْسُبُ، الشَّهْرُ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا، وَعَقَدَ الإِبْهَامَ فِى الثَّالِثَةِ، وَالشَّهْرُ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا، يَعْنِى تَمَامَ ثَلاَثِينَ». {الحديث: ٢٥٠٨ = ٢٤٨٧ فم. تجريد/٢/٢٦٨، رقم: ٨٨٢ = ١٩١٣. أبو داود. صوم: ٢٣١٩. نسائى. صيام: ٢١٣٩}:

ئيبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئێمە گەلێکی نەخوێندەوارو بێ سەوادین، نووسینو ئەستێرە ژمێریی نازانین، مەگەر زۆر کەم، جا لەبەرئەوە خودای میهرەبان بەپێی حاڵ، نیشانەی ئاسانو ئاشکرای بۆداناوین، بۆ زانینی کاتی طاعەتو پەرستشو کاروباری ترمان، وەك دیتنی خۆرو دیتنی مانگی یەك شەوە، هەموو مانگێکیش مەرج نییە سیی رۆژی تەواوبێ).

ئەوجا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بۆ روونکردنەوەی باسەکە، دووجار بە پەنجەانی هەردوو دەستی ئاماژەی کردو لەجاری یەکەما، بەهەر دە پەنجەکەی سێجار فەرمووی: (جاری وا دەبێ مانگ ئەوەندەو ئەوەندەو ئەوەندەیە) لە ئاماژەی سێیەمی ئەمجاری یەکەمەدا، پەنجە کەڵەی خۆی نووقاند، واتە: وا دەبێ مانگ دووجار دەو یەك جار نۆیە کە دەکاتە بیستو نۆ رۆژ، بەڵام لەجاری دووەما، بەهەر دە پەنجەکەی سێجار ئاماژەی کردو فەرمووی: (جاری وایش دەبێ مانگ ئەوەندەو ئەوەندەو ئەوەندەیە، واتە: سێجار دە، کە دەکاتە سیی رۆژی تەواو).

٤٥٤) گەورەو بچووکی مانگی یەك شەوە بایەخی زۆری نییە. (٢٥٢٤ - ٢٥٢٥)
باب: إِنَّ اللّهَ مَدَّهُ أَيْ مَدَّ الهِلاَلَ لِرُؤْيَتِهِ

٥٧٧- عَنْ أَبِى الْبَخْتَرِىِّ قَالَ: خَرَجْنَا لِلْعُمْرَةِ، فَلَمَّا نَزَلْنَا بِبَطْنِ نَخْلَةَ، قَالَ: تَرَاءَيْنَا الْهِلاَلَ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: هُوَ ابْنُ ثَلاَثٍ، وَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: هُوَ ابْنُ لَيْلَتَيْنِ. قَالَ: فَلَقِينَا ابْنَ عَبَّاسٍ فَقُلْنَا: إِنَّا رَأَيْنَا الْهِلاَلَ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ هُوَ ابْنُ ثَلاَثٍ وَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ هُوَ ابْنُ لَيْلَتَيْنِ. فَقَالَ: أَىَّ لَيْلَةٍ رَأَيْتُمُوهُ؟ قَالَ: قُلْنَا لَيْلَةَ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ ابن عباس: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ

(صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِنَّ اللَّهَ مَدَّهُ لِلرُّؤْيَةِ فَهُوَ لِلَيْلَةِ رَأَيْتُمُوهُ ». {الحديث: ٢٥٢٤ = ٢٥٠٤ فم}:

ئەبولبەختەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: رۆیشتین بۆ عەمرە، کاتێ گەیشتینە بەطنی نەخلە، لەوێ چاومانِ گێڕا بۆ مانگی یەك شەوەی رەمەزان، کاتێ دیمان هەندێکمان گوتیان: سێ شەوەیە، هەندێکی ترمان گوتیان: نەء، دوو شەوەیە، جا بەخزمەت ئیبنو عەبباس گەیشتین، مەسەلەکەمان عەرزکرد، کە سەبارەت بە مانگ راجیاییمان هەبوو، فەرمووی: کام شەو مانگتان بینی؟ گوتمان: فیسارە شەو، ئیبنو عەبباس فەرمووی: لەم بابەتەوە، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لەبارودۆخی وادا، کە هەست دەکەن مانگەکە گەورەیەو لەیەك شەوە ناکا، ئەوە خودا ئەو ماوەیە درێژ دەکاتەوە، ببینرێ، لەسەر ئەم بنیاتە، ئەوەی ئێوە دیوتانە لەم بابەتەیەو مانگی یەك شەوە بووە!).

٤٥٥) هەر وڵاتێ رواڵەتی (مەتڵەع)ی خۆی هەیە. (٢٥٢٣)

باب: لِكُلِّ بَلَدٍ رُؤْيَتُهُمْ

٥٧٨- عَنْ كُرَيْبٍ: أَنَّ أُمَّ الْفَضْلِ بِنْتَ الْحَارِثِ بَعَثَتْهُ إِلَى مُعَاوِيَةَ (رضى الله عنهم) بِالشَّامِ. قَالَ: فَقَدِمْتُ الشَّامَ فَقَضَيْتُ حَاجَتَهَا وَاسْتُهِلَّ عَلَيَّ رَمَضَانُ وَأَنَا بِالشَّامِ، فَرَأَيْتُ الْهِلاَلَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فِي آخِرِ الشَّهْرِ، فَسَأَلَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ، ثُمَّ ذَكَرَ الْهِلاَلَ فَقَالَ: مَتَى رَأَيْتُمُ الْهِلاَلَ؟ فَقُلْتُ: رَأَيْنَاهُ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ. فَقَالَ: أَنْتَ رَأَيْتَهُ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، وَرَآهُ النَّاسُ، وَصَامُوا وَصَامَ معه مُعَاوِيَةُ، فَقَالَ: لَكِنَّا رَأَيْنَاهُ لَيْلَةَ السَّبْتِ، فَلاَ نَزَالُ نَصُومُ حَتَّى نُكْمِلَ ثَلاَثِينَ، أَوْ نَرَاهُ. فَقُلْتُ: أَوَلاَ تَكْتَفِي بِرُؤْيَةِ مُعَاوِيَةَ وَصِيَامِهِ؟ فَقَالَ: لاَ، هَكَذَا أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). (وَشَكَّ يَحْيَى بْنُ يَحْيَى فِي نَكْتَفِي أَوْ تَكْتَفِي). {الحديث: ٢٥٢٣ = ٢٥٠٣ فم. أبو داود. صوم: ٢٣٣٢. ترمذى. صوم: ٦٩٣. نسائى. صيام: ٢١١٠ تحفة: ١٣٥٧}:

کوردیب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئوممو فەزڵی کچی حاریث ناردمی بۆلای موعاوییە لەشام، ئیشەکەی ئوممو فەضلم جێبەجێ کرد، لەوێ مام تابوو بە رەمەزان، من خۆم ئێوارەی شەوی هەینی مانگی نوێم دی. جا لەکۆتایی مانگی رەمەزانا هاتمەوە بۆ مەدینە، ئیبنو عەبباس لێی پرسیم: ئێوە کەی مانگتان دی؟ گوتم: شەوی هەینی مانگمان دی، گوتی: تۆ خۆت دیت؟ گوتم: بەڵێ، وەخەڵکی تریش دینییانو هەموو بەرۆژوو بوونو موعاوییەش بەرۆژوو بوو. گوتی: بەڵام ئێمە ئێوارەی شەوی شەممە مانگمان دیوە، لەبەرئەوە هەر بەرۆژوو دەبین تا سیی رۆژ تەواو دەکەین، یا خۆمان مانگ دەبینین. گوتم: ئەی بەدیتنو بەرۆژوو بوونی موعاویە اکتفا ناکەیتو ئەوە بەس نییە؟ گوتی: نەء، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئاوەها فەرمانی پێمان کردووە کە هەر وڵاتەی بەپێی روانگە (مطلع)ی خۆیان رەفتار دەکەن). {تاج/٨٩/٢، زنجیرە: ٣١، ژمارە: ١٣٢١}.

٤٥٦) مانگی رەمەزانو مانگی قوربان کەم ناکەن. (٢٥٢٦ - ٢٥٢٧)

باب: شَهْرَا عِيدٍ لاَ يَنْقُصَانِ

٥٧٩- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: «شَهْرَا عِيدٍ لاَ يَنْقُصَانِ، رَمَضَانُ وَذُو الْحِجَّةِ». {الحديث: ٢٥٢٧ = ٢٥٠٦ فم. بخاری/٢/٢٦٨، رقم: ٨٨١ = ١٩١٢. أبو داود. صوم: ٢٣٢٣. ترمذی. صوم: ٦٩٢. ابن ماجة. صيام: ١٦٥٩. تحفة الأشراف: ١١٦٧٧}:

ئەبو بەکرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دوو مانگی دوو جەژنەکە (واتە: مانگی رەمەزانو مانگی قوربان) بەدەگمەن رێ دەکەوێ، کە لەیەك ساڵا، کە هەردوو مانگەکان لەسیی رۆژ کەمتربن، بەڵکوو زۆرینەی کات، یا هەردوو مانگەکان سیی تەواو دەبن، یا ئەگەر یەکێکیان بیستو نۆ بوو ئەوی تریان سیی تەواو دەبێ). {تاج/٨٧/٢، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ١٣١٦، چ/٤}.

هەندێ دەفەرموون: مەبەست ئەوەیە ئەم دوو مانگە ئەگەر بە ژمارەی رۆژیش

لەسیی کەمتربن، هەر خێری تەواوی ئەو ساڵانەی تریان هەیە کەسیی پڕبن. {ریاض/١٦٥/٣، زنجیرە: ٢٢١، ژمارە: ١٢٢٩}.

٤٥٧) پارشێو بۆ گرتنی ڕۆژوو سوننەتە. (٢٥٤٤ - ٢٥٥٢).
باب: فِي السُّحُورِ تفِي الصَّوْمِ

٥٨٠- عَنْ أَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السُّحُورِ بَرَكَةً ». {الحديث: ٢٥٤٤ = ٢٥٢٤ فم}:

ئەنەس (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (پارشێو بکەن، چونکە پیرۆزیی‌و پیت‌و فەڕ وا لەپارشێودا). {تاج/٩١/٢، زنجیرە: ٣٢، ژمارە: ١٣٢٤ ج/٤} + {ریاض/١٦٥/٣، زنجیرە: ٢٢١، ژمارە: ١٢٢٩}.

٤٥٨) دواخستنی پارشێو
باب: تأخير السُّحُورِ

٥٨١- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رضى الله عنه) قَالَ: تَسَحَّرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) ثُمَّ قُمْنَا إِلَى الصَّلاَةِ. قُلْتُ: كَمْ كَانَ قَدْرُ مَا بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: خَمْسِينَ آيَةً. {الحديث: ٢٥٤٧ = ٢٥٢٧ فم. تجريد/٢٧٦/٢ رقم: ٨٨٦ = ١٩٢١ فتح. ترمذى. صوم: ٧٠٣، ٧٠٤. نسائى. صيام: ٢١٥٤}:

زەیدی کوڕی ثابیت (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەگەڵ پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) پارشێومان کرد، ئینجا لە خزمەتیدا هەڵساین چووین بەلای نوێژی بەیانییەوە، ئەنەسی کوڕی مالیك فەرمووی: عەرزی زەیدم کرد: نێوانی لێبوونەوەی پێغەمبەر لە پارشێوەکەو، بانگی بەیانی چەندێ دەبوو؟ فەرمووی: بەقەد ئەوە دەبوو کەیەکێ بە خوێندنی ئاسایی، نەخێرا، نەسست، پەنجا ئایەتی مامناوەندی نەکورت نەدرێژ بخوێنێ!). {تاج/٩٢/٢، زنجیرە: ٣٢، ژمارە: ١٣٢٦ ج/٤ + ریاض/٩١٤/٣، زنجیرە: ٢٢١، ژمارە: ١٢٣٠/٢}.

٤٥٩) نیشانەی شەبەق، کەدەبێ بەهۆی نادروستبوونی خواردن بۆ ڕۆژووەوان. (٢٥٢٨ - ٢٥٤٣).

باب: صفة الفَجْرِ الَّذِي يُحَرِّمُ الأَكْلَ عَلَى الصَّائِمِ

٥٨٢- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ يَغُرَّنَّكُمْ مِنْ سَحُورِكُمْ أَذَانُ بِلاَلٍ، وَلاَ بَيَاضُ الأُفُقِ الْمُسْتَطِيلُ هَكَذَا، حَتَّى يَسْتَطِيرَ هَكَذَا »، وَحَكَاهُ حَمَّادٌ بِيَدَيْهِ، قَالَ: يَعْنِى مُعْتَرِضًا. {الحديث: ٢٥٤١ = ٢٥٢١ فم. أبو داود. صوم: ٢٣٤٦. ترمذى. صوم: ٧٠٦. نسائى. صيام: ٢١٧٠ تحفة الأشراف: ٤٦٢٤}:

سەمووره‌ی کوڕی جوندوب (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بۆ پارشێوتان نە بانگی بیلالو نەسپیدە باڵا (فەجری کازب = بەیانییە درۆزنە) تەفرەتان نەدەنو دەستە شکێنتان نەکەنو ڕێگەی هیچتان لێ نەگرن، چونکە ئەوکاتە هێشتا شەوی ماوە، بخۆنو بخۆنەوە، هەتا سپیدە پەهنا (فەجری صادق = بەیانی تەواو) دەدا). {تاج/٢/٨٥، زنجیرە: ٢٨، ژمارە: ١٣١١ چ/٤ — م/د/ت/ن}. گفتەی (ت) ئاوایە: (نە بانگی بیلالو نە سپیدە باڵا ڕێگەی پارشێوتان لێ نەگرن، بخۆنو بخۆنەوەو بچنەلای ژنی خۆتان، هەتا شەبەق دەداو ڕووناکی بەیان بڵاودەبێتەوە بە کەناری ئاسمانا).

٤٦٠) لەبارەی فەرمایشتی خودای گەورە: {حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الأَسْوَدِ}. (٢٥٢٨ - ٢٥٤٣).

باب: فِي قوله تعالى: {حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الأَسْوَدِ}

٥٨٣- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: (وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الأَسْوَدِ)، قَالَ: فَكَانَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَادَ الصَّوْمَ، رَبَطَ أَحَدُهُمْ فِى رِجْلَيْهِ الْخَيْطَ الأَسْوَدَ، وَالْخَيْطَ الأَبْيَضَ، فَلاَ يَزَالُ يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُ رِئْيُهُمَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ بَعْدَ ذَلِكَ: (مِنَ الْفَجْرِ) فَعَلِمُوا أَنَّمَا يَعْنِى بِذَلِكَ اللَّيْلَ

وَالنَّهَارَ. {الحديث: ٢٥٣٠ = ٢٥١٠ فم. بخاری. صوم: ١٩١٧، ٤٥١١. تحفة الأشراف: ٤٧٥٠}:

سەهلی کوڕی سەعد (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کاتێ ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: { وَكُلُواْ وَاشْرَبُواْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الأَسْوَدِ – بەقەرە/ ١٨٧} واتە: بخۆن و بخۆنەوە تا هێڵی رەش لە هێڵی سپی جیادەکەنەوە، کە ئەم ئایەتە لەسەر ئەم شێوەیە هاتە خوارەوە، پیاوی وا هەبوو کاتێ دەیویست بۆ بەیانی بەڕۆژووبێ، دەچوو پەتێکی سپی دەبەست بە قاچێکی خۆیەوەو پەتێکی رەشیشی دەبەست بەقاچەکەی تریەوە، ئیتر هەرشتی دەخواردو شتی دەخواردەوەو بەشەوی دادەنا، هەتا شێوەو رەنگی دوو پەتەکەی لەیەکتری جیا دەکردەوە، ئەوجا دایدەنا بەرۆژوو وازی لە خواردن و خواردنەوەو شتی تری وا دەهێنا. جا خودای گەورە لەپاش ئەمە، بۆ روونکردنەوەی مەبەستەکە، وشەی (مِنَ الفَجْرِ) لە کۆتایی ئایەتەکەوە دابەزاندو ئایەتەکە ئاوای لێهات: { وَكُلُواْ وَاشْرَبُواْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ – بەقەرە/ ١٨٧}. جا واتای ئایەتەکە ئاوا روون بوویەوە: (کاتێ دەتانەوێ لە رۆژدا بەرۆژووبن، بەشەو بخۆن و بخۆنەوەو هەرچی لە رۆژووەوان نادروست دەبێ، لەخۆتانی نادروست مەکەن، تا روشتەی سپیدەی بەیانیتان، لە روشتەی رەشی تاریکی شەو بۆجیا دەبێتەوە).

ئەوجا موسوڵمانان زانییان کە مەبەستی ئایەتەکە جیاکردنەوەی شەوە لەرۆژ.

{بڕوانە: تاج/٢/٨٠، زنجیرە: ٢٧، ژمارە: ١٣٠٦، ١٣٠٨ + تەجرید/٢/٢٧٦، ژمارە: ٨٨٥ = ١٩١٦، ٤٥٠٩، ٤٥١٠ – فتح الباری}.

٤٦١) فەرموودەی: (بیلال شەوی دەمێنێ کە بانگ دەدا).
باب: إِنَّ بِلاَلاً يُؤَذِّنُ بِلَيْلٍ فَكُلُوا وَاشْرَبُوا

٥٨٤- عَنِ عبدالله بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ: كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ مُؤَذِّنَانِ: بِلاَلٌ، وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ الأَعْمَى، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّ بِلاَلاً يُؤَذِّنُ بِلَيْلٍ

فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُؤَذِّنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ »، قَالَ: وَلَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا، إِلاَّ أَنْ يَنْزِلَ هَذَا، وَيَرْقَى هَذَا. {الحديث: ٢٥٣٣ = ٢٥١٣ فم. تجريد/٢/٣٥٦، رقم: ٣٥٨ = ٦١٧، ٦٢٠، ٦٢٣، ١٩١٨، ٢٦٥٦، ٧٢٤٨}:

ئیبنو عومەر (خودایان لێ رازی بێ) فەرمووی: جاران پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دوو بانگدەری هەبوو، یەکێکیان بیلال بوو، ئەوی تریان ئیبنو ئوممی مەکتووم بوو، کە پیاوێکی کوێر بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (بیلال هێشتا شەوی دەمێنێ کە بانگ دەدا، جا لەبەرئەوە بخۆن و بخۆنەوە تا ئیبنو ئوممی مەکتووم بانگ دەدا، فەرمووی: هەرئەوەندەشیان بەین بوو، کە ئەمیان دادەبەزی و ئەویتریان سەردەکەوت). {تاج/٢/٨٤، زنجیرە: ٢٧، ژمارە: ١٣١٠ چ/٤} + {ریاض/٣/١٦٦، زنجیرە: ٢٢١، ژمارە: ١٢٣١}.

٤٦٢) بڕیاری ڕۆژووی کەسێ بەیانی لێبداو لەشی پیس بێ. (٢٥٨٤ - ٢٥٨٩)
باب: صَوْمُ مَنْ أَدْرَكَهُ الفَجْرُ وَهُوَ جُنُبٌ

٥٨٥- عَنْ عَائِشَةَ وَأُمِّ سَلَمَةَ زَوْجَيِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُمَا قَالَتَا: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لَيُصْبِحُ جُنُبًا مِنْ جِمَاعٍ غَيْرِ احْتِلاَمٍ فِي رَمَضَانَ، ثُمَّ يَصُومُ. {الحديث: ٢٥٨٧ = ٢٥٦٧ فم. تجريد/٢/٢٧٨، رقم: ٨٨٩ = ١٩٢٥، ١٩٢٦، ١٩٣٠، ١٩٣١، ١٩٢٦، ١٩٣٢}:

عائیشەو ئوم سەلەمە (کە هەردوکیان هاوسەری پێغەمبەر بوون)، دەفەرموون: شەوی وا دەبوو، لە ڕەمەزانا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەگەڵ حەڵاڵو هاوسەری خۆیدا دروست دەبوو، هەتا بەیانی لێ دەدا، بەو لەش پیسییەوە دەمایەوە، ئەوسا خۆی دەشۆردو لەکاتی ئاسایی نوێژی بەیانیدا، نوێژی بەیانیی دەکرد، لەهەمان کاتا ئەو ڕۆژە بەڕۆژوو دەبوو، مەبەستی پێغەمبەر لەم کارە بەیانی جەوازی شتی وابوو). {تاج/٢/١١٠، زنجیرە: ٤٤، ژمارە: ١٣٦٣، ١٣٦٤ + ریاض/٣/١٧٣، زنجیرە: ٢٢٤، ژ/١٢٤٤، ١٢٤٥}.

٥٨٦- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها): أَنَّ رَجُلاً جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) يَسْتَفْتِيهِ وَهِيَ تَسْمَعُ مِنْ وَرَاءِ الْبَابِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تُدْرِكُنِي الصَّلاَةُ وَأَنَا جُنُبٌ أَفَأَصُومُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « وَأَنَا تُدْرِكُنِي الصَّلاَةُ وَأَنَا جُنُبٌ فَأَصُومُ »، فَقَالَ: لَسْتَ مِثْلَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ. فَقَالَ: « وَاللَّهِ إِنِّي لأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَخْشَاكُمْ لِلَّهِ، وَأَعْلَمَكُمْ بِمَا أَتَّقِي ». {الحديث: ٢٥٨٨ = ٢٥٦٨ فم. أبو داود. صوم: ٢٣٨٩. تحفة الأشراف: ١٧٨١٠}:

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ پیاوێ هات بۆلای پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پرسیاری لێکرد، من لەپشت دەرگاکەوە گوێم لێیان بوو، پیاوەکە گوتی: ئەی پێغەمەری خودا! وادەبێ کە نوێژم لێ دەبێ لەشم پیسەو لەشپیسیم لەسەرە، ئایا دروستە، بەلەشی پیسەوە بەرۆژووبم؟ فەرمووی: (شتی وا ئاساییە، منیش وادەبێ، کە نوێژم لێ دەبێ لەشپیسیم لەسەرە، لەگەڵ ئەوەشا، ئەو رۆژە بەڕۆژوو دەبم). پیاوەکە گوتی: قوربان! تۆ وەکوو ئێمە نیت، تۆ خودا لە گوناهی بەرودوات خۆش بووە) پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەمەوایە، بەڵام بەخوا من ئومێد دەکەم کە لەهەمووتان زیاتر لەخودا بترسمو لە هەمووتان زیاتر باشتر بزانم کە خۆم لەبێ فەرمانی خودا بپارێزم).

٤٦٣) رۆژووەوان ئەگەر لەبیری نەبوو، شتی خوارد، یاشتی خوزاردەوە قەیناکا. (٢٧٠٩)

باب: فِي الصَّائِمِ يَأْكُلُ أَوْ يَشْرَبُ نَاسِياً

٥٨٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ نَسِيَ وَهُوَ صَائِمٌ، فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ، فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ، فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ ». {الحديث: ٢٧٠٩ = ٢٦٩١ فم. تجريد/٢/٢٧٩، رقم: ٨٩١ = ٦٦٦٩. أبو داود. صوم: ٢٣٩٨. ترمذى. صوم: ٧٢٢. ابن ماجة. صيام: ١٦٧٣}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر کەسێ لەبیری نەبوو کە بەرۆژووە، وە چشتی خوارد، یا چشتی خواردەوە،

ئـەوە بـا رۆژووەكـەی نەشـكێنێو تـەواوی بكـا چـونكە بـەوە رۆژووەكـەی پـووچ نابێتەوە، بەڵكوو ئەو نانو ئاوەیش كە خواردوویەتی رزقو رۆژیەك بووە خوا بۆی رەخساندووە). {تاج/٢/١٠٦، زنجیرە: ٤٠، ژمارە: ١٣٥٦}.

٤٦٤) رۆژووەوان ئەگەر خوڵك كرا بۆسەر قاوەڵتی بابڵێ: من بەڕۆژووم.

(٢٦٩٦ - ٢٦٩٧)

باب: فِي الصَّائِمِ يُدْعى لِطَعَامٍ فَلْيَقُلْ إِنِّى صَائِمٌ

٥٨٨- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِذَا دُعِىَ أَحَدُكُمْ إِلَى طَعَامٍ، وَهُوَ صَائِمٌ فَلْيَقُلْ: إِنِّى صَائِمٌ ». {الحديث: ٢٦٩٦ = ٣٦٧٧ فم. أبو داود. صوم: ٢٤٦١. ترمذى. صوم: ٧٨١. ابن ماجة. صيام: ١٧٥، تحفة: ١٣٦٧١}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر كەسێ لەئێوە بەڕۆژوو بوو، وە خوڵك كرا بۆ نان خواردن، بابڵێ: ناخۆم من بەڕۆژووم).

روونكردنەوە:

مەبەست ئەوەیە چوون بۆسەر دەعوەت واجبە، جا ئەگەر خاوەن بانگهێشتنەكە بەمەوازی هێنا ئەوە پێویست ناكا كەبچیت، دەنا با ئامادەبێ بەڵام شت نەخوا.

٤٦٥) كەسێ لە رەمەزانا بچێتە لای ژنی خۆی كەفارەتی دەكەوێتە سەر.

(٢٥٩٠ - ٢٥٩٨)

باب: كفارة مَنْ وَقَعَ عَلَى إِمْرَأَتِهِ فِي رَمَضَانَ

٥٨٩- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: هَلَكْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: « وَمَا أَهْلَكَكَ؟ ». قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِى فِى رَمَضَانَ، قَالَ: « هَلْ تَجِدُ مَا تُعْتِقُ رَقَبَةً؟ ». قَالَ: لاَ. قَالَ: « فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ

شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ؟ ». قَالَ: لاَ. قَالَ: « فَهَلْ تَجِدُ مَا تُطْعِمُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ». قَالَ: لاَ. قَالَ: ثُمَّ جَلَسَ، فَأُتِيَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) بِعَرَقٍ فِيهِ تَمْرٌ، فَقَالَ: « تَصَدَّقْ بِهَذَا ». قَالَ: أَفْقَرَ مِنَّا؟ فَمَا بَيْنَ لاَبَتَيْهَا أَهْلُ بَيْتٍ أَحْوَجُ إِلَيْهِ مِنَّا. فَضَحِكَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) حَتَّى بَدَتْ أَنْيَابُهُ، ثُمَّ قَالَ: « اذْهَبْ فَأَطْعِمْهُ أَهْلَكَ ». {الحديث: ٢٥٩٠ = ٢٥٧٠ فم. تجريد/٢، لاپەڕە: ٢٧٩، رقم: ٨٩٢ = ١٩٣٦، ١٩٣٧، ٢٦٠٠، ٥٣٦٨، ٦٠٨٧، ٦١٦٤، ٦٧٠٩، ٦٧١٠، ٦٧١١، ٦٨٢١ فتح. أبو داود. صوم: ٢٣٩٠. ترمذى. صوم: ٧٢٤. ابن ماجة. صيام: ١٦٧١. تحفة الأشراف: ١٢٢٧٥}:

ئەبو هورەیرە (خودای لێ رازی بێ) فەرمووی: پیاوێ هاتە خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: ئەی پێغەمەری خودا! فەوتاوم. فەرمووی: (بۆچی فەوتاوی؟) گوتی: لە رەمەزانا بەرۆژوو بووم لەگەڵ ژنەکەم دروست بووم. فەرمووی: (ئایا هەتە کە کۆیلەیێ ئازاد بکەی؟). گوتی: نەء. فەرمووی: (ئەی دەتوانی دوو مانگ لەسەر یەك بەڕۆژوو بی؟ گوتی: نەء. فەرمووی: (ئەی دەتوانی نانی شەست هەژار بدەی؟). گوتی: نەء. ئەبو هورەیرە فەرمووی: جا پیاوەکە لەلای پێغەمبەر دانیشت، تا زەمیلەیێ خورمایان هێنا بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەمە بکە بەخێر). پیاوەکەیش گوتی: ئەی پێغەمەری خودا! کێ لە ئێمە هەژارترە تا پێی بدەم! دەسا بەوخودایە، لەم پەڕی مەدینەوە تا ئەوپەڕی مەدینە خێزانێکی وای تیانیە کە وەك ئێمە پێویستی بەم خورمایە بێ!

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) وەها پێکەنی تەنانەت ددانە پێشینەکانی وەدەرکەوتن، ئینجا فەرمووی: (دەبڕۆ دەرخواردی خێزانەکەی خۆتی بدە!). {تاج/١٠٥/٢، زنجیرە: ٣٩، ژمارە: ١٣٥٤}.

٥٩٠- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) أَنَّهَا قَالَتْ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: احْتَرَقْتُ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لِمَ؟ ». قَالَ: وَطِئْتُ امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ نَهَارًا، قَالَ: « تَصَدَّقْ تَصَدَّقْ ». قَالَ: مَا عِنْدِي شَيْءٌ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَجْلِسَ

فَجَاءَهُ عَرَقَانِ فِيهِمَا طَعَامٌ، فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ يَتَصَدَّقَ بِهِ. {الحديث: ٢٥٩٦ = ٢٥٧٦ فم. بخاري: ١٩٣٥، ٦٨٢٢ فتح. أبو داود. صوم: ٢٣٩٤}:

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ هات بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: قوربان! ئاگری دۆزەخ سووتاندمی؟ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (چۆن؟ بۆچی؟). گوتی: دروست بووم لەگەڵ ژنەکەما لە رەمەزانا، لە رۆژدا، فەرمووی: (دەی خێربکە، دەی خێربکە). پیاوەکە گوتی: هیچم نییە تابیکەم بەخێر، جا پێغەمبەر فەرمانی پێکرد کە لەلای دابنیشێ، جا دوو زەمیلە خۆراکیان هێنا بۆ پێغەمبەر، پێغەمبەر ئەو دوو زەمیلە خۆراکەی دا بەپیاوەکەو پێی فەرموو کە بیکا بەخێر لە کەفارەتا).

٤٦٦) بڕیاری ماچ بۆ رۆژووەوان. (٢٥٦٨ - ٢٥٨٣)

باب: فِي القبلة للصَّائِم

٥٩١- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُقَبِّلُ وَهُوَ صَائِمٌ، وَيُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ وَلَكِنَّهُ أَمْلَكُكُمْ لإِرْبِهِ. [الحديث ٢٥٧١=٢٥٥١ خم. تجريد/٢/٢٧٨ رقم: ٨٩٠=١٩٢٧، ١٩٢٨ فتح. أبوداود. صوم:٢٣٨٢. ترمذي. صوم: ٧٢٩. تحفة الأشراف: ١١٥٩٥] !.

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: وادەبوو پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەڕۆژوو بوو، کەچی لەگەڵ ئەوەشا، ماچو مووچو یاریو دەسبازیی لەگەڵ حەڵاڵو هاوسەری خۆیا دەکرد. (واتە: بەم جۆرە شتانە رۆژوو ناشکێ) بەڵام کێتان وەك پێغەمبەری پێ دەکرێ، ئەو لەهەمووتان باشتر ئاروەزووی خۆی پێ زەوت دەکراو، لەم لایەنەوە سنووری نەدەبەزان، تا خوا نەخواستە تووشی بێ شەرعی ببێ!). {تاج/٢/١٠٩، زنجیرە: ٤٢، ژمارە: ١٣٦١}.

٤٦٧) كه شەو داهاتو خۆر ئاوابوو كاتى بەربانگە. (٢٥٥٣ - ٢٥٥٧)

باب: إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ وَغَرَبَتِ الشَّمْسُ أَفْطَرَ الصَّائِمُ

٥٩٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِى أَوْفَى (رضى الله عنهما) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى سَفَرٍ فِى شَهْرِ رَمَضَانَ، فَلَمَّا غَابَتِ الشَّمْسُ قَالَ: « يَا فُلاَنُ انْزِلْ فَاجْدَحْ لَنَا ». قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ عَلَيْكَ نَهَارًا. قَالَ: « انْزِلْ فَاجْدَحْ لَنَا ». قَالَ: فَنَزَلَ فَجَدَحَ، فَأَتَاهُ بِهِ فَشَرِبَ النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم) ثُمَّ قَالَ بِيَدِهِ: « إِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ مِنْ هَا هُنَا، وَجَاءَ اللَّيْلُ مِنْ هَا هُنَا فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ ». {الحديث: ٢٥٥٤ = ٢٥٣٤ فم. تجريد/٢/٢٨٠، رقم: ٨٩٤ = ١٩٤١، ١٩٥٥، ١٩٥٦، ١٩٥٨، ٥٢٩٧. أبو داود. صوم: ٢٣٥٢. تحفة الأشراف: ٢٥٥٤}:

ئەبو ئیبراهیم عەبدوڵڵای کوڕی ئەبو ئەوفا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەسەفەرێکا، لە خزمەتی پێغەمبەردا بووین، بەڕێوە بەسواری دەڕۆیشتین، دنیا رەمەزان بوو، حەزرەت خۆی بەڕۆژوو بوو، کە خۆر ئاوابوو حەزرەت بە پیاوێکی فەرموو: (ئەی فیسار! دابەزە لە وڵاخەکەت، قاوتو ئاومان بۆ بکەو بەکەوگیرەکە تێی رادە تاباش ساف ببێ).

پیاوەکەیش (کە بیلال بوو) فەرمووی: ئەی پێغەمەری خودا! زووە، بابەتەواوی ببێ بە ئێوارە، خۆ ئەوە روونـاکی خۆرە. حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرموویەوە: (دابەزەو قاوتو ئاوەکەمان بۆ بگرەوە). بیلال دیسان گوتی: قوربان! هێشتا هەر رۆژە. فەرمووی: (تۆ دابەزەو قاوتو ئاومان بۆ بگرەوە). بیلالیش دابەزیو قاوتو ئاوی بۆ کردنو باش شەڵەقاندیو دای پێیان، جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) خواردیەوە. لەپاشا فەرمووی: (کە تەماشاتان کرد وا خۆر لێرەوە، لە رۆژئاواوە ئاوابوو، وە شەو لێرەوە لە خۆرهەڵاتەوە داهات، ئیتر کاتی بەربانگی رۆژووەوانەو با رۆژووەکەی بشکێنێ). {ریاض/٣/١٦٩، زنجیرە: ٢٢٢، ژمارە: ١٢٣٧}.

٤٦٨) زوو رۆژوو شکاندن. (٢٥٤٤ - ٢٥٥٢)

باب: في تَعْجِيلِ الفِطْرِ

٥٩٣- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رضى الله عنهما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لاَ يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ ». {الحديث: ٢٥٤٩ = ٢٥٢٩ فم. تجريد/٢/٢٨٦، رقم: ٩٠٣ = ١٩٥٧. ترمذى. صوم: ٦٩٩}:

سەهلی کوڕی سەعدی ئەل-ساعیدی، (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (مەردوم هەتا پەلە لەبەربانگ بکەنو بەربانگ بە قنگا نەخەنو، لەکاتی خۆیدا رۆژوو بشکێنن، نیشانەی ئەوەیە کە هێشتا هەر باشنو لە رێگەی راست لایان نەداوە). {تاج/٢/٩٣، زنجیرە: ٣٢، ژمارە: ١٣٣٠ + ریاض/٣/١٦٧، زنجیرە: ٢٢٢، ژمارە: ١٢٣٣}.

٥٩٤- عَنْ أَبِى عَطِيَّةَ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَمَسْرُوقٌ عَلَى عَائِشَةَ، فَقَالَ لَهَا مَسْرُوقٌ: رَجُلاَنِ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وسلم) كِلاَهُمَا لاَ يَأْلُو عَنِ الْخَيْرِ، أَحَدُهُمَا يُعَجِّلُ الْمَغْرِبَ وَالإِفْطَارَ، وَالآخَرُ يُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ وَالإِفْطَارَ؟ فَقَالَتْ: مَنْ يُعَجِّلُ الْمَغْرِبَ وَالإِفْطَارَ؟ قَالَ: قلنا عَبْدُ اللَّهِ، فَقَالَتْ: هَكَذَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَصْنَعُ. {الحديث: ٢٥٥٢ = ٢٥٣٢ فم}:

ئەبو عەطییە (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: منو مەسرووق چووین بۆلای عائیشە بۆ ماڵەوەی، کە چووینە خزمەتی مەسرووق فەرمووی پێی: ئەی دایکی موسوڵمانان! دوو پیاو هەن، هەردوکیان بۆ خێرو چاکەکردن درێغی ناکەن، وە هەردووکیشیان لە یارانی موحەممەدن، بەڵام یەکێکیان زوو نوێژی شێوان دەکاو زوویش رۆژوو دەشکێنێو بەربانگ دەکاتەوە، وە ئەوی تریان درەنگ نوێژی شێوان دەکاو درەنگیش بەربانگ دەکاتەوە؟

عائیشە فەرمووی: کامەیان بە زوویی نوێژی شێوانَ دەکاو بەزوویی بەربانگ دەکاتەوە؟ فەرمووی: گوتمان: عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود. فەرمووی: پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) جاران هەروەهای دەکرد، ئەوی تریشیان ئەبو مووسای ئەشعەری بوو. {تاج/٢/٩٣، زنجیرە: ٣٢، ژمارە: ١٣٣٢ چ/٤}.

٤٦٩) ڕێگری لە دانەدەمی چەند ڕۆژێ ڕۆژوو. (٢٥٥٨ - ٢٥٦٧)
باب: النهى عَنِ الوِصَلِ فِي الصَّوْمِ

٥٩٥- عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنِ الْوِصَالِ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ: فَإِنَّكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تُوَاصِلُ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « وَأَيُّكُمْ مِثْلِي إِنِّي أَبِيتُ يُطْعِمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِي ». فَلَمَّا أَبَوْا أَنْ يَنْتَهُوا عَنِ الْوِصَالِ وَاصَلَ بِهِمْ يَوْمًا ثُمَّ يَوْمًا، ثُمَّ رَأَوُا الْهِلاَلَ، فَقَالَ: « لَوْ تَأَخَّرَ الْهِلاَلُ لَزِدْتُكُمْ »، كَالْمُنَكِّلِ لَهُمْ حِينَ أَبَوْا أَنْ يَنْتَهُوا. {الحديث: ٢٥٦١ = ٢٥٤١ فم. أبو داود. حدود: ٦٨٥١. تحفة الأشراف: ١٥٣٢١. تجريد/٢/٢٨٨، رقم: ٩٠٧ = ١٩٦٥، ١٩٦٦، ٦٨٥١، ٧٢٤٢، ٧٢٩٩}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕێگەی نەدەدا، کە یەکێ دوو ڕۆژ یا زیاتر شەوو ڕۆژ بەرۆژوو بێو لەو ماوەیەدا بەهیچ جۆرێ ڕۆژووەکەی نەشکێنێ. یاران گوتیان: ئەی پێغەمەری خودا! تۆ خۆت وادەکەی؟ فەرمووی: جا ئێوە وەك من وان، من جیام لەئێوە، من خودا فرسەتم دەداو بەشەو نانو ئاوم دەداتێ).

جا کەهەر وازیان نەهێنا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دوو ڕۆژ لەسەریەك نەیشکاند پێیان، تا مانگیان دیو بوو بەجەژن، جا فەرمووی: (ئەگەر مانگ نەبینرایە پترم پێ دەگرتن، وەك کەسێ بیەوێ چاو ترسێنیان بکا، تا جارێکی تر شتی وا نەکەن). {تاج/٢/١٠٧، زنجیرە: ٤١، ژمارە: ١٣٥٩. چاپی چوارەم}.

٤٧٠) ڕۆژوو گرتن لەسەفەردا. (٢٥٩٩ - ٢٦٢٦)
باب: الصَّوْمُ وَالفِطْرُ فِي سَفَرٍ

٥٩٦- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: سَافَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي رَمَضَانَ فَصَامَ حَتَّى بَلَغَ عُسْفَانَ ثُمَّ دَعَا بِإِنَاءٍ فِيهِ شَرَابٌ فَشَرِبَهُ نَهَارًا، لِيَرَاهُ النَّاسُ، ثُمَّ أَفْطَرَ حَتَّى دَخَلَ مَكَّةَ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَصَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَفْطَرَ، مَنْ شَاءَ صَامَ، وَمَنْ شَاءَ أَفْطَرَ. {الحديث: ٢٦٠٣ = ٢٥٨٣ فم. بخارى. صوم: ١٩٤٨، ٢٤٠٤، نسائى. صيام: ٢٢٩٠ تحفة الأشراف: ٥٧٤٩}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لە رەمەزانا سەفەری کرد، لە رێگە بەڕۆژوو بوو هەتا گەیشتە عوسفان، کەسیی‌و شەش میل دوورە لە مەککەوە، لەوێ داوای جامێ ئاوی کرد، لە رۆژدا بە بەرچاوی خەڵکەکەوە خواردیەوەو رۆژووەکەی شکاند، ئیتر پێغەمبەر لە رێگە بەڕۆژوو نەبوو هەتا گەیشتە مەککە، کە گەیشتینە مەککە، رەمەزانی مابوو، ئیبنو عەبباس دەیگوت: پێغەمبەر خۆی (دروودی خودای لەسەر بێ) وابووە لە سەفەردا بەڕۆژوو بووە، وە وابووە بەڕۆژوو نەبووە، جا کەوابوو لەسەفەردا ئەوەی حەزدەکا ئەوا با بەڕۆژوو بێ، وە ئەوەیشی کە حەزناکا ئەوا با بەڕۆژوو نەبێ). {تاج/٢/١١٣، زنجیرە: ٤٦، ژمارە: ١٣٧٤}.

٥٩٧- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) خَرَجَ عَامَ الْفَتْحِ إِلَى مَكَّةَ فِى رَمَضَانَ فَصَامَ حَتَّى بَلَغَ كُرَاعَ الْغَمِيمِ فَصَامَ النَّاسُ ثُمَّ دَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ فَرَفَعَهُ حَتَّى نَظَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ ثُمَّ شَرِبَ، فَقِيلَ لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ: إِنَّ بَعْضَ النَّاسِ قَدْ صَامَ فَقَالَ: «أُولَئِكَ الْعُصَاةُ أُولَئِكَ الْعُصَاةُ». {الحديث: ٢٦٠٥ = ٢٥٨٥ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ساڵی ئازادکردنی (فەتح)ی مەککە، لە رەمەزانا، بەرەو مەککە خۆی‌و سوپاکەی لە مەدینە دەرچوون، ساڵی هەشتی کۆچی بوو، دووی مانگی رەمەزان بوو، دوازدە رۆژ بەڕێوە بوون، سەرلەبەیانی رۆژی سیازدەی مانگ گەیشتنە ناو شاری مەککە، لەڕێگە بەڕۆژوو بوون هەتا گەیشتنە پێ دەشتێ پێی دەگوترێ (کوراعەلغەمیم) لەوێ عەرزی پێغەمبەریان کرد: مەردومەکە رۆژووەکە سەخڵەتی کردوون، چاوەڕوانی فەرمانی تۆیانە، ئەویش لەپاش نوێژی عەصر داوای جامێ ئاوی کردو لەبەرچاوی عەشاماتەکە بەرزیکردەوە بۆ دەمی هەتا بیبینن، خەڵکەکە تەماشایان کرد، ئەوجا لەبەرچاوی ئەوان ئاوەکەی خواردەوە، خەڵکەکەیش چاویان لەو کردو رۆژووەکەیان شکاند، بەڵام عەرزی حەزرەت کرا: هێشتا بازێ کەس هەر بەڕۆژوون، فەرمووی: (ئەوانە یاخین ئەوانە یاخین).

٤٧١) لە سەفەردا رۆژوو باش نییەو ناباشە
باب: لَيْسَ مِنَ البِرِّ الصِّيَامِ فِي السَّفَرِ

٥٩٨- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى سَفَرٍ، فَرَأَى رَجُلاً قَدِ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ، وَقَدْ ظُلِّلَ عَلَيْهِ. فَقَالَ: « مَا لَهُ؟». قَالُوا: رَجُلٌ صَائِمٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ أَنْ تَصُومُوا فِى السَّفَرِ ». {الحديث: ٢٦٠٧ = ٢٥٨٧ فم. تجريد/٢/٢٨٤، رقم: ٨٩٨ = ١٩٤٦. نسائى. صيام: ٢٢٥٩. أبو داود. صوم: ٢٤٠٧ تحفة الأشراف: ٢٦٤٥}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جارێ لەسەفەرێکا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەدەوری پیاوێ قەرەباڵغییەکی بینی، کە سێبەری بۆ کرابوو، فەرمووی: (ئەم جەنجاڵییە چییە؟) گوتیان: رۆژووەوانە، ناوی ئەبو ئیسرائیلە بەڕۆژووە، لەگەرماناو لە تووندیانا لەهۆش خۆی چووە، فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (رۆژوو لەسەفەردا کارێکی ناباشەو کارێکی باش نییە). {تاج/٢/١١٤، زنجیرە: ٤٦، ژمارە: ١٣٧٦ چ/٤}.

٤٧٢) لەسەفەردا نەنگ ناگیرێ نە لە رۆژووەوانو نە لە رۆژوو شکێن.
باب: تَرْكُ العَيْبِ عَلَى الصَّائِمِ وَالْمُفْطِرِ

٥٩٩- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لِستَّ عَشْرَةَ مَضَتْ مِنْ رَمَضَانَ، فَمِنَّا مَنْ صَامَ، وَمِنَّا مَنْ أَفْطَرَ، فَلَمْ يَعِبِ الصَّائِمُ عَلَى الْمُفْطِرِ، وَلاَ الْمُفْطِرُ عَلَى الصَّائِمِ. {الحديث: ٢٦١٠ = ٢٥٩٠ فم}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: شازدەی رەمەزان بوو، لە خزمەت پێغەمبەر خۆیدا چووین بۆ غەزا، هەمان بوو بەڕۆژوو بوو، هەمان بوو بەڕۆژوو نەبوو، جا نە رۆژووەوان نەنگو عەیبی لە رۆژوو شکێن دەگرت، لەسەر ئەوە کە لەسەفەرا بەڕۆژ نییە، وە نە رۆژوو شکێن نەنگی لە بەڕۆژوو دەگرت، لەسەر ئەوە کە بەڕۆژووە). {تاج/٢/١١٤، زنجیرە: ٤٦، ژمارە: ١٣٧٥ چ/٤}.

٤٧٣) پاداشتی کەسێ لەسەفەرا، بەڕۆژوو نەبێو کاروباری سەفەرەکە بگرێتە ئەستۆی خۆی. (٢٥٩٩ - ٢٦٢٦).

بابٌ: أَجْرُ الْمُفْطِرِ فِي السَّفَرِ إِذَا تَوَلَّى الْعَمَلَ

٦٠٠- عَنْ أَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) فِى السَّفَرِ، فَمِنَّا الصَّائِمُ، وَمِنَّا الْمُفْطِرُ، قَالَ: فَنَزَلْنَا مَنْزِلاً فِى يَوْمٍ حَارٍّ، أَكْثَرُنَا ظِلاًّ صَاحِبُ الْكِسَاءِ، وَمِنَّا مَنْ يَتَّقِى الشَّمْسَ بِيَدِهِ، قَالَ: فَسَقَطَ الصُّوَّامُ وَقَامَ الْمُفْطِرُونَ، فَضَرَبُوا الأَبْنِيَةَ وَسَقَوُا الرِّكَابَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « ذَهَبَ الْمُفْطِرُونَ الْيَوْمَ بِالأَجْرِ ». {الحديث: ٢٦١٧ = ٢٥٩٧ فم. تجريد/٢/٣١٦، رقم: ١١٩٠ = ٢٨٩٠. نسائى. صيام: ٢٢٨٢. تحفة الأشراف: ١٦٠٧}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ لەسەفەرێکا، لە خزمەت پێغەمبەردا بووین، ڕۆژەکەی زۆر گەرم بوو، گەیشتینە شوێنێ سێبەر نەبوو، لەوێ لاماندا، ئەوەمان سێبەری گەورەی هەبوو، کە عەبای پێبوو، لەباتی چاتۆڵ دەیکرد بە سێبەر بۆ خۆی! هەمان بوو دەستی دەدایە بەرتیشکی خۆرەکە، ئەوانەشی کەلەو ڕەوتەنییەدا، بەڕۆژوو بوون هیچ خزمەتێکیان پێ نەکراو لاڵو پاڵ پاڵکەوتن، بەڵام بە پێچەوانەوە ئەوانەی کە بەڕۆژوو نەبوون، هەموو کارەکان ئەوان کردیان، دەوارو چادرەکانیان هەڵدا، وڵاخەکانیان برد بۆ لەوەڕو بۆسەر ئاو، دەستیان کرد بە خزمەت کردنو نانو ئاویان بۆ ئامادەکردین.

پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) کە حاڵەکەی بینی، فەرمووی: (پاداشی هەرە گەورە، ئەمڕۆ، ئەوانە بردیان کە بەڕۆژوو نەبوون!). {تاج/٢/١٤٥، زنجيره: ٤٦، ژماره: ١٣٧٧}.

٤٧٤) ڕۆژوو شکاندن هەتا بەرابەر دوژمن بەهێزبێ

باب: الفِطْرُ لِلْقُوَّةِ لِلِقَاءِ الْعَدُوِّ

٦٠١- عَنْ قَزَعَةَ قَالَ: أَتَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِىَّ وَهُوَ مَكْثُورٌ عَلَيْهِ، فَلَمَّا تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْهُ قُلْتُ: إِنِّى لاَ أَسْأَلُكَ عَمَّا يَسْأَلُكَ هَؤُلاَءِ عَنْهُ، سَأَلْتُهُ عَنِ الصَّوْمِ فِى السَّفَرِ فَقَالَ:

سَافَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلَى مَكَّةَ وَنَحْنُ صِيَامٌ، قَالَ: فَنَزَلْنَا مَنْزِلاً، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّكُمْ قَدْ دَنَوْتُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ، وَالْفِطْرُ أَقْوَى لَكُمْ »، فَكَانَتْ رُخْصَةً، فَمِنَّا مَنْ صَامَ وَمِنَّا مَنْ أَفْطَرَ، ثُمَّ نَزَلْنَا مَنْزِلاً آخَرَ، فَقَالَ: « إِنَّكُمْ مُصَبِّحُو عَدُوِّكُمْ وَالْفِطْرُ أَقْوَى لَكُمْ، فَأَفْطِرُوا ». وَكَانَتْ عَزْمَةً فَأَفْطَرْنَا، ثُمَّ قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُنَا نَصُومُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بَعْدَ ذَلِكَ فِي السَّفَرِ. {الحديث: ٢٦١٩ = ٢٥٩٩ فم}:

قەزەعە فەرمووی: چووم بۆ خزمەتی ئەبو سەعیدی خودری، عەشاماتێکی زۆری لەدەور بوو، کە خەڵکەکە دەوریان چۆڵ کردو بڵاو بوونەوە لەدەوری، عەرزیم کرد: من لەبابەت ئەو شتانەوە پرسیارت لێ ناکەم، کە ئەمانە لێتی دەپرسن، لەبابەت رۆژووی سەفەر پرسیارم لێی کرد، فەرمووی: ساڵی ئازادکردنی مەککە، لە مانگی رەمەزانا، لە مەدینەوە، سەفەرمان کرد بۆ مەککە، لەڕێگە هەم پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەڕۆژوو بوو، هەم سوپاکەی، تا گەیشتینە هەوارێ لەوێ لاماندا بۆ وچان، خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (وا ئێوە بەرە بەرە نزیك دەبنەوە لە دوژمنی خۆتان، دیارە ئەگەر بەڕۆژوو نەبن بەهێزتر دەبن). جا ئەم فەرمایشتەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مۆڵەت بوو، جا بۆ بەیانی، هەمان بوو بەڕۆژوو بوو، وە هەمان بوو بەڕۆژوو نەبوو، جا رۆژێ تر، گەیشتینە هەوارێ تر، لەوێش دابەزین، لەوێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بێگومان ئێوە سبەینێ ئاوقەدی دوژمنی خۆتان دەبن و روو بەڕووی دەبنەوە، دیارە ئەگەر بەڕۆژوو نەبن بەهێزتر دەبن، کەواتە ئیتر بەڕۆژوو مەبن) جا ئەمەیان عەزیمە بوو، واتە: جەختو دووپاتکردنەوەی تەواو بوو لەسەر بەڕۆژوو نەبوون، ئیتر ئێمەش هەموومان رۆژوومان شکاندو لەو سەفەرەدا بەڕۆژوو نەبووین. لەپاشا ئەبو سەعید دەیفەرموو: بەڵام لەپێش ئەم سەفەرەو لەپاش ئەم سەفەرەیش بەچاوی خۆم دیومە کە ئێمە لەسەفەردا بەڕۆژوو دەبووین و پێغەمبەریش رێگەی ئەوەی لێ نەدەگرتین. {بڕوانە: ژمارە: ٥٩٧ کە لەپێشەوە رۆیشت}.

٤٧٥) كردن بەسەرپشك لەسەفەردا، لەنێوانی ڕۆژوو گرتن و ڕۆژوو شكاندندا
باب: التخيير في الصَّوْمِ والفِطرِ في السَّفَرِ

٦٠٢- عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَمْرٍو الأَسْلَمِيِّ (رضى الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَجِدُ بِي قُوَّةً عَلَى الصِّيَامِ فِي السَّفَرِ فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): «هِيَ رُخْصَةٌ مِنَ اللَّهِ، فَمَنْ أَخَذَ بِهَا فَحَسَنٌ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَصُومَ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِ». {الحديث: ٢٦٢٤ = ٢٦٠٤ فم}:

حەمزەی کوڕی عەمری ئەل-ئەسلەمی (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: گوتم: قوربان! ئەی پێغەمەری خودا! من تەوانای بەڕۆژوو بوونم هەیە لەسەفەردا، جا ئایا ئەگەر لەسەفەردا بەڕۆژوو ببم گوناهم دەگا؟ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ڕۆژوو شکاندن لەسەفەردا، مۆڵەتو روخصەتو ڕێپێدانێکە لەخوداوە، هەرکەسێ کار بەو مۆڵەتەی خودا بکا ئەوە کارێ باش دەکاو شتێ جوانی کردووەو بەخشش و خەڵاتی خودای ڕەت نەکردۆتەوە، بەڵام ئەگەر کەسێ لەسەفەردا، حەزبکا بەڕۆژووبێ، هیچ گوناهی لەسەر نییە).

ڕوونکردنەوە:

حەمزەی کوڕی عەمری ئەسلەمی، هاوەڵی پێغەمبەر، بە خەڵکی حیجاز دائەنرێ، ساڵ دوازدە مانگە بەڕۆژوو بوو، خەڵکی مەدینە فەرموودەکانی ئەو دەگێڕنەوە، لە تەمەنی حەفتاو یەك، یا لە تەمەنی هەشتا، ساڵیدا، لە شەستو یەکی کۆچیدا، مردووە، (ڕەزاو ڕەحمەتی خودای لێ بێ).

٦٠٣- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رضى الله عنه) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، فِي حَرٍّ شَدِيدٍ، حَتَّى إِنْ كَانَ أَحَدُنَا لَيَضَعُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ، وَمَا فِينَا صَائِمٌ إِلاَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ. {الحديث: ٢٦٢٥ = ٢٦٠٥ فم. تجريد/٢/٢٨٢، رقم: ٨٩٧ = ١٩٤٥. أبو داود. صوم: ٢٤٠٩}:

ئەبو دەرداء (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە خزمەتی پێغەمبەردا، لەمانگی ڕەمەزانا، لە ڕۆژێکی زۆر گەرما، تەنانەت پیاو لەتاو گەرما، بەدەستی سێبەری بۆ

سەری دەکرد، لە رۆژێکی ئاوا گەرما، لە خزمەت پێغەمبەردا، دەرچووین بۆ سەفەرێ، ئێمە هەموومان بەڕۆژوو نەبووین، بێجگە لە پێغەمبەرو عەبدوڵڵای کوڕی رەواحە).

٤٧٦) گێڕانەوەی رۆژووی رەمەزان لە مانگی کوڵە مانگ (شەعبان)دا (٢٦٨٢ - ٢٦٨٦) باب: قَضَاءُ رَمَضَانَ فِي شَعْبَانَ

٦٠٤- عَنْ أَبِى سَلَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) تَقُولُ: كَانَ يَكُونُ عَلَىَّ الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَ فَمَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقْضِيَهُ إِلاَّ فِى شَعْبَانَ، الشُّغُلُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَوْ بِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٢٦٨٢ = ٢٦٦٢ فم. بخارى. صوم: ١٩٥٠. أبو داود. صوم: ٢٣٩٩. نسائى. صيام: ٢٣١٨}:

یەحیای کوڕی سەعید فەرمووی: ئەبو سەلەمەی کوڕی عەبدورەحمان فەرمووی: لە عائیشەی هاوسەری پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو: بە سەرینی پێغەمبەر خۆی (دروودی خودای لەسەر بێ) ئێمەی هاوسەرانی پێغەمبەر، هەندێکمان لەبەر بێنوێژیی، یا زەیستانی، بەڕۆژوو نەدەبووین، لەبەرئەوەیشی کە لەخزمەتی پێغەمبەردا بووین نەمان دەتوانی بیگرینەوە، هەتا کوڵە مانگ (شەعبان) دەهات. {تاج/٢/١١٨، زنجیرە: ٤٨، ژمارە: ١٣٨٤}.

٤٧٧) گێڕانەوەی رۆژوو بۆ مردوو. (٢٦٨٧ - ٢٦٩٥) باب: قَضَاءُ الصِّيَامِ عَنِ الْمَيِّتِ

٦٠٥- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ ». {الحديث: ٢٦٨٧ = ٢٦٦٧ فم. تجريد/٢/٢٨٥، رقم: ٩٠٠ = ١٩٥٢. أبو داود. صوم: ٢٤٠٠ تحفة الأشراف: ١٦٣٨٢}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەری خۆشەویستو ئازیز، دەفەرموێ: (کەسێ بمرێو رۆژووی لەسەر بێ، کەسوکاری دەتوانن لەباتی ئەو بەڕۆژوو بنو بۆی بگێڕنەوە). {تاج/٢/١١٩، زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ١٣٨٦}.

٦٠٦- عَنْ بُرَيْدَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: بَيْنَا أَنَا جَالِسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذْ أَتَتْهُ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ: إِنِّى تَصَدَّقْتُ عَلَى أُمِّى بِجَارِيَةٍ، وَإِنَّهَا مَاتَتْ، قَالَ: فَقَالَ: « وَجَبَ أَجْرُكِ، وَرَدَّهَا عَلَيْكِ الْمِيرَاثُ ». قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ كَانَ عَلَيْهَا صَوْمُ شَهْرٍ أَفَأَصُومُ عَنْهَا؟ قَالَ: « صُومِى عَنْهَا ». قَالَتْ: إِنَّهَا لَمْ تَحُجَّ قَطُّ، أَفَأَحُجُّ عَنْهَا؟ قَالَ: « حُجِّى عَنْهَا ». {الحديث: ٢٦٩٢ = ٢٦٧٢ فم}:

بورەیدە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بۆ خۆم لە خزمەتی حەزرەتدا، (دروودی خودای لەسەر بێ) دانیشتبووم، لەوکاتەدا ژنێ هات بۆ خزمەتی، ئەم پرسیارەی ئاراستە کرد: قوربان! دایکێکم هەبوو، کەنیزەکێکم بەخشی پێی، دوایی دایکم مرد، ئێستا کەنیزەکەکە ماوە، بڕیاری ئەمە چییە؟ فەرمووی: (پاداشی بەخشینەکەت مسۆگەر کردووە، لەهەمان کاتا، بەهۆی میراتو کەلەپوورەوە، کەنیزەکەکە بووەتەوە بەهی خۆت). ژنەکە گوتیشی: ئەی پێغەمەری خودا! دایکم رۆژووی مانگێ قەرزارە، ئایا دەبێ خۆم بۆی بگێڕمەوە؟ فەرمووی: (لەجیاتی دایکت بەڕۆژوو بەو ئەو مانگەی بۆ قەزا بکەرەوە). ژنەکە گوتیشی: قوربان! دایکم هەرگیز حەجی نەکردووە، ئایا دەبێ کە من حەجی بۆ بکەم؟ فەرمووی: (حەج بۆ دایکت بکە).

٤٧٨) فەرمایشتی خودای گەورە: {وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ}
بابٌ: فِى قَوْلِهِ تَعَالَى: {وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ}

٦٠٧- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الأَكْوَعِ (رضى الله عنه) قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: (وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ) كَانَ مَنْ أَرَادَ أَنْ يُفْطِرَ وَيَفْتَدِىَ، حَتَّى نَزَلَتِ الآيَةُ الَّتِى بَعْدَهَا فَنَسَخَتْهَا. {الحديث: ٢٦٨٠ = ٢٦٦٠ فم. بخارى. تفسير: ٤٥٠٧. أبو داود. صوم: ٢٣١٥. ترمذى. صوم: ٧٩٨}:

سەلەمەی کوڕی ئەکوەع (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کاتێ ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: {وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ} بەپێی ئەم ئایەتە موسوڵمان خۆی سەرپشك بوو لەنێوانی ئەم دوو شتەدا: یا بەڕۆژوو بێ، یا بەڕۆژوو نەبێو

تۆڵە (کەفارەت) بدا، بەڵام ئایەتەکەی پاشی کەهات، ئەمەی نەسخ کردەوە، چونکە فەرمانی کرد بەگرتنی ڕۆژوو، وەك دەفەرموێ: {فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ}.

٤٧٩) بەڕۆژوو بوونو ڕۆژوو شکاندن لە مانگەکاندا. (٢٧١٠ - ٢٧٢٠)

٦٠٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ: أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَصُومُ شَهْرًا كُلَّهُ؟ قَالَتْ: مَا عَلِمْتُهُ صَامَ شَهْرًا كُلَّهُ إِلاَّ رَمَضَانَ؟ وَلاَ أَفْطَرَهُ كُلَّهُ، حَتَّى يَصُومَ مِنْهُ، حَتَّى مَضَى لِسَبِيلِهِ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٢٧١١ = ٢٦٩٣ فم. نسائى. صيام: ٢١٨٣. تحفة الأشراف: ١٦٢١٨}:

عەبدوڵڵای کوڕی شەقیق فەرمووی: بە عائیشەم گوت: ئایا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەبوو کە مانگێ هەمووی بەسەریەکەوە بەڕۆژوو بێ؟ فەرمووی: ئاگام لێ نییە کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مانگێ سەراسەر بەڕۆژوو بووبێ، بێجگە لە مانگی ڕەمەزان، کە هەمووی دەگرت، هەروا ئاگام لێ نییە کە مانگێ سەراسەر هەمووی بەڕۆژوو نەبووبێ، هەرچۆنێ بووە، کەم تازۆر شتێکی لێ بەڕۆژوو بووە، ئەمە حاڵی بوو هەتا وەفاتی کرد).

٤٨٠) گەورەیی ڕۆژوو لەڕێگەی خودادا. (٢٧٠٤ - ٢٧٠٦)

باب: فضل الصَّوْمِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

٦٠٩- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَا مِنْ عَبْدٍ يَصُومُ يَوْمًا فِى سَبِيلِ اللَّهِ، إِلاَّ بَاعَدَ اللَّهُ بِذَلِكَ الْيَوْمِ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا ». {الحديث: ٢٧٠٤ = ٢٦٨٦ فم. تجريد/٢/٣٠١، رقم: ١١٧٠ = ٢٨٤٠. ترمذى. جهاد: ١٦٢٣. نسائى. صيام: ٢٢٤٧. تحفة الأشراف: ٤٣٨٨}:

ئەبو سەعیدی خودری (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەرکەسێ ڕۆژێ بەڕۆژووبێ، لەبەر ڕەزای خودا، بەهۆی ئەو ڕۆژووەوە، خودا حەفتا ساڵ ڕووی لە ئاگری دۆزەخ دوور دەخاتەوە). {تاج/٢/١٣٠، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ١٤١٠}.

٤٨١) گەورەیی ڕۆژووی مانگی موحەررەم. (٢٧٤٧ - ٢٧٤٩)

باب: فَضْلُ صِيَامِ الْمُحَرَّمِ

٦١٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمُ، وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ ». {الحديث: ٢٧٤٧ = ٢٧٣١ فم. أبو داود. صوم: ٢٤٢٩. ترمذى. صلاة: ٤٣٨. نسائى. قيام الليل: ١٦١٢}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لەپاش ڕۆژووی ڕەمەزان، گەورەترین ڕۆژوو ڕۆژووی موحەررەمە، کە مانگی خودایە، لەپاش نوێژی فەرزیش گەورەترین نوێژ، نوێژی شەو نوێژە). {تاج/١/٤٧٨، زنجیرە: ١٨١، ژمارە: ٩٦٨}.

٤٨٢) گرتنی ڕۆژووی ڕۆژی عاشوورا. (٢٦٣٢ - ٢٦٦٥)

باب: صِيَامُ يَوْمِ عَاشُورَاءَ

٦١١- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها): أَنَّ قُرَيْشًا كَانَتْ تَصُومُ عَاشُورَاءَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، ثُمَّ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِصِيَامِهِ حَتَّى فُرِضَ رَمَضَانُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ شَاءَ فَلْيَصُمْهُ، وَمَنْ شَاءَ فَلْيُفْطِرْهُ ». {الحديث: ٢٦٣٦ = ٢٦١٦، تجريد/٢/٢٩٩، رقم: ٩١٩ = ٢٠٠٢ فتح}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جاران قورەیش لەسەردەمی نەزانیدا، ڕۆژووی ڕۆژی عاشوورایان دەگرت، وە پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) هەر لەو سەردەمەدا، چاوی لەوان دەکردو دەیگرت، کاتێ هاتیش بۆ مەدینە هەردەیگرتو فەرمانیشی دەکرد بەگرتنی، جا کە خودا ڕۆژووی ڕەمەزانی دانا لەسەر موسوڵمانان، ئیتر پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) وازی لەڕۆژووی ڕۆژی عاشوورا هێنا، جا ئێستا ئاوایە: کەسێ حەزکا دەیگرێ، وە کەسێ حەزکا نایگرێ). {تاج/٢/١٣٣، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ١٤١٧ + تجريد/٢/١٩١، ژمارە: ٧٦٤ = ١٥٩٢}.

٤٨٣) چ رۆژێ لەباتی عاشوورا بەڕۆژوو دەبێ. (٢٦٣٢ - ٢٦٦٥)
باب: أيُّ يَوْمٍ يَصُومُ فِي عَاشُورَاءَ

٦١٢- عَنِ الْحَكَمِ بْنِ الأَعْرَجِ قَالَ: انْتَهَيْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ رِدَاءَهُ فِي زَمْزَمَ، فَقُلْتُ لَهُ: أَخْبِرْنِي عَنْ صَوْمِ عَاشُورَاءَ، فَقَالَ: إِذَا رَأَيْتَ هِلاَلَ الْمُحَرَّمِ فَاعْدُدْ وَأَصْبِحْ يَوْمَ التَّاسِعِ صَائِمًا، قُلْتُ: هَكَذَا كَانَ محمد (صلى الله عليه وسلم) يَصُومُهُ؟ قَالَ: نَعَمْ. {الحديث: ٢٦٥٩ = ٢٦٣٩ فم. أبو داود. صوم: ٢٤٤٦. ترمذي. صوم: ٧٥٤ تحفة الأشراف: ٥٤١٢}:

حەكەمی کوڕی ئەعرەج (خودای لێ رازی بێ) فەرمووی: چووم بۆلای ئیبنو عەبباس (خودایان لێ رازی بێ) لەلای بیری زەمزەم، شانی دادابوو، لەسەر پۆشاکەکەی، پێم گوت: پێم بڵێ رۆژووی عاشوورا کامەیە؟ فەرمووی: کە مانگی یەك شەوەی مانگی موحەڕەمت دی، رۆژ بژمێرە، وە رۆژی نۆهەم بەڕۆژوو بە. عەرزیم کرد: جاران پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) هەرئاوا دەیگرت؟ فەرمووی: بەڵێ). {تاج/١٣١/٢، زنجیرە: ٥٩، ژمارە: ١٤١٣}.

٤٨٤) گەورەیی گرتنی رۆژووی رۆژی عاشوورا. (٢٦٣٢ - ٢٦٦٥)
باب: فَضْلُ صِيَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ

٦١٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَدِمَ الْمَدِينَةَ، فَوَجَدَ الْيَهُودَ صِيَامًا يَوْمَ عَاشُورَاءَ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَا هَذَا الْيَوْمُ الَّذِي تَصُومُونَهُ؟ ». فَقَالُوا: هَذَا يَوْمٌ عَظِيمٌ أَنْجَى اللَّهُ فِيهِ مُوسَى وَقَوْمَهُ، وَغَرَّقَ فِرْعَوْنَ وَقَوْمَهُ فَصَامَهُ مُوسَى شُكْرًا، فَنَحْنُ نَصُومُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « فَنَحْنُ أَحَقُّ وَأَوْلَى بِمُوسَى مِنْكُمْ ». فَصَامَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ. {الحديث: ٢٦٥٣ = ٢٦٣٣ فم. تجريد/٢/٢٩٩، رقم: ٩٢٠ = ٢٠٠٤، ٣٣٩٧، ٣٩٤٣، ٤٦٨٠، ٤٧٣٧}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەهات بۆ مەدینە، لەوێ جوولەکەی لێ بوو، کاتێ مانگی موحەڕەم هات، تەماشای کرد کەوا

جوولەکەکان دەی موحەڕەم بەڕۆژوو دەبن، فەرمووی: (ئەم ڕۆژووە هی چییە کەوا دەیگرن؟) گوتیان: ئەمڕۆ ڕۆژێی زۆر گەورەو باشە، ئەمە ئەو ڕۆژەیە کە خودای گەورە مووساو هۆزەکەیی، تیادا رزگار کردووە لەدەستی فیرعەونی دوشمنیانو فیرعەونی تیا لەدەریادا خنکان وە مووسا لەم ڕۆژەدا، سوپاس بۆ خودا، لەسەر نیعمەتی رزگاربوون لەدەستی دوژمن، بەڕۆژوو بووە، وە ئێمەیش چاو لەو دەکەینو ئەمڕۆژە بەڕۆژوو دەبین، حەزرەتیش (درودی خودای لەسەر بێ) کاتێ بەمەی زانی فەرمووی: (کەوابێ بۆ من رەواترە کە لەمەدا پەیڕەوی مووسا بکەم هەتا ئێوە). جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەم خۆی گرتیو هەم فەرمانی کرد بە موسوڵمانان کە ئەم ڕۆژە بەڕۆژووبن). {تاج/٢/١٣٣، زنجیرە: ٢٠، ژمارە: ١٤١٧ چ/٤}.

ڕوونکردنەوە:

١ - پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەمانگی مەولووددا کەپێی دەگوترێ رەبیعول ئەووەل، لە سەفەری کۆچدا گەیشتە مەدینە، کاتێ مانگی موحەڕەم دێو دەبێ بەڕۆژی عاشوورا، دەبینێ جوولەکەکان ئەو ڕۆژە بەڕۆژوو دەبنو ئەو پرسیارو وەڵامە ڕوودەدا کە لە فەرموودەکەدا رابورد.

٢ - هەندێ دەفەرموون: جوولەکەکان بەپێی ساڵی هەتاوی بەڕۆژوو بوون، بۆیە کە پێغەمبەر دەگاتە مەدینە ئەوان بەڕۆژوو بوون، بەڵام ئەمە دوورە.

٦١٤- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) وَسُئِلَ عَنْ صِيَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ، فَقَالَ: مَا عَلِمْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) صَامَ يَوْمًا يَطْلُبُ فَضْلَهُ عَلَى الأَيَّامِ، إِلاَّ هَذَا الْيَوْمَ، وَلاَ شَهْرًا إِلاَّ هَذَا الشَّهْرَ. يَعْنِي رَمَضَانَ. {الحديث: ٢٦٥٧ = ٢٦٣٧ فم. بخاری. صوم: ٢٠٠٦. نسائی. صیام: ٢٣٧٢}:

عوبەیدی کوڕی ئەبو یەزید (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: گوێم لە ئیبنو عەبباس بوو، لێیان پرسی، لەبارەی گرتنی ڕۆژووی ڕۆژی عاشووراوە. فەرمووی: نەمدیوە کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مشووری ڕۆژووی هیچ ڕۆژێ بخوا، کە بە گەورەتری دابنێ لە ڕۆژانی تر، جگە لەم ڕۆژە کە ڕۆژی عاشوورایە، وە بێجگە لەم مانگە کە مانگی رەمەزانە). {تاج/١/١٣٥، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ١٤٢٢}.

٤٨٥) کەسێ لەرۆژی عاشووراداا بەڕۆژوو نەبووە با کە ئەم فەرمانەی پێ دەگا، بائیتر بەڕۆژوو بێ.

باب: مَنْ أَكَلَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَلْيَكُفَّ بَقِيَّةَ يَوْمِهِ

٦١٥- عَنِ الرُّبَيِّعِ بِنْتِ مُعَوِّذِ بْنِ عَفْرَاءَ قَالَتْ: أَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) غَدَاةَ عَاشُورَاءَ إِلَى قُرَى الأَنْصَارِ الَّتِي حَوْلَ الْمَدِينَةِ: « مَنْ كَانَ أَصْبَحَ صَائِمًا فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ، وَمَنْ كَانَ أَصْبَحَ مُفْطِرًا فَلْيُتِمَّ بَقِيَّةَ يَوْمِهِ ». فَكُنَّا بَعْدَ ذَلِكَ نَصُومُهُ وَنُصَوِّمُ صِبْيَانَنَا الصِّغَارَ مِنْهُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَنَذْهَبُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَنَجْعَلُ لَهُمُ اللُّعْبَةَ مِنَ الْعِهْنِ، فَإِذَا بَكَى أَحَدُهُمْ عَلَى الطَّعَامِ أَعْطَيْنَاهَا إِيَّاهُ عِنْدَ الإِفْطَارِ. {الحديث: ٢٦٦٤ = ٢٦٤٣ فم. تجريد/٢/٢٨٧، رقم: ٩٠٥ = ١٩٦٠. تحفة الأشراف: ١٥٨٣٣}:

روبەییعی کچی موعەززیذ (خوای لێ رازی بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) سەر لەبەیانی رۆژی عاشوورا، پەیامی نارد بۆ گوندەکانی یاریدەدەران (أنصار) کە لە دەوروبەری شاری مەدینە بوون، فەرمووی: (هەرکەسێ ئەمڕۆ بەڕۆژووە، با نەیشکێنێ تا ئێوارێ، وە هەرکەسێ ئەمڕۆ بەڕۆژوو نییە با ماوەی ئەمڕۆ بەڕۆژووبێ، ئیتر لەوەدوا دەستوورمان وابوو، ئەو رۆژە بەڕۆژوو دەبووین، تەنانەت بە منداڵی بچکۆلەی خۆشمان دەگرت، بەوانەیان کە خودا لەچارەی نووسیبوون، وە دەچووین بۆ مزگەوتو یاریلۆکە (لوعبة)مان لەخوری رەنگاو رەنگ دروست دەکرد بۆیان، جا کە دەگریان بۆنانو ئاو بەوە ژیرمان دەکردنەوە، هەتا کاتی بەربانگ). {تاج/٢/١٣٤، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ١٤٢١}..

روونکردنەوە:

نەوەوی دەفەرموێ: لەلای ئیبنو عەباس رۆژی عاشوورا نۆی مانگی موحەررەمە، بەڵام ئەم رایە لاوازە، بەڵکوو رای بەهێز فەرمایشتی جەماوەری زانایانە، کە دەفەرموون: رۆژی عاشوورا دەی موحەررەمە. {بڕوانە: تاج/٢/١٣٢، زنجیرە: ٥٩، ژمارە: ١٤١٥، ١٤١٦}. {بۆ ژیننامەی روبەییعی کچی مومعەوویز بڕوانە پاش فەرموودەی ژمارە: ٦١٦}.

٤٨٦) گرتنی رۆژووی کوڵە مانگ (شەعبان). (٢٧١٠ - ٢٧٢٠)

باب: صِيَامُ شَعْبَانَ

٦١٦- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنْ صِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَتْ: كَانَ يَصُومُ حَتَّى نَقُولَ: قَدْ صَامَ، وَيُفْطِرُ حَتَّى نَقُولَ: قَدْ أَفْطَرَ، وَلَمْ أَرَهُ صَائِمًا مِنْ شَهْرٍ قَطُّ أَكْثَرَ مِنْ صِيَامِهِ مِنْ شَعْبَانَ، كَانَ يَصُومُ شَعْبَانَ كُلَّهُ، كَانَ يَصُومُ شَعْبَانَ إِلاَّ قَلِيلاً. {الحديث: ٢٧١٤ = ٢٦٩٧ فم. تجريد/٢/٢٩٠، رقم: ٩٠٩ = ١٩٦٩، ١٩٧٠، ٦٤٦٥. أبو داود. صوم: ٢٤٣٤. نسائى. صيام: ٢٣٥}:

ئەبو سەلەمە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەبارەی چۆنێتی‌و چەندێتیی رۆژووی پێغەمبەرەوە، (دروودی خودای لەسەر بێ)، پرسیارم لە عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر کرد، فەرمووی: دەستووری رۆژوو گرتنی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئاوابوو: جاری وادەبوو کە دەستی دەکرد بە گرتنی رۆژوو دەمانگوت: ئیتر هەر بەڕۆژوو دەبێ‌و نایشکێنێ، جاری وایش دەبوو کە بەڕۆژوو نەدەبوو، دەمانگوت: بەردەوام دەبێ لەسەر رۆژوو شکاندن، هەرگیز نەیشم دیوە کە لەهیچ مانگێك بەقەی مانگی کوڵە مانگ (مانگی شەعبان) بەڕۆژوو بێ، بگرە کوڵە مانگی هەموو دەگرت کەمێکی نەبێ).

روونکردنەوە:

روبەییعی کچی موعەوویز (رەزای خودای لێ بێ) یەکێکە لەو ژنانەی کە هاوەڵ‌و سەحابەی پێغەمبەر بوون، ژنێکی بەڕێزی ناوداره، ئەنصارییە، بەنی نەجارییە، واتە: لەهۆزی خاڵوانی پێغەمبەر. موعەوویز دەفەرموێ: کەچووم بە بووکی، بەیانی شەوی بووکێنیم، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هات بۆ دێنیم، یەکێکە لەو ژنانەی کە لەژێر درەختی بەیعەتوڕیزواندا پەیمانی بەست لەگەڵ پێغەمبەرداو، خودا بە ئایەتی قورئان پەسنی ئەوانی کرد کە دەفەرموێ: {لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ – فتح/١٨} ئامادەی هەندێ لە غەزاکانی پێغەمبەر بووە، خۆی دەفەرموێ: لە خزمەت پێغەمبەردا دەچووین بۆ غەزا، ئێمەی ژنان، لە غەزادا ئیشمان ئەوەبوو، ئاومان دەدا بە جەنگاوەرەکان، خزمەتمان

دەکردنو شەهیدو زامارمان دەگواستەوە، بۆ مەدینە، جارێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) میوانی بوو، کاتێ دەستنوێژی گرت، روبەییع خۆی ئاوی دەستنوێژەکەی دەکرد بە دەستیدا، ئیبنو عەبباس بەتایبەتی چوو بۆ خزمەتی، تا چۆنێتی ئەو دەستنوێژەی پێغەمبەری بۆ باس بکا. لە صەحیحی بوخاریدا سێ فەرموودەی هەیە، ئەبو عوبەیدەی کوڕی موحەممەد دەڵێ: عەرزی خاتوو روبەییعم کرد: چۆنێتیی شێوەی پێغەمبەرم بۆ باس بکە؟ فەرمووی: (خۆرێکی هەڵاتوو بوو بۆ خۆی!).

٤٨٧) رۆژووی ناوەڕاستی مانگی کوڵە مانگ. (٢٧٤٣ - ٢٧٤٦)
باب: فِي صَوْمِ سُرَرِ شعبانَ

٦١٧- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رضى الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ لَهُ أَوْ لآخَرَ: « أَصُمْتَ مِنْ سَرَرِ شَعْبَانَ؟ ». قَالَ: لاَ. قَالَ: « فَإِذَا أَفْطَرْتَ فَصُمْ يَوْمَيْنِ ». {الحديث: ٢٧٤٣ = ٢٧٢٨ فم. تجريد البخارى/٢/٢٩٦، رقم: ٩١٤ = ١٩٨٣. أبو داود. صوم: ٢٣٢٨. تحفة الأشراف: ١٠٨٤٨}:

عیمرانی کوڕی حوصەین (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەخۆمی فەرموو، یا فەرمووی: بە پیاوێکی تری فەرموو: (ئایا لە ناوەڕاستی مانگی کوڵە مانگدا، هیچ بەڕۆژوو بووی؟) گوتی: نەء، فەرمووی: (دەی لەجیاتی ئەوە، کە رەمەزان تەواو بوو، دوو رۆژ بەڕۆژووبە).

٤٨٨) رۆژووی شەش رۆژ لە مانگی شەشەڵان (واتە: مانگی شەووال)(٢٧٥٠ - ٢٧٥٢)
باب: إِتْبَاعُ رَمَضَانَ بِصِيَامِ سِتَّةِ أَيَّامٍ مِنْ شَوَّالٍ

٦١٨- عَنْ أَبِى أَيُّوبَ الأَنْصَارِىِّ (رضى الله عنه) أَنَّهُ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ ». {الحديث: ٢٧٥٠ = ٢٧٣٤ فم. أبو داود. صوم: ٢٤٣٣. ترمذى. صوم: ٧٥٩. تحفة الأشراف: ٣٤٨٢}:

ئەبو ئەییوبی ئەنصاری (خودای لێ رازی بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەرکەسێ کاتێ رەمەزان هات، رۆژووەکەی بگرێو، لەپاش ئەو، لەپاش یەکەم رۆژی جەژن، شەش رۆژیش لە شەشەلان بگرێ، ئەوە وەکوو بەدرێژایی ساڵ، ساڵ دوازدە مانگە، بەڕۆژوو بێ وایە). {تاج/٢/١٤١، زنجیرە: ٦٤، ژمارە: ١٤٣٤}.

٤٨٩) نەگرتنی رۆژووی دەی یەکەمی مانگی قوربان. (٢٧٨١ - ٢٧٨٢)
بابٌ: تركُ صِيامِ عَشْرِ ذِي الحِجَّةِ

٦١٩- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قالت: ما رأيت رسول الله (صلى الله عليه وسلم) صَائِمًا فِي الْعَشْرِ قطُّ. {الحديث: ٢٧٨١ = ٢٧٦٥ فم. أبو داود. صوم: ٢٤٣٩. ترمذى. صوم: ٧٥٦. تحفة الأشراف: ١٥٩٤٩}:

عائیشە (رەزای خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: من بەش بەحاڵی خۆم هەرگیز نەمدیوە، کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەدەی یەکەمی مانگی قوربانا، بەڕۆژووبێ).

روونکردنەوە:

رۆژووی دە رۆژەی یەکەمی مانگی قوربان، جگە لە رۆژی دەهەمی کە رۆژی جەژنە زۆر سوننەتێکی گەورەیە، بەتایبەتی رۆژی عەرەفە، کە نۆی مانگە. باشترین تەئویل بۆ ئەم فەرموودەیەی خاتوو عائیشە ئەوەیە، کە ئەو نەیدیوە پێغەمبەر لەم رۆژانەدا بەڕۆژووبێ، بەڵام کەسانی تر دیویانەو مەرج نییە کە ئەو نەیدیبێ ئیتر سوننەت نەبێ.

٤٩٠) گرتنی رۆژووی رۆژی عارفە. (٢٧٣٦ - ٢٧٤٢)
بابٌ: صَوْمُ يَوْمِ عَرَفَةَ

٦٢٠- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رضى الله عنه): أن رَجُلاً أَتَى النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: كَيْفَ تَصُومُ؟ فَغَضِبَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) من قوله. فَلَمَّا رَأَى عُمَرُ غَضَبَهُ قَالَ: رَضِينَا بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالإِسْلاَمِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا. نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ غَضَبِ اللَّهِ،

وَغَضَبِ رَسُولِهِ، فَجَعَلَ عُمَرُ يُرَدِّدُ هَذَا الْكَلاَمَ حَتَّى سَكَنَ غَضَبُهُ، فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: كَيْفَ بِمَنْ يَصُومُ الدَّهْرَ كُلَّهُ؟ قَالَ: « لاَ صَامَ وَلاَ أَفْطَرَ» أَوْ قَالَ: «لَمْ يَصُمْ وَلَمْ يُفْطِرْ ». قَالَ: كَيْفَ مَنْ يَصُومُ يَوْمَيْنِ وَيُفْطِرُ يَوْمًا؟ قَالَ: « وَيُطِيقُ ذَلِكَ أَحَدٌ؟ ». قَالَ: كَيْفَ مَنْ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا؟ قَالَ: « ذَاكَ صَوْمُ دَاوُدَ (عَلَيْهِ السَّلاَمُ) »، قَالَ: كَيْفَ مَنْ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمَيْنِ؟ قَالَ: « وَدِدْتُ أَنِّي طُوِّقْتُ ذَلِكَ ». ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « ثَلاَثٌ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ، فَهَذَا صِيَامُ الدَّهْرِ كُلِّهِ، صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ وَالسَّنَةَ الَّتِي بَعْدَهُ، وَصِيَامُ يَوْمِ عَاشُورَاءَ أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ ». {الحديث: ٢٧٣٨ = ٢٧٢٢ فم. أبو داود. صوم: ٢٤٢٥. ترمذى. صوم: ٧٤٩. نسائى. صيام: ١٧١٣ تحفة: ١٢١١٧}:

ئەبو قەتادە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ هاتە خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لێی پرسی: تۆ چۆن چۆنی بەڕۆژوو دەبی؟ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەم قسەیەی تووڕە بوو، چونکە دوور نییە کەسەر بکێشێ بۆ هەندێ کێشە، کاتێ عومەر تووڕەبوونەکەی پێغەمبەری بینی، بۆ عوزر خوایی لە خزمەت پێغەمبەردا، نەوەکوو نزای خراپ بکا، فەرمووی: خودامان بە پەروەردگاری خۆمان قەبووڵەو، ئیسلاممان بە ئایین قەبووڵەو، موحەممەدمان بە پێغەمبەر قەبووڵە، ئیتر عومەر هەر ئەم گوتەیەی دووبارە دەکردەوە، هەتا تووڕە بوونەکەی پێغەمبەر، دامردەوە، ئەوجا عومەر خۆی ئەم پرسیارەی لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کرد: ئەی پێغەمەری خودا! دەبێ کەسێ ساڵ دوازدە مانگ بەڕۆژوو بێ، پلەو پایەی چۆن بێ، باشە یا خراپ؟ فەرمووی: (ئەوە وەك کەسێ وایە دەمی خۆی بە بەلاش بەستبێ، نە رۆژووەکەی تەواوەو نە رۆژوو شکانەکەی!). عومەر فەرمووی: ئەی ئەگەر کەسێ دوو رۆژ بەڕۆژووبێو رۆژێ بشکێنێ چۆنە؟ فەرمووی: (جا هەیە توانای ئەوەی هەبێ؟ ئەگەر بتوانێ قەیدی نییە). عومەر فەرمووی: ئەی ئەگەر کەسێ رۆژ نا رۆژێ بەڕۆژووبێ چۆنە؟ فەرمووی: (ئەوە زۆر رێكو پێكە، پێغەمبەر داوود (سلاوی خودای لەسەر بێ) ئاوا بەڕۆژوو دەبوو). عومەر فەرمووی: ئەی ئەگەر کەسێ دوو رۆژ

بـەڕۆژوو نـەبێو ڕۆژێ بـەڕۆژوو بـێ چـۆنە، واتـە: هەمیشـە لەسـێ ڕۆژ ڕۆژێ بـەڕۆژووبێ چـۆنە؟ فـەرمووی: (خۆزگـەم گـەلی موسـوڵمانی مـن بەشـێوەی گشـتی توانای شتی وا چاك و نایابیان بوایە!!).

لەپاشـان پێغەمبـەر (درودی خـودای لەسـەر بـێ) فـەرمووی: (ڕۆژووی سـێ ڕۆژ لەهـەموو مانگێ لەگەڵ ڕۆژووی مانگی ڕەمـەزان لەهـەموو سـاڵێ، ئـەوە بـەڕۆژوو بـوونی سـاڵ دوانزە مانگەیە، ئومێـد دەکـەم کـە ڕۆژووی ڕۆژی نـۆی مـانگی قوربـانیش، کـە لـەو ڕۆژەدا حاجیان وان لەکێوی عەرەفە، لەبەرئەوە پێی دەگوترێ ڕۆژی عارفە، بریتـی گوناهی ساڵی پێش خۆی و ساڵی پاش خۆی بکەوێ، هەروا ئومێدم هەیە کە ڕۆژووی ڕۆژی عاشووراییش بریتی گوناهی ساڵی پـێش خـۆی بکـەوێ). {تـاج/٢، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ١٤٣٦، ١٤٣٧، زنجیرە: ٦٦، ژمارە: ١٤٣٨، زنجیرە: ٦٧، ژمارە: ١٤٤١، ١٤٤٢}.

٤٩١) ڕۆژووی ڕۆژی عەرەفە، بۆ کەسێ خەریکی حەج کردن بێ بڕیاری چییە؟
(٢٦٢٧ - ٢٦٣١)

بابٌ: تَرْكُ صَوْمِ يَوْمِ عَرَفَةَ لِلْحَاجِّ

٦٢١- عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ بِنْتِ الْحَارِثِ: أَنَّ نَاسًا تَمَارَوْا عِنْدَهَا يَوْمَ عَرَفَةَ فِي صِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). فَقَالَ بَعْضُهُمْ: هُوَ صَائِمٌ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَيْسَ بِصَائِمٍ، فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ بِقَدَحِ لَبَنٍ وَهُوَ وَاقِفٌ عَلَى بَعِيرِهِ بِعَرَفَةَ فَشَرِبَهُ. {الحديث: ٢٦٢٧ = ٢٦٠٧ فم. تجريد/٢/٢٠٦، رقم: ٧٨٨ = ١٦٥٨، ١٦٦١، ١٩٨٨، ٥٦٠٤، ٥٦١٨، ٥٦٣٦}:

ئـوم فـەضـل (ڕەزای خودایان لێ بـێ) فـەرمووی: ڕۆژی عارفـە، کـە ڕۆژی نۆهـەمی مـانگی قوربانـە، کـە حاجیـان لـەو ڕۆژەدا، لەچـیای عەرەفـە، سـەرگەرمی ئەنجامـدانی کردارەکانی حەجن، کۆمەڵێ لەلای من بوون، کەوتنە گومانەوە: کە ئایا پێغەمبـەر (درودی خودای لەسەر بـێ) لەم ڕۆژەدا، کەسەرگەرمی حەجکردنـە، بـە ڕۆژووە یانـا؟ بازێکیـان دەیانگوت بەڕۆژووە، بازێکیشیان دەیان گوت بەڕۆژوو نییە، جا منیش جامـێ شیرم بۆی نارد، تا بزانین بـەڕۆژووە یانـا، جا حـەزرەت لەوکاتـەدا، بەسـەر وشـترەکەیەوە

بـوو، لـەکێوی عەرەفـە وەسـتابوو، شـیرەکەی وەرگـرتو خواردیـەوە، زانیمـان کـە بەڕۆژوو نییە). {تاج/٢/ ١٤٤، زنجیرە: ٦٦، ژمارە: ١٤٣٩}.

ڕوونکردنەوە:

ئـوم فـەزڵ، نـاوی لوبابـەی کچـی حـاریثـە، ئـامۆژنی پێغەمبـەرە، ژنـی ئیمـامی عەبباسی کوڕی عەبدول موطەلیبـە، کـە حـەق مامـەی پێغەمبـەرە، لـەپێش کۆچـا ئیسلام بووە، فەرموودەی زۆری لە پێغەمبـەرەوە گێڕاوەتـەوە، پێغەمبـەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەپەسـنی خـۆیو خوشـکەکانیدا دەفـەرموێ: (چـوار خوشـکە موسـوڵمانەکە: مەیموونـەی کچـی حـاریـثو ئـوم فـەضـلو سـەلماو ئـەسما). مەیموونـەیان هاوسـەری پێغەمبەر بوو، کە خوشکی هەقی ئوم فەضلە، جارێ خـەوێ دەبینـێ، دەیگێڕێتـەوە بۆ پێغەمبەر، عەرزی دەکا: قوربان! لەخەونمدا بینیم ئەندامێ لە ئەندامەکانی تـۆ وا لەماڵی مندا، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (فاطیمەی کچم کوڕی دەبـێ، تۆ شیری پێ دەدەی). زۆری پێ نەچوو حوسەین لەدایك بوو. گـەڵ جـار پێغەمبـەر بۆ ڕێز لێنانی ئوم فەضل دەچوو بۆ ماڵی ئوم فـەضـل، کـە فـەضـلی کـوڕی ئـامۆزای پێغەمبەر بوو، ئوم فەزڵ لەپێش ئیمامی عەباسی مێردیدا، لەسەردەمی جێنشینیی عوثماندا دەمرێ، (ڕەزاو ڕەحمەتی خودای گەورەی لێ بێ).

٤٩٢) جلەوگیریی لە ڕۆژووی ڕۆژی جەژنی قوربانو ڕۆژی جەژنی ڕەمەزان.
(٢٦٦٦ - ٢٢٧١)

باب: النَّهْىُ عَنْ صِيَامِ يَوْمِ الأَضْحَى وَالفِطْرِ

٦٢٢- عَنْ أَبِى عُبَيْدٍ مَوْلَى ابْنِ أَزْهَرَ قَالَ: شَهِدْتُ الْعِيدَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، فَجَاءَ فَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَخَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: إِنَّ هَذَيْنِ يَوْمَانِ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ صِيَامِهِمَا: يَوْمُ فِطْرِكُمْ مِنْ صِيَامِكُمْ، وَالآخَرُ يَوْمٌ تَأْكُلُونَ فِيهِ مِنْ نُسُكِكُمْ. {الحديث: ٢٦٦٦ = ٢٦٤٦. تجريد/٥، لاپەڕە: ١٣٦، رقم: ١٨٣٩ = ٥٥٧١، ١٩٩٠. أبو داود. صوم: ٢٤١٦. ترمذى. صوم: ٧٧١. تحفة الأشراف: ١٠٦٦٣، ١٠٣٣٠}:

زوهری (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەبو عوبەیدی ئازادکراوی ئیبنو ئەزهەر، بۆیگێڕامەوە، فەرمووی: لەکاتی جێنشینی ئیمامی عومەردا، لە خزمەتیدا، ئامادەی کردنی نوێژی جەژنی قوربان بووم، لەپێش وتار خوێندنەوەدا نوێژی جەژنی بۆمان کرد، ئەوجا وتاری داو فەرمووی: ئەی موسوڵمانینە! پێغەمبەری خودا، (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیریی کردووە لە گرتنی رۆژووی رۆژی جەژنی رەمەزانو رۆژی جەژنی قوربان، چونکە یەکەمیان رۆژی جەژنی رۆژوو شکاندنە، ئەوی تریشیان رۆژی جەژنی خواردنی قوربانیەکانتانە). {بڕوانە: تاج/٢، لاپەڕە: ١٢٧، زنجیرە: ٥٣، ژمارە: ١٤٠٢}.

٤٩٣) ئەو سێ رۆژەیش (کە لەپاش یەکەم رۆژی جەژنی قوربان) قوربانییان تیادەکرێ، گرتنی رۆژووەکەیان ناپەسەندو ناباشە. (٢٦٧٢ - ٢٦٧٥)

باب: كَرَاهِيَةِ صِيَامِ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ

٦٢٣- عَنْ نُبَيْشَةَ الْهُذَلِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَيَّامُ التَّشْرِيقِ أَيَّامُ أَكْلٍ وَشُرْبٍ». (وَفِي رِوَايَةٍ) وذِكرٍ للهِ». {الحديث: ٢٦٧٢، ٢٦٧٣ = ٢٦٥٢، ٢٦٥٣ فم}:

نوبەیشەی هوزەلی (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سێ رۆژەی پاش رۆژی یەکەمی جەژنی قوربانیش، کە ناودارن بە ئەییامو تەشریق، واتە: رۆژانی قوربانی سەربڕینو کردنی گۆشتەکەیان بە لەتکە گۆشت (قەدید) بە هەڵخستنی لەبەر خۆر، ئەم سێ رۆژەیش وەك یەکەم رۆژی جەژن، رۆژانی خواردنو خواردنەوەو یادکردنی خودای گەورەن). {تاج/٢/١٢٧، زنجیرە: ٥٣، ژمارە: ١٤٠٣}.

روونکردنەوە:

١ نوبەیشەی کوڕی عەمری هوزەلی، لە ئەفرادی موسلیمە، لە بوخاریدا، فەرموودەی نییە، ئەم فەرموودەیە، لە خاوەنانی شەش پەڕاوە (أصحاب الكتب

الستة)كه، بەس ئیمامی موسلیم ئیخراجی کردووە، نوبەیشە چەند فەرموودەیەکی لە پێغەمبەرەوە گێڕاوەتەوە، دەڵێن: جارێ دەچێ بۆ خزمەتی پێغەمبەر، کۆمەڵێ دیلی لادەبێ، پێی دەڵێ: ئەی پێغەمەری خودا! یا بەسەرانە ئازادیان بکە، یا بیکە بە شاباش‌و بەرەڵایان بکە بە خۆڕایی؟ پێغەمبەریش پێی دەفەرموێ: (پێشنیارێکی خاست کرد، کەواتە: تۆ نوبەیشە باشەی). ئیتر ناو دەرئەکا بە نوبەیشەتولخەیر.

٢ - رۆژووی چوار رۆژەی جەژنی قوربان، لەلای جەماوەری زانایان حەرام‌و نادروستە، نەك ناباش‌و ناپەسەند.

٤٩٤) رۆژووی رۆژی دووشەممان سوننەتە. (٢٧٣٦ - ٢٧٤٢)
باب: صِيَامُ يَوْمِ الإِثْنَيْنِ

٦٢٤- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) سُئِلَ عَنْ صَوْمِ الاِثْنَيْنِ؟ فَقَالَ: « فِيهِ وُلِدْتُ، وَفِيهِ أُنْزِلَ عَلَيَّ ». {الحديث: ٢٧٤٢ = ٢٧٢٦ فم}:

ئەبو قەتادە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بۆ گرتنی رۆژووی دووشەممە، پرسیارکرا لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کە بڕیاری گرتنی رۆژووی ئەم رۆژە چییە؟ فەرمووی: (من لە رۆژی دووشەممەدا لەدایك بووم‌و، هەر لەم رۆژەیشا، یەکەمجار قورئانم بۆ هات، کەواتە: ئەم رۆژە رۆژێکی پیرۆزەو شایانی ئەوەیە کە مرۆڤ تیادا بەڕۆژووبێ). {تاج/١٤٧/٢، زنجیرە: ٦٩، ژمارە: ١٤٤٦}.

٤٩٥) گرتنی رۆژووی هەینی یا شەممە بەتەنیا باش نییەو ناباشە(٢٦٧٦ - ٢٦٧٩)
بابٌ: كَرَاهِيَةُ صِيَامِ يَوْمِ الجُمُعَةِ مُنْفَرِداً

٦٢٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ يَصُمْ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلاَّ أَنْ يَصُومَ قَبْلَهُ أَوْ يَصُومَ بَعْدَهُ ». {الحديث: ٢٦٧٨ = ٢٦٥٨ فم. تجريد/٢/٢٩٧، رقم: ٩١٥، ٩١٦ = ١٩٨٤، ١٩٨٦ فتح}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (کەس لەئێوە بەتایبەتی رۆژووی رۆژی هەینی بەتەنیا نەگرێ، مەگەر لەپێشیەوە یا لەپاشیەوە، رۆژێکی تری لەگەڵدا بگرێ). {تاج/١٢٩/٢، زنجیرە: ٥٦، ژمارە: ١٤٠٨}.

٦٢٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لاَ تَخْتَصُّوا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بِقِيَامٍ مِنْ بَيْنِ اللَّيَالِي، وَلاَ تَخُصُّوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِصِيَامٍ مِنْ بَيْنِ الأَيَّامِ، إِلاَّ أَنْ يَكُونَ فِي صَوْمٍ يَصُومُهُ أَحَدُكُمْ ». {الحديث: ٢٦٧٩ = ٢٦٥٩ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بەتایبەتی بەتەنیا شەوی هەینی هەڵ مەسن بۆ شەو نوێژ، هەروا بەتایبەتی رۆژووی رۆژی هەینی، لەناو رۆژانی هەفتەدا، بەتەنیا مەگرن، مەگەر وارێ بکەوێ کە سەرەی رۆژووی خۆی بێ، وەك رۆژ نارۆژێ بەڕۆژووبێ، یا نەزرێکی کردبێ، ئەوە قەیناکا).

٤٩٦) گرتنی سێ رۆژ لەهەموو مانگێ سوننەتە. (٢٧٣٦ - ٢٧٤٢)

باب: صَوْمُ ثَلاَثَةِ أيام مِن كُلِّ شَهْرٍ

٦٢٧- عَنْ مُعَاذَةُ الْعَدَوِيَّةُ أَنَّهَا قَالَتْ: سَأَلَتْ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَصُومُ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ. فَقُلْتُ لَهَا: مِنْ أَيِّ أَيَّامِ الشَّهْرِ كَانَ يَصُومُ؟ قَالَتْ: لَمْ يَكُنْ يُبَالِي مِنْ أَيِّ أَيَّامِ الشَّهْرِ يَصُومُ. {الحديث: ٢٧٣٦ = ٢٧٢٠ فم. أبو داود. صوم: ٢٤٥٣. ترمذى. صوم: ٧٦٣. ابن ماجة. صيام: ١٧٠٩. تحفة الأشراف: ١٧٩٦٦}:

موعازەی عەدەوییە (خودای لێ رازی بێ) بە عائیشەی دایکی بڕوادارانی فەرموو: ئایا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کردبووی بە یاساو دەستوور، کە لەهەموو مانگێ سێ رۆژ بەڕۆژوو بێ؟ فەرمووی: ئا، فەرمووی پێشیم گوت لە کوێی مانگەوە بەڕۆژوو دەبوو؟ فەرمووی: دەربەستی ئەوە نەبوو کە چ رۆژێ لەمانگ بەڕۆژووبێ، بۆ ئەمە جیاوازی لەنێوانی سەرەتای مانگو ناوەڕاستی مانگو کۆتایی مانگ نەدەکرد. {تاج/١٤٥/٢، زنجیرە: ٦٧، ژمارە: ١٤٤٤}.

٤٩٧) رۆژووی بەردەوام ناپەسەندە. (٢٧٢١ - ٢٧٣٥)

باب: كراهِيَّةُ سَرْدِ الصَّوْمِ

٦٢٨- عَنْ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو بن العاص قَالَ: بَلَغَ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) أَنِّي أَسْرُدُ الصَّوْمَ وَأُصَلِّي اللَّيْلَ، فَإِمَّا أَرْسَلَ إِلَيَّ، وَإِمَّا لَقِيتُهُ، فَقَالَ: « أَلَمْ أُخْبَرْ أَنَّكَ تَصُومُ وَلاَ تُفْطِرُ وَتُصَلِّي اللَّيْلَ؟ فَلاَ تَفْعَلْ، فَإِنَّ لِعَيْنِكَ حَظًّا، وَلِنَفْسِكَ حَظًّا، وَلأَهْلِكَ حَظًّا، فَصُمْ وَأَفْطِرْ، وَصَلِّ وَنَمْ، وَصُمْ مِنْ كُلِّ عَشْرَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا، وَلَكَ أَجْرُ تِسْعَةٍ »، قَالَ: إِنِّي أَجِدُنِي أَقْوَى مِنْ ذَلِكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ! قَالَ: « فَصُمْ صِيَامَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ »، قَالَ: وَكَيْفَ كَانَ دَاوُدُ يَصُومُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟! قَالَ: « كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا، وَلاَ يَفِرُّ إِذَا لاَقَى »، قَالَ: مَنْ لِي بِهَذِهِ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ عَطَاءٌ: فَلاَ أَدْرِي كَيْفَ ذُكِرَ صِيَامَ الأَبَدِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ صَامَ مَنْ صَامَ الأَبَدَ. لاَ صَامَ مَنْ صَامَ الأَبَدَ». {الحديث: ٢٧٢٦ = ٢٧١٠ فم. تجريد البخاري/٢/٢٩٣، رقم: ٩١٢ = ١٩٧٥، ١١٣١، ١١٥٢، ١١٥٣، ١٩٧٤، ١٩٧٦، ١٩٧٧، ١٩٧٨، ١٩٧٩، ١٩٨٠، ٣٤١٨، ٣٤١٩، ٣٤٢٠، ٥٠٥٢، ٥٠٥٣، ٥٠٥٤، ٥١٩٩، ٦١٣٤، ٦٢٧٧ + تجريد/١/٥٤٢، رقم: ٥٦٤. ترمذي. صوم: ٧٦٨. نسائي. صيام: ٢٣٩٦. تحفة الأشراف: ٦٦٣٥}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی عاص (رەزای خودا لەخۆیو باوکی) فەرمووی: عەرزی حەزرەتیان کردبوو کەمن بەردەوام هەر بەڕۆژوو دەبمو بە شەویش هەر شەو نوێژ دەکەم، جایا ناردی بەشوێنما، یا بە خزمەتی گەیشتم، فەرمووی: (ئایا وایە، گوایە تۆ دەڵێی بەردەوام هەر بەڕۆژوو دەبمو رۆژێکی لێ ناخۆمو بە شەویش ناخەوم هەر شەو نوێژ دەکەم؟). گوتم: بەڵێ گوتوومە. فەرمووی: (شتی وا مەکە، چونکە چاوەکانت مافیان هەیە لەسەر تۆ، کە بەشی خۆیان بخەون، تا کزو کوێر نەبن بەهۆی شەو نوخوونی زۆرەوە، دەروونت مافی حەوانەوەی هەیە لەسەر تۆ، وە خێزانەکەت هەقی هەیە لەسەر تۆ، وەخۆت مافو هەقت هەیە لەسەر خۆت، جا دەبێ موراعاتی حاڵی ئەمانە بکەی، کەواتە: ناوبەناو بەڕۆژووبەو ناوبەناویش بەڕۆژوومەبە، ناوبەناویش بە شەو، شەو نوێژبکەو ناوبەناویش بەشی خۆت بخەوە، لە دە رۆژ رۆژێ بەڕۆژووبە، خێری گرتنی نۆ رۆژەکەی تریشت بۆ حسێب

دەکرێ). عەبدوڵڵا فەرمووی: قوربان! ئەی پێغەمەری خودا! توانای زیاترم هەیە، کەواتە بۆم زیاتر بکە؟ فەرمووی: (دە تۆش وەك داوود پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەڕۆژووبە). عەبدوڵڵا عەرزی دەکا: ئەی پێغەمەری خودا! داوود پێغەمبەر چۆن ڕۆژووی سوننەتی دەگرت؟ فەرمووی: (داوود ڕۆژ ناڕۆژێ بەڕۆژوو دەبوو، کاتێکیش لەکاتی شەڕدا، بەرەنگاری لەشکری دوژمن دەبوو، لەبەری هەڵ نەدەهاتو شێرانە دەجەنگی لەگەڵیانا).

عەبدوڵڵا فەرمووی: قوربان! جا شتی وانایاب دەست کێ دەکەوێ! عەطاء کە ئەم فەرموودەیە لە ئەبولعەبباسەوە دەگێڕێتەوە، ئەویش لە عەبدوڵڵای کوڕی عەمرەوە دەیگێڕێتەوە، عەطاء دەفەرموێ: نازانم ئەبول عەبباس باسی ڕۆژووی ساڵ دوانزە مانگەی چۆن گێڕایەوە، لەم بارەیەوە تەنیا ئەمەم لەبەرماوە کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دووجار لەسەر یەك دەفەرموێ: (ڕۆژووی ئەو کەسە گیرانەبێ کە ساڵ دوانزە مانگە بەڕۆژوو دەبێ). {تاج/٢، زنجیرە: ٧١، ژمارە: ١٤٥٢ + زنجیرە: ٧٠، ژمارە: ١٤٥٠، ١٤٥١}.

٤٩٨) باشترین ڕۆژوو نەوەیە، کە وەك حەزرەتی داوود پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مرۆڤ ڕۆژنا ڕۆژێ بەڕۆژوو بیت. (٢٧٢١ - ٢٧٣٥)

٦٢٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنهما) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّ أَحَبَّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ، وَأَحَبَّ الصَّلاَةِ إِلَى اللَّهِ صَلاَةُ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ، كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَيَقُومُ ثُلُثَهُ، وَيَنَامُ سُدُسَهُ، وَكَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا ». {الحديث: ٢٧٣١ = ٢٧١٥ فم. تجريد/٢/٥٤٢، رقم: ٥٦٤. راجع رقم: ٦٢٨ لمعرفة أطرافه. أبو داود. صوم: ٢٤٤٨. نسائى. قيام الليل: ١٦٢٩. تحفة الأشراف: ٨٨٩٧}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی عاص (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (پەسەندترین ڕۆژوو ئەو ڕۆژووەیە، کە لەسەر دەستووری داوود پێغەمبەر بێ، (درودی خودای لەسەر بێ)، وە هەروەها نوێژی شەو نوێژیش، یاسای

داوود پێغەمبەریش بۆ شەونوێژ ئاوا بوو: نیوەی شەو دەخەوت، سێیەکی شەویش شەو نوێژی دەکرد، ئەمە دەکاتە پێنج بەش لە شەش بەش، وە ئەو شەشیەکەی تریشی دەخەوتەوە! وە رۆژ نارۆژێکیش بەڕۆژوو دەبوو). {تاج/١/٤٩٤، چ/١ = چ/٤، زنجیرە: ١٨١، ژمارە: ٩٧٣}.

٤٩٩) کەسێ رۆژووی سوننەت بگرێ بۆی هەیە بیشکێنێ. (٢٧٠٧ - ٢٧٠٨)
باب: مَنْ يُصْبِحُ صَائِماً مُتَطَوِّعاً ثُمَّ يُفْطِرُ

٦٣٠- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: « هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟ ». فَقُلْنَا: لاَ. قَالَ: « فَإِنِّي إِذًا صَائِمٌ »، ثُمَّ أَتَانَا يَوْمًا آخَرَ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أُهْدِيَ لَنَا حَيْسٌ فَقَالَ: « أَرِينِيهِ، فَلَقَدْ أَصْبَحْتُ صَائِمًا »، فَأَكَلَ. {الحديث: ٢٧٠٨ = ٢٦٩٠ فم}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: رۆژێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی هات بۆلام، فەرمووی: (ئایا شتێ هەیە لەلاتان کە بیخۆم؟) عەرزمان کرد: هیچ نییە. جا فەرمووی: (کەوایە رۆژووەکەم ناشکێنم). لەپاشا رۆژێ تر تەشریفی هات بۆلامان، عەرزمان کرد: ئەی پێغەمەری خودا! کەشك بە خورماو رۆنمان هەیە، بەدیاری بۆمان هاتووە، ئایا ئەفەرمووی کە لێی بخۆیت؟ فەرمووی: (ئادەی پیشانمی بدە، خۆمن ئەمڕۆ بەڕۆژووشم) کە بۆیمان هێنا نۆشی کرد).

پوختەی بڕیارە شەرعییەکانی نامەی رۆژوو:

١ رۆژوو روکنی چوارەمە لە پێنج روکنەی ئیسلامو فەرزێکە لە فەرزە گرنگە ئایینییەکانو رێزو پاداشێکی گەورەی هەیە.

٣ رێزو گەورەیی مانگی رەمەزان.

٤ پارشێو سوننەتە، هەتا دوابخرێ خێرترە.

٥ لەگەڵ شەبەقی بەیانا رۆژوو دەست پێ دەکا.

٦ - رۆژوو دانەدەم رۆژوو باش نییە، واتە: ویصال ناباشە.

٧ - لە سەفەردا، دەتوانی بەڕۆژووبی، دەتوانی بیشکێنی.

٨ - رۆژووی رەمەزان دەبێ قەزا بکرێتەوە بەمەرجی خۆی.

٩ کەسێ بمرێو رۆژووی لەسەربێ، کەسوکاری دەتوانن بۆی بگێڕنەوە، دەتوانن حەجیشی بۆ بکەن.

١٠ -رۆژووی سوننەت جۆرو بۆنەی زۆری هەیە.

١١ - رۆژووی عاشوورا سوننەتە.

١٢ -رۆژووی شەش رۆژ لە مانگی شەشەڵان سوننەتە.

١٣ -رۆژووی نۆی مانگی قوربان، بۆ غەیری حاجی لەکاتی حەجدا، سوننەتە.

١٤ - رۆژووی ڕۆژەکانی دوو جەژنەکە دانامەزرێو حەرامە.

١٥ -رۆژووی دوو شەممەو پێنج شەممە سوننەتە.

١٦ -بەتەنها رۆژی هەینی بەڕۆژوو بوون باش نییە.

١٧ -کەسێ رۆژووی سوننەت بگرێ دەتوانێ بیشکێنێ.

١٨ -رۆژووی سوننەت بۆ رەگەزی مێ، ئەگەر مێردی هەبێو لەگەڵیابێ، بەبێ رەزابوونی مێردەکەی ناباشە، بەڵام دادەمەزرێ.

١٩ -بۆ ژنی مێرددار رۆژووی فەرزو رۆژووی نەزرو رۆژووی قەزا، پێویستی بە رەزابوونی مێرد نییە.

٢٠ -رۆژووی شەو حەرامە.

٢١ -هەموو مانگێ گرتنی سێ رۆژ سوننەتە.

٢٢ -لەشپیسی بۆ رۆژوو بایەخی نییەو رۆژووی پێ ناشکێ.

٢٣ -خواردنو خواردنەوەو چوونە لای ژنو هەروا خۆرەحەتکردنو چوونە لای ئاژەڵو مرۆڤ، چی بەپێش چی بەپاش رۆژوو بەتاڵ ئەکاتەوە، بکەرو بدەر ئەگەر بەڕۆژووبن، رۆژووی هەردووڵایان بە جیماع بەتاڵە، کەفارەتیشیان دەکەوێتە سەر. لەم جۆرە شتانەدا لەبیر نەبوون کاریگەری هەیە.

بسم الله الرحمن الرحيم

٤- نامەی خەڵوەکێشان

{بڕوانە: تاجول ئوصول. بەرگی/٢، زنجیرە: ٧٤ هەتا ٧٧ لە ژمارە: ١٤٥٩ — ١٤٦٩ + تەجریدی بوخاری = مختصر صحیح البخاری/٢، زنجیرە: ٣٨ — نامەی خەڵوەکێشان لە ژمارە: ٩٢٧ هەتا ژمارە: ٩٣٢ + فیقهی ئاسان، بەرگی یەکەم لاپەڕە: ٣٨٤ زنجیرە: ١٥٧ + ریاض/٣، لاپەڕە: ١٨٥، زنجیرە: ٢٣٣، ژمارە: ١٢٦٨، ١٢٦٩، ١٢٧٠}.

٥٠٠) باب: مَتَى يَدْخُلُ مَنْ أَرَادَ الإعتكافَ مُعْتَكَفَهُ؟

٦٣١- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا أَرَادَ أَنْ يَعْتَكِفَ صَلَّى الْفَجْرَ ثُمَّ دَخَلَ مُعْتَكَفَهُ، وَإِنَّهُ أَمَرَ بِخِبَائِهِ فَضُرِبَ، أَرَادَ الاعْتِكَافَ فِى الْعَشْرِ الأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ، فَأَمَرَتْ زَيْنَبُ بِخِبَائِهَا فَضُرِبَ، وَأَمَرَ غَيْرُهَا مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) بِخِبَائِهِ فَضُرِبَ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الْفَجْرَ، نَظَرَ فَإِذَا الأَخْبِيَةُ، فَقَالَ: « آلْبِرَّ تُرِدْنَ؟ ». فَأَمَرَ بِخِبَائِهِ فَقُوِّضَ، وَتَرَكَ الاعْتِكَافَ فِى شَهْرِ رَمَضَانَ، حَتَّى اعْتَكَفَ فِى الْعَشْرِ الأَوَّلِ مِنْ شَوَّالٍ. {الحديث: ٢٧٧٧ = ٢٧٦١ فم. تجريد/٢، لاپەڕە: ٣٠٧، زنجیرە: ٣٨، رقم: ٢٠٢٩، ٢٠٣٣، ٢٠٣٤، ٢٠٤١، ٢٠٤٥. أبو داود. صوم: ٢٤٦٤. ترمذى. صوم: ٧٩١. نسائى. مساجد: ٧٠٨}:

عائیشە (خودای لێ ڕازی بێ) **فەرمووی: پێغەمبەر** (درودی خودای لەسەر بێ) **دەستووری وابوو، کە دەیویست خەڵوە بکێشێ، لە مزگەوتا، نوێژی بەیانی دەکردو دەچووە ناو خەڵوەخانەکەیەوە، جارێکیان لەدەی دوایی ڕەمەزاندا ویستی خەڵوەبکێشێ، جا فەرمانی کرد چاتۆڵەکەیان لەناو مزگەوتا بۆ هەڵدا، زەینەبی خێزانیشی گاڵیدا چاتۆڵەکەی خۆیان بۆ هەڵدا، ژنەکانی تریشی هەروا، پێغەمبەر** (درودی خودای لەسەر بێ) **کە نوێژی بەیانی کرد چاتۆڵەکانی بینی، ناو مزگەوتەکەیان داگیرکردبوو، جا فەرمووی: (ئایا مەبەستتان کردنی کردەوەی چاکەیە، یا بۆ چاو لێکەرییەو هیچی تر؟ ئەنجا پێغەمبەر** (درودی خودای لەسەر بێ) **فەرمانی کرد چاتۆڵەکەی ئەویان خستو**

لایان برد، وه لەو رەمەزانەدا خەڵوەی نەکێشا، وه لەدەی یەکەمی مانگی شەشەڵانا خەڵوەی کێشا). {تاج/٢، زنجیره: ٧٦، ژماره: ١٤٦١}.

٥٠١) خەڵوەکێشان لەدەی یەکەمو لەدەی ناوەڕاستی مانگی رەمەزانا.
(٢٧٥٣ - ٢٧٧١)
باب: إعْتِكَافُ العَشْرِ الأوَّلِ، وَالعَشْرِ الأوْسَطِ

٦٣٢- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) اعْتَكَفَ الْعَشْرَ الأَوَّلَ مِنْ رَمَضَانَ، ثُمَّ اعْتَكَفَ الْعَشْرَ الأَوْسَطَ فِى قُبَّةٍ تُرْكِيَّةٍ عَلَى سُدَّتِهَا حَصِيرٌ. قَالَ: فَأَخَذَ الْحَصِيرَ بِيَدِهِ فَنَحَّاهَا فِى نَاحِيَةِ الْقُبَّةِ، ثُمَّ أَطْلَعَ رَأْسَهُ، فَكَلَّمَ النَّاسَ، فَدَنَوْا مِنْهُ، فَقَالَ: « إِنِّى اعْتَكَفْتُ الْعَشْرَ الأَوَّلَ، أَلْتَمِسُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ، ثُمَّ اعْتَكَفْتُ الْعَشْرَ الأَوْسَطَ، ثُمَّ أُتِيتُ فَقِيلَ لِى: إِنَّهَا فِى الْعَشْرِ الأَوَاخِرِ، فَمَنْ أَحَبَّ مِنْكُمْ أَنْ يَعْتَكِفَ، فَلْيَعْتَكِفْ »، فَاعْتَكَفَ النَّاسُ مَعَهُ، قَالَ: « وَإِنِّى أُرِيتُهَا لَيْلَةَ وِتْرٍ، وَأَنِّى أَسْجُدُ صَبِيحَتَهَا فِى طِينٍ وَمَاءٍ ». فَأَصْبَحَ مِنْ لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَقَدْ قَامَ إِلَى الصُّبْحِ، فَمَطَرَتِ السَّمَاءُ، فَوَكَفَ الْمَسْجِدُ، فَأَبْصَرْتُ الطِّينَ وَالْمَاءَ، فَخَرَجَ حِينَ فَرَغَ مِنْ صَلاَةِ الصُّبْحِ، وَجَبِينُهُ وَرَوْثَةُ أَنْفِهِ فِيهِمَا الطِّينُ وَالْمَاءُ، وَإِذَا هِىَ لَيْلَةُ إِحْدَى وَعِشْرِينَ مِنَ الْعَشْرِ الأَوَاخِرِ. {الحديث: ٢٧٦٣ = ٢٧٤٧ فم. تجريد البخارى/٢/٣٠٤، رقم: ٩٢٣ = ٢٠١٦، ٦٦٩، ٨١٣، ٨٣٦، ٢٠١٨، ٢٠٢٧، ٢٠٣٦، ٢٠٤٠. أبو داود. صلاة: ٨٩٤، ٨٩٥، ٩١١. نسائى. تطبيق: ١٠٩٤. تحفة الأشراف: ٤٤١٩}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە دە شەوی یەکەمی رەمەزاندا، لە مزگەوت خەڵوەی کێشا، لەپاشا لە دە شەوی ناوەڕاستیشا خەڵوەی کێشا، لەناو چاتۆڵەیەکی لباد دا بوو، حەسیرێك پەردەی دەرگاکەی بوو، فەرمووی: جا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) بەدەستی خۆی، حەسیرەکەی هەلگرتو لە گۆشەیەکی چاتۆڵەکەوە دووری خستەوە، ئینجا، لە دەرگای چاتۆڵەکەوە سەری کێشاو قسەی لەگەڵ خەڵکەکە کرد، ئەوانیش لێی نزیك بوونەوە، فەرمووی: (من کە لەدەی یەکەما خەڵوەم کێشا منەیی شەوی

لەیلەتولقەدرم دەرکردو بۆ ئەو شەوە دەگەڕام، هەروەها لەدەی ناوەڕاستیشدا، کەچی جوبرائیل هات بۆلامو فەرمووی: کە ئەو شەوە لەدەی دوایی دایە، کەواتە هەر کەسەتان حەزدەکەن کە ئەم دە شەوەی دواییەیش خەڵوە بکێشن ئەوا بابیکێشن). ئیتر مەردومەکەشِ لەگەڵ پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) ئەو دە شەوەی تریش خەڵوەیان کێشایەوە لەناو مزگەوتا. فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (وە لە خەوما نیشانم درا کە شەوی بەرێز (لەیلەتولقەدر) شەوێکی تاك دەبێ، وە لە بەیانییەکەیدا کوڕنووش لەناو قوڕاوو باراناودا دەبەم، جا واڕێکەوت شەوی بیستو یەك باران باری، مزگەوتەکە دلۆپەی کرد، بەچاوی خۆم ئاوو قوڕاوەکەم دی، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە لەنوێژی بەیانی بووەوە، چووە دەرەوە تەوێڵو سەری لووتی ئاوو قوڕیان پێوە بوو، وە خەوەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هاتەدی، جا کە تەماشامان کرد ئەو شەوە شەوی بیستو یەك بوو، لە دە شەوی دوایی رەمەزان). {تاج/١٢٤/٢، زنجیرە: ٥١، ژمارە: ١٣٩٨ ج/٤}.

٥٠٢) خەڵوەکێشان لەدەی دوایی مانگی رەمەزانا. (٢٧٧٢ - ٢٧٧٨)

باب: إعْتِكَافُ العَشْرِ الأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ

٦٣٣- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الأَوَاخِرَ مِنْ رَمَضَانَ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، ثُمَّ اعْتَكَفَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ. {الحديث: ٢٧٧٦ = ٢٧٦٠ فم. تجريد/٢/٣٠٧، رقم: ٩٢٧ = ٢٠٢٦. أبو داود. صوم: ٢٤٦٢. تحفة الأشراف: ١٦٥٣٨}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جاران پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) لە ژیانیدا، کردبووی بە دەستوور، لەدەی دوایی رەمەزانا، لەناو مزگەوتا خەڵوەی دەکێشا، هەتا ئەو کاتەی خودا بردیەوە بۆلای خۆی ئەمەی تەرك نەکرد. بۆیە لەپاش خۆشی ژنەکانیشی لە مزگەوتا خەڵوە دەکێشن). {تاج/١٥٤/٢، زنجیرە: ٧٤، ژمارە: ١٤٥٩ ج/٤}.

٥٠٣) خۆماندوو کردن بەخودا پەرستییەوە لەدەی دوایی مانگی رەمەزاندا.
(٢٧٧٩ - ٢٧٨٠) باب: الإجْتِهَادُ فِي العَشْرِ الأَوَاخِرِ

٦٣٤- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ، أَحْيَا اللَّيْلَ وَأَيْقَظَ أَهْلَهُ، وَجَدَّ، وَشَدَّ الْمِئْزَرَ. {الحديث: ٢٧٧٩ = ٢٧٦٣ فم. تجريد/٢، رقم: ٩٢٦ = ٢٠٢٤. أبو داود. صلاة: ١٣٧٦. نسائى. قيام الليل: ١٦٣٨}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لە هاوسەرەکانی بێ) فەرمووی: دەستووری پێغەمبەر وابوو، کەدەی دوایی رەمەزان دەهات، خۆی گورج دەکردەوە بۆ خواپەرستیو، بەشەو نوێژو دەوری قورئانو یادی خودا، زوربەی شەوی خۆیی ئاوەدان دەکردەوە، وە کەسوکاری خۆشی خەبەر دەکردەوە بۆ هەمان مەبەست). {تاج/٢، زنجيره: ٥١، ژماره: ١٣٩٣، رياض/١، زنجيره: ١١، ژماره: ٩٩ + تەجریدی بوخاری = مختصر صحيح البخارى/١، ژماره: ٦، لاپەڕە: ٢٠}.

٥٠٤) لەدەی دوایی رەمەزاندا گەڕان بۆ شەوی لەیلەتولقەدر دەست پێ دەکا.
(٢٧٥٧ - ٢٧٥٢) باب: فِي لَيلَةِ القَدرِ وَتَحرِّيها فِي العَشْرِ الأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ

٦٣٥- عَنْ ابْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « الْتَمِسُوهَا فِى الْعَشْرِ الأَوَاخِرِ - يَعْنِى لَيْلَةَ الْقَدْرِ - فَإِنْ ضَعُفَ أَحَدُكُمْ أَوْ عَجَزَ فَلاَ يُغْلَبَنَّ عَلَى السَّبْعِ الْبَوَاقِى ». {الحديث: ٢٧٥٧ = ٢٧٤١ فم}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لە شەوەکانی دەی دوایی رەمەزاندا بگەڕێن بۆ شەوی لەیلەتولقەدر، بەتایبەتی لە شەوی بیستو یەکو بیستو سێو بیستو پێنجو بیستو حەوتدا، ئەگەر بێ هێز بوون یا بۆتان نەکرا ئەم دە شەوە ئاوەدان بکەنەوە ئەوا حەوت شەوەکەی هەرە دوایی لەکیس خۆتان مەدەن).

٥٠٥) شەوی لەیلەتولقەدر شەوی بیستو یەکی مانگە.

لە ژمارە (٦٣٢)دا رابورد، فەرموودەکەی ئەبو سەعیدی خودری (رمزای خودای لێ بێ).

٥٠٦) شەوی لەیلەتولقەدر شەوی بیستو سێیە. (٢٧٥٣ - ٢٧٧١)

باب: ليلة القدر ليلة ثلاثٍ وَعِشْرِينَ

٦٣٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أُنَيْسٍ (رضى الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « أُرِيتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ ثُمَّ أُنْسِيتُهَا، وَأَرَانِى صُبْحَهَا أَسْجُدُ فِى مَاءٍ وَطِينٍ »، قَالَ: فَمُطِرْنَا لَيْلَةَ ثَلاَثٍ وَعِشْرِينَ، فَصَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَانْصَرَفَ وَإِنَّ أَثَرَ الْمَاءِ وَالطِّينِ عَلَى جَبْهَتِهِ وَأَنْفِهِ. قَالَ: وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أُنَيْسٍ يَقُولُ: ثَلاَثٍ وَعِشْرِينَ. {الحديث: ٢٧٦٧ = ٢٧٥١ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی ئونەیس (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (شەوی لەیلەتولقەدریان پێ گوتم، بەڵام لەپاشا لەبیریان بردمەوە، وە لەخەونا دیتم کە نوێژی بەیانی ئەو شەوە دەکەم، لەناو ئاوو قوڕدا کوڕنووش دەبەم).

فەرمووی: جا لەشەوی بیستو سێدا باران باری، کاتێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەرنوێژیی نوێژی بەیانی بۆمان کردو گەڕایەوە، تەماشامان کرد کە شوێنەواری ئاوو قوڕاو بە تەوێڵیو بە لووتیەوە دیاربوو، کە ئەوە چەسپاندی کە خەونەکەی پێغەمبەر هاتۆتەدیو شەوی لەیلەتولقەدری ئەو ساڵە شەوی بیستو سێ بووە!

بوسری کوڕی سەعید دەفەرموێ: عەبدوڵڵای کوڕی ئونەیس، لەجیاتی (لَيْلَةَ ثَلاَثٍ وَعِشْرِينَ) دەیفەرموو: (ثَلاَثَ وعِشْرِينَ).

روونکردنەوە:

١ - خەونەکەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هاتنە دییەکەی لە شەوی بیستو سێ دا، بەڵگەی ئەوەیە کە شەوی لەیلەتولقەدر بیستو سێ بووە.

٢ - خوێندنەوەی (ثەلاثە وە عیشرینە) یا (ثەلاثین وە عیشرینە) بابەتێکی نەحوییە، پەیوەندی بە رێزمانی عەرەبییەوە هەیە، کە بابەتێکە لە

بابەتەکانی حەزفی موضاف، ئەگەر (ثەلاثە وە عیشرینە) بێ، لە شێوەی (وَجَاءَ رَبُّكَ)ە وایە، ئەگەر (ثَلاَثٍ وعِشرین) بێ، کە ثەلاثە مەجرووری تە نویندارێ، لەشێوەی (يُرِيدُ الآخِرَةِ) وایە، بە ژێری تێی (الآخِرَةِ) واتە: (مُطِرْنَا لِيلَةَ ثَلاَثٍ وَعِشْرِينَ).

٣ عەبدوڵڵای کوڕی ئونەیسی ئەنصاری صەحابەیە، یەکێ بوو لەو کۆمەڵەی کە بە فەرمانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چوون بتەکانی هۆزی بەنی سەلەمەیان شکان، ئامادەی ئوحودو مەڵبەندەکانو شەڕگاکانی دوای ئوحود بووە، جارێ عەرزی حەزرەتی کرد: قوربان من لەو بیابانەی خۆم دابەزیوم، سوپاس بۆ خودا لەوێ نوێژەکانم دەکەم، بەڵام حەزدەکەم کە شەوێکم لەم مانگە پیرۆزە بۆ دیاری بکەی، هەتا بێم ئەو شەوە لەم مزگەوتەی تۆدا نوێژبکەمو خەریکی خواپەرستی بم؟ پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) شەوی بیستو سێی رەمەزانی بۆ دیاریکرد. کاتێ ئەبو قەتادە دەمرێ، لەپاشا نزیکەی پازدە شەو، عەبدوڵڵای کوڕی ئونەیس نەخۆش دەکەوێ، ئوم بەنینی کچی ئەبو قەتادە دێ بۆ سەردانی عەبدوڵڵا و، لەپاشا پێی دەڵێ: (مامە! سڵاوم بگەیەنە بە باوکم!).

ئیبنو یونس دەفەرموێ: عەبدوڵڵای کوڕی ئونەیس بەرەو دوو قیبلەکە نوێژی کردووە. بوخاری دەفەرموێ: جا بیری کوڕی عەبدوڵڵا، مانگە رێیەکی بڕی، چوو بۆلای عەبدوڵڵای کوڕی ئونەیس، بۆ وەرگرتنی یەك تاقە فەرموودە. لە فتح الباریدا لە سەرەتای شەرحی فەرموودەی ژمارە: ٧٨دا، لە کتاب العلم یدا، دەفەرموێ: جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: ژنەوتم کە پیاوێ هەیە فەرموودەیەکی لەلاهەیە، کە لە پێغەمبەری بیستووە، جا وشترێکم کڕیو تفاقی سەفەرم خست، یەك مانگ بەڕێوە بووم، هەتا گەیشتمە لای لەشام، کە تەماشام کرد ئەو پیاوە عەبدوڵڵای کوڕی ئونەیسە، بەدەرکەوانەکەیم گوت: پێی بڵێ کە جابیر وا لەدەرگا، داوای ئەوە دەکات کە بتبینێ، گوتی: جابیری کوڕی عەبدوڵڵا؟ گوتم: بەڵێ. جا هاتە دەرەوە دەستی کردە ملم، جا پێم گوت: بیستوومە

کـه فەرموودەیـەکی پێغەمبـەرت والـەلا، کـه لـه پێغەمبـەرت بیستووه، مەترسـیم هـەبوو کـه لـەپێش ئـەوەدا ئـەو فەرموودەیـه لـەتۆ ببیسـتم بمـرم، بۆیـه هـاتووم. ئەویش فەرموودەکەی گێڕایەوه بۆی، فەرمووی: بیستم له پێغەمبەر دەیفەرموو:

« يُحْشَرُ اللهُ النَّاسُ يَـوْمَ الْقِيَامَـةِ حُفَـاةً عُـرَاةً غُـرْلاً ». قُلْـتُ يَـا رَسُـولَ اللَّـهِ النِّسَـاءُ وَالرِّجَالُ جَمِيعًا يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ قَالَ -صلى الله عليه وسلم- « يَـا عَائِشَـةُ الأَمْـرُ أَشَدُّ مِنْ أَنْ يَنْظُرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ ». سالێ پەنجاو چواری کۆچی لەشام دەمـرێ، (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ).

٥٠٧) لەشەوانی بیستو دوو وبیستو چوارو بیستو شەشدا، بۆ شەوی لەیلەتولقەدر بگەڕێن. (٢٧٥٣ - ٢٧٧١)

بابٌ: التَمِسُوهَا فِي التَّاسِعَةِ وَالسَّابِعَةِ وَالخَامِسَةِ

٦٣٧- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ: اعْتَكَفَ رَسُولُ اللَّـهِ (صلى الله عليه وسلم) الْعَشْرَ الأَوْسَطَ مِنْ رَمَضَانَ يَلْتَمِسُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ قَبْلَ أَنْ تُبَانَ لَهُ، فَلَمَّا انْقَضَيْنَ أَمَرَ بِالْبِنَاءِ فَقُوِّضَ، ثُمَّ أُبِينَتْ لَهُ أَنَّهَا فِى الْعَشْرِ الأَوَاخِرِ، فَأَمَرَ بِالْبِنَـاءِ فَأُعِيـدَ، ثُـمَّ خَـرَجَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: « يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهَا كَانَتْ أُبِينَتْ لِى لَيْلَةُ الْقَدْرِ، وَإِنِّى خَرَجْتُ لأُخْبِرَكُمْ بِهَا، فَجَاءَ رَجُلاَنِ يَحْتَقَّانِ مَعَهُمَا الشَّيْطَانُ فَنُسِّيتُهَا، فَالْتَمِسُوهَا فِـى الْعَشْـرِ الأَوَاخِـرِ مِـنْ رَمَضَانَ، الْتَمِسُوهَا فِى التَّاسِعَةِ، وَالسَّابِعَةِ، وَالْخَامِسَةِ ». قَالَ: قُلْتُ: يَـا أَبَـا سَـعِيدٍ إِنَّكُـمْ أَعْلَمُ بِالْعَدَدِ مِنَّا، قَالَ: أَجَلْ نَحْنُ أَحَقُّ بِـذَلِكَ مِـنْكُمْ، قَـالَ: قُلْـتُ: مَـا التَّاسِـعَةُ وَالسَّـابِعَةُ وَالْخَامِسَةُ؟ قَالَ: إِذَا مَضَتْ وَاحِدَةٌ وَعِشْرُونَ، فَالَّتِى تَلِيهَا ثِنْتَيْنِ وَعِشْرِينَ، فَهِـىَ التَّاسِـعَةُ. فَإِذَا مَضَتْ ثَلاَثٌ وَعِشْرُونَ فَالَّتِى تَلِيهَا السَّابِعَةُ، فَإِذَا مَضَى خَمْسٌ وَعِشْرُونَ فَالَّتِى تَلِيهَـا الْخَامِسَةُ. {الحديث: ٢٧٦٦ = ٢٧٥٠ فم}:

ئەبو سەعیدی خوری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەناو مزگـەوتا خانۆچـکەیەکی دروسـت کـردو، لـەدەی ناوەڕاسـتی رەمـەزانا، خـەڵوەی تیاکێشا، بۆ شەوی لەیلەتولقەدر دەگەڕا، بەڵکوو رێی تێی بکـەوێو بـەخوا پەرستی ئاوەدانی بکاتەوه، ئەمەیش بەرلەوه بوو، که ئەم شـەوەی بـۆ دیـاری بکـرێ، جا کـه

دەشەوەکە تەواو بوو، فەرمانی کرد خەڵوەگاکەیان تێکدا، ئەوجا بۆی دیاریکرا، کە شەوی لەیلەتولقەدر دەکەوێتە دەی دوایی مانگەوە، جا فەرمانی کرد خانۆچکە (خەڵوەخانە)کەیان لەناو مزگەوتا دروست کردەوە بۆی، لەپاشا چووە دەرەوە بۆ ناو خەڵکەکەو فەرمووی: (ئەی موسوڵمانینە! شەوی لەیلەتولقەدرم بۆ دیاری کرا، جا دەرچووم کە ئەم هەواڵەتان پێ بڵێم، لەوکاتەدا دوو زەلام پەیدا بوون، کردیان بەدەمە قاڵێ، هەرکەسەیان لافی ئەوەی لێ دەدا کە خۆی لەسەر هەقە، شەیتانیشیان لەگەڵدا بوو، وەك پیشەی هەمیشەی خۆی، دەیویست ئاگری ئاژاوەکە خۆش بکا، ئیتر بەهۆی ئەم بارە ناهەموارەوە، ئەم هەواڵەم لەبیر برایەوە! جا بگەڕێن بۆ ئەم شەوە بەڕێزە لەدەی دوایی رەمەزانا، بەتایبەتی لە نۆهەمو لە حەوتەمو لە پێنج هەما).

راوی دەفەرموێ: گوتم: ئەی ئەبو سەعید! ئێوە لە ئێمە باشتر لەم جۆرە ژمارەیە دەزانن، فەرمووی: بەڵێ چۆن دەڵێی وایە. فەرمووی پێم گوت: کەواتە مەبەست لە نۆهەمو حەوتهەمو پێنجهەم لەم فەرموودەیەدا چییە؟ فەرمووی: کە شەوی بیستو یەك رۆیشت، شەوی بیستو دوو دێت، ئەوە نۆهەمە، چونکە ئەگەر مانگ سیی تەواو بێ نۆ شەوی ماوە، بۆیە پێی دەڵێن نۆهەم، کە شەوی بیستو سێ رۆیشت، لەدوایەوە شەوی بیستو چوار دێت، کە شەوی حەوتەمە، کە شەوی بیستو پێنج رۆیشت لەدوایەوە شەوی بیستو شەش دێت، کە شەوی پێنجەمە، چونکە ئەگەر مانگ سیی تەواو بێ پێنج شەوی دەمێنێ!).

روونکردنەوە:

راجیاییەکی زۆر هەیە لەبارەی شەوی لەیلەتولقەدرەوە هەندێ دەفەرموێ:

١ دوورنییە، کە هەر شەوێ بگری لە ساڵ، ئەو شەوە خۆی بێو لەیلەتولقەدر بێو، لەسەر ئەم فەرمایشتە شەوی لەیلەتولقەدر، تایبەت نییە بە مانگی رەمەزانەوە، کەواتە هەموو مانگێ، بایەخی تەواو بدرێ بەدەی دوایی مانگو بە شەوە تاکەکانی جێگەی خۆیەتی.

٢ -شەوی لەیلەتولقەدر تایبەتە بە شەوەکانی مانگی رەمەزانەوە، لە سەرەتاوە، تا کۆتایی، کەواتە: جێگەی خۆیەتی، کە هەموو شەوێکی رەمەزان بەخوا پەرستی زیندوو بکاتەوە.

٣ شەوی حەڤدەی رەمەزانە.

٤ شەوی بیستو سێیە.

٥ یەکەم شەوە لەدەی کۆتایی، واتە: شەوی بیستو یەك.

٦ -شەوی بیستو چوارە.

٧ -شەوی بیستو حەوتە. کاربەمە دەکرێ ئێستا.

٨ -دەکەوێتە تاکەکانی دەی کۆتایی رەمەزانەوە، واتە: ساڵی واهەیە شەوی بیستو یەکە ساڵی واهەیە شەوی بیستو پێنجە ساڵی واهەیە شەوی بیستو حەوتە، ساڵی وا هەیە شەوی بیستو نۆیە. حافظی عەسقەلانی دەفەرموێ: ئەمە بەهێزترینی فەرمایشتەکانە.

٩ دەخولێتەوە لەشەوەکانی دەی کۆتایی‌دا، وادەبێ رێکەوتی شەوە تاکەکان دەکا، ساڵی وا دەبێ رێکەوتی شەوە جووتەکان دەکا، واتە لەبیستو یەکی مانگەوە، هەتا شەوی سیی رەمەزان هەر شەوێ بگری، دوور نییە کە شەوی لەیلەتولقەدر بێ.

١٠ -شەوەکانی نیوەی دووەمی رەمەزان.

٥٠٨) شەوی لەیلەتولقەدر شەوی بیستو حەوتە. (٢٧٥٣ - ٢٧٧١)

بابٌ: ليلة القَدْرِ ليلة سَبْعٍ وَعِشْرِينَ

٦٣٨- عَنْ زِرِّ بْنَ حُبَيْشٍ قَالَ: سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ (رضى الله عنه) فَقُلْتُ: إِنَّ أَخَاكَ ابْنَ مَسْعُودٍ يَقُولُ: مَنْ يَقُمِ الْحَوْلَ يُصِبْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، فَقَالَ: رَحِمَهُ اللَّهُ، أَرَادَ أَنْ لاَ يَتَّكِلَ النَّاسُ، أَمَا إِنَّهُ قَدْ عَلِمَ أَنَّهَا فِى رَمَضَانَ، وَأَنَّهَا فِى الْعَشْرِ الأَوَاخِرِ، وَأَنَّهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ. ثُمَّ حَلَفَ لاَ يَسْتَثْنِى أَنَّهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ، فَقُلْتُ: بِأَىِّ شَىْءٍ تَقُولُ ذَلِكَ يَا أَبَا

الْمُنْذِرِ؟ قَالَ بِالْعَلاَمَةِ - أَوْ بِالآيَةِ - الَّتِي أَخْبَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهَا تَطْلُعُ يَوْمَئِذٍ لاَ شُعَاعَ لَهَا. {الحديث: ٢٧٦٩ = ٢٧٥٣ فم}:

زیری کوڕی حوبەیش (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پرسیارم کرد لە ئوبەیی کوڕی کەعب، گوتم: ئیبنو مەسعوودی برادەرت دەڵێ: هەرکەسێ سەرانسەری ساڵ شەو نوێژبکا، ئەوسا تووشی لەیلەتولقەدر دەبێ. ئەویش گوتی: (رەحمەتی خودای لێ بێ)، ئەوە مەبەستی ئەوەیە، کە موسوڵمانان پشتیان سارد نەبێتەوەو تەنیا بەکردنی شەونوێژی دەی دوایی رەمەزان پشت نەبەستن، ئەگینا ئەو باش باش دەزانێ کە ئەو شەوە دەکەوێتە رەمەزانەوە، وە لەدەی دوایيش دایە، وە شەوی بیستو حەوتیشەوە، لەپاشا بەبێ پەروا سوێندی خوارد، بەبێ ئەوە کە سێو دووی لێ بکا، لەسەر ئەوە کە ئەو شەوە شەوی بیستو حەوتە. منیش پێم گوت: ئەی ئەبول مونزیر! بەچیا وا دەڵێی؟ گوتی: بەو نیشانەیەدا، یا بەو بەلگەیەدا کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی گوتووین: ئەو رۆژە کە خۆرهەڵ دێت تیشکی نییە). {تاج/١٢٦/٢، زنجیرە: ٥٢، ژمارە: ١٤٠٠}.

پوختەی بڕیارەکانی نامەی خەڵوەکێشان

١ خەڵوەکێشان سوننەتێکی گەورەیە، پێغەمبەرو هاوسەرەکانیو هاوەڵە بەڕێزەکانیو زۆرینەی زانایانو خواناسان ماوەیەکی زۆر لە مزگەوتا خەڵوەیان کێشاوە.

٢ - پێناسەیەکی کورتو پوختی خەڵوەکێشان بە کوردی پەتی ئەوەیە: (مانەوە بە لەشی پاکەوە لەناو مزگەوتا بە نیازی خواپەرستی).

٣ خەڵوەکێشان لە مانگی رەمەزانا بە تایبەتی سوننەتێکی دامەزراوی گەورەیە، بەتایبەتی لەدەی دوایی رەمەزانا، بەتایبەتی تر لە شەوی بیستو حەوتی رەمەزانا.

٤ لـه رەمـەزانا گـەڕان بـەدوای شـەوی لەیلەتولقـەدردا زۆر سـوننەتە، واباشـە ئـەو شەوانەی کە موسوڵمان بە شوێن لەیلەتولقەدردا دەگەڕێ، لە مزگەوتا خەڵوە بکێشێ هەتا بەیانی.

٥ خەڵوەکێشان یاساو شێوازو مەرجو چۆنیەتی تایبەتی خۆی هەیە، لـە کتێبـەکانی شەریعەتدا، بەجوانی روونکراونەتەوە.

٦ - إحیـای شـەوی لەیلەتولقـەدرو شـەوی هـەینیو شـەوەکانی دەی دوایـی مـانگی قوربان، مەرج نییە کەهەر لە مزگەوتا بـێ، لـە ماڵیشـەوە دەبـێ، لـە دەشـتو دەرو سـەر کـارو پیشـەیش دەبـێ، وەك شـوان لـەلای ران بـێ، یـا کەسـێ لەسـەفەردا بـێ، لـە ئوتێلابـێ، لـە شـەمەندەفەردا بـێ، لـە فڕۆکـەدا بـێ، لـە کەشتیدا بێ دەبێ، بەڵام لەم کاتانەدا پێی ناگوترێ (إعتکاف).

بسم الله الرحمن الرحيم

نووســـــەر نوێنـــــەری چـــــاخی خۆیـــــەتی
بـــــــەزمانی رۆژ، گوفتوگۆیـــــــەتی

حەزدەکەم (بەیارمەتی خودای گەورە) هەڵگرانی سوننەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بە خوێنەرانو بە ئاشقانی ئایینی پیرۆزی ئیسلام بناسم، هەتا ببێ بەهۆی خۆشەویستیو پەیوەندی پتەوو متمانەی تەواو، لەنێوان هەردوولادا، بە ئومێدی شاد بوون بە رەزامەندیی خوداو پێغەمبەر، هەروا بەهیوای دوعاو نزای باشی ئێوەی بەڕێزو ئازیزو خۆشەویست.

بەڵێ پێناسەیەکی کورت بۆ ئەم کۆمەڵە پیرۆزە ئەمەیە: ئەم زاتانە هەموو لەخودا ترسو زاناو داناو بێ هەواو خاکیو سەلارو سەنگینو هێمن بوون، پۆلە فریشتەی خودا بوون لەبەرگی ئادەمیزاددا، شەیتان شەرمی لێ دەکردن، هەموو زیرەکو هۆشیارو زرنگو زەین روون بوون، هەموو لێبڕاو بوون بۆ خودا، خۆیان تەرخان کردبوو بۆ خزمەتی سوننەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەموو راستو دروستو راستاڵو راستگۆ بوون، شەیدای شەریعەتی خودا بوون، بەموو لە شەریعەت لایان نەدەدا، هەموو تەوێڵ نوورانی، چارە چارەی زانای رەببانی، دڵ روونـاك، نیاز پاك، سروشت چاكو پاك، بەرچاو روون، هێمنو بێوەی، دوور لە شەڕو شۆڕو دەبدەبەی، وەك کۆتری بێوەیی ناو حەرەم وابوون!).

هەموو تەمەنی خۆیان لەڕێگەی خزمەت کردنی دیندا سەرف دەکرد، زوربەی ژیانیان لە خزمەتی قورئانو لە سێبەری مزگەوتو لە گۆشەی قوتابخانەو فێرگا ئیسلامییەکاندا دەبردە سەر، بەرگی بەڕێزی زانایانیان دەپۆشی، مێزەر تاجی سەر سەریان بوو، مەندیلی سپی بێگەرد، نیشانەی دڵی روونـاكو دەروونی پاکی بێگەردیان بوو، لەسەر بەرزیو سەلاریدا وێنەی چیا سەربەرزەکانی کوردستان وابوون، کە بەفر بەهاران لوتکەکەیان دادەپۆشێ!!

هەموو خاوەنی ریش‌و سیواك‌و بەرماڵ‌و سیمای پیاو چاكان بوون، تەوێڵیان وەك جێ مۆر، شوێنەواری سەجدەی پێوە دەدرەوشایەوە، زیكرو یادی خودا پیشەی هەمیشەیان بوو، زمانیان هەموو كاتێ بەیادی خودا تەڕو پاراو بوو، بەڕۆژ سوار چاكی مەیدان‌و بەشەو مۆم‌و سۆفیلكەی سەر بەرماڵ بوون، بەواتەی وشە پەروەردەی ناو مزگەوت‌و مینبەرو میحراب بوون.

هەموو زمان پاك، شێوە شیرین، روخسار نوورین، زوربەی كات بەرۆژ بەرۆژوو بوون‌و بەشەو سەرگەرمی شەو نوێژو قورئان خوێندن‌و فەرموودە لەبەركردن بوون، بەهیچ جۆرێك تێكەڵاوی كۆڕی دنیا پەرستان نەدەبوون، بە هاوڕێیەتی پیاوی خراپ تەنگە نەفەس دەبوون، هەناسەیان بۆ موسوڵمان شیفاو دەرمان بوو، بەڕاستی دەتگوت: (پۆلە پەپوولەی ناو گوڵ‌و گوڵزارن، یا پۆلە فریشتەی ناو بەهەشتی بەرینن!). هەیانبوو سەد هەزار حەدیثی لەبەربوو!!

سەد ساڵ لە خزمەتیاندا دابنیشتیتایە، نە درۆیەكت لێ دەبیستن، نەغەیبەتێ، نە قسەیەكی بێ شەرعی، نە كارێكی ناڕەوا، نەكارێكی پێچەوانەی سوننەتت لێ دەبینین، بگرە قسەی بێ سوودیشت لێ نەدەبیستن، نووری ئێمان‌و نووری قورئان‌و نووری سوننەت‌و نووری عیلم‌و زانست‌و نوورو تیشكی تەقوا، وا دڵ‌و دەروون‌و هەست‌و چاوی رۆشن كردبونەوە، وا هەست‌و هۆش‌و بیری روونـاك كردبوونەوە، دەتگوت: هەموو كاتێ دۆزەخ‌و بەهەشت وا لەبەرچاویان، هەیان بوو فریشتە قسەی لەگەل دەكرد، زۆرینەیان كەراماتی گەورە گەورەو خەواریقی عەجیبیان لێ دەردەكەوت، هەیان بوو لە خەویشدا لەخوا غافڵ نەبوو، بەخزمەت پێغەمبەر دەگەیشتن، بەخزمەت خوا دەگەیشتن، پرسیاری شەریعەتیان لێ دەكردن، دەگێڕنەوە ئیمامی ئەحمەد، لەخەوندا عەرزی خودا دەكا، كەچی شتێ زۆر باش بەندە لەخودای خۆی نزیك دەكاتەوە. دەفەرموێ: (خوێندن‌و دەورگردنەوەو خەتمەی قورئان، با لەمەعناكەیشی تێ نەگات).

هەیان بوو مانگە رێیەك دەڕۆیشت بەدوای وەرگرتنی یەك فەرموودەدا {بڕوانە: ژینامەی عەبدوڵڵای کوڕی ئونەیس، لەدوا فەرموودەی ژمارە: ٦٣٦ لەپێشەوە}.

کەناوی خۆشەویستیان دەهێنا (درودی خودای لەسەر بێ) موچڕکە بە لەشیانا دەهات، رەنگیان دەگۆڕا، فرمێسك لەچاویان دەباری، ناخیان وەك شۆڕەبی دەلەرزیو دەهەژا، هەموو خاوەنی مەقامو جێگەو کۆڕی زانستو خاوەنی مەجلیسو کۆڕی پەخشی زانست بوون!

گەرچی لە ماڵو سامانا، زۆرتریان هەژارو کەم دەست بوون، بەڵام بەدڵو دەروون داراو دەوڵەمەند بوون، ئیمامی نەوەوی (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ) لە زوهدو تەقوادا کەم مانەند بوو، لە زانستی فەرموودەدا دەریای بێ پەی بوو، گوزەرانێکی زۆر سادەی هەبوو، مانگانەکەی خۆی کە لە سەرۆکی مەشیخەی دارول حەدیث، لە دیمەشق، دەستی دەکەوت دەیکرد بەخێر، خۆی بەوە دەژیا، کە باوکی لەنەواوە بۆی دەهێنا، وە بەسەدان کەرامەتو خەواریقی لێ بینراوە. بەڕاستی ئەهلی حەدیث هەموو مەشرەب سەخی بوون، پارویەك نانیان ببوایە، لەگەڵ فەقێو زاناو میوانو هەژاردا دەیانخوارد، بە دەیانو بەسەدان فەقێو زاناو فێرخواز لە ئەڵقەی تەدریسیاندا بەهرەمەند دەبوون، هەتا مێرو فەرمانڕەواکانیش وەك خەڵکانی تر، ئامادەی کۆڕی زانستیان دەبوونو سوودو بەهرەیان لە عیلمو زانستیان وەردەگرتو لە خزمەتیاندا بەچۆکدا دەهاتن. بەڵام خوانەکا ئەوان بەوە بەقەد زەرەیێ لە خۆیان بایی ببن، یا مەیلی دنیایان تازە ببێتەوە.

خۆشەویستیی خواو خۆشەویستیی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وا دڵی غەزا کردبوون، جێگەی خۆشەویستی دنیای تیادا نەدەبۆوە!

بەڵێ هەرکەس لەسەر ئەم شێوە پەسەندە نەبووبێ، خاوەنی ئاوا تۆمارگایەکی پاك و پیرۆز نەبووبێ، قەت قەت پێشەوایانی فەرموودە، حەدیثو فەرموودەیان لێ وەرنەگرتووە!

بەڵکوو بەبێ شەك و گومان کە چاودێری نهێنی خوایی، رابەریی و رێنمایی ئەوانی کردووە، وە هەمیشە رێنمایی و دەسگیرۆیی یەزدانی رۆڵی هەرە گەورەی بووە، لە نەخشە کێشان و سەرپەرشتی کردن و پەروەردەو پێگەیاندنی نەتەوەی ئیسلاما، هەروەك چۆن بە ئایەتی: {إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ} موژدەی سەرکەوتن و پاراستنی قورئانی پیرۆزی داوەو هەمیشە لەهەموو کات و شوێنێکا سوپایەکی گەورە لە قورئان پەروەران و هەڵگرانی ئاڵای قورئان، دەیپارێزن و خزمەتی دەکەن و پەخشەوەی دەکەن و فێری خەڵکی دەکەن و راڤەو تەفسیری دەکەن و چاپی دەکەن و دەیخوێنن و دەوری دەکەنەوە، هەروەهایش موژدەی پاراستن و گەشەکردن و کاریگەری و رۆڵ و پەخشەوە بوونی سوننەتیشی لەچەند ئایەتێك و لەچەند فەرموودەیەکا داوەو بەڵێنی گەورەی بە سوننەت پەروەران داوە، وەك دەفەرموێ: {وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ} و {مَّنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ} و {فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ} و {وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا}.

بۆیە بە دڵنیاییەوە دەڵێین: (ئەو گشتە کۆمەڵ و دامەزراوو هەڵگرانی سوننەتە، کە لە زەمینەی واقیعدا، وان لەبەرچاو، کارێکی سادەی رێکەوتیی نین، بەڵکوو ئەوانە دەسگاو دامەزراوو رێکخراوانێکن، لە هەڵ و مەرجێکی خوداییداو لەژێر چاودێری نهێنی و ئاشکاری خودای داناو زانادا، رەخساون و پەیدا بوون و هەتا رۆژی قیامەتیش بەردەوام دەبن و هەردەبن و هەر دەمێنن و هەر لەگەشە کردنیشدا دەبن، ئومێد دەکەم کە ئێمەی هەژارو کەم ئایەو مایەیش لە خاك و پای ئەم کۆمەڵە پیرۆزەدا حەشر بکرێین و لەپرشی پیت و فەڕی ئەوانمان بەربکەوێ. ئامین.

ئەوەی کە جێگەی سەرنجە، هەروەك هۆی داخ و خەمە، ئەوەیە، کە لەم رۆژگارەی ئێمەدا، کۆمەڵێ پەیدا بوون، بەناوی پابەند بوون بە سوننەتەوە، دژایەتی فیقەو چوار مەزهەبەکە دەکەن بە بۆچوونی چەوتی ئەم جۆرە بەڕێزانە: (هەتا لە فیقەو شەرع دوورتر بکەویتەوەو زیاتر دژایەتی مەزهەب بکەی تۆ

سەلەفی تری!!). وە زۆربەی ئەم بەڕێزانەیش لاوی بێ ئەزموونو کۆلکە خوێنەرانی سەر بەلایەنەکانن، پێشەکی عەرزی ئەم ئازیزانەی خۆم دەکەم، کە زانا گەورەکانی فەرموودە، کە ئەمان ئەو فەرموودانە دەکەن بە بەڵگە بۆ خۆیانو لافی ئەوە لێ دەدەن کە بەهۆی ئەو فەرموودانەی ئەوانەوە، کاریان بە مەزهەب نەماوە، کە ئەم زانا گەورانە خۆیان پابەند بوون بەیەکێ لەچوار مەزهەبەکەوە، قسەی راستتر ئەوەیە کە بوخاریو موسلیمو تەرمەزیو ئەبو داوودو نەسائیو بەیهەقی شافیعی مەزهەب بوون، وە ئەم زانا گەورانەی تریش، کە هەریەکێکیان بگریت حوججەتن لە سوننەتدا، ئەمانیشو هەموو فەرموودەزانە گەورەکانی تریش، سەر بەیەکێ لەچوار مەزهەبەکە بوون، وەك ئیمامی مالیكو ئیمامی ئەحمەدو دارە قوطنیو ئیمامی سیوطیو ذەهەبیو مونذیریو نەوەویو ئیبنو حیببانو ئیبنو خوزەیمەو طەبەرانی.... وتاد.

تکای تایبەت:

بەڕێزان! ئازیزان! ئەی لاوە خوێن گەرمەکان! لەپاش خودای گەورەو سەروەر، ئێوەن جێگەی ئومێدی گەورەی گەلی موسوڵمان، ئێوە چینی نوێی گەلی ئیسلامن، چینی ئایندەی ئاوەدانکەرەوەی ناو مزگەوتو سەر مینبەرو ناو میحرابن، ئاگامان لە خوێنی گەشی ئێوە هەیە، کە لە سەرانسەری جیهاندا، بەدەستی نۆکەرانی ماسۆنییەتو صەلیبییەتو صەهیونییەت، بەخوڕزم دەڕژێ!

ئازیزان! بزانن چینی دێرین، خواه ناخواه، جێگەتان بۆ چۆڵ دەکەن، ئەمانەتتان تەسلیم دەکەن، لەژێر خاکا، هەوار هەڵدەدەن، لەوێوە چاو دەبڕنە ئێوە، کە ئایا وەك پێویست بە ئەرکی سەرشانی خۆتان هەڵدەستنو پەیامەکە دەگەیەنن، بە ئەنجام یانا؟ خۆشەویستەکان! جگەر گۆشەکان، ئازیزەکانمان!! ئامان سەد ئامان، دەستمان دامەنی مەردانەتان، بە هەڵە لە کارەکە حاڵی مەبن، لەشت بەپەلە مەبن، پابەند بون بە مەزهەب دژی سەلەفییەت نییە، بەڵام دووبەرەکی نانەوەو تێکدانی یەك ریزی موسوڵمانان گەورەترین تاوانە، خوا پەنامان بدا لەشتی وا، لاوە خوێن

گەرمەکان! باش باش بزانن، ئەو لایەنانەی کە ئێستا بە چەندین ناوەوە، لە گۆڕەپاندا، لە وڵاتی ئێمەدا، سەرگەرمی کارن و خۆیان بەیەکەم بەرپرسی وڵات دەزانن، ئەم لایەنانە زوو یا درەنگ دەڕۆن و مەیدان چۆڵ دەکەن، وەك پێشینەکانی خۆیان دەبن بە بەشێ لە مێژووی ئەم کوردستانە پیرۆزە، چاکیان وەك چاکیان و خراپیان وەك خراپیان، بەڵام (بە دڵنیاییەوە دەڵێم) ئەوەی کە دەمێنێ، لە گۆڕەپانی تێکۆشان و خەبات و کوردایەتی و مەردایەتیدا، بەس مەلای مەردو مزگەوت و ئایینی پیرۆزی ئیسلامە، ئەم سێ لایەنە پیرۆزە هەتا هەتایە، لەگەڵ کوردستان و گەلی کوردستانا دەمێنن و بەرگری لەم ملەتە ستەمدیدەیە دەکەن و، لەکاتی تەنگانە و مەینەتداو، لەکاتی خۆشی و ناخۆشیدا، دەستی لێ بەرنادەن و دەبن بەقەڵای قایم بۆ دین و دونیای ئەم گەلی کوردستانە، جا ئالەم روانگەیەوە، بۆ پەند وەرگرتن لە پەندەکان، ئەم حەقیقەتان بۆ راگوێز دەکەم لە پەڕاوی (یادگارەکانی باوکم لە حوکمەتەکەی مەلیك مەحموودی حەفید)، بۆ پشتگیری ئەوەی کە دەوران دەگۆڕێ و بەس ئەهلی ئیمان پارێزەری گەلی ئێمەن: (... لە شەستەکاندا، من خۆم لەگەڵ فەوجی یەك، لیوای چواری سەر بەفیرقەی دوو بووم، تقدّمیان کرد بۆسەر ناوچەی باطووفە، کەوا لە قەزای زاخۆ، لەوێ گوندی فەلەو مەسیحی زۆرە، جاشك و جوروشك و مەوالی، بە قیادەی ئاغاو سەرۆك عەشرەتەکان، لە کوردو عەرەب، یاریدەی سوپایان دەدا لەم غەزایەدا، بە فیعلی پیاوەکانی حوکومەتی دەسەڵاتی عێراق بە کوردو عەرەبیەوەو حوکومەتی عێراق بەگشت هێزەکانی خۆیەوە، بەناوی بەرگری لە یەکێتیی خاك و گەلی عێراق و پاککردنەوەی وڵات، لە چەتەو رێگرو ناپاك و خائینان، بەم ناوەوە سەراسەری کوردستانیان کردبوو بە گۆمی خوێن، رۆژ تا ئێوارێ هۆکارەکانی راگەیاندنی میری، برووسکەی پشتگیری ئاغاو کوێخاو سەرۆك هۆزەکان و بەڕێوەبەری ناحیەو قەزاو قوتابخانەو رێکخراوو نەقابەو لایەنەکانی دەخوێندەوەو دەستخۆشییان لە میری دەکردو جنێویان دەدا و نەفرینیان لە یاخیبوان دەکرد!

جا لەهەڵو مەرجو بارودۆخێکی ئاواداو، بگرە گەڵێ لەمەیش ئاڵۆزترو خراپتر، من خۆم شایەت حاڵو عەیان بووم‌و بەچاوی خۆم دیومە کە میری‌و چڵکاو خۆرەکانی میری، چی زوڵم‌و زۆرو کوشت‌و بڕو رەشە کوژییەکیان ئەنجام دەدا، بۆ مێژوو دەڵێم: زۆر لە کاربەدەستانی گەورەو ئەفسەرو سەرۆك جاش‌و سەرۆك هۆزو کوردە چڵکاو خۆرەکانی خۆمان، بۆ شەڕەکە، لە عەرەبەکان شێرەترو متحمس تر بوون، بەهەر بیانوویەك مەودایان بوایە، خۆیان دەکرد بە عەرەب‌و حاشایان لە کوردایەتی دەکرد، بۆ نموونە: دەیگوت: من سیدم ئەصڵم عەرەبە، هەبوو ژنی عەرەب بوو، بوو بوو بە عەرەب، هەبوو سەر بە عەشیرەتێ بوو، ناوی عەشیرەتەکەی لە عەرەبییەوە نزیك بوو، بەو فێڵە هەموو عەشیرەتەکەیی دەکرد بە عەرەب، وەك: ساڵەیی، دەیکرد بە (صالحی)و خاڵتی، دەیکرد بە (خالیدی!) گوایە لەنەوەی خالیدی کوڕی وەلیدن، هەمووشمان دەزانین، کە ئیمامی خالید نەوەی نەبووەو وەجاخ کوێر بووە، ئاغای وا هەبوو، جاشی زۆری هەبوو، بە قۆنتەرات لوتکەو چیاو شوێنە سەختەکانی، لە پێشمەرگە پاك دەکردەوەو ئاڵای پێشمەرگەکانی دەدڕاندو ئاڵای سوپای لەجێگەی هەڵ دەکرد! بەرابەر بە چنگێ پوول‌و پارەو بەوپەڕی بێ ئابڕوییەوە ئەم موژدە خۆشەی لە ئێسگەی بەغداوە پەخش دەکردەوە!

تەنانەت عەرەبە بەویژدانەکان، لەم خۆفرۆشییەی ئەم زۆڵە کوردانە ئەوەندە بێزار بوون، کردبوویان بە شیعرو دەیانگوت:

لاَ تَقْتُلِ الحَيَّةَ وَالعَقْرَبَا
بَلِ اقْتُلِ الكُرْدِي الَّذِي إِسْتَعْرَبَا!!

بە کوردی‌و کورتی‌و کورت‌و پوخت: (هەلپەرستان‌و ماددە پەرستان، هەموو سەردەمێ، هەرچڵکاو خۆریی ئیش‌و پیشەیان بووە، ئەهلی مەعنەوییاتیش، ژیان‌و مردنیان لەگەڵ گەلی خۆیان بووە!).

جاپاش ئەمە، کاتێ فەوجی یەك لیوای چوار، لەگەڵ هێزێکی تێکەڵ، لەجاش و مۆالی و چڵکاوخۆر، لە کوردو عەرەب، بەرەو گوندەکانی دەڤەری باطووفە، بەناوی (تَحْرِيرُ القُرى)وە، هێرشیان دەست پێکرد، بەیارمەتی فرۆك و تۆپ و تانك، ئەوەی لەم شیعرانەدا تۆمارم کردووە زۆر بەزیادەوە رووی دەداو بەچاوی سەر دەبینرا:

بـــــابۆت بەیانکـــــەم هێرشـــــی دوژمـــــن
کـــــە دەیکـــــردە ســـــەر گونـــــدێکی هـــــێمن
لەهـــــەر چـــــوار لاوە لەگـــــەڵ بـــــەیانا
ئـــــاگر دەبـــــارێ بەســـــەر ســـــەریانا
وەك مـــــۆم دەســـــووتا دارو بـــــەردی دێ
وەك گـــــزرە دەکـــــەوت: تـــــەرمی نێرومـــــێ!!
بیســـــت بیســـــت و ســـــیی ســـــیی، عـــــەمووی اعـــــدام
ریزدەکـــــرا بـــــۆ لاو، بەئـــــەمری صـــــەددام

جا ئالەم بارودۆخە خوێناوییەدا، بەچاوی سەر ئەم راستییانەم دەدی: کە سوپا دەگەیشتە دێیەکی مەسیحی، ژن و ئیختیارو قەشەکەیان دەهاتن بە پیریانەوە، بەخێرهاتنێکی گەرمی سوپایان دەکردو دەیانگوت: ئێمە موسوڵمان نین و لەئێوە نین، ئێمە فەلەین، مەسیحین، دێکەمان مەسووتێنن، کوڕو پیاوەکانمان مەکوژن، لەهەمان کاتا نان و ئاوو خواردنی باشیان بۆ ئامادە کردبوون و پاش ئەوە ئامیر فەوج و زابتەکانی، لەسەر شایەتی سەرۆك جاشە کوردەکانی ناوچەکە، باوەڕیان پێ دەکردن، ئالای سپییان دەدانێ و وازیان لێ دەهێنان و هەواڵیان دەدا بە فرۆك و تۆبخانەیش کە تەقەیان لێ نەکەن!!

زۆرینەی کات ئەفسەرەکان داوای دیاری و عەرەقیان لە قەشەکە دەکرد، ئەویش هانی خەڵکی دیکەی دەدا، عەرەقێکی زۆریان بۆ دەهێنان، ئامیر فەوجەکەمان، کەناوی عقید/ مجید سبع بوو، کە هەر لەو دەڤەرەدا کوژرا، زابتێکی زۆر حەقانی

بوو، جارێ کە عەرەقەکەی بە عەداڵەت، بەسەر ئەفسەرەکانا دابەش کرد من نزیکەی پێنج بوتڵم بەرکەوت!!

خۆ نەشت دەوێرا بڵێیت: بابە! منو عەرەقیان نەگوتووە، چونکە هەر لەوێدا دایان دەنای بە (متمرِد)و گوللە بارانیان دەکردی، بەڵام چیم لێکرد، ئەوە بابمێنێ بۆ جێگەی خۆی!

بەڵام کاتێ سوپاو پێوەندەکانی دەگەیشتنە گوندێ، مزگەوتو مەلاو قورئانو کوردی موسوڵمانی لێ بوایەو، خەڵکەکەی کوردی موسوڵمانی رەشو رووت بوایە، ئیتر قوڕی بۆ دەگیرایەوە، وە نێریان لێ دەبڕی، ماڵ بە ماڵو هۆدە بەهۆدە، بە بیانووی ئەوەی نەبادا، یاخی تیابێ، دەیاندایە بەرگوللەو شەستیرو بۆمبا، خانووەکانیان هەموو دەسووتاند، تاڵانیان دەکردن، لەپێشا بەرماڵو بەڕەو قاڵیو مافووری مزگەوتەکەیان فەرهوود دەکردو ئەوسا دەیان سووتاند، ئەوسا ماڵی مەلا هەروا، زۆرجار مەلاکەشیان دەکوشت، ئەوسا هەموو گوندەکە هەروا، وە ئەوەی تیایا بوو، لە پارەو لە خشڵی ژنانو لە ئاڵتوونو لە ماڵاتو ئاژەڵو گاو گۆتاڵو کەرو هێسترو ماین دەیانبرد، هەتا هەنگو دارو دەستەكو شتی واشیان دەدزی، تەنانەت دەستارو گوریسو هۆڕو رەشکەو شمەکی وردەی ناو ماڵیشیان دەدزیو فەرهوود دەکرد، وە پێیان دەگوت: (غَنَائِمُ العُصَاةِ)! ئەوەی کە لە کووەیت کردیان، لە کوردستانی خۆمان لەوەو پێش زۆر بە وردی ئەنجامیان دابوو، وە راهێنانو مەشقیان لەسەر کردبوو!!

کاتێ غەزا تەواو دەبوو، وە دەکەوتنە سەرخۆ دەتبینی سەری موعەسکەرەکە، یەك پارچە چڕە دووکەڵی بەزو دووگی ئاژەڵی سەربڕاوی تاڵانیو فەرهوودی گوندە کوردە وێرانکراوەکان بوو، مامۆستا مەلا عەزیزی کانی هەمزەیی، کە بەڕاستی کوردێکی مەردو موسوڵمانێکی پاكو مەلایەکی خواناسی داناو زاناو ئازاو حەقانی بوو، لە دەڤەری (پیرە مەگرون - زێوێ) کاتێ رەفزی کرد لەم جۆرە گۆشتە بخوا، دایان بە مەحکەمەی ثورە، بە رەئیس مەحکەمەکەی گوت: (من مەلام، ئیمامی

عەسکەریم، چۆن تۆ من مەحکەمە دەکەی لەسەر ئەوە کە لە گۆشتی مانگایەکی فەرهوودم نەخواردووە، کە خاوەنەکەی پیرێژنێکی کوردی داماو بوو، من خۆم تەرجەمەم بۆ دەکرد، کە لە ئامیر فەوجەکەمان دەپاڕایەوەو دەیگوت: خواشکەبەمو ئەو مانگایە، کە خۆمو دووکچی هەتیومی پێ بەخێو دەکەم، سەری مەبڕن بمدەنەوە!!). سەرۆکی دادگا، ساڵێکی سیجن کرد، گوایە ئەم کارە، رەفزی ئەوا میری عەسکەرییەو تەئییدی مەعنەوییە بۆ متمرّدین!!

جاتوخوا وەرن با لەسەر وەزنو کێشی: (مَا أَشْبَهَ اللَّيْلَةَ بِالبَارِحَةِ = ئەم شەویش برای دوێ شەوە) ئەم شیعرانە بە سۆزەوە بخوێنینەوە، کە بەندە لەم چەشمەندازەوە گوتوومەو ئێستاش دەڵێم:

بە کوردی پەتی، رەسەنی رەوان
گشت کەس تێی بگا بەبێ تەرجەمان
وشەی ناسک و نازداری کوردی
دەهۆنم دەیکەم بە شیعری وردی
دەیچنم دەیکەم، بەنیشان دەیدەم
لەیەخەی مەردێ، بەدەست و بەدەم
درێغی نەکا لە خزمەتی کورد:
هی دین و دنیای، لەسەرخۆ ورد ورد!
وەک خاڵ و نامی و ئاغای سەجادی
ئەحمەدی خانی و، خانای قوبادی
لە خانمانیش وەکوو خانزادی
مەردانی خوابوون، زیندووبێ یادی!
وەک مەلیک مەحموود، مەلای بەرزانی
لە رەگەزی مێش، وەک حەپسە خانی
ئەی گەلی کوردم! من بەقوربانتم
ئاشق بەدین و خاک و زبانتم،،
بێ کەسێ وەک من، بۆیە بێ نازی
دەنا بۆ جوانی دەڵێی نازنازی!
گەر جوانیی زمان بەپێی خاک بێ
دەبێ بۆ جوانی، کوردی تاک بێ

★★★

ئـــــەمن وەک بـــــازیٚ بـــــاڵی رزابـــــیٚ
هێـــــزی فڕینـــــی بـــــەرزی نـــــەمابیٚ
لـــــەجێی تـــــیر پـــــیری تـــــیری لیٚ دابـــــیٚ
بـــــەڵام نـــــەرووخاو وەی پـــــیٚ مـــــابیٚ
بـــــەدەنگی پڕســـــۆز، لـــــەرزۆک و بـــــیٚ هێـــــز
بـــــەڵام کاریگـــــەر، خـــــەماوی و بـــــەپێز
نـــــەک جـــــاریٚ، ســـــەد جـــــار، بـــــەدڵ و بـــــەدەم
بـــــە گـــــوێی گـــــەردوونا، ئـــــەم جـــــارە دەدەم:
(کـــــوردە! لـــــەتاو تـــــۆ ژیـــــانم تاڵـــــە
بەشـــــەوو بـــــەرۆژ، تـــــۆم لـــــە خەیاڵـــــە)
هەرچـــــی دەبێـــــژم بۆیـــــە وا کاڵـــــە
لەبـــــەر بـــــیٚ کەســـــیت حـــــاڵم بـــــیٚ حاڵـــــە!!
بـــــووی بـــــەگۆی مەیـــــدان، رۆژگـــــاری نامـــــەرد
پێـــــت دەکـــــا شـــــەقێن، بەدارشـــــەقی بـــــەرد
رۆژیٚ ئینگلیـــــزو، رۆژیٚ ئـــــەمریکا
رۆژیٚ کـــــوردی خـــــۆت، یاریـــــت پـــــیٚ دەکـــــا
هـــــەروا ســـــیٚ قـــــۆڵی: عـــــەرەب، تـــــورک، عەجـــــەم
خوێنـــــت دەمـــــژن، وەک زالـــــووی نـــــاو دەم!!
کەســـــیٚ شـــــک نابـــــەم، بتدەمـــــە دەســـــتی
جگـــــە لـــــەو خوایـــــەی تـــــۆ دەیپەرســـــتی
شـــــانۆی کەساســـــیت هـــــەزار لۆغانـــــە
ناســـــۆری ژینـــــت، داســـــتان داســـــتانە
وەرە داســـــتانی وڵاتـــــی ســـــووتاو
لـــــە گۆشـــــەیەکۆ بخەینـــــە بەرچـــــاو
بیکـــــەین بـــــە یادگـــــار: رووداو بـــــەروودا
بـــــۆ پەنـــــدو ئـــــامۆژ، نـــــەک بـــــۆ چـــــاو وڕاو
پێـــــنج هـــــەزار گونـــــدی قەشـــــەنگی رازاو
نـــــوغرۆ بـــــوون: یـــــەک یـــــەک، نـــــۆغرۆیٚ تـــــەواو
هـــــەتا گۆڕســـــتان، هـــــەتا کـــــانی و ئـــــاو
بـــــە دەســـــتی بەعســـــی، ســـــەرتاپا ســـــووتاو
جێگـــــەیان وێنـــــەی، جـــــیٚ خـــــاڵی کـــــوتراو
رەش دەکاتـــــەوە، لـــــە دوور لەبەرچـــــاو
ئـــــای چـــــەندەم دیـــــوە، دێهـــــاتی رمـــــاو

مزگـــــەوتی بەســـــەر میحرابـــــێ تـــــەپاو
شارۆچـــکەی نەخشـــین، ســـەیرانگای نەخشـــاو
لـــــە تەماشـــــایان، تێرنـــــەدەبوو چـــــاو
هـــەرلا ســـەیردەکەی هـــەر شـــوێنەو رووخـــاو
ولاتـــــی وێـــــران، گـــــەلی بـــــەش خـــــوراو
وەی چـــەندەم دیـــوە کـــوردی چـــاو بەســـراو
پـــا پـــەتی و ســـەر رووت، کەســـاس و دامـــاو
نەکـــــەس دەیناســـــین، نەنیشـــــان، نـــــەناو
بـــێ ســـەرو شـــوێن بـــوون، وەک پـــۆڕی خـــوراو
ئـــای چـــەندەم دیـــوە، کـــوردی وێنـــەی خـــۆم
بـــرژاو بـــە قەســـفی مـــیراج و ڤـــانتۆم
مێگـــــو باجـــــەرو ســـــیخۆو ڤـــــانتۆم
بـــەبرام بڵـــێم، منـــیش تـــەنیا خـــۆم
ئـــەوان ســـێ قـــۆڵی: عـــەرەب، تـــورک، عەجـــەم
خـــاوەن جـــەیش و جـــاش، مـــن بـــە جەیشـــی خـــەم
ئـــاخ چـــەندەم دیـــوە گـــەورە کچـــی دیـــل
ئـــــەنفالکراوی، بـــــارکراو لـــــەزیل!!
ســـــێلاوی ئەشـــــکی، لافـــــاوی قەنـــــدیل
لەچـــکێ لەســـەری، لـــە چەشـــنی مەنـــدیل
جەلـــــەی کردبـــــوون، جاشـــــێکی زەلیـــــل
دەیـــبرد بـــۆ ئاغـــای، لـــەباتی بـــەرتیل
تکـــــای بـــــەرودوام، لەخزمـــــەتتانا
گۆڕەکـــــەم دووربـــــێ بـــــەپێی تـــــەوانا
لـــــە گـــــۆڕو کـــــۆڕی ناپاکـــــانی گـــــەل
نـــــەیێ بەســـــەرما، بێگـــــەنی خەرگـــــەل
گۆڕەکـــــەم دووربـــــێ لێـــــرە تـــــا ئەســـــمان
لـــــە گـــــۆڕی کـــــوردی بـــــێ دیـــــن و ئیمـــــان

نوری فارس حمه خان

٢٠٠٩/٦/٣

بسم الله الرحمن الرحيم

١٠- نامەی حەج (كتَابُ الحَجِّ)

{بڕوانە: تاجول ئوصول، بەرگی دووەم، زنجیرە: ٧٨، لاپەڕە: ١٦٠ لە ژمارە: ١٤٧٠ وە هەتا ژمارە: ١٧٥٥، لە زنجیرە: ٧٨ وە هەتا زنجیرە: ١٤٤ + تەجریدی بوخاری = موختەصەری صەحیحی بوخاری، بەرگی دووەم، زنجیرە: ٣٢ هەتا زنجیرە: ٣٥ لە ژمارە: ٧٢٨ وە هەتا ژمارە: ٨٧٠ + فیقهی ئاسان، بەرگی یەکەم، لە زنجیرە: ١٥٨ وە هەتا زنجیرە: ١٨٦ لە لاپەڕە: ٣٨٩ هەتا ٤٧٠}.

٥٠٩) حەج لە تەمەنا یەك جار فەرزە (٣٢٤٤)

٦٣٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: « أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ، فَحُجُّوا »، فَقَالَ رَجُلٌ: أَكُلَّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَسَكَتَ، حَتَّى قَالَهَا ثَلاثًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لَوْ قُلْتُ: نَعَمْ، لَوَجَبَتْ، وَلَمَا اسْتَطَعْتُمْ»، ثُمَّ قَالَ: ذَرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِكَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ، وَاخْتِلاَفِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ، فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ ». {الحديث: ٣٢٤٤ = ٣٢٣٣ ف.م = فم = فتح الملهم. نسائي. مناسك الحج: ٢٦٤٤. تحفة الأشراف: ٢٦٤٥}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) وتارێکی بۆماندا، فەرمووی: (ئەی خەڵکینە! خودای گەورە حەجی داناوە لەسەرتان، دەی حەج بکەن). پیاوێ گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئایا هەموو ساڵێ؟ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەنگی نەکرد، تا سێ جار پیاوەکە ئەمِ پرسیارەی کردەوە، ئەوجا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر بڵێم بەڵێ: ئەوا هەموو ساڵێ حەج فەرز دەبێ لەسەرتانو بۆشتان ناکرێ) ئەنجا فەرمووی: (کاتێ من وازم لەئێوە هێنا، ئێوەیش واز لەمن بهێننو کەمن لە شتێکم نەکۆڵییەوە ئێوەیش لێی مەکۆڵنەوە، مەبادا سەربکێشێ بۆ پێچەوانەی مەبەست. چونکە نەتەوەکانی پێش

ئێوه، لەبەرئەوە لەناوچوون، چونکە پرسیاری زۆریان لە پێغەمبەرەکانیان دەکردو زۆر لەدژیان دەوەستان، ئەوەی گوتم بیکەن چەندەی لە تواناتانا هەیە بیکەن، بەڵام ئەوەی کە گوتم مەیکەن توخنی مەکەون!). {ریاض/٣/١٨٦، رقم: ١٣٧٢} + {تاج/٢، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ١٤٧٩}.

روونکردنەوە:

لەم فەرموودە پیرۆزەدا یاسایەکی گەورەو گرنگی شەرعی واتیادا، بە هەزاران نموونەی هەیە لە شەرعا، وەك نوێژ کە فەرمان کراوە بەکردنی، بەپێی تەوانا، کاتیو ژمارەیو ژمارەی رکاتەکانی دەگۆڕێ، بۆ نموونە، بۆ نیشتەجێیی بێ مەهانە، ئەبێ هەموو رۆژێ، لەپێنج کاتی دیاریکراودا حەڤدە رکات بکات، بەڵام بۆ رێبوار، یا بۆ نەخۆش، دەتوانێ لەسێ کاتدا بیکا، یا بە یازدە رکات بیکات، وە هەروەها رۆژوو، وە هەروەها دەستنوێژ، مەسەلا نەیدەتوانی هەموو ئەندامەکانی دەستنوێژ بشۆرێ، با چەندیان دەتوانێ با ئەوانە بشۆرێ، هەروەها لەزۆر شتی تردا.

٥١٠) گەورەیی خێرو پاداشی حەجو عەمرە. (٣٢٧٦ - ٣٢٨٠)
بابٌ: ثَوَابُ الحَجِّ والعُمْرَةِ

٦٤٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلاَّ الْجَنَّةُ ». {الحديث: ٣٢٧٦ = ٣٢٦٥ ف.م = فم = فتح الملهم. تجريد = مختصر صحيح البخاری/کوردی مجلد/٢ ص٢٢٨، رقم: ٨١٩ = ١٧٧٣ فتح الباری}:

ئەبو هورەیرە (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەم عەمرە هەتا ئەو عەمرە، بریتیی گوناهی نێوانی هەردوکیان دەکەوێ، حەجی قەبوولیش هەر بەهەشتە پاداشتیو بەس). {تاج/٢، زنجیرە: ٧٨، ژمارە: ١٤٧١}.

٦٤١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ أَتَى هَذَا الْبَيْتَ، فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ ». {الحديث:

٣٢٧٨ = ٣٢٦٧ ف.م. تجريد/٢/١٦٠، رقم: ٧٣٢ = ١٥٢١، ١٨١٩، ١٨٢٠ فتح البارى. ترمذى. حج: ٨١١. نسائى. حج: ٢٦٢٦. ابن ماجة. مناسك: ٢٨٨٩. تحفة الأشراف: ١٣٤٣١}:

ئەبو هورەيرە (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەركەسێ بۆ خودا، حەجێ، یا عەمرەیێ بكا، لەكاتی كردنی ئەو حەجە، یا ئەو عەمرەیە، پارێز لە كەیف كردن لەگەڵ ژندا بكاو، گورێز لە هەرزەگۆیی و قسەی پڕوپووچ بكاو، گوناه نەكا، ئەوە وەك ئەو رۆژە كە لەدایك بووە، ئاوا لە گوناه پاك دەبێتەوە). {تاج/٢، زنجيره: ٧٨، ژماره: ١٤٧٠ + رياض/٣/٩٣٣، زنجيره: ٢٣٣}:

٥١١) باسی رۆژی حەججی ئەكبەر (٣٢٧٤)
باب: فِي يَوْمِ الحَجِّ الأَكْبَرِ

٦٤٢- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: بَعَثَنِى أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ فِى الْحَجَّةِ الَّتِى أَمَّرَهُ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَبْلَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فِى رَهْطٍ يُؤَذِّنُونَ فِى النَّاسِ يَوْمَ النَّحْرِ: لاَ يَحُجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ، وَلاَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عُرْيَانٌ، قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وكَانَ حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَقُولُ: يَوْمُ النَّحْرِ يَوْمُ الْحَجِّ الأَكْبَرِ مِنْ أَجْلِ حَدِيثِ أَبِى هُرَيْرَةَ. {الحديث: ٣٢٧٤ = ٣٢٦٣ فم = فتح الملهم. تجريد البخارى/١/٢٤٦، رقم: ٢٣٤ = ٣٦٩، ١٦٢٢، ٣١٧٧، ٤٣٦٣، ٤٦٥٥، ٤٦٥٦، ٤٦٥٧ فتح البارى. أبو داود. مناسك: ١٩٤٦. نسائى. حج: ٢٩٥٧. تحفة الأشراف: ٦٦٢٤}:

ئەبو هورەيرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەو حەجەدا كە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەبوبەكری كردبوو بەسەرداری حەج، كە بەر لەحەجی مالئاوایی بوو، لەو حەجەدا ئەبوبەكر منی لەگەڵ دەستەیەكی تردا نارد، رۆژی جەژن ئەم جارەمان دا: (ئیتر لەمساڵ بەدواوە بت پەرستو هاوبەش پەیداكەر نەیەن بۆ حەج، وە كەسیش نابێ بە رووتی تەوافی بەیت بكا). (تاج/٢، زنجيره: ٩٦، ژماره: ١٥٥١).

ئیبنو شیهاب (واته: ئیمامی زوهری) دەفەرموێ: لەبەر ئەم فەرموودەیەی ئەبو هورەیرە، حەمیدی کوڕی عەبدوڕەحمان، کە ئەم فەرموودەیەی بۆ من گێڕاوەتەوە دەیفەرموو: رۆژی جەژن، کە یەکەم رۆژی هەدیو قوربانی سەربڕینە، رۆژی حەجی ئەکبەرە.

روونکردنەوە:

١. بۆ ژیینامەی زوهری بڕوانە فەرموودەی ژمارە (٢٠٢).

٢. مەبەست لەرۆژی حەجی ئەکبەر چییەو واتای چییە؟ بەدوو واتا، واتاکراوە،

یەکەم: بەواتای رۆژە گەورەکەی حەج، لەسەر ئەم واتایە، ئەم چەند رایە هەیە:

١. مەبەست یەکەم رۆژی جەژنە، کە یەکەم رۆژی قوربانی سەربڕینو هەدی (دیاری) بەیت سەربڕینە، ئەم فەرمایشتە بەهێزە، لەسەر ئەم فەرمایشتە رۆژە بچکۆلەکەی حەج، رۆژی عەرەفەیە.

٢. مەبەست رۆژی عەرەفەیە، کە رۆژی نۆی مانگە، چونکە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (الحَجُّ عَرَفَةُ = حەج برێتییە لە رۆژی عەرەفە).

٣. مەبەست هەموو رۆژەکانی حەجە.

دووەم: بەواتای حەجی گەورەترو حەجی هەرە گەورە، لەسەر ئەم واتایەیش ئەم چەند فەرمایشتە هەیە:

١. مەبەست لە (یَوْم الحج الأکبر) حەجی ئاساییە، مەبەست لە (الحج الأصغر)یش عەمرەیە.

٢. حەجی ئەکبەر ئەو حەجەیە کە لەسەر شێوەی قیران بکرێ، حەجی ئەصغەریش حەجی ئیفرادە.

٣. هەندێ دەفەرموون: (حەجی گەورەتر ئەو حەجەیە کە پێغەمبەر کردی).

٤. هەندێ تر دەفەرموون: ئەو حەجەیە کە رۆژی عەرەفەکەی رێکەوتی رۆژی هەینی بکا. رای تریش هەیە.

سێهەم: کاتی عەمرە کەیە، وە ئایا، لە رۆژێکا، یا لە حەفتەیەکا، یا لە مانگێکا، یا لە ساڵێکا، دروستە چەند عەمرە بکرێ؟ وە حوکمو بڕیاری عەمرە چییە، فەرزە یا سوننەتە؟

ئیمامی نەوەوی لە شەرحی صەحیحی موسلیما، لەباسی (باب: فَضْلُ الحج والعمرة)یدا، لە روونکردنەوەی فەرموودەی ژمارە: (٣٢٧٦ = ٣٢٨٠)دا دەفەرموێ:

١. عەمرە لای شافیعیو جەماوەری زانایان فەرزە، بەڵام ئیمامی مالیکو ئیمامی ئەبو حەنیفەو کەسانی تریش، دەفەرموون: عەمرە سوننەتە، واجیب نییە.
٢. مەزهەبی شافیعیو رای جەماوەری زانایانی ئیسلام، سەبارەت بە دووبارەکردنەوەی عەمرە، لە لایەنی یەك کەسەوە ئاوایە: دووبارەکردنەوەی عەمرە، چەند جارێ، لەیەك ساڵا سوننەتە.
٣. مەزهەبی ئیمامی مالیك: کردنی زیاتر لەیەك عەمرە لە ساڵێکا، ناباشەو نا پەسەندەو مەکرووهە.
٤. هەندێ دەفەرموون: (لەیەك مانگا دەبێ یەك عەمرە بکا).
٥. ئیمامی عەسقەلانی لە فەتحولباریدا، لەسەرەتای (کتاب العمرة)دا، دەفەرموێ: (وفي حديث الباب دَلاَلَةٌ عَلَى اسْتِحْبَابِ الاِسْتِكْثَارِ مِنَ الاِعْتِمَارِ.....مِنْ غَيْرِ تَقْيِيدٍ).
٦. هەروا ئیمامی نەوەوی لە هەمان شوێندا دەفەرموێ: (بزانە کە هەموو رۆژێ لەساڵ کاتە بۆ عەمرەو عەمرەی تیادا دروستە، مەگەر بۆ کەسێ خەریکی کردنی حەج بێ، ئەوە عەمرەی دانامەزرێ، هەتا حەجەکەی تەواو نەکا. لە مەزهەبی ئێمەدا، هەرکاتێو هەر رۆژێ عەمرە بکەی دادەمەزرێو سوننەتەو کەراهەتو ناباشی نییەو جیاوازی لە نێوانی رۆژی عەرەفەو رۆژانی جەژنو باقی مەندەی رۆژەکانی تری ساڵدا نییە، مەگەر بۆ کەسێ خەریکی کارەکانی حەج بێ.

٧. لەپاش ئەمەو وەك لە شوێنەكانی تردا باس كراوە دەڵێم: (دووبارە كردنەوەی عەمرە چەند جارێ، لەیەك رۆژا، یا لەیەك حەفتەدا، یا لەیەك مانگا، یا لەیەك ساڵا، خێرێكی گەورەیەو دەبێ بەهۆی پاداشتی گەورە، تەنانەت ئەگەر لەیەك رۆژدا دە عەمرە بكا، یا كەمتر، یا زیاتر، زۆر باشەو پەسەندەو تاعەتێكی زۆر جوانو پەسەندە).

ئێستا لەكاتی حەجدا، یا لەكاتی جێبەجێ كردنی عەمرەدا لە غەیری مانگەكانی حەجدا، لەسەر فەتوای زانا ئایینیەكان، لەیەك رۆژدا، بۆ كەسێ حەڵاڵ بێو لە حەجدا نەبێ، چەندین عەمرە، یەك لەدوایەك ئەنجام دەدرێو عەمەل لەسەر ئەمەیە.

٥١٢) باسی گەورەیی رۆژی عارفە. (٣٢٧٥)
بابٌ: فَضْلُ يَوْمِ عَرَفَةَ

٦٤٣- عَنْ عَائِشَةُ (رضى الله عنها) إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ مِنْ أَنْ يُعْتِقَ اللَّهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَإِنَّهُ لَيَدْنُو ثُمَّ يُبَاهِي بِهِمُ الْمَلاَئِكَةَ فَيَقُولُ: مَا أَرَادَ هَؤُلاَءِ؟». {٣٢٧٥ = ٣٢٦٤ ف.م. نسائى. حج: ٣٠٠٣. ابن ماجة. مناسك: ٣٠١٤. تحفة الأشراف: ١٦١٣١}:

عائیشە (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هیچ رۆژێ وەك رۆژی عەرەفە، خودای گەورە بەندەكانی خۆی لە ئاگری دۆزەخ ئازاد ناكا بەزۆری، بەرە بەرە لەم رۆژەدا، لافاوی رەحمەتو سۆزی خودا، لە بەندە باشەكانی خۆی نزیك دەبێتەوەو دەڕژێ بەسەریانا، تەنانەت خودای گەورە شانازی دەكا بەسەر فریشتەكاندا، بە حاجیانەوەو دەفەرموێ: ئەمانە چییان دەوێ كەوا ماڵو منداڵو وڵاتی خۆیان بەجێ هێشتووەو ئاوا خۆیان ماندووو شەكەت كردووە؟).

٥١٣) ريبوار لەكاتی سواربووندا، كەبچێ بۆ سەفەری حەج، یا بۆ سەفەری تر، چی بڵێ باشە؟ (٣٢٦٢ - ٣٢٦٤)

باب: مَا يَقُولُ إِذَا رَكِبَ إِلَى سَفَرِ الحَجِّ وَغَيْرِهِ

٦٤٤- عَنْ عَلِيٍّ الأَزْدِيِّ (رضى الله عنه) أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رضى الله عنه) عَلَّمَهُمْ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ إِذَا اسْتَوَى عَلَى بَعِيرِهِ خَارِجًا إِلَى سَفَرٍ، كَبَّرَ ثَلاثًا، ثُمَّ قَالَ: « سُبْحَانَ الَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ. اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِى سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِى السَّفَرِ، وَالْخَلِيفَةُ فِى الأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِى الْمَالِ وَالأَهْلِ ». وَإِذَا رَجَعَ قَالَهُنَّ. وَزَادَ فِيهِنَّ: « آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ ». {الحديث: ٣٢٦٢ = ٣٢٥١ فم. أبو داود. جهاد: ٢٥٩٩. ترمذى. دعوات: ٣٤٤٧. تحفة الأشراف: ٧٣٤٨}:

عەلی ئەل-ئەزدی (رەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: ئیبنو عومەر** (خودایان لێ رازی بێ) **فێری ئەمەی دەكردن: كە پێغەمبەر** (دروودی خودای لەسەر بێ) **كاتێ دەردەچوو بۆ سەفەر، كە لەسەر پشتی وشترەكەی رێك دادەنیشت، سێجار لەسەر یەك دەیفەرموو:** (اللّهُ أكْبَر) **دوا ئەوە دیفەرموو:** (سُبْحَانَ الَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ. اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِى سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِى السَّفَرِ، وَالْخَلِيفَةُ فِى الأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِى الْمَالِ وَالأَهْلِ) **واتە: ئەو كەسەی ئەمەی بۆ ئێمە رام كردووە خوایەكی بێ نەنگو بێ گەردە، ئەمە لە سایەی رەحمەتی ئەوەوەیە، دەنا ئێمە دەرەقەتی ئەمە نەدەهاتین، بێ گومان شەلە باوانو كوێرە باوان، پەناو پاسارمان هەر لای خودایەو، بە داماوی دەچینە بەردەستی خۆی! خودایە! لەم سەفەرەماندا خێرو چاكەو تەقواو لەخودا ترسانمان بەنسیب بفەرموو، هەروەها كارێكیش كە جێگەی رەزامەندی تۆبێ، خودایە! ئەم سەفەرەمان بۆ ئاسان بفەرموو، وەتەنگی زەویمان بۆ بكێشەو رێگەی دوورمان بۆ نزیك بكەرەوە، خودایە! هاوڕێی پارێزەری تەواو هەر تۆی لەسەفەردا،**

خۆتیش چاودێری کەس‌و کارمانی، لەکاتی ئەم سەفەرەماندا، کە ئیمە لێیان دابڕاوین!

پەروەردگارم! پەنا دەگرم بەتۆ لە رەنج‌و مەینەتی رێگە‌و بان‌و سەفەر، وە لە چوونەوە بەسەر دیمەنی خراپ‌و حاڵی ناخۆشی خەماویی ماڵ‌و منداڵ‌و خێزاندا، وە لەوەیش کە بەپەستی‌و دڵتەنگی، لەم سەفەرەیەم بگەڕێمەوە).

فەرمووی: کاتێ دەشگەڕایەوە هەر ئەم وشانەی دەخوێند، بەڵام ئەمەی لێ زیاتر دەکردن: (آیِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ): ئەوا بەپشتی خودا دەگەڕێینەوە بۆ ماڵەوەمان، لە گوناهەکانمان پەشیمانین، بەردەوام بەندەیی ساخ، بۆ خودای پەروەردگارمان دەکەین‌و لە سوپاس‌و ستایشی درێغی ناکەین). {ریاض/٢٥/٣، زنجیرە: ١٧٠، ژمارە: ٩٧٢}.

٥١٤) سەفەری ژن بۆ حەج لەگەڵ مرۆڤی خۆیی دا (٣٢٤٥ - ٣٢٦١)
باب: سفر المرأة إلى الحج مع ذي محرم

٦٤٥- عَنْ أبي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّه (صلى الله عليه وسلم): « لاَ يَحِلُّ لامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّه وَالْيَوْمِ الآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ سَفَرًا يَكُونُ ثَلاثَةَ أَيَّامٍ فَصَاعِدًا، إِلاَّ وَمَعَهَا أَبُوهَا، أَوِ ابْنُهَا، أَوْ زَوْجُهَا، أَوْ أَخُوهَا، أَوْ ذُو مَحْرَمٍ مِنْهَا ». {الحديث: ٣٢٥٧ = ٣٢٤٦ ف.م = فتح الملهم. تجريد/٢/٢٤٦ رقم: ٨٥١ = ١٨٦٤، ٥٨٦، ١١٨٨، ١١٩٧، ١٩٩٢، ١٩٩٥. أبو داود. مناسك: ١٧٢٦. ترمذي. رضاع: ١١٦٩}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (دروست نییە بۆ ژن (ئەگەر باوەڕی ساخی بە خوداو بە رۆژی دوایی هەیە کە بچێ بۆ سەفەری وا، کە سێ رۆژە رێ بێ یا زیاتر، مەگەر بەمەرجێ، باوکی، یا کوڕی، یا مێردی، یا برای، یا کەسێکی خۆیی (مەحرەم)ی لەو سەفەرەدا لەگەڵ بێ).

٦٤٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لاَ يَحِلُّ لامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ تُسَافِرُ مَسِيرَةَ يَوْمٍ إِلاَّ مَعَ ذِي مَحْرَمٍ ». {الحديث: ٣٢٥٤ = ٣٢٤٣ ف.م. تجريد/١/٥٢٣، رقم: ٥٤٩ = ١٠٨٨. تحفة الأشراف: ١٤٣٢٣}:

ئـەبو هـورەيرە (رەزای خـودای لێ بـێ) دەفـەرموێ: خۆشەویسـت (دروودی خـودای لەسـەر بـێ) دەفەرموێ: (ئەو ژنـەی باوەڕی تـەواوی بـە خـوداو بـەرۆژی دوایـی هەیـە، دروسـت نییە بۆی کە بەبێ کەسێکی خۆیی (واتـە: مـەحرەم) بچـێ بـۆ سـەفەرێ، کـە رۆژە رێیێ، یا زیاتر، دووربێ).

٦٤٧- عَنْ ابْنَ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) يَخْطُبُ يَقُولُ: « لاَ يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلاَّ وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ، وَلاَ تُسَافِرِ الْمَرْأَةُ إِلاَّ مَعَ ذِي مَحْرَمٍ ». فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ امْرَأَتِي خَرَجَتْ حَاجَّةً، وَإِنِّي اكْتُتِبْتُ فِي غَزْوَةِ كَذَا وَكَذَا، قَالَ: « انْطَلِقْ فَحُجَّ مَعَ امْرَأَتِكَ ». {الحديث: ٣٢٥٩ = صحيح مسلم بشرح الإمام النَّوَوِيّ، تخريج الشيخ خليل مأمون شيحا = ٣٢٤٨ ف.م. تجريد/٣/٣٥٥، رقم: ١٢٣١ = ٣٠٠٦، ١٩٦٢، ٣٠٦١، ٥٢٣٣. تحفة الأشراف: ٦٥١٤}:

ئیبنـو عـەببناس (رەزای خودایان لێ بێ) فـەرمووی: لـە پێغەمبـەرم بیسـت وتـاری دەدا، دەیفـەرموو: (نابـێ پیـاوو ژنـی بیـانی بەتـەنها، دوو بـەدوو، لەشـوێنێکا کۆببنـەوە، مەگەر ژنەکە خۆیی (مەحرەم)ی لەگەڵدا بـێ، ئـافرەتیش نابـێ بچـێ بـۆ سـەفەری دوور مەگەر خۆیی (مەحرەم)ی لەگەڵدا بێ). پیاوێ هەستا گوتی: ئەی پێغەمبەری خـودا! مـن خـۆم بـۆ ئـەو غەزایـە نـاونووس کـراومو ژنەکەشـم چـووە بـۆ حـەج؟! فەرمووی: (دەی خۆشت بڕۆ لەگەڵ ژنەکەتا بۆ حەج). {بڕوانە: تەجرید/٢، ژمارە: ٨٥١ بە کوردی}.

٥١٥) حەجی منال. ئەو کەسەشی حەجی پێ دەکا خێری دەکا (٣٢٤٠ - ٣٢٤٠)
باب: حجُّ الصَّبِيِّ وأجْرُ من حجَّ به

٦٤٨- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): لَقِيَ رَكْبًا بِالرَّوْحَاءِ فَقَالَ: « مَنِ الْقَوْمُ »؟ قَالُوا: الْمُسْلِمُونَ. فَقَالُوا: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: «رَسُولُ اللَّهِ

»، فَرَفَعَتْ إِلَيْهِ امْرَأَةٌ صَبِيًّا فَقَالَتْ: أَلِهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: « نَعَمْ، وَلَكِ أَجْرٌ ». {الحديث: ٣٢٤٠ = ٣٢٢٩ ف.م. أبو داود. مناسك: ١٧٣١. نسائى. مناسك الحج: ٢٦٤٦ تحفة الأشراف: ٦٣٣٦}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لە رەوحا کە نزیکەی چل میلێ لە مەدینەوە دوورە، پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) گەیشت بە کۆمەڵە سوارێ، نەیناسین، لێی پرسین: ئێوە کێن؟ گوتیان: موسوڵمانین، ئەی تۆ کێی؟ فەرمووی: موحەممەدی پێغەمبەری خودام، جا ئافرەتێ منالێکی خۆی هەڵبڕیو نیشانی پێغەمبەری داو گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئایا حەج بۆ ئەم منالە دەبێ؟ فەرمووی: (بەڵێ بۆی دەبێ، وە بۆتۆش پاداشی باش هەیە لەسەر ئەوە کە حەجی پێ دەکەی، چونکە مامۆستای خێر وەك خێرکەر وایە). {تاج/١، زنجیرە: ٨٠، ژمارە: ١٤٩١}.

٥١٦) حەجکردن لەجیاتی کەسێ کە خۆی توانای سواری نەبێ. (٣٢٣٨ - ٣٢٣٩)
باب: الحَجُّ عَمَّنْ لا يَسْتَطِيعُ الرُّكُوبَ

٦٤٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) أَنَّهُ قَالَ: كَانَ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَجَاءَتْهُ امْرَأَةٌ مِنْ خَثْعَمَ تَسْتَفْتِيهِ، فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا، وَتَنْظُرُ إِلَيْهِ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَصْرِفُ وَجْهَ الْفَضْلِ إِلَى الشِّقِّ الآخَرِ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِى الْحَجِّ أَدْرَكَتْ أَبِى شَيْخًا كَبِيرًا لاَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَثْبُتَ عَلَى الرَّاحِلَةِ. أَفَأَحُجُّ عَنْهُ؟ قَالَ: « نَعَمْ ». وَذَلِكَ فِى حَجَّةِ الْوَدَاعِ. {الحديث: ٣٢٣٨ = ٣٢٢٧ ف.م. تجريد/٢/١٥٧، ژمارە: ٧١٨ = ١٥١٣، ١٨٥٤، ١٨٥٥، ٤٣٩٩، ٦٢٢٨. أبو اود. منا سك: ١٨٠٩. نسائى. حج: ٢٦٣٣. تحفة: ٥٦٧٠}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لە حەجی ماڵاوایيدا، فەضلی برام لە پاشکۆی پێغەمبەردا بوو، لەوکاتەدا، ژنێ لە هۆزی خەثعەم هات، پرسیاری هەبوو، فەزڵ دەستی کرد بە تەماشا کردنی ژنەکە، ژنەکەیش دەستی کرد

به تەماشاکردنی فەزڵ، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی نا بەڕووی فەزڵەوەو بەرچاوی گرت، تا رێگەی تەماشا کردنی بگرێ، ژنەکە گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! حەج کە فەرزی خودایە لەسەر بەندەکانی، کەوتۆتە سەر باوکم، لە حاڵێکا کە پیرە مێردێکی ئیختیاری وایە، خۆی بەسەر وڵاخەوە ناگرێ، جا ئایا مرۆڤی پەککەوتووی وا حەجی لەسەر دەمێنێ؟ وە ئاشکرایە، ئەگەر حەجی لەسەر دەمێنێ، کەخۆی ناتوانێ حەج بکا، ئایا دەبێ کە من لەباتی خۆی حەجی بۆ بکەم؟ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئا، حەجی لەسەر دەمێنێ، وە دەیشبێ کە تۆ حەجی بۆ بکەی، یا کەسێ تر حەجی بۆ بکا). ئەم پرسیارو وەڵامەیش لەکاتی حەجی ماڵاواییدا بوو. {تاج/٢، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ١٤٨٥}.

روونکردنەوە:

ئەم بەهرانە لەم فەرموودەیە وەردەگیرێن:

١. حەج فەرزە.

٢. کاتێ حەج لەسەر کەسێ پێویست بوو، ئەگەر لەبەر هۆیەکی رەوا خۆی نەیدەتوانی حەج بکا، دەبێ وەکیل حەجێ بگرێ، حەجی بۆ بکا، وەکیل حەج دروستە پیاو بێ یا ژن بێ، ئەگەر خۆی نەیکرد کەسوکاری هەڵ دەستن بەهەمان شت.

٣. فەزڵی کوڕی عەباس، هەق ئامۆزای پێغەمبەرە، برای هەقی ئیبنو عەباسە، لەیەك باوك و دایکن، کوڕی گەورەی ئیمامی عەباسە، لە غەزای مەککەو غەزای حونەینا لە خزمەت پێغەمبەردا بوو، لە حەجی ماڵاواییدا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ رێز لینان لە پاشکۆی خۆیەوە سواری کردبوو، لەکاتی شۆردنی تەرمی پیرۆزی پێغەمبەردا، عەلی و فەزڵ و ئوسامەی کوڕی زەید شۆردیان، هەر ئەوانیش تەرمەکەیان داهێڵایە ناو گۆڕەکەوە، عەلی تەرمەکەی دەشۆردو فەزڵ ئاوەکەی دەکرد بە دەستیدا، فەزڵ پیاوێکی جوانی، قژ جوانی سپیلکەی قۆز بوو، زۆر کەس فەرموودەیان لێیەوە گێڕاوەتەوە، وەك عەبدوڵڵای برای و ئەبو

هورەیرەو تەنانەت عەباسی باوکیشی یەك فەرموودەی لەوەوە گێڕاوەتەوە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خۆی ژنی بۆ هێناو، خۆی مارەیەکەیشی دا، یەك کچی لەدوا بەجێ ما، ناوی ئوم کولثووم بوو، شووی کرد بە حەسەنی کوڕی عەلی، لەپاش ئەو شووی کرد بە ئەبو مووسای ئەشعەری، راجیاییەکی زۆر هەیە لەبارەی مێژووی مەرگیەوە، وا دەردەکەوێ کە ئیبنو عەبباسی برای، ئەم فەرموودەیەی لە فەزڵی برایەوە وەرگرتووە). {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ١٤٨٥}.

٥١٧) چۆنێتی ئیحرام دابەستنی ژنی بێنوێژو ژنی زەیستان (٢٩٠٠ - ٢٩٠١)

باب: فِي الحَائِضِ وَالنُّفَسَاءِ إِذَا أَرَادَتَا الإِحْرَامَ

٦٥٠- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: نُفِسَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ بِمُحَمَّدِ بْنِ أَبِى بَكْرٍ بِالشَّجَرَةِ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَبَا بَكْرٍ يَأْمُرُهَا أَنْ تَغْتَسِلَ وَتُهِلَّ. {الحديث: ٢٩٠٠ = ٢٨٨٤ ف.م = فم. أبو داود. مناسك: ١٧٤٣. ابن ماجة. مناسك: ٢٩١، تحفة الأشراف: ١٧٥٠٢}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەسمائی کچی عومەیس، کە هاوسەری ئەبوبەکری صەدیق بوو، لە حەجی ماڵ ئاواییدا، لە نزیك درەختەکەی ذولحەیفە، موحەمەدی کوڕی ئەبوبەکری بوو، کاتێ پێغەمبەریان لە حاڵەکەی ئاگادار کردەوە، فەرمانی کرد بە ئەبوبەکری مێردی، کەپێی بڵێ، خۆی بشۆرێو ئیحرامی حەج دابەستێ.

٥١٨) باسی نیشانەی کاتو وادەو شوێنی دابەستنی ئیحرامی حەجو عەمرە (٢٧٩٥ - ٢٨٠٢)

باب: فِي المَوَاقِيتِ فِي الحَجِّ وَالعُمْرَةِ

٦٥١- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: وَقَّتَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ وَلأَهْلِ الشَّامِ الْجُحْفَةَ، وَلأَهْلِ نَجْدٍ: قَرْنَ الْمَنَازِلِ، وَلأَهْلِ

الْيَمَنِ: يَلَمْلَمَ، قَالَ: « فَهُنَّ لَهُنَّ وَلِمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِنَّ، مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ، فَمَنْ كَانَ دُونَهُنَّ فَمِنْ أَهْلِهِ، وَكَذَا فَكَذَلِكَ حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ يُهِلُّونَ مِنْهَا ». {الحديث: ٢٧٩٥ = ٢٧٧٩ فم. تجريد/٢/١٦٠، رقم: ٧٣٣ = ١٥٢٤، ١٥٢٦، ١٥٢٩، ١٥٣٠، ١٨٤٥. أبو داود. حج: ١٧٣٨. نسائى. حج: ٢٦٥٧ تحفة الأشراف: ٥٧٣٨}:

ئيبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) زولحولەيفە، كە ئێستا ناوداره بە بيرى عەلى، ئەو شوێنەى ديارى كردووە بۆ جێگەى ئيحرام دابەستنى خەڵكى مەدينە، وە بۆ خەڵكى شاميش جوحفە، وە بۆ خەڵكى نەجديش قەرنولەنازيل، وە بۆ خەڵكى يەمەنيش يەلەملەم، وە فەرمووى: (ئەم شوێنانە جێگەى ئيحرام دابەستنن بۆ ئەو كەسانەى كە دێن بۆ حەج و عەمرە، لە خەڵكى ئەم وڵاتانەو لە خەڵكى ئەو وڵاتانەى تريش كە بەسەر ئەم شوێنانەدا دێن بۆ حەج و عەمرە، وە كەسێ لەم شوێنانەى كە ناومان هێنان نزيكتر بوو، ئەوە جێگەى ئيحرام دابەستنى لەو شوێنەوەيە كە خەڵكى ئەوێيەو لەو شوێنەوەيە كە لێيەوە دەكەوێتە ڕێ! ئيتر هەروا بەم پێو دانە، هەتا نزيكتر بێ جێگە ئيحرام دابەستنەكەشى نزيكترە، تەنانەت خەڵكى مەككە، لەناو مەككەوە ئيحرام دادەبەستن). {تاج/٢، زنجيره: ٨٢، ژماره: ١٤٩٦}.

٦٥٢- عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ: أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) يُسْأَلُ عَنِ الْمُهَلِّ؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ (أَحْسِبُهُ رَفَعَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: مُهَلُّ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ، وَالطَّرِيقُ الآخَرُ الْجُحْفَةُ، وَمُهَلُّ أَهْلِ الْعِرَاقِ مِنْ ذَاتِ عِرْقٍ، وَمُهَلُّ أَهْلِ نَجْدٍ مِنْ قَرْنٍ، وَمُهَلُّ أَهْلِ الْيَمَنِ مِنْ يَلَمْلَمَ ». {الحديث: ٢٨٠٢ = ٢٧٨٦ فم}:

ئەبو زوبەير فەرمووى: بيستم لە جابيرى كوڕى عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) پرسيارى لێكرا، لەبارەى جێگەى ئيحرام دابەستنەوە، فەرمووى: لە پێغەمبەرم بيست دەيفەرموو: شوێنى ئيحرام دابەستنى خەڵكى مەدينە زولحولەيفەيە، لە ڕێگەى ترى مەدينەشەوە شوێنى ئيحرام دابەستنى خەڵكى مەدينە جوحفەيە، شوێنى ئيحرام دابەستنى خەڵكى عێراقيش زاتوعيرقە، كە چڵو دوو ميل لە

مەككەوە دوورە، شوێنی ئیحرام دابەستنی خەڵکی نەجد قەرنە، شوێنی ئیحرام دابەستنی خەڵکی یەمەن لە یەلەملەمەوەیە).

روونکردنەوە:

ئەبو زوبەیر گومانی بۆ پەیدا بوو بوو، کە جابیر ئەم فەرموودەیەی لە پێغەمبەر بیستووە، یانا؟ لەگەڵ ئەوەیشا فەرمووی: وادەزانم کە جابیر فەرمووی لە پێغەمبەرم بیست، دەیفەرموو: شوێنی ئیحرام دابەستنی خەڵکی مەدینە زولحولەیفەیە، لە رێگەی تری مەدینەشەوە شوێنی ئیحرام دابەستنی خەڵکی مەدینە جوحفەیە، شوێنی ئیحرام دابەستنی خەڵکی عێراقیش زاتوعیرقە، کە چڵو دوو میل لە مەککەوە دوورە، شوێنی ئیحرام دابەستنی خەڵکی نەجد قەرنە، شوێنی ئیحرام دابەستنی خەڵکی یەمەن لە یەلەملەمەوەیە).

٥١٩) بۆنی خۆش بۆ ئیحرامدار لەپێش ئیحرام دابەستندا (٢٨١٦ - ٢٨٣٦)

باب: الطِيبُ للمُحْرِمِ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ

٦٥٣- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) زَوْجِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَتْ: طَيَّبْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِيَدِي لِحُرْمِهِ حِينَ أَحْرَمَ، وَلِحِلِّهِ حِينَ أَحَلَّ، قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ. {الحديث: ٢٨١٨ = ٢٨٠٢ ف.م. تجريد/٢/١٦٤، رقم: ٧٣٩ = ١٥٣٩، ١٧٥٤، ٥٩٢٢، ٥٩٢٨، ٥٩٣٠. أبو داود. مناسك: ١٧٤٥. نسائى. حج: ٢٦٨٤. تحفة الأشْرَاف: ١٧٥١٨}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (درووودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لە هاوسەرە پاکیزەکانی) فەرمووی: بۆخۆم بۆنی خۆشم دەدا لە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەکاتی ئیحرام بەستندا، بەڵام لەپێش ئەوەدا کە ئیحرام ببەستێو بەرگی ئیحرام لەبەر بکا، وە هەروەها بۆ ئیحرام شکاندنیش، لەپاش رەجمی شەیتانو سەرتاشین، لەپێش ئەوەدا، کە تەوافی بەیت بکا، بۆنی خۆشم لە پێغەمبەر دەدا). {تاج/٢، زنجیرە: ٨٧، ژمارە: ١٥١٥}.

٦٥٤- عَنْ عَائِشَةُ (رضى الله عنها) قَالَتْ: كَأَنِّى أَنْظُرُ إِلَى وَبِيصِ الْمِسْكِ فِى مَفْرِقِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ مُحْرِمٌ. {الحديث: ٢٨٢٤ = ٢٨٠٨ فم. تجريد/١/٢٠٣، رقم: ١٨٩ = ٢٧١، ١٥٣٨، ٥٩١٨، ٥٩٢٣. نسائى. مناسك: ٢٦٩٤، أبو داود. مناسك: ١٧٤٦}:

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئێستاش هەر لەبەر چاومە کە چۆن شوێنی جیاکردنەوەی مووی سەری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە لە ناوەڕاستا مووەکەی سەری دەکرد بەدوو بەشەوە، بریسکەی میسکەکەی پێوە بوو، کە لەپێشی ئیحرام بەستندا لێی دابوو. {تاج/٢، زنجیرە: ٨٧، ژمارە: ١٥١٥}.

٥٢٠) میسك بۆن خۆشترین بۆنی خۆشە (٥٨٤٢ - ٥٨٤٥)
باب: المِسْكُ؟ أَطْيَبُ الطِّيبِ

٦٥٥- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) ذَكَرَ امْرَأَةً مِنْ بَنِى إِسْرَائِيلَ حَشَتْ خَاتَمَهَا مِسْكًا، وَالْمِسْكُ أَطْيَبُ الطِّيبِ. {الحديث: ٥٨٤٣ = ٥٨٣٥ فم}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ژنێ هەبوو لەنەوەی ئیسرائیل بوو، لە رەگەزی جوولەکە بوو، کورتە باڵا بوو، ویستی لەنێوانی دوو ژنی باڵا بەرزا بڕوا، جووتێ پانی بەرزی دارینی لەپێکرد، ئەموستیلەیەکی زێڕی ناوبۆشی پڕکرد لە میسك و دەرگای میسك تێخنینەکەی داخست کە دیارە میسك بۆن خۆشترین بۆنی خۆشە، جا لەسەر ئەوحاڵە لەنێوانی دوو ژنە باڵا بەرزەکەدا، دەستی کرد بە رۆیشتن، وەك ئەوان باڵای بەرز بوو، لەبەرئەوە کەس نەیناسیەوە کە ئەوە ژنە باڵا کورتەکەیە لەکاتی تێپەڕبوونەکەیدا، بەدەستی ئاوا ئاماژەی کرد). شوعبە، بۆ روونکردنەوەی ئاماژەی ژنەکە بەدەستی، دەستی خۆی راوەشان، کە ئاوایکردووە.

روونكردنەوە:

١.گەرچی میسك، لە دەردراوەكان (ئیفرازات)ی لەشی جۆرە ئاسكێكە، كەپێی دەگوترێ: (غَزَالُ المِسْك: ئاسكی میسك) بەڵام دادەنرێ بە پاك و هەڵگرتن و بەكارهێنان و كڕین و فرۆشتنی دروستە، چونكە كۆمەڵێ فەرموودەی ساخ لەم بارەیەوە هەیە.

٢. ئافرەت بەتایبەتی ژنی مێرددار، ئەگەر بۆ مەبەستی دروست، بەم جۆرە فێڵە رەوایە و بەم جۆرە حیلە شەرعییە، كەموكورتی خۆی داپۆشێ رەوایە و دروستە و گوناهی ناگا، بەڵكوو خێریشە، چونكە خۆی لەبەرچاوی مێردەكەی شیرین دەكاو ناشهێڵێ كە خەڵك غەیبەتی بكەن، بەڵام شتی وا لەبەر فیزو دەعیە و تەفرە دان و شتی تری وا نادروستە و تاوانە.

٥٢١) باسی داری عوودو كافوور (٥٨٤٢ - ٥٨٤٥)
باب: الأَلُوَّةُ وَالكَافُورُ

٦٥٦- عَنْ نَافِعٍ قَالَ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ (رضى الله عنهما) إِذَا اسْتَجْمَرَ اسْتَجْمَرَ بِالأَلُوَّةِ غَيْرِ مُطَرَّاةٍ، وَبِكَافُورٍ يَطْرَحُهُ مَعَ الأَلُوَّةِ ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا كَانَ يَسْتَجْمِرُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٥٨٤٥ = ٥٨٣٨ فم}:

نافیع (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: كاتێ عەبدوڵڵای كوڕی عومەر، بۆنی خۆشی بەكاردەهێنا، گەلێ جار بەدار عوودی رووت خۆی بۆنخۆش دەكرد، بۆنی خۆشی تری تێكەڵ نەدەكرد، گەلێ جاریش بە كافوری ئامێتەی دار عوود خۆی بۆنخۆش دەكردو دەیفەرموو: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئاوا خۆی بۆنخۆش دەكرد).

روونكردنەوە:

نافیعی كوڕی سەرجیس (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ) تابیعییە، هاوەڵی زۆری پێغەمبەری دیوە، ئازادكراوی ئیبنو عومەر بوو، فەقێشی بوو، فەرموودەی زۆری لەوەوە گێڕاوەتەوە، لە بنەڕەتدا خەڵكی مەغریبە، لە غەزایەكا د یل كراو بەرپشكی ئیبنو عومەر كەوت، لە خزمەتی ئیبنو عومەردا بوو تا كاتی مەرگی، زانستو

فەرموودەیەکی زۆری لە ئیبنو عومەر وەرگرت، عومەری کوڕی عەبولعەزیز، کاتێ جێنشین بوو، ناردی بۆ میصر، هەتا خەڵکەکەی لە شەریعەتو سوننەتی پێغەمبەردا شارەزا بکا، وە لەومەودایەدا رۆڵێکی جوانی بینی، زۆربەی فەرموودە زانە گەورەکان گێڕانەوەیان لێوە ئەنجام داوە، لەکۆی گێڕانەوەکانیا هەڵەی لێ نەبینراوە، ناسراوە بە نافیعی فەقیە، بوخاری دەفەرموێ: (دروستترین رشتەی فەرموودە: مالیکە، لە نافیعەوە، لە ئیبنو عومەرەوە). عەبدوڵڵای کوڕی عومەر دەیفەرموو: (نافیع بەهرەو خەڵاتی خوای گەورەیە، بەخشیوێتی بە ئێمەی گەلی ئیسلام). بەهێزترین را ئەوەیە کە ساڵی سەدو حەڤدەی کۆچی لە مەدینە، مەرگ بوو بەمیوانی (رەزاو رەحمەتی خودای گەورەی لێ بێ).

٥٢٢) باسی ریحانە. (٥٨٤٢ - ٥٨٤٥)

باب: فِي الريحان

٦٥٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ عُرِضَ عَلَيْهِ رَيْحَانٌ فَلاَ يَرُدُّهُ، فَإِنَّهُ خَفِيفُ الْمَحْمِلِ طَيِّبُ الرِّيحِ ». {الحديث: ٥٨٤٤ = ٥٨٣٧ فم. أبو داود. ترجُّل: ٤١٧٢. نسائى. زينة: ٥٢٧٤. تحفة الأشراف: ١٣٩٤٥}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەرکەسێ ریحانە، یا هەر بۆنێکی خۆشی پێشکەش کرا، دەستی پێوە نەنێو وەری بگرێ، چونکە سەرەڕای بۆنە خۆشەکەی هەڵگرتنیشی ئاسانو خۆشە). {تاج/٢، زنجیرە: ٥١، ژمارە: ٢٩٢٣}.

٥٢٣) ئیحرام دابەستن لەلای مزگەوتەکەی ذولحولەیفە. (٢٨٠٨ - ٢٨٠٩)

باب: الإحرام من عند مسجد ذى الحليفة

٦٥٨- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ يَقُولُ: بَيْدَاؤُكُمْ هَذِهِ الَّتِى تَكْذِبُونَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِيهَا! مَا أَهَلَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلاَّ مِنْ عِنْدِ الْمَسْجِدِ، يَعْنِى ذَا الْحُلَيْفَةِ. {الحديث: ٢٨٠٩ = ٢٧٩٢ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٤١ = ١٥٤١. نسائى: حج: ٢٥٥٨. أبو داود. حج: ١٧٧١. ترمذى. حج: ٨١٨}:

سالمی کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: بیستم لەباوکم دەیفەرموو: ئەم بەیدایەی کە ئێوە بەدرۆ دەڵێن پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەوێ ئیحرامی دابەست، شتی وانییە، چونکە بەبێ گومان کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەلای مزگەوتەکەی زولحولەیفەدا ئیحرامی دابەستو بەرگی ئیحرامی پۆشی).

٥٢٤) کاتی ئیحرام دابەستن، ئەوکاتەیە کە وڵاخەکەی ڕێك هەڵ دەستێتە سەرپێ (٢٨١٠ - ٢٧٩٤)

باب: الإهْلاَلِ حِينَ تَنْبَعِثُ الرَّاحِلَةُ

٦٥٩- عَنْ عُبَيْدِ بْنِ جُرَيْجٍ أَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ رَأَيْتُكَ تَصْنَعُ أَرْبَعًا لَمْ أَرَ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِكَ يَصْنَعُهَا. قَالَ: مَا هُنَّ يَا ابْنَ جُرَيْجٍ؟ قَالَ: رَأَيْتُكَ لاَ تَمَسُّ مِنَ الأَرْكَانِ إِلاَّ الْيَمَانِيَيْنِ. وَرَأَيْتُكَ تَلْبَسُ النِّعَالَ السِّبْتِيَّةَ، وَرَأَيْتُكَ تَصْبُغُ بِالصُّفْرَةِ، وَرَأَيْتُكَ إِذَا كُنْتَ بِمَكَّةَ أَهَلَّ النَّاسُ إِذَا رَأَوُا الْهِلاَلَ، وَلَمْ تُهْلِلْ أَنْتَ حَتَّى يَكُونَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: أَمَّا الأَرْكَانُ فَإِنِّى لَمْ أَرَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَمَسُّ إِلاَّ الْيَمَانِيَيْنِ، وَأَمَّا النِّعَالُ السِّبْتِيَّةُ فَإِنِّى رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَلْبَسُ النِّعَالَ الَّتِى لَيْسَ فِيهَا شَعَرٌ، وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا، فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا. وَأَمَّا الصُّفْرَةُ فَإِنِّى رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَصْبَغُ بِهَا فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَصْبَغَ بِهَا، وَأَمَّا الإِهْلاَلُ، فَإِنِّى لَمْ أَرَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُهِلُّ حَتَّى تَنْبَعِثَ بِهِ رَاحِلَتُهُ. {الحديث: ٢٨١٠ = ٢٧٩٤ فم. تجريد/١، رقم: ١٢٨ = ١٦٦، ١٥١٤، ١٥٥٢، ١٦٠٩، ٢٨٦٥، ٥٨٥١. أبو داود. حج: ١٧٧٢. نسائى. طهارة: ١١٧}:

عوبەیدی کوڕی جورەیج، بە عەبدوڵڵای کوڕی عومەری فەرموو: ئەی باوکی عەبدورەحمان! دەبینم کەتۆ چوارشت دەکەی نابینم کە زۆرینەی هاوەڵانی پێغەمبەر، لە برادەرانی تۆ، کە ئەو چوار شتە بکەن، هۆی ئەمە چییە؟ فەرمووی: ئەی کوڕی جورەیج! مەبەستت کام چوار شتەیە؟ عەرزیم کرد: دەتبینم لەکاتی تەوافی کابەدا، لەچوار گۆشەکەی کابە، تەنیا ئەو دوو گۆشەیە دەست پیادەهێنیو ماچیان دەکەی کە ناودارن بەدوو گۆشە یەمانییەکان، کە بڕێتین لە گۆشەی

حەجەرولئەسوەدو گۆشەی یەمانی، دوو گۆشەکەی تر کە پێیان دەگوترێ: دوو گۆشە شامییەکان نەماچیان دەکەیتو نەدەستیان پیادا دەهێنی، دەیشت بینم سۆلی سەبتیش لەپێ دەکەی، کە بەسۆلی چەرمی خۆشەکراوی بێ کولك و موو دەگوترێ، هەروا دەیشت بینم کە مووی خۆتو پۆشاکی خۆت بەڕەنگی زەرد رەنگ دەکەی، مەردومیش لە مەککە، کە مانگی نوێی قوربانیان دی، ئیتر ئیحرامی حەج یا عەمرە دادەبەستنو بەرگی ئیحرام لەبەردەکەن، کەچی تۆ کاتێ لە مەککە دەبی، هەتا رۆژی هەشتەمی مانگی قوربان، کە ناوداره بە رۆژی تەروییە، ئیحرام دانابەستیو، کە رۆژی تەروییە هات ئەوجا ئیحرام دادەبەستی، جا عەبدوڵڵای کوڕی عومەر فەرمووی: دەبا بۆت روون بکەمەوە کە بۆ وا دەکەم: من بۆیە بەس دەست دەهێنم بە دوو گۆشە یەمانییەکانی کابەداو تەنیا ئەو دوو گۆشەیە ماچ دەکەم، چونکە نەمدیوە کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بێجگە لەم دوو گۆشەیە گۆشەکانی تری کابە ماچ بکا، یا دەستیان پیادا بهێنێ، وە پێغەمبەریشم بەچاوی خۆم دیوە کە سۆلی سەبتی لەپێ دەکرد وە دەستنوێژی پێیەوە دەگرت، بۆیە منیش حەزدەکەم کە ئەو جۆرە سۆلە لەپێ بکەم، چونکە بتپەرستەکان زۆرتر سۆلی چەرمی خاویان لەپێ دەکرد، بەکارهێنانی رەنگی زەردیش لەبەرئەوەیە، کەمن خۆم دیومە کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) رەنگی زەردی بەکاردەهێنا، لەبەرئەوە منیش حەزدەکم ئەو رەنگە بەکاربهێنمو لەوەدا پێغەمبەر بکەم بەسەر مەشق بۆ خۆم، مەسەلەی ئیحرام دابەستنیش ئەوەی من دیومە، ئەمەیە: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) کاتێ ئیحرامی دادەبەست، کەوڵاخەکەی لەژێریدا هەڵدەستایە سەرپێو بەرەو مینا دەکەوتە ڕێ، بۆیە منیش وادەکەمو لەو کاتەدا ئیحرام دادەبەستمو حەج لەخۆم فەرز دەکەمو ئیتر دەست دەکەم بە لەببەیکە کردن!).

٥٢٥) دابەستنی حەج لەناو مەککەدا. (٢٩٠٢ - ٢٩٤١)

باب: فِي الإِهْلاَلِ بِالحَجِّ مِنْ مَكَّةَ

٦٦٠- عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: أَقْبَلْنَا مُهِلِّينَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِحَجٍّ مُفْرَدٍ، وَأَقْبَلَتْ عَائِشَةُ بِعُمْرَةٍ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِسَرِفَ عَرَكَتْ عَائِشَةُ حَتَّى إِذَا قَدِمْنَا طُفْنَا بِالْكَعْبَةِ وَالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ يَحِلَّ مِنَّا مَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَدْيٌ، قَالَ: فَقُلْنَا: حِلُّ مَاذَا؟ قَالَ: الْحِلُّ كُلُّهُ، قَالَ: فَوَاقَعْنَا النِّسَاءَ، وَتَطَيَّبْنَا بِالطِّيبِ، وَلَبِسْنَا ثِيَابَنَا، وَلَيْسَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَرَفَةَ إِلاَّ أَرْبَعُ لَيَالٍ، ثُمَّ أَهْلَلْنَا يَوْمَ التَّرْوِيَةِ، ثُمَّ دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَلَى عَائِشَةَ، فَوَجَدَهَا تَبْكِي، فَقَالَ: «مَا شَأْنُكِ؟» قَالَتْ: شَأْنِي أَنِّي قَدْ حِضْتُ وَقَدْ حَلَّ النَّاسُ وَلَمْ أَحْلِلْ، وَلَمْ أَطُفْ بِالْبَيْتِ، وَالنَّاسُ يَذْهَبُونَ إِلَى الْحَجِّ الآنَ، فَقَالَ: « إِنَّ هَذَا أَمْرٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ فَاغْتَسِلِي ثُمَّ أَهِلِّي بِالْحَجِّ ». فَفَعَلَتْ، وَوَقَفَتِ الْمَوَاقِفَ حَتَّى إِذَا طَهَرَتْ طَافَتْ بِالْكَعْبَةِ، وَالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، ثُمَّ قَالَ: « قَدْ حَلَلْتِ مِنْ حَجِّكِ وَعُمْرَتِكِ جَمِيعًا ». فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَجِدُ فِي نَفْسِي أَنِّي لَمْ أَطُفْ بِالْبَيْتِ حَتَّى حَجَجْتُ، قَالَ: « فَاذْهَبْ بِهَا يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ فَأَعْمِرْهَا مِنَ التَّنْعِيمِ ». وَذَلِكَ لَيْلَةَ الْحَصْبَةِ. {الحديث: ٢٩٢٩ = ٢٩١٣ فم. أبو داود. حج: ١٧٨٥. نسائي. حج: ٢٧٦٢. تحفة الإشراف: ٢٩٠٨}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەخزمەت پێغەمبەردا، کەوتینە ڕێ، لە شوێنی تایبەت ئیحرامی حەجمان بەجیا دابەست، بەڵام عائیشە بەس ئیحرامی عەمرەی دابەست، کەوتینەڕێ هەتا گەیشتینە سەریف، کە دەمیل لە مەککەوە دوورە، لەوێ عائیشە کەوتە سەر بێنوێژی، جا کاتێ گەیشتینە مەککە، لەوێ تەوافی بەیتمان کردو تەوافی صەفاو مەڕوەمان کرد، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێمان کرد: کە هەرکەسێ لەئێوە دیاریی بەیتی پێ نییە، با ئیحرامەکەی بشکێنێ). فەرمووی: گوتمان: قوربان بەم ئیحرام شکاندنە چیمان بۆ حەڵاڵ دەبێ، لەوەی کە بەهۆی ئیحرام بەستنەوە، لێمان قەدەغە بووە؟ فەرمووی: (هەموو شتێکتان بۆ حەڵاڵ دەبێتەوە، وەك پێش ئیحرام دابەستن).

جابیر فەرمووی: جا هەمانبوو حەڵاڵو هاوسەری خۆی لەگەڵدا بوو، وەك لەوەو پێش دروست بوو لەگەڵ حەڵاڵو هاوسەری خۆی، هەروا بۆنی خۆشمان دا لەخۆمانو جلو بەرگی ئاسایی خۆمان لەبەرکردەوەو بەرگی ئیحرامەکەمان دانا، هەمووی چوار شەومان مابوو بۆ شەوی عەرەفە، لەپاشا لە رۆژی هەشتی مانگا، کەپێی دەگوترێ رۆژی تەروییە، ئیحرامی حەجمان دابەستو بەرگی ئیحراممان پۆشیو دەستمانکرد بە لەببەیکە کردن!

لەپاشا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەچێ بۆلای عائیشەی هاوسەری، دەبینێ کە عائیشە دەگری، پێی دەفەرموێ: (چیتە خێرە کەوا دەگری؟) دەڵێ: ئەوەبوو من کەوتمە سەر بێنوێژیو خەڵك لەم ماوەیەدا، عەمرەیەکیان ئەنجامداو ئیحرامیان شکاند، ئێستایش ئەوەتا ئیحرامی حەجیان دابەستووەو دەڕۆن بۆ کێوی عەرەفە بۆ حەج، منیش نە عەمرەم کردو نە ئیحرامم شکاندو نە تەوافی بەیتم ئەنجامدا، ئابۆ ئەمە دەگریم.

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەمە شتێکی خوا کردەو خودا نووسیویەتی لەچارەی کچانی ئادەمو سووچی تۆی تیا نییە، دەی خۆت بشۆرەو غوسڵی سوننەتی ئیحرام دابەستن ئەنجام بدەو ئیحرامی حەج دابەستەو هەرچی حاجی دەیکا تۆیش بیکە، بەڵام تەوافی بەیت مەکە، تاپاك دەبیتەوە) عائیشەیش وایکردو هەموو مەڵبەندو وێستگاو کردارەکانی حەجی ئەنجامدا، لەمینا لە بێنوێژییەکەی پاکەوە بوو، ئەوسا تەوافی کابەی ئەنجام دا، هەروا سەعیی نێوانی صەفاو مەڕوەی ئەنجامدا. ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بە عائیشەی فەرموو: (ئێستا تۆ لە حەجو عەمرەکەت بوویتەوە). عائیشە فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! من ئەوە بووە بەگرێ لەدڵما کەبەر لە ئەنجامدانی حەج تەوافی بەیتم ئەنجام نەدا، هەروا سەعیی نێوانی صەفاو مەڕوە، بەهۆی ئەمەوە واهەست دەکەم کە لەچاو خەڵکی تردا من بەجێماوم؟!

پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ قەرەبوو و دڵدانەوەی عائیشە، بە عەبدورەحمانی برای عائیشەی فەرموو: (ئەی عەبدورەحمان! عائیشەی خوشکت ببە، لە تەنعیمەوە عەمرەیەکی پێ بکە). ئەم گفتوگۆو داستانی عەمرە کردنەی عائیشە لە تەنعیمەوە، لەشەوی حەصبەدا بوو. {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٩٢، ژمارە: ١٥٣٨ + تاج/٢، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ١٥٦٧ + زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ١٦١٧}.

٥٢٦) تەلبییە کردن. (٢٨٠٣ - ٢٨٠٧)

بابٌ: التَّلْبِيَةُ

٦٦١- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ إِذَا اسْتَوَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ قَائِمَةً عِنْدَ مَسْجِدِ ذِى الْحُلَيْفَةِ أَهَلَّ فَقَالَ: « لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لاَ شَرِيكَ لَكَ ». قَالُوا: وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يَقُولُ: هَذِهِ تَلْبِيَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). قَالَ: قَالَ نَافِعٌ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ، يَزِيدُ مَعَ هَذَا: لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ بِيَدَيْكَ، لَبَّيْكَ وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ. {الحديث: ٢٨٠٣ = ٢٧٨٧ فم. تجريد/٢، ژمارە: ٧٤٤ = ١٥٤٩ فتح البارى}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جاران کە وڵاخەکەی سەری دەخستە سەرکێوی بەیدا، لەلای مزگەوتەکەی زولحولەیفە رادەوەستا، ئەنجا ئیحرامی دادەبەست، واتە: نییەتی چوونە ناو حەجی دەهێنا بەگوتنی ئەم گوتەیە، دەیفەرموو:

{لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لاَ شَرِيكَ لَكَ} واتە:

پەروەردگارا! هەمیشە کەمەری بەندەگیم بەستوە بۆ جێبەجێ کردنی فەرمانی تۆ، تۆ بێ چوونو بێ هاوەڵی، سوپاسو ستایش هەر بۆ تۆیە، وە بەخششو نازو بەهرەو نیعمەتو دارایی‌و پاشایی‌و خاوەنیی، هەر لەخۆت دێو هەر لە خۆت جوانە، بێ چوونی‌و بێ هاوەڵی تۆ ئاشکراو نمایانە).

دەفەرموون: جاران عەبدوڵڵای کوڕی عومەر دەیفەرموو: ئەمە شێوەی تەلبییە کردنی پێغەمبەر خۆی بوو. فەرمووی: نافیع فەرمووی: عەبدوڵڵا ئەمەی دواوەیشی لەم تەلبییە پتر دەکرد، وەك پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەم وشانەی پێشەوە ئیحرامی دەبەستو ئەمەیشی لێ پتر دەکرد: {لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ بِيَدَيْكَ، لَبَّيْكَ وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ}. واتە:

پەروەردگارا! ئەی خودای من! من هەمیشە ملکەچم بۆ جێبەجێکردنی فەرمانی تۆ، تا خۆ شنوودیی‌و رەزامەندیی تۆ دەردەست بکەم، چاکە بەدەستی تۆ، ئومێدی هەرە گەورەم بە لوتفو کەرەمی تۆیە، هەرکردەوەیێ کە تۆ پەسەندی نەکەی مایە پووچو فیڕۆیە). {تاج/٢، زنجیرە: ٨٨، ژمارە: ١٥٢٠، چ/٤ = چاپی چوارەم}.

٥٢٧) ئیحرام دابەستنی حەجو عەمرە بەیەکەوە. (٣٠١٣ - ٣٠٢٢)

باب: في التلبية بالعمرة والحجّ

٦٦٢- عَنْ أنس (رضى الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَهَلَّ بِهِمَا جَمِيعًا: « لَبَّيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا، لَبَّيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا ». {الحديث: ٣٠١٨ = ٣٠٠٤ ف.م. بخاری. مغازی: ٤٣٥٣، ٤٣٥٤. أبو داود. مناسك: ١٧٩٥. نسائی. حج: ٢٧٢٨}:

ئیمامی ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بۆ خۆم گوێم لێبوو، لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە حەجی مالاوایيدا، ئیحرامی حەجو عەمرەی بەیەکەوە دابەستو فەرمووی: نیتمە ئیحرامی عەمرەو حەج دادەبەستم بۆ تۆ ئەی خودایە). {تاج/٢، زنجیرە: ٩١، ژمارە: ١٥٣٣، ١٥٣٢}.

٦٦٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُهِلَّنَّ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرَّوْحَاءِ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا أَوْ لَيَثْنِيَنَّهُمَا ». {الحديث: ٣٠٢٠ = ٣٠٠٦ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لەسەر بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەوکەسە کە گیانی منی بەدەسە، کە خودای گەورەو باڵا دەسە، عیسای کوڕی مەریەم، کاتێ لە ئاخر زەمانا، لەکۆتایی رۆژگارا، لە ئاسمانەوە دێتە خوارەوە بۆسەر زەوی، ئەم ئایینی پیرۆزی ئیسلامە بەردەوامەو ئەویش کاری پێ دەکا، تەنانەت لە فەججورەوحاوە، کە ناوی شوێنێکە، لە بەینی مەککەو مەدینەدا، شەش میل لە مەدینەوە دوورە، تەنانەت عیسا، کاتێ دێتە خوارەوە دەچێ بۆ حەجو عەمرە، لە فەججورەوحا ئیحرامی حەج، یا ئیحرامی عەمرە، یا هەردووکیان پێکەوە دادەبەستێو حەجو عەمرە وەك موسوڵمانان ئەنجام دەدا). {بڕوانە: تاج/٥، لاپەڕە: ٦٣٩، زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ٥٦٢٧ هەتا ژمارە: ٥٦٣٢. چ/٤ بۆ تێگەیشتنی تەواو لەم فەرموودەیەی ئێرە}.

٥٢٨) حەجکردن بەجیا بەبێ عەمرە. (٢٩٨٤ - ٢٩٨٦)

باب: فِي إِفْرَادِ الحَجِّ

٦٦٤- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ: أَهْلَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِالْحَجِّ مُفْرَدًا (وَفِي رِوَايَةٍ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَهَلَّ بِالْحَجِّ مُفْرَدًا. {الحديث: ٢٩٨٤ = ٢٩٧٠ فم}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لە خزمەت پێغەمبەردا، لە حەجی ماڵاواییدا، لەگەڵ پێغەمبەر خۆیدا، نێتی حەجمان، بەجیا بەبێ عەمرە دابەست. لەگێڕانەوەیەکا: پێغەمبەری خودا، (درودی خودای لەسەر بێ) حەجی بەتەنها کرد، واتە: حەجی بەتەنیا، بەجیا بەبێ عەمرە کرد).

٦٦٥- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَفْرَدَ الْحَجَّ. {الحديث: ٢٩١٣ = ٢٨٩٧ ف.م}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ)، حەجی بەجیا، بەبێ عەمرە کرد).

٥٢٩) كردنی حەج و عەمرە بەیەكەوە. (٢٩٨٤ - ٢٩٨٦)

باب: القِرانُ بَيْنَ الحَجِّ وَالعُمْرَةِ

٦٦٦- عَنْ بَكْرِ بن عبدالله عَنْ أنسٍ (رضى الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) يُلَبِّى بِالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ جَمِيعًا، {قَالَ بَكْرٌ}: فَحَدَّثْتُ بِذلِكَ ابْنَ عُمَرَ فَقَالَ: لَبَّى بِالْحَجِّ وَحْدَهُ، فَلَقِيتُ أنسًا، فَحَدَّثْتُهُ بِقَوْلِ ابْنِ عُمَرَ فَقَالَ أَنَسٌ: مَا تَعُدُّونَنَا إلاَّ صِبْيَانًا! سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « لَبَّيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا ». {الحديث: ٢٩٨٥ - ٢٩٧١ ف.م}:

بەكری كوڕی عەبدوڵڵا فەرمووی: ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەحەجی ماڵاواییدا، بۆخۆم گوێم لێبوو، لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئیحرامی حەج و عەمرەی بەیەكەوە دابەستو فەرمووی: (لَبَّيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا: نێتمە عەمرەو حەجم پێكەوە دابەست بۆ تۆ ئەی پەروەردگارم!).

بەكر فەرمووی: جا ئەم فەرموودەیەی ئەنەسم باسكرد بۆ ئیبنو عومەر، كە ئەنەس دەفەرموێ لە حەجی ماڵاواییدا پێغەمبەر عەمرەو حەجی پێكەوە دابەست، ئیبنو عومەر فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەو حەجەدا، بەس حەجی بەتەنیا دابەست. لەوەدوا كە گەیشتمەوە بە ئیمامی ئەنەس، عەرزم كرد، فەرموودەكەی تۆم گێڕایەوە بۆ ئیبنو عومەر، كەچی ئەو وەهای گوت؟ ئەنەس فەرمووی: دیارە لەئێوە وایە، كە ئەوكاتە من منالكار بووم، لەبەرئەوە زەبتی چۆنێتیی ئیحرام دابەستنی پێغەمبەرم نەكردووە، من ئەوكاتە تەمەنم بیست ساڵ بوو، پیاوێ كامڵ بووم، من بۆخۆم لە پێغەمبەرم بیست، لەكاتی ئیحرام دابەستندا، فەرمووی: (لَبَّيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا: نێتمە عەمرەو حەجم پێكەوە دابەست بۆ تۆ ئەی پەروەردگارم!).

روونكردنەوە:

١- لە فەتحولمولهیمدا، لە راڤەی ئیهلالدا، لە فەرموودەی ژمارە: (٢٧٨٨)دا، دەفەرموێ: (قَوْلُهُ: أَهَلَّ، إلخ: أى رَفَعَ صَوْتَهُ بِالتَّلْبِيَةِ، وَنَوَى أَحَدَ النُّسُكَيْنِ، أَوْ بِهِمَا)

بڕوانە ژمارە: (٢٩٤٨) هەتا ژمارە: (٢٩٥٢) لە شەرحی نەوەوی لەسەر صەحیحی موسلیم.

٢- بۆ تەئویلی ئەو جیاوازییەی کە لەنێوانی ئەم کۆمەڵە فەرموودەو چەندین فەرموودەی تردا هەیە، کە ئایا حەجەکەی پێغەمبەر لەسەر شێوەی إفراد بووە، یا لەسەر شێوەی قیران بووە، یا لەسەر شێوەی تەمەتتوع بووە، نەوەوی ئاوا تەئویلی دەکا: رێگەی جەمع لەنێوانی ئەم فەرموودانەدا ئاوایە: لەسەرەتاوە موفرید بووە، لەپاشا بووە بە قارین، مەبەستیش لە تەمەتتوع تەمەتتوعی لوغەوییە، کە مەبەست لێی (إِنْتِفَاع وإِرْتِفَاقە)، چونکە قارینیش وەك موتەمەتتیع سوود لە تێکەڵکردنی حەجو عەمرە دەبینێو یەك کردار لەجیاتی هەردوکیان دەکا.

٥٣٠) حەج لەسەر شێوەی تەمەتتوع، کە ئەوەیە ئیحرامی عەمرە ببەستێو تەواوی بکاو لەهەمان ساڵا حەجیش بکا. (٢٩٥٣ - ٢٩٧١)

بابٌ: فِي مُتْعَةِ الحَجِّ

٦٦٧- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رضى الله عنه) قَالَ: تَمَتَّعْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، وَلَمْ يَنْزِلْ فِيهِ الْقُرْآنُ، قَالَ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ، مَا شَاءَ. {الحديث: ٢٩٦٨ = ٢٩٥٤ فم. تجريد/٢، ژمارە: ٧٥٧ = ١٥٧١، ٤٥١٨. تحفة الأشراف: ١٠٨٥٠}:

لە تەجریدی بوخاریدا دەفەرموێ: موطەرریف فەرمووی: لەسەرە مەرگا، عیمرانی کوڕی حوصەین، (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی پێم: فەرموودەیەکت پێ دەڵێم، هیوایە کە خودا بیکا بە مایەی بەهرە بۆت: لە خزمەت پێغەمبەر خۆیدا (درووودی خودای لەسەر بێ) تەمەتتوعی حەجمان کردووە، وە هەتا خۆشی کۆچی دوایی کرد ئەم کارە لەسەر ئەم شێوەیە وەك خۆی مابوو، نە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەپێش مەرگیدا یاساخی کردبوو، وە نە قورئان قەدەغەی کردبوو. {تاج/٢، زنجیرە: ٩١، ژمارە: ١٥٣٦ = مسلم. حج: ٢٩٦٤}.

لەگێڕانەوەی تەجریددا ئاوایە:

عيمرانـــی كـــوڕی حوصـــەين (رەزای خودايـان لێ بـێ) فـــەرمووی: ئايـــەتی پشـــوودانو حەسانەوە، لەنێوانی عـەمرەو حەجدا، كـە نـاوداره بـە ئايـەتی تەمـەتتوعی حـەج، لەنامـەی پـيرۆزی خـوادا هـاتووە، ئێمـە خۆمـان لەگـەڵ حـەزرەت خۆيـدا، عـەمرەو حەجمان لەسەر ئەو شێوەيە كەوا لە ئايەتەكەدا كردووە، وە هەتا حەزرەتيش (درووودی خودای لەسەر بێ) كۆچی دوايی كرد، ئەم كارە لەسەر ئەم شێوەيە وەك خۆی مابوو، وە نـە قورئان قەدەغەی كردبوو، وە نە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) ياساخی كردبوو، ئـيتر هەنـدێ كـەس (وەك ئيمـامی عومـەر، يـا ئيمـامی عوسمـان) لـەلای خۆيـەوە، بـە بۆچوونی خۆی شتێ بڵێ، كە جيابێ لەم شێوەيەی كەمن لـەم فەرموودەيـەدا روونم كردەوە، ئەوە لەبەرئەوەی بەڕای خۆيەتی بايەخی نييە.

٦٦٨- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رضـی الله عنهمـا) قَـالَ: تَمَتَّـعَ نَبِـيُّ اللَّـهِ (صـلى الله عليه وسلم)، وَتَمَتَّعْنَا مَعَهُ. {الحديث: ٢٩٦٩ = ٢٩٥٥ ف.م = فم}:

عيمرانی كوڕی حوصەين (رەزای خودايان لێ بـێ) فەرمووی: پێغەمبەری خـودا (درووودی خودای لەسەر بێ) لە حەجەكەيدا، كە لەپاش كۆچكردن كردی، كە ناوداره بە حەجی مـاڵاوايی، كە لەپاش كۆچ تـەنها ئـەو حەجـەی كـردووە، كـە لەسـاڵی دەی كۆچـيدا كـردی، كـە نزيكـەی سـەد هـەزار موسـوڵمان، لـە خزمەتيـدا، حـەجيان ئەنجامـدا، جـا عيمـران فـەرمووی: پێغەمبـەر (درووودی خـودای لەسـەر بـێ) لـەو حەجـەدا تەمـەتتوعی ئەنجامـدا، وە ئێمەيش لە خزمەتيدا، لەو حەجەدا تەمەتتوعمان ئەنجامدا).

٦٦٩- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضی الله عنهما) قَالَ: قَدِمْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّـهِ (صـلى الله عليه وسلم) وَنَحْنُ نَقُولُ: لَبَّيْكَ بِالْحَجِّ، فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليـه وسـلم) أَنْ نَجْعَلَهَـا عُمْـرَةً. {الحـديث: ٢٩٤٠ = ٢٩٢٥ فـم. بخـاری. حـج: ١٥٧٠. تحفـة الأشـراف: ٢٥٧٥}:

جـابيری كـوڕی عەبـدوڵێ (رەزای خودايـان لێ بـێ) فـەرمووی: لەحـەجی ماڵاوايـيدا، كـە چووين بۆ حەج، لە شوێنی ئيحرام دابەستن دەمـانگوتو ئـاوا ئيحراممـان دابەسـت:

(نیّتمه ئیحرامی حەجم بۆ تۆ دابەست ئەی خودایە!). بەڵام لەوەدوا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێمان کرد، کە بیکەین بە عەمرە.

٥٣١) کەسێ بە حەج ئیحرامی دابەستبێو دیاری (هەدێ)ی بەیتی پێ بێ (٢٩٠٢ - ٢٩٤١)

باب: مَنْ أَحْرَمَ بِالحَجِّ وَمَعَهُ الهَدْيُ

٦٧٠- عَنْ مُوسَى بْنُ نَافِعٍ قَالَ: قَدِمْتُ مَكَّةَ مُتَمَتِّعًا بِعُمْرَةٍ قَبْلَ التَّرْوِيَةِ بِأَرْبَعَةِ أَيَّامٍ، فَقَالَ النَّاسُ: تَصِيرُ حَجَّتُكَ الآنَ مَكِّيَّةً، فَدَخَلْتُ عَلَى عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ فَاسْتَفْتَيْتُهُ؟ فَقَالَ عَطَاءٌ: حَدَّثَنِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الأَنْصَارِيُّ أَنَّهُ حَجَّ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَامَ سَاقَ الْهَدْيَ مَعَهُ، وَقَدْ أَهَلُّوا بِالْحَجِّ مُفْرَدًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَحِلُّوا مِنْ إِحْرَامِكُمْ، فَطُوفُوا بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَقَصِّرُوا وَأَقِيمُوا حَلاَلاً حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ فَأَهِلُّوا بِالْحَجِّ، وَاجْعَلُوا الَّتِي قَدِمْتُمْ بِهَا مُتْعَةً ». قَالُوا: كَيْفَ نَجْعَلُهَا مُتْعَةً وَقَدْ سَمَّيْنَا الْحَجَّ؟ قَالَ: « افْعَلُوا مَا آمُرُكُمْ بِهِ، فَإِنِّي لَوْلاَ أَنِّي سُقْتُ الْهَدْيَ، لَفَعَلْتُ مِثْلَ الَّذِي أَمَرْتُكُمْ بِهِ، وَلَكِنْ لاَ يَحِلُّ مِنِّي حَرَامٌ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ »، فَفَعَلُوا. {الحديث: ٢٩٣٧ = ٢٩٢١ ف.م. تجريد/٢، لاپەڕە: ١٨٣، ژمارە: ٧٥٦ = ١٥٦٨. تحفة الأشراف: ٢٤٩٠}:

موسای کوڕی نافیع (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: چووم بۆ حەج، لەسەر شێوەی حاجی موتەمەتتیع، کاتێ گەیشتمە مەککە، عەمرەم ئەنجامدا لەپێش ڕۆژی تەرویيەدا بەچوار ڕۆژ، خەڵکەکە گوتیان: حەجەکەت بوو بە حەجێکی مەککەیی، پاداشی کەمە، چونکە ئەرکی کەمە، جا منیش بوو بەگرێ لەدڵماو چووم بۆ خزمەتی زانای پایە بەرز: عەتای کوڕی ئەبو ڕەباحو لەم لایەنەوە پرسیارم لێی کرد؟

عەتاء فەرمووی: جابیری کوڕی عەبدوڵڵای ئەنصاری گێڕایەوە بۆم فەرمووی: لە حەجی ماڵاواییدا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وشتری دیاریی بەیتی لەگەڵ خۆی برد، من خۆم لە خزمەتیدا چووم بۆ حەج، لەو حەجەدا حەجکاران بەس

ئیحرامی حەجیان بەجیا دابەستبوو، لەسەر شێوەی ئیفراد، کە بریتییە لە کردنی حەج بەتەنها بەبێ عەمرە، جا کاتێ گەیشتینە مەککە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەهاوەڵانی خۆی فەرموو: (ئەوەی لەئێوە حەیوانی دیاریی بەیتی نیشانە نەکردووە، با حەجەکەی هەڵوەشێنێتەوەو بیکا بە عەمرە، لەسەر ئەم شێوەیە: تەوافی بەیتو سەعی نێوانی صەفاو مەڕوە بکاو مووی سەری کورت بکاتەوە، ئیتر کردارەکانی عەمرە تەواو، ئیتر لەوەپاش لەم ماوەیەدا بەبێ ئیحرام لە مەککە بمێنێتەوە، هەتا رۆژی تەرویيە، کە رۆژی هەشتەمی مانگی قوربانە، جا ئەوانەی کە لەسەر ئەم شێوە ئیحرام دەشکێنن ئەوسا سەرلەنوێ لەناو مەککەوە ئیحرامی حەج بەجیا دابەستنەوە، وە ئەو حەجەی کە بەتەنها، لەپێش هاتنتان بۆ مەککە ئیحرامیتان بەستبوو لەسەر ئەم شێوەیەی باسکرا بیکەن بە عەمرە، وە لەم ماوەیەدا هەتا رۆژی تەرویيە پشوو وەرگرنو بیکەن بە حەسانەوە).

حاجیان فەرموویان: چۆن بیکەین بە عەمرەو پشوو وەرگرین، خۆ ئێمە لەسەرەتاوە ناوی حەجمان لێ ناوەو نیتی حەجمان هێناوە، کەواتە ئیتر چۆن بیکەین بە عەمرە؟ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (من چیتان پێ دەڵێم بەبێ چەندو چوون بیکەن، خۆشم لەبەرئەوە نەبێ کە ئاژەڵی دیاری بەیتم لەگەڵ خۆم هێناوە دەنا هەمان شتم دەکرد کە بەئێوە دەڵێم بیکەن، بەڵام ئەو شتانەی کە بەهۆی ئیحرام دابەستنەوە لەمن قەدەغە بوون، بۆم رەواو حەڵاڵ نابنەوە، هەتا ئاژەڵە دیارییەکانم نەگەنە جێگەی دیاریکراوی خۆیانو کاتی سەربڕینیان نەیەت، کە ئەوەیە لە رۆژی دەی قوربانا لە مینا سەربڕێنو بدرێن بە پێشیاوان).

ئەنجا ئێمەش وەك حەزرەت فەرمووی، ئەوانەمان کە دیاریی بەیتیان پێ نەبوو، تەوافی بەیتو سەعی نێوانی صەفاو مەڕوەمان کردو مووی سەرمان کورت کردەوەو ئیحراممان شکاندو چووینە لای ژنی خۆمانو وەك جاران جلو بەرگی ئاساییمان پۆشییەوە، وە تاقی ئێوارەی رۆژی تەرویيە، سەرلەنوێ لەناو مەککەوە ئیحرامی حەجمان دابەستەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ١٥٢٧ + ژمارە: ١٥١٨، زنجیرە: ٨٧}.

٥٣٢) سرینەوەی ئیحرام شکاندنی حەجو کردنی بەعەمرە، وە فەرمانکردن بە تەواوکردنی حەج. (٢٩٤٨ - ٢٩٥٢)

باب: نَسْخُ التَّحَلُّلِ مِنَ الإِحْرَامِ والأَمْرُ بِالتَّمَامِ

٦٧١- عَنْ أَبِى مُوسَى (رضى الله عنه) قَالَ: قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ مُنِيخٌ بِالْبَطْحَاءِ فَقَالَ: « بِمَا أَهْلَلْتَ؟ ». قَالَ: قُلْتُ أَهْلَلْتُ بِإِهْلاَلِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم)، قَالَ: « هَلْ سُقْتَ مِنْ هَدْىٍ؟ » قُلْتُ: لاَ. قَالَ: « فَطُفْ بِالْبَيْتِ، وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ حِلَّ »، فَطُفْتُ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَبِالْمَرْوَةِ، ثُمَّ أَتَيْتُ امْرَأَةً مِنْ قَوْمِى فَمَشَطَتْنِى وَغَسَلَتْ رَأْسِى، فَكُنْتُ أُفْتِى النَّاسَ بِذَلِكَ فِى إِمَارَةِ أَبِى بَكْرٍ، وَإِمَارَةِ عُمَرَ (رضى الله عنهما)، فَإِنِّى لَقَائِمٌ بِالْمَوْسِمِ، إِذْ جَاءَنِى رَجُلٌ فَقَالَ: إِنَّكَ لاَ تَدْرِى مَا أَحْدَثَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فِى شَأْنِ النُّسُكِ، فَقُلْتُ: أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ كُنَّا أَفْتَيْنَاهُ بِشَىْءٍ فَلْيَتَّئِدْ، فَهَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قَادِمٌ عَلَيْكُمْ، فَبِهِ فَائْتَمُّوا، فَلَمَّا قَدِمَ، قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا هَذَا الَّذِى أَحْدَثْتَ فِى شَأْنِ النُّسُكِ؟ قَالَ: إِنْ نَأْخُذْ بِكِتَابِ اللَّهِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: (وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ) وَإِنْ نَأْخُذْ بِسُنَّةِ نَبِيِّنَا محمد (صلى الله عليه وسلم) فَإِنَّ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) لَمْ يَحِلَّ حَتَّى نَحَرَ الْهَدْىَ. {الحديث: ٢٩٥٠ = ٢٩٣٥ ف.م. تجريد/٢، رقم: ٧٤٨ = ١٥٥٩، ١٥٦٥، ١٧٢٤، ١٧٩٥، ٤٣٤٦، ٤٣٩٧. نسائى. حج: ٢٧٣٧ تحفة الأشراف: ٩٠٠٨}:

ئەبو مووسا (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەساڵی دەی کۆچیدا، ناردمی بۆ یەمەن، کردمی بەسەرکارو بەرپرسی سەر هۆزەکەی خۆم، جا ساڵی حەجی ماڵاوایی چووم بۆ حەج، کە چوومە بەرەوە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە بەطحاء (ئەبطەح = بەطحاء = موحەصصەب = تەحصیب = حەصبە = خەیفی بەنی کینانە — تاج/٢، ژمارە: ١٦١٧ چ/٤) دابەزی بوو، لەسەرەتای حەجەوە بوو، فەرمووی: (ئیحرامت چۆن دابەستووە؟) گوتم: ئاوا ئیحرامم دابەستووە: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چۆن ئیحرامی دابەستووە منیش وەك ئیحرام بەستنەکەی ئەو ئیحرامم دابەست. فەرمووی: (ئاژەڵی دیاری بەیتت هێناوە لەگەڵ خۆت، کە لەشەرعا پێی دەگوترێ: هەدیی بەیت؟). گوتم: نەء، پێم نییە.

فەرمووی: (دەی کەواتە مادەم دیاریی بەیتت لەگەڵ خۆت نەهێناوە، بڕۆ تەوافی بەیتو تەوافی صەفاو مەڕوە بکە، ئەوجا ئیحرام بشکێنەو تەمەتتوعو خۆشی وەربگرە). منیش وامکرد، فەرمانەکانی پێغەمبەرم بەجێهێناو ئەوجا ئیحرامم شکاندو چووم بۆلای ژنێ لە خزمانی خۆم، کە خۆیی (مەحرەم)م بوو، قژەکەمی بۆ شانە کردمو سەری بۆ دۆزیمو پاك شۆردی بۆم. ئیتر ئاوا لەسەر ئەم شێوەیەی باسمکرد، فەتوام بۆ حاجیان دەدا، کە ئەوەی دیاریی بەیتی پێ نەبێ دەتوانێ حەجەکەی بکا بە عەمرەو لەوەدوا ئیحرام بشکێنێ تا رۆژی تەرویيە، ئەوسا حەج دابەستێتەوە لەسەر شێوەی تەمەتتوعو حەسانەوەو پشوودان، لەسەردەمی فەرمانڕەوایيو جێنشینی ئەبوبەکردا، هەتا سەردەمی فەرمانڕەوایيو جێنشینیی عومەر بەردەوام بووم لەسەر ئەم فەتوا دانە، جا ساڵێ لەکاتی حەجدا، لە مەڵبەندێ لە مەڵبەندەکانی کۆبوونەوەی حاجیان، وەك جاران ئەم فەتوایەم دەدا، لەم کاتەدا پیاوێ هات بۆلام، گوتی: تۆ کە ئەم فەتوایە دەدەیو بەردەوامی لەسەری، ئاگات لەوەنییە، کە فەرمانڕەوای موسوڵمانان، عومەری کوڕی خەتاب، لەم بارەیەوە چی دەفەرموێو ڕای چۆنە، جا منیش بە خەڵکەکەم گوت: ئەی موسوڵمانینە! ئەوەی کە من فەتوای تەمەتتوعم بۆی داوە، با پەلەنەکاو چاوەڕوان بکا هەتا فەرمانڕەوای موسوڵمانان تەشریف دێنێ، ئەو چی فەرموو پەیڕەوی ئەو بکەن، جا کاتێ عومەر کە فەرمانڕەوای موسوڵمانان بوو هات، عەرزیم کرد: ئەی فەرمانڕەوای موسوڵمانان! لەسەر چی بنیاتێ رێگریی لە حەج لەسەر شێوەی حەسانەوەو تەمەتتوع دەکەی؟ فەرمووی: من ئیحرام ناشکێنمو رام وانییە، چونکە شتی وا پێچەوانەی نامەی خوداو سوننەتی پێغەمبەرە (دروودی خودای لەسەر بێ)، ئەوەتا قورئان، کە نامەی خودای گەورەو سەروەرە بەدەق دەفەرموێ: {وَأَتِمُّواْ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّهِ} واتە: ئەی موسوڵمانەکان! حەجو عەمرەتان کە دەست پێکرد، تەواویان بکەن، وە هەر بۆ خودا ئەنجامیان بدەن).

خۆ ئەگەر کار بە سوننەتی پێغەمبەریش بکەین، پێغەمبەر خۆی (درودی خودای لەسەر بێ) کە حەجی دابەست، ئیتر ئیحرامی نەشکان، هەتا ئاژەڵە دیاریی بەست (حەرەم)ی سەربڕی). {بڕوانە: تاج/٢، لاپەڕە: ١٨٨، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ١٥٢٧، ج/٤}.

٦٧٢- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رضى الله عنه) قَالَ: كَانَتِ الْمُتْعَةُ فِي الْحَجِّ لأَصْحَابِ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وسلم) خَاصَّةً. {الحديث: ٢٩٥٥ = ٢٩٤١ ف.م. نسائى. حج: ٢٨٠٨. ابن ماجة. مناسك: ٢٩٨٥. تحفة الأشراف: ١١٩٩٥}:

ئەبو زەر (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: (پشودانو حەسانەوە لە حەجا، کە ناسراوە لە زاراوی یاسا نامەی خوادا بە موتعەی حەج، تەنیا تایبەت بوو بۆ هاوەڵانی پێغەمبەرو بەس.

روونکردنەوە:

ئیمامی نەوەوی دەفەرموێ: مەبەستی ئەبو زەر ئەوە بووە کە حەج فەسخ بکرێو بکرێ بە عەمرە، وەك لە حەجی ماڵاواییدا هاوەڵانی پێغەمبەر، بە فەرمانی پێغەمبەر، ئەوەیان کردو ئەوانەی دیاری بەیتیان پێ نەبوو، حەجەکەیان هەڵوەشانەوەو کردیان بە عەمرە، ئیمامی نەوەوی دەفەرموێ: مەبەستی ئەبو زەر ئەوەیە کە ئەم جۆرە فەسخە تایبەت بووە بە هاوەڵانەوە، دەنا مەبەستی ئەبو زەر ئەوە نییە کە کردنی حەج لەسەر شێوەی تەمەتتوع پووچو نادروستە، کە تەمەتتوع یەکێکە لەسێ شێوە کارەکانی کردنی حەجو عەمرە کە بەکۆی را کارێ پەسەندە.

٥٣٣) دیاری بەیت مەرجە بۆ جووتکار (قارن) واتە: کەسێ حەجو عەمرە بخاتە پاڵ یەکو بەیەکەوە بیانکات. (٢٩٧٩ - ٢٩٨٣)

بابٌ: الهَدْيُ فِي القِرَانِ بَيْنَ الحَجِّ وَالعُمْرَةِ

٦٧٣- عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما) خَرَجَ فِي الْفِتْنَةِ مُعْتَمِرًا، وَقَالَ: إِنْ صُدِدْتُ عَنِ الْبَيْتِ صَنَعْنَا كَمَا صَنَعْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)،

فَخَرَجَ فَأَهَلَّ بِعُمْرَةٍ، وَسَارَ حَتَّى إِذَا ظَهَرَ عَلَى الْبَيْدَاءِ الْتَفَتَ إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ: ((مَا أَمْرُهُمَا إِلاَّ وَاحِدٌ. أُشْهِدُكُمْ أَنِّي قَدْ أَوْجَبْتُ الْحَجَّ مَعَ الْعُمْرَةِ))، فَخَرَجَ حَتَّى إِذَا جَاءَ الْبَيْتَ طَافَ بِهِ سَبْعًا وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعًا، لَمْ يَزِدْ عَلَيْهِ وَرَأَى أَنَّهُ مُجْزِئٌ عَنْهُ، وَأَهْدَى. {الحديث: ٢٩٧٩ = ٢٩٦٥ ف.م. بخاري. حج: ١٦٢٩، ١٦٤٠، ١٦٩٣، ١٧٠٨، ١٧٢٩، ١٨٠٦، ١٨٠٧، ١٨٠٨، ١٨١٠، ١٨١٢، ١٨١٣، ٤١٣٠، ٤١٨٤، ٤١٨٥. نسائي. حج: ٢٧٤٥}:

نافيع (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لەکاتی ئاژاوەکەی کە حەجاج هات بۆ کوشتاری عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیر، کە پەنای بردبووە بەربەیت، لەو سەردەمەدا عەبدوڵڵای کوڕی عومەر دەرچوو بچێت بۆ عەمرە، فەرمووی: ئەگەر قەدەغە کرام لە تەوافی بەیت، کاتی خۆی کە قەدەغەیان کردین، کە لەخزمەت پێغەمبەردا چووین بۆ عەمرە، لەساڵی ڕێکەوتنەکەی حودەیبییەدا، ئەوکاتە چیمان کرد ئێستەیش هەمان شت دەکەین و ئیحرامەکەمان دەشکێنین، وەك لە خزمەت پێغەمبەرا، ساڵی حودەیبییە ئیحرامی عەمرەکەمان شکاند.

جا لەمەدینەوە کەوتە ڕێو نێتی عەمرەی هێناو ڕۆیشت هەتا گەیشتە زولحولەیفە، لەوێ دەنگی بە لەببەیکە کردن بەعەمرە بەرزکردەوە، ئەوجا کەوتە ڕێ هەتا گەیشتە بەیداء، ڕووی کردە هاوڕێکانی خۆی و فەرمووی: کاروباری حەج و عەمرە وەك یەکە لەوەدا، کە دروستە ئیحرام بشکێنرێ، لەکاتی قەدەغەکردن (ئیحصار)دا، ئێوە بە شایەت بن کەوا ئیحرامی حەجیشم دابەست لەگەڵ عەمرەکەدا، وە حەجیشم لەسەر خۆم پێویست کرد، وە دیاریشی لەگەڵ خۆی برد بۆ بەیت، ئاژەڵە دیارییەکانی لە قەدید کڕی، ئەوجا ڕۆیشت هەتا گەیشتە بەیت و حەوت تەوافی بەیتی کردو حەوت جار سەعی نێوانی صەفاو مەڕوەی تەواوکرد، لەوەزیاتری نەکرد، بەڵام کردارەکانی تری حەجی تەواوکرد، لەو ماوەیەدا نە ئاژەڵە دیارییەکانی سەربڕی، وە نە ئیحرامی شکان بەکردنی شتێ لەو شتانەی کە بەهۆی ئیحرام دابەستنەوە قەدەغە دەبن، وە نە سەری تاشی، وە نە مووی سەری

کورت کردەوە، هەتا رۆژی جەژن، ئەوجا ئاژەڵە دیارییەکانی سەربڕیو سەری خۆی تاشی، وە باوەڕی وابوو کە بەتەوافی یەکەم، تەوافی حەجو عەمرەی جێبەجێ کردووە. وە گوتی: پێغەمبەر خۆشی (درووودی خودای لەسەر بێ) ئاوەهای کردووە). {تاج/٢، زنجیرە: ٩٩، ژمارە: ١٥٦٥ + تاج/٥، زنجیرە: ٩٧، ژمارە: ٥٥٣٩، چ/٤ = چاپی چوارەم}.

روونکردنەوە:

دیاریی بەیت، کە پێشی دەگوترێ: دیاریی خانەی خودا، جیایە لە قوربانی، دیاریی (هەدی)ی بەیت بەو ئاژەڵە دەگوترێ کە بەدیاری، لەبەر رەزای خودا، دەبرێ بۆ هەژارانی ناو شاری مەککەو بۆ هەژارانی ناو سنووری بەست (حەرەم)ی مەککە، جا ئیتر لەسەر شێوەی نەزرو ئاهە بێ، یا لەسەر شێوەی خێر بێ، هەدیی بەم واتایە: کاتەکەی کاتی قوربانییە، وە دەبێ لەناو سنووری بەست (حەرەم)ی مەککەدا سەربڕێو بدرێ بە هەژارانی ئەوێ، هەدیی بەواتای تریش هاتووە وەك (دِمَاءُ الجَبَرَانَاتِ وَالمَحْظُورَاتِ) ئەوە کاتی تایبەتی نییە، بەڵام جێگەی تایبەتی هەیە.

٥٣٤) دیاریی خانەی خودا بۆ حەساوە (متمتّع). (٢٩٧٢ - ٢٩٧٣)

باب: الهَدْيُ فِي المُتْعَةِ

٦٧٤- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ قَالَ: تَمَتَّعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ وَأَهْدَى، وَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْىَ مِنْ ذِى الْحُلَيْفَةِ، وَبَدَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَأَهَلَّ بِالْعُمْرَةِ، ثُمَّ أَهَلَّ بِالْحَجِّ، وَتَمَتَّعَ النَّاسُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، فَكَانَ مِنَ النَّاسِ مَنْ أَهْدَى فَسَاقَ الْهَدْىَ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يُهْدِ، فَلَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَكَّةَ قَالَ لِلنَّاسِ: « مَنْ كَانَ مِنْكُمْ أَهْدَى، فَإِنَّهُ لاَ يَحِلُّ مِنْ شَىْءٍ حَرُمَ مِنْهُ حَتَّى يَقْضِىَ حَجَّهُ. وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَهْدَى فَلْيَطُفْ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَلْيُقَصِّرْ وَلْيَحْلِلْ، ثُمَّ لْيُهِلَّ بِالْحَجِّ. وَلْيُهْدِ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ هَدْيًا فَلْيَصُمْ ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ فِى الْحَجِّ، وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ». وَطَافَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ فَاسْتَلَمَ الرُّكْنَ أَوَّلَ شَىْءٍ، ثُمَّ خَبَّ

ثلاثَةَ أطْوَافٍ مِنَ السَّبْعِ، وَمَشَى أرْبَعَةَ أطْوَافٍ، ثُمَّ رَكَعَ حِينَ قَضَى طَوَافَهُ بِالْبَيْتِ عِنْدَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ فَانْصَرَفَ فَأتَى الصَّفَا فَطَافَ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعَةَ أطْوَافٍ، ثُمَّ لَمْ يَحْلِلْ مِنْ شَيْءٍ حَرُمَ مِنْهُ حَتَّى قَضَى حَجَّهُ، وَنَحَرَ هَدْيَهُ يَوْمَ النَّحْرِ، وَأفَاضَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ حَلَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ حَرُمَ مِنْهُ، وَفَعَلَ مِثْلَ مَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَنْ أهْدَى وَسَاقَ الْهَدْيَ مِنَ النَّاسِ. {الحديث: ٢٩٧٢ = ٢٩٥٨ ف.م. تجريد/٢/٢١٤، رقم: ٧٩٨ = ١٦٩١، ١٨٠٥. نسائي. حج: ٢٧٣١ تحفة الأشراف: ٦٨٧٨}:

سالی کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەحمەتو ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: باوکم فەرمووی: پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) لە حەجی ماڵاواییدا، عەمرەو حەجی بەیەکەوە کرد، لەسەر شێوەی قیران، وە ئاژەڵی دیاری بەیتیشی لە زولحولەیفەوە لەگەڵ خۆی برد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەپێشەوە ئیحرامی بە حەج دابەست، ئەوسا عەمرەیشی تێکەڵکرد، لەکاتی تێکەڵکردنی عەمرەکە بە حەجەکەوە، دیسان دەستی کردەوە بە تەلبییە کردن، بەڵام ئەمجارە تەلبییەی بە حەجو عەمرە بەسەر یەکەوە ئاوا دەکرد: دەیفەرموو: (لَبَّيْكَ بِعُمْرَةٍ وَ حَجَّةٍ مَعاً) واتە: نیەتمە ئیحرامی عەمرەو حەجم پێکەوە دابەست بۆ تۆ ئەی خودایە!

جا حەجکاران هەیان بوو ڕێك وەك پێغەمبەر حەجو عەمرەیان کرد، چونکە هەیان بوو ئاژەڵی دیاریی خانەی خودای لەگەڵ خۆی لە میقاتەوە هێنابوو، وە هەیان بوو ئاژەڵی دیاریی خانەی خودای لەگەڵ خۆی نەهێنا بوو، جا کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گەیشتە مەککە، بە مەردومەکەی فەرموو: (هەرکەسێ لە ئێوە ئاژەڵی دیاریی بەیتی لەگەڵ خۆی هێناوە، ئەوە دەبێ بەردەوام بێ لەسەر ئیحرامەکەی و ئیحرام نەشکێنێ، هەتا حەجەکەی تەواو دەکا، چونکە هیچ شتێ لەوانەی کە بەهۆی ئیحرام بەستنەکەیەوە لێی قەدەغە بووە، هەتا حەجەکەی تەواو نەکا، ئەو شتانەی کە بەهۆی ئیحرام بەستنەکەیەوە لێی قەدەغە بووە، هەتا حەجەکەی تەواو نەکا، ئەوشتانەی بۆ ڕەوا نابێتەوە، بەڵام هەرکەسێ لەئێوە دیاری بەیتی لەگەڵ خۆی نەهێناوە، با تەوافی بەیتو تەوافی نێوانی صەفاو مەڕوە بکاو

مووی سەری کورت بکاتەوەو ئیتر ئیحرام بشکێنێ، لەپاشا لەرۆژی تەروییەدا ئیحرامی حەج ببەستێتەوە، بەڵام ئەوانەی کە ئیحرام دەشکێنن دەبێ دیاری بەیت سەربڕن، جا ئەگەر ئەمانە دیاریی بەیتیان بۆ پەیدا نەکرا، ئەوا دەبێ سێ رۆژ لە رۆژانی کاتی کردنی حەجەکە بەڕۆژووبن‌و حەوت رۆژیش کە گەڕانەوە بۆناو کەسوکاریان).

جا پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) کاتێ گەیشتە ناو شاری مەککە، تەوافی قودومی ئەنجامدا، بەم شێوەیە: لەپێش هەموو شتێکا، لەوێوە دەستی کرد بەم تەوافە: دەستی هێنا بە گۆشە (روکن)ی حەجەرولئەسوەدداو ماچی کردو سێجار بە هەڕاکردن‌و چوار جار بە رۆیشتنی ئاسایی هەڵسووڕا بە گردی خانەی خواداو، کاتێ تەوافەکەی بەیتی تەواوکرد، رۆیشت بۆ مەقامی ئیبراهیم (درودی خودای گەورەی لەسەر بێ) وە مەقامی خستە بەینی خۆی‌و بەینی بەیتەوەو دوو رکات سوننەتی نوێژی تەوافی کرد، ئەوجا سلاوی دایەوە، ئەوجا رۆیشت‌و چوو بۆ صەفاو حەوت جار تەوافی صەفاو مەڕوەیشی کرد، ئیتر بە بەرگی ئیحرامەوە مایەوەو ئیحرامی نەشکان هەتا حەجەکەی تەواو کرد، وە لەو ماوەیەدا ئەوەی کە بەهۆی ئیحرام دابەستنەوە لێی قەدەغە بوو بوو، وەك خۆیان مانەوە هەتا حەج تەواو بوو، وە رۆژی جەژن ئاژەڵە دیارییەکانی بەیتی سەربڕی، کە سەرجەم سەد وشتر بوون، ئەنجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سواری وشترەکەی بوو، رۆیشت بۆ بەیت‌و تەوافی ئیفاضەی کرد، ئەوجا ئیحرامی شکاندو ئەوەی کە لێی قەدەغە بوو بوو، هەمووی رەوا بوونەوە بۆی وەك جاری جارانی.

هەموو ئەو کەسانەی کە دیاریی خانەی خودایان هێنابوو لەگەڵ خۆیان، پێغەمبەری خودا، لە حەجەکەیدا چیکرد، ئەوانیش هەمان شتیان کرد. {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ١١٦، ژمارە: ١٦٢٥ چ/٤ + ژمارە: ١٦١٠ + ژمارە: ١٥٦٧ + ژمارە: ١٥٥٦ + ١٥٥٥ + ١٥٤٢}.

٥٣٥) كردنى حەج بە پاشكۆى عەمرە. (٢٩٠٢ - ٢٩٤١)

بابٌ: فِي إِرْدَافِ الحَجِّ عَلَى العُمْرَةِ

٦٧٥- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) أَنَّهَا قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي عَامِ حَجَّةِ الْوَدَاعِ، فَمِنَّا مَنْ أَهَلَّ بِعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَّ بِحَجٍّ، حَتَّى قَدِمْنَا مَكَّةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ أَحْرَمَ بِعُمْرَةٍ وَلَمْ يُهْدِ فَلْيَحْلِلْ، وَمَنْ أَحْرَمَ بِعُمْرَةٍ وَأَهْدَى فَلاَ يَحِلُّ حَتَّى يَنْحَرَ هَدْيَهُ، وَمَنْ أَهَلَّ بِحَجٍّ فَلْيُتِمَّ حَجَّهُ »، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَحِضْتُ فَلَمْ أَزَلْ حَائِضًا حَتَّى كَانَ يَوْمُ عَرَفَةَ وَلَمْ أُهْلِلْ إِلاَّ بِعُمْرَةٍ، فَأَمَرَنِى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ أَنْقُضَ رَأْسِى، وَأَمْتَشِطَ، وَأُهِلَّ بِحَجٍّ، وَأَتْرُكَ الْعُمْرَةَ، قَالَتْ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ، حَتَّى إِذَا قَضَيْتُ حَجَّتِى. بَعَثَ مَعِى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِى بَكْرٍ وَأَمَرَنِى أَنْ أَعْتَمِرَ مِنَ التَّنْعِيمِ مَكَانَ عُمْرَتِى الَّتِى أَدْرَكَنِى الْحَجُّ وَلَمْ أَحْلِلْ مِنْهَا. {الحديث: ٢٩٠٣ = ٢٨٨٧ ف.م. تجريد/١/ ٢١٦، رقم: ٢٠٨ = ٣١٧}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو هاوسەرە پاکیزەکانی بێ) دەفەرموێ: لە خزمەتی حەزرەتدا، لە ساڵی حەجی ماڵاواییدا، لە مەدینەوە دەرچووین بۆ مەککە بۆ حەج، هەمان بوو لە میقات تەنیا نێتی ئیحرام دابەستنی عەمرەی هێنا، وەهەمان بوو تەنیا نێتی ئیحرام دابەستنی حەجی هێنا، تا گەیشتینە مەککە،، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەو کەسانەی کە ئیحرامیان بە عەمرە بەستووەو دیاریی خانەی خودایان پێ نییە، با عەمرەکەیان تەواو بکەنو ئیتر ئیحرام بشکێنن، بەڵام ئەوانەی کە دیاریی خانەی خودایان واپێو ئیحرامیان بەعەمرە بەستووە، با ئیحرام نەشکێنن، هەتا حەجیش تەواو دەکەن، ئەوسا لەرۆژی جەژنا، لەپاش سەربڕینی دیاریی بەیت ئیحرام بشکێنن، ئەو کەسانەیشی کە ئیحرامیان تەنیا بە حەج بەستووەو دیاریی بەیتیان واپێ با حەجەکەیان تەواوبکەن).

عائیشە فەرمووی: کاتێ گەیشتینە سەریف، لەوێ من بێنوێژ کەوتمو سووڕی مانگانەم بۆ هاتو هەتا رۆژوی عارفە بەبێ نوێژیی مامەوە، وە تەنیا ئیحرامم بە عەمرە دابەست، جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێم کرد، کە قژە

سەرەکەم هەڵوەشێنمەوەو شانەی بکەمو عەمرەکەم واز لێ بهێنمو ئیحرام بەحەج دابەستم، وە منیش وەهام کرد، هەتا حەجەکەمم تەواو کرد، جا لەسەر داوای خۆم پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەبدورەحمانی کوڕی ئەبوبەکری، برامی، لەگەڵ دا ناردم، چووم بۆ تەنعیم، کە نزیکترین خاکی حیللە لە خاکی حەرەمەوە، لەوێ ئیحرامم بە عەمرە دابەست، لەجیاتی ئەو عەمرەیەی کە بۆم تەواو نەکرا، چونکە ئەگەر ئەو عەمرەیەم تەواو بکردایە فریای کردارەکانی حەج نەدەکەوتم). {بڕوانە: تەجرید/٢، ژمارە: ٢٠٧ + تاج/٢، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ١٥٦٧، زنجیرە: ٩٢، ژمارە: ١٥٣٨ + تاج/٢، زنجیرە: ٩٩، ژمارە: ١٥٦٧ + تاج/٢، زنجیرە: ٩٦، ژمارە: ١٥٥٠}.

٥٣٦) مەرج دانان لە حەجو عەمرەدا. (٢٨٨٣ - ٢٨٩٣)

بَابٌ: الإشْتِراطُ فِي الحَجِّ وَالعُمْرَةِ

٦٧٦- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما): أَنَّ ضُبَاعَةَ بِنْتَ الزُّبَيْرِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَتْ: إِنِّى امْرَأَةٌ ثَقِيلَةٌ، وَإِنِّى أُرِيدُ الْحَجَّ، فَمَا تَأْمُرُنِى؟ قَالَ: « أَهِلِّى بِالْحَجِّ وَاشْتَرِطِى أَنَّ مَحِلِّى حَيْثُ تَحْبِسُنِى »، قَالَ: فَأَدْرَكَتْ. {الحديث: ٢٨٩٧ = ٢٨٨١ ف.م. نسائى. حج: ٢٧٦٦. ابن ماجة. مناسك: ٢٩٣٨ تحفة: ٥٧٥٤}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ضوباعەی کچی زوبەیری کوڕی عەبدولموتتەلیب، کە کچی مامی پێغەمبەرە، چوو بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! دەمەوێ بچم بۆ حەج، بەڵام نەخۆشی باری لەشی گران کردووم، دەترسم لەڕێ تەواو نەخۆشکەوم، جا چارم چییە؟ پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بڕۆ بۆ حەجو مەرج دابنێو بڵێ: ئەی خودایە! خۆت ئاگات لە حاڵمە، لەهەر شوێنێ تۆ نەخۆشت خستم لەوێ ئیحرام دەشکێنم). فەرمووی: زوباعە چوو بۆ حەجو حەجەکەی تەواو کردو ئیحرامی نەشکاند، زوباعە ژنی میقدادی کوڕی ئەسوەد بوو. {تاج/٢، زنجیرە: ٨٧، ژمارە: ١٥١٩ — ش/د/ت/ن. بخاری. نکاح: ٥٠٨٩ = تەجرید/١١/٥، ژمارە: ١٧٤٩}.

٥٣٧) کەسێ جبەی لەبەردا بێو بۆنی خۆشی لەخۆی دابێو لە ئیحرام دابێ (٢٧٨٣ - ٢٧٩٤)

باب: مَنْ أحْرَمَ وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ وَأثَرُ الخَلُوقِ

٦٧٧- عَنْ يَعْلَى بْنِ مُنْيَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ بِالْجِعْرَانَةِ عَلَيْهِ جُبَّةٌ وَعَلَيْهَا خَلُوقٌ، أَوْ أَثَرُ صُفْرَةٍ فَقَالَ: كَيْفَ تَأْمُرُنِى أَنْ أَصْنَعَ فِى عُمْرَتِى؟ قَالَ: وَأُنْزِلَ عَلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) الْوَحْىُ، فَسُتِرَ بِثَوْبٍ، وَكَانَ يَعْلَى يَقُولُ: وَدِدْتُ أَنِّى أَرَى النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) وَقَدْ نَزَلَ عَلَيْهِ الْوَحْىُ، قَالَ: فَقَالَ: أَيَسُرُّكَ أَنْ تَنْظُرَ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) وَقَدْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْىُ؟ قَالَ: فَرَفَعَ عُمَرُ طَرَفَ الثَّوْبِ فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ لَهُ غَطِيطٌ (قَالَ وَأَحْسِبُهُ قَالَ) كَغَطِيطِ الْبَكْرِ. قَالَ: فَلَمَّا سُرِّىَ عَنْهُ: قَالَ: « أَيْنَ السَّائِلُ عَنِ الْعُمْرَةِ؟ اغْسِلْ عَنْكَ أَثَرَ الصُّفْرَةِ - أَوْ قَالَ- : أَثَرَ الْخَلُوقِ، وَاخْلَعْ عَنْكَ جُبَّتَكَ، وَاصْنَعْ فِى عُمْرَتِكَ مَا أَنْتَ صَانِعٌ فِى حَجِّكَ ». {الحديث: ٢٧٩٠ = ٢٧٧٥ ف.م. تجريد/٢، لاپەڕە: ١٦٢، رقم: ٧٣٨ = ١٥٣٦، ١٧٨٩، ١٨٤٧، ٤٣٢٩، ٤٩٨٥}:

یەعلای کوڕی مونیە، کە مونیە ناوی دایکیەتی، ناوی باوکی ئومەییەیە، یەعلا فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە جیعرانە بوو، کە یەکێکە لە جێگەی دابەستنی ئیحرام، کە دەکەوێتە خاکی حیللەوە، لەنێوانی طائیفو مەککەدایە، لە مەککەوە نزیکترە، لەوێ لە جیعرانە، کاتێ پێغەمبەر، لەناو کۆمەڵێ لە هاوەڵانی دابوو، ئیحرامی عەمرەی دابەستبوو، ساڵی هەشتی کۆچی بوو، پیاوێ ریش و قژی خۆی لەبۆنی خۆشی، بەخەلووق، کە بۆنێکە بە زەعفەران دەگیرێتەوە، زەرد کردبوو، وە جبەیەکی لەبەردا بوو، هاتە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: ئەی رەوانەکراوی خودا! ئیحرامی عەمرەم دابەستووەو بەم شێوەیەشم کە دەمبینی؟ جا فەرمانت چییە پێم؟ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تاوێ بێ دەنگ بوو، ئەوجا سرووش (نیگا = وەحی)ی بۆهات، ئیمامی عومەر (رەزای خودای لێ بێ) پۆشاکێکی وەك پەردە کوللە دا بەسەر پێغەمبەردا، یەعلا دەیفەرموو: خۆزگەم لەکاتی هاتنی سرووشا بۆ پێغەمبەر، پێغەمبەرم دەدی، ئیمامی عومەر بە

یەعلا دەفەرموێ: ئایا حەزدەکەی لەم حاڵەتەدا، تەماشای رووی پێغەمبەر بکەی کە سرووشی بۆ هاتووە؟ یەعلا فەرمووی: بەڵێ، جا عومەر گۆشەیەکی پەردەکەی بەرزەوەکرد، منیش سەرم کرد بەژێریدا تەماشام کرد: وا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەبەر قورسی باری هاتنی سرووشیی، رووی سوور هەلگەڕا بوو، وەك خەوتووی هەناسە سوار بوو، پرخە پرخی دەهات، وەك پرخە پرخی جوانە وشتر، پاشان بەرە بەرە فەرامۆشی بۆ هاتو ئەو دۆخە قورسە بەریداو باری لەشی سووك بوو، وەهاتەوە سەر باری باری ئاسایی خۆی، ئەوجا فەرمووی: (ئەوەی کە لەبارەی عەمرەوە پرسیاری هەبوو، کوا لەکوێیە؟).

جا پیاوەکەیان هێنا بۆ خزمەتی، فەرمووی پێی: (سێجار ئەم بۆنە خۆشە بشۆرە کەداوتە لەخۆت) یا فەرمووی: (بۆنی ئەم خەلە قوقە لەخۆت داشۆرەوە جبەکەشت لەبەرت داکەنە، عەمرەیش لەم لایەنەوە وەك حەج وایە، لەبەرئەوە لەمەوپێش لە حەجەکەتا چیت کردووە، ئێستاش لە عەمرەکەتا هەمان شت بکە). {تاج/٢/١٧٤، زنجیرە: ٨٣، ژمارە: ١٥٠١ چ/٤}.

روونکردنەوە:

یەعلای کوڕی ئومەیەی تەمیمی هاوەڵی پێغەمبەرە، لەرۆژی ئازادکردنی مەککەدا ئیسلام بوو، پیاوێکی دەوڵەمەندی زۆر سەخی بوو، ئامادەی غەزای تائیفو حونەینو تەبووك بووە، لە خزمەتی پێغەمبەردا. نۆزدە فەرموودەی هەیە، لە موقەددیمەی فەتحولباریدا دەفەرموێ: سێ فەرموودەی لە بوخاری پیرۆزدا هەیە، یەکێکیان ئەم فەرمودەیەی ئێرەیە کە لە موسلیمیشدا هەیە، واتە: موتتەفەقو عەلەیهییە، کە صەفوانی کوڕی لەوەوە دەیگێڕێتەوە، یەعلا پیاوێکی ناوداری لێهاتوو بوو، لەبەرئەوە لەکاتی حوکمڕانی هەرچوار جێنشینەکانی پێغەمبەردا، رۆڵی گەورەی بینیوە، ئەبوبەکر کردی بەکاربەدەستی سەر حلوان لەکاتی جەنگی ریددەدا، لەسەردەمی عومەردا بوو بەکارمەند لەسەر هەندێ لە وڵاتی یەمەن، لەسەردەمی عوسمانیشدا بوو بەکاربەدەستی عوسمان لەسەر سەنعاء،

ئەو ساڵەی کە عوسمان شەهید کرا هات بۆ حەج، زۆر لەدژی بکوژانی عوسمان خەباتی گێڕا، لەگەڵ عائیشەدا ئامادەی جەنگی ئەل-جەمەل بوو، ئەو حوشترەی کە لەو جەنگەدا لەژێر حەزرەتی عائیشەدا بوو، کە شەڕەکە بەناوی ئەو وشترەوە ناوی دەرکرد، ناوی عەسکەر بوو، یەعلا بەدوو سەد لیرەی زێڕ کڕیو دای بە عائیشە، لەو رووداوە دڵتەزێنەدا سواری بوو! لەپاشا لەگەڵ ئیمامی عەلی دا، ئامادەی شەڕی صەفین بوو، لەم شەڕەدا لەساڵی (٣٨)ی کۆچیدا شەهیدکرا (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ).

٥٣٨) ئیحرامدار چی جۆرە بەرگێ لەبەر ناکا. (٢٧٨٣ - ٢٧٩٤)

باب: ما يجتنبُ المحرمُ مِنَ اللِّبَاسِ

٦٧٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ تَلْبَسُوا الْقُمُصَ، وَلاَ الْعَمَائِمَ، وَلاَ السَّرَاوِيلاَتِ، وَلاَ الْبَرَانِسَ، وَلاَ الْخِفَافَ، إِلاَّ أَحَدٌ لاَ يَجِدُ النَّعْلَيْنِ، فَلْيَلْبَسِ الْخُفَّيْنِ، وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلاَ تَلْبَسُوا مِنَ الثِّيَابِ شَيْئًا مَسَّهُ الزَّعْفَرَانُ وَلاَ الْوَرْسُ ». {الحديث: ٢٧٨٣ = ٢٧٦٧. ف.م. تجريد/٢، رقم: ١٠٨ = ٣٦٦، ١٥٤٢، ١٨٤٢، ٥٧٩٤. بخارى. حج: ١٥٤٢، ٥٨٠٣. أبو داود. حج: ١٨٢٤. نسائى. حج: ٢٦٧٣. ابن ماجة. حج: ٢٩٢٩ تحفة الأشراف: ٨٣٢٥}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! بەرگی ئیحرام چییە بۆ کەسێ لە ئیحرامدا بێ؟ فەرمووی: کراس و مێزەرو دەرپێو کڵاوو خوف لەبەرنەکا، ئەگەر کەسێ جووتێ سۆڵی دەست نەکەوت ئەوا با جووتێ خوف، لەخوار قاپەڕە قەڵەوە ببڕێتەوە، ئەوجا لەپێیان بکا، وە هەربەرگێ زەعفەران و وەرسی پێوەبێ لەبەری مەکەن. {تاج/٢، زنجيره: ٨٣، ژماره: ١٥٠٠}.

٦٧٩- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ يَخْطُبُ يَقُولُ: « السَّرَاوِيلُ لِمَنْ لَمْ يَجِدِ الإِزَارَ، وَالْخُفَّانِ لِمَنْ لَمْ يَجِدِ النَّعْلَيْنِ ». يَعْنِى الْمُحْرِمَ. {الحديث: ٢٧٨٦ = ٢٧٧٠ ف.م. بخارى. حج: ١٥٤٢}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەرۆژی عەرەفەدا، لەکێوی عەرەفە، لە حەجی ماڵاواییدا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وتارێکی دا، تیادا فەرمووی: (کەسێ لە ئیحرامدا بێو پەشتە ماڵ (إزار = بەرکۆش)ی، دەست نەکەوێ کە بیپێچێ بەلای خوارووی لەشیەوە، با دەرپێ لەپێ بکا، وە هەروەها ئەگەر سۆل (نەعل)ی دەست نەکەوت، با جووتێ پێڵاو لەپێ بکا).

٥٣٩) راوکردن بۆ ئیحرامدار. (٢٨٣٧ - ٢٨٥٢)

باب: في الصَّيْدِ لِلْمُحْرِمِ

٦٨٠- عَنِ الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ اللَّيْثِيِّ (رضى الله عنه): أَنَّهُ أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حِمَارًا وَحْشِيًّا، وَهُوَ بِالأَبْوَاءِ أَوْ بِوَدَّانَ، فَرَدَّهُ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). قَالَ: فَلَمَّا أَنْ رَأَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَا فِي وَجْهِي، قَالَ: « إِنَّا لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكَ إِلاَّ أَنَّا حُرُمٌ ». {الحديث: ٢٨٣٧ = ٢٨٢١ فم. تجريد/٢، لاپەڕە: ٢٤٠، رقم: ٨٣٩ = ١٨٢٥، ٢٥٧٣، ٢٥٩٦ فتح الباري. ترمذي. حج: ٨٤٩. نسائي. حج: ٢٨١٨. تحفة الأشراف: ٤٩٤٠}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە ئیحرامدا بوو، صەعبی کوڕی جەثثامە (رەزای خودای لێ بێ) کەرە کێوییەکی سەربڕاوی بۆهێنا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دایەوە بەسەریداو وەری نەگرت لێی، ئەوکاتە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە ئەبواء بوو، کەناوی کێوێکە، یا لەوەددان بوو کەناوی شوێنێکە وا لەنزیکی جەحفەوە، ئەبواء لەوەددان لە جەحفەوە نزیکترە، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە سەیری کرد، صەعب ئەم وەرنەگرتنەی پێ ناخۆش بوو، وە بەم بۆنەیەوە رووی گرژبوو، دڵی دایەوەو پۆزشی بۆ هێنایەوەو عوزرخوایی بۆ کردو پێی فەرموو: (لەبەرئەوەی کەواین لە ئیحرامدا بۆیە ئەم نێچیرەت لێ وەرناگرین، دەنا لێمان وەردەگرتی).

روونکردنەوە:

صەعبی کوڕی جەثثامە (رەزای خودای لێ بێ) لەوەددان نیشتەجێ بوو، کەوا لە وڵاتی حیجاز، کە لەم فەرموودەیەدا ناوبراوە، دایکی ناوی فاخیتەی خوشکی ئەبو سوفیانی کوڕی حەربە، لە (فتح الملهم)دا دەفەرموێ: دایکی ناوی زەینەبی کچی حەربی کوڕی ئومەییەیە، لەکاتی موئاخاتا، کە پێغەمبەر پەیمانی برایەتی بەست لەنێوانی موسزوڵمانانداا، دوو دوو کردنی بەبرای یەکتری، پەیمانی برایەتی بەست لەنێوانی صەعبو عەوفی کوڕی مالیکدا، ئامادەی ئازادکردنی وڵاتی ئیستەخر بووە، دەڵێن: لەپاش ئازادکردنی ئیستەخر، جارچی جارەدا: کەوا جەجاڵ هەڵساوە! کە دەگەن بە صەعب (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: (شتی وا نییە، چونکە بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی پێغەمبەرم بیستووە دەیفەرموو: جەجاڵ هەڵناسێ هەتا خەڵك باسی پشت گوێ دەخەن). صەعب چەند فەرموودەیەکی تەندروستی گێڕاوەتەوە، لە بوخاریدا سێ فەرموودەی هەیە، راستتر ئەوەیە کە لە ئاخرو ئۆخری جێنشینی ئیمامی عومەردا مردووە، (رەزاو رەحمەتی خودا لەهەموو هاوەڵە بەڕێزو نازدارەکانی پێغەمبەر بێ).

٦٨١- عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: قَدِمَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ يَسْتَذْكِرُهُ: كَيْفَ أَخْبَرْتَنِى عَنْ لَحْمِ صَيْدٍ أُهْدِىَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ حَرَامٌ؟ قَالَ: قَالَ: أُهْدِىَ لَهُ عُضْوٌ مِنْ لَحْمِ صَيْدٍ، فَرَدَّهُ. فَقَالَ: « إِنَّا لاَ نَأْكُلُهُ، إِنَّا حُرُمٌ ». {الحديث: ٢٨٤٢ = ٢٨٢٦ فم. نسائى. حج: ٢٨٢١. تحفة الأشراف: ٥٧٠٠}:

تاووس (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: زەیدی کوڕی ئەرقەم تەشریفی هات، عەرزیم کرد، ئایا لەیادتە، کە چۆن ئەو هەواڵەت گێڕایەوە بۆم، کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەبەرگی ئیحرامدا بوو، گۆشتی نەچیریان بەدیاری هێنا بوو بۆی؟ زەید فەرمووی: (پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئێمە شتی وا ناخۆین، چونکە ئیحرامدارین واین لەبەرگی ئیحرامدا).

روونکردنەوە:

یەکێ تر لە فەقێو شاگردە ناودارەکانی عەبدوڵڵای کوری عەبباس طاووسی کوڕی کیسانە، بەرەگەز فارسە، گێڕانەوەی لەهەر چوار عەبدوڵڵاکانەوە ئەنجام داوە، هەروا لە ئەبو هورەیرەو عائیشەو زەیدی کوڕی ثابیتو زەیدی کوڕی ئەرقەم، لە چینی دووەمی موسوڵمانانە، کە پێیان دەگوترێ پەیڕەوان (تابعین) بەخزمەت پەنجا کەس لە هاوەڵانی پێغەمبەر گەیشتووە، ئیبنو عەبباس دەیفەرموو: باوەڕم وایە کە تاووس بەهەشتییە). ئیبنو حیببان دەیفەرموو: (طاووس یەکێکە لە خواناسە گەورەکانی خەڵکی یەمەنو یەکێکە لە گەورە پیاوانی پەیڕەوان (تابعین) چل حەجی کردووە، نزاو پاڕانەوەی زۆر گیرا بوو، ئیبنو عویەینە دەفەرموێ: ئەم سێ کەسە دوورە پارێز ترین کەس بوون لە دەسەڵات، ئەبو زەڕ لەسەردەمی خۆیدا، ثەوری لەسەردەمی خۆیدا، طاووس لەسەردەمی خۆیدا. لە مەککە مردووە عەشاماتو جەماوەرێکی زۆر شوێن تەرمەکەی کەوتن، چەند بۆچوونێ سەبارەت بە مەرگی هەیە، لە دەوروبەری ساڵی سەدو شەشی کۆچیدا مردووە. بڕوانە: تەجریدی بوخاری بەرگی یەکەم فەرموودەی ژمارە: ٨٣ = ٩٨ فتح، بۆ ژیینامەی عەطای کوڕی ئەبو رەباح، کە ئەویش فەقێو شاگردی ئیبنو عەبباس بووە. (رەزاو رەحمەتی خودا لەهەمووان بێ).

٥٤٠) کەسێ لە ئیحرامدا نەبێو بێ ئیحرام بێو نەچیر بگرێو بەشی کەسێکی لێ بدا کە ئیحرامدار بێ. (٢٨٣٧ - ٢٨٥٢)

باب: في لَحْمِ الصَّيْدِ للمُحْرِمِ يَصِيدُهُ الحَلالُ

٦٨٢- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَاجًّا، وَخَرَجْنَا مَعَهُ، قَالَ: فَصَرَفَ مِنْ أَصْحَابِهِ فِيهِمْ أَبُو قَتَادَةَ فَقَالَ: « خُذُوا سَاحِلَ الْبَحْرِ حَتَّى تَلْقَوْنِي، فَأَخَذُوا سَاحِلَ الْبَحْرِ، فَلَمَّا انْصَرَفُوا قِبَلَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَحْرَمُوا كُلُّهُمْ إِلاَّ أَبَا قَتَادَةَ فَإِنَّهُ لَمْ يُحْرِمْ، فَبَيْنَمَا هُمْ يَسِيرُونَ إِذْ رَأَوْا حُمُرَ وَحْشٍ، فَحَمَلَ عَلَيْهَا أَبُو قَتَادَةَ، فَعَقَرَ مِنْهَا أَتَانًا، فَنَزَلُوا فَأَكَلُوا مِنْ لَحْمِهَا، قَالَ: فَقَالُوا: أَكَلْنَا لَحْمًا

وَنَحْنُ مُحْرِمُونَ؟ قَالَ: فَحَمَلُوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِ الأَتَانِ، فَلَمَّا أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا أَحْرَمْنَا، وَكَانَ أَبُو قَتَادَةَ لَمْ يُحْرِمْ، فَرَأَيْنَا حُمُرَ وَحْشٍ، فَحَمَلَ عَلَيْهَا أَبُو قَتَادَةَ، فَعَقَرَ مِنْهَا أَتَانًا، فَنَزَلْنَا فَأَكَلْنَا مِنْ لَحْمِهَا، فَقُلْنَا: نَأْكُلُ لَحْمَ صَيْدٍ وَنَحْنُ مُحْرِمُونَ، فَحَمَلْنَا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا، فَقَالَ: « هَلْ مِنْكُمْ أَحَدٌ أَمَرَهُ أَوْ أَشَارَ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ ؟». قَالَ: قَالُوا: لاَ. قَالَ: « فَكُلُوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا ». {الحديث: ٢٨٤٧ = ٢٨٣١ ف.م. تجريد/٢، رقم: ٨٣٨ = ١٨٢٢، ١٨٢١، ١٨٢٣، ١٨٢٤، ٢٥٧٠، ٢٨٥٤، ٢٦١٤، ٤١٤٩، ٥٤٠٦، ٥٤٠٧، ٥٤٩٠، ٥٤٩١، ٥٤٩٢}:

ئەبو قەتادە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە خزمەت پێغەمبەردا (دروودی خوای لەسەر بێ) لە مەدینەو دەوروبەریەوە، بەرەو مەککە، لەکاتی غەزای حودەیبیەدا، دەرچووین بەمەبەستی عەمرە، جا پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بێ) کۆمەڵێکی لە هاوەڵانی خۆی جیاکردەوە، کە ئەبو قەتادە یەکێ بوو لەو کۆمەڵەیە، فەرمووی پێیان: (ئێوە بەری دەریا بگرن هەتا دەگەنەوە بەخۆم، ئیتر ئێمەیش بەرەو رێگەی دەریا، رووەو مەککە رۆیشتینو ئەو ئەرکەی کە پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بێ) پێی سپاردین ئەنجاممان داو کاتێ بەرەو پێغەمبەرو یارانی گەڕاینەوە، هاوڕێکانم هەموویان ئیحرامی عەمرەیان دابەست تەنیا من نەبێ، من ئیحرامم دانەبەست، جا لەڕێ بڕکەیێ کەرە کێویمان تووش بوو، من بە ئەسپەکەم هەڵمەتم بردە سەریانو دێڵە کەرێکم لێ کوشتن، جا هەموو دابەزینو دەستمانکرد بە خواردن لە گۆشتەکەی، دوایی بوو بە مقۆ مقۆیانو گوتیان: چۆن شتی وا دەبێ، ئێمە لای خۆی لە ئیحرامدا بووین، چۆن دەبێ گۆشتی نەچیری راوکراو بخۆین؟ ئەبو قەتادە دەفەرموێ: جا ئەوەی مابوو لەگۆشتی کەرە کێوییەکە هەڵیان گرتو کاتێ چوونە خزمەتی پێغەمبەر، عەرزیان کرد: قوربان! ئێمە لە ئیحرامما بووین، بەڵام ئەبو قەتادە ئیحرامی دانەبەستبوو، بڕکەیێ کەرە کێویمان بینی، ئەبو قەتادە نیشتە سەریان، دێڵە کەرێکی لێ کوشتن، ئێمەیش دابەزینو لە گۆشتەکەیمان خواردو گوتمان: شتی وا چۆن دەبێ، ئێمە ئیحرامدارین، چۆن دەبێ گۆشتی

نەچیری راوکراو بخۆین؟ ئەوەتا ئەوەی مابوو لە گۆشتەکەی لەگەڵ خۆمان هێناومانە.

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئایا کەسێ لەئێوە پێی گوت کە بنیشێتە سەری، یا سەبارەت بەو نێچیرانە ئاماژەیەکی بۆ ئەبو قەتادە دەکرد؟) گوتیان: نەء. فەرمووی: (دەی ئەوەیشی کەماوە لە گۆشتەکەی بیخۆن).

٥٤١) کەسێ لە ئیحرامدا بێ بۆی هەیە کام جانەوەرێ بکوژێ (٢٨٥٣ - ٢٨٦٨)
باب: مَا يَقْتُلُ الْمُحْرِمُ مِنَ الدَّوَابِّ

٦٨٣- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ قَالَ: « خَمْسٌ فَوَاسِقُ يُقْتَلْنَ فِى الْحِلِّ وَالْحَرَمِ: الْحَيَّةُ وَالْغُرَابُ الأَبْقَعُ وَالْفَارَةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ، وَالْحُدَيَّا ». {الحديث: ٢٨٥٤ = ٢٨٣٨ ف.م}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەم پێنج جانەوەرە لەڕادە دەرچوونو زیانیان لە ئەندازە بەدەرە، لەبەرئەوە چ لە خاکی بەست (حەرەم)و چ لە خاکی نابەسمت (حیلل)دا دەکوژرێن، لەلایەن ئیحرامدارو لەلایەنی بێ ئیحرامەوە: ئەوانیش مارو قەلە بازەڵەو مشکو سەگی نهێنی گری گازگرو کۆلارەن). {تاج/٢، زنجیرە: ٨٤، ژمارە: ١٥٠٨}.

٦٨٤- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « خَمْسٌ لاَ جُنَاحَ عَلَى مَنْ قَتَلَهُنَّ فِى الْحَرَمِ وَالإِحْرَامِ: الْفَارَةُ، وَالْعَقْرَبُ، وَالْغُرَابُ، وَالْحِدَأَةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ ». {الحديث: ٢٨٦٠ = ٢٨٤٤ ف.م}:

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (پێنج جۆرە جانەوەر هەن، هەرکەسێ بیان کوژێ گوناهی ناگات، خۆی لەناو سنووری بەستی مەککەدا بیانکوژێ، یان لە دەرەوەی سنووری بەستی مەککەدا بیانکوژێ گوناهی ناگا وە خۆی لە ئیحرامدا بێو بیانکوژێو یابێ ئیحرام بێو بیانکوژێ دیسان گوناهی ناگات، ئەو پێنج جانەوەرەیش ئەمانەن: مشکو دووپشکو قەلە بازەڵەو کۆلارەو سەگی گازگر). {تاج/١، زنجیرە: ٨٤، ژمارە: ١٥٠٨ چاپی چوارەم}.

٥٤٢) کەڵەشاخ گرتن بۆ ئیحرامدار. (٢٨٧٩ - ٢٨٨٠)
باب: الحجامة للمُحْرِم

٦٨٥- عَنِ ابْنِ بُحَيْنَةَ (رضى الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) احْتَجَمَ بِطَرِيقِ مَكَّةَ وَهُوَ مُحْرِمٌ، وَسَطَ رَأْسِهِ. {الحديث: ٢٨٧٨ = ٢٨٦٢ ف.م تجريد البخارى/٢، رقم: ٨٤٤ = ١٨٣٦ طرفه في: ٥٦٩٨. نسائى. حج: ٢٨٥. ابن ماجه. طب: ٣٤٨١. تحفة الأشراف: ٩١٥٦}:

ئیبنو بوحەینە (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خوای لەسەربێ) لە ئیحرامدا بوو، لە لەحیی جەمەل بوو، کە جێگەیەکە وا لەنێوان مەدینەو مەککەدا، بەڵام لە مەدینەوە نزیکترە لەوێ کەڵەشاخی لە ناوەڕاستی سەری خۆی گرت، لەبەر ئازارێ کە لەسەریدا بوو، کە بە عەرەبی پێی دەگوترێ (شقيقه).

٥٤٣) تیماری چاوی ئیحرامدار. (٢٨٧٩ - ٢٨٨٠)
باب: مُداوة المحرم عينيْه

٦٨٦- عَنْ نُبَيْهِ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِمَلَلٍ اشْتَكَى عُمَرُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ عَيْنَيْهِ، فَلَمَّا كُنَّا بِالرَّوْحَاءِ اشْتَدَّ وَجَعُهُ، فَأَرْسَلَ إِلَى أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ يَسْأَلُهُ؟ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ أَنِ اضْمِدْهُمَا بِالصَّبِرِ فَإِنَّ عُثْمَانَ (رضى الله عنه) حَدَّثَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي الرَّجُلِ إِذَا اشْتَكَى عَيْنَيْهِ وَهُوَ مُحْرِمٌ ضَمَّدَهُمَا بِالصَّبِرِ. {الحديث: ٢٨٧٩ = ٢٨٦٣ ف.م}:

لە نوبەیهی کوڕی وەهبەوە، فەرمووی: لەگەڵ ئەبمانی کوڕی عوسماندا دەرچووین، لە ڕێگە کە گەیشتینە مەلەل، عومەری کوڕی عوبەیدوڵڵا چاوەکانی دەستیان کرد بەژانکردن، جا کاتێ کە گەیشتینە ڕەوحا، ئێشەکەی تەواو سەخت بوو، یەکێکی نارد بۆلای ئەبانی کوڕی عوسمان لەم بارەیەوە لێی پرسی، ئەویش وەڵامی بۆ ناردەوە: کە بە نیونمەکی تاڵی شاری بیپێچە، چونکە عوسمان (خودای لێ ڕازی بێ) فەرمووی: پرسیارکرا لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەگەر کەسێ لە ئیحرامدا

بێو چاوی ئێشا چی بکا؟ فەرمووی: (بەتاڵی شاری بیپێچێت). {تاج/٢، زنجیرە: ٨٦، ژمارە: ١٥١٣ — م/د/ت/ن}.

روونکردنەوە:

کورتو پوخت: بەکارهێنانی دەرمان، ئەگەر بۆ تیمارو چارەسەر بێو بۆنی خۆش نەبێ، بەپێی پێویست دروستە).

٥٤٤) ئیحرامدار بۆی هەیە سەری خۆی بشۆرێ. (٢٨٨١ - ٢٨٨٢)

باب: غَسْلُ الْمُحْرِمِ رَأْسَهُ

٦٨٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ وَالْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ (رضى الله عنهم): أَنَّهُمَا اخْتَلَفَا بِالأَبْوَاءِ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ: يَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ، وَقَالَ الْمِسْوَرُ: لاَ يَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ، فَأَرْسَلَنِى ابْنُ عَبَّاسٍ إِلَى أَبِى أَيُّوبَ الأَنْصَارِىِّ (رضى الله عنه) أَسْأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ، فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ بَيْنَ الْقَرْنَيْنِ وَهُوَ يَسْتَتِرُ بِثَوْبٍ قَالَ: فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ فَقُلْتُ: أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حُنَيْنٍ، أَرْسَلَنِى إِلَيْكَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ أَسْأَلُكَ كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَغْسِلُ رَأْسَهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ؟ فَوَضَعَ أَبُو أَيُّوبَ يَدَهُ عَلَى الثَّوْبِ فَطَأْطَأَهُ حَتَّى بَدَا لِى رَأْسُهُ، ثُمَّ قَالَ لإِنْسَانٍ يَصُبُّ: اصْبُبْ، فَصَبَّ عَلَى رَأْسِهِ، ثُمَّ حَرَّكَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُهُ (صلى الله عليه وسلم) يَفْعَلُ. {الحديث: ٢٨٨١ = ٢٨٦٥ ف.م، تجريد/٢، رقم: ٨٤٦ = ١٨٤٠ فتح البارى. أبو داود. حج: ١٨٤٠ز نسائى. حج: ٢٦٦٤. تحفة الأشراف: ٣٤٦٣}:

عەبدوڵڵای کوڕی حونەین (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسو میسوەری کوڕی مەخرەمە، (رەزای خودایان لێ بێ). لە ئەبواء بوو بە راجیاییان، ئیبنو عەبباس دەیفەرموو: ئیحرامدار مافی ئەوەی هەیە کە سەری خۆی بشۆرێ، میسوەر دەیفەرموو: ئیحرامدار مافی ئەوەی نییە کە سەری خۆی بشۆرێ. جا ئیبنو عەبباس منی نارد بۆ خزمەتی ئەبو ئەییوبی ئەنصاری، کە گەیشتمە خزمەتی، تەماشام کرد، لەبەینی دوو شاخەی چەرخی بیرەکەدا خۆی دەشۆرێ، بە

جلکێ پەردەی بۆ کرابوو، منیش لەم دیو پەردەکەوە سلاوم لێکرد، فەرمووی: ئەوە کێیە؟ گوتم: منم عەبدوڵڵای کوڕی حونەینم، ئیبنو عەبباس ناردوومی بۆ خزمەتی جەنابت، کە لێت بپرسم: کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە ئیحرامدا بوایە، چۆن چۆنی سەری خۆی دەشۆرد؟ ئەبو ئەییوب ئەوکاتە خۆی لە ئیحرامدا بوو، جا دەستی خۆی لەسەر پەردەکە دانا، کەمێ پەردەکەی دانەواند، هەتا سەری لەمنەوە دەرکەوت، ئەوجا بە مرۆڤێکی فەرموو، کە ئاوی دەکرد بەسەریا: (ئادەی ئاو بکە بەسەرما) ئەویش ئاوەکەی کرد بەسەریدا، ئەوجا ئەبو ئەییوب بە هەردوو دەستی خۆی، قژی خۆی هەڵگڵۆفتو لەپێشە سەریەوە دەستەکانی برد بۆ پشتە سەریو لەوێوە هێنانیەوە بۆ پێشەوە، وە فەرمووی: بەچاوی خۆم دیم کە پێغەمبەری خودا خۆی دەشۆردو لە ئیحرامدا بوو، وە هەروەها پێغەمبەرم دی لەو خۆشۆردنەدا، سەری خۆی ئاوا هەڵ دەگڵۆفت، کەمن ئێستا لەبەرچاوی تۆ کردم. {تاج/٢، زنجیرە: ٨٦، ژمارە: ١٥١٢}.

٥٤٥) تۆڵە (فید)یەی سەر ئیحرامدار. (٢٨٦٩ - ٢٨٧٦)

باب: فِي الفِدْيَةِ عَلَى المُحْرِمِ

٦٨٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ قَالَ: قَعَدْتُ إِلَى كَعْبٍ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ هَذِهِ الآيَةِ: (فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ). فَقَالَ كَعْبٌ: نَزَلَتْ فِيَّ، كَانَ بِي أَذًى مِنْ رَأْسِي، فَحُمِلْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَالْقَمْلُ يَتَنَاثَرُ عَلَى وَجْهِي، فَقَالَ: « مَا كُنْتُ أُرَى أَنَّ الْجَهْدَ بَلَغَ مِنْكَ مَا أَرَى، أَتَجِدُ شَاةً؟». فَقُلْتُ: لاَ، فَنَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: (فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ)، قَالَ: «صَوْمُ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ أَوْ إِطْعَامُ سِتَّةِ مَسَاكِينَ، نِصْفَ صَاعٍ طَعَامًا لِكُلِّ مِسْكِينٍ»، قَالَ: فَنَزَلَتْ فِيَّ خَاصَّةً، وَهِيَ لَكُمْ عَامَّةً. {الحديث: ٢٨٧٥ = ٢٨٥٩ ف.م. تجريد/٢، رقم: ٨٣٧ = ١٨١٥، ١٨١٤، ١٨١٦، ١٨١٧، ٦٨٠٨، ١٨١٨، ٤١٥٩، ٤١٦٠، ٤١٩١، ٤٥١٧، ٥٦٦٥، ٥٧٠٣، ١٨١٦. ترمذي. تفسير: ٢٩٧٣}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەعقیل فەرمووی: کەعبی کوڕی عوجرە لە مزگەوتەکەی کووفە بوو، سەبارەت بەم ئایەتە پرسیارم لێی کرد، کە دەفەرموێ: {فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ} . کەعب فەرمووی: هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم ئایەتە من بووم، بردمیان بۆ خزمەتی پێغەمبەر، ئەسپێ لەسەرم هەڵدەوەری لەبەر زۆری، فەرمووی (درووودی خودای لەسەر بێ): (نەمزانی کە ئاوا بەدەست ئەم جرو جانەوەرەی سەرتەوە پەرێشانی، ئایا مەڕێ، یا بزنێکت هەیە کە سەری بڕیت؟). گوتم: نەء، جا بەم بۆنەیەوە ئەم ئایەتە دابەزی: {فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ} . واتە: دەی ئەگەر کەسێ لەئێوە، لە ئیحراما بوو، نەخۆش کەوت، یا ئازارێ لەسەریا بوو، وە بەهۆی ئەو نەخۆشینەوە، یا بەهۆی ئەو ئازارەوە سەری خۆی تاشی بەناچاری، ئەوە لەسەریەتی تۆڵەیێ (واتە: فیدیەیێ) بدا لەباتی ئەو سەر تاشینەی، کە ئەو تۆڵەیەیە بریتییە لە رۆژووی سێ رۆژ، یا خواردەمەنی شەش هەژار، یا ئاژەڵێ سەر بڕێو دابەشی بکا بەسەر هەژارانا).

جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بۆ روونکردنەوەی چۆنێتیی جێبەجێکردنی ئایەتەکە، بەمنی فەرموو: (یا سێ رۆژ بەڕۆژوو بە، یا خواردەمەنی شەش هەژار بدە، هەر هەژمارەی نیومەن خۆراکی پێ بدە). چونکە من نەم بوو کە ئاژەڵێ سەر ببڕم.

کەعب فەرمووی: ئەم ئایەتە {فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ وَأَن تَصُومُواْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ} : بەهۆی منەوە هاتە خوارەوەو ئەم دۆخەی من بوو بەهۆی هاتنی، بەڵام بڕیارو حوکمەکەی بە تێکڕایی بۆ هەمووتانە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٢٥، ژمارە: ١٦٥٠} .

روونکردنەوە:

کەعبی کوڕی عوجرە (ڕەزای خودای لێ بێ) هاوەڵی پێغەمبەر بوو، کۆمەڵێ فەرموودەی لە پێغەمبەرەوە گێڕاوەتەوە، هۆی هاتنی ئەم ئایەتە پیرۆزە بوو، کە ئێستا

خوێندرایەوە، ئامادەی ڕۆژی حودەیبییە بوو، وە ئەم داستانی سەرتاشینەی لەو ڕۆژەدا بوو. {تاج. ژمارە: ١٦٥٠}.

لە شەڕێکا دەستێکی پەڕی، لە کووفە نیشتەجێ بوو، خەڵکی مەدینەو کووفە، فەرموودەکانی ئەویان گێڕاوەتەوە، بەهێزتر را ئەوەیە کە ساڵی پەنجاو سێ لە مەدینە مردووە، لە تەمەنی حەفتاو پێنج ساڵیدا.

٥٤٦) کەسێ لە ئیحرامدا بێو بمرێ چی لێ دەکرێ (٢٨٨٣ - ٢٨٩٣)
باب: فِي الْمُحْرِمِ يَمُوتُ مَا يُفْعَلُ بِهِ

٦٨٩- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): خَرَّ رَجُلٌ مِنْ بَعِيرِهِ، فَوُقِصَ، فَمَاتَ. فَقَالَ: « اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ، وَلاَ تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ فَإِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا ». {الحديث: ٢٨٨٨ = ٢٨٧٢ ف.م. تجريد/٢، رقم: ٦٠٨ = ١٢٦٥، ١٢٦٦، ١٢٦٧، ١٢٦٨، ١٨٣٩، ١٨٥١. أبو داود. جنائز: ٣٢٣٨. ترمذى. حج: ٩٥١. نسائى. جنائز: ١٩٠٣. تحفة الأشراف: ٥٥٨٢}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ لە حەجی ماڵاواییدا، لە کێوی عەرەفە، لە خزمەتی پێغەمبەردا بوو، لە وشترەکەی کەوتە خوارەوە، ئەستۆی شکاو مرد، ئەم پیاوە کە بەرەوە بوو لە ئیحرامدا بوو، پێغەمبەر خۆشی لە ئیحرامدا بوو، فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (بە ئاوو مۆرد پاك بیشۆرن، لە دوو لۆ جلەکەی بەری خۆیدا کفنی بکەن، بەڵام حەنووتو بۆنی خۆشی لێ مەدەنو سەریشی بە کفنەکەی دامەپۆ شن، چونکە ڕۆژی قیامەت کە خودا زیندووی دەکاتەوە، بە بەرگی ئیحرامەوە زیندووی دەکاتەوەو وەك حاجیان لەببەیکە دەکات). {تاج/١، زنجیرە: ٢٠٦، ژمارە: ١٠٨٠}.

حەنووت: بۆنێکی گیراوەیە، تایبەتە بە مردووەوە.

٥٤٧) شەو مانەوە لە ذی طەواو خۆشۆردن بۆ رۆیشتنە ناو شاری مەککە
(٣٠٢٣ - ٣٠٢٦)

باب: المبيت بذي طوى، والإغتسال قبل دخول مكّة

٦٩٠- عَنْ نَافِعٍ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما) كَانَ لاَ يَقْدَمُ مَكَّةَ إِلاَّ بَاتَ بِذِى طَوًى حَتَّى يُصْبِحَ وَيَغْتَسِلَ، ثُمَّ يَدْخُلُ مَكَّةَ نَهَارًا، وَيَذْكُرُ عَنِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ فَعَلَهُ. {الحديث: ٣٠٣٤ = ٣٠٢١ ف.م. تجريد/٢، رقم: ٧٤٦ = ١٥٥٣، ١٥٥٤، ١٥٧٣، ١٥٧٤ز أبو داود. حج: ١٨٦٥. تحفة الأشراف: ٧٥١٣}:

نافيع (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: جاران کاتێ ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) لە زولحولەیفە نوێژی بەیانی دەکرد، ئەوسا فەرمانی دەدا: وشترەکەییان کۆپان دەکرد بۆی، ئەوجا سوار دەبوو، جا کە بەباشی لەسەر پشتی وشترەکەی ژێری خۆی دەگرتو ڕێك دادەمەزرا لەسەر پشتی، بەسەر وشترەکەوە قیت دادەنیشتو رووی دەکردە رووگەی پیرۆز، ئیتر دەستی دەکرد بە لەببەیکە کردنو بەینە بەینە بەبێ پسان تەلبییەی دەکرد، هەتا دەگەیشتە خاکی حەرەمو ئەوجا بە ئەرکەکانی تری حەجەوە خەریك دەبوو، کەمتر دەیپەرژایە سەر تەلبییە، ئەوجا دەچوو بۆ زوطەوا، کە ئێستا پیی دەگوترێ: (بئر الزاهر = بیری زاهیر)لەوێ شەو دەمایەوە هەتا بەیانی، جا کاتێ لەوێ نوێژی بەیانی دەکرد، ئەوسا خۆی دەشۆرد، ئەوجا لە رۆژدا دەڕۆیشتە ناو مەککە، بەقسەی ئیبنو عومەر، پێغەمبەر خۆشی (درووودی خودای لەسەر بێ) ئەم سێ شتەی ئاوا بەرودوا دەکرد).

٥٤٨) ریگۆرین لەکاتی رۆیشتنە ناو مەککەو مەدینەو لەکاتی دەرچوون لێیان
(٣٠٢٠ - ٣٠٢٢)

باب: دخول مكة والمدينة منْ طريقٍ والخُرُوج منْ طريقٍ

٦٩١- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَخْرُجُ مِنْ طَرِيقِ الشَّجَرَةِ وَيَدْخُلُ مِنْ طَرِيقِ الْمُعَرَّسِ وَإِذَا دَخَلَ مَكَّةَ دَخَلَ مِنَ الثَّنِيَّةِ الْعُلْيَا

وَيَخْرُجُ مِنَ الثَّنِيَّةِ السُّفْلَى. {الحديث: ٣٠٣٠ = ٣٠١٨ ف.م. تجريد/٢، رقم: ٧٥٨ = ١٥٧٦. أبو داود. حج: ١٥٧٦}:

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە ڕێگەی ئەل-شەجەرەوە لە مەدینە دەردەچوو، لە ڕێگەی ئەل-موعەرریسەوە دەگەڕایەوە بۆی، کە دەچوو بۆ مەککەش لە ئەنییەتول عولیاوە دەڕۆیشتە ناوی، وە لە ئەنییەتول سوفلاشەوە لێی دەردەچوو). {تاج/٢، زنجیرە: ٩٣، ژمارە: ١٥٤٠، ١٥٣٩}.

٥٤٩) دابەزین لە مەککە بۆ حاجی. (٣٢٨١ - ٣٢٨٣)

باب: في النزول بمكة للحاج

٦٩٢- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ (رضى الله عنهما) أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَنْزِلُ فِي دَارِكَ بِمَكَّةَ؟ قَالَ: « وَهَلْ تَرَكَ لَنَا عَقِيلٌ مِنْ رِبَاعٍ أَوْ دُورٍ؟». وَكَانَ عَقِيلٌ وَرِثَ أَبَا طَالِبٍ هُوَ وَطَالِبٌ، وَلَمْ يَرِثْهُ جَعْفَرٌ وَلاَ عَلِيٌّ شَيْئًا لأَنَّهُمَا كَانَا مُسْلِمَيْنِ، وَكَانَ عَقِيلٌ وَطَالِبٌ كَافِرَيْنِ. {الحديث: ٣٢٨٢ = ٣٢٧٠. تجريد/٢، رقم: ٧٦١ = ١٥٨٨، ٣٠٥٨، ٤٢٨٢، ٦٧٦٤. أبو داود. حج: ٢٠٠٨، ٢٩١٠. تحفة الأشراف: ١١٤}:

ئوسامەی کوڕی زەیدی کوڕی حاریثە (ڕەزای خودایان لێ بێ) گوتی: لەکاتی ئازادکردنی شاری مەککەدا، گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! سبەینێ کە گەیشتینە ناو شاری مەککە، لەکوێ دادەبەزی، ئایا بارگەکەت لە خانووەکەی مەککەتا، دەخەیتو ئەوێ دەکەیت بە بنەو بارەگای خۆت؟ فەرمووی: (جا بۆچی عەقیل هیچ خانوبەرەی بۆ ئێمە هێشتۆتەوە، هەتا تیا دابەزین؟).

ئەوجا فەرمووی: (نە موسوڵمان کەلەپوور لە ناموسوڵمان وەردەگرێ، وە نە ناموسوڵمان کەلەپوور لە موسوڵمان وەردەگرێ، هیچیان کەلەپوور لەهیچ امیان وەرناگرن. {تاج/٢، زنجیرە: ٢، ژمارە: ١٩٦٠}.

بە زوهرییان گوت: ئەی کێ کەلەپوورو میراتەکەی ئەبو طالیبی برد بۆ خۆی؟ فەرمووی: عەقیلو طالیب بردیان، هەرچی لە ئەبو طالیبی باوکیان بەجێما، بوو

به كەلەپوورو میراتی ئەوان! چونكە ئەبو طالیبی باوكیان لەسەر ئایینی هۆزەكەی مردو موسوڵمان نەبوو، عەقیلو طالیبیش ئەوكاتە ناموسوڵمان بوونو لەسەر ئایینی ئەو بوون، بەڵام جەعفەری كوڕیو ئیمامی عەلی كوڕی، لەبەرئەوەی ئەوكاتە موسوڵمان بوون، میراتیان لە ئەبو طالیبی باوكیان نەبرد). {تاج/٤، ژمارە: ٤٦٢٥ + زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٣٩١٣}.

روونكردنەوە:

جەعفەرو عەلیو عەقیلو طالیب هەرچواریان برابوون، هەق ئامۆزای پێغەمبەر بوون، چونكە كوڕی ئەبو طالیبی مامەی بوون، كە هەق برای باوكیو دایكی عەبدوڵڵای باوكی پێغەمبەر بوو، جەعفەر دە ساڵ لە عەلی گەورەتر بوو، عەقیلیش دە ساڵ لە جەعفەر گەورەتر بوو، طالیبیش دە ساڵ لە عەقیل گەورەتر بوو، واتە: طالیب یەكەم بوو، عەقیل دووەم، سێیەم: جەعفەر، چوارەم: عەلی.

طالیبیان لە غەزای بەدردا، بێ سەرو شوێن بوو، موسوڵمان نەبوو، جەعفەریان لە كۆچكارە پێشینەكان بوو، كۆچی كرد بۆ وڵاتی حەبەشە، لە غەزای خەیبەردا گەڕایەوە، بۆ خزمەت پێغەمبەر لە مەدینە، فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (نازانم بەكام لەم دوو موژدەیە شادمانترم، بەهاتنی جەعفەر، یا بە ئازادكردنی خەیبەر!).

ناوداره بە جەعفەری تەییار، واتە: جەعفەری باڵدار، چونكە لە غەزای مۆتەدا، لە وڵاتی شام، لە شەڕ لەگەڵ سوپای رۆمدا، كە شەهید كرا، هەردوو دەستی پەڕی، وە تەرمەكەی بە شەهیدی كە دۆزرایەوە، زیاتر لە نەوەد سەرە رمو دەمە شیرو جێگە تیری پێوە بوو، لەوەدوا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (جەعفەرم دی لە بەهەشتا لەگەڵ فریشتەكانا، بەدوو باڵ دەفڕی!).

لە فەرموودەیەكی تردا، پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئیمشەو جەعفەرم پێ گەیشت، لەناو پۆلێ فریشتەدا بوو، هەردوو باڵی خەڵتانی خوێن بوو).

جەعفەر برای باوك‌و دایکی ئیمامی عەلی بوو، دەڵێن: بیست‌و شەشەم کەس بووە کە موسوڵمان بووە، پێغەمبەر پێی فەرموو: (هەم شێوەی شیرینت‌و هەم رەفتاری جوانت لەخۆم دەچێ!).

جەعفەر هەژارانی زۆر خۆش دەویست، خزمەتی زۆری دەکردن، بەدەستی خۆی نان‌و ئاوی بۆ دادەنان‌و لەلایان دادەنیشت‌و قسەو گوفتوگۆی لەگەڵدا دەکردن، پێغەمبەریش ناوی نابوو: (باوکی هەژاران!). لەکاتی موئاخاتدا (لەکاتی برایەتی بەستندا) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جەعفەری کرد بە برای موعازی کوڕی جەبەل، نەجاشی پادشای حەبەشەو تاقمەکەی لەسەر دەستی جەعفەردا موسوڵمان بوون، کاتێ جەعفەر هاتەوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ناوچەوانی ماچ کرد. ئیمامی جەعفەر دەوری چل ساڵ ژیاوە، لەساڵی هەشتی کۆچیدا، لە غەزای مۆتەدا شەهید بوو. {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ١٨، ژمارە: ٣٣٥٢ هەتا ژمارە: ٣٣٥٦ + تاج/٤، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ٤٦٤٠، ٤٦٤١، ٤٦٤٢. چ/٤}.

عەقیل درەنگ موسوڵمان بوو، لەساڵی ئازادکردنی مەککەدا ئیسلام بوو، چەند فەرموودەیەکی گێڕاوەتەوە، لە بوخاریدا فەرموودەی نییە، زانایەکی رەگەز ناس بوو، لە مزگەوتەکەی مەدینەدا، قاڵیچەیەکی دادەخست‌و لەپاش نوێژ لەسەری دادەنیشت‌و خەڵك لە دەوری کۆمەڵ دەبوون، فێری زانستی رەگەز ناسی دەکردن، پیاوێکی وەڵام ئامادە بوو، وەڵامەکانی دەمکوتکەر بوو، لە عەلی برای جیاوە بوو، لەگەڵ موعاوییەی نەیاری عەلی بوو، دەڵێن: رۆژێ، موعاوییە دەڵێ: (عەقیل دەزانێ من بۆی لە عەلی برای باشترم بۆی، بۆیە لەگەڵ ئێمەدایەو وازی لە عەلی برای هێناوە!). عەقیل (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: (قسەی راستت دەوێ، براکەم بۆ ئایینم، بۆ من لەتۆ باشترە، وە تۆ بۆمن بۆ جیهانم لەو باشتری بۆم، وە من ئێستا دوای دنیا کەوتووم، بەڵام لەخوا داوادەکەم کە ئاخرم بەخێر بگێڕێ!).

عەقیل (ڕەزای خودای لێ بێ) لەسەرەتای جێنشینی یەزیدی کوڕی موعاوییەوە مردووە. ئیبنو عەبدولبەر، لە ئیستیعابا، دەفەرموێ: خۆم فەرموودەیەکم گێڕاوەتەوە:

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەبو یەزید! من لەبەر ئەم دوو هۆیە، دووجار تۆم خۆش دەوێ، جارێ لەبەرئەوە کەتۆ خزممی، جارێکیش لەبەرئەوە کە دەزانم ئەبو تالیبی مامەم تۆی زۆر خۆش دەویست (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ).

ئەمیرولموئمینین ئیمامی عەلی، هەق ئامۆزای پێغەمبەرە، زاوای پێغەمبەرە، مێردی فاتیمەی کچیەتی، باوکی حەسەنو حوسەینە، بەپێی پەیمانی برایەتی (المؤاخاة) عەلی بوو بەبرای پێغەمبەر، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (تۆ لە دنیاو قیامەتدا برای منی!). یەکێ بوو لەو دە کەسەی کە پێغەمبەر موژدەی بەهەشتی پێیان دابوو، خەلیفەی چوارەم بوو، پیاوێکی زاهیدی دنیا نەویستی خوا پەرست بوو، هەتا بڵێی زاناو داناو هەقانی بوو، هەتا بڵێی رۆشنبیرو رەوانبێژ بوو، کتێبی نەهجولبەلاغەکەی بەڵگەی ئەم گوتەیەیە، لەهەموو جەنگو غەزاکاندا، لە خزمەت پێغەمبەردا بوو، جگە لە غەزای تەبووك، زۆر بە منداڵی موسوڵمان بووە، لە ماڵی پێغەمبەردا پەروەردە بووە، لە پێغەمبەرەوە (٥٨٦) فەرموودەی گێڕاوەتەوە، بیستیان پەسەندی شەیخەینە، بوخاریش بەبێ موسلیم نۆی تریانی لە صەحیحی بوخاریدا گێڕاوەتەوە، موسلیمیش بەبێ بوخاری پازدەی تریانی گێڕاوەتەوە کەواتە (٢٩) فەرموودەی لە بوخاریدا هەیە، وە (٣٥) فەرموودەی لە موسلیمدا هەیە، سەرجەمی فەرموودەکانی لە صەحیحەیندا، دەکاتە: ٢٠ + ٩ + ١٥ = ٤٤ چڵو چوار فەرموودە. پێنج ساڵ جێنشینی (خەلافەتی) کردووە، بە شەهیدی مردووە، تەمەنی شەستو سێ ساڵ بووە، لە شەوی یەکشەممە، لە نۆزدەی رەمەزانی ساڵی چلی کۆچیدا، لە کووفە وەفاتی کردووە، پیاوێکی گەنم رەنگ بوو، سەرو ریشی پاك سپی بوو بوون، چوار شانەیەکی تێکسمڕاو بوو، دەتوت: مانگی چواردەیە، تەنیا خۆی لەناو یارانی پێغەمبەردا، ناوی عەلی کوڕی ئەبو طالیبە، بەڵام لەناو فەرموودە گێڕەوەکاندا هەشت کەسی تر بەم ناوە هەیە. {تاج/٣، زنجیرە: ٩، ژمارە: ٣٢٨٨ هەتا ژمارە : ٣٣١١. چاپی چوارەم + تجرید/٢، ژمارە: ٧٦١ + مختصر صحیح مسلم ژمارە: ٣٦ لە پێشەوە رابورد}..

٥٥٠) راکردنو رۆیشتنی ناو تەوافی بەیت. (٣٠٣٧ - ٣٠٤٩)

باب: الرملُ فِي الطَّوَافِ وَالسَّعْيِ

٦٩٣- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ إِذَا طَافَ فِى الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ أَوَّلَ مَا يَقْدَمُ، فَإِنَّهُ يَسْعَى ثَلاَثَةَ أَطْوَافٍ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ يَمْشِى أَرْبَعَةً، ثُمَّ يُصَلِّى سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ يَطُوفُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. {الحديث: ٣٠٣٨ = ٣٠٢٥ ف.م. تجريد/٢، رقم: ٧٧٧ = ١٦١٦، ١٦٠٣، ١٦٠٤، ١٦١٧، ١٦٤٤، + أبو داود. حج: ١٨٩٣. نسائى. حج: ٢٩٤١ تحفة الأشراف: ٨٤٥٣}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: بەچاوی خۆم پێغەمبەرم دیوە، کاتێ دەچوو بۆ حەج یا بۆ عەمرە، کاتێ دەگەیشتە ناو مەککە، لەپێشا تەوافی قودومی لەسەر ئەم شێوەیە ئەنجام دەدا: سێجار بەهەڕاکردن هەڵ دەسووڕا بە دەوری بەیتداو، چوار جاریش بە رۆیشتنی ئاسایی، هەڵ دەسووڕا بە دەوریدا، ئینجا دوو رکات نوێژی سوننەتی تەوافی دەکرد. ئینجا تەوافی نێوانی سەفاو مەروەشی دەکرد). {تاج/٢، لاپەڕە: ١٩٧، زنجیرە: ٩٤، ژمارە: ١٥٤٢، چ/٤}.

٦٩٤- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) أَنَّهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَمَلَ مِنَ الْحَجَرِ الأَسْوَدِ، حَتَّى انْتَهَى إِلَيْهِ ثَلاَثَةَ أَطْوَافٍ. {الحديث: ٣٠٤٢ = ٣٠٢٩ ف.م. ترمذى. حج: ٨٥٧. نسائى. حج: ٢٩٤٤. تحفة الأشراف: ٢٥٩٤}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: بەچاوی خۆم لە حەجی ماڵاواییدا، پێغەمبەرم بینی، لەکاتی تەوافی بەیتا، لە حەجەرو ئەسوەدەوە بۆ حەجەرول ئەسوەد سێجار بە هەڕاکردنو نەرمە غار هەڵسووڕا بەدەوری بەیتاو، چوار جاریش بە رۆیشتنی ئاسایی هەڵ دەسووڕا بەدەوریدا).

٦٩٥- عَنْ أَبِى الطُّفَيْلِ قَالَ: قُلْتُ لاِبْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما): أَرَأَيْتَ هَذَا الرَّمَلَ بِالْبَيْتِ ثَلاَثَةَ أَطْوَافٍ وَمَشْىَ أَرْبَعَةِ أَطْوَافٍ أَسُنَّةٌ هُوَ؟ فَإِنَّ قَوْمَكَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ سُنَّةٌ، قَالَ: فَقَالَ: صَدَقُوا وَكَذَبُوا، قَالَ: قُلْتُ: وَمَا قَوْلُكَ صَدَقُوا وَكَذَبُوا؟ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَدِمَ مَكَّةَ فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ: إِنَّ مُحَمَّدًا وَأَصْحَابَهُ لاَ يَسْتَطِيعُونَ أَنْ يَطُوفُوا بِالْبَيْتِ مِنَ الْهُزَالِ، وَكَانُوا يَحْسُدُونَهُ، قَالَ: فَأَمَرَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ

يَرْمُلُوا ثَلاثًا وَيَمْشُوا أَرْبَعًا، قَالَ: قُلْتُ لَهُ: أَخْبِرْنِي عَنِ الطَّوَافِ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ رَاكِبًا، أَسُنَّةٌ هُوَ؟ فَإِنَّ قَوْمَكَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ سُنَّةٌ، فَقَالَ: صَدَقُوا وَكَذَبُوا، قَالَ: قُلْتُ: وَمَا قَوْلُكَ صَدَقُوا وَكَذَبُوا؟ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَثُرَ عَلَيْهِ النَّاسُ، يَقُولُونَ: هَذَا مُحَمَّدٌ، هَذَا مُحَمَّدٌ، حَتَّى خَرَجَ الْعَوَاتِقُ مِنَ الْبُيُوتِ، قَالَ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لاَ يُضْرَبُ النَّاسُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلَمَّا كَثُرَ عَلَيْهِ رَكِبَ، وَالْمَشْيُ وَالسَّعْيُ أَفْضَلُ. {الحديث: ٣٠٤٤ = ٣٠٣١ ف.م}:

ئەبو طوفەیل فەرمووی: گوتم بە ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) ئەرێ پێم نافەرمووی ئەم سێجار هەڕاکردنو چوار جار ڕۆیشتن بە ڕۆیشتنی ئاساییە، بەدەوری بەیتا، لەکاتی تەوافا، ئایا ئەمە سوننەتە یانا؟

بەقسەی خزمانی تۆبێ ئەوە سوننەتی پێغەمبەرەو پێغەمبەر وایکردووە، فەرمووی: قسەکەیان نیوەی ڕاستەو نیوەی درۆیە؟ فەرمووی: ئەوەی کە دەڵێن: پێغەمبەر وایکردووە، ئەوە ڕاستە، بەڵام ئەوەی کە دەڵێن: ئەمە سوننەتێکی دامەزراوە لەکاتی کردنی هەموو تەوافێکا، ئەوە درۆیە!! بەپێی ئەم ڕوونکردنەوەیە: ساڵی عەمرەتولقەزا، کە پێغەمبەر تەشریفی هات بۆ عەمرە، کە گەیشتە مەککە، هاوبەش پەیداکەرەکان لە حەسوودیدا، گوتیان: موحەممەدو هاوەڵەکانی، لەرزوتای مەدینە لەڕو لاوازی کردوون، ناتوانن تەافی بەیت ئەنجام بدەن، جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) تەنیا ئەو ساڵە فەرمانی کرد بە هاوڕێیانی، کە لەسێ سەری پێشەوەی تەوافدا، بە لۆقەو نەرمە غار بڕۆنو چالاکیو هێزی خۆیان نیشانی دوژمن بدەن، تا چاوترسێنیان بکەنو چوار سەرەکەی تری تەوافیش بە ڕۆیشتنی ئاسایی تەواو بکەن، دەی کە ئێستا ئەو مەبەستە نەماوە، پێویست بە هەڕاکردن ناکا لەسێ سەری یەکەما، چونکە هۆکەی نەماوە، کە پێشاندانی هێزە بۆ چاو ترسێنی دوژمن، ئەنجا عەرزیم کرد: خزمانی تۆ دەفەرموون، کە تەوافی نێوانی صەفاو مەڕوە بەسواری سوننەتە، تۆ بۆ ئەمە دەفەرمووی چی، ئایا شتی وا سوننەتە یانا؟ فەرمووی: ئەم قسەشیان هەندێکی ڕاستەو هەندێکی درۆیە، عەرزیم کرد: چۆن چۆن؟ فەرمووی: لە حەجی

مالاوایيدا، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەکاتی سەعی نێوانی سەفاو مەڕوەدا، خەڵکێکی زۆر کەڵەکەیان لێکرد، دەیانگوت: ئەمە موحەممەدە، ئەمە موحەممەدە، تەنانەت گەورە کچەکانیش لەماڵ دەرچوو بوونو هاتبوون، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێو سەرو ماڵو منالو هەستو نەست، گشتی بەقوربانی گەردی بەرپێی دێنیکەرانی ئاستانەی گۆڕی پیرۆزی بێ) عادەتی وا نەبوو، کە وەك میرو ئاغا، بە لێدانو بە پاڵ، دڕ بە خەڵك بدرێ لەبەردەمیەوەو رێگەی بۆ چۆڵ بکرێ، جا لە ناچاریدا کە خەڵکەکە ئاوا کەڵەکەیان لێکرد، سواری وڵاخەکەی بوو، هەتا خەڵکەکە چاویان لە کردارەکانی بێو بیانکەن بەسەر مەشق، کەواتە: ئەو قسەیان راستە، کە دەڵێن: پێغەمبەر بەسواری وڵاخ سەعی نێوانی سەفاو مەڕوەی کردووە، بەڵام ئەوەی کە دەڵێن: ئەمە سوننەتە ئەوە وانییە، چونکە پێغەمبەر، کە لەسەعی نێوانی سەفاو مەڕوەدا سواری وڵاخ بوو، بۆ ئەوە نەبوو کە ئەوە سوننەتە، بەڵکوو لەبەر ناچاری بوو، وە لەبەر ئەو عوزرە بوو کە بەیان کرا، کەواتە: رۆیشتن بەپێو هەڕاکردن بەپێ لە نێوانی سەفاو مەڕوەدا سوننەتە، نەوەك سوار بوونی وڵاخ، وەك ئەو خەڵکە بە هەڵە وا دەڵێن). {بڕوانە ژمارە: ٣٠٦٤ لە صەحیحی موسلیم}.

روونکردنەوە:

١. نەوەوی (رەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: ئەمەی کە ئیبنو عەبباس دەفەرموێ رەمل (هەڕاکردن) لەسێ سەری پێشەوەی تەوافا سوننەت نییە، ئەمە مەزهەبی خۆیەتی، بەڵام هەموو زاناکان، لە سەحابەو تابیعینو دوای ئەوان، رایان وایە کە رەمل لەم سێ تەوافەدا سوننەتە، بەڵام ئەوەی کە دەفەرموێ تەواف بەپێ سوننەتە، نەوەك بەسواری، ئەمە بەکۆی دەنگ وایەو قسەکەی ئیبنو عەبباس لەم مەسەلەیەدا تەواوە، چونکە زاناکان دەفەرموون: تەواف بەسواری دروستە، بەڵام بەپێ ئەنجام بدرێ باشترە، مەگەر لەبەر ناچاری.

٢. ئەبو طوفەیل، ناوی عامیری کوڕی واثیلەی لەیثیە، ساڵی شەڕی ئوحود لەدایك بووە زیاتر لەسەد ساڵ ژیاوە، دواترین کەس بووە لە هاوەڵانی پێغەمبەر کە مردووە، هەواداری ئیمامی عەلی بوو، فریای هەشت ساڵ لە ژیانی

پێغەمبەر کەوتووە، واتە: کە پێغەمبەر مردووە ئەو هەشت ساڵان بووە، لەهەموو نەبەردەکانا لەگەڵ ئیمامی عەلیدا بووە، لە کووفە دادەنیشت، کە ئیمامی عەلی شەهید بوو لە مەککە نیشتەجێ بوو، لەوێش مرد، گەڵێ جار دەیفەرموو: لەوانەی کە پێغەمبەریان دیوە، بەس من ماوم لەسەر رووی زەوی). پیاوێکی هۆشمەندو شاعیرێکی بەهرەمەند بوو، (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ).

٥٥١) ماچکردنی بەردە رەشەکە لەکاتی تەواف دا. (٣٠٥٦ - ٣٠٦١)

باب: استلام الركنين اليمانيَيْن في الطَّوَاف

٦٩٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ قَالَ: رَأَيْتُ الأَصْلَعَ يُقَبِّلُ الْحَجَرَالأسود، وَيَقُولُ: وَاللَّهِ إِنِّى لأُقَبِّلُكَ وَإِنِّى أَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ، وَأَنَّكَ لاَ تَضُرُّ وَلاَ تَنْفَعُ، وَلَوْلاَ أَنِّى رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَبَّلَكَ مَا قَبَّلْتُكَ. {الحديث: ٣٠٥٦ = ٣٠٤٣ ف.م، تجريد/٢، رقم: ٧٦٧ = ١٥٩٧، ١٦٠٥، ١٦١٠}:

عەبدوڵڵای کوڕی سەرجیس فەرمووی: ئیمامی عومەرم بینی، حەجەرولئەسوەدی ماچ دەکردو دەیفەرموو: بەخودا من کە ماچت دەکەم، لەهەمان کاتا دەزانم کە تۆ بەردێکیت نە زیان دەبەخشیتو نە بەهرەو سوود، بەڵام ئەوەندە هەیە من خۆم بەچاوی خۆم پێغەمبەرم دیوە کە تۆی ماچ کردووە، بۆیە منیش ماچت دەکەم ئەگینا ماچم نەدەکردیت). {تاج/٢، زنجیرە: ٩٥، ژمارە: ١٥٤٧ + تجريد/٢، ژمارە: ٧٧٥}.

٥٥٢) دەستهێنان بە حەجەرولئەسوەدو بەهەردوو گۆشە یەمانییەکانو بە مولتەزەمدا سوننەتە. (٣٠٥٠ - ٣٠٥٥)

باب: استلام الركنين اليمانيَيْن في الطَّوَف

٦٩٧- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ: مَا تَرَكْتُ اسْتِلاَمَ هَذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانِىَ وَالْحَجَرَ مُذْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَسْتَلِمُهُمَا فِى شِدَّةٍ وَلاَ رَخَاءٍ. {الحديث: ٣٠٥٣ = ٣٠٣٩ ف.م. تجريد/٢، رقم: ٧٧٣ = ١٦٠٦، ٦١١١. نسائى. حج: ٢٩٥٢، تحفة/٨١٥٢}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەوکاتەوە کە بەچاوی خۆم پێغەمبەرم دیوە، لەکاتی تەوافی بەیتدا، دەستی هێناوە بەم دوو گۆشە یەمانییەی بەیتاو بە بەردە ڕەشەکەداو ماچی کردوون، لەوکاتەوە منیش لەکاتی تەوافی بەیتا، وازم لە دەست پیاهێنان‌و ماچکردنی ئەم دوو گۆشە یەمانییەو حەجەرولئەسوەد نەهێناوە، لەکاتی دەور چۆڵی‌و دەور قەرەباڵغیدا، ئەمانەم ئەنجامداوە). {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٩٥}.

٦٩٨- عَنْ ابْنَ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: لَمْ أَرَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَسْتَلِمُ غَيْرَ الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانِيَيْنِ. {الحديث: ٣٠٥٥ = ٣٠٤١ فم}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: نەمدیوە کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بێجگە لەدوو گۆشە یەمانییەکانی بەیت، هیچ گۆشەیەکی تری ماچ بکات).

روونکردنەوە:

بەیت، یا ماڵی کەعبە چوار گۆشەی هەیە، دوانیان پێیان دەگوترێ: دوو گۆشە یەمانییەکان کە گۆشەی حەجەرولئەسوەدو گۆشەی یەمانییە، کە لەرووی یەمەنەوەیە، دوو گۆشەکەی تریش پێیان دەگوترێ: دوو گۆشە شامییەکان، کە بریتین لە گۆشەی شامی‌و گۆشەی عێراقی. مولتەزەمیش ئەو شوێنەیە لە دیواری کەعبە، کە تەوافکار دەستی پیادەهێنێ‌و باوەشی پیادەکاو ماچی دەکا، کە دەکەوێتە نێوانی حەجەرولئەسوەدو دەرگاکەی کەعبەوە، پێشی دەگوترێ حەطیم، گۆشەی شامی بۆیە پێی دەگوترێ شامی، چونکە لە جیهەتی شامەوەیە، گۆشەی عێراقیش لەرووی عێراقەوەیە.

٥٥٣) تەواف بەسواری. (٣٠٦٢ - ٣٠٦٧)

باب: الطَّوافُ عَلى الرَّحلَة

٦٩٩- عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ: طَافَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِالْبَيْتِ فِى حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلَى رَاحِلَتِهِ يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ بِمِحْجَنِهِ لأَنْ يَرَاهُ النَّاسُ وَلِيُشْرِفَ وَلِيَسْأَلُوهُ، فَإِنَّ النَّاسَ غَشُوهُ. {الحديث: ٣٠٦٣ = ٣٠٤٩ فم}:

جابیر (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەحەجی ماڵاواییدا، بەسواری وشترەکەی خۆی، تەوافی بەیتی دەکرد، وە بەگۆچانەکەی دەستی دەهێنا بە گۆشەی حەجەرولئەسوەددا، بۆئەوەی حاجیەکان بیبینن و بیکەن بەسەر مەشق بۆخۆیان و چاویان لێی بێ، هەتا پرسیاری لێ بکەن، چونکە خەڵکەکە گەمارۆیان دابوو). {تاج/٢، زنجیرە: ٩٥، ژمارە: ١٥٤٨}:

٥٥٤) تەواف بەسواری لەبەر مەهانەی ڕەوا

بابٌ: الطَّوَافُ رَاكِباً لِعُذْرٍ

٧٠٠- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: شَكَوْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنِّى أَشْتَكِى، فَقَالَ: « طُوفِى مِنْ وَرَاءِ النَّاسِ وَأَنْتِ رَاكِبَةٌ ». قَالَتْ: فَطُفْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حِينَئِذٍ يُصَلِّى إِلَى جَنْبِ الْبَيْتِ، وَهُوَ يَقْرَأُ بِ (الطُّورِ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ). {الحديث: ٣٠٦٧ = ٣٠٥٣. أبو داود. حج: ١٨٨٢. نسائى. حج: ٢٩٢٧ + تجريد/١، رقم: ٢٨٤ = ٤٦٤، ١٦١٩، ١٦٢٦، ١٦٣٣، ٤٨٥٣}:

ئوم سەلەمەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر پێغەمبەر و ڕەزای خودا لەهەموو هاوسەرە پاکیزەکانی بێ) فەرمووی: لە حەجی ماڵاواییدا، سکاڵای حاڵم لەلای حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) کرد: کە نەخۆشم، ناتوانم بەپێ تەواف بکەم؟ فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (لەپاش خەڵکەکەوە بەسواری وشترەکەت تەواف بکە)، جامنیش وامکرد، لەوکاتەدا کە من تەوافم دەکرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەرنوێژی نوێژی بەیانی بۆ مەردومەکە دەکرد، لە تەنیشتی کەعبەوە، سوورەتی (وَالطُّورِ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ) لەو نوێژەدا دەخوێند. {تاج/٢، زنجیرە: ٩٤، ژمارە: ١٥٤٢}.

٥٥٥) تەوافی نێوانی سەفاو مەڕوەو فەرمایشتی خودای گەورە: {إنَّ الصَّفَا والْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللّه} {٣٠٦٨ - ٣٠٧٣}

باب: الطواف بين الصَّفَا والمَرْوَةِ وقَوْلُهُ تعالى: {إنَّ الصَّفَا والْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللّه}

٧٠١- عَنْ عُرْوَةَ قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ (رضى الله عنها): مَا أَرَى عَلَىَّ جُنَاحًا أَنْ لاَ أَتَطَوَّفَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، قَالَتْ: لِمَ؟ قُلْتُ: لأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: (إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ) الآيَةَ. فَقَالَتْ: لَوْ كَانَ كَمَا تَقُولُ لَكَانَ: ((فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ لاَ يَطَّوَّفَ بِهِمَا)). إِنَّمَا أُنْزِلَ هَذَا فِى أُنَاسٍ مِنَ الأَنْصَارِ كَانُوا إِذَا أَهَلُّوا، أَهَلُّوا لِمَنَاةَ فِى الْجَاهِلِيَّةِ، فَلاَ يَحِلُّ لَهُمْ أَنْ يَطَّوَّفُوا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، فَلَمَّا قَدِمُوا مَعَ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) لِلْحَجِّ ذَكَرُوا ذَلِكَ لَهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى هَذِهِ الآيَةَ، فَلَعَمْرِى مَا أَتَمَّ اللَّهُ حَجَّ مَنْ لَمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. (وفي رواية): مَا أَتَمَّ اللَّهُ حَجَّ امرىء ولا عمرته لَمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. {الحديث: ٣٠٦٩، ٣٠٦٨ = ٣٠٥٥، ٣٠٥٤ فم = ف.م = فتح الملهم. تجريد/٢، رقم: ٧٨٤ = ١٦٤٣، ١٧٩٠، ٤٤٩٥، ٤٨٦١}:

عوروە (ڕەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: بە عائیشەم گوت** (ڕەزای خودای لێ بێ): **بەخودا وادەزانم ئەگەر من، یا هەرکەسێ، لەکاتی حەجو عەمرەدا، نەیشگەڕێ لە ناوەندی صەفاو مەڕوەدا، گوناهی ناگاو حەجو عەمرەکەی تەواوە؟ فەرمووی: بۆ؟ گوتم: چونکە خودای گەورە دەفەرموێ:**

{إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا}:

واتە: صەفاو مەڕوە لە دروشمەکانی خودان، جا هەرکەسێ حەجی کرد، یا عەمرەی کرد، گوناهی لەسەر نییە، کە بگەڕێ لەنێوانی ئەم دووەدا).

عائیشەیش فەرمووی لە وەڵاما: هەرکەسێ لەنێوانی صەفاو مەڕوەدا هاتوچۆ نەکاو، سەعیی بەینی صەفاو مەڕوە حەوت جار نەکا، ئەوە خودا نە حەجی تەواو دەکاو نە عەمرەی، چونکە ئەگەر وەك تۆ دەڵێیت ئاوابێ، دەبێ ئایەتەکە وابێ: {فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن لاَيَطَّوَّفَ بِهِمَا}. واتە: (گوناهی ناگا کە لە ناوەند یانا هاتوچۆ نەکا).

دەزانی بۆچی ئەم ئایەتە لەسەر ئەم شێوەیەی کە هەیە، هاتە خوارەوە: چونکە لەپێشا یاریدەدەران (ئەنصار) لەسەردەمی نەزانیدا، لەپێش ئیسلام بوونیاندا، جاران ئیحرامی حەجیان بۆ بتێ دادەبەست کە ناوی مەنات بوو، کە موسوڵمانان ناویان نا: مەناتی طاغیة: واتە: مەناتی سەرکەش، چونکە خەڵکێکی ئێجگار زۆری گومڕا کردبوو، ئەم بوتە لەلای موشەللەلا بوو، کەناوی شوێنێکە وا لە نزیکی قەدیدەوە، جا ئەوانەی کە ئیحرامی حەجیان بۆ ئەم بتە سەرکەشە دەبەست، ئیتر دوورە پارێزیان لە تەوافی صەفاو مەڕوە دەگرت، هەتا توخنی بتەکانی خەڵکی مەککە نەکەون، کە ناویان ئیسافو نائیلە بوو، ئیساف لەسەر تەپۆڵکەی صەفا بوو، وە نائیلە لەسەر تەپۆڵکەی مەڕوە بوو، جا کاتێ یاریدەدەران ئیسلام بوون، لەم بارەیەوە پرسیاریان لە پێغەمبەر کرد، ئەوکاتەی کە لەخزمەتیدا لە مەدینەوە هاتن بۆ حەج، ئەم باسو خواسەیان عەرزی کرد، کە ئێمە جاران حاڵمان وابوو، ئێستا چی بکەین؟؟ ئیتر بەم بۆنەیەوە، خودای دورە، یەزدانی مەزن، ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە: {إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ — سورة البقرة/ ١٥٨}.

عائیشە فەرمووی: وەکی تریش ئەوەتا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بەکردارو گوتار، تەوافو هەڵسووڕانی نێوانی صەفاو مەڕوەی کردووە بە دەستوور، دەی بەگیانی خۆم! خودا حەجی ئەوکەسە تەواو ناکا، کە تەوافی نێوانی صەفاو مەڕوە ئەنجام نەدا). لە فەرموودەی ژمارە (٣٠٦٨)دا ئەم رستەیەی دواوە ئاوایە: خودا حەجو عەمرەی ئەوکەسە تەواو ناکا، کە تەوافی بەینی صەفاو مەڕوە نەکا).

روونکردنەوە:

عوروەی کوڕی زوبەیر، کچەزای حەزرەتی ئەبوبەکری صەدیقە، فەقێی عائیشەی پووری بووە، زانایەکی گەورەیە، هەمیشە لەگەڵ کۆمەڵێ زانای تردا، ئامادەی کۆڕی زانستی عائیشەی پووری دەبوون، کە عائیشە لەماڵی خۆیدا، لە مەدینە دەیبەست، بۆ پەخشی زانستو راگەیاندنی فەرموودەکانی پێغەمبەرو

تەفسیری ئایەتەکانی قورئان، عوروە یەکێکە لە پێشەوا هەرە ناوداره ڕێزداره مەزنەکانی پەیڕەوان، کە پێیان دەگوترێ: (تابعین: چینی دووەمی موسوڵمانان) یەکێکە لە حەوت مەلا گەورەکانی جیهانی ئیسلامی، کە لەزاراوی شەرعدا ناودارو ناسراون بە (فوقەهای سەبعە = حەوت شەریعەت زانەکان) کە ئەم زاتانەن: ١- عوروە ٢- سەعیدی کوڕی موسەییب ٣- عوبەیدوڵڵای کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی عوتبە ٤- قاسمی کوڕی موحەممەدی کوڕی ئەبوبەکری صەدیق ٥- سلێمانی کوڕی یەسار ٦- خاریجەی کوڕی زەیدی کوڕی ثابیت ٧- سالی کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی عومەر.

عوروە، دایکی ناوی ئەسمای کچی ئەبوبەکری صەدیقە، کە خوشکی باوکیی عائیشەیە، خاوەنی ئەم شانازییانەیە: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) زاوایەتی، مێردی پووریەتی، ئەبوبەکر باپیریەتی، زوبەیر باوکیەتی، ئەسماء دایکیەتی، عائیشە پوریەتی خوشکی دایکیەتی، ساڵی بیستی کۆچی لەدایکبووە، لە نەوەدو چوار مردووە، کۆمەڵەی فەرموودە زانەکان فەرموودەکانی ئەویان گێڕاوەتەوە. واتە: جێگەی متمانەی ئەوانە، کەواتە: لە پیاوانی صەحیحی بوخاریو موسلیمە، لەناو پەیڕەوان (تابعین)دا، عوروەی کوڕی زوبەیر ناوی تریان تیادا نییە، بۆ زێدە بەهرەو شارەزا بوون بڕوانە: {تاج/٣، زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٣٣١٢، ٣٣١٩ — مەزناهی زوبەیری کوڕی عەوام + ژمارە: ٣ لە تەجریدی بوخاری، بەرگی یەکەم + ژمارە: ٣٤٩ = ٦٠٢ + ژمارە: ٧٥ تەجرید + تاج/٣، زنجیرە: ٣٧، چ/٤، ژیاننامەی خاتوو عائیشە + ریاچ/١، زنجیرە: ٢٥، ژمارە: ٢٠٢ + تاج/١٠، زنجیرە: ٩٧ ژمارە: ٥٥٣٩ چ/٤}.

٥٥٦) تەوافی سەفاو مەڕوە حەوت سەری بەیەك تەواف دادەنرێ (٢٩٠٢ - ٢٩٤١)

باب: الطَّوَافُ بِالصَّفَا وَالمَرْوَةِ سَبْعًا وَاحِدًا

٧٠٢- عَنِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) قَالَ: لَمْ يَطُفِ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) وَلاَ أَصْحَابُهُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ إِلاَّ طَوَافًا وَاحِدًا. {الحديث: ٢٩٣٤ = ٢٩١٨ ف.م. أبو داود. حج: ١٨٩٥. نسائى. حج: ٢٩٨٦ تحفة الأشراف: ٢٨٠٢}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەرو ئەو هاوەڵانەی کە لە حەجەکەیانا قارین بوون، یەك تەوافیان ئەنجامدا، بۆ سەعی نێوانی صەفاو مەڕوە، هەم لەجیاتی عەمرەکەیانو هەم لەجیاتی حەجەکەیان، بەڵام موتەمەتتیعەکان، دوو تەوافو دوو سەعیان ئەنجامدا، تەوافو سەعێ بۆ عەمرەکەیانو تەوافو سەعێ بۆ حەجەکەیان.

٥٥٧) چی پێویستە لەسەر کەسێ لە ئیحرامی حەجدا بێ، کاتێ دەگاتە ناو مەککە، لەبارەی تەوافی بەیتو سەعی نێوانی صەفاو مەڕوەوە (٢٩٨٧ - ٢٩٩٠)

باب: مَايَلْزَمُ مَنْ أَحْرَمَ بِالحَجِّ ثُمَّ قَدِمَ مَكَّةَ مِنَ الطَّوَافِ وَالسَّعْيِ

٧٠٣- عَنْ وَبَرَةَ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ ابْنِ عُمَرَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: أَيَصْلُحُ لِي أَنْ أَطُوفَ بِالْبَيْتِ قَبْلَ أَنْ آتِيَ الْمَوْقِفَ، فَقَالَ: نَعَمْ، فَقَالَ: فَإِنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: لاَ تَطُفْ بِالْبَيْتِ حَتَّى تَأْتِيَ الْمَوْقِفَ. فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَقَدْ حَجَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَطَافَ بِالْبَيْتِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ الْمَوْقِفَ. فَبِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَحَقُّ أَنْ تَأْخُذَ أَوْ بِقَوْلِ ابْنِ عَبَّاسٍ إِنْ كُنْتَ صَادِقًا؟. وفي رواية قال: رَأَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَحْرَمَ بِالْحَجِّ وَطَافَ بِالْبَيْتِ وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. {الحديث: ٢٩٨٧ = ٢٩٧٣ فم}:

وەبەرە فەرمووی: لەلای ئیبنو عومەر دانیشتبووم، پیاوێ هات بۆلای، پێی گوت: من خەریکی کردنی حەجمو هاتوومەتە ناو مەککەوە، ئایا دروستە بۆم کە تەوافی بەیت بکەم، پێش ئەوە کە بچم بۆ وەستان لەکێوی عەرەفە، کە بەم تەوافە دەگوترێ تەوافولقودوم؟ ئیبنو عومەر، لە وەڵامیا فەرمووی: بەڵێ. پیاوەکە گوتی: ئەی بۆچی هەمان پرسیارم لە ئیبنو عەبباس کرد، کەچی ئەو دەفەرموێ: هەتا وەستان لەکێوی عەرەفە تەواو نەکەی تەوافی بەیت مەکە؟ ئیبنو عومەر فەرمووی: (پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە حەجی ماڵاواییدا، کە گەیشتە ناو مەککە تەوافی قودومی ئەنجامدا، پێش ئەوە کەبچێ بۆ ئێستگای ڕاوەستان لە چیای

عەرەفە، دەی ئەگەر تۆ راستت دەوێ کامیان حەقترە: بەقسەی پێغەمبەر بکەی، یا بەقسەی ئیبنو عەبباس؟

لە گێڕانەوەیەکا، کە ژمارەکەی لە صەحیحی موسلیما (٢٩٨٨): بەچاوی خۆمان پێغەمبەرمان بینی، ئیحرامی حەجی دابەستو تەوافول قودومی کرد، سەعی نێوانی صەفاو مەڕوەی ئەنجامدا، دەی ڕێبازی خوداو ڕێبازی پێغەمبەری خودا شایانترە کە تۆ پەیڕەوی بکەی، هەتا ڕێبازی ئەمو ئەو، ئەگەر تۆ راست دەکەی).

٧٠٤- عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ قَالَ: سَأَلْنَا ابْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما) عَنْ رَجُلٍ قَدِمَ بِعُمْرَةٍ فَطَافَ بِالْبَيْتِ وَلَمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ أَيَأْتِى امْرَأَتَهُ؟ فَقَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَطَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعًا وَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ. {الحديث: ٢٩٨٩ = ٢٩٧٥ فم. تجريد/٢، رقم: ٢٥٠ = ٣٩٥، ١٦٢٣، ١٦٢٧، ١٦٤٥، ١٦٤٧، ١٧٩٣. نسائى. حج: ٢٩٣٠، ٢٩٦٠. ابن ماجة. مناسك: ٢٩٥٩ تحفة الأشراف: ٧٣٥٢}:

عەمری کوڕی دینار (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لە ئیبنو عومەرمان پرسی: پیاوێ لەکاتی کردنی عەمرەدا، تەوافی بەیت بکا، بەڵام هاموشۆ (سەعی)ی نێوانی صەفاو مەڕوە نەکا، ئایا دروستە کە لەگەڵ ژنەکەی دروست ببێ، یا بچێتە لای حەڵاڵو هاوسەری خۆی؟ فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کە تەشریفی برد بۆ مەککە حەوتجار بەدەوری بەیتدا هەڵسووڕا، وە لەپشتی مەقامی ئیبراهیمەوە دوو رکات نوێژی تەوافی کرد، وە حەوت جاریش لە ناوەندی صەفاو مەڕوەدا هاتوچۆی کرد، ئەنجا ئیبنو عومەر بۆئەوەی کە بەباشی بزانین کە ئەمە یاسای ڕەسای ئایینەو پەیڕەوی کردنی مەبەستە، ئەم ئایەتەی خوێندەوە: {لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ}. واتە: لە راستیدا، پێغەمبەری خودا، رابەرو سەرمەشقێکی هەرە جوانە بۆ ئێوە، وە شایانی ئەوەیە کە ئێوە چاوی لێ بکەنو، هەنگاو بە هەنگاوو بست بەبست شوێنی بکەون). {تاج/٢، رقم: ١٥٥٥}.

٥٥٨) چوونه ناو ماڵی کابەو نوێژکردن‌و نزاکردن لەناویدا.
باب: في دُخُول الكَعْبَة والصَلاة فيها والدُعاء

٧٠٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَوْمَ الْفَتْحِ فَنَزَلَ بِفِنَاءِ الْكَعْبَةِ، وَأَرْسَلَ إِلَى عُثْمَانَ بْنِ طَلْحَةَ فَجَاءَ بِالْمِفْتَحِ فَفَتَحَ الْبَابَ، قَالَ: ثُمَّ دَخَلَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) وَبِلاَلٌ وَأُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ، وَأَمَرَ بِالْبَابِ فَأُغْلِقَ، فَلَبِثُوا فِيهِ مَلِيًّا، ثُمَّ فَتَحَ الْبَابَ، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: فَبَادَرْتُ النَّاسَ فَتَلَقَّيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) خَارِجًا، وَبِلاَلٌ عَلَى إِثْرِهِ، فَقُلْتُ لِبِلاَلٍ: هَلْ صَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ، قَالَ: وَنَسِيتُ أَنْ أَسْأَلَهُ كَمْ صَلَّى {الحديث: ٣٢١٨ = ٣٢٠٧ فم. تجريد/٢، رقم: ٢٨٨ = ٤٦٨، ٣٩٧، ٥٠٤، ٥٠٥، ٥٠٦، ١١٦٧، ١٥٩٨، ١٥٩٩، ٢٩٨٨، ٤٢٨٩، ٤٤٠٠. أبو داود. حج: ٢٠٢٣. نسائى. مساجد: ٦٩١}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ساڵی ئازادکردنی مەککە، تەشریفی هات، لە حەوشەی مزگەوت دابەزی، ناردی بەشوێن عوثمانی کوڕی طەلحەدا، کە کلیلداری کەعبە بوو، کلیلەکانی بۆ هێناو فەرمانی پێکرد، دەرگاکەی کەعبەی کردەوە بۆی، ئەوجا پێغەمبەرو بیلال‌و ئوسامەی کوڕی زەیدو عوثمانی کوڕی طەلحە چوونە ناو ژووری کابەوە، ئەوجا فەرمانی کرد، دەرگاکە داخرا، تاوێ لەناویدا مانەوە، ئەوجا دەرگاکە کرایەوەو هاتنە دەرەوە. عەبدوڵڵای کوڕی عومەر فەرمووی: من خۆم گورج لەپێش خەڵکەکەدا، کە هاتنە دەرەوە چووم بەپیریانەوە، لەپێشا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هاتە دەرەوە، دوا بەدوای ئەو بیلال هاتە دەرەوە، لە بیلالم پرسی: ئایا پێغەمبەر نوێژی لەناو ماڵی کەعبەدا کرد؟ فەرمووی: ئا، نوێژی تیاکرد. گوتم: لەکوێدا؟ فەرمووی: لەنێوانی دوو کۆڵەکە یەمانیەکاندا، دەرگاکەی خستە پشتیەوەو رووی کردە دیوارەکەی بەرابەری، بەینی خۆی‌و دیوارەکە سێ باڵ (ذراع) بوو.

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودای لێ بێ) دەیفەرموو: لەدەستم چوو، لە بیلال بپرسم کە چەند رکاتی تیادا کرد). {تاج/٢، زنجیرە: ١٣٥، ژمارە: ١٧١٨، ١٧١٧، ١٧١٩}.

٧٠٦- عَنِ ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَسَمِعْتَ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: إِنَّمَا أُمِرْتُمْ بِالطَّوَافِ، وَلَمْ تُؤْمَرُوا بِدُخُولِهِ؟ قَالَ: لَمْ يَكُنْ يَنْهَى عَنْ دُخُولِهِ، وَلَكِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ: أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ (رضى الله عنه) أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) لَمَّا دَخَلَ الْبَيْتَ دَعَا فِي نَوَاحِيهِ كُلِّهَا، وَلَمْ يُصَلِّ فِيهِ حَتَّى خَرَجَ، فَلَمَّا خَرَجَ رَكَعَ فِي قُبُلِ الْبَيْتِ رَكْعَتَيْنِ، وَقَالَ: هَذِهِ الْقِبْلَةُ، قُلْتُ لَهُ: مَا نَوَاحِيهَا أَفِي زَوَايَاهَا؟ قَالَ: بَلْ فِي كُلِّ قِبْلَةٍ مِنَ الْبَيْتِ. {الحديث: ٣٢٢٤ = ٣٢١٣ فم. تجريد/٢، رقم: ٢٥١ = ٣٩٨، ١٦٠١، ٣٣٥١، ٣٣٥٢، ٤٢٨٨. نسائى. حج: ٢٩١٧. تحفة الأشراف: ٩٦}:

ئیبنو جورەیج دەفەرموێ: بە عەطام گوت: تۆ کە شاگردی ئیبنو عەبباس بووی لێیت بیستووە کە بفەرموێ: ئێوە تەنیا فەرمانی ئەوەتان پێکراوە کە تەوافی بەیت بکەن، فەرمانی ئەوەتان پێ نەکراوە کە بچنە ناوی؟ عەطاء فەرمووی: ئیبنو عەبباس پێشگیری نەدەکرد لە چوونە ناوی، بەڵام ئەوەم لێی بیستووە کە دەیفەرموو: ئوسامەی کوڕی زەید هەواڵی بەمندا، کە ڕۆژی ئازادکردنی مەککە، کە ناوداره بە فەتحی مەککە، کە پێغەمبەر و کۆمەڵێ لە هاوەڵانی، چوونە ناو ماڵی بەیتەوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەناو هەموو لایەکی ناو کابەدا، نزای کردو لەخودا پاڕایەوە، بەڵام بەپێی ئاگاداری من کە لە ئوسامەی کوڕی زەیدم وەرگرتووە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نوێژی لەناویدا نەکردووە، هەتا دێتە دەرەوە، کە دێتە دەرەوە بەرەو رووی رووگە (موقابیلی قیبلە = کەعبە = بەیت) دوو رکات نوێژی سوننەت دەکات، وە دەفەرموێ: (ئەمە رووگەی موسوڵمانانە، ئەو قیبلەیەیە کە لە نوێژو هەندێ کاتی تایبەتدا موسوڵمانان رووی تێ دەکەن). عەرزیم کرد: مەبەست لە لایەکانی گۆشەکانیەتی؟ فەرمووی: نەء، بەڵکوو مەبەست هەموو رووەکانی بەیتە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٣٥، ژمارە: ١٧١٧ هەتا ژمارە: ١٧٢٠}.

٥٥٩) حەجی مالاّوایی = حەجەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ)
(٢٩٤٢ - ٢٩٤٧)

باب: في حجّة النبيّ {صلى الله عليه وسلم}

٧٠٧- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما)، فَسَأَلَ عَنِ الْقَوْمِ حَتَّى انْتَهَى إِلَيَّ فَقُلْتُ: أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، فَأَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى رَأْسِي فَنَزَعَ زِرِّي الأَعْلَى، ثُمَّ نَزَعَ زِرِّي الأَسْفَلَ، ثُمَّ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ ثَدْيَيَّ، وَأَنَا يَوْمَئِذٍ غُلاَمٌ شَابٌّ فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ يَا ابْنَ أَخِي سَلْ عَمَّا شِئْتَ، فَسَأَلْتُهُ وَهُوَ أَعْمَى، وَحَضَرَ وَقْتُ الصَّلاَةِ فَقَامَ فِي نِسَاجَةٍ مُلْتَحِفًا بِهَا، كُلَّمَا وَضَعَهَا عَلَى مَنْكِبِهِ رَجَعَ طَرَفَاهَا إِلَيْهِ مِنْ صِغَرِهَا، وَرِدَاؤُهُ إِلَى جَنْبِهِ عَلَى الْمِشْجَبِ فَصَلَّى بِنَا. فَقُلْتُ: أَخْبِرْنِي عَنْ حَجَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ بِيَدِهِ، فَعَقَدَ تِسْعًا. فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَكَثَ تِسْعَ سِنِينَ لَمْ يَحُجَّ، ثُمَّ أَذَّنَ فِي النَّاسِ فِي الْعَاشِرَةِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَاجٌّ فَقَدِمَ الْمَدِينَةَ بَشَرٌ كَثِيرٌ، كُلُّهُمْ يَلْتَمِسُ أَنْ يَأْتَمَّ بِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَيَعْمَلَ مِثْلَ عَمَلِهِ، فَخَرَجْنَا مَعَهُ حَتَّى أَتَيْنَا ذَا الْحُلَيْفَةِ فَوَلَدَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي بَكْرٍ (رضى الله عنه)، فَأَرْسَلَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): كَيْفَ أَصْنَعُ؟ قَالَ: « اغْتَسِلِي وَاسْتَثْفِرِي بِثَوْبٍ وَأَحْرِمِي »، فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي الْمَسْجِدِ ثُمَّ رَكِبَ الْقَصْوَاءَ، حَتَّى إِذَا اسْتَوَتْ بِهِ نَاقَتُهُ عَلَى الْبَيْدَاءِ نَظَرْتُ إِلَى مَدِّ بَصَرِي بَيْنَ يَدَيْهِ مِنْ رَاكِبٍ وَمَاشٍ، وَعَنْ يَمِينِهِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَعَنْ يَسَارِهِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَمِنْ خَلْفِهِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَرَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بَيْنَ أَظْهُرِنَا وَعَلَيْهِ يَنْزِلُ الْقُرْآنُ، وَهُوَ يَعْرِفُ تَأْوِيلَهُ، وَمَا عَمِلَ بِهِ مِنْ شَيْءٍ عَمِلْنَا بِهِ، فَأَهَلَّ بِالتَّوْحِيدِ: « لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لاَ شَرِيكَ لَكَ ». وَأَهَلَّ النَّاسُ بِهَذَا الَّذِي يُهِلُّونَ بِهِ، فَلَمْ يَرُدَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَلَيْهِمْ شَيْئًا مِنْهُ وَلَزِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) تَلْبِيَتَهُ. قَالَ جَابِرٌ (رضى الله عنه): لَسْنَا نَنْوِي إِلاَّ الْحَجَّ، لَسْنَا نَعْرِفُ الْعُمْرَةَ، حَتَّى إِذَا أَتَيْنَا الْبَيْتَ مَعَهُ. اسْتَلَمَ الرُّكْنَ، فَرَمَلَ ثَلاَثًا وَمَشَى أَرْبَعًا، ثُمَّ نَفَذَ إِلَى مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ فَقَرَأَ: (وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى) فَجَعَلَ الْمَقَامَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ. (فَكَانَ أَبِي يَقُولُ، وَلاَ أَعْلَمُهُ

ذَكَرَهُ إِلاَّ عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَقْرَأُ فِى الرَّكْعَتَيْنِ (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) وَ (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ)، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الرُّكْنِ فَاسْتَلَمَهُ، ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْبَابِ إِلَى الصَّفَا، فَلَمَّا دَنَا مِنَ الصَّفَا قَرَأَ: (إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ) أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ، فَبَدَأَ بِالصَّفَا فَرَقِىَ عَلَيْهِ، حَتَّى رَأَى الْبَيْتَ، فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَوَحَّدَ اللَّهَ وَكَبَّرَهُ، قَالَ: « لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ، ثُمَّ دَعَا بَيْنَ ذَلِكَ قَالَ مِثْلَ هَذَا ثَلاَثَ مَرَّاتٍ. ثُمَّ نَزَلَ إِلَى الْمَرْوَةِ حَتَّى إِذَا انْصَبَّتْ قَدَمَاهُ فِى بَطْنِ الْوَادِى سَعَى حَتَّى إِذَا صَعِدَتَا مَشَى حَتَّى أَتَى الْمَرْوَةَ، فَفَعَلَ عَلَى الْمَرْوَةِ كَمَا فَعَلَ عَلَى الصَّفَا، حَتَّى إِذَا كَانَ آخِرُ طَوَافِهِ عَلَى الْمَرْوَةِ قَالَ: لَوْ أَنِّى اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِى مَا اسْتَدْبَرْتُ لَمْ أَسُقِ الْهَدْىَ، وَجَعَلْتُهَا عُمْرَةً، فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ لَيْسَ مَعَهُ هَدْىٌ فَلْيَحِلَّ، وَلْيَجْعَلْهَا عُمْرَةً، فَقَامَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكِ بْنِ جُعْشُمٍ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلِعَامِنَا هَذَا أَمْ لأَبَدٍ؟ فَشَبَّكَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَصَابِعَهُ وَاحِدَةً فِى الأُخْرَى وَقَالَ: « دَخَلَتِ الْعُمْرَةُ فِى الْحَجِّ، مَرَّتَيْنِ، لاَ بَلْ لأَبَدٍ أَبَدٍ »، وَقَدِمَ عَلِىٌّ مِنَ الْيَمَنِ بِبُدْنِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم)، فَوَجَدَ فَاطِمَةَ (رضى الله عنها) مِمَّنْ حَلَّ وَلَبِسَتْ ثِيَابًا صَبِيغًا، وَاكْتَحَلَتْ، فَأَنْكَرَ ذَلِكَ عَلَيْهَا، فَقَالَتْ: إِنَّ أَبِى أَمَرَنِى بِهَذَا، قَالَ: فَكَانَ عَلِىٌّ يَقُولُ بِالْعِرَاقِ: فَذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مُحَرِّشًا عَلَى فَاطِمَةَ لِلَّذِى صَنَعَتْ، مُسْتَفْتِيًا لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِيمَا ذَكَرَتْ عَنْهُ، فَأَخْبَرْتُهُ أَنِّى أَنْكَرْتُ ذَلِكَ عَلَيْهَا، فَقَالَ: صَدَقَتْ صَدَقَتْ، مَاذَا قُلْتَ حِينَ فَرَضْتَ الْحَجَّ؟ قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُمَّ إِنِّى أُهِلُّ بِمَا أَهَلَّ بِهِ رَسُولُكَ، قَالَ: فَإِنَّ مَعِىَ الْهَدْىَ، فَلاَ تَحِلُّ، قَالَ: فَكَانَ جَمَاعَةُ الْهَدْىِ الَّذِى قَدِمَ بِهِ عَلِىٌّ مِنَ الْيَمَنِ، وَالَّذِى أَتَى بِهِ النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم) مِائَةً، قَالَ: فَحَلَّ النَّاسُ كُلُّهُمْ وَقَصَّرُوا، إِلاَّ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) وَمَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْىٌ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ تَوَجَّهُوا إِلَى مِنًى، فَأَهَلُّوا بِالْحَجِّ وَرَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَصَلَّى بِهَا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ وَالْفَجْرَ، ثُمَّ مَكَثَ قَلِيلاً حَتَّى طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَأَمَرَ بِقُبَّةٍ مِنْ شَعَرٍ تُضْرَبُ لَهُ بِنَمِرَةَ، فَسَارَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَلاَ تَشُكُّ قُرَيْشٌ إِلاَّ أَنَّهُ وَاقِفٌ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ كَمَا كَانَتْ

قُرَيْشٌ تَصْنَعُ فِى الْجَاهِلِيَّةِ، فَأَجَازَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَتَّى أَتَى عَرَفَةَ، فَوَجَدَ الْقُبَّةَ قَدْ ضُرِبَتْ لَهُ بِنَمِرَةَ، فَنَزَلَ بِهَا، حَتَّى إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ أَمَرَ بِالْقَصْوَاءِ فَرُحِلَتْ لَهُ، فَأَتَى بَطْنَ الْوَادِى، فَخَطَبَ النَّاسَ وَقَالَ: « إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِى شَهْرِكُمْ هَذَا، فِى بَلَدِكُمْ هَذَا، أَلاَ كُلُّ شَىْءٍ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ تَحْتَ قَدَمَىَّ مَوْضُوعٌ، وَدِمَاءُ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعَةٌ، وَإِنَّ أَوَّلَ دَمٍ أَضَعُ مِنْ دِمَائِنَا دَمُ ابْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ - كَانَ مُسْتَرْضَعًا فِى بَنِى سَعْدٍ فَقَتَلَتْهُ هُذَيْلٌ - وَرِبَا الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ وَأَوَّلُ رِبًا أَضَعُ، رِبَانَا رِبَا عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَإِنَّهُ مَوْضُوعٌ كُلُّهُ، فَاتَّقُوا اللَّهَ فِى النِّسَاءِ فَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ بِأَمَانِ اللَّهِ، وَاسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ، وَلَكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لاَ يُوطِئْنَ فُرُشَكُمْ أَحَدًا تَكْرَهُونَهُ، فَإِنْ فَعَلْنَ ذَلِكَ فَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبَرِّحٍ وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَقَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ مَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُ إِنِ اعْتَصَمْتُمْ بِهِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَأَنْتُمْ تُسْأَلُونَ عَنِّى فَمَا أَنْتُمْ قَائِلُونَ؟ قَالُوا: نَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَّغْتَ وَأَدَّيْتَ وَنَصَحْتَ، فَقَالَ بِإِصْبَعِهِ السَّبَّابَةِ يَرْفَعُهَا إِلَى السَّمَاءِ وَيَنْكُتُهَا إِلَى النَّاسِ: اللَّهُمَّ اشْهَدِ، اللَّهُمَّ اشْهَدْ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ. ثُمَّ أَذَّنَ ثُمَّ أَقَامَ، فَصَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعَصْرَ، وَلَمْ يُصَلِّ بَيْنَهُمَا شَيْئًا. ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَتَّى أَتَى الْمَوْقِفَ فَجَعَلَ بَطْنَ نَاقَتِهِ الْقَصْوَاءِ إِلَى الصَّخَرَاتِ وَجَعَلَ حَبْلَ الْمُشَاةِ بَيْنَ يَدَيْهِ، وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ، وَذَهَبَتِ الصُّفْرَةُ قَلِيلاً حَتَّى غَابَ الْقُرْصُ، وَأَرْدَفَ أُسَامَةَ خَلْفَهُ، وَدَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). وَقَدْ شَنَقَ لِلْقَصْوَاءِ الزِّمَامَ حَتَّى إِنَّ رَأْسَهَا لَيُصِيبُ مَوْرِكَ رَحْلِهِ وَيَقُولُ بِيَدِهِ الْيُمْنَى: أَيُّهَا النَّاسُ السَّكِينَةَ السَّكِينَةَ، كُلَّمَا أَتَى حَبْلاً مِنَ الْحِبَالِ أَرْخَى لَهَا قَلِيلاً حَتَّى تَصْعَدَ حَتَّى أَتَى الْمُزْدَلِفَةَ، فَصَلَّى بِهَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ، بِأَذَانٍ وَاحِدٍ وَإِقَامَتَيْنِ، وَلَمْ يُسَبِّحْ بَيْنَهُمَا شَيْئًا، ثُمَّ اضْطَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ فَصَلَّى الْفَجْرَ حِينَ تَبَيَّنَ لَهُ الصُّبْحُ بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ. ثُمَّ رَكِبَ الْقَصْوَاءَ حَتَّى أَتَى الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ، فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَدَعَاهُ، وَكَبَّرَهُ، وَهَلَّلَهُ، وَوَحَّدَهُ، فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى أَسْفَرَ جِدًّا، فَدَفَعَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَأَرْدَفَ الْفَضْلَ بْنَ عَبَّاسٍ - وَكَانَ رَجُلاً حَسَنَ الشَّعْرِ أَبْيَضَ وَسِيمًا - فَلَمَّا دَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَرَّتْ بِهِ ظُعُنٌ يَجْرِينَ، فَطَفِقَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهِنَّ،

فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَدَهُ عَلَى وَجْهِ الْفَضْلِ فَحَوَّلَ الْفَضْلُ وَجْهَهُ إِلَى الشِّقِّ الآخَرِ يَنْظُرُ، فَحَوَّلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَدَهُ مِنَ الشِّقِّ الآخَرِ عَلَى وَجْهِ الْفَضْلِ يَصْرِفُ وَجْهَهُ مِنَ الشِّقِّ الآخَرِ يَنْظُرُ، حَتَّى أَتَى بَطْنَ مُحَسِّرٍ فَحَرَّكَ قَلِيلاً، ثُمَّ سَلَكَ الطَّرِيقَ الْوُسْطَى، الَّتِي تَخْرُجُ عَلَى الْجَمْرَةِ الْكُبْرَى، حَتَّى أَتَى الْجَمْرَةَ الَّتِي عِنْدَ الشَّجَرَةِ فَرَمَاهَا بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ، يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ مِنْهَا، مِثْلِ حَصَى الْخَذْفِ. رَمَى مِنْ بَطْنِ الْوَادِي. ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمَنْحَرِ فَنَحَرَ ثَلاَثًا وَسِتِّينَ بِيَدِهِ، ثُمَّ أَعْطَى عَلِيًّا فَنَحَرَ مَا غَبَرَ وَأَشْرَكَهُ فِي هَدْيِهِ، ثُمَّ أَمَرَ مِنْ كُلِّ بَدَنَةٍ بِبَضْعَةٍ فَجُعِلَتْ فِي قِدْرٍ فَطُبِخَتْ، فَأَكَلاَ مِنْ لَحْمِهَا، وَشَرِبَا مِنْ مَرَقِهَا. ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَأَفَاضَ إِلَى الْبَيْتِ فَصَلَّى بِمَكَّةَ الظُّهْرَ فَأَتَى بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ يَسْقُونَ عَلَى زَمْزَمَ، فَقَالَ: « انْزِعُوا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَلَوْلاَ أَنْ يَغْلِبَكُمُ النَّاسُ عَلَى سِقَايَتِكُمْ لَنَزَعْتُ مَعَكُمْ »، فَنَاوَلُوهُ دَلْوًا فَشَرِبَ مِنْهُ. {الحديث: ٢٩٤١ = ٢٩٢٦. أبو داود. حج: ١٩٠٥. ابن ماجة. حج: ٣٠٧٤. تحفة الأشراف: ٢٥٩٣}:

لە جەعفەری کوڕی موحەممەدەوە، لە باوکیەوە، (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: چووین بۆلای جابیری کوڕی عەبدوڵلا، (ڕەزای خودایان لێ بێ) کوێر بوو بوو، یەکە یەکە دەیپرسی: ئەمە کێیەو ئەوە کێیە، تا سەرە هاتە سەر من، گوتم: من موحەممەدی کوڕی عەلی کوڕی حوسەینم، کەوام گوت، دەستی هێنا بەسەر سەرماو دەستی هێنایە خوارەوە بۆ سینگو بەرۆکەو دوگمەی سەرەوەو دوگمەی خوارەوەی ترازاندەو لەپی هێنا بە سینگما بۆ موبارەکیو گوتی: خۆش هاتی ئەی برازای خۆشەویستم! پرسیارت چییە بیکە، منیش ئەو حەلە کوڕێکی لاو بووم، ئینجا کاتێ نوێژ داهات هەڵسا نوێژی بۆ کردین، تەیلەسانێکی لەبەردا بوو، پێچابووی لەخۆیەوە، لەبەر بچووکی کەدەیدا بەسەر شانیا چمکەکانی هەڵدەکشانەوە بۆلای خۆی، پەشتە ماڵ (ریداء)دەکەشی لە تەنیشتیەوە بەسەر سێ پایەکەوە بوو، جا کەنوێژی بۆ کردین، لەپاشا لێم پرسی، گوتم: باسی حەجەکەی پێغەمبەرم بۆ بکە، (درووودی خودای گەورەی لەسەر بێ)، جا نۆ پەنجەی خۆی ژماردو گوتی: پێغەمبەر

(درودی خودای لەسەر بێ) نۆ ساڵ مایەوە لە مەدینە، لەو ماوەیەدا حەجی نەکرد، جا لەساڵی دەهەمدا جارێدا بەناو مەردومدا کە: ئەمساڵ پێغەمبەر، (درودی خودای لەسەر بێ)، دەچێ بۆ حەج ئیتر عەشاماتێکی گەلێ زۆر هاتن بۆ مەدینە، وە هەموویان دەیانویست کە پەیڕەوی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) بکەنو چاو لەو بکەنو ئەو هەرچی کرد لە حەجەکەیا، ئەوانیش بیکەن، ئەنجا لە خزمەتی حەزرەتدا، (درودی خودای لەسەر بێ)، کەوتنە ڕێو ڕۆیشتن تا گەیشتنە زولحولەیفە، لەوێ ئەسمای کچی عومەیس، موحەممەدی کوڕی ئەبوبەکری صەدیقی بوو، وە هەواڵی نارد بۆلای پێغەمبەر، (درودی خودای لەسەر بێ) کە حاڵم وایە، زەیستانم چی بکەمو چۆن بکەم؟ فەرمووی: (خۆت بشۆرەو ناواخنێ بۆ خۆت بکەو تۆپەوانەیێ بۆ وانێکەکەت بکەو خوێنەکەی پێ بەربەست بکەو ئیحرام دابەستە.

جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەوێ لە مزگەوتەکەدا نوێژی عەصری کرد، ئەنجا سواری وشترەکەی بوو، کە وشترە مێنگەیێ بوو، ناوی قەصوا بوو، چونکە سەری گوێی قرتابوو، ئەوجا ڕۆیشت تا بەسواری سەرکەوتە سەرکێوی بەیداو، لەوێ بەهەر چوار لادا تەماشام کرد تا چاوم بڕی دەکرد هەر سوارە بوو، وە هەر پیادە بوو، لەدەوری حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) خۆی لەناومانا بوو پەیتا پەیمتا قورئانی بۆ دەهاتە خوارێ، ئیتر ئەو خۆی هەرچی بکردایە ئێمەیش لەشوێن ئەوەوە ئەوەمان دەکرد، ئینجا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) بەم وشە پیرۆزەیە، کە دروشمی یەزدان پەرستییەو نیشانەی یەکتایی خودایە، بەم وشە پیرۆزە ئاوا ئیحرامی حەجی دابەستو نێتی هێنا:

{لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لاَ شَرِيكَ لَكَ}.

واتە: پەروەردگارا! هەمیشە کەمەری بەندەگیم بەستووە بۆ جێبەجێکردنی فەرمانی تۆ، تۆ بێ چوونو بێ هاوەڵی، سوپاسو ستایش هەر بۆ تۆیە، وە

بەخششو نازو بەهرەو نیعمەتو دارایی‌و پاشایی‌و خاوەنیی، هەر لەخۆت دێو هەر لەخۆت جوانە، بێ چوونی‌و بێ هاوەڵی تۆ ئاشکراو نمایانە).

خەڵکەکەی تریش ئابەمەی کە خۆیان ئیحرامی پێ دادەبەستن ئیحرامیان دابەست، بەڵام پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ)، لێی نەگرتن‌و رەخنەی نەبوو، وەڵێ خۆی (درودی خودای لەسەر بێ) هەر لەسەر تەلبییە کردنەکەی خۆی بەردەوام بوو.

جابیر (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەپێشا تەنیا هەر نیازی حەجمان هەبوو، خەیاڵی عەمرەمان نەبوو، چونکە لەوەوپێش لە رۆژانی حەجدا عەمرەمان نەدەکرد، تا ئەو حەلە کە لەخزمەتی حەزرەتدا چووینە بەیت‌و لەوێ حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی هێنا بە گۆشەی حەجەرول ئەسوەداو ماچی کردو سێجار بە هەڕاکردن‌و چوار جار بەڕۆیشتنی ئاسایی هەڵسووڕا بەگردی خانەی خوادا، کە بەم کارە لە زاراوی شەرعی پیرۆزدا دەگوترێ: تەوافی بەیت. ئەنجا رۆیشت بۆ مەقامی ئیبراهیم (درودی خودای گەورەی لەسەر بێ) ئەم ئایەتە پیرۆزەی خوێندەوە:

{وَاتَّخِذُواْ مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى} واتە: وەپێمان گوتن: مەقامی ئیبراهیم بکەن بەجێگە نوێژ بۆ خۆتان‌و ئەو شوێنە پیرۆزەیە بکەن بە نوێژگاو نوێژی سوننەتی تیا بکەن، ئەنجا مەقامی خستە بەینی خۆی‌و بەینی بەیمتەوەو دوو رکات سوننەتی نوێژی تەوافی کردو لە رکاتی یەکەمداو لەپاش خوێندنی سوورەتی فاتیحە، سوورەتی (قُلْ يَا أَيُّهَاالكَافِرُونَ)ەی خوێند، وە لە رکاتی دووەمدا لەپاش خوێندنی سوورەتی فاتیحە، سوورەتی (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَد)ی خوێند (مەقامی ئیبراهیم = جێ پای حەزرەتی ئیبراهیم، ئەو بەردەیە، کە حەزرەتی ئیبراهیم لەسەری دەوەستا لەکاتی دروستکردنی بەیتدا - وەرگێڕ).

ئەنجا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) گەڕایەوە بۆسەر حەجەرول ئەسوەدو دیسانەوە دەستی پیا هێنایەوە، ئەنجا لە دەرگای نزیك صەفاوە، کە پێی دەگوترێ: (باب الصَّفَا = دەرگای سەفا) دەرچوو، رۆیشت بۆ صەفا، کە لە صەفا نزیك بوویەوە

ئەم ئایەتەی خوێندەوە: {إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللّهِ} واتە: تەپۆڵکەی صەفاو تەپۆڵکەی مەڕوە، هاموشۆ لە نێوانیانا، لەکاتی حەجو عەمرەدا، نیشانەو دروشمی بەندەیی خودان). وە فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (بەوەیان دەست پێ بکەن کە خودا پێشی خستووە، ئەنجا دەستی کرد بە تەوافی صەفاو سەرکەوتە سەر تەپۆڵکەی صەفا تا خانووی کەعبەی لێوە دەرکەوت. جا رووی کردە رووگەو شایەتمانی هێناو ئەڵڵاهو ئەکبەری کردو فەرمووی:

{لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ} واتە: هەر خودا خودایەو تاكو تەنیایە، بێ هاوەڵو بێ چوونە، خاوەنی موڵكو پادشایيو دەستەڵاتو سەڵتەنەتە، هیچی لەدەست دەرناچێو تەوانای هەموو شتێکی هەیە، هەر خودا خودایە، بەڵێنەکەی خۆی هێنایە دی، وە بەندەکەی خۆی، کە موحەممەدە سەرخست، وە ئەو کۆمەڵانەی کە لە رۆژی غەزای خەندەقا گەلەکۆمەیان لە ئیسلام کردبوو، خۆی بەتەنها شکاندنیو ژێری خستن!).

وە سێجار حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) ئەم یادو زیکرەی خوێند، وە لەبەینی ئەم سێ جارەیشدا دەپاڕایەوەو دوعاو نزای تری دەکرد.

ئەنجا داپەڕی بۆ مەڕوە کە پێی نایە ناو شیوەکەوە پێی هەڵگرتو خێرا رۆیی، تا گەیشتە هەورازەکە، ئینجا بە ئاسایی رۆیشت تا چووە سەر مەڕوە، وە لەسەر صەفا چیکرد لەسەر مەڕوەش هەمان شتی دووبارە کردەوە، تا دوا تەوافی لەسەر مەڕوە تەواو بوو، فەرمووی: (تازە لەدەستم چوو، ئەگینا دیاریی بەیتم لەگەڵ خۆم نەدەهێنا، وە دەمکرد بە عەمرە، جا هەرکەسەتان کە دیاریی پێ نییە با ئیحرام بشکێنێو بیکا بە عەمرە، سوراقەی کوڕی مالیکیش هەڵسا گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەمە هەر بۆ ئەمساڵ وایە، یاخود هەتا هەتایە هەروا دەمێنێ؟ پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) پەنجەکانی خۆی تێك پەڕاندو دووجار فەرمووی: (عەمرە تێکەڵی حەج بوو ئاوا هەتا هەتایە!).

عەلیش (خودای لێ ڕازی بێ) لە یەمەنەوە وشتری دیاریی بەیتی هێنا بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). عەلی کە هات روانی وا فاتیمە (ڕەزای خودای لێ بێ) ئیحرامی شکاندووەو جلی ڕەنگاویی پۆشیوەو چاوی ڕشتووە، جا گوتی: ئەمە چییە؟ فاتیمەیش فەرمووی: باوکم فەرموویەتی وابکەم. گوتی: کاتێ عەلی لە عێراق بوو دەیفەرموو: جا چووم بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەتا هانی بدەم لە فاتیمە، کە بۆوای کردووە، وە بۆ ئەو قسەیەش کە گوتی باوکم فەرموویەتی کە وابکەم هەر لێم پرسی، وە عەرزیشم کرد کە من ئەوکارەی ئەوم پێ خۆش نییە، جا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (فاتیمە ڕاست دەکا، من خۆم پێم گوتووە، تۆ کە ئیحرامی حەجت دابەست چیت گوت، چۆن نیتت هێنا؟) گوتم: گوتم ئەی خودایە! ئەوا نییەتی حەجم هێنا، لەسەر ئەو نییەتەی کە پێغەمبەری تۆ دەیهێنێ.

فەرمووی: (دە تۆ ئیحرام مەشکێنە، چونکە من دیاریی بەیتم پێیە).

فەرمووی: ئەو دیارییەی کە عەلی لە یەمەنەوە هێنابووی، لەگەڵ ئەو دیارییەدا کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەگەڵ خۆی هێنابووی، سەرجەم سەد وشتر بوون.

گوتی: ئیتر خەلکەکە هەموو ئیحرامیان شکاندو مووی سەریان کورت کردەوە، پێغەمبەرو ئەو کەسانە نەبێ کە دیاریی بەیتیان لەگەڵ خۆیان هێنابوو، جا لەڕۆژی تەرویيەدا کە دەکاتە ڕۆژی هەشتەمی مانگی نۆمینە، بەرەو مینا جمانو ئیحرامی حەجیان دابەست، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سوار بوو، وە نوێژی نیوەڕۆو عەصرو شێوانو خەوتنانو بەیانیی لەوێ کرد، ئینجا لەوێ کەمێ مایەوە تا خۆرهەڵهات، وە فەرمانی دا کە لە نەمیرە دەواریکی بۆ هەڵدەن، جا کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەوتەڕێ، قورەیش وایان دەزانی کە پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) وەك سەردەمی نەزانی خۆیان لە مەشعەرولحەرام دەوەستێ، بەڵام پێغەمبەر لەوێ ڕەت بوو، وە نەوەستاو ڕۆیشت هەتا چووە نزیکی عەرەفە، سەیری کرد لە نەمیرە دەواریان بۆ هەڵداوە، جا لەوێ دابەزی، وە لەوێ مایەوە تا خۆر لایدا.

ئەوجا فەرمانی کرد، قەصوایان بۆ کۆپان کردو چوو بۆ ناو شیوەکەو لەوێ وتارێکی داو فەرمووی: (خوێنو سەرو ماڵو ناموو ستان لە یەکتریی زۆر زۆر حەرامەو نارەوایە، هەروەك چۆن شکاندنی رێزی ئەم رۆژە پیرۆزەتان، لەم مانگە پیرۆزەتانا، لەم شارە پیرۆزەتانا زۆر زۆر حەرامو نارەوایە ئاوا، ئاگاداربن! کەوا هەرچی کاروباری سەردەمی نەزانییە، پووچەو بەتاڵەو بێ بایەخە، خوێنی سەردەمی نەزانی بەتاڵە، وە یەکەم خوێن، لە خوێنی کەسوکاری خۆم، کەبە بەتاڵو بێ بایەخی دادەنێم، خوێنی کوڕەکەی رەبیعەی کوڕی حاریسە، کە لەناو هۆزی بەنی سەعددا درابوو بە دایەن، وە هۆزی هوزەیل دەیکوژن. وە سوودی سەردەمی نەزانی هەمووی پووچو بەتاڵە، وە یەکەم سوودیش، لە سوودی کەسوکاری خۆم، کە بەتاڵی دەکەمەوە، سوودی عەبباسی کوڕی عەبدولموتتەلیبە، ئەو سوودە هەمووی پووچو بەتاڵە، وە دەربارەی ئافرەتانیش لەخودا بترسنو بێ دادیی‌و ناهەقییان لێ مەکەنو رەفتارتان جوان بێ لەگەڵیانا، چونکە ئەوان ئەمانەتو سپاردەی خودای گەورەن لەلای ئێوەی پیاوان، دەی پیاو گریمان ئەگەر خیانەتیش بکا، نابێ خیانەت لە سپاردەو ئەمانەتی خودای خۆی بکا! وە ئەوان لەسەر فەرموودەی خوداو بەپێی قسەی شەریعەتی ئیسلام، کە شەریعەتی ئەوە، بۆتان حەڵاڵ بوونو دێنە باخەڵتانو دەچنە لایان. وە مافی ئێوە لەسەر ئەوان ئەوەیە: کە ئەوکەسە کە ئێوە حەزی لێ ناکەن، نەیهێننە سەر بەڕەتانو نەهێڵن بێتە ماڵتان، جا ئەگەر شتی وایان کرد کە بەدڵی ئێوە نەبوو، ئەوا هەتا دەتوانن چاو پۆشییان لێ بکەنو بە نەرمو نیانی لەگەڵیاندا رەفتار بکەن، وە بەبێ هۆیەکی رەوا تەڵاقیان مەدەن، بەڵام ئەگەر بەم شێوە شیرینەیش چاریان نەکرا، ئەوا شەریعەت رێگەتان دەدا، کە بە ئاسپایی لێیان بدەن.

وە مافی ئەوانیش لەسەر ئێوە ئەوەیە کە بەباشیو بەپێی باوی ناو وڵاتی خۆتان، رۆژیو خۆراكو بەرگو پۆشاکیان پێ بدەن، وەکی هاوسەری هاوشانی خۆتان، تا هەست بە هاوسەر کەمی نەکەن!

وەمن یاسایەکی رەسای رێکو پێکی وەهام لەپاش خۆم بۆ بەجێ هێشتوون، ئەگەر بێتو پەیڕەوی بکەن، لەناو خۆتانا، هەتا هەتایە، جارێکی تر سەرتان لێ ناشێوێ و سەرگەردان نابن، ئەویش ئەم قورئانەیە کە نامەی خودایە.

وە ئێوە لەدوا رۆژدا، لەبارەی منەوە پرسیارتان لێ دەکرێ، ئایا من بە ئەرکی سەرشانی خۆم هەڵساوم و یاسا نامەی خودام بەئێوە راگەیاندووە یانا، جا ئێوە سەبارەت بەم پرسیارە وەڵامتان چی دەبێ؟

گوتیان: شایەتی دەدەین کە تۆ کۆتایی و درێغ یت نەکردووە، تەبلیغی خۆتت کردووەو ئەرکی سەرشانی خۆتت بەجێ هێناوەو ئامۆژگاری خێری ئێمەت کردووە!

جا حەزرەت (صەلات و سەلام و درودی خودای گەورەی لەسەر بێ) سێجار پەنجەی دۆشاو مژەی خۆی هەڵبڕی بۆ ئاسمان و داینەواندەوە بۆناو خەڵکەکەو هەموو جارێکیش لەگەڵ ئەم ئاماژەیەدا دەیفەرموو: (خودایە! تۆ بەشایەت بە!).

ئینجا فەرمانی دا بانگ دراو قامەت کراو نوێژی نیوەڕۆی بۆ کردین و فەرمانی کردەوە: قامەت کرایەوەو نوێژی عەسریشی بە (جەمع) بۆ کردین، وە لە بەینیانا هیچ نوێژی تری نەکرد. ئینجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سواری وشترەکەی بوو، رۆیشت تا گەیشتە ئێستگاکەی خۆی لە عەرەفات، جا رووی وشترەکەی، کە ناوی قەصواء بوو، کردە تاوێرە بەردەکانی داوێنی کێوی جەبەلورەحمە، کە ئەم چیای رەحمەتە خۆی وا لە ناوەڕاستی خاکی عەرەفاتدا، وە کۆمەڵی حاجییە پیادەکانی خستە بەردەمی خۆیەوە، وە رووی کردە رووگە (قیبلە).

ئیتر لەوێدا راوەستا تا خۆر ئاوابوو، جا ئوسامەی خستە پاشکۆی خۆیەوەو داپەڕی بۆ موزدەلیفە، هەوسارەکەی قەسواشی وا گورج کردبۆوە، تەنانەت سەری قەسوا دەیدا لە قەڵپووزی کۆپانەکەی، وە بەدەستی راستیشی ئاماژەی دەکردو دەیفەرموو: (خەڵکینە! لەسەرخۆبن، خەڵکینە هێواش، ئارامی بپارێزن). بەڵام کە دەگەیشتە تەپکەو ماسۆڵکە لێ، کەمێ جڵەوەکەی بۆ قەسواء شل دەکرد، تا سەردەکەوتە سەری، جا رۆیشت تا تەشریفی گەیشتە موزدەلیفە، جا لەوێ نوێژی

شێوان‌و خەوتنانی بە جەمعە تەئخیر کرد بەیەك بانگو بەدوو قامەت، وەهیچ نوێژی سوننەتی لە بەینیاندا نەکرد، ئینجا تەشریفی خەوت هەتا شەبەقی دا.

جا کە بەیانیی تەواوی دا، فەرمانی دا، بانگ دراو قامەت کراو نوێژی بەیانی بۆ کردین، ئەنجا سواری قەسوا بۆوەو رۆیشت تا گەیشتە مەشعەرولحەرام، جا رووی کردە رووگەو لە خودا پاڕایەوەو ئەللاهو ئەکبەرو تەلیلەی کردو ناوی خودای تاك‌و تەنیای هێنا.

وە لەوێ راوەستا تا تەواو دنیا روونـاك بـووەوە، جا لەپێش خۆرکەوتنـدا، کەوتەڕێ بۆ مینا، وە فەزڵی کوڕی عەبباسی مامی خستە پاشکۆی خۆی، فەزڵیش پیاوێکی قژ جوانی سپیلکەی شۆخ‌و قۆز بوو، جا لەوکاتەدا، کە حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) کەوتەڕێ، تاقمێ ژن لەناو کەژاوەدا دایان بەلایدا، فەزڵیش دەستی کرد بە تەماشا کردنیان، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی نا بەڕووی فەزڵەوەو بەرچاوی گرت، فەزڵیش رووی وەرچەرخان بەولاداو لەولاوە تەماشای دەکردن!

پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی لەولاوە گواستەوە بۆ لایەکەی ترو نایەوە بەڕووی فەزڵەوە، تا بەرچاوی بگرێتەوەو تەماشا نەکا. ئیتر حەزرەت رۆیشت تا گەیشتە ناو شیوی موحەسسیر، لەوێ تۆزێ خێرا لێی خوڕیو ڕێگەی ناوەڕاستی گرت، کە دەچێ بەسەر کۆگای گەورەدا، جا رۆیشت تا گەیشتە لای کۆگا بەردەکە، کەوا لەلای درەختەکەدا، وە حەوت بەردی بۆ فڕێدا، بەردەکان وەك بەردێ وابوون کە بە پەلەپیتکە دەهاوێژرێ، گشت جارێ کە بەردێکی تێ دەگرت ئەللاهو ئەکبەری دەکرد، لەناو شیوەکەوە بەردەکانی تێ ددەگرت.

ئینجا رۆیشت بۆ کوشتنگا (مەنحەر: کوشتارگە)کەو لەوێ بەدەستی خۆی شەست‌و سێ وشتری سەربڕی، ئەنجا چەقۆکەی دا بە عەلی‌و عەلیش باقی مەندەی وشترە دیارییەکانی حەزرەتی سەربڕی، وە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەلی کرد بە هاوبەشی خۆی لەم وشترە دیارییانەدا، ئینجا فەرمانی دا، لە گۆشتی هەر وشترێ پارچەیەکیان هێناو خستیانە ناو مەنجەڵێکەوە، کوڵانیان‌و خۆی‌و عەلی لە

گۆشتەکەیان خواردو لە ئاوی مەرگەکەیان خواردەوە، ئینجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سوار بوو، رۆیشت بۆ بەیتو تەوافی ئیفازەی کرد، وە نوێژی نیوەڕۆی لە مەککە کرد. جا چوو بۆلای بەنی عەبدولموتتەلیب، کە لەسەر بیری زەمزەم ئاویان دەدا بە حاجیان، فەرمووی: (ئەی نەوەی عەبدولموتتەلیب! ئاو هەلگۆزنو بیدەن بە حاجییانو بە مەردوم، نەبادا خەلك وا تێبگەن کە ئاو هەلگۆزینیش بەشێکە لە کردارەکانی حەج، وە لەم حالەدا زۆرتان بۆ بهێننو رێگەتان نەدەن کە بە ئاسایی ئاو بدەن بە حاجیان، نەبادا ئەمە رووبدا ئەگینا ئەم ئیشەی ئێوە ئەوەندە کارێکی جوانو پەسەندە منیش ئاوم هەڵ دەگۆست لەگەلتانا، جا ئەوانیش سەتلێ ئاویان بۆیبرد، حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) لێی خواردەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٦، ژمارە: ١٦٢٥ چ/٤ + فیقهی ئاسان/١، زنجیرە: ١٧٦، لاپەڕە: ٤٣٣ – حەجەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ)}.

٥٦٠)تەلبییەو تەکبیر کردن لەکاتی رۆیشتن لە میناوە بۆ عەرەفە (٣٠٨٣ - ٣٠٨٦)

باب: التلبية وَالتكبير فِي الغُدُوِّ مِنْ مِنَى إِلَى عَرَفَة

٧٠٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ: غَدَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مِنْ مِنًى إِلَى عَرَفَاتٍ، مِنَّا الْمُلَبِّى وَمِنَّا الْمُكَبِّرُ. {الحديث: ٣٠٨٣ = ٣٠٧٠ ف.م = فم = فتح الملهم. أبو داود. حج: ١٨١٦. تحفة الأشراف: ٧٢٧١}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: لەخزمەت پێغەمبەر خۆیدا، (درودی خودای لەسەر بێ) لە میناوە سەر لەبەیانی دەرچووین بەرەو عەرەفات، هەمان بوو تەلبییەی دەکردو هەمان بوو ئەڵڵاهو ئەکبەری دەکرد).

٧٠٩- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِى بَكْرٍ الثَّقَفِىِّ (رضى الله عنه) أَنَّهُ: سَأَلَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ وَهُمَا غَادِيَانِ مِنْ مِنًى إِلَى عَرَفَةَ، كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ فِى هَذَا الْيَوْمِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)؟ فَقَالَ: كَانَ يُهِلُّ الْمُهِلُّ مِنَّا فَلاَ يُنْكَرُ عَلَيْهِ: وَيُكَبِّرُ الْمُكَبِّرُ مِنَّا فَلاَ يُنْكَرُ عَلَيْهِ. {الحديث: ٣٠٨٥ = ٣٠٧٢ فم. تجريد/٢، رقم: ٥٠٦ = ٩٧٠، ١٦٥٩ فتح البارى. نسائى. حج: ٣٠٠٠}:

موحەممەدی کوڕی ئەبوبەکری ئەل-ئەقەفی (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لە حەجێکا لە خزمەتی ئەنەسی کوڕی مالیکا بووین، لەڕۆژی عەرەفەدا، سەر لەبەیانی لەو کاتەدا، کە لەخزمەتیدا، خەریك بووین دەردەچووین لە میناوە بۆ عەرەفات، عەرزیم کرد: لەم ڕۆژانی مینایەدا، کاتێ ئێوە لە خزمەتی پێغەمبەردا دەبوون چیتان دەکرد؟ فەرمووی: هەمان بوو تەلیلەی دەکردو، هەمان بوو (الله اکبر)ی دەکردو هەمان بوو تەلبییەی دەکردو هەمان بوو تەسبیحاتی دەکرد، کەسیش ڕەخنەی لەکەس نەدەگرت، نەیان دەگوت ئەمەیان بکەنو ئەوەیان مەکەن). {تاج/٢، زنجیرە: ١٠١، ژمارە: ١٥٦٨ چ/٤}.

٥٦١) باسی ڕاوەستان لە خاکی عەرەفاتو فەرمایشتی خودای گەورە: {ثُمَّ أَفِيضُواْ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ}. (٢٩٤٢ - ٢٩٤٧)

باب: في الوقوف بعرفة و قوله تعالى: {ثُمَّ أَفِيضُواْ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ}

٧١٠- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: كَانَ قُرَيْشٌ وَمَنْ دَانَ دِينَهَا، يَقِفُونَ بِالْمُزْدَلِفَةِ، وَكَانُوا يُسَمَّوْنَ الْحُمْسَ/ وَكَانَ سَائِرُ الْعَرَبِ يَقِفُونَ بِعَرَفَةَ، فَلَمَّا جَاءَ الإِسْلاَمُ، أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَبِيَّهُ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ يَأْتِيَ عَرَفَاتٍ، فَيَقِفَ بِهَا، ثُمَّ يُفِيضَ مِنْهَا، فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: (ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ) {الحديث: ٢٩٤٥ = ٢٩٣٠ فم. تجريد/٤، رقم: ١٦٤٠ = ٢٥٢٠، ١٦٦٥ فتح الباري + تجريد/٢، رقم: ٧٩٠ = ١٦٦٤. أبو داود. حج: ١٩١٠. نسائي. حج: ٣٠١٢. تحفة الأشراف: ١٧١٩٠}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جاران هۆزی قوڕەیشو ئەوانەی لەسەر ئایینی قوڕەیش بوون، لە ڕۆژی عەرەفەدا، لە موزدەلیفە ڕادەوەستان، وە پێیان دەگوتن (حومس) کە کۆی (أحمس)ی عەرەبییە، واتە: دلێرەکان، عەرەبەکانی تریش لە عەرەفە ڕادەوەستان، کە لە دەرەوەی خاکی بەست (حەرەم)ە، جا کاتێ ئایینی پیرۆزی ئیسلام هات، خودای گەورەو سەروەر، فەرمانی کرد بە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کە لەخاکی بەست (حەرەم) دەرچێو لە موزدەلیفە نەوەستێو وەك خەڵکانی تر بڕوات بۆ خاکی عەرەفات، لەوێ ڕاوەستێو لەپاشا لەوێوە داپەڕنو

بڕۆن بۆ موزدەلیفەو مەشعەرولحەرامو مینا، وەك خودا لەم ئایەتەدا دەفەرموێ: {ثُمَّ أَفِيضُواْ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ – بەقەرە/١٩٩} واتە: ئێوەیش وەك موسوڵمانانی تر، هەر لەخاکی عەرەفاتدا راوەستنو هەر لەوێشەوە داڕژێنو وەرنە خوارەوە بۆ موزدەلیفەو، کاتێ لەلای مەشعەرولحەرامدا یادو زیکری خوداتان کرد، ئینجا لەوێوە هەڵ بڕژێنە خوارەوە بۆ مینا).

٧١١- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رضى الله عنه) قَالَ: أَضْلَلْتُ بَعِيرًا لِى، فَذَهَبْتُ أَطْلُبُهُ يَوْمَ عَرَفَةَ، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَاقِفًا مَعَ النَّاسِ بِعَرَفَةَ فَقُلْتُ: وَاللَّهِ إِنَّ هَذَا لَمِنَ الْحُمْسِ فَمَا شَأْنُهُ هَا هُنَا؟ وَكَانَتْ قُرَيْشٌ تُعَدُّ مِنَ الْحُمْسِ. {الحديث: ٢٩٤٧ = ٢٩٣٢ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٩٠ = ١٦٦٤. نسائى. حج: ٣٠١٣. تحفة الأشراف: ٣١٩٣}:

جوبەیری کوڕی موتعیم (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: وشترێکم ون بوو بوو، ڕۆژی عارفە بوو، چووم بۆی بگەڕێم، بینیم پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەخاکی عەرەفات وەستا بوو، کە عەرەفات وا لە دەرەوەی خاکی حەرەم، لەبەرئەوە سەرم سوڕما، چونکە پێغەمبەر قوڕەیشییە، قوڕەیشیش بە خۆیان دەگوت: حومس، لەبەرئەوە لە ڕۆژی عەرەفەدا، نەدەچوون بۆ عەرەفەو لە خاکی حەرەم دەرنەدەچوون، لە موزدەلیفە دەوەستان، جا عەجەب مامو گوتم چ عەجەب پێغەمبەر لێرە وەستاوە، خۆ بەخوا ئەویش لە حومسەکانە).

روونکردنەوە:

جوبەیر لە پیاو ماقوڵانی قوڕەیش بوو، نوێنەری قوڕەیش بوو، کە هاتە خزمەت حەزرەت بۆ بەردانی دیلەکانی غەزای بەدر، لەکاتی ئازادکردنی مەککەدا موسوڵمان بوو، زانایەکی ڕەگەز ناس بوو، لە ئەبوبەکری صدیقەوە فێری زانستی بنەچە ناسیو ڕەگەز ناسی بوو بوو، شەست فەرموودەی هەیە، نۆیان لە بوخاریدان، ئەم فەرموودەیەی ئێرەی پەسەندی هەردوو پیری بوخاریو موسلیمە. لە مەدینە لەساڵی پەنجاو چواری کۆچیدا مردووە، لەسەردەمی جێنشینیی موعاوییەدا.

٥٦٢) رۆیشتن لە عەرەفاتەوە بۆ مینا‌و نوێژ کردن لە موزدەلیفە. (٣٠٨٧ - ٣١٠٣)
باب: فِي الإِفَاضَةِ مِنْ عرفة، والصَّلاةُ بالمُزْدلفة

٧١٢- عَنْ كُرَيْبٌ: أَنَّهُ سَأَلَ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ (رضى الله عنه): كَيْفَ صَنَعْتُمْ حِينَ رَدِفْتَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَشِيَّةَ عَرَفَةَ؟ فَقَالَ: جِئْنَا الشِّعْبَ الَّذِى يُنِيخُ النَّاسُ فِيهِ لِلْمَغْرِبِ، فَأَنَاخَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَاقَتَهُ وَبَالَ - وَمَا قَالَ أَهْرَاقَ الْمَاءَ - ثُمَّ دَعَا بِالْوَضُوءِ فَتَوَضَّأَ وُضُوءًا لَيْسَ بِالْبَالِغِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ الصَّلاَةَ؟ فَقَالَ: « الصَّلاَةُ أَمَامَكَ »، فَرَكِبَ حَتَّى جِئْنَا الْمُزْدَلِفَةَ فَأَقَامَ الْمَغْرِبَ، ثُمَّ أَنَاخَ النَّاسُ فِى مَنَازِلِهِمْ وَلَمْ يَحُلُّوا حَتَّى أَقَامَ الْعِشَاءَ الآخِرَةَ فَصَلَّى، ثُمَّ حَلُّوا، قُلْتُ: فَكَيْفَ فَعَلْتُمْ حِينَ أَصْبَحْتُمْ؟ قَالَ: رَدِفَهُ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ، وَانْطَلَقْتُ أَنَا فِى سُبَّاقِ قُرَيْشٍ عَلَى رِجْلَىَّ. {الحديث: ٣٠٩٠ = ٣٠٧٧ فم. تجريد/١، رقم: ١١٣ = ١٣٩، ١٨١، ١٦٦٧، ١٦٦٩، ١٦٧٢. أبو داود. حج: ١٩٢٥. نسائى. حج: ٣٠٢٤ تحفة الأشراف: ١١٥}:

کورەیب (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لە ئوسامەی کوڕی زەیدم پرسی، (ڕەزای خودایان لێ بێ) تۆ خۆت لە پاشکۆی پێغەمبەرەوە سوار بوو بوویت، ئەو ئێوارەی کە عەرەفەتان بەجێ هێشت‌و ڕۆیشتن بۆ موزدەلیفە، چیتان کرد؟؟

فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە حەجی ماڵئاواییدا، لە ئێوارەی عەرەفەدا، لە عەرەفاتەوە گەڕایەوەو کەوتەڕێ‌و بەرەو موزدەلیفە ڕۆیشت، ئێمەیش لە خزمەتیدا ڕۆیشتین، هەتا گەیشتینە ڕێچکەکانی حاجیان، کە پێیان دەگوترێ: (شیعەبی حاجیان) شیعب واتە: ڕێچکەی قەد شاخ، جا لەوێ خەڵکەکە دابەزین‌و وشترەکانیان یەخ دا، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) دابەزی‌و وشترەکەیی یەخ داو، گمێزی کرد (کورەیب فەرمووی: ئوسامە بەدەق فەرمووی گمێزی کرد، وە نەیفەرموو سەراوی کرد، بۆیە منیش دەقی قسەکەی ئەوم گوتەوە) ئەوسا داوای ئاوی دەستنوێژی کردو دەستنوێژێکی سووکەڵەی گرت، منیش عەرزیم کرد: قوربان! لێرە نوێژی شێوان دەکەی؟ فەرمووی: (نەء، نوێژ وا لەپێشمانەوە لەولاترە).

ئـەوجا سـوار بـووەوەو ئێمـەیش رۆیشـتین هـەتا گەیشـتینە موزدەلیفـە لـەوێ پێغەمبـەر (درودی خـودای لەسـەر بـێ) دابـەزیو دەسـتنوێژێکی تێـرو تەسـەلی گـرت، ئـەوجا قامەتی نوێژی شێوان کرا، لەوێ بەجەمعە تەئخیر (کۆکردنەوەی پاشخراو) نوێـژی شێوانی بۆمان کرد، ئینجا هەرکەسە لە جێگەی خۆی وشـتری خـۆی یـیخ دا، بـەلام بارو بنەیان نەخست، هەتا قامەت کرا بۆ نوێژی خەوتنانو نوێژی خەوتنانیشی بە جەماعەت بۆ کردین، ئەوجا بارو بنەیان خست.

عـەرزیم کـرد: باشـە کاتـێ بـەیانی دا چـیتان کـرد؟ ئوسـامە فـەرمووی: کـە کەوتەڕێ بۆ مەشعەرولحەرام، لەپاش نوێژی سبەینێ، فەزڵی کوڕی عەبباسی خستە پاشکۆی خۆی، منیش لەگەڵ ئەوانەدا، کە زوو بەزوو رۆیشتن بـۆ رەجمی شـەیتان، بەپێ رۆیشتم). {بڕوانە: تجرید/٢، ژمارە: ٧٤٢ + تاج/٢، زنجیرە: ١٠٤}.

٥٦٣) شێوەی چۆنێتیی دەرچوون لە عەرەفە بەرەو موزدەلیفە (٣٠٨٧ - ٣١٠٣)
باب: صفة السَّيْرِ فِي الدَّفْعِ مِنْ عَرَفَة

٧١٣- عَنْ عروة قَالَ: سُئِلَ أُسَامَةُ، وَأَنَا شَاهِدٌ (أَوْ قَالَ: سَأَلْتُ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ) (رضى الله عنهما) وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَرْدَفَهُ مِنْ عَرَفَاتٍ: كَيْفَ كَانَ يَسِيرُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حِينَ أَفَاضَ مِنْ عَرَفَةَ؟ قَالَ: كَانَ يَسِيرُ الْعَنَقَ، فَإِذَا وَجَدَ فَجْوَةً نَصَّ. {الحديث: ٣٠٩٤ = ٣٠٨١ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٩١ = ١٦٦٦، ٢٩٩٩، ٤٤١٣. نسائى. حج: ٣٠١٨}:

عوروە (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆم دانیشتبووم، لە خزمەت ئوسامەی کوڕی زەیدا، (ڕەزای خودایان لـێ بـێ) کـە لێیـان پرسـی، یـا فـەرمووی بـۆ خـۆم لـە ئوسـامەی کـوڕی زەیدم پرسی: لە حـەجی ماڵاواییـدا، ئەوکاتـەی کـە پێغەمبـەر (درودی خـودای لەسـەر بـێ) لـە عەرەفاتـەوە دەرچـوو بـۆ موزدەلیفـە، کـە بـەم کـردارە لـە زاراوی شـەرعی پـیرۆزدا دەگوترێ (دەفع) یا (إفاضة) لەم کاتەدا، لەڕێ چۆن دەڕۆیشت؟ فـەرمووی: بـەڕەوت وشترەکەی ژێری لێ دەخوڕی، ئەگەر بواریشی دەست بکەوتایە، وشترەکەیی تاودەدا).

فـەرمووی: لـەم حەجـەدا، پێغەمبـەر (دروودی خـودای لەسـەر بێ) لـە عەرەفـەوە بـەرەو موزدەلیفە کەوتەڕێ، ئوسامەی سوار کرد لە پاشکۆی خۆیەوە. {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٤، ژمارە: ١٥٧٧ + تەجرید/٢، ژمارە: ٧٩٢ + ژمارە: ٧٩٥ + ٧٩٦}.

٥٦٤) نوێژی شێوانو خەوتنان لە موزدەلیفە
باب: فِي صَلَاةِ المَغْرِبِ وَالعِشَاءِ بِالمُزْدَلِفَةِ

٧١٤- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ: جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ، بِجَمْعٍ لَيْسَ بَيْنَهُمَا سَجْدَةٌ، وَصَلَّى الْمَغْرِبَ ثَلاَثَ رَكَعَاتٍ، وَصَلَّى الْعِشَاءَ رَكْعَتَيْنِ. فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُصَلِّي بِجَمْعٍ كَذَلِكَ حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ. {الحديث: ٣٠٩٩ = ٣٠٨٦ فم. نسائى. حج: ٣٠٢٩. تحفة الأشراف: ٧٣٠٩}:

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) شەوی دەفع لە عەرەفاتەوە بۆ مینا، نوێژی شێوانو خەوتنانی کۆکردەوەو بە جەمعە تەئخیر، لە موزدەلیفە، ئەو دوو نوێژەی بە کۆمەڵی بۆمان کرد، نوێژی سوننەتی لە بەینیاندا نەکرد، شێوانی بەسێ رکات کردو کورتی نەکردەوە، بەڵام نوێژی خەوتنانی، بە قەصرو جەمع بە دوو رکات کرد بۆمان. دەستووری ئیبنو عومەر وابوو، هەتا گەیشتەوە بەدیداری خودای گەورە، لە حەجدا، ئەم دوو نوێژەی لە جەمع (واتە: لە موزدەلیفە) لەسەر ئەم شێوە دەکرد کە باسمان کرد). {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٤، ژمارە: ١٥٨٠ + ١٥٧٩}.

ڕوونکردنەوە:

لەبەر یەکێ لەم دوو بۆنەی ناونانە، یا لەبەر هەردوو بۆنەکە بە موزدەلیفە دەگوترێ: جەمع، واتە: کۆبوونەوە چونکە ئادەمو حەوواء، کاتێ لە بەهەشت دەرکران، لەوێ یەکیان گرتەوە، یا لەبەرئەوەیە: چونکە لەوێ لەکاتی حەجدا نوێژی شێوانو خەوتنان کۆدەکرێنەوە.

٥٦٥) كردنی نوێژی شێوان‌و خەوتنان لە موزدەلیفە بەیەك قامەت (٣٠٨٧ - ٣١٠٣)
باب: صَلاَةُ المغرب والعشاء بالمزدلفة بإقامة واحدة

٧١٥- عَنْ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍقَالَ: أَفَضْنَا مَعَ ابْنِ عُمَرَ حَتَّى أَتَيْنَا جَمْعًا فَصَلَّى بِنَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ بِإِقَامَةٍ وَاحِدَةٍ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ: هَكَذَا صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى هَذَا الْمَكَانِ. {الحديث: ٣١٠٣ = ٣٠٩٠ فم. أبو داود. حج: ١٩٣٠. ترمذى. حج: ٨٨٨. نسائى. صلاة: ٤٨٢. تحفة الأشراف: ٧٠٥٢}:

سەعیدی کوڕی جوبەیر (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ئێوارەی شەوی عەرەفە، کە لە عەرەفەوە جماین بۆ مینا، لە خزمەتی ئیبنو عومەردا کەوتینە ڕێ، کاتێ گەیشتینە موزدەلیفە لەوێ ئیبنو عومەر، بە جەمعە تەئخیر، نوێژی شێوان‌و خەوتنانی بە کۆمەڵی بۆ کردین، بەیەك قامەت، لە سەرەتای جەماعەتی نوێژی شێوانەوە قامەت کراو بەس، ئیبنو عومەر خۆی بەرنوێژییەکەی بۆمانکرد، لەپاشا جێ نوێژەکەی بەجێ هێشت‌و فەرمووی: ئا بەم شێوەیە، لەم شوێنەدا کە موزدەلیفەیە، لە حەجی ماڵاواییدا، پێغەمبەر خۆی ئەم دوو نوێژەی بەم شێوەیە بەیەك قامەت بۆ کردین‌و قامەتیان بۆ نوێژی خەوتنان نەکرد. بۆ ژیننامەی سەعیدی کوڕی جوبەیر، بڕوانە تەجریدی بوخاری بەرگی پێنجەم، چاپی یەکەم، ژمارە: ١٨٣٣. ڕوونکردنەوە.

٥٦٦) کردنی نوێژی بەیانی، لە موزدەلیفە، بە تاریك‌و لێڵەکە (٣١٠٤ - ٣١٠٥)
باب: التغليس بصلاة الصبح بالمزدلفة

٧١٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مسعود (رضى الله عنه) قَالَ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) صَلَّى صَلاَةً إِلاَّ لِمِيقَاتِهَا إِلاَّ صَلاَتَيْنِ، صَلاَةَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِجَمْعٍ، وَصَلَّى الْفَجْرَ يَوْمَئِذٍ قَبْلَ مِيقَاتِهَا. {الحديث: ٣١٠٤ = ٣٠٩١ فم. بخارى/٢، رقم: ٧٩٥ = ١٦٨٣، ١٦٧٥، ١٦٨٢}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: نەمدیوە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هیچ نوێژێ لەکاتی ئاسایی خۆیدا نەکا، جگە لەم دوو نوێژە:

یەکەم: نوێژی شێوان‌و خەوتنانی لە موزدەلیفە بەیەکەوە بە کۆکردنەوەی دواخراو کردو نوێژی شێوانی دواخست تا کاتی نوێژی خەوتنان.

دووەم: ئەو رۆژە، نوێژی بەیانیشی لەپێش کاتی ئاسایی خۆیدا کردو بە تاریکو لێڵەکە لەگەڵ شەبەقدا کردی تا زوو بڕوا بۆ مەشعەرولحەرام. {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٤، ژمارە: ١٥٨٠}.

٥٦٧) رۆیشتن لە موزدەلیفەوە بۆ مینا بەشەو بۆ ژنی گرانەڕۆ (٣١٠٦ - ٣١١٧)
بابٌ: الإِفَاضَةُ مِنْ جَمْعٍ بِلَيْلٍ لِلْمَرْأَةِ الثَّقِيلَةِ

٧١٧- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) أَنَّهَا قَالَتْ: اسْتَأْذَنَتْ سَوْدَةُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لَيْلَةَ الْمُزْدَلِفَةِ تَدْفَعُ قَبْلَهُ، وَقَبْلَ حَطْمَةِ النَّاسِ - وَكَانَتِ امْرَأَةً ثَبِطَةً. (يَقُولُ الْقَاسِمُ: وَالثَّبِطَةُ الثَّقِيلَةُ). قَالَتْ: فَأَذِنَ لَهَا، فَخَرَجَتْ قَبْلَ دَفْعِهِ، وَحَبَسَنَا حَتَّى أَصْبَحْنَا، فَدَفَعْنَا بِدَفْعِهِ، وَلأَنْ أَكُونَ اسْتَأْذَنْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَمَا اسْتَأْذَنَتْهُ سَوْدَةُ فَأَكُونَ أَدْفَعُ بِإِذْنِهِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ مَفْرُوحٍ بِهِ. {الحديث: ٣١٠٦ = ٣٠٩٣ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٩٤ = ١٦٨١. تحفة الأشراف: ١٧٤٧٣}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: سەودەی دایکی موسوڵمانان، ئافرەتێکی قەبەی گرانەڕۆ بوو، لەبەرئەوە شەوی موزدەلیفە، داوای لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کرد، کە رێگەی پێبدا، کە بەشەو لە موزدەلیفەوە بڕوات بۆ مینا لەگەڵ لازە بوون‌و بێ هێزەکانا، بەرلەوە کە خەڵکەکە بیکەن بە قەرەباڵغی‌و جەنجاڵی، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) رێگەی ئەوەی پێدا، جا سەودە لەپێش ئەوەدا کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەربچێ، ئەو دەرچوو بۆ مینا، بەڵام ئێمە لە موزدەلیفە گلمان خوارد هەتا رۆژمان لێ بۆوە، ئەوجا کە پێغەمبەر بەڕێکەوت، ئێمەیش لەگەڵ ئەودا بەڕێ کەوتین، خۆزگەم منیش کاتی خۆی، وەك سەودە، بۆ ئەمە مۆڵەتم لە پێغەمبەر وەردەگرت‌و ئێستا لەکاتی حەج کردندا، لە شەوی موزدەلیفەدا ئەوەم جێبەجێ دەکرد، لەسەر ئەو رێپێدانەی ئەو، بەڕاستی شت نییە کە وەك ئەو مۆڵەتە پێم خۆش بێ!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٥، ژمارە: ١٥٨٣، ١٥٨٤}.

قاسمی کوڕی موحەممەدی کوڕی ئەبوبەکری صەدیق، کە برازای حەزرەتی عائیشەیە، فەرمووی: وشەی (ثَبِطَةٌ) کە لەدەقی عەرەبییەکەدا هاتووە، بە واتا (ثَقِيلَةٌ)یە، واتە: قورس و گرانەڕۆ.

٥٦٨) پێشخستنی ژنان لە موزدەلیفە
بابٌ: تَقدِيمُ الظَّعْنِ مِنْ مُزْدَلِفَةَ

٧١٨- عَنْ عَبْدُ اللَّهِ مَوْلَى أَسْمَاءَ قَالَ: قَالَتْ لِي أَسْمَاءُ وَهِيَ عِنْدَ دَارِ الْمُزْدَلِفَةِ: هَلْ غَابَ الْقَمَرُ؟ قُلْتُ: لاَ، فَصَلَّتْ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَتْ: يَا بُنَيَّ هَلْ غَابَ الْقَمَرُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَتِ: ارْحَلْ بِي، فَارْتَحَلْنَا حَتَّى رَمَتِ الْجَمْرَةَ، ثُمَّ صَلَّتْ فِي مَنْزِلِهَا، فَقُلْتُ لَهَا: أَيْ هَنْتَاهْ لَقَدْ غَلَّسْنَا، قَالَتْ: كَلاَّ أَيْ بُنَيَّ إِنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) أَذِنَ لِلظُّعُنِ. {الحديث: ٣١١٠ = ٣٠٩٧ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٩٣ = ١٦٧٩. تحفة الأشراف: ١٥٧٢٢}:

عەبدوڵڵای مەولای ئەسمای کچی ئەبوبەکری صەدیق، (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: شەوی موزدەلیفە، کە شەوی جەژنی قوربانە، کە پێی دەگوترێ: شەوی جەمع، چونکە نوێژی شێوان و خەوتنان لەوێ کۆدەکرێنەوە، لە خزمەتی ئەسماءدا بووم، خەریکی ئەنجام دانی حەج بوو، لە موزدەلیفە دابەزی بوو، هەستا تاوێ دەستی کرد بە نوێژ کردن، پاشان پێی فەرمووم: ڕۆڵەکەم! ئا بزانە مانگ ئاوا بووە؟ گوتم: نەء، دیسان تاوێ تریش دەستی کردەوە بەشەو نوێژ، دیسان فەرموویەوە: ئایا مانگ ئاوا بوو؟ گوتم: بەڵێ. فەرمووی: کەواتە بارکەن بابڕۆین بۆ ڕەجمی شەیتانی گەورە، جا کەوتینەوە ڕێگەو ڕۆیشتین هەتا ڕەجمی شەیتانی کرد، لە کۆگا بەردەکەی عەقەبە، کە پێی دەگوترێ: (جمرة العقبة: الجمرة الكبرى: کۆگا بەردەکەی عەقەبە) ئینجا ئەسماء گەڕایەوە بۆ هەوارەکەی مینای، وە لەوێ نوێژی بەیانی کرد، منیش پێم گوت: خانم! وا دەزانم زوو ڕۆیشتین لە موزدەلیفەوە بۆ بەردە باران کردنی شەیتان، هەروا زوویش گەڕاینەوە لە ڕەجمی شەیتانەوە بۆ هەواری مینامان؟ فەرمووی: کوڕی شیرینم! پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مۆڵەتی ژنانی داوە،

كه بەشەو لە موزدەلیفەوە بكەونەڕێ بۆ مینا، وە بەر لە جەنجاڵیو قەرەباڵغی، ڕەجمی شەیتان ئەنجام بدەنو نوێژی بەیانی لە مینا بكەن، بۆیەكا منیش وەهام كرد.

٥٦٩) پێشخستنی زەبوونەكان لە موزدەلیفە. واتە: لازەبوون (زەعیف)ەكان لە پێشەوە دەڕۆن بۆ مینا

باب: تقديم الضُّعَفَاءِ مِنْ مُزْدَلِفَةَ

٧١٩- عَنْ ابْنَ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: بَعَثَنِى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى الثَّقَلِ أَوْ قَالَ فِى الضَّعَفَةِ مِنْ جَمْعٍ بِلَيْلٍ. {الحديث: ٣١١٣ = ٣١٠١ فم. بخارى. حج: ١٦٧٧، ١٦٧٨، ١٨٥٦. أبو داود. حج: ١٩٣٩. نسائى. حج: ٣٠٣٢}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەگەڵ بارگەكەدا، یا فەرمووی: لەگەڵ زەبوونەكاندا، كە شەوی موزدەلیفە لە پێشەوە ناردنی بۆ مینا، منیشی لەگەڵ ئەواندا بەشەو نارد. {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٥، ژمارە: ١٥٨٤}.

٧٢٠- عَنِ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما) كَانَ يُقَدِّمُ ضَعَفَةَ أَهْلِهِ، فَيَقِفُونَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ بِالْمُزْدَلِفَةِ بِاللَّيْلِ، فَيَذْكُرُونَ اللَّهَ مَا بَدَا لَهُمْ، ثُمَّ يَدْفَعُونَ قَبْلَ أَنْ يَقِفَ الإِمَامُ، وَقَبْلَ أَنْ يَدْفَعَ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَقْدَمُ مِنًى لِصَلاَةِ الْفَجْرِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقْدَمُ بَعْدَ ذَلِكَ، فَإِذَا قَدِمُوا رَمَوُا الْجَمْرَةَ، وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ: أَرْخَصَ فِى أُولَئِكَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٣١١٧ = ٣١٠٥ فم. بخارى: ١٦٧٦}:

سالی كوڕی عەبدوڵڵای كوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: دەستووری باوكم وابوو، كە دەچوو بۆ حەج، شەوی جەژن، لازەبوونەكانی كەسوكاری خۆی پێش دەخست، لە موزدەلیفەوە دەچوون بۆ مەشعەرولحەرام، كە كێوێكە وا لە داوێنی موزدەلیفەوە، وە لەوێ وەستانی مەشعەرولحەرامیان لەشەودا ئەنجام دەداو نزاو پاڕانەوەو یادی خودایان دەكرد، ئەوەندەی دەیانویست، ئەوجا بەر لە راوەستانی میر حەجو لەپێش دەرچوونی ئەودا، دەكەوتنە ڕێ بۆ مینا، بۆ بەردە

بناران کردن (رەجم)ی شەیتان، جا هەیانبوو کە دەگەیشتە مینا، کاتی نوێژی بەیانی بوو، هەیان بوو کە دەگەیشتنە ئەوێ کاتی نوێژی بەیانی نەمابوو، کە دەگەیشتنە جێ رەجمی شەیتانیان دەکرد، گەڵێ جار لەپێش خۆرکەوتنا رەجمی شەیتانیان دەکرد).

ئیبنو عومەر دەیفەرموو: پێغەمبەر خۆی، (درووودی خودای لەسەر بێ) بۆ ئەم جۆرە کەسانە مۆڵەتی ئەمەی داوە).

٥٧٠) تەلبییە کردنی حاجی بەردەوامە هەتا یەکەم رۆژی جەژن رەجمی شەیتانی گەورە دەکا، کەوا لە عەقەبە. (٣٠٧٦ - ٣٠٨٢)

باب: تلبية الحاج حتى يَرْمِيَ جَمْرَةَ العَقَبَةِ

٧٢١- عَنِ عَطَاءٌ عَنِ ابْنُ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) أَرْدَفَ الْفَضْلَ مِنْ جَمْعٍ قَالَ: فَأَخْبَرَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ أَنَّ الْفَضْلَ أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) لَمْ يَزَلْ يُلَبِّي حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ. {الحديث: ٣٠٧٧ = ٣٠٦٣ فم. أبو داود. حج: ١٨١٥. ترمذى. حج: ٩١٨. نسائى. حج: ٣٠٥٥}:

عەتاء (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەحەجی ماڵاواییدا، ئوسامەی کوڕی زەید لە پاشکۆی پێغەمبەرەوە سواربوو لە کێوی عەرەفەوە هەتا موزدەلیفە، پاشان پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لە موزدەلیفەوە هەتا مینا، فەزڵی کوڕی عەبباسی خستە پاشکۆی خۆی، ئیبنو عەبباس فەرمووی: هەردووکیان: ئوسامەو فەزڵ دەیانفەرموو: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەو ماوەیەشدا هەر سەرگەرمی (لَبَّيْكَ) کردن بوو، هەتا رەجمی شەیتانی تەواو کرد، لە کۆگا بەردەکەی جەمرەتولعەقەبە، لەڕۆژی یەکەمی جەژندا، ئیتر وازی لە تەلبییە هێنا). {بڕوانە: ژمارە: ٧١٢}.

٥٧١) لەناو شیوەکەوە بەرد فڕێ ئەدرێ بۆ کۆگا بەردەکەی عەقەبە، وە لەگەڵ فڕەدانی هەموو بەردێکا ئەڵڵاهو ئەکبەر دەکا (٣١١٨ - ٣١٢٣)

باب: رَمْىُ جَمْرَةِ العَقَبَةِ مِنْ بَطْنِ الْوَادِى وَالتكبير مَعَ كُلِّ حصَاةٍ

٧٢٢- عَنِ الأَعْمَشِ قَالَ: سَمِعْتُ الْحَجَّاجَ بْنَ يُوسُفَ يَقُولُ وَهُوَ يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ: أَلِّفُوا الْقُرْآنَ كَمَا أَلَّفَهُ جِبْرِيلُ، السُّورَةُ الَّتِى يُذْكَرُ فِيهَا الْبَقَرَةُ، وَالسُّورَةُ الَّتِى يُذْكَرُ فِيهَا النِّسَاءُ، وَالسُّورَةُ الَّتِى يُذْكَرُ فِيهَا آلُ عِمْرَانَ، قَالَ: فَلَقِيتُ إِبْرَاهِيمَ فَأَخْبَرْتُهُ بِقَوْلِهِ، فَسَبَّهُ، وَقَالَ: حَدَّثَنِى عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ أَنَّهُ كَانَ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ فَأَتَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ فَاسْتَبْطَنَ الْوَادِىَ، فَاسْتَعْرَضَهَا فَرَمَاهَا مِنْ بَطْنِ الْوَادِى بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ، قَالَ: فَقُلْتُ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ إِنَّ النَّاسَ يَرْمُونَهَا مِنْ فَوْقِهَا، فَقَالَ: هَذَا وَالَّذِى لاَ إِلَهَ غَيْرُهُ مَقَامُ الَّذِى أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ. {الحديث: ٣١١٩ = ٣١٠٧ فم. تجريد/٢، رقم: ٨١٢ = ١٧٤٧، ١٧٤٨، ١٧٤٩، ١٧٥٠. أبو داود. حج: ١٩٧٤. ترمذى. حج: ٩٠١. نسائى. حج: ٣٠٧٠. ابن ماجة. مناسك: ٣٠٣٠ تحفة الأشراف: ٩٣٨٢}:

ئەعمەش (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ڕۆژێ حەجاجی کوڕی یوسفی ئەلثەقەفی، وتاری دەدا، گوێم لێ بوو، لەکاتی وتارەکەدا، لەسەر دوانگە دەیگوت: ئایەتەکانی قورئان لەگەڵ یەکتریدا، لەپاڵ یەکا دابنێن، لەسەر شێوەی ریزکردنی حەزرەتی جوبرائیل، وەك پێغەمبەر لە ژیانیدا چەسپاندوویەتی، بەڵام مەڵێن: سوورەتی بەقەرە، واتە: سوورەتی چێل، بەڵکوو بڵێن: ئەو سوورەتەی کە باسی مانگای تیاکراوە، هەروا مەڵێن: سوورەتی نیساء، واتە: سوورەتی ژنان، بەڵکوو بڵێن: ئەو سوورەتەی کە باسی ژنانی واتیادا، هەروا سوورەتی ئالی عیمران!

ئەعمەش فەرمووی: جا کاتێ بەخزمەتی ئیبراهیمی نەخەعی گەیشتم، قسەکەی حەجاجم بۆی گێڕایەوە، ئەویش جمێنی بە حەجاج دا، چونکە زۆردارو ستەمکار بوو، ئەوجا فەرمووی: عەبدوڕەحمانی کوڕی یەزید، قسەی بۆ کردووم، فەرمووی: لەخزمەت عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوودا چووم بۆ حەج، کاتێ چووین بۆ ڕەجمی کۆگا بەردەکەی عەقەبە، لەناو شیوەکەوە، لە خوارەوە بۆ سەرەوە، لە تەنیشتی کۆگا بەردەکەوە، بەردی فڕێ دەدا بۆی، حەوت بەردی بەرودوا تێ گرت،

لەگەڵ هەموو بەردێکا ئەڵڵاهو ئەکبەری دەکرد،، عەبدورەحمان فەرمووی: عەرزی ئیبنو مەسعوودم کرد: ئەی باوکی عەبدورەحمان! هەندێ کەس لەلای سەرووی شیوەکەوە بەردی بۆ فڕێ دەدەن؟ ئەویش فەرمووی: بەخودای تاك و تەنیا، ئائەم جێگەیە، کەمن رەجمی شەیتانم لێیەوە کرد، ئەو جێگەیەیە کە پێغەمبەر خۆی (درووودی خودای لەسەر بێ) رەجمی شەیتانی لێیەوە کرد، لەکاتی حەجەکەیدا، کە سوورەتی بەقەرەی بۆ هاتووە، کە ئەو سوورەتەیە زوربەی یاساو دەستوورەکانی حەج و عەمرەی واتیادا، کەواتە: دروستە بگوترێ: سوورەتی بەقەرە، یا سوورەتی نیساء.... تاد). {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٧، ژمارە: ١٥٩١}:

٧٢٣- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ لَبَّى حِينَ أَفَاضَ مِنْ جَمْعٍ فَقِيلَ: أَعْرَابِيٌّ هَذَا؟! فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: أَنَسِيَ النَّاسُ أَمْ ضَلُّوا؟! سَمِعْتُ الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ يَقُولُ فِي هَذَا الْمَكَانِ: « لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ ». {الحديث: ٣٠٨٠ = ٣٠٦٧ فم}:

عەبدورەحمانی کوڕی یەزید (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (ڕەزای خودای لێ بێ) کاتێ لە موزدەلیفە دەرچوو بۆ رەجمی شەیتان، تەلبییەی دەکردو دەیفەرموو: (لَبَّيْكَ اللهُمَّ لَبَّيْكَ). هەندێ کەس بەتەوسەوە پێیان گوت: دیارە ئەمە عەرەبی دەشتەکییە، بۆیە دەستووری لەببەیکە کردن نازانێ، کاتی تەلبییە کردن تەواو بووە؟ کە ئەم رەخنەیە گەیشتەوە بە ئیبنو مەسعوود، بەم شێوەیە رەددی دایەوەو فەرمووی: چ عەجەب وازوو ئەم خەڵکە ئەم سوننەتەیان لەبیر چوو، یا خوانەخواست سەریان لێ شێواوە؟! من لەخۆمەوە شتی وا ناکەم، لەمەدا پەیڕەوی پێغەمبەر دەکەم، چونکە بەگوێی خۆم بیستم لە پێغەمبەر خۆی، (درووودی خودای لەسەر بێ) کە سوورەتی بەقەرەی بۆ هاتووە، کە زۆرینەی یاساو رێساکانی حەج و عەمرە وان لەم سوورەتەدا، من لە پێغەمبەرم بیست لە حەجەکەیدا، لەم شوێن و کاتەدا، تەلبییەی دەکردو دەیفەرموو: (لَبَّيْكَ اللُّمَّ لبيك).

٥٧٢) ڕەجمی جەمرەتولعەقەبە لەڕۆژی جەژندا بەسواری وڵاخ (٣١٢٤ - ٣١٢٦)
باب: رمي جمرة العقبة يوم النحر على الراحلة

٧٢٤- عَنِ جَابِر (رضى الله عنه) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) يَرْمِي عَلَى رَاحِلَتِهِ يَوْمَ النَّحْرِ. وَيَقُولُ: « لِتَأْخُذُوا مَنَاسِكَكُمْ، فَإِنِّي لاَ أَدْرِي لَعَلِّي لاَ أَحُجُّ بَعْدَ حَجَّتِي هَذِهِ ». {الحديث: ٣١٢٤ = ٣١١٢ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ڕۆژی جەژنی قوربان پێغەمبەرم دی (درووودی خودای لەسەر بێ) بەسواری وڵاخەکەی، ڕەجمی شەیتانی دەکردو دەیفەرموو: (یاساو دەستوورو کردارو گفتارەکانی حەج ئەمانەن کەمن لەبەر چاوی ئێوە ئەنجامیان دەدەم لەم حەجەدا، دەی ئێوەش لەمنەوە وەریان بگرنو فێریان ببنو کارو ڕەفتیان پێ بکەن، چونکە من نازانم لەوانەیە حەجی ترم بەنصیب نەبێ!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٧، ژمارە: ١٥٩٢}.

٥٧٣) ئەندازەی بەردی ڕەجمی شەیتان (٣١٢٧)
باب: قدر حصى الجمار

٧٢٥- عَنْ جَابِرَ (رضى الله عنه) قَالَ: رَأَيْتُ رسولَ اللّه (صلى الله عليه وسلم) رَمَى الْجَمْرَةَ بِمِثْلِ حَصَى الْخَذْفِ. {الحديث: ٣١٢٧ = ٣١١٥}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەرم بینی ڕەجمی کۆگا بەردەکەی دەکرد، بەردەکان بەقەد چەوی بەلەپیتکە دەبوون!

٥٧٤) کاتی ڕەجمی شەیتان. (٣١٢٨ - ٣١٢٩)
وَقْتُ الرَّمْي

٧٢٦- عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ: رَمَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ ضُحًى، وَأَمَّا بَعْدُ ذلك، فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ. {الحديث: ٣١٢٨ = ٣١١٦ فم. بخاری: ٣٠٦٥. أبو داود. حج: ١٩٧١}:

جابیر (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەرۆژی یەکەمی جەژنا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەشەیتانی جەمرەتولعەقەبەی بەردەباران کرد، کات چێشتەنگاو بوو، بەڵام رۆژەکانی تر لەپاش نیوەڕۆ شەیتانی سەنگەسار دەکرد). {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٧، ژمارە: ١٥٩٣}.

٥٧٥) ژمارەی ئەو بەردانەی کە رەجمی شەیتانیان پێ دەکرێ، دەبێ تاك بن (٣١٣٠)

باب: رَمْيُ الجِمَارِ تَوٌّ

٧٢٧- عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): «الاسْتِجْمَارُ تَوٌّ وَرَمْيُ الْجِمَارِ تَوٌّ، وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ تَوٌّ، وَالطَّوَافُ تَوٌّ، وَإِذَا اسْتَجْمَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَجْمِرْ بِتَوٍّ». {الحديث: ٣١٣٠ = ٣١١٨ فم}:

جابیر (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (جارەکانی تارات گرتن بە بەرد سوننەتە تاك بن، وەك سێجار، یا پێنج جار، ژمارەی ئەو بەردانەی کە لەکاتی رەجمی شەیتانا، فڕێ دەدرێن بۆ کۆگا بەردەکان دەبێ تاك بن، کە هەرجارەی حەوت وردە بەردە، راکردنی نێوان صەفاو مەڕوە تاکە، تەوافی بەیت تاکە، ئەگەر کەسێکیش لەئێوە بە بەرد تاراتی گرتو بە بەرد خۆی پاك کردەوە لەکاتی سەراوا، با ژمارەی بەردەکان تاك بێ).

روونکردنەوە:

ئەم فەرموودەیە بەس موسلیم گێڕاویەتەوە، کەسی تر دەری نەهێناوە.

٥٧٦) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ ئیحرام شکاندنی حەجەکەی، سەری خۆی تاشی. (٣١٣٩ - ٣١٤٢)

باب: حلق النبي {صلى الله عليه وسلم} في حَجِّهِ

٧٢٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَلَقَ رَأْسَهُ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ. {الحديث: ٣١٣٨ = ٣١٢٦ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٠٧ = ١٧٢٦، ٤٤١٠، ٤٤١١. أبو داود. حج: ١٩٨. تحفة الأشراف: ١٤٥٦}:

ئیبنـو عومـەر (ڕەزای خودایـان لـێ بـێ) فـەرمووی: پێغەمبـەر (دروودی خـودای لەسـەر بـێ) لـە حەجەکەیـدا، کـە لەسـاڵی حـەجی ماڵاواییـدا ئـەنجامی دا، لـەپاش تـەواوکردنی کردارەکانی حەج، بۆ ئیحرام شکاندن سەری خۆی تاشی). {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ١١١ + زنجیرە: ١٠٨، ژمارە: ١٥٩٦}.

٥٧٧) سەرتاشینو مووی سەر کورتکردنەوە. (٣١٣١ - ٣١٣٨)
باب: في الحلْق والتقصير

٧٢٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلِلْمُقَصِّرِينَ، قَالَ: « اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلِلْمُقَصِّرِينَ، قَالَ « اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلِلْمُقَصِّرِينَ. قَالَ: « وَلِلْمُقَصِّرِينَ ». {الحديث: ٣١٣٥ = ٣١٢٣ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٠٩ = ١٧٢٨ فتح البارى. تحفة الأشراف: ١٤٩٠٤}:

ئـەبو هـورەیرە (ڕەزای خـودای لـێ بـێ) فـەرمووی: حـەزرەت (دروودی خـودای لەسـەر بـێ) بۆئـەوەی موسـوڵمانان حـاڵی بکـا، کـە لـەپاش حـەجو عـەمرە، سەرتاشـین خێرتـرە لەسـەر کورتکردنەوە، فـەرمووی: (خودایـە! لـەو کەسـانە خۆشـبە، کـە لـەپاش تـەواوکردنی حـەجو عـەمرە سـەری خۆیـان دەتاشـن). یـارانیش فـەرموویان: قوربـان ئـەی پێغەمبـەری خـودا! داوای لێخۆشـبوون لـەخودا بکـە بـۆ ئـەو کەسـانەش کـە لـەپاش حەجو عەمرە، مووی سەریان کورت دەکەنـەوە؟ بـەڵام پێغەمبـەر (دروودی خـودای لەسـەر بـێ) دیسان فەرموویـەوە: (خودایـە! لـەو کەسـانە خـۆش بـە، کـە لـەپاش حـەجو عـەمرە سـەری خۆیـان دەتاشـن). دیسـانەوە یـارانی پێغەمبـەر عـەرزیان کـردەوە: ئـەی پێغەمبەری خودا! داوای لێخۆشـبوون لـەخودا بکـە بـۆ ئـەو کەسـانەیش کـە لـەپاش حەجو عەمرە، مووی سەریان کورت دەکەنـەوە؟ بـەڵام پێغەمبـەر (دروودی خـودای لەسـەر بـێ) سـێ بـارە فەرموویـەوە: (خودایـە! لەوکەسـانە خۆشـبە، کـە لـەپاش حـەجو عـەمرە سەری خۆیان دەتاشن).

هەمدیسانەوە عەرزی پێغەمبەریان کردەوە: ئەی پێغەمبەری خودا! داوای لێخۆشبوون لەخودا بکە بۆ ئەو کەسانەیش کە لەپاش حەجو عەمرە، مووی سەریان کورمت دەکەنەوە؟ ئەوجا خۆشەویست (درووودی خودای لەسەر بێ) دوعای لێخۆشبوونی بۆ ئەوانیش کردو فەرمووی: (خودایە! لەو کەسانەیش خۆشبە کە لەپاش حەجو عەمرە، مووی سەریان کورت دەکەنەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ١١١، ژمارە: ١٦٠٥}.

٥٧٨) لەپێشا رەجمی شەیتان، ئەوجا ئاژەڵ سەربڕین، ئەنجا سەرتاشین، لەسەر تاشینا لای راست پێش دەخرێ. (٣١٣٩ - ٣١٤٢)

باب: الرمي ثُمَّ النحر ثُمَّ الحلْقُ، والبدايةُ بالحلْقِ بالجانب الأيْمن

٧٣٠- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْبُدْنِ فَنَحَرَهَا، وَالْحَجَّامُ جَالِسٌ، وَقَالَ بِيَدِهِ عَنْ رَأْسِهِ فَحَلَقَ شِقَّهُ الأَيْمَنَ فَقَسَمَهُ فِيمَنْ يَلِيهِ ثُمَّ قَالَ: « احْلِقِ الشِّقَّ الآخَرَ »، فَقَالَ: « أَيْنَ أَبُو طَلْحَةَ »؟ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ. {الحديث: ٣١٤١ = ٣١٢٩ فم. تجريد/١، رقم: ١٣١ = ١٧١، ١٧٠. أبو داود. حج: ١٩٨١. ترمذى. حج: ٩١٢}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لە حەجەکەیدا، ڕۆژی یەکەمی جەژن، ڕۆیشت بۆ میناو چوو بۆ کۆگا بەردەکەی عەقەبەو حەوت بەردی بۆ فڕێ داو، ئەوجا هاتەوە بۆ بارەگاکەی خۆی لە میناو، لەوێ وشترە دیارییەکانی خانەی خودای سەربڕی، سەرتاشەکە دانیشتبوو، وە بەدەستی ئاماژەی بۆ سەرتاشەکە کرد، کە لای راستی سەری بتاشێ، ئەویش لای راستی سەری تاشی، فەرمانی فەرموو دابەشیان کرد بەسەر عەشاماتەکەی دەوریدا، ئەوجا پێی فەرموو: (لای چەپی سەریشم بتاشە) ئەویش تاشی، جا حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەبو طەلحە کوانێ؟) جا قژە سەرە تاشراوەکەی داپێی). {تاج/٢، زنجیرە: ١١١، ژمارە: ١٦٠٦ + زنجیرە: ١٠٨، ژمارە: ١٥٩٦}.

له فەتحولولهیمدا دەفەرموێ: (ئەبو حەنیفە (رەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لەلای سەرتاشێ سەرمم تاشی، سەرتاشەکە ئەم سێ هەڵەیەی لێم گرت، کاتێ دانیشتم بەرەو رووگە نەبووم، گوتی: رووەو قیبلە دانیشە، لای چەپم تێ کرد کە بیتاشێ، گوتی: بەلای راست دەست پێ بکە، کاتێ سەری تاشیم ویستم بڕۆم، گوتی: قژە سەرەکەت بنێژەو لە شوێنێکی گونجاودا بیشارەوە، منیش گەڕامەوەو ناشتمو هەرسێ شتەکەم بەگوێ کرد!!).

٥٧٩) کەسێ لەپێش ئاژەڵ سەربڕینا سەری بتاشێ، یا ئاژەڵە دیارییەکە سەربڕێ لەپێش رەجمی شەیتانا. (٣١٤٣ - ٣١٥١)

باب: مَنْ حَلَقَ قَبْلَ النَّحْرِ أَوْ نَحَرَ قَبْلَ الرَّمْيِ

٧٣١- عَنْ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رضى الله عنهما) قَالَ: وَقَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَلَى رَاحِلَتِهِ، فَطَفِقَ نَاسٌ يَسْأَلُونَهُ: فَيَقُولُ الْقَائِلُ مِنْهُمْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّى لَمْ أَكُنْ أَشْعُرُ أَنَّ الرَّمْىَ قَبْلَ النَّحْرِ، فَنَحَرْتُ قَبْلَ الرَّمْيِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « فَارْمِ وَلاَ حَرَجَ ». قَالَ وَطَفِقَ آخَرُ يَقُولُ: إِنِّى لَمْ أَشْعُرْ أَنَّ النَّحْرَ قَبْلَ الْحَلْقِ، فَحَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَنْحَرَ، فَيَقُولُ: « انْحَرْ وَلاَ حَرَجَ ». قَالَ: فَمَا سَمِعْتُهُ يُسْأَلُ يَوْمَئِذٍ عَنْ أَمْرٍ مِمَّا يَنْسَى الْمَرْءُ وَيَجْهَلُ مِنْ تَقْدِيمِ بَعْضِ الأُمُورِ قَبْلَ بَعْضٍ وَأَشْبَاهِهَا إِلاَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « افْعَلُوا ذَلِكَ وَلاَ حَرَجَ ». {الحديث: ٣١٤٤ = ٣١٣٢ فم. تجريد/١، رقم: ٧٣ = ٨٣، ١٢٤، ١٧٣٦، ١٧٣٧، ١٧٣٨، ٦٦٦٥. أبو داود. حج: ٢٠١٤. ترمذى. حج: ٩١٦. تحفة الأشراف: ٨٩٠٦}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی عاص (رەزای خودا لەخۆیو باوکی بێ) فەرمووی: پێغەمبەری خودا (دروودی خودای لەسەر بێ) لە حەجی ماڵاواییدا، لەمینا، بەسواری وشترەکەی ژێری راوەستا، هەتا موسوڵمانان پرسیاری لێ بکەن، لەبارەی رێو رەسمی حەجەوە، پرسیار کەرێ گوتی: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! من نەمزانی کە رەجمی شەیتان لەپێش ئاژەڵ سەربڕینایە، لەبەرئەوە ئاژەڵەکەم سەربڕی لەپێش رەجمی شەیتانا؟ فەرمووی: (بڕۆ رەجمی شەیتان بکە، قەیناکا).

فەرمووی: یەکێ تر گوتی: من نەمزانی کەسەر بڕینی ئاژەڵی دیاری والەپێش سەرتاشینەوە، لەبەرئەوە سەرمم تاشی لەپێش سەربڕینی ئاژەڵەکەدا؟ فەرمووی: (ئاژەڵەکەت سەربڕە قەیناکا).

عەبدوڵڵا فەرمووی: ئیتر ئەو ڕۆژزە، هەرچییان لێی دەپرسی، سەبارەت بەو شتانە کە مرۆڤ لەبیری چوو بوو، یا نەیزانیبوو، ئایا پێش‌و پاشی خستبوو، یا شتێ وا، دەمبیست لێی لە وەڵامیانا دەیفەرموو: (بیکەن قەیناکا). {تاج/٢، زنجیرە: ١١١، ژمارە: ١٦٠٦ م}.

٧٣٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رضى الله عنهما) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَتَاهُ رَجُلٌ يَوْمَ النَّحْرِ وَهُوَ وَاقِفٌ عِنْدَ الْجَمْرَةِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّى حَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِىَ فَقَالَ: « ارْمِ وَلاَ حَرَجَ ». وَأَتَاهُ آخَرُ، فَقَالَ: إِنِّى ذَبَحْتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِىَ، قَالَ: « ارْمِ وَلاَ حَرَجَ »، وَأَتَاهُ آخَرُ فَقَالَ: إِنِّى أَفَضْتُ إِلَى الْبَيْتِ، قَبْلَ أَنْ أَرْمِىَ، قَالَ: « ارْمِ وَلاَ حَرَجَ »، قَالَ: فَمَا رَأَيْتُهُ سُئِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَىْءٍ إِلاَّ قَالَ: « افْعَلُوا وَلاَ حَرَجَ». {الحديث: ٣١٥٠ = ٣١٣٨ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٣}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی عاص (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕۆژی جەژن، لەلای جەمرەتول عەقەبە وەستابوو، بۆ وەڵامی پرسیاری حاجیان، گوێم لێ بوو پیاوێ هاتە خزمەتی لێی پرسی، گوتی: قوربان! من لەپێش ئەوەدا ڕەجمی شەیتان بکەم، سەرم تاشی؟ فەرمووی: (قەیناکە بڕۆ ڕەجمی شەیتان بکە) حاجییەکی تر هات بۆ خزمەتی، عەرزی کرد: قوربان! من بەرلەوە بەرد فڕێ بدەم بۆ کۆگا بەردەکەی عەقەبە، ئاژەڵەکەم سەربڕی؟ فەرمووی: (قەیناکە بڕۆ بەردی بۆ فڕێ بدە). حاجییەکی تر هاتە خزمەتی، گوتی: قوربان! من بەرلە ڕەجمی شەیتان ڕۆیشتم تەوافول ئیفاضەم ئەنجامدا؟ فەرمووی: (قەیناکە بڕۆ بۆ بەردە باران (ڕەجمی شەیتان). فەرمووی: ئەوەی کەمن ئەو ڕۆژە لە پێغەمبەرم بینی ئەمەبوو: پرسیاری هەرچی لێ دەکرا، لەم جۆرە پرسیارانە، هەر دەیفەرموو: (بیکەن قەیناکا).

٥٨٠) نیشانەکردنی دیاریی خانەی خودا لەکاتی ئیحرام دابەستندا (٣٠٠٦ - ٣٠٠٨)

باب: تَقْلِيدُ الهَدْيِ وَإِشْعَارُهُ عِنْدَ الإِحْرَامِ

٧٣٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الظُّهْرَ بِذِى الْحُلَيْفَةِ، ثُمَّ دَعَا بِنَاقَتِهِ فَأَشْعَرَهَا فِى صَفْحَةِ سَنَامِهَا الأَيْمَنِ وَسَلَتَ الدَّمَ، وَقَلَّدَهَا نَعْلَيْنِ، ثُمَّ رَكِبَ رَاحِلَتَهُ، فَلَمَّا اسْتَوَتْ بِهِ عَلَى الْبَيْدَاءِ أَهَلَّ بِالْحَجِّ. {الحديث: ٣٠٠٦ = ٢٩٩٢ فم. أبو داود. حج: ١٧٥٢. ترمذى. حج: ٩٠٦. نسائى. حج: ٢٧٧٢. تحفة الأشراف: ٦٤٥٩}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نوێژی نیوەڕۆی لەبیری عەلی (ذولحولەیفة) کرد، ئەوجا داوای کرد وشترێ لە وشترە دیارییەکانی ماڵی خودایان بۆ هێنا، لەسەر ئەم شێوەیە نیشانەی کرد: بە تیغ لای راستی دووگی تەرەکاندەوەو خوێنەکەی هەڵسوی لەلا دووگی، وە جووتێ سۆلی کرد بە گەردن بەند بۆیو وەك گوڵەنگ هەڵی واسین بە گەردنیاو، ئەمەیش بۆئەوەیە تا خەڵك بزانن کە ئەوە دیاری بەستەو دەستی بۆ نەبەنو هەرکەسێ هەوەجێی پێی هەیە با شوێنی بکەوێ بۆ کاتی سەربڕین، ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سواری وڵاخەکەی ژێری بووەوە، کە وشترە مێنگەیێ بوو، ناوی قەصواء بوو، ڕۆیشت تا بەسواری سەرکەوتە سەر کێوی بەیداء، ئەوجا ئیحرامی حەجی دابەستو نێتی هێنا). {تاج/٢، ژمارە: ١٦٥٨، زنجیرە: ١٢٧ + تاج/٢، زنجیرە: ١١٩، ژمارە: ١٦٣٢}.

٥٨١) کەسێ بێ ئیحرام بێ. دیاریی دەنێرێو نیشانەی دەکا (٣١٨١ - ٣١٩٤)

باب: البعث بالهدي وتقليدها وهو حلال

٧٣٤- عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: أَنَّ ابْنَ زِيَادٍ كَتَبَ إِلَى عَائِشَةَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ قَالَ: مَنْ أَهْدَى هَدْيًا حَرُمَ عَلَيْهِ مَا يَحْرُمُ عَلَى الْحَاجِّ حَتَّى يُنْحَرَ الْهَدْىُ، وَقَدْ بَعَثْتُ بِهَدْيِى فَاكْتُبِى إِلَىَّ بِأَمْرِكِ. قَالَتْ عَمْرَةُ: قَالَتْ عَائِشَةُ: لَيْسَ كَمَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ. أَنَا فَتَلْتُ

قَلَائِدَ هَدْيِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِيَدَيَّ ثُمَّ قَلَّدَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِيَدِهِ ثُمَّ بَعَثَ بِهَا مَعَ أَبِي، فَلَمْ يَحْرُمْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) شَيْءٌ أَحَلَّهُ اللَّهُ لَهُ حَتَّى نُحِرَ الْهَدْيُ. {الحديث: ٣١٩٢ = ٣١٨١ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٠٠ = ١٧٠٠، ١٦٩٦، ١٦٩٨، ١٦٩٩، ١٧٠١، ١٧٠٢، ١٧٠٣، ١٧٠٤، ١٧٠٥، ٢٣١٧، ٥٥٦٦. نسائي. حج: ٢٧٩٢}:

عەمرەی کچی عەبدورەحمان فەرمووی: عەبدوڵڵای کوڕی زیاد، کاغەزی نووسی، بۆ عائیشە: کە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس دەفەرموێ: گوایە هەرکەسێ ئاژەڵی دیاریی بنێرێ بۆ هەژارانی بەستی مەککە، ئیتر ئەوەی کە لەکاتی حەجکردنا، لە حاجی حەرام دەبێ، وەك بۆنی خۆش و جیماع و جلی دووراوو سەرتاشین، لەویش حەرام دەبێ، هەتا ئاژەڵە دیارییەکەی لە کات و جێگەی خۆیدا سەردەبڕرێ، ئەوسا چی لێ قەدەغە بووە، لەو ماوەیەدا، بۆی رەوا دەبێتەوە؟ دەی من ئاژەڵی دیاریی خۆمم ناردووە بە حاجیاندا بۆ مەککەو خۆشم نەچووم بۆ حەج، جا تۆ لەم بارەیەوە چی لێ دەزانی بۆمی بنووسە. عەمرە فەرمووی: عائیشە فەرمووی: ئەمە وانییە وەك ئیبنو عەبباس دەڵێ، چونکە من بەدەستی خۆم، ملوانکەکانی ئاژەڵە دیارییەکانی پێغەمبەرم هۆندۆتەوە، ئەوجا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بەدەستی خۆی ئەو ملوانکانەی دەکردە ملی وشترە دیارییەکانی، وە لەو ساڵەدا کە ئەبوبەکری باوکم میر حەج بوو، بە باوکما ناردنی بۆ هەژارانی مەککە، ئیتر لەو ماوەیەدا کە پێغەمبەر خۆی لە مەدینە بوو، ئەوەی کەخوا بۆی حەڵاڵ کردبوو، بەهۆی ناردنی ئەو ئاژەڵە دیارییانەوە لێی قەدەغە نەبوو بوو. {تاج/٢، زنجیرە: ١٢٧، ژمارە: ١٦٥٩}.

روونکردنەوە:

ئەم عەبدوڵڵای کوڕی زیادە ئیمامی حوسەینی کوڕی عەلی شەهید کرد، موعاوییە زیادی باوکی ئەم عەبدوڵڵایەی کرد بە برای خۆی و کچێکی خۆی لە کوڕێکی ئەم زیادە مارەکردو کردی بە میری سەر کووفەو بەصرە، ئەم زیادە

ناسـراوە بـە زیـادی کـوڕی بـاوکی! لەسـاڵی پـەنجاو سـێی کۆچـیدا، لەسـەردەمی جێنشینی موعاوییەدا مردووە، راستتر ئەوەیە کە ئەم زیادە لەم بارەیـەوە، کاغـەزی نووسی بۆ عائیشە نەوەك عەبدوڵڵای کوڕی.

٧٣٥- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: أَهْدَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَـرَّةً إِلَـى الْبَيْـتِ غَنَمًـا فَقَلَّـدَهَا. {الحـديث: ٣١٩٠ = ٣١٧٩. تجريـد/٢، رقـم: ٨٠٠ - مكرر}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ساڵێ، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئـاژەڵی وردە (بزن و مەڕ)ی، بەدیاریی بەیت نـارد بـۆ هـەژارانی مەککـەو بـۆ نیشـانە گوڵـەنگێکی کردە ملیان).

٥٨٢) سواربوونی وشتری دیاریی بەیت دروستە (٣١٩٥ - ٣٢٠٢)
بابٌ: رکوب البدنة

٧٣٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليـه وسـلم) رَأَى رَجُلاً يَسُوقُ بَدَنَةً فَقَالَ: ارْكَبْهَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا بَدَنَـةٌ، فَقَـالَ: « ارْكَبْهَـا وَيْلَـكَ»، فِي الثَّانِيَـةِ أَوْ فِـي الثَّالِثَـةِ. {الحـديث: ٣١٩٥ = ٣١٨٤ فـم. أبـو داود. مناسـك: ١٧٦٠. نسائي. حج: ٢٧٩٨}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پیاوێکی دی، وشتری دیاری بەیتی لێ دەخوڕی، فەرمووی: (سواری بە) گوتی: ئـاخر چـۆن سـواری بم ئەمە وشتری دیـاریی مەککەیـە؟ جـارێ دووانـی تـر، پێغەمبـەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هەمان شتی پێ فەرموو، پیاوەکەیش هەمان وەڵامی دایـەوە، جـا لـەدواجاری دووەم، یـا لـەدوا جـاری سـێیەم، پێغەمبـەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێـی فـەرموو: (خانـە خـراپ سواری بە، بڕیاری شەرع من دەیزانم یا تۆ!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٢٨، ژمارە: ١٧٠٠}.

٧٣٧- عَنِ أَبِي الزُّبَيْرِ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهمـا) سُـئِلَ عَـنْ رُكُوبِ الْهَدْيِ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « ارْكَبْهَا بِـالْمَعْرُوفِ

إِذَا أُلْجِئْتَ إِلَيْهَا حَتَّى تَجِدَ ظَهْرًا ». {الحديث: ٣٢٠١ = ٣١٩٠ فم. أبو داود. مناسك: ١٧٦١. نسائي. حج: ٢٨٠١. تحفة الأشراف: ٢٨٠٨}:

ئەبو زوبەیر (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ لە جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) لەبارەی سواربوونی وشتری دیاریی بەیتەوە، پرسیارکرا، کە ئایا شتی وا دروستە یانا؟ گوێم لێ بوو، جابیر فەرمووی: بەگوێی خۆم گوێم لە پێغەمبەر بوو، لە وەڵامی ئەم جۆرە پرسیارەدا، دەیفەرموو: (ئەگەر ناچار بووی، ئەوا بەشێوەیەکی ڕەوا، سواری ببە، هەتا وڵاخی سواریی ترت دەست دەکەوێ، ئیتر لەو دابەزەو سواری وڵاخەکەی تر بە کەهی دیاری بەستی مەککە نییە).

٥٨٣) ئاژەڵی دیاریی ئەگەر پێش ئەوەی بگاتە جێگەی خۆی پەکی کەوت، سەر دەبڕرێ بۆ خەڵك. (٣٢٠٣ - ٣٢٠٥)

باب: مَا عَطِبَ مِنَ الهَدْيِ قَبْلَ مَحِلِّهِ

٧٣٨- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما): أَنَّ ذُؤَيْبًا أَبَا قَبِيصَةَ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَبْعَثُ مَعَهُ بِالْبُدْنِ ثُمَّ يَقُولُ: « إِنْ عَطِبَ مِنْهَا شَيْءٌ فَخَشِيتَ عَلَيْهِ مَوْتًا فَانْحَرْهَا ثُمَّ اغْمِسْ نَعْلَهَا فِي دَمِهَا ثُمَّ اضْرِبْ بِهِ صَفْحَتَهَا، وَلاَ تَطْعَمْهَا أَنْتَ وَلاَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ رُفْقَتِكَ ». {الحديث: ٣٢٠٣ = ٣١٩٢ فم}:

ئیبنو عەباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ذوئەیب، کە ناسراوە بە ئەبو قوبەیصە، (ڕەزای خودای لێ بێ) بۆیگێڕامەوە:فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وشتری دیاری بەیتی لە مەدینەوە، بەمنا نارد، بۆ هەژارانی بەست، وە فەرمووی پێم: (ئەگەر لەڕێ لێیان پەکی کەوتو مەترسی مردنت لێی کرد، ئەوە لەوێ سەری ببڕە کە پەکی دەکەوێو سۆلەکەی گەردنی داکەنەو بە خوێنەکەی ڕەنگی بکەو بیدە لەلا وورگیو لا دووگەکانی بە خوێنەکەی سووربکەو هەرتاکێکی لەسەرلا دووگێکی دابنێ، هەتا بزانن کە ئەوە ئاژەڵی دیاری بەیتەو ماڵی هەژارانو پێ شیاوانە، وە خۆتو هاوڕێکانت کە لە کاروانەکەدا لەگەڵتان لێی مەخۆن!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٢٩، ژمارە: ١٧٠٢}.

٥٨٤) هاوبەشی لە دیاریی بەستدا. (٣١٧٢ - ٣١٧٩)
باب: الاشتراكُ في الهَدْيِ

٧٣٩- عَنْ جَابِرِ بن عبدالله (رضى الله عنهما) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مُهِلِّينَ بِالْحَجِّ فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ نَشْتَرِكَ فِى الإِبِلِ وَالْبَقَرِ، كُلُّ سَبْعَةٍ مِنَّا فِى بَدَنَةٍ. {الحديث: ٣١٧٣ = ٣١٦١ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لە خزمەت حەزرەتدا (درودی خودای لەسەر بێ) دەرچووینو حەجمان دابەست، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێمان کرد: کە هەر حەوت کەسێ، بە هاوبەشی، وشترێ، یان رەشەوڵاخێ، لە باتی هەدیی سەر ببڕین). {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٩، ژمارە: ١٥٩٤}.

٥٨٥) دیاریی بەیتو قوربانی لە رەشەوڵاخ. (٣١٧٢ - ٣١٧٩)
باب: الهَدْيُ مِنَ البَقَرِ

٧٤٠- عَنْ جَابِرِ بن عبدالله (رضى الله عنهما) قَالَ: ذَبَحَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ عَائِشَةَ بَقَرَةً يَوْمَ النَّحْرِ. {الحديث: ٣١٧٨ = ٣١٦٦ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە ڕۆژی جەژنی قوربانا، رەشە وڵاخێکی لەجیاتی دیاریی خانەی خودا، بۆ عائیشەی هاوسەری سەربڕی). {بڕوانە ژمارە: ٢٩١٠ = شەرحی موسلیم + تەجرید/١، ژمارە: ١٩٨ = ٢٩٤ فتح الباری}.

٥٨٦) وا سوننەتە وشتر بەپێوە سەربڕرێو دەستی چەپی بەچەماوەیی ببەسترێ. (٣١٨٠)
باب: نَحْرُ الْبُدْنِ قِياماً مُقَيَّدَةً

٧٤١- عَنْ زِيَادِ بْنِ جُبَيْرٍ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ أَتَى عَلَى رَجُلٍ وَهُوَ يَنْحَرُ بَدَنَتَهُ بَارِكَةً فَقَالَ: ابْعَثْهَا قِيَامًا مُقَيَّدَةً سُنَّةَ نَبِيِّكُمْ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٣١٨٠ = ٣١٦٨ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٠٤ = ١٧١٣. أبو داود. حج: ١٧٦٨. تحفة الأشراف: ٦٧٢٢}:

زیادی کوڕی جوبەیر (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) پیاوێکی بینی، وشترێکی قوربانی ییخ دابوو، خەریك بوو سەری دەبڕیو دەیکرد بە قوربانی بۆ خۆی، ئیبنو عومەر پێی فەرموو: هەڵیسێنەوە سەرپێو دەستی چەپی لە ئەژنۆیا بچەمێنەوەو بە پەتێ بیبەستە بە قۆڵیەوە، چونکە یاساو دەستووری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) وابوو، لەسەر ئەو شێوەیە وشتری قوربانیو دیاریی بەیتو وشتری تری سەردەبڕی). {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٩، ژمارە: ١٦٠٠، ١٦٠١}.

٥٨٧) گۆشتو کۆپانو پێستی ئاژەڵی دیاری دەکرێ بەخێر (٣١٦٧ - ٣١٧١)
باب: الصدقة بلحوم الهدى وجلالها وَجُلُودها

٧٤٢- عَنْ عَلِيّ (رضى الله عنه) قَالَ: أَمَرَنِى رَسُولُ اللَّه (صلى الله عليه وسلم) أَنْ أَقُومَ عَلَى بُدْنِه، وَأَنْ أَتَصَدَّقَ بِلَحْمِهَا وَجُلُودِهَا وَأَجِلَّتِهَا، وَأَنْ لاَ أُعْطِىَ الْجَزَّارَ مِنْهَا، وَقَالَ: « نَحْنُ نُعْطِيهِ مِنْ عِنْدِنَا ». {الحديث: ٣١٦٧ = تجريد/٢، رقم: ٨٠١ = ١٧٠٧، ١٧١٦، ١٧١٦م، ١٧١٧، ١٧١٨، ٢٢٩٩. أبو داود. حج: ١٧٦٩. ابن ماجه. أضاحى: ٣١٥٧. تحفة الأشراف: ١٠٢١٩}:

عەلی (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێ کردم، کە رابوەستم بەسەر وشترە دیارییەکانی بەیتیەوە، کە سەد وشتر بوون، سەرپەرشتیان بکەم، وە گۆشتو پێستەو جلو کۆپانەکانیان گشتی ببەخشمەوە، وە هیچیان لێ نەدەم بە قەسابەکە لەباتی قەسابییەکەی، بەڵام لەجیاتی پشکی ئاسایی قەیناکا کە بەشی بدەم، فەرمووی: (خۆمان شتێکی تری دەدەینێ لەباتی قەسابییەکەی!!). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٠، ژمارە: ١٦٠٢ + زنجیرە: ١٢٧، ژمارە: ١٦٥٥}.

٥٨٨) تەوافی ئیفاضە لە یەکەم ڕۆژی جەژندا سوننەتە (٣١٥٢ - ٣١٥٣)
باب: طواف الإفاضة يَوْمَ النَّحْرِ

٧٤٣- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) أَفَاضَ يَوْمَ النَّحْرِ، ثُمَّ رَجَعَ فَصَلَّى الظُّهْرَ بِمِنًى. قَالَ نَافِعٌ: فَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يُفِيضُ يَوْمَ النَّحْرِ ثُمَّ

يَرْجِعُ فَيُصَلِّى الظُّهْرَ بِمِنًى، وَيَذْكُرُ أَنَّ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) فَعَلَهُ. {الحديث: ٣١٥٢ = ٣١٤٠ فم. بخارى. حج: ١٧٣٢. أبو داود. حج: ١٩٩٨. تحفة الأشراف: ٨٠٢٤}:

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: یەکەم ڕۆژی جەژنی قوربان، لە حەجی مالاواییدا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەپاش ڕەجمی شەیتان، تەوافی بەیتی کرد، کە پێی دەگوترێ: (طوافُ الإفَاضَةِ) ئەوجا گەڕاوە بۆ مینا و لەوێ نوێژی نیوەڕۆی کرد، نافیع (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ئیبنو عومەریش لە ڕۆژی یەکەمی جەژنی قوربانا تەوافی ئیفازەی دەکرد، ئەوجا دەگەڕایەوە بۆ هەوارەکەی لە مینا، لەوێ لە مینا نوێژی نیوەڕۆی دەکرد، وە دەیفەرموو: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خۆشی وای دەکرد). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٣، ژمارە: ١٦١١}.

٥٨٩) هەرکەسێ تەوافی قودومی کرد دەتوانێ ئیحرام بشکێنێ.(٣٠٠٦ - ٣٠٠٨)

باب: مَنْ طاف بالبَيْت فَقَدْ حَلّ

٧٤٤- عَنْ ابْنُ جُرَيْجٍ: أَخْبَرَنِى عَطَاءٌ قَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ: لاَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ حَاجٌّ، وَلاَ غَيْرُ حَاجٍّ، إِلاَّ حَلَّ، قُلْتُ لِعَطَاءٍ: مِنْ أَيْنَ يَقُولُ ذَلِكَ؟ قَالَ: مِنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: (ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ). قَالَ: قُلْتُ: فَإِنَّ ذَلِكَ بَعْدَ الْمُعَرَّفِ، قَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ (رضى الله عنه) يَقُولُ: هُوَ بَعْدَ الْمُعَرَّفِ وَقَبْلَهُ، وَكَانَ يَأْخُذُ ذَلِكَ مِنْ أَمْرِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) حِينَ أَمَرَهُمْ أَنْ يَحِلُّوا فِى حَجَّةِ الْوَدَاعِ. {الحديث: ٣٠١٠ = ٢٩٩٦ فم. بخارى. مغازى: ٤٣٩٦}:

ئیبنو جورەیج (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: عەطای شاگردی ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) هەواڵی پێم دا، فەرمووی: جاران ئیبنو عەبباس دەیفەرموو: هەر موسوڵمانێ تەوافی قودوم ئەنجام بدا، حاجی بێ، یا عەمرەکەر، ئیتر بۆی هەیە کە ئیحرام بشکێنێ!!

ئیبنو جورەیج دەفەرموێ: عەرزی عەطام کرد: ئەمە چۆن وا دەڵێ، خۆ کەس ئەم گوتەیەی ئەوی نەگوتووە؟ عەطا فەرمووی: لەم ئایەتەوە وەری گرتووە، کە

دەفەرموێ: { ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ – حج/٣٣} واتە: ئاژەڵی دیاری خانەی خودا، پێویستە لە جێگەی دیاریکراوی خۆیدا سەربڕرێ کەناو بەستی مەککەیە). ئیبنو جورەیج دەفەرموێ: منیش عەرزی عەطام کرد: بەڵام ئەوە لە دوا وەستانە لە عەرەفە؟ فەرمووی: ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەیفەرموو: لەپاش وەستانی عەرەفەو لەپێش وەستانی عەرەفەیشدا دەبێ! وە ئەم فەتوایەی خۆی لەو فەرمانەی پێغەمبەرەوە وەرگرتووە، کە لە حەجی ماڵاواییدا فەرمانی کرد بەوانەی کە دیاریی بەیتیان پێ نییە، حەجەکەیان فەسخ بکەنەوەو بیکەن بە عەمرە، تەوافی قودووم بکەنو ئیحرام بشکێنن). {بڕوانە ئەم ژمارانە لە پێشەوە: ٧٠٧، ٦٧٠}. {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ١٥٦٧}.

ڕوونکردنەوە:

لە شەرحەکانی وا لەبەردەستا، دەفەرموێ: نەوەوی (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: ئەگەر بەپێی ئەم فەتوایەی ئیبنو عەبباس بێ، حاجی لەپاش تەوافی قودوم، بەتەواوی ئیحرام دەشکێنێو ژنو بۆنی خۆشو هەموو شتێکی تری بۆ حەڵاڵ دەبێتەوە، وە لەوەدوا باقی مەندەی کردارەکانی تری حەج تەواو دەکا، وەك وەستانی عەرەفەو... تاد. بەڵام ئەمە بە پێچەوانەی مەزهەبی جەماوەری زانایانی ئیسلامەوەیە، چونکە ئیحرام شکاندنی تەواو، لەسەر ڕێڕەوی پیرۆزی ئەوان دەبێ لەپاش وەستانی عەرەفەو ڕەجمی شەیتانو تەوافی زیارەو سەر تاشین بێ. جا ئومێدەکەم ئەم جۆرە جیاوازییە، لەنێوانی زاناکانا نەبێ بەمایەی سەر لێشێوان بۆ خوێنەوارانو مامۆستایان. لە ڕاستیدا گەرچی ئەم قسەیەی ئیبنو عەبباس، تەئویلی زۆر هەڵ دەگرێ، وەبێ حیکمەت نییە، وە شەرعی خودای پێ دەوڵەمەند دەبێ، بەڵام بەشێوەی گشتی، هەمیشە ڕای جەماوەری زانایان، بۆ ئێمە مانان، سازترو گونجاو ترو لەبارترو بێگەردترە.

٥٩٠) حاجی جووتکار (قارن) واته: کەسێ حەجو عەمرە بخاتە پاڵ یەکو بەیەکەوە بیانکات، ئەوە یەک تەوافو یەک هاتوچۆ (سعی)ی بەسە، هەم بۆ حەجەکەیو هەم بۆ عەمرەکەی. (٢٩٠٢ - ٢٩٤١)

باب: يكفي القارن طوافٌ واحدٌ للحجّ والعمرة

٧٤٥- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها): أَنَّهَا حَاضَتْ بِسَرِفَ فَتَطَهَّرَتْ بِعَرَفَةَ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « يُجْزِئُ عَنْكِ طَوَافُكِ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ عَنْ حَجِّكِ وَعُمْرَتِكِ ». {الحديث: ٢٩٢٦ = ٢٩١٠ فم}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لەخزمەتی حەزرەتدا، (دروودی خودای لەسەر بێ) ساڵی حەجی ماڵاوایی، کە دەرچووین بۆ حەج، کە گەیشتینە سەریف، لەوێ بێنوێژ کەوتمو سووڕی مانگانەم بۆ هات، وە لەچیای عەرەفە، لە بێنوێژیی پاك بوومەوە، وە یەکەم ڕۆژی جەژن تەوافی ئیفازەم ئەنجامدا، کە پێشی دەگوترێ: تەوافی روکن، وە هەروەها هاتوچۆی نێوان سەفاو مەڕوەشم ئەنجامدا، جا لەبەرئەوەی کەمن لەو حەجەدا قارین (جووتکار) بووم، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێم: (ئەم تەوافی بەیتەتو ئەم تەوافی نێوانی صەفاو مەڕوەیەت، کە لەم ڕۆژی یەکەمی جەژنەدا ئەنجامت دان، بڕێتی حەجەکەتو بڕێتی عەمرەکەت دەکەون). {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ١٥٦٧ + ژمارە: ٢٩٠٢، ٢٩٠٥، ٢٩٠٦، ٢٩١١، ٢٩١٤ شرح صحيح مسلم + ٢٩١٣، ٢٨٩٠، ٢٨٩٨، ٢٨٩٥ فم = فتح الملهم شرح صحيح مسلم}. لە ژمارە (٢٩٠٢ ش.م = شرح صحيح مسلم للنووى، بە دەق عائیشە دەفەرموێ: (فَقَدِمْتُ مَكَّةَ وَأَنَا حَائِض، وَلَمْ أَطُفْ بِالبَيْتِ، وَلاَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ = واتە: کە گەیشتینە مەککە، من بێنوێژ بووم، لەبەرئەوە تەوافی بەیتو تەوافی صەفاو مەڕوەم نەکرد) لە ژمارە: ٢٩٢٩ یشدا بەدەق دەفەرموێ: (فَفَعَلَتْ وَوَقَفَتِ الْمَوَاقِفَ حَتَّى إِذَا طَهُرَتْ طَافَتْ بِالْكَعْبَةِ وَالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ: واتە: ئیتر عائیشە تەوافی بەیتو تەوافی سەفاو مەڕوەی نەکرد، وە نییەتی حەجی هێناو هەموو کردارەکانی حەجی کرد، هەتا ڕۆژی یەکەمی جەژن لە بێنوێژی پاکەوە بوو، ئەوجا تەوافی بەیتو تەوافی سەفاو مەڕوەی کرد).

٥٩١) جووتكار (قارن)كەی ئیحرام دەشكێنێ (٢٩٠٢ - ٢٩٤١)
باب: مَتَى يَحِلُّ مَنْ أَحْرَمَ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ

٧٤٦- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) أَنَّهَا قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ، فَمِنَّا مَنْ أَهَلَّ بِعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَّ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَّ بِالْحَجِّ، وَأَهَلَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِالْحَجِّ، فَأَمَّا مَنْ أَهَلَّ بِعُمْرَةٍ فَحَلَّ، وَأَمَّا مَنْ أَهَلَّ بِحَجٍّ أَوْ جَمَعَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَلَمْ يَحِلُّوا حَتَّى كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ. {الحديث: ٢٩٠٩ = ٢٨٩٣ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٥١ = ١٥٦٢ فتح البارى، ٤٤٠٨. أبو داود. حج: ١٧٧٩. نسائى. حج: ٢٧١٥. ابن ماجة. حج: ٢٩٦٥. تحفة الأشراف: ١٦٣٨٩}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەساڵی حەجی ماڵاوایيدا، لە مەدینەوە لە خزمەت پێغەمبەردا، لە مانگەکانی حەجا، بەرەو مەککە، بەنیازی حەجو عەمرە کەوتینەڕێ، لەسەر ئەم سێ شێوەیە ئیحراممان بەست: هەمان بوو ئیحرامی حەجو عەمرەی بەسەر یەکەوە بەستبوو، هەمان بوو بەس ئیحرامی حەجی بەستبوو، پێغەمبەر خۆی (دروودی خودای لەسەر بێ) بەس ئیحرامی حەجی بەستبوو، جا ئەوانەی کە تەنیا ئیحرامی عەمرەیان بەستبوو، وە دیاریی بەستیان پێ نەبوو، کە گەیشتنە مەککە، عەمرەکەیان تەواو کردو ئیحرامیان شکان، بەڵام ئەوانەی کە تەنیا ئیحرامی حەجیان دابەستبوو، لەگەڵ ئەوانەدا کە ئیحرامی حەجو عەمرەیان بەسەر یەکەوە دابەستبوو، ئیحرامیان نەشکاند، هەتا یەکەم ڕۆژی جەژن لەپاش ڕەجمو تەوافو سەربڕین ئیحرامیان شکاند). {تاج/٢، زنجيره: ٨٩، ژماره: ١٥٢٨ + ژماره: ١٥٢٧}.

٥٩٢) وچانگرتن لە موحەصەب. لەڕۆژی نەفراو نوێژکردن لەوێ.(٣١٥٤ - ٣١٦٣)
باب: نزول المُحَصَّب يَوْمَ النَّفْرِ وَالصَّلَاةِ بِهِ

٧٤٧- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ كَانُوا يَنْزِلُونَ الأَبْطَحَ. {الحديث: ٣١٥٤ = ٣١٤٢ فم}:

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جاران پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ)و ئەبوبەکرو عومەر لە ئەبطەح دادەبەزینو رۆژی نەفر، ئەو رۆژەی کە حاجیان لە میناوە دەگەڕێنەوە بۆ مەککە، نوێژی عەصریان لە ئەبطەح کرد). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ١٦١٩}.

٧٤٨- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: نُزُولُ الأَبْطَحِ لَيْسَ بِسُنَّةٍ، إِنَّمَا نَزَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لأَنَّهُ كَانَ أَسْمَحَ لِخُرُوجِهِ إِذَا خَرَجَ. {الحديث: ٣١٥٦ = ٣١٤٤ فم}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دابەزین لە رۆژی نەفردا، لە ئەبطەح سوننەت نییە، راستە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لە رۆژی نەفردا لەوێ دابەزی، بەڵام ئەوە لەبەرئەوە نەبوو کە خودی دابەزین لەوێ سوننەتبێ، بەڵکوو ئەوە لەبەرئەوە بوو، کە کۆڵی خۆیان سووك بکەنو بنەو بارگەو شمەکە قورسەکانیان لەوێ دابنێنو لەپاش نوێژی خەوتنان، سەرخەوێ لەوێ بشکێننو ئەوجا بڕۆن بۆ تەوافی بەیتو تەوافی ماڵاوایی بکەنو بگەڕێنەوە بۆلای بنەو بارگەکەیانو باقی شەو لەوێ بمێننەوەو دەمەو بەیان لە ئەبطەحەوە، بە کۆمەڵی پێکەوە بە ئاسانی دەرچن بۆ مەدینەو بڕۆنەوە بۆ وڵاتی خۆیان).

ئەمە پوختەی قسەی شەرحەکانە، بۆ واتای ئەم فەرموودەیە.

٧٤٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَنَحْنُ بِمِنًى: نَحْنُ نَازِلُونَ غَدًا بِخَيْفِ بَنِى كِنَانَةَ حَيْثُ تَقَاسَمُوا عَلَى الْكُفْرِ، وَذَلِكَ إِنَّ قُرَيْشًا وَبَنِى كِنَانَةَ تَحَالَفَتْ عَلَى بَنِى هَاشِمٍ وَبَنِى الْمُطَّلِبِ أَنْ لاَ يُنَاكِحُوهُمْ وَلاَ يُبَايِعُوهُمْ حَتَّى يُسْلِمُوا إِلَيْهِمْ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، يَعْنِى بِذَلِكَ الْمُحَصَّبَ. {الحديث: ٣١٦٢ = ٣١٥٠ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٦٢ = ١٥٩٠، ١٥٨٩، ٣٨٨٢، ٤٢٨٤، ٤٢٨٥، ٧٤٧٩. أبو داود. حج: ٢٠١١. تحفة الأشراف: ١٥١٩٩}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: هێشتا لەمینا بووین، کە خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێمان، کاتێ ویستی بگەڕێتەوە بۆ مەککە: (خوا حەزکا

سبەینێ لە خەیف، لە قۆقزاییەکەی بەنی کینانە قۆناخ دەگرین (واتە: لە موحەصصەب – تەحصیب – حەصبە - بەطحاء) واتە: لەو شوێنەدا کە کاتی خۆی، دوژمنەکانی ئیسلام پەیمانیان بەست لەسەر کوفر، لەوێ قوناخ دەگرینو دەچین بۆ تەوافی ماڵاوایی، کە ئەم رووداوەیش ئاوا بوو، کاتی خۆی کافرەکانی قورەیشو بەنی کینانە، لەو جێگایەدا، لەدژی بەنی هاشمو بەنی موتتەلیب، کە پارێزگاری پێغەمەریان دەکرد، گەلە کۆمەیان لێ کردنو لە دژیان بوون بەیەکو سوێندیان بۆ یەکتری خواردبوو لەسەر ئەمە: هەتا بەنی هاشمو بەنی موتتەلیب، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەدەن بە دەستیانەوە، بۆئەوەی بیکوژن، نەژنو ژنخوازییان لەگەڵ بکەنو نە سەوداو مامەڵە). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ١٦٢٣}.

٥٩٣) لە شەوەکانی مینادا، ئاو گێڕو شوانو ئەمانە دروستە شەو لە مەککە بمێننەوە. (٣١٦٤ - ٣١٦٥)

باب: فِي الْبَيْتُوتَةِ لَيَالِيَ مِنًى بِمَكَّةَ لِأَهْلِ السِّقَايَةِ

٧٥٠- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (رضى الله عنه) اسْتَأْذَنَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ يَبِيتَ بِمَكَّةَ لَيَالِيَ مِنًى مِنْ أَجْلِ سِقَايَتِهِ فَأَذِنَ لَهُ. {الحديث: ٣١٦٤ = ٣١٥٢ فم. بخارى. حج: ١٧٤٥. أبو داود. مناسك: ١٩٥٩}:

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: عەبباس (ڕەزای خودای لێ بێ) داوای مۆڵەتی لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کرد، کە ڕێگەی بدا شەوەکانی مینا لە مەککە بمێنێتەوە، لەبەر ئاودان بە حاجیان، ئەویش ڕێگەی مانەوەی دا. {تاج/٢، زنجیرە: ١٠٦، ژمارە: ١٥٩٠}.

٧٥١- عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزَنِيِّ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا مَعَ ابْنِ عَبَّاسٍ عِنْدَ الْكَعْبَةِ، فَأَتَاهُ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ: مَا لِي أَرَى بَنِي عَمِّكُمْ يَسْقُونَ الْعَسَلَ وَاللَّبَنَ، وَأَنْتُمْ تَسْقُونَ النَّبِيذَ؟ أَمِنْ حَاجَةٍ بِكُمْ، أَمْ مِنْ بُخْلٍ؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، مَا بِنَا حَاجَةٍ، وَلاَ بُخْلٍ، قَدِمَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) عَلَى رَاحِلَتِهِ وَخَلْفَهُ أُسَامَةُ، فَاسْتَسْقَى فَأَتَيْنَاهُ بِإِنَاءٍ مِنْ

نَبِيذٍ، فَشَرِبَ. وَسَقَى فَضْلَهُ أُسَامَةَ وَقَالَ: « أَحْسَنْتُمْ وَأَجْمَلْتُمْ كَذَا فَاصْنَعُوا »، فَلاَ نُرِيدُ تَغْيِيرَ مَا أَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٣١٦٦ = ٣١٥٤ فم. أبو داود. مناسك: ٢٠٢١}:

بەکری کوڕی عەبدوڵڵای موزەنی فەرمووی: لە خزمەتی ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) دانیشتبووم، لەلای کەعبەدا، جا عەرەبێکی دەشتەکی هات، گوتی: ئەوە بۆچی دەبینم ئامۆزاکانتان شەربەتی هەنگوینو شیر دەدەن بەخەڵك، کەچی ئێوە خۆشاو دەدەن بە خەڵك، ئایا ئەمە لەبەر نەبوونیتانە، یا لەبەر پیسکەییتانە؟ ئیبنو عەبباسیش فەرمووی: لە سایەی خوداوە نە نەبووینو نە پیسکەو رژدو رەزیلین، بەڵام پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەسواری وڵاخەکەی تەشریفی هات، وە ئوسامەی لە پاشکۆدا بوو، وە داوای خواردنەوەی کرد، ئێمەش جامێ خۆشاومان بۆ هێنا، جا خۆی لێی خواردەوەو بەرماوەکەی خۆی دا بە ئوسامە، وە فەرمووی: (ئافەرین بۆ خۆتان، باش دەکەن، هەروا بکەن).

جا ئێمەیش نامانەوێ لە قسەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەرچین، یا فەرمانەکەی بگۆڕین. {تاج/٢، زنجیرە: ١٢٣، ژمارە: ١٧١٤}.

٥٩٤) لایە لەپاش تەواوکردنی حەجو عەمرە چەند شەو لە مەککە دەمێنێتەوە.

(٣٢٨٤ - ٣٢٨٨)

باب: إقامة المُهاجِر بمكّة بَعْدَ قَضاءِ الحجِ وَالعُمْرَة

٧٥٢- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حُمَيْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ يَقُولُ لِجُلَسَائِهِ: مَا سَمِعْتُمْ فِي سُكْنَى مَكَّةَ؟ فَقَالَ السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ: سَمِعْتُ الْعَلاَءَ - أَوْ قَالَ: الْعَلاَءَ بْنَ الْحَضْرَمِيِّ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « يُقِيمُ الْمُهَاجِرُ بِمَكَّةَ بَعْدَ قَضَاءِ نُسُكِهِ ثَلاَثًا ». {الحديث: ٣٢٨٥ = ٣٢٧٣ فم. تجريد/٤، رقم: ١٥٢١ = ٣٩٣٣. ترمذى. حج: ٩٤٩. نسائى. تقصير الصلاة: ١٤٥٢}:

عەبدورەحمانی کوڕی حومەید فەرمووی: گوێم لێ بوو، عومەری کوڕی عەبدولعەزیز، بە سائیبی کوڕی یەزیدی فەرموو، کە یەکێ بوو لە دانیشتووانی

لای: لـەبارەی مـاوە لـە مەککـەدا، لـەپاش تـەواوکردنی حـەجو عـەمرە شـتێکت ژنـەوتووە؟ فـەرمووی: ژنـەوتم لـە عـەلای حـەزرەمی (ڕەزای خـودای لـێ بـێ) دەیفـەرموو: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەم بارەیەوە دەفەرموێ: لایە (واتە: لاوەکی: کەسێ کە خەڵکی مەککە نەبێ) لەپاش تەواوکردنی کردارەکانی حەجو عـەمرە، مـافی ئـەوەی هەیە کە سێ شەوی تر لە مەککە بمێنێتەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٢١، ژمارە: ١٦٤١}.

روونکردنەوە:

عەلای حەزرەمی (ڕەزای خودای لێ بێ) ناوی عەبدوڵڵای کوڕی عیماد بوو، عەلاء چـەند برایەکی هەبوو، یەکێکیان نـاوی عـەمری حـەزرەمی بـوو، یەکـەم کـوژراوی شـەڕی ئیسلامو ناموسوڵمانان بوو، بـە ناموسـوڵمانی موسـوڵمانێ کوشـتی، ماڵەکـەی یەکـەم تاڵانی بوو، کە دەست موسوڵمانان کەوتو پێنج یەکی لێ دەرکرا، ئـەوە بـوو بـەهۆی شەڕی بەدر، لەناو پەڕاوەکانی فوتوحاتا مەشهوورە: کە عەلا نـزا گـیرا بـووە، چـەند وشەو نزای تایبەتی خوێندووەو بەسەر دەریادا بەپێ، وەك سەر زەوی ڕۆیشتووە!

پێغەمبـەر (درودی خودای لەسەر بێ) عـەلای کـرد بـە سـەرکاری سـەر وڵاتـی بـەحرەین، لەسەردەمی جێنشینیی ئەبوبەکرو عومەردا هەر بەردەوام بوو لەسەر کارەکـەی، تـا لەساڵی چواردەدا فەرمانی هەقی بەجێهێنا، لەسەردەمی جێنشینی عومەردا (ڕەزای خوا لە هەموویان بێ).

٥٩٥) کەس بلاوەی لێ نەکا، هەتا تەوافی ماڵاویی نەکا (٣٢٠٦ - ٣٢١٦)

باب: لا ينفرنَّ أحدٌ حتَّى يطوف بالبيت للوداع

٧٥٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: كَانَ النَّاسُ يَنْصَرِفُونَ فِى كُلِّ وَجْهٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ يَنْفِرَنَّ أَحَدٌ، حَتَّى يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِ بِالْبَيْتِ ». {الحـديث: ٣٢٠٦ = ٣١٩٥ فـم. تجريـد/٢، رقـم: ٨١٦ = ٣٢٩، ١٧٦١، ١٧٦٠، ١٧٥٥. أبو داود. مناسك: ٢٠٠٢. ابن ماجة. مناسك: ٣٠٧٠. تحفة الأشراف: ٥٧٠٣}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جاران موسوڵمانان کە حەجو عەمرەیان تەواو دەکرد، ئیتر بەهەر چوارلادا بلاوەیان لێ دەکرد، تا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کەس بلاوەی لێ نەکا تا تەوافی ماڵاوایی لە بەیت نەکا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٢١، ژمارە: ١٦٤٢}.

٥٩٦) ئافرەتێ لەکاتی تەوافی ماڵئاواییدا بێنوێژبێ (٣٢٠٨ - ٣٢١٦)

باب: المرأة تحيضُ قبْل أنْ تُودِّع

٧٥٤- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: حَاضَتْ صَفِيَّةُ بِنْتُ حُيَيٍّ بَعْدَ مَا أَفَاضَتْ، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَذَكَرْتُ حِيضَتَهَا لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَحَابِسَتُنَا هِيَ؟ ». قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا قَدْ كَانَتْ أَفَاضَتْ وَطَافَتْ بِالْبَيْتِ ثُمَّ حَاضَتْ بَعْدَ الإِفَاضَةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) « فَلْتَنْفِرْ ». {الحديث: ٣٢٠٩ = ٣١٩٨ فم. تجريد/٢، رقم: ٢١٣ = ٣٢٨، ٣١٩، ٣١٧، ٣١٦، ٣٠٥، ٤٤٠١}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: صەفییەی کچی حویەی، شەوی نەفر، کە حاجیان بلاوەی لێ دەکەنو هەرکەسەیان دەگەڕێتەوە بۆ وڵاتی خۆی، ئەو بێنوێژ بوو، منیش عەرزی پێغەمبەرم کرد: صەفییە بێنوێژەو تەوافی وەداعی نەکردووە، چارچییە؟ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خوا بکا ماتڵمان نەکا باشە، پەکی گەڕانەوەمان نەخا باشە؟) منیش عەرزیم کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! تەوافول ئیفازەی کردووە، کە روکنی حەجەو پێشی دەگوترێ (طواف الزيارة) ئەوسا کەوتۆتە سەر بێنوێژی؟ ئەویش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دەبا بکەوێتە رێ لەگەڵمان، مادام تەوافی فەرزی بەجێ هێناوە، تەوافی ماڵئاوایی بۆ ئەو نەشی کات قەیناکات). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ١٦٢٤}.

٧٥٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: أُمِرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ، إِلاَّ أَنَّهُ خُفِّفَ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ. {الحديث: ٣٢٠٧ = ٣١٩٦ فم. راجع رقم: ٧٥٣ المتقدم}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جاران موسوڵمانان کە حەج و عەمرەیان دەکرد، ئیتر بەهەر چوار لادا بلاوەیان لێ دەکرد، هەتا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێیان کرد: (کەس بلاوەی لێ نەکا، هەتا تەوافی مالاوایی لەبەیت نەکا). بەلام ئەوەندە هەیە بۆ ژنی بێنوێژ، بۆ بارسووکی چاوپۆشی لە تەوافی مالاوایی کراوە، ئەگەر نەشیکا قەیناکا).

٥٩٧) کردنی عەمرە لە مانگەکانی حەجا ڕەوایە (٢٩٩٩ - ٣٠٠٥)

باب: فِي إِبَاحَةِ العُمرة فِي شُهُورِ الحَجِّ

٧٥٦- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الْعُمْرَةَ فِى أَشْهُرِ الْحَجِّ، مِنْ أَفْجَرِ الْفُجُورِ فِى الأَرْضِ، وَيَجْعَلُونَ الْمُحَرَّمَ صَفَراً، وَيَقُولُونَ إِذَا بَرأَ الدَّبَرْ، وَعَفَا الأَثَرْ، وَانْسَلَخَ صَفَرْ، حَلَّتِ الْعُمْرَةُ لِمَنِ اعْتَمَرْ. فَقَدِمَ النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم) وَأَصْحَابُهُ صَبِيحَةَ رَابِعَةٍ مُهِلِّينَ بِالْحَجِّ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً، فَتَعَاظَمَ ذَلِكَ عِنْدَهُمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَىُّ الْحِلِّ؟ قَالَ: « الْحِلُّ كُلُّهُ ». {الحديث: ٢٩٩٩ = ٢٩٨٥ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٥٣ = ١٥٦٤. نسائى. مناسك: ٢٨١٢. تحفة الأشراف: ٥٧١٤}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: لەسەردەمی نەزانیدا، قورەیش و ئەوانەی کە لەسەر ئایینە پووچەکەی قورەیش بوون، وایان دانابوو کە کردنی عەمرە، لە مانگەکانی حەجدا، کە شەشەلان و ناو جەژنان و قوربانن، لە گوناهە هەرە گەورەکانە و لەوە خراپتر رووی نەداوە لەسەر روی زەوی!

وەجێ گۆڕکێیان بە مانگە حەرامەکان دەکرد، کە پێیان دەگوترێ ئەشهورولحوروم، کە چوار مانگن، کە رەجەب و ناوجەژنان و نۆمینە و موحەڕەمن، کە رەجەبیان بە تەنیایە و دەکەوێتە پێش شەعبانەوە، ئەوسێ مانگەکەی تریشیان بەسەر یەکەوەن، دەچوون مانگی موحەڕەمیان ناودەنا صەفەرو بە مانگی حەلاڵیان دائەناو، بە پێچەوانەیشەوە مانگی سەفەریان ناودەنا ناموحەڕەمو بە مانگی حەرامیان دائەنا، کە لەزاراوی شەرعی پیرۆزدا بەم کردارە دەگوترێ (نەسیئ). جا لەپاش ئەم جێ گۆڕکێیە، ئاوا کاتی کردنی عەمرەیان دیاری دەکردو دەیانگوت:

کاتێ زامو ناوکە ڕێژی پشتی وڵاخی ژێر حاجیان، لەپاش تەواوکردنی حەج ساڕێژ بوو، وە شوێنەواری کاروانی حاجیان کوێرەوە بوو، وە مانگی موحەڕەم، کە ئەوان ناویان نابوو سەفەر تەواو بوو، ئەوحەلە هەرکەسێ کە بیەوێ عەمرە بکا، عەمرەی بۆ دروست بوو).

جاکاتێ لە حەجی ماڵاواییدا، کە پێغەمبەرو هاوڕێکانی (درودی خودای لەخۆیو رەزای خودا لە هاوڕێکانی بێ) لە بەیانی ڕۆژی چوارەمی مانگی نۆمینە (قوربان)دا هاتن بۆ مەککە، ئیحرامی حەجیان بەستبوو، ئیتر پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێکردن، کە حەجەکەیان بکەن بە عەمرە، لەپاشا کە عەمرەکەیان تەواوکرد ئیحرام بشکێنن، بەڵام ئەوان ئەم کارە زۆر گەورەو گران بوو لەسەر شانیان، چونکە ئەوان لەوەو پێش شتی وایان نەدیبوو، وە کردنی عەمرەیان لە مانگەکانی حەجدا بە گوناهێکی گەورە دادەنا، ئەنجا کە بەباشی لە باسەکە تێگەیشتن گوتیان: ئەی پێغەمبەری خودا! بەم ئیحرام شکاندنە چیمان بۆ حەڵاڵ دەبێتەوە، لەو شتانەی کە بەهۆی ئیحرام بەستنەوە لێمان قەدەغە بوو بوون؟ فەرمووی: (هەموو شتێکتان بۆ ڕەوا دەبێتەوە وەك جاران، تا کاتێ ئیحرامی حەج دادەبەستنەوە!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٢٠، ژمارە: ١٦٣٨ + تاج/٢، زنجیرە: ٨٧، ژمارە: ١٥١٨، لاپەڕە: ٣٨٢}.

٥٩٨) بەهرەی عەمرە لەمانگی ڕەمەزاندا. (٣٠٢٨ - ٣٠٢٩)

باب: فَضْلُ العُمْرَةِ فِي رَمَضَانَ

٧٥٧- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ لامْرَأَةٍ مِن الأَنْصَارِ يُقَالُ لَهَا أُمُّ سِنَانٍ: « مَا مَنَعَكِ أَنْ تَكُونِى حَجَجْتِ مَعَنَا »؟ قَالَتْ: نَاضِحَانِ كَانَا لأَبِى فُلانٍ - زَوْجِهَا - حَجَّ هُوَ وَابْنُهُ عَلَى أَحَدِهِمَا، وَكَانَ الآخَرُ يَسْقِى عَلَيْهِ غُلاَمُنَا، قَالَ: « فَعُمْرَةٌ فِى رَمَضَانَ تَقْضِى حَجَّةً، أَوْ حَجَّةً مَعِى ». {الحديث: ٣٠٢٨ = ٣٠١٥ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٥٠ = ١٨٦٣، ١٧٨٢. نسائى. صوم: ٢١٠٩}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ساڵی حەجی ماڵاوایی کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە حەجەکەی گەڕایەوە، ژنێکی ئەنصاری هەبوو، ناوی ئوم سینان بوو، پێی فەرموو: (دایکی سینان بۆچی نەهاتیت بۆ حەج لەگەڵ ئێمە؟) ژنەکەیش گوتی: باوکی منالەکان دوو وڵاخی ئاو کێشی هەبوو، خۆیو کوڕەکەی بەسواری یەکێکیان لەگەڵ تۆدا چوون بۆ حەج، ئەویتریشیان خوڵامەکەمان ئاوی پێ دەکێشاو ئاوی پێ هەڵ دەگۆزی بۆ ئاودانی دێبەرەکەمان، لەبەرئەوە پێم نەکرا ئەم ساڵ لەگەڵ تۆدا بێم بۆ حەج. فەرمووی: (دەبزانن کە عەمرەیێ لە مانگی ڕەمەزانا خۆی دەدا لەحەجێ) یا فەرمووی: (خێری حەجێکی هەیە کە لەگەڵ منـدا بێ!). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٧، ژمارە: ١٦٢٩}.

ڕوونکردنەوە:

ئەم فەرموودەیە بەلگەیێ لەسەر کۆمەڵێ بەهرە:

١) کە کرداری باش لەکاتی باشا، یا لەشوێنی باشا، یا لەگەڵ پیاو چاکانا، خێرو پاداشی زیاترە، لەکاتو شوێنی ئاسایی. وەك عەمرە لە ڕەمەزانا، یا سەلاوات لەشەوی هەینیدا، یا نوێژ لە مزگەوتی حەرامو مزگەوتەکەی پێغەمبەرا (درودی خودای لەسەر بێ).

٢) بەڵام گەرچی عەمرە لە ڕەمەزانا خێری حەجێکی هەیە، بەڵام حەجی فەرز یا نەزر لەکۆڵ ناخا، لەبەرئەوە ئەگەر کەسێ چەندین عەمرەیش لە ڕەمەزانا بکا، مادەم حەجی فەرزی لەسەربێ، بریتی حەجە فەرزەکەی ناکەوێ.

٥٩٩) **پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چەند حەجی کردووە؟** (٣٠٢٣ - ٣٠٢٧)

باب: كَمْ حَجَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم؟

٧٥٨- عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: سَأَلْتُ زَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ: كَمْ غَزَوْتَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)؟ قَالَ: سَبْعَ عَشْرَةَ، قَالَ: وَحَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) غَزَا تِسْعَ عَشْرَةَ، وَأَنَّهُ حَجَّ بَعْدَ مَا هَاجَرَ حَجَّةً وَاحِدَةً حَجَّةَ الْوَدَاعِ، قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: وَبِمَكَّةَ أُخْرَى. {الحديث: ٣٠٢٥ = ٣٠١١ فم. تجريد/٤، رقم: ١٥٢٣ = ٣٩٤٩}:

ئەبو ئیسحاق فەرمووی: لە زەیدی کوڕی ئەرقەمم پرسی (ڕەزای خودای لێ بێ): چەند غەزات لەگەڵ پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) کردووە؟ فەرمووی: حەڤدە غەزام لەگەڵ پێغەمبەر خۆیدا (درودی خودای لەسەر بێ) کردووە. فەرمووی: زەیدی کوڕی ئەرقەم خۆی هەواڵی پێم داوە کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نۆزدە غەزای کردووە، وە یەك حەجیشی کردووە لەپاش کۆچکردن لە مەککەوە بۆ مەدینە، کە ئەویش حەجی ماڵاواییە. ئەبو ئیسحاق فەرمووی: کاتێ لە مەککە بوو، بەرلەوە کە کۆچ بکا بۆ مەدینە حەجی تری کردووە.

روونکردنەوە:

١. لە سونەتی تەرمەزیدا، جابیر دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سێ حەجی کردووە، دوو حەج پێش کۆچو حەجێ پاش کۆچ.

٢. ئیبنو عەبباس دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەر لەکۆچ سێ حەجی کردووە (ابن ماجةء الحاكم).

٣. ئیبنو جەوزی دەفەرموێ: حەجێ زۆری بێ شوماری کردووە.

٤. عەسقەلانی دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە مەککە بەر لەکۆچ، حەجی نەفەوتاوە، بەتایبەتی لە مەوسیمەکانی حەجدا بانگەشەی ئیسلامی بڵاو دەکردەوە.

٦٠٠) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چەند عەمرەی کردووە؟ (٣٠٢٣ - ٣٠٢٧)
باب: كَمْ اعْتَمَرَ النبيُّ صلى الله عليه وسلم

٧٥٩- عَنْ أَنَس (رضى الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّه (صلى الله عليه وسلم) اعْتَمَرَ أَرْبَعَ عُمَرٍ كُلُّهُنَّ فِى ذِى الْقَعْدَةِ، إِلاَّ الَّتِى مَعَ حَجَّتِه عُمْرَةً مِنَ الْحُدَيْبِيَةِ، أَوْ زَمَنَ الْحُدَيْبِيَةِ فِى ذِى الْقَعْدَةِ، وَعُمْرَةً مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ فِى ذِى الْقَعْدَةِ، وَعُمْرَةً مِنْ جِعْرَانَةَ حَيْثُ قَسَمَ غَنَائِمَ حُنَيْنٍ فِى ذِى الْقَعْدَةِ، وَعُمْرَةً مَعَ حَجَّتِه. {الحديث: ٣٠٢٣ = ٣٠٠٩ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٢٢ = ١٧٧٨، ١٧٧٩، ١٧٨٠، ٣٠٦٦، ٤١٤٨}:

ئەنـەس (ڕەزای خودای لێ بێ) فـەرمووی: پێغەمبـەر (دروودی خودای لەسەر بێ) چـوار عـەمرەی کردووە، هەر چواریانی لە مانگی ناوجەژنان (ذیلقه عدة)دا کـردووە، تـەنیا ئـەوەیان نەبێ کە لەگەڵ حەجە فەرزەکەی کردی، ساڵی حەجی ماڵاوایی، عەمرەیەکی تریان لەکاتی ڕێکەوتنەکەی حودەیبییـەدا بـوو، لـە مـانگی ناوجەژنانـدا بـوو، هەرچـەند کافرەکان ڕێگەیان نەدان کە تەواوی بکەن، بەڵام دادەنرێ بە عەمرەیێ، ئەمەیان لە ساڵی شەشی کۆچیدا بوو، عەمرەیەکی تریان لەساڵی ئایینـدەدا بوو، ئەمە عـەمرەی دووهەمی بوو، وە لەساڵی حەوتەمی کۆچیدا بوو، وەپێی دەگوترێ: عەمرەتولقەزا، وە ئـەویش هـەر لـەمانگی ناوجەژنانـدا بـوو، عەمرەیـەکی تریـان لـەکاتی غـەزای حونەینـدا بـوو، لـە جیعرانـەوە ئیحرامـی بەسـت بـۆی، ئـەمیش هـەر لـەمانگی ناوجەژناندا بوو، لەوکاتەدا کردی کە تاڵانەکەی غەزای حونەینی دابەشکرد، ئەمـە عەمرەی سێیەم بـوو، لەسـاڵی هەشـتەما بـوو، کـە سـاڵانی ئـازادکردنی مەککـە بـوو، عەمرەکەی تریشیان کە چـوارەمە ئـەوەبوو کـە لەگـەڵ حەجـە فەرزەکەیـدا کـردی، ئەمە هەر چوار عەمرەکە). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٨، ژمارە: ١٦٣١}.

٦٠١) ئیحرام شکاندن لەپاش تەواوکردنی عەمرە بە کورتکردنەوەی مووی سەر.
(٣٠١١ - ٣٠١٢)

باب: فِي التَّقْصِيرِ فِي العُمْرَةِ

٧٦٠- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ مُعَاوِيَـةَ بْـنَ أَبِـي سُـفْيَانَ (رضـى الله عـنهم) أَخْبَـرَهُ قَـالَ: قَصَّرْتُ عَنْ {رأس} رَسُولِ اللَّهِ (صـلى الله عليـه وسـلم) بِمِشْقَصٍ وَهُـوَ عَلَـى الْمَـرْوَةِ. أَوْ رَأَيْتُهُ يُقَصِّرُ عَنْهُ بِمِشْقَصٍ وَهُـوَ عَلَـى الْمَـرْوَةِ. {الحديث: ٣٠١١ = ٢٩٩٨ فـم. تجريـد/٢، رقم: ٨١٠ = ١٧٣٠}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فـەرمووی: موعاوییـەی کـوڕی ئـەبو سـوفیان (ڕەزای خودایان لێ بێ) هەواڵی داپـێم: گوتی: جارێ پێغەمبـەر (دروودی خودای لەسـەر بـێ) عـەمرەی کـرد، لەپاش تەواوکردنی عەمرەکە، من بەدەمە پەیکانێکی پانکۆڵە، مووی سەریم کورت کردەوە، لەوکاتـەدا لەسـەر مـەڕوە بـوو، یـا موعاوییـە فـەرمووی: پێغەمبـەرم بینـی

لەپاش تەواوکردنی عەمرە، بەدەمە پەیکانێکی پانکۆڵە، لەسەر تەپۆڵکەی مەڕوە، مووی سەریان کورت دەکردەوە بۆی!!).

٦٠٢) ژنی بێنوێژ عەمرە دەگێڕێتەوە. (٢٩٠٢ - ٢٩٤١)
باب: قَضَاءُ الحَائِضِ العُمْرَةَ

٧٦١- عَنْ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ: يَصْدُرُ النَّاسُ بِنُسُكَيْنِ، وَأَصْدُرُ بِنُسُكٍ وَاحِدٍ؟ قَالَ: « انْتَظِرِى فَإِذَا طَهَرْتِ، فَاخْرُجِى إِلَى التَّنْعِيمِ فَأَهِلِّى مِنْهُ، ثُمَّ الْقَيْنَا عِنْدَ كَذَا وَكَذَا، (قَالَ: أَظُنُّهُ قَالَ: غَدًا)، وَلَكِنَّهَا عَلَى قَدْرِ نَصَبِكِ أَوْ قَالَ: نَفَقَتِكِ ». {الحديث: ٢٩١٩ = ٢٩٠٣ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٢٦ = ١٧٨٦، ١٧٨٤، ٢٩٨٥}:

حەزرەتی عائیشە، هاوسەری پێغەمبەر، دایکی بڕوادارانە، فەرمووی: گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەو خەڵکە هەموو حەج و عەمرەیان کردووە، تەنیا من نەبێ، کە هەر حەجم کردووە؟ فەرمووی: (چاوەڕوانبە هەرکاتێ لە بێنوێژیی پاکەوە بووی، لەگەڵ ئەوڕەحمانی برات بڕۆ بۆ تەنعیم، جا لەوێ ئیحرامی عەمرە دابەستە، لەباتی ئەو عەمرەیەی کە خەڵکەکە کردوویانە، جا بۆ سبەینێ وەرەوە بۆلامان بۆ ئەبتەح).

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەوجا فەرمووی: (ئەوەیش بزانە، کەمی و زۆری پاداش بەپێی ماندوو بوونە) یا فەرمووی: (کەمی و زۆری پاداشەکەت بەپێی ئەو خەرجییە دەبێ کە سەرفی دەکەی).

٦٠٣) گوتەی کەسێ لە سەفەری حەج، یا سەفەری تر بگەڕێتەوە. (٣٢٦٥ - ٣٢٦٨)
باب: ما يقُولُ إِذَا قَفَلَ مِنْ سَفَرِ الحَجِّ وَغَيْرِه

٧٦٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا قَفَلَ مِنَ الْجُيُوشِ أَوِ السَّرَايَا أَوِ الْحَجِّ أَوِ الْعُمْرَةِ إِذَا أَوْفَى عَلَى ثَنِيَّةٍ أَوْ فَدْفَدٍ، كَبَّرَ ثَلاَثًا، ثُمَّ قَالَ: « لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ

عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ: آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ سَاجِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ ». {الحديث: ٣٢٦٥ = ٣٢٥٤ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٢٨ = ١٧٩٧، ٢٩٩٥، ٣٠٨٤، ٤١١٦، ٦٣٨٥}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جاران پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کاتێ لە غەزا، یا لەگەڵ سوپادا، یا لەگەڵ پەلێ غەزاکارا، یا لە حەج، یا لە عەمرە دەگەڕایەوە، لەڕێ لەسەر هەموو بەرزاییەك و قوتکەو تەپۆلکەیێ کە سەردەکەوتە سەری، بە دەنگێکی بیستراو، لەپێشا سێجار ئەڵڵاهو ئەکبەری دەکرد، ئەوجا دەیفەرموو: « لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ ».

واتە: تەنیا خودا خودایەو بەس، بێ هاوەڵە، سامانو دارایی و پاشایی، لە راستیدا، هەر بۆئەوە، سوپاس هەر بۆئەوە، ئەو زاتە توانای هەموو شتێکی هەیە، گەڕاینەوە، تەوبەکارین، خواپەرستین، کوڕنووش بەرین، هەمیشە سوپاسگوزارین بۆ پەروەردگارمان، بەڵێنەکەی خودا راست دەرچوو، بەندەکەی خۆی کە موحەممەدە سەرخست، بەتەنیا خودا خۆی ئەو کۆمەڵانەی کە گەلەکۆمەیان لە ئیسلام کردبوو تێکشکاند). {تاج:٥، زنجیرە: ٧٣، ژمارە: ٥٠٨٩ ج/٤}.

٦٠٤) وچانگرتنو نوێژکردن لە ذول حولەیفە، کاتێ لە حەج یا لە عەمرە دەگەڕێتەوە. (٣٢٦٩ - ٣٢٧٣)

باب: التعريس والصلاة بذى الْحُلَيْفَةِ إذا صدر من الحجّ والعُمْرَة

٧٦٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنَاخَ بِالْبَطْحَاءِ الَّتِى بِذِى الْحُلَيْفَةِ فَصَلَّى بِهَا. قَالَ: وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُ ذَلِكَ. {الحديث: ٣٢٦٩ = ٣٢٥٨ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٣٤ = ١٥٣٢}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کاتێ گەڕایەوە لەحەجی ماڵاوایی، لە زیخەڵانەکەی وا لە زولحولەیفە، کە ناوداره بە (بَطْحَاءِ مُبَارَكَةٍ = زیخەڵانی فەڕدار) لەوێ وشترەکەی یەخ دەداو وچانێکی گرتو

شەو لەوێ مایەوە هەتا بەیانیو نوێژی بەیانی لەوێ کرد، ئەوجا کەوتەڕێ، بۆ ماڵەوە، بۆ مەدینە، ئەمەی بۆیە دەکرد، هەتا لەشەوا لەناکاوا نەکا بەماڵاو بەو شەوە ماڵو منالْ رانەچەنێنێ.

نافیع دەیفەرموو: ئیبنو عومەر خۆشی هەمان شتی دەکرد.

روونکردنەوە:

١. پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەکاتی ئیحرام دابەستنیشا هەمان شتی دەکرد، لەم بەطحایە دەمایەوەو نوێژی لێ دەکرد بڕوانە: ئەم ژمارانە لە پێشەوە: ٦٥١، ٦٥٢، ٦٥٨، ٦٦١. جا دروستە کە مەبەست هەم کاتی چوونو هەم کاتی گەڕانەوەبێ.

٢. زول حولەیفە، ئێستا ناوی بیری عەلییە، لەنێوانی مەدینەو مەککەدایە، لە مەدینەوە نزیکەی پێنج میل دوورە، کە نزیکەی بیست هەزار گەزە بە گەزی ئاسنی ئەمڕۆ، بەڵام لە مەککەوە زۆر دوورە (١٩٨) سەدو نەوەدو هەشت میل دوورە، مزگەوتێکی لێیە ناسراوە بە (مسجد الشجرة). بیرێکی لێیە ناوی بیری عەلییە، بەڵام ئەم عەلییە عەلی کوڕی ئەبو طالیب نییە. {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٨٧، ژمارە: ١٥١٦، ١٥١٨}.

٧٦٤- عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما) كَانَ إِذَا صَدَرَ مِنَ الْحَجِّ أَوِ الْعُمْرَةِ أَنَاخَ بِالْبَطْحَاءِ الَّتِى بِذِى الْحُلَيْفَةِ الَّتِى كَانَ يُنِيخُ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٣٢٧١ = ٣٢٦٠ فم. بخارى. حج: ١٧٦٥}:

نافیع فەرمووی: عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) کاتێ لە حەج یا لەعەمرە دەگەڕایەوە، لە زیخەلانەکەی وا لەزول حولەیفە، وچانێکی دەگرت، چونکە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەوێ وچانی دەگرت. {بڕوانە ژمارەی پێش ئەم ژمارەیە}.

٧٦٥- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) أُتِىَ وَهُوَ فِى مُعَرَّسِهِ مِنْ ذِى الْحُلَيْفَةِ فِى بَطْنِ الْوَادِى، فَقِيلَ: إِنَّكَ بِبَطْحَاءَ مُبَارَكَةٍ. قَالَ مُوسَى: وَقَدْ أَنَاخَ بِنَا سَالِمٌ بِالْمُنَاخِ مِنَ الْمَسْجِدِ الَّذِى كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُنِيخُ بِهِ يَتَحَرَّى مُعَرَّسَ رَسُولِ اللَّهِ

(صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ أَسْفَلُ مِنَ الْمَسْجِدِ الَّذِى بِبَطْنِ الْوَادِى، بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ وَسَطًا مِنْ ذَلِكَ. {الحديث: ٣٢٧٣ = ٣٢٦٢ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٣٧ = ١٥٣٥. أبو داود. مناسك: ٢٠٤٤. نسائى. حج: ٢٦٦٠}:

ئيبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە موعەڕڕەس، لە زولحولەیفە، لەناو شیوی عەقیقا، لە خەوندا، پێی گوترا: تۆ وایت لەناو شیوێکی زیخەڵاناوی پیرۆزدا).

مووسای کوڕی عوقبە، کە ئەم فەرموودەیە لە سالەوە دەگێڕێتەوە، کە سمالیش لە عەبدوڵڵای کوڕی عومەری باوکیەوە دەیگێڕێتەوە، ئەم مووسایە فەرمووی: سالم لەو هەوارەدا وچانی پێمان دەگرت، کەوا لەلای ئەو مزگەوتەدا، کە عەبدوڵڵای باوکی لەوێ وچانی دەگرت، کە ئەو مزگەوتەی ئەو سەردەمە هەبوو، لەناو شیوەکەدا بوو، کە پێی دەگوترێ شیوی عەقیق، جێگە هەوارەکە دەکەوتە نێوانی ئەو مزگەوتەو نێوانی ڕێگەکە لەبەری قیبلەوە، لەناوەڕاستی ئەم دوانەدا بوو. {تاج/٢، زنجیرە: ٩١، ژمارە: ١٥٣٤}.

روونکردنەوە:

موعەررەس ئەو هەوارگەیە، کە پێغەمبەر خۆی لەوێ دابەزیوە بۆ وچان، چوار میل لە مەدینەوە دوورە، گوتەی هەرە دروست ئەوەیە، کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەهەردوو سەرەوە، کە چووە بۆ مەککەو کە لە مەککە گەڕاوەتەوە، لەو هەوارگەیە وچانی گرتووە.

٦٠٥) کردنی مەککە بە بەستێکی ریزداری وا کەڕاوی تیا نادروستە، بڕینی دارو درەخت نادروستە، هەڵگرتنەوەی شتی ونبوو، بەنیازی خواردنی نادروستە.
(٣٢٨٩ - ٣٢٩٣) باب: فِي تحريم مكَّةَ وَصَيْدِهَا وَشَجَرِهَا وَلُقَطَتِهَا

٧٦٦- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: لَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَكَّةَ، قَامَ فِى النَّاسِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: « إِنَّ اللَّهَ حَبَسَ عَنْ مَكَّةَ الْفِيلَ وَسَلَّطَ عَلَيْهَا رَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنِينَ، وَإِنَّهَا لَنْ تَحِلَّ لأَحَدٍ كَانَ قَبْلِى،

وَإِنَّهَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، وَإِنَّهَا لَنْ تَحِلَّ لأَحَدٍ بَعْدِي، فَلاَ يُنَفَّرُ صَيْدُهَا، وَلاَ يُخْتَلَى شَوْكُهَا، وَلاَ تَحِلُّ سَاقِطَتُهَا إِلاَّ لِمُنْشِدٍ، وَمَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ، فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ، إِمَّا أَنْ يُفْدَى، وَإِمَّا أَنْ يُقْتَلَ، فَقَالَ الْعَبَّاسُ: إِلاَّ الإِذْخِرَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنَّا نَجْعَلُهُ فِي قُبُورِنَا وَبُيُوتِنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): إِلاَّ الإِذْخِرَ، فَقَامَ أَبُو شَاهٍ - رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ - فَقَالَ: اكْتُبُوا لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « اكْتُبُوا لأَبِي شَاهٍ »، قَالَ الْوَلِيدُ: فَقُلْتُ لِلأَوْزَاعِيِّ: مَا قَوْلُهُ: اكْتُبُوا لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: هَذِهِ الْخُطْبَةَ الَّتِي سَمِعَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٣٢٩٢ = ٣٢٨١ فم. تجريد/١، رقم: ٩٢ = ١١٢، ٢٤٣٤، ٦٨٨٠}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کاتێ خودای گەورە، مەککەی ئازادکرد لەسەر دەستی پێغەمبەردا، (درودی خودای لەسەر بێ) لەناو مەردومەکەدا هەڵسایەوە وتارێکی فەرموو، سوپاس و ستایشێکی جوانی خودای کرد، ئەوجا فەرمووی: (خودای گەورەو سەروەر، مەککەی پاراست لە دەستدرێژی خاوەن فیلەکان، کە ئەبرەهەو لەشکرەکەی بوون، کە هاتبوون بۆ رووخاندنی کەعبە، وەك لە قورئانا لە سوورەتی فیلدا باسکراوە، وە بەپشتیوانی خودا، پێغەمبەری خوداو موسوڵمانەکان لەرۆژی ئازادکردنی (فەتح)ی مەککەدا، زاڵبوون بەسەر گرتنی ئەم شارەدا، بەڵام باش باش بزانن کە ئەم شارە نە لەپێش مندا، وەنە لەپاش من بۆ کەس ڕەوا نەبینراوەو ڕەوا نابینرێ، کە ڕێزی بشکێنێو شەڕو شوڕی تیابکا، ئاگاداربن تەنانەت بۆ منیش بۆ ماوەیەکی کەم لەو رۆژەدا کوشتاری تیا ڕەوا بوو، باش ئاگاداربن ئا ئێستا لەم دەمەدا شارێکی بەڕێزو قەدەغەیە، کەوابوو نە نەچیری دەڕەوێنرێتەوە، وە نەدرك و داڵو گیاو گوژەی پاکۆ دەدرێ، وە نەشتی داکەوتووی هەڵدەگیرێتەوە، مەگەر بۆ کەسێ کە ناونیشانی هەڵبدا، هەتا خاوەنەکەی پەیدا ببێو بیباتەوە، وە هەرکەسێ کەسێکی کوژرا، ئەوا خۆی لەیەکێ لەم دوو بڕیارە سەرپشکە: یا خوێن وەربگرێ، یا تۆڵەی بۆ دەسەندرێو لەجیاتی کوژراوەکەی بکوژەکە دەکوژێتەوە).

عەبباسی مامەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر پێغەمبەرو ڕەزای خودا لە عەبباس بێ) فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! تەنیا گیای سوڕناتك (إِذْخَر)ی لێ

دەرچێ، چونکە ئەم گیایە بۆ سەرگرتنی سەری گۆڕیچەی گۆڕو بۆ پڕکردنەوەی کون‌و بۆشایی نێوانی خشت‌و تەختە بەردەکانی سەر ئەڵحەدەکەو بۆ سووتەمەنی ناو ماڵو بۆ پەردووی سەر دارەڕاو شتی وا بەکاری دەهێنین؟ پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (باشە، تەنیا گیای سوڕناتکی لێ دەرچێ).

جا پیاوێکی یەمەنی، کە پێیان دەگوت ئەبو شاھ، هەڵسا گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمان بفەرموو بە هاوەڵەکانت کە بۆم بنووسنەوە؟ حەزرەتیش (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بینووسن بۆ ئەبو شاھ).

وەلیدی کوڕی موسلیم، کە کەسی سێیەمە، لە پیاوانی رشتە (سەنەد)ی ئەم فەرموودەیە دەفەرموێ: عەرزی مامۆستاکەی خۆمم کرد، بۆ ئەم فەرموودەیە، کە ئیمامی ئەوزاعییە: ئەبو شاھ مەبەستی چییە کە دەفەرموێ: ئەی پێغەمبەری خودا! بۆم بنووسنەوە؟ فەرمووی: مەبەستی ئەبو شاھ ئەوە بووە، کە ئەم وتارەی کە لە پێغەمبەری بیستووە بۆی بنووسنەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٣٠، ژمارە: ١٧٠٣}.

٧٦٧- عَنْ جَابِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « لاَ يَحِلُّ لأَحَدِكُمْ أَنْ يَحْمِلَ بِمَكَّةَ السِّلاَحَ ». {الحديث: ٣٢٩٤ = ٣٢٨٣ فم}:

جابیر (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە پێغەمبەرم بیست (درووودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (دروست نییە بۆ کەستان لە مەککەدا چەك هەڵبگرێ). {تاج/٢، زنجیرە: ١٣٠، ژمارە: ١٧٠٤}.

٦٠٦)چوون بۆ مەککە بەبێ ئیحرام بەستن دروستە چونکە پێغەمبەر خۆی لەڕۆژی ئازادکردنی مەککەدا وایکردووە. (٣٢٩٥ - ٣٢٩٩)

باب: دُخُولُ النَّبِيِّ {صلى الله عليه وسلم} مَكَّةَ غَيْرَ مُحْرِمٍ يَوْمَ الفَتْحِ

٧٦٨- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الأَنْصَارِيِّ (رضى الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) دَخَلَ مَكَّةَ، (وَقَالَ قُتَيْبَةُ دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ) وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ بِغَيْرِ إِحْرَامٍ. {الحديث: ٣٢٩٦ = ٣٢٨٥ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵای ئەنصاری (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: لەڕۆژی ئازادکردنی مەککەدا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەهاتە ناو شاری مەککەوە، مێزەرێکی ڕەشی بەسەرەوە بوو، چونکە لەوکاتەدا لەبەرگی ئیحرامدا نەبوو. {تاج/٢، زنجیرە: ١٣١، ژمارە: ١٧٠٩}.

٧٦٩- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ وَعَلَى رَأْسِهِ مِغْفَرٌ فَلَمَّا نَزَعَهُ، جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: ابْنُ خَطَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ، فَقَالَ: « اقْتُلُوهُ ». {الحديث: ٣٢٩٥ = ٣٢٨٤ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٤٧ = ١٨٤٦، ٣٠٤٤، ٤٢٨٦، ٥٨٠٨}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (خودای لێ رازای بێ) فەرمووی: لەساڵی ئازادکردنی مەککەدا، کاتێ حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) هاتە ناو شاری مەککەوە، کڵاو زریەیەکی لەسەردا بوو، کە کڵاو زریەکەی داکەند، لەوکاتەدا پیاوێ هات گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئیبنو خەطەل ئەو دوشمنە پیسە، دامێنی کەعبەی گرتووەو پەنای بردۆتە بەربەیت لەترسانا، جا تۆ فەرمانت بەچییە؟ فەرمووی: (بیکوژن ئامانی مەدەن) جا نەضلەی کوڕی عوبەید، بەهاوکاری سەعیدی کوڕی حورەیث کوشتی، چونکە کاتی خۆی لە ئیسلام وەرگەڕا بوو، وە موسوڵمانێکی بەنارەوا کوشتبوو، وە خوسپو هەجوی پێغەمبەریشی دەکرد). {تاج/٢، زنجیرە: ١٣١، ژمارە: ١٧٠٨}.

٦٠٧) باسی حیجری ئیسماعیلو دەرگاکەی کابە (٣٢٢٧ - ٣٢٣٧)
باب: فِي جَدْرِ الكَعْبَةِ وَبَابِهَا

٧٧٠- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنِ الْجَدْرِ أَمِنَ الْبَيْتِ هُوَ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: فَلِمَ لَمْ يُدْخِلُوهُ فِي الْبَيْتِ؟ قَالَ: « إِنَّ قَوْمَكِ قَصَّرَتْ بِهِمُ النَّفَقَةُ، قُلْتُ: فَمَا شَأْنُ بَابِهِ مُرْتَفِعًا؟ قَالَ: « فَعَلَ ذَلِكِ قَوْمُكِ لِيُدْخِلُوا مَنْ شَاءُوا، وَيَمْنَعُوا مَنْ شَاءُوا وَلَوْلاَ أَنَّ قَوْمَكِ حَدِيثٌ عَهْدُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَأَخَافُ أَنْ

تُنْكِرَ قُلُوبُهُمْ لَنَظَرْتُ أَنْ أُدْخِلَ الْجَدْرَ فِي الْبَيْتِ، وَأَنْ أُلْزِقَ بَابَهُ بِالأَرْضِ ». {الحديث: ٣٢٣٦ = ٣٢٢٥ فم. تجريد/٢، رقم: ٧٥٩ = ١٥٨٤، ٧١٤٣. تحفة الأشراف: ١٦٠٠٥}:

عائيشه (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پرسیارم کرد لە حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ): ئایا حیجری ئیسماعیل لە بنەڕەتدا بەشێکە لە ماڵی بەیت یانا؟ فەرمووی: (بەڵێ بەشێکە لەماڵی بەیت). عەرزیم کرد: ئەی بۆچی ئێستا نەخراوەتەوە سەر بەیت؟ فەرمووی: (چونکە گەلی تۆ کاتێ کە کابەیان دروست کردەوە دەستیان کورت بوو، لەبەرئەوە نەیان توانی کە کابە لەسەر بناغەکەی حەزرەتی ئیبراهیم دروست بکەنەوە، ئەو ماوەیە کەپێی دەگوترێ حیجری ئیسماعیل بەجێما).

گوتم: ئەی بۆچی دەرگای کابە بەرزە؟ فەرمووی: (گەلی تۆ کە هۆزی قورەیشە، بۆیە وا لەبەرزی دەرگای کابەیان دروست کردووە، هەتا بەئارەزووی خۆیان کێیان ویست کە بچێتە ناوی ڕێگەی پێ بدەنو کێیان نەویست نەهێڵن بچێتە ناوی، لەبەرئەوە نەبێ کە گەلی تۆ هێشتا نۆ موسوڵمانەو دەترسم لەدڵەوە پێیان ناخۆش بێ، دەنا حیجرم دەخستەوە سەر بەیتو دەرگاکەیشم لەسەر زەوی دادەنا، نەوەك وەك ئێستای ئاوا بە بەرزەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٣٥، ژمارە: ١٧٢١، ١٧٢٠، ١٧٢٢}.

٦٠٨) رووخانی ماڵی کابەو دروستکردنەوەی (٣٢٢٧ - ٣٢٣٧)

باب: فِي نَقْضِ الْكَعْبَةِ وَبِنَائِهَا

٧٧١- عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: لَمَّا احْتَرَقَ الْبَيْتُ زَمَنَ يَزِيدَ بْنِ مُعَاوِيَةَ حِينَ غَزَاهَا أَهْلُ الشَّامِ، فَكَانَ مِنْ أَمْرِهِ مَا كَانَ، تَرَكَهُ ابْنُ الزُّبَيْرِ حَتَّى قَدِمَ النَّاسُ الْمَوْسِمَ يُرِيدُ أَنْ يُجَرِّئَهُمْ، أَوْ يُحَرِّبَهُمْ عَلَى أَهْلِ الشَّامِ، فَلَمَّا صَدَرَ النَّاسُ قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَشِيرُوا عَلَيَّ فِي الْكَعْبَةِ أَنْقُضُهَا ثُمَّ أَبْنِي بِنَاءَهَا، أَوْ أُصْلِحُ مَا وَهَى مِنْهَا؟. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَإِنِّي قَدْ فُرِقَ لِي رَأْيٌ فِيهَا، أَرَى أَنْ تُصْلِحَ مَا وَهَى مِنْهَا، وَتَدَعَ بَيْتًا أَسْلَمَ النَّاسُ عَلَيْهِ، وَأَحْجَارًا أَسْلَمَ النَّاسُ عَلَيْهَا، وَبُعِثَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم). فَقَالَ ابْنُ الزُّبَيْرِ: لَوْ كَانَ أَحَدُكُمُ احْتَرَقَ بَيْتُهُ مَا رَضِيَ حَتَّى يُجِدَّهُ فَكَيْفَ بَيْتُ رَبِّكُمْ؟ إِنِّي مُسْتَخِيرٌ رَبِّي ثَلاثًا، ثُمَّ عَازِمٌ عَلَى أَمْرِي فَلَمَّا مَضَى الثَّلاثُ أَجْمَعَ رَأْيَهُ عَلَى أَنْ يَنْقُضَهَا، فَتَحَامَاهُ النَّاسُ أَنْ يَنْزِلَ بِأَوَّلِ

النَّاسِ يَصْعَدُ فِيهِ أَمْرٌ مِنَ السَّمَاءِ، حَتَّى صَعِدَهُ رَجُلٌ، فَأَلْقَى مِنْهُ حِجَارَةً فَلَمَّا لَمْ يَرَهُ النَّاسُ أَصَابَهُ شَيْءٌ تَتَابَعُوا فَنَقَضُوهُ حَتَّى بَلَغُوا بِهِ الأَرْضَ، فَجَعَلَ ابْنُ الزُّبَيْرِ أَعْمِدَةً فَسَتَّرَ عَلَيْهَا السُّتُورَ حَتَّى ارْتَفَعَ بِنَاؤُهُ. وَقَالَ ابْنُ الزُّبَيْرِ إِنِّي سَمِعْتُ عَائِشَةَ تَقُولُ إِنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لَوْلاَ أَنَّ النَّاسَ حَدِيثٌ عَهْدُهُمْ بِكُفْرٍ، وَلَيْسَ عِنْدِي مِنَ النَّفَقَةِ مَا يُقَوِّي عَلَى بِنَائِهِ، لَكُنْتُ أَدْخَلْتُ فِيهِ مِنَ الْحِجْرِ خَمْسَ أَذْرُعٍ. وَلَجَعَلْتُ لَهَا بَابًا يَدْخُلُ النَّاسُ مِنْهُ، وَبَابًا يَخْرُجُونَ مِنْهُ »، قَالَ: فَأَنَا الْيَوْمَ أَجِدُ مَا أُنْفِقُ، وَلَسْتُ أَخَافُ النَّاسَ. قَالَ: فَزَادَ فِيهِ خَمْسَ أَذْرُعٍ مِنَ الْحِجْرِ حَتَّى أَبْدَى أُسًّا نَظَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ، فَبَنَى عَلَيْهِ الْبِنَاءَ، وَكَانَ طُولُ الْكَعْبَةِ ثَمَانِي عَشْرَةَ ذِرَاعًا، فَلَمَّا زَادَ فِيهِ اسْتَقْصَرَهُ، فَزَادَ فِي طُولِهِ عَشْرَ أَذْرُعٍ، وَجَعَلَ لَهُ بَابَيْنِ، أَحَدُهُمَا يُدْخَلُ مِنْهُ، وَالآخَرُ يُخْرَجُ مِنْهُ، فَلَمَّا قُتِلَ ابْنُ الزُّبَيْرِ كَتَبَ الْحَجَّاجُ إِلَى عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ يُخْبِرُهُ بِذَلِكَ وَيُخْبِرُهُ أَنَّ ابْنَ الزُّبَيْرِ قَدْ وَضَعَ الْبِنَاءَ عَلَى أُسٍّ نَظَرَ إِلَيْهِ الْعُدُولُ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ، فَكَتَبَ إِلَيْهِ عَبْدُ الْمَلِكِ: إِنَّا لَسْنَا مِنْ تَلْطِيخِ ابْنِ الزُّبَيْرِ فِي شَيْءٍ أَمَّا مَا زَادَ فِي طُولِهِ فَأَقِرَّهُ، وَأَمَّا مَا زَادَ فِيهِ مِنَ الْحِجْرِ فَرُدَّهُ إِلَى بِنَائِهِ وَسُدَّ الْبَابَ الَّذِي فَتَحَهُ، فَنَقَضَهُ وَأَعَادَهُ إِلَى بِنَائِهِ. {الحديث: ٣٢٣٢ = ٣٢٢١ فم}:

عەطاء (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) **فەرمووی:** کاتێ خەڵکی شام، لەسەردەمی یەزیدی کوڕی موعاییەدا، هێرشیان هێنایە سەر مەککەو ئەوەی ڕوویدا ڕوویداو کەعبە سووتاو درایە بەرمەنجەنیقو بەهۆی مردنی یەزیدەوە، لەشکرەکە گەڕانەوە بۆ شام، عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیر، کرا بەخەلیفە لەسەر وڵاتی حیجاز، جا ئیبنو زوبەیر کابەی بە سووتاوی هێشتەوە، هەتا کاتی وەرزی حەج، هەتا خەڵکی وڵاتان بزانن کە بەنی ئومەییە چی بێ ڕێزییەکیان بە بەیتی قیبلەی موسوڵمانان کردووە، تا تووڕەیان بکا لەخەڵکی شام، کاتێ خەڵکەکە ویستیان بگەڕێنەوە بۆ وڵاتی خۆیان، ئیبنو زوبەیر ڕاوێژی پێیان کردو فەرمووی: (ئەی خەڵکینە! ڕاوێژ بە ئێوە دەکەم، لەبارەی کابەوە، ئایا تێکی بدەمو پاشان دروستی بکەمەوە، یا هەر ئەوەی کە ڕووخاوە چاکی بکەمەودو بەس، ئێوە دەڵێن چی؟ ئیبنو عەبباس فەرمووی: من دیدێکم بۆ دەرکەوتووە، لەبارەی ئەم کارەوە، بەدیدو بۆچوونی من واباشە ئەوەی

كه رووخاوه چاكى بكەيتەوەو دەسكارى زياترى نەكەى واز لەبەيت بێنە با لەسەر ئەو حاڵە بمێنێ كە لەسەرەتاوە موسوڵمانان تيا موسوڵمان بوون، بەردەكانى وەك يادگارى ئەو سەرەتاى ئيسلامەتييە بمێننو تا بزانرێ كە ئەو بارودۆخەى كەعبەى تيابووە لەسەرەتاى پێغەمبەرايەتى پێغەمبەرەوە چۆن بووە. بەڵام ئيبنو زوبەير بەمە قاييل نەبوو، بۆيە گوتى: گريمان كەسێ لەئێوە خانووەكەى بسووتێ، جگە لەتازە كردنەوەى بەهيچى تر رازى دەبێ؟ دەى بەيت خانووى پەروەردگارمانە، ئەو شايانترە كە تازەى بكەينەوە؟ من سێ رۆژ داواى بەرچاو روونى لەم بارەيەوە لەخودای خۆم دەكەم، دوائەوە چيم بۆ روون بووە، بەبێ سيى و دوو دەيكەمو بڕيارى كۆتايى دەدەم، جاكە سێ رۆژەكە تەواو بوو، بڕيارى ئێجگاريدا كە بڕووخێنێ، خەڵكەكە دەترسان، كەس نەيدەوێرا دەست بكا بەرووخاندنى، لەوە دەترسان كە يەكەم كەس، ئەگەر بچێتە سەركابە بۆ رماندنى، بەڵايێ لە ئاسمانەوە بۆى دابەزێو بيفەوتێنێ!!

تا پياوێ زاتى دايە بەرخۆىو سەركەوتە سەر بەيتو دەستى كرد بەهەڵوەشاندنى بەردەكانىو بەردێكى لێ فڕێدايە خوارەوەو هيچ رووى نەدا، كە خەڵكەكە بينييان پياوەكە هيچى لێ نەهات ئەوانيش دەستيان كرد بە تێكدانىو هەتا سەر زەوييەكە رووخانديانو تەختيان كرد.

جا لەبەرئەوە كە نوێژ خوێنان بەبێ قيبلە نەمێننەوە، ئيبنو زوبەير كۆمەڵێ كۆڵەكەى بەدەورى شوێنى كابەدا داچەقاندو پەردەى تێوە پێچان، هەتا خەڵكەكە جێگەى كابە بزانن، هەتا خانووى بەيت بەرزەوە بوو، ئەوسا كۆڵەكەو پەردەكانيان لابرد، هەروا ئيبنو زوبەير بۆ پشتيوانى ديدو بۆچوونى خۆى سەبارەت بەڕمانى خانووى كابەو چاككردنەوەى، فەرمووى: لە عائيشەى پوورمم بيستووە دەيفەرموو: پێغەمبەر (درووودى خودای لەسەر بێ) دەيفەرموو: (لەبەرئەوە نەبێ كە خەڵكەكە نۆ موسوڵمانانو دەترسم لەدڵەوە پێيان ناخۆش بێو لەهەمان كاتا ئێستا لەم رۆژەمدا، پارەو پوولى ئەوەيشم نييە كە بەيت تێك بدەمو دروستى بكەمەوە، ئەگەر

لەبەر ئەم دوو هۆیە نەبوایە بەیتم تێك دەداو دروستم دەكردەوەو پێنج گەزم دەخستە سەری، وە دوو دەرگایشم بۆی دروست دەكرد، لە یەكێكیانەوە خەڵك دەچوونە ژوورەوەو لەویتریانەوە دەردەچوون!)

ئیبنو زوبەیر بۆ زێدە پشتگیری لە هەڵوێستی خۆی گوتی: دەی ئێستا من ئەم دوو مەترسییەم نییە، چونكە پارەو پوولی ئەوەم هەیە، مەترسیشم لە خەڵكەكە نەماوە، چونكە سەردەمی نۆ موسوڵمانەتی تەواو. فەرمووی: جا ئیبنو زوبەیر خانووی بەیتی رووخاندو كاتێ دروستی كردەوە، پێنج باڵ (ژراع)ی لە حیجری ئیسماعیل خستە سەری، لە حیجردا گەڕان بۆ بناغەكانی ئیبراهیم، كە دۆزییانەوە پێشانی خەڵكەكەیان داو ئەوجا دیواری زیادەكەیان لەسەر ئەو بناغەیە بەرزەوە كرد، لەپێشا بەرزیی كەعبە هەژدە باڵ بوو، كەلە رووبەرەكەیان زیادكردو لە حیجریان خستە سەری، بەرزییەكە كەم دەهاتە بەرچاو نزم دەینواند، لەبەرئەوە ئیبنو زوبەیر دەباڵی تر دیوارەكانی بەرزەوە كرد، وە دوو دەرگای بۆ دروست كرد، یەكێكیان بۆ چوونە ژوورەوە، ئەویتریان بۆ لێوە دەرچوون.

جاكاتێ حەججاج عەبدوڵلای كوڕی زوبەیری كوشت، نامەی نووسی بۆ عەبدولەلیكی كوڕی مەڕوان، كە جێنشین بوو، وە هەواڵی ئەم گۆڕانكاریەی كابەی پێ راگەیاند، كە ئیبنو زوبەیر كردبووی، وە ئەویشی پێ راگەیاند، كە ئیبنو زوبەیر كاتێ بناغەی كابەی داناوە، لەسەر بناغەكانی ئیبراهیم داینناوەتەوەو بۆ ئەمە پیاو ماقوڵانی مەككەی كردووە بەشایەتو پرسو رای پێ كردوون، بەڵام عەبدولەلیك بەوە رازی نەبوو، نامەی نووسی بۆ حەججاجو تیادا نووسی: ئێمە بەرین لەم دەستكاریە چەپەڵەی كە ئیبنو زوبەیر لە بەیتا كردوویەتیو كارمان بەم چەپەڵكاریەی ئەو نییە، ئەوەندە هەیە ئەوەی كە لەبەرزییەكەی زیادی كردووە باوەك خۆی بمێنێ، وەلێ ئەوە كە لەحیجر خستوویەتە سەر رووبەری كاعبە، ئەوە بڕووخێنەو بیبەرەوە سەر بناغەكەی جارانی، وە ئەو دەرگایەی كە ئیبنو زوبەیر زیادی كردووە دایخە. جا حەججاجیش رووخاندیو بردیەوە سەر

دۆخـی جـارانی. {بڕوانـه: ژمـاره: ٨ کـه لەپێشـەوه رابـورد، بـۆ تێگەیشـتن لـەم فەرموودەیه}.

٧٧٢- عَنْ أَبِی قَزَعَةَ: أَنَّ عَبْدَ الْمَلِكِ بْنَ مَرْوَانَ بَيْنَمَا هُوَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ، إِذْ قَالَ: قَاتَلَ اللَّهُ ابْنَ الزُّبَيْرِ حَيْثُ يَكْذِبُ عَلَى أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ، يَقُولُ: سَمِعْتُهَا تَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « يَا عَائِشَةُ لَوْلاَ حِدْثَانُ قَوْمِكِ بِالْكُفْرِ لَنَقَضْتُ الْبَيْتَ حَتَّى أَزِيدَ فِيهِ مِنَ الْحِجْرِ، فَإِنَّ قَوْمَكِ قَصَّرُوا فِی الْبِنَاءِ ». فَقَالَ الْحَارِثُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی رَبِيعَةَ: لاَ تَقُلْ هَذَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَأَنَا سَمِعْتُ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ تُحَدِّثُ هَذَا. قَالَ: لَوْ كُنْتُ سَمِعْتُهُ قَبْلَ أَنْ أَهْدِمَهُ لَتَرَكْتُهُ عَلَى مَا بَنَى ابْنُ الزُّبَيْرِ. {الحديث: ٣٢٣٥ = ٣٢٢٤ فم}:

ئـەبو قەزەعـە (رەحمەتی خودای لێ بێ) فـەرمووی: گـوێم لێبـوو عەبدولـەلیکی کـوڕی مـەروان، تـەوافی بـەیتی دەکـردو دەیگـوت: خـوا بچـێ بەگـژی عەبـدوڵڵای کـوڕی زوبەیرا، بۆ خۆیو بـۆ درۆی کـه بـەدەم دایکـی بڕوادارانـەوه دەیکـا، بـەدرۆی خـۆی دەڵـێ: گـوێم لـه حـەزرەتی عائیشـه بـوو دەیفـەرموو: پێغەمبـەر (درووودی خـودای لەسـەر بـێ) فەرمووی پێم: (ئـەی عائیشـه! ئەگـەر لەبەرئـەوه نـەبێ کـه گـەلی قوڕەیشـی تـۆ نـۆ موسوڵمانـو دەترسـم لەدلـەوه پێیـان نـاخۆش بـێ، چـونکه هیشـتا کـەمو زۆر بـیرو باوەڕی کۆنی سەردەمی نەزانی کاریان لێ دەکا، ئەگینا بـەیتم تێـك دەداو هەنـدێکم لەزەوی حیجری ئیسماعیل دەخسته سەری، چونکه هۆزی تۆ کاتێ خانووی بەیتیان دروست کردەوه، دەستیان کورت بوو، لەبەرئەوه لە رووبەری بەیتیان کەم کردەوه).

جـا کـه عەبدولـەلیك، ئـەم بوختانـەی بـۆ ئیبنـو زوبـەیر کـرد، حـاریثی کـوڕی عەبدوڵڵای کوڕی ئەبو رەبیعه، که پیاوێکی زۆر باوەڕپێکراو بوو، به عەبدولەلیکی گـوت: وا مـەڵێ، ئـەی فـەرمانڕەوای موسـوڵمانان! چـونکه مـن بـەخودی خـۆم ئـەم فەرمایشتەم لـەزاری دایکـی بـاوەڕداران حـەزرەتی عائیشـه بیسـتووه، کەواتـه ئیبنـو زوبـەیر راسـتی کـردووه، درۆی نـەکردووه. عەبدولـەلیك گـوتی: خۆزگـه ئەمـەم لەپێش ئەوەدا ببیستایه، کـه بـەیتم تێـك دا، ئەوکاتـه نەمـدەرووخانو لەسـەر ئـەو شێوەیەی که ئیبنو زوبەیر دروستی کردبوو دەمهێشتەوه).

٦٠٩) كردنی مەدینە بە بەستێکی ڕێزداری وا کەڕاوو شکاری تیا قەدەغە بێو بڕینی دارو درەختی قەدەغە بێو نزاو پارانەوەی باش بۆی (٣٣٠٠ - ٣٣٢٢)

باب: تَحْرِمُ المدينة وصيدها وشجرها والدُعاءُ لها

٧٧٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمٍ (رضى الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِنَّ إِبْرَاهِيمَ حَرَّمَ مَكَّةَ، وَدَعَا لأَهْلِهَا، وَإِنِّى حَرَّمْتُ الْمَدِينَةَ كَمَا حَرَّمَ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ، وَإِنِّى دَعَوْتُ فِى صَاعِهَا وَمُدِّهَا بِمِثْلَىْ مَا دَعَا بِهِ إِبْرَاهِيمُ لأَهْلِ مَكَّةَ ».
{الحديث: ٣٣٠٠ = ٣٢٨٨ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی زەیدی کوڕی عاصیم (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (حەزرەتی ئیبراهیم (سڵاوی خودای لێ بێ) بەفەرمانی خودا مەککەی کردووە بە حەرەمو بەستێکی ئەمینو هێمنو، قەدەغەی کردووە کەکاری ناشایستەی تیادا بەرپابکرێ، وە دووعاو نزای باشیی کردووە بۆ دانیشتوانی، وەمنیش بە فەرمانی خودا مەدینەم حەرام کردووەو کردوومە بە بەستو حەرەم، هەروەك چۆن ئیبراهیم مەککەی حەرام کردووەو کردوویەتی بە بەستو حەرەم، وە من دووعاو نزای پیتو فەرم کردووە بۆ مەنو مشتی مەدینە، بۆ عەیارەو ئەندازەی کێشانو پێوانی، دوو قاتی ئەو دووعاو نزایەی کە ئیبراهیم کردوویەتی بۆ مەککە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٣٩، ژمارە: ١٧٣٢}.

٧٧٤- عَنْ بن أبي وقاص (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنِّى أُحَرِّمُ مَا بَيْنَ لاَبَتَىِ الْمَدِينَةِ أَنْ يُقْطَعَ عِضَاهُهَا أَوْ يُقْتَلَ صَيْدُهَا وَقَالَ: الْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ، لاَ يَدَعُهَا أَحَدٌ رَغْبَةً عَنْهَا إِلاَّ أَبْدَلَ اللَّهُ فِيهَا مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُ، وَلاَ يَثْبُتُ أَحَدٌ عَلَى لأْوَائِهَا وَجَهْدِهَا إِلاَّ كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا أَوْ شَهِيدًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ».
{الحديث: ٣٣٠٥ = ٣٢٩٣ فم}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (من لەم پەڕی مەدینەوە هەتا ئەوپەڕی مەدینەم حەرام کردووە، لەخڕە بەرداوییەکەی ئەم پەڕییەوە، تا خڕەبەردایییەکەی ئەوپەڕیم کردووە بە بەستو حەرەمو قەدەغەو پاوان، درك و داڵو دارو درختی نابڕرێ، نێچیری راو

ناکرێو ناکوژرێ). وە فەرمووشی: (ئەگەر ئەو خەڵکە دەیانزانی کە مەدینە چەندە باشە بۆ نیشتەجێ بوونیان، کەسێ مەدینەی جێ نەدەهێشت، هەرکەسێ مەدینە بەجێ بهێڵێ، لەبەرئەوەی کە ئارەزووی لەوێ نەمابێ، مسۆگەر کە خودا بەلەو باشتر جێگەی پڕدەکاتەوە لەمەدینە، هەرکەسێ خۆی رابگرێ، لەبەر زەبرو ئەرکی مەدینەداو ئارام بگرێ لەسەر کەم دەستیو شتی وا، لەرۆژی قیامەتا خۆم دەبم بەتکاکار، یا شایەت بۆی).

٧٧٥- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ: أَنَّ سَعْدًا (رضى الله عنه) رَكِبَ إِلَى قَصْرِهِ بِ(الْعَقِيقِ) فَوَجَدَ عَبْدًا يَقْطَعُ شَجَرًا أَوْ يَخْبِطُهُ، فَسَلَبَهُ، فَلَمَّا رَجَعَ سَعْدٌ جَاءَهُ أَهْلُ الْعَبْدِ فَكَلَّمُوهُ أَنْ يَرُدَّ عَلَى غُلَامِهِمْ أَوْ عَلَيْهِمْ مَا أَخَذَ مِنْ غُلَامِهِمْ، فَقَالَ: مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ أَرُدَّ شَيْئًا نَفَّلَنِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَبَى أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهِمْ. {الحديث: ٣٣٠٧ = ٣٢٩٥ فم}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص (خودای لێ ڕازی بێ) سواربوو، چوو بۆ کۆشکەکەی لە عەقیق، تەماشای کرد کەوا خوڵامێ دار دەبڕێ، جا سەعد رووتی کردەوە، لەپاشا خاوەنی خوڵامەکە هاتە لای سەعدو داوای لێکرد کە جلکو بەرگی خوڵامەکە بداتەوە پێی، ئەو جلکو بەرگەی کە بردبووی بۆ خۆی، سەعدیش گوتی: پەنادەگرم بەخودا لەوە کە هەڵەی وابکەم: ئەو تاڵانییەی کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕەوای دیوە بۆ من، من نەمەوێو بچم بیدەمەوە بەکابرا! وە هیچی پێ نەدانەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٠، ژمارە: ١٧٣٥}.

٧٧٦- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « اللَّهُمَّ اجْعَلْ بِالْمَدِينَةِ ضِعْفَيْ مَا بِمَكَّةَ مِنَ الْبَرَكَةِ ». {الحديث: ٣٣١٣ = ٣٣٠١ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٦٩ = ١٨٨٥. تحفة الأشراف: ١٥٥٩}:

ئەنەسی کوڕی مالیک (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خودایە! دوو قاتی مەککە پیتو فەڕ بخەرە مەدینەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٢، ژمارە: ١٧٤٢}.

٧٧٧- عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: خَطَبَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (رضى الله عنه) فَقَالَ: مَنْ زَعَمَ أَنَّ عِنْدَنَا شَيْئًا نَقْرَأُهُ إِلاَّ كِتَابَ اللَّهِ وَهَذِهِ الصَّحِيفَةَ، (قَالَ وَصَحِيفَةٌ مُعَلَّقَةٌ فِي قِرَابِ سَيْفِهِ) فَقَدْ كَذَبَ، فِيهَا أَسْنَانُ الإِبِلِ وَأَشْيَاءُ مِنَ الْجِرَاحَاتِ، وَفِيهَا: قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): « الْمَدِينَةُ حَرَمٌ مَا بَيْنَ عَيْرٍ إِلَى ثَوْرٍ فَمَنْ أَحْدَثَ فِيهَا حَدَثًا، أَوْ آوَى مُحْدِثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلاَئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لاَ يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفًا وَلاَ عَدْلاً. وَذِمَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَاحِدَةٌ، يَسْعَى بِهَا أَدْنَاهُمْ، وَمَنِ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ أَوِ انْتَمَى إِلَى غَيْرِ مَوَالِيهِ، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلاَئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لاَ يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفًا وَلاَ عَدْلاً ». {الحديث: ٣٣١٤ = ٣٣٢ فم. تجريد/٤، رقم: ١٣٩٥ = ٣٥٠٨، ٦٠٤٥ + تجريد/٢، رقم: ٨٥٦ = ١٨٧٠، ٣١٧٢، ٣١٧٩، ٦٧٥٥، ٧٣٠٠}:

ئیبراهیمی تەمیمی فەرمووی: باوکم فەرمووی: عەلی کوڕی ئەبو تالیب، وتارێکی بۆماندا، فەرمووی: هەرکەسێ گومانی وابێ، کە ئێمە، کە کەس و کاری پێغەمبەرین، نامەو نووسراوێکی تایبەتیمان لەلا هەیە، کە بەس خۆمان دەیخوێنین و لەلای خەڵکی ترنییە، هەرکەسێ گومانی وابکا درۆدەکا، ئێمەش کە ئال و بەیتی پێغەمبەرین، وەك سەرجەمی موسوڵمانانی تر بەگشتی، بەس قورئانی پیرۆزمان لەلا هەیە، کە نامەی خودایە، بەڵام لە سوننەتی پێغەمبەر، ئێمەیش وەك موسوڵمانانی تر، هەندێ فەرموودەمان لەلا هەیە، بەڵام بڕیارەکەی بۆ هەموانە نەك هەر بۆ خۆمان، وەك ئەم چەند فەرموودەیە، کە لەم تۆمارەدا نووسیومنەتەوە (فەرمووی: تۆمارێکی پێچراوە بوو، لەناو هەبگەی شمشێرەکەیدا داینابوو بۆ پاراستنی، نەبادا بفەوتێ) ئەوجا عەلی فەرمووی: ئەمانە لەم تۆمارەدا نووسراون: تەمەنی ئەو وشترانەی دەدرێن بەخوێنداو چەند شتێ تر سەبارەت بەخوێنی زامو زامکاری. وە ئەمەیشی واتیادا: (مەدینە لە نێوانی چیای عەیرەوە هەتا چیای ثەور بەستە) (واتە: حەرەمە، بە فەرمانی شەرع کۆمەڵێ کاری تیا نادروستە کە لەشوێنانی تر، بەپێی مەرجی دیاریکراو دروستن). جا هەرکەسێ کارێکی نارەوای تیادا بەرپا بکا، یا پیاو خراپێکی تیادا پەنابدا، یا کارێکی

ناشایستەی تازە قەڵاڵای تیادا بکا بەباو، لەعنەتو نەفرەتی خوداو نەفرەتو لەعنەتی هەموو فریشتەکانو لەعنەتو نەفرینی هەموو مرۆڤەکانی لێ بێ، لەڕۆژی قیامەتدا خودا نە فەرزو نە سوننەتی لێ قەبووڵ ناکا، لەئەستۆ گرتنی پەیمان بۆ موسوڵمانان وەك یەکە، هەموو موسوڵمانێ مافی ئەوەی هەیە کە پەیمانی ئەمان بەکافرانو بەبێ بڕوایان، بە پێی یاسا نامەی خودا بدا، هەرە خوارینەکەیان مافی ئەمان پێدانی هەیە، بەهەر کافرێ بیەوێ ئامانی پێبدا، وە هەرکەسێ حاشا لەباوکی خۆی بکاو خۆی بکا بەنەتەوەی پیاوێکی تر، یا حاشا بکا لە ئازادکەرانی خۆیو کەسانی تر بکا بە ئاغای ئازادکەری خۆی، لەعنەتو نەفرینی خوداو فریشتەکانو هەموو مرۆڤەکان لەو جۆرە کەسانەبێ، لە قیامەتدا نەتەوبەیان لێ قەبووڵ دەکرێ، نە تۆڵەو بریتیو کەفارەتیان لێ وەردەگیرێ).
{تاج/١، زنجیرە: ١٦، ژمارە: ١١٧ + تاج/٢، زنجیرە: ١٣٩، ژمارە: ١٧٣٣}.

٧٧٨- عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلی الله علیه وسلم) کَانَ یُؤْتَی بِأَوَّلِ الثَّمَرِ فَیَقُولُ: « اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِی مَدِینَتِنَا وَفِی ثِمَارِنَا، وَفِی مُدِّنَا، وَفِی صَاعِنَا، بَرَکَةً مَعَ بَرَکَةٍ، ثُمَّ یُعْطِیهِ أَصْغَرَ مَنْ یَحْضُرُهُ مِنَ الْوِلْدَانِ. {الحدیث: ٣٣٢٢ = ٣٣١٠ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جاران کە نۆبەرەی میوەو بەروبوومیان دەهێنا بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەری دەگرتو دەیفەرموو: « اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِی مَدِینَتِنَا وَفِی ثِمَارِنَا وَفِی مُدِّنَا وَفِی صَاعِنَا بَرَکَةً مَعَ بَرَکَةٍ »: خودایە! پیتو فەڕو پیرۆزیی بڕێژە بەسەر شارەکەمانا، بەسەر بەروبووموو میوەهاتمانا، بەسەر ئەیارەو مشتو مەنماندا، جار لەگەڵ جارا پتر پیتو فەڕ بڕێژە بەسەر ئەمانەمانا). ئەوجا بچکۆلەترین منداڵ کە لەوێ بوو بانگی دەکردو ئەو نۆبەرەیەی دەدایە دەستی).
{تاج/٥، زنجیرە: ٨١، ژمارە: ٥١٠٧}.

٦١٠) هاندانو شێرەکردنی موسوڵمانان لەسەر دانیشتنو نیشتەجێبوون لەشاری مەدینەدا وە ئارامگرتن لەسەر ئەرکو زەحمەتی (٣٣٢٣ - ٣٣٣٦)

باب: الترغيب في سكنى المدشينة والصبر على لأوائها

٧٧٩- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ مَوْلَى الْمَهْرِىِّ: أَنَّهُ جَاءَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِىَّ (رضى الله عنه) لَيَالِىَ الْحَرَّةِ، فَاسْتَشَارَهُ فِى الْجَلاَءِ مِنَ الْمَدِينَةِ وَشَكَا إِلَيْهِ أَسْعَارَهَا وَكَثْرَةَ عِيَالِهِ، وَأَخْبَرَهُ أَنْ لاَ صَبْرَ لَهُ عَلَى جَهْدِ الْمَدِينَةِ وَلأْوَائِهَا فَقَالَ لَهُ: وَيْحَكَ لاَ آمُرُكَ بِذَلِكَ، إِنِّى سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « لاَ يَصْبِرُ أَحَدٌ عَلَى لأْوَائِهَا فَيَمُوتَ إِلاَّ كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا أَوْ شَهِيدًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا كَانَ مُسْلِمًا ». {الحديث: ٣٣٢٦ = ٣٣١٤ فم}:

ئەبو سەعیدی مەولای ئەلەهری فەرمووی: چووم بۆلای ئەبو سەعیدی خودری (ڕەزای خودای لێ بێ) لەڕۆژانی ڕەشی کوشتارە سامناکەکەی (ئەلحەررە)دا، ڕاوێژی ئەوەم پێی کرد، کەلە مەدینە باربکەمو بچم بۆ شوێنێ تر، وە سکاڵای ئەوەم لەلای کرد کەلە مەدینە گرانییەو منیش کۆشێ خێزانم هەیەو منالم زۆرە، لەبەرئەوە ناتوانم خۆم ڕابگرم لەبەر باری ژیانی سەختی مەدینەداو ڕۆژگاری ناهەموار تەنگی پێ هەڵچنیوم. ئەویش فەرمووی پێم: هاوار لەخۆت! من ڕێگەی شتی وات نیشان نادەمو بۆ شتی وا هانت نادەم، چونکە من خۆم لەزاری پیرۆزی خۆشەویستم (دروودی خودای لەسەر بێ) بیستووە دەیفەرموو: (هەر موسوڵمانێ خۆی ڕابگرێ، لەبەر ئەرکو ئازاری گوزەرانی مەدینەدا، هەتا دەمرێ لەوێ بمێنێ، لەڕۆژی قیامەتا خۆم دەبم بە تکاکار (یا بەشایەت) بۆی). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٣، ژمارە: ١٧٥١، لاپەڕە: ٣١٣} + {بۆ تێگەیشتنی تەواو لەم فەرموودەیە، بڕوانە: تەجریدی بوخاری/ کوردی. بەرگی سێیەم، لاپەرشە: ٣٣٦، ژمارە: ١٢١٣ = ٢٩٥٩ + بەرگی یەکەم لاپەڕە: ٩٧ ژیننامەی ئەسماء، ژمارە: ٧٥ + تاج/٥، لاپەڕە: ٥٦٧، زنجیرە: ٩٧، ژمارە: ٥٥٣٩. چاپی چوارەم + ریاض/١، لاپەڕە: ١٨٦، زنجیرە: ٢٥، ژمارە: ٢٠٢ + ژمارە: ١٨٩ لەپێشەوە رابورد تەسەلسول: ٦٤}.

٧٨٠- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ وَهِىَ وَبِيئَةٌ، فَاشْتَكَى {أَبُو بَكْرٍ} وَاشْتَكَى بِلاَلٌ، فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) شَكْوَى أَصْحَابِهِ

قَالَ: « اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْمَدِينَةَ كَمَا حَبَّبْتَ مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ، وَصَحِّحْهَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِهَا وَمُدِّهَا وَحَوِّلْ حُمَّاهَا إِلَى الْجُحْفَةِ ». {الحديث: ٣٣٢٩ = ٣٣١٧ فم}:

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: كە كۆچمان كرد بۆ مەدینە، ئەوسا كە ناسازترین وڵاتی خودا ئەوێ بوو، شیوی بوطحان جمەی دەهات لە سییاناوو چڵكاو، ئەبوبەكرو بیلال نەخۆش كەوتنو تووشی پەتا بوونو ئاوو هەوای ئەوێیان پێ نەكەوت، كاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەستی كرد بە سكاڵای هاوڕێیانی فەرمووی: « اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْمَدِينَةَ كَمَا حَبَّبْتَ مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ وَصَحِّحْهَا وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِهَا وَمُدِّهَا وَحَوِّلْ حُمَّاهَا إِلَى الْجُحْفَةِ »:

واتە: ئەی خودایە! مەدینەیشمان لەلا خۆشەویست بكە وەك مەككە، یاخود خۆشەویستتریش، خوایە! سازگاری بفەرموو، ئاوو هەوایەكی سازگاری پێ ببەخشە وە تەندروستیو لەشی ساغ بدە بە دانیشتوانی، ئەی خودایە! پیتو فەڕو بەرەكەت بڕێژە بەسەر مەنو مشتو مێوەو دانەوێڵەمانا، وە ناسازییو ناساغییەكەشی بگوێزەرەوە بۆ جوحفە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٢، ژمارە: ١٧٤٢}.

٦١١) تاعوونو جەجاڵ ناچنە ناو مەدینە (٣٣٣٧ - ٣٣٣٨)

باب: لاَ يَدْخُلُ الْمَدِينَةَ الطَّاعُونُ وَلاَ الدَّجَّالُ

٧٨١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « عَلَى أَنْقَابِ الْمَدِينَةِ مَلاَئِكَةٌ لاَ يَدْخُلُهَا الطَّاعُونُ وَلاَ الدَّجَّالُ ». {الحديث: ٣٣٣٧ = ٣٣٢٥ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٦٥ = ١٨٨٠، ٧٣١، ٧١٣٣}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لەسەر هەموو كوچەو شەقامێكی مەدینە فریشتە راودستاون، ئێشكی دەگرن، لەبەرئەوە نە تاعوونو نە جەجاڵ ناچنە ناوی). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤١، ژمارە: ١٧٣٨}.

٦١٢) مەدینە چەپەڵەکانی ڕەهەنە دەکا. (٣٣٣٩ - ٣٣٤٤)
باب: المدينة تَنْفِي خَبَثَهَا

٧٨٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَدْعُو الرَّجُلُ ابْنَ عَمِّهِ وَقَرِيبَهُ: هَلُمَّ إِلَى الرَّخَاءِ، هَلُمَّ إِلَى الرَّخَاءِ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لاَ يَخْرُجُ مِنْهُمْ أَحَدٌ رَغْبَةً عَنْهَا، إِلاَّ أَخْلَفَ اللَّهُ فِيهَا خَيْرًا مِنْهُ، أَلاَ إِنَّ الْمَدِينَةَ كَالْكِيرِ تُخْرِجُ الْخَبِيثَ، لاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَنْفِيَ الْمَدِينَةُ شِرَارَهَا كَمَا يَنْفِي الْكِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ ». {الحديث: ٣٣٣٩ = ٣٣٢٧ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (مەردوم دەکەونە ڕۆژگارێکی واوە، خەڵك بەرەو ئەو وڵاتانە دەجمێن کە هەرزانیو خۆش گوزەرانییان لێیە، پیاو ئامۆزاو خزمی خۆی بانگ دەکاو پێی دەڵێ: ئەگەر هەرزانیو خۆش گوزەرانیت دەوێ وەرە بۆ فیسارە وڵات لەوێ هەرزانییە، بەڵام خەڵکی مەدینە، ئەگەر لە حاڵەکە حاڵی ببن، مەدینە باشترە بۆ ئەوان هەتا ئەو جۆرە وڵاتانە، چونکە لەسەرێکەوە کەم دەرامەتی ناهێڵێ تووشی ئاژاوەی ماڵو ئاشووبی خۆش گوزەرانی زۆر ببنو، لەسەرێکی تریشەوە شانازیی هاوسایەتیی گۆڕی پیرۆزی پێغەمبەریان پێ دەبڕێ! سوێندم بەو کەسە کە گیانی منی بەدەسە، هەرکەسێ لەبەر حەز لێ نەمان مەدینە چۆڵ بکاتو بڕوا بۆ شوێنانی تر، خودا بە لەو باشتر جێگەی پڕدەکاتەوە، ئاگاداربن کە شاری مەدینە، وەك چۆن مووشە دەمەو کوورەی زەڕەنگەرو ئاسنگر ژەنگو چڵکی زێڕو زیوو ئاسن لادەبات، مەدینەش ئاوەها گەندەڵەکانی ناوی ڕەهەنە دەکا، بەتایبەتی بەر لەقیامەت ئەم ڕەهەنە کردنە ڕوودەدات). {تاج/٢، زنجیرە: ١٢٨، ژمارە: ١٧٢٧، ١٧٢٨ + تاج/٢، زنجیرە: ١٤١، ژمارە: ١٧٣٨، ١٧٣٨م + تاج/٢، زنجیرە: ١٤٣، ژمارە: ١٧٥٠}.

٧٨٣- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى سَمَّى الْمَدِينَةَ طَابَةَ ». {الحديث: ٣٣٤٤ = ٣٣٣٢ فم}:

جابیری کوڕی سەمووره دەفەرموێ: لە پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو: (خودای گەورە خۆی مەدینەی ناوناوە (طابە) واتە: شارێکی خۆش و باش و پاك و سازگارو خاوەنی دانیشتوانی باش و خاس). {تاج/٢، زنجیرە: ١٣٨، ژمارە: ١٧٢٦}.

٦١٣) هەرکەسێ بیەوێ بۆ خەڵکی مەدینە خراپ بێ، خودا وەك خوێی ناو ئاو دەیتوێنێتەوە. (٣٣٤٥ - ٣٣٥٠)

باب: مَنْ أَرَادَ أَهْلَ المدِينَةِ بِسُوءٍ أَذَابه اللّهُ

٧٨٤- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ أَرَادَ أَهْلَهَا بِسُوءٍ - يريد المدينة - أَذَابَهُ اللَّهُ كَمَا يَذُوبُ الْمِلْحُ فِى الْمَاءِ ». {الحديث: ٣٣٤٥ – ٣٣٣٣ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەوەی بیەوێ بۆ دانیشتوانی مەدینە خراپ بێ، خودا وەك خوێی ناو ئاو دەیتوێنێتەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤١، ژمارە: ١٧٤١}.

٦١٤) هاندان لەسەر مانەوە لە مەدینەدا، بەتایبەتی لەو کاتانەدا کە وڵاتی تری پڕ خێرو خۆشی ئازاد دەکرێن. (٣٣٥١ - ٣٣٥٢)

باب: الترغيب في المقَامِ بِالمَدِينَةِ عِنْدَ فَتحِ الأَمْصَارِ

٧٨٥- عَنْ سُفْيَانَ بْنِ أَبِى زُهَيْرٍ (رضى الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « يُفْتَحُ الْيَمَنُ، فَيَأْتِى قَوْمٌ يَبُسُّونَ، فَيَتَحَمَّلُونَ بِأَهْلِيهِمْ وَمَنْ أَطَاعَهُمْ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ، ثُمَّ يُفْتَحُ الشَّامُ، فَيَأْتِى قَوْمٌ يَبُسُّونَ فَيَتَحَمَّلُونَ بِأَهْلِيهِمْ، وَمَنْ أَطَاعَهُمْ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ، ثُمَّ يُفْتَحُ الْعِرَاقُ فَيَأْتِى قَوْمٌ يَبُسُّونَ فَيَتَحَمَّلُونَ بِأَهْلِيهِمْ وَمَنْ أَطَاعَهُمْ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ». {الحديث: ٣٣٥١ = ٣٣٣٩ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٦٠ = ١٨٧٥}:

سوفیانی کوڕی ئەبو زوهەیر (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: بەگوێی خۆم گوێم لە پێغەمبەری نازدارو خۆشەویست بوو (دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (یەمەن ئازاد دەکرێ و دەبێ بە وڵاتی ئیسلام، جا زۆر کەس بەگورجی دێنەوە بۆ مەدینەو

کەس‌وکاری خۆیان‌و ئەوانەی کە بەگوێیان بکەن هەڵیان دەگرن‌و دەیانبەن بۆ یەمەن، لەبەر زۆری رزق‌و رۆژی‌و ژیواری خۆش‌و باشی ئەوێ، بەڵام ئەگەر بزانن مەدینەمان گەڵێ باشترە، وە شامیش هەروەها، وە عێراقیش هەروەها، کە ئازاد دەکرێن، خەڵك لە مەدینەوە رووەدەکەنە ئەوێ، ئەگەر بزانن مەدینەیان باشترە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٣، ژمارە: ١٧٤٦}:

روونکردنەوە:

سوفیانی کوڕی ئەبو زوهەیر (ڕەزای خودای لێ بێ) هاوڕێی پێغەمبەرە، لەپیاوانی صەحیحی بوخاری‌و صەحیحی موسلیمە، ئەزدییە، لەهۆزی ئەزدی شەنووئەیە، لە بوخاریدا دوو فەرموودەی هەیە، عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیرو سائیبی کوڕی یەزید، فەرموودەیان لەوەوە گێڕاوەتەوە، ئەوەیش نیشانەی ئەوەیە کە سوفیان هاوەڵێکی شکۆمەندی پێغەمبەر بووە، لەمەدینە نیشتەجێ بوو.

٦١٥) مەدینە لەوپەڕی خۆشی‌و باشیدا دەبێ کە دانیشتوەکانی بەجێی دەهێڵن. (٣٣٥٣ - ٣٣٥٤)

باب: فِي الْمَدِينَةِ حِينَ يَتْرُكُهَا أَهْلُهَا

٧٨٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « يَتْرُكُونَ الْمَدِينَةَ عَلَى خَيْرِ مَا كَانَتْ لاَ يَغْشَاهَا إِلاَّ الْعَوَافِي - يُرِيدُ عَوَافِيَ السِّبَاعِ وَالطَّيْرِ -، ثُمَّ يَخْرُجُ رَاعِيَانِ مِنْ مُزَيْنَةَ يُرِيدَانِ الْمَدِينَةَ يَنْعِقَانِ بِغَنَمِهِمَا فَيَجِدَانِهَا وَحْشًا، حَتَّى إِذَا بَلَغَا ثَنِيَّةَ الْوَدَاعِ خَرَّا عَلَى وُجُوهِهِمَا ». {الحديث: ٣٣٥٣ = ٣٣٤٢ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (مەدینە لەوپەڕی خۆشی‌و باشیدا دەبێ کە دانیشتوەکانی بەجێی دەهێڵن، وا چۆڵ دەبێ کەس سەری پیادا ناکا، مەگەر مەل‌و مۆرو جانەوەری مووشەکەر، کە بۆ ملۆمووش‌و مووشە کردن دەچن بۆ هەوارە کۆن‌و شوێنی چۆڵ بوو!

وە دواترین کەسیش کە لە وڵات دەردەکرێن‌و دەبرێن دوو شوانی موزەینەیی دەبن، دەیانەوێ کە بچن بۆ مەدینە، دەنگ لە رانەکەیان دەکەن‌و پیرکە دەکەن بە ناویانا، جا کە دەچن تەماشا دەکەن مەدینە چۆڵ‌و هۆڵ‌و سامناك‌و چۆلەکە بکوژی تیانییە، جا لەمەدینە دەردەچن‌و دەڕۆن دەگەنە ثەنییەتولویداع، لەوێ بەسەر دەما دەکەون‌و خرپ دەمرن!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٣، ژمارە: ١٧٤٩}.

٦١٦) لەنێوانی گۆڕەکەم‌و دوانگەکەما باخێکە لە باخەکانی بەهەشت(٣٣٥٥ - ٣٣٥٧)

٧٨٧- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَا بَيْنَ بَيْتِى وَمِنْبَرِى رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، وَمِنْبَرِى عَلَى حَوْضِى ». {الحديث: ٣٣٥٥ - ٣٣٤٥ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لەنێوانی گۆڕەکەم‌و مینبەرەکەما، باخێکە لە باخەکانی بەهەشت، بارانی ڕەحمەتی لێ دەبارێ، خۆشی لەو کەسەی کە لەم شوێنە پیرۆزەی مزگەوتەکەما بەتایبەتی، تاعەت‌و خواپەرستی جوان دەکا، وە ئەم دوانگەیەی ئێستاکەشم، کە ئێستا لە بۆنەکانا وتاری لەسەر دەدەم، لەسەر حەوزی کەوثەرم کەوا لەبەهەشتا، وەك ئێستاکەی خۆی دادەنرێتەوە بۆم، لەبەهەشتیشا وەك ئێستام لەسەری دادەنیشم‌و، پێشوازی لە هاتووانی ئۆمەتم دەکەم، کەبۆ نۆشین لەئاوی حەوزی کەوسەر دێن بۆ سەری). {تاج/١، زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ٦٩٣ + تاج/٥، زنجیرە: ١٢٦، ژمارە: ٥٦٧٥}.

٦١٧) کێوی ئوحود ئێمەی خۆش دەوێ‌و ئێمەیش ئەومان خۆش دەوێ.
(٣٣٥٨ - ٣٣٦٠) باب: أُحُدٌ جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ

٧٨٨- عَنْ أَنَسٍ بن مالك (رضى الله عنه) قَالَ: نَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلَى أُحُدٍ فَقَالَ: « إِنَّ أُحُدًا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ ». {الحديث: ٣٣٦٠ = ٣٣٤٨ فم. تجريد/٢، رقم: ٧١٣ = ١٤٨١، ١٨٧٢، ٣١٦١، ٣٧٩٤، ٤٤٢٢}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەماشای چیای ئوحودی کردو فەرمووی: (چیای ئوحود، لەسەر راستی، نەك مەجازی، ئێمەی خۆش دەوێو ئێمەیش ئەومان خۆش دەوێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ١٠٣، ژمارە: }.

٦١٨) تەنیا بۆ ئەم سێ مزگەوتە سەفەر دەکرێ (٣٣٦١ - ٣٣٦٩)
باب: لا تُشَدُّ الرِّحَالُ إلى ثَلاَثَةِ مَسَاجِدَ

٧٨٩- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) يَبْلُغُ بِهِ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلاَّ إِلَى ثَلاَثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِى هَذَا، وَمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِ الأَقْصَى ». {الحديث: ٣٣٦١ = ٣٣٤٩ فم. تجريد/٢، رقم: ٥٨٦ = ١١٨٩}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بۆ ئەم سێ مزگەوتە نەبێ سەفەر ناکرێ: بۆ ئەم مزگەوتەی من کەوا لە مەدینەو بۆ مەسجیدولحەرام لە مەککەو بۆ مەسجدولئەقصا لە قودس). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ٦٩٢}.

٦١٩) خێرو گەورەیی نوێژکردن لەم دوو مزگەوتە پیرۆزەدا کە هەردووکیان بەستو حەرەمنو پێیان دەگوترێ: الحرمین: دوو بەستەکە، کە مەسجیدولحەرامو مزگەوتەکەی پێغەمبەرن. (٣٣٦١ - ٣٣٦٩)
باب: فَضْلُ الصَّلاَةِ بِمَسْجِدَىِ الحَرَمَيْنِ الشَّرِيفَيْنِ

٧٩٠- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رسول الله (صلى الله عليه وسلم): « صَلاَةٌ فِى مَسْجِدِى هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلاَةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلاَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ ». {الحديث: ٣٣٦٢ = ٣٣٥٠ فم. تجريد/٢، رقم: ٥٨٧ = ١١٩٠}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (تەنیا مەسجیدولحەرامی لێ دەرچێ، یەك نوێژ لەم مزگەوتەی مندا، خێرترە لە هەزار نوێژی شوێنانی تر). {تاج/١، زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ٦٩٤ چاپی چوارەم}.

٦٢٠) ئەو مزگەوتەی کە لەبناغەوە لەسەر تەقوا دانراوە. (٣٣٧٣ - ٣٣٧٤)

باب: بيان المسجد الذي أسس على التقوى

٧٩١- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: مَرَّ بِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ. قَالَ: قُلْتُ لَهُ: كَيْفَ سَمِعْتَ أَبَاكَ يَذْكُرُ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى؟ قَالَ: قَالَ أَبِي: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي بَيْتِ بَعْضِ نِسَائِهِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْمَسْجِدَيْنِ الَّذِي أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى؟ قَالَ: فَأَخَذَ كَفًّا مِنْ حَصْبَاءَ فَضَرَبَ بِهِ الأَرْضَ ثُمَّ قَالَ: « هُوَ مَسْجِدُكُمْ هَذَا - لِمَسْجِدِ الْمَدِينَةِ - قَالَ: فَقُلْتُ: أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ أَبَاكَ هَكَذَا يَذْكُرُهُ». {الحديث: ٣٣٧٣ = ٣٣٦٢ فم}:

ئەبو سەلەمەی کوڕی عەبدورەحمان فەرمووی: عەبدورەحمانی کوڕی ئەبو سەعیدی خودری هات بۆلام، پێیم گوت: چۆنت لە ئەبو مووسای باوکت بیستووە، کە باسی ئەم مزگەوتە بکا، کە خودای گەورە لەم ئایەتەدا ئاماژەی بۆ کردووە، کە دەفەرموێ: {لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ – التوبة/ ١٠٨}: واتە: یەزدانی مەزن، بەخۆشەویستی خۆی حەزرەتی موحەممەد دەفەرموێ: ئەو مزگەوتەی کە لەسەفەری کۆچتا پێش ئەوەی بگەیتە مەدینە، لە خاکی قوباء دروستت کرد، کە هەر لەسەرەتاوە بناغەی لەسەر تەقواو ترسی خودا دانراوە، ئەوە شایانی ئەوەیە کەتۆ ئەی خۆشەویست! تاعەتو نوێژی تیابکەی...)؟

فەرمووی: باوکم فەرمووی پێم: پێغەمبەری خودا (دروودی خودای لەسەر بێ) لەماڵی یەکێ لە هاوسەرەکانی بوو، کە چووم بۆ خزمەتی. عەرزیم کرد: ئەی خۆشەویستی خودا! مەبەست لەم مزگەوتەی کە لەم ئایەتەدا باسکراوە کام مزگەوتەیە؟ ئەویش بۆ زیادە جەخت کردنو تەئکید لەسەر وەلامەکەی، مشتێ چەوی هەلگرتو دای بە زەوی مزگەوتەکەی خۆیدا، کەوا لە مەدینەو فەرمووی: (مەبەست لەو مزگەوتە، کە خودا لە وەسفیدا دەفەرموێ: {لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى} ئەم مزگەوتەی ئێوەیە، کەوا لە مەدینەو ئێوەی هاوەلانی من بە گەرمی ئاموشۆی دەکەن). {تاج/٤، زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٣٩٠٩، ٣٩١٠. چاپی چوارەم}.

روونكردنەوە:

دوو راوو بۆچوون هەیە، سەبارەت بە مەبەست لەو مزگەوتەی کە لەم ئایەتەدا باسی کراوە، جەماوەر دەفەرموون مەبەست مزگەوتەکەی قوبائە، بە پێی ئەم فەرموودەیەیش مزگەوتی مەدینەیە، دەتوانرێ ئەم دوو بۆچوونە یەك بخرێن، لەسەر ئەم شێوەیە: هەموو مزگەوتێ کە بناغەی لەسەر نیاز پاکیو بە مەبەستی خواپەرستی دروستکرابێ شایانی ئەوەیە کە نوێژو خواپەرستی باشی تیا بکرێ.

٦٢١) گەورەیی مزگەوتەکەی قوباء. (٣٣٧٥ - ٣٣٨٣)

باب: فِي مَسْجِدِ قُبَاءَ وَفَضْلِهِ

٧٩٢- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَاءٍ، رَاكِبًا وَمَاشِيًا فَيُصَلِّي فِيهِ رَكْعَتَيْنِ. {الحديث: ٣٣٧٦ = ٣٣٦٥. تجريد/٢، رقم: ٥٨٨ = ١١٩١، ١١٩٣، ١١٩٤، ٧٣٢٦}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: جاران پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) جاروبار بە سواریو جاروبار بەپێ دەچوو بۆ مزگەوتی قوباء، دوو رکات نوێژی سوننەتی تیادەکرد). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٦، ژمارە: ٦٩٧ ج/٤}.

٧٩٣- عَنْ ابْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما): كَانَ يَأْتِي قُبَاءً كُلَّ سَبْتٍ، وَكَانَ يَقُولُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) يَأْتِيهِ كُلَّ سَبْتٍ. {الحديث: ٣٣٨١ = ٣٣٧٠ فم}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) دەستووری وابوو، هەموو شەممەیێ، بەپێ یا بەسواری ولاخ دەچوو بۆ مزگەوتەکەی قوباء، وە دەیفەرموو: دیومە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هەموو شەممەیێ ئاوای دەکرد). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٦، ژمارە: ٦٩٧}.

پوختەی فەرموودەکانی نامەی حەج:

١. حەج لە تەمەنا یەك جار فەرزە، هەروا عەمرەیش لە تەمەنا یەك جار فەرزە، بەلام حەجی زۆرو عەمرەی زۆر زۆر سوننەتە.

٢. حەج یەکێکە لەو پەرستشانەی کە مرۆڤ لە گوناه پاك دەکاتەوە، وەك ئەو رۆژەی لەدایك دەبێ.

٣. مەبەست لەڕۆژی حەجی ئەکبەر لە ژمارە/٦٤٢دا رووونکراوەتەوە.

٤.حەج کاتی تایبەتی هەیە، بەڵام عەمرە کاتی تایبەتی نییە (بڕوانە: ٦٤٢).

٥. رۆژی عەرەفە رۆژی عافواتی گشتییە (بڕوانە: ٦٤٣)

٦. نزای سەرەتای سەفەرو گەشتو گوزاری رەوا (بڕوانە: ٦٤٤).

٧. سەفەری ژن بۆ حەج، یادەبێ لەگەڵ خۆییدابێ، یا لەگەڵ کۆمەڵێکا بێ، کە لەسەرو ماڵو ناموسی خۆی بێ ترس بێ.

٨. منداڵ حەجی بۆ هەیە، وە ئەو حەجە خێری هەیە، بەڵام بری حەجی فەرز ناکەوێ، کە گەورە بوو، توانای هەبوو حەجی لەسەرە.

٩. حەجکردن لەجیاتی کەسێکی تر (بڕوانە: ژمارە: ٦٤٩)

١٠. بۆنی خۆش بۆ حاجیو عەمرەکار، لەکاتی کردنیاندا نادروستە.

١١. سەربڕینی ئاژەڵی دیاری بەیت خێرێکی گەورەیە (بڕوانە: ٦٧٣).

١٢. عەمرە لەکاتی حەجدا دروستە، بەمەرجێ لە ئیحرامی حەجدا نەبێ، بەڵام ئیحرامدار بەس (قارن) بۆی هەیە عەمرە بکا لەگەڵ حەجەکەیدا.

١٣. راو حەرامە بۆ حاجیو عەمرەکار.

١٤. هەندێ جانەوەری زیانەخورۆ، بۆ هەموو کەسێ دروستە لەهەموو کاتو لەهەموو شوێنێکا بیکوژێ.

١٥. تیمارو دەرمانکردن لەکاتی حەجا دروستە لەبەر پێویستی.

١٦. خۆشۆردنو جلو بەرگ شۆردن دروستە.

١٧. گەورەیی عەمرە لە رەمەزانا.

١٨. پێغەمبەر چەند حەجو چەند عەمرەی کردووە (بڕوانە: ٧٥٨، ٧٥٩).

١٩. رێزی دوو بەستە پیرۆزەکە: مەککەو مەدینە.

٢٠. چوونە ناو مەککە بەبێ ئیحرام دروستە.

٢١. نیشتەجێبوون لەمەدینە زۆر پەسەندە.

٢٢. چەند شتێ کە تایبەتن بە مەککەو مەدینەو کابەو مینبەرەکەی پێغەمبەرو مزگەوتی قوباو چیای ئوحودو سێ مزگەوتەکە.

بسم الله الرحمن الرحيم

١١- نامەی ژنهێنان (كتَابُ النِّكَاحِ)

{بڕوانـه: تـاجول ئوصـول في أحاديـث الرسـول، بـەرگی دووەم، زنجيره/٢٢ هـەتا كۆتايی بەرگ. چاپی چوارەم لە ژمارە: ٢٠٣٤ هەتا ژمـارە: ٢٢٨٥ + تجريـد البخـاری = مختصر صحيح البخاری/٥، لەژمارە: ١٧٤٣ هەتا ١٧٨٥ + فيقهی ئاسـان/٢، زنجيره: ٢٥٥، لاپەڕە: ٦٧٢ هەتا زنجيره: ٣٠١، لاپەڕە: ٨٢٦}.

٦٢٢) هاندان لەسەر ژنهێنان (٣٣٨٤ - ٣٣٩٢)

باب: الترغيب في النكاحِ

٧٩٤- عَنْ عَلْقَمَةَ (رضى الله عنه) قَـالَ: كُنْـتُ أَمْشِـى مَـعَ عَبْـدِ اللَّـهِ بِمِنًـى فَلَقِيَـهُ عُثْمَانُ (رضى الله عنهما)، فَقَامَ مَعَهُ يُحَدِّثُهُ فَقَالَ لَـهُ عُثْمَـانُ: يَـا أَبَـا عَبْـدِ الـرَّحْمَنِ: أَلاَ نُزَوِّجُكَ جَارِيَةً شَابَّةً؟ لَعَلَّهَا تُذَكِّرُكَ بَعْضَ مَا مَضَى مِنْ زَمَانِكَ، قَالَ: فَقَالَ عَبْـدُ اللَّـهِ: لَـئِنْ قُلْتَ ذَاكَ، لَقَدْ قَالَ لَنَا رَسُـولُ اللَّـهِ (صـلى الله عليـه وسـلم): « يَـا مَعْشَـرَ الشَّـبَابِ مَـنِ اسْتَطَاعَ مِـنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلْبَصَرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْـتَطِعْ فَعَلَيْـهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ ». {الحديث: ٣٣٨٤ = ٣٣٧٣ فم. تجريـد/٢، رقـم: ٨٧٨ = ١٩٠٥، ٥٠٦٥، ٥٠٦٦. أبو داود. نكاح: ٢٠٦٤. ترمذی. نكـاح: ١٠٨١. نسـائی. صـيام: ٢٢٣٩. تحفة الأشراف: ٩٤١٧}:

عەلقەمە (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فـەرمووی: لـە مينـا، لـە خزمـەتی عەبـدوڵڵای كـوڕی مەسعوودا دەڕۆيشتم، عوسمانی كوڕی عەففانی پێ گەيشت (ڕەزای خودايان لێ بێ) لەگەڵيدا ڕاوەستا، دەستيان كرد بە گفتوگۆ، عوسمان كەبينی ئيبنو مەسعوود پەڕپووتە پێـی فـەرموو: ئـەی بـاوكی عەبـدوڕەحمان! بـا كچـێكی گـەنجت بـۆ بهێـنين؟ بەشـكم سەردەمی لاوی خۆتت بۆ نوێ بكاتەوە! فەرمووی: ئيبنو مەسعوودیش بـە ئيمـامی عوسمانی فەرموو: ئەمـەی تـۆ فـەرمووت تـەواوە، ڕێكـی ڕێنماييـەكانی پێغەمبـەرە، چونكە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بە ئێمەی دەفەرموو: (ئەی دەسـتەی لاوان! ئـەی

گەلی جوانان! هەرکەسەتان تەوانایی سەرجێیی‌و ژنداریی‌و هاوسەرگیریی هەیە، باژن بهێنێ، چونکە هاوسەرگرتن چاوی مرۆڤ تێردەکاو داوێنی لە تاوان دەپارێزێ‌و دەبێ بەهۆی داوێنپاکی.

ئەو کەسەیشی کەلە کێشیا نییە هاوسەر بگرێ، با بەڕۆژووبێ، چونکە رۆژوو دەیخەسێنێ‌و دڵی دەمرێنێ). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٢، ژمارە: ٢٠٣٤}.

روونکردنەوە:

١.ئەم رشتەیە: ئیمامی ئەعمەش لە ئیبراهیمی نەخەعییەوە، لە عەلقەمەوە، لە ئیبنو مەسعوودە، یەکێکە لە رشتە (سەنەدە) هەرە ساخ‌و دروستەکان.

٢. ئەم فەرموودەیە موتتەفەقو عەلەیهییە، شێخی بوخاریش گێڕاویەتەوە، ژمارەکانی فەرموودەکە لەسەرەتای فەرموودەکەوە نووسراون، کە یەکەم ژمارەیان لە بوخاریدا (١٩٠٥)ە.

٣. ئیمامی ئەعمەش، ناوی سولەیمانی کوڕی میهرانە، کەسناوی (واتە: کونیەی) ئەبو موحەممەدە، لە بنەڕەتدا خەڵکی (طبرستا)ە، لە گوندێکی ئەوێ لەدایك بووە کە ناوی (دوباوەند)ە، چوار هەزار فەرموودەی هەیە، کتێبی نەبوو، هەمووی لەبەربوو، زۆر فەصیح‌و رەوانبێژ بوو، هەرگیز لەحنی نەدەکرد، لەحن ئەوەیە کەقسە بەغەیری عەرەبیی فەصیح بکەی، یا هەڵەی زمانەوانی لە گفتوگۆدا بکەی!

ئەعمەش ئیمامی ئەنەسی دیوە، لە مەککەو لە واسیط، بەڵام راجیایی هەیە لەوەدا، کە فەرموودەی ئەوی گێڕابێتەوە یانا. کەواتە تابیعییە، تابیعی موسوڵمانێکە لەچینی دووەمی گەلی ئیسلام بێ، پێغەمبەری نەدیبێ، بەڵام هاوەڵی پێغەمبەری دیبێ. بەکوردی بە تابیعین دەگوترێ: شوێنکەوتوان، یا پەیڕەوان.

ئەعمەش ئەم زاتانە مامۆستای بوون، واتە: شێخی بوون، شێخی راوی، یا موحەددیث، ئەو کەسەیە کە فەرموودەی لێ وەردەگیرێ‌و کەسێ تر لەنێوانی ئەوو شاگردەکەدا نییە، وەك ئەم نموونەیە لەم رشتەیەدا: ١- بوخاری. ٢- ئەبو وەلید. ٣-

شوعبه. ٤- ئەعمەش. ٥- ئیبراهیم. ٦- عەلقەمە. ٧- ئیبنو مەسعوود، لەم رشتە حەوتینەیەدا: بوخاری شاگردو فەقێی ئەبو وەلیدە، ئەبو وەلید شێخو مامۆستای بوخارییە، شوعبە مامۆستای مامۆستاکەی بوخارییە، واتە: شێخی شێخەکەیەتی، وە هەروەها پیاوانی تری رشتەکە هەتا سەر ئیبنو مەسعوود. ئەعمەش فەرموودەی لەم زاتانە وەرگرتووە: ئەبو وائیلو مەعروورو موجاهیدو ئیبراهیمی نەخەعیو تەیمیو شەعبی، ئەم زاتانەو خەڵکێکی زۆری تر شێخی ئەعمەش بوونو مامۆستای راستەوخۆی بوون. کۆمەڵێ مامۆستاو فەرموودەزانی گەورە گەورەیش فەقێو شاگردی ئیمامی ئەعمەش بوون، راستەوخۆ فەرموودەیان لە ئەعمەش وەرگرتووە، وەك: سوبەیعیو سوفیانی کوڕی عویەینە.

یەحیای کوڕی قەططان دەفەرموێ: (ئەعمەش سۆفیلکەیەکی وابوو، بەردەوام لەڕیزی یەکەمی نوێژی جەماعەتدا ئامادە بوو، زانایەکی پایە بەرزی ئیسلام بوو). وەکیع دەفەرموێ: (ئەعمەش نزیکەی حەفتا ساڵ ئەڵڵاهو ئەکبەری یەکەمی جەماعەتی نەفەوتاوە!). شوعبە پێی دەگوت: موصحەف، واتە: وەك موصحەف راستو بێگەردە، پێیان دەگوت: (سَیِّدُ المحدِّثِین). واتە: گەورەی فەرموودە زانەکان، بۆنی شیعەیی لێ دەهات، جاروبار تەدلیسی دەکرد، ئەعمەد موفتی سەردەمی خۆی بوو، پیاوێکی هەژاری کەمدەستی سابیری زاهیدی واریع بوو، گوێی بەدنیا نەدەدا، قەت دەرماڵی دەوڵەمەندو دەسڵاتدار نەدەچوو، بۆ ئیشی دنیایی، پیاوێکی خاوەن وەرع، زانا بە قورئان، دووره پارێز لە دەسەڵاتو دەستەڵاتداران بوو، زانایەکی فەرائیز زان بوو.

ئیبنولەدینی دەفەرموێ: (ئەم شەش کەسە، عیلمو زانستیان بۆ ئۆمەتی موحەممەد لە فەوتان پاراست: ١- عەمری کوڕی دینار لە مەککە. ٢- ئیمامی زوهری لەمەدینە. ٣و٤- ئەبو ئیسحا سوبەیعیو ئەعمەش لە کووفە. ٥و٦- قەتادەو یەحیای کوڕی ئەبو کەپیر لە بەصرە).

ئیمامی ئەعمەش (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ) لەساڵی شەستی کۆچیدا لەدایك بووە، لەسەدو چلو هەشتدا مردووە، هەشتاو هەشت ساڵ ژیاوە، راجیایی هەیە لەساڵی

لـەدایکبوونیو مردنیـدا، مامۆسـتا فـەرموودە زانـە گـەورەکان، کـە ناسـراون بـە ئەلجەماعـە، فـەرموودەکانی ئـەویان گێڕاوەتـەوە، لـە پـەڕاوی (تهـذیب التهـذیب)ا، دانـراوی ئیبنـو حەجـەری عەسـقەلانی هێمـای (ع - سـلیمان)ی بـۆ دانـراوە، واتـە: سولەیمانی کوڕی مەهران، کە ناسراوە بە ئەعمەش لە پیاوانی ئەم شەش پەڕاوەیە، کە ناسـراون بـە: ١- صحیح البخاری. ٢- صحیح مسلم. ٣- سـنن أبـی داود. ٤- جامع الترمذي. ٥- المجتبي للنسائي. ٦- ئیبنو ماجە.

خودایە! بە بەرەکەتی ئەم مانگی رەمەزانە، شادمان بفـەرموو بـە دیـداری ئـەم پیـاوە موبارەکانـەو لەگـەڵ ئـەوانا حەشـرو نەشـرمان بفـەرموو. ٣ رەمـەزانی ساڵی/١٤٣٠ك = ٢٠٠٩/٨/٢٤ز، بڕوانـە: تەجریـدی بوخـاری، بـەرگی یەکـەم لاپـەڕە:٥٢، ژمارە: ٣٠ = ٣٢ فتح الباری.

٧٩٥- عَنْ أَنَسٍ (رضـی الله عنـه): أَنَّ نَفَـرًا مِـنْ أَصْحَابِ النَّبِـیِّ (صـلی الله علیـه وسلم) سَأَلُوا أَزْوَاجَ النَّبِیِّ (صلی الله علیه وسلم) عَنْ عَمَلِهِ فِی السِّرِّ، فَقَـالَ بَعْضُـهُمْ: لاَ أَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لاَ آكُلُ اللَّحْمَ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لاَ أَنَامُ عَلَى فِرَاشٍ، فَحَمِدَ اللَّـهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ فَقَالَ: « مَا بَالُ أَقْوَامٍ قَالُوا كَذَا وَكَذَا؟! لَكِنِّی أُصَلِّی وَأَنَـامُ، وَأَصُـومُ وَأُفْطِـرُ، وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَـنْ رَغِـبَ عَـنْ سُـنَّتِی فَلَـيْسَ مِنِّـی ». {الحـدیث: ٣٣٨٩ = ٣٣٧٨ فـم. تجرید/٥، رقم: ١٧٤٣ = ٥٠٦٣. نسائی. نکاح: ٣٢١٧. تحفة/٣٣٤}:

ئەنەسـی کـوڕی مالیـك (ڕەزای خـودای لـێ بـێ) فـەرمووی: چـەند کەسـێ، لـە هـاوەڵانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) چوون بۆ ماڵی هاوسەرەکانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسـەر بـێ) لـەبارەی پەرسـتشو عیبـادەتی پێغەمبـەرەوە، کـە لەماڵـەوە رۆژانـە دەیکـرد، پرسیاریان لێیان کردن. کە پێیان گوترا: پەرستشی پێغەمبەر چەندەو چۆنە، وەك بڵێی بەکەمی بزانن وابوو، جا گوتیان ئێمە لەکوێو پێغەمبەر لەکوێ، ئەو خودا لە گوناهی بەرودوای خۆش بووە. جا لەئەنجاما هەنـدێکیان گوتیـان: مـن کـلا دەبم لـە ژنو ژن نـاهێنم، هەنـدێکی تریـان گوتیـان: منـیش گۆشـت نـاخۆمو دەبم بەزاهیـدو خۆشی دنیا تەرك دەکەم، هەندێکی تریشیان گوتیـان: منـیش لەسـەر نـوێن نـانووم گوایە ئەم جۆرە شتەیان بەخواپەرستی دانا!

جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کاتێ بەمەی زانی، هات بۆلایانو فەرمووی: (ئەوە ئێوە وەها وەها دەڵێنو ئەم جۆرە قسانە دەکەن! دەسا بەوخودایە من لەئێوە زیاتر لەخودا دەترسمو لەئێوە زیاتر تەقوای دەکەم، بەڵام لەگەڵ ئەوەیشدا، من بەش بەحاڵی خۆم شەونوێژ دەکەمو بەشی خۆیشم دەخەومو رۆژووش دەگرمو رۆژووش ناگرمو سەرەڕای ئەمانەیش ژنیش دەهێنم، جا ئەمە ڕێگەو ڕێبازو ڕەوشتو ڕەفتاری منە، ئەوەی لێی لابداو پەیڕەوی نەکا لەمن نییەو بە پەیڕەوی تەواوی ئایینی من دانانرێ، گەرچی بە موسوڵمان دادەنرێ). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٢، ژمارە: ٢٠٣٥}.

٧٩٦- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: رَدَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ التَّبَتُّلَ، وَلَوْ أَذِنَ لَهُ لاَخْتَصَيْنَا. {الحديث: ٣٣٩٠ = ٣٣٧٩. تجريد/٥، رقم: ١٧٤٤ = ٥٠٧٤، ٥٠٧٣. نسائى. نكاح: ٣٢١٤. ترمذى. نكاح: ١٠٨٣. ابن ماجة. نكاح: ١٨٤٨. تحفة الأشراف: ٣٨٥٦}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: عوسمانی کوڕی مەزعوون ویستی لێ بڕێ بۆ خوداو، واز لەدنیا بهێنێو بەرەبەنی بژیو ژن نەهێنێ، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) ڕێگەی ئەوەی نەدا، خۆ ئەگەر پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ ئەوە ڕێگەی ئەوی بدایە، ئێمەیش خۆمان دەخەسانو تەرکی دنیاو ژنهێنانمان دەکردو سەرمان دەکردە خواپەرستی هەتا مردن!). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٢، ژمارە: ٢٠٣٩، چ/٤}.

٦٢٣) باشترین بەهرەی جیهان ئافرەتی باشە (٣٦٢٢ - ٣٦٢٨)
باب: خير مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ

٧٩٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضى الله عنهما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَخَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ ». {الحديث: ٣٦٢٨ = ٣٦٢٤ فم. نسائى. نكاح: ٣٢٣٢. ابن ماجة. نكاح: ١٨٥٥. تحفة الأشراف: ٨٨٤٩}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەم جیهانە هەمووی هەر رابواردنەو خۆشییەکەی نیوە چڵەو پێنجو دوو ڕۆژێکە، باشترین هۆی رابواردنو خۆشگوزەرانی ڕەوا ئافرەتی باشە). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٤، ژمارە: ٢٠٥١ فم}.

٦٢٤) مارەکردنی ژنی دیندار. (٣٦٢٠ - ٣٦٢١)

باب: في نكاح ذات الدِّين

٧٩٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لأَرْبَعٍ: لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَلِجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا، فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاكَ». {الحديث: ٣٦٢٠ = ٣٦١٦ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٥٠ = ٥٩٠. نسائى. نكاح: ٣١٩٦. تحفة الأشراف: ٥٩١٤}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (واباوە لەناو خەڵکا، کە ژن، لەبەر ئەم چوارشتە مارە دەکرێو دەخوازرێ: لەبەرئەوە کە ماڵی هەیە، یا لەبەرئەوە کە خانەدانە، یا لەبەرئەوە کەجوانە، یا لەبەرئەوە کە بە ئایینەو بەدینە. جا ئەی ژنخوازی هۆشمەند! تۆ ئافرەتی ئایینداری بەدین بهێنەو لەکیس خۆتی مەدە، تا دەستە شکێن نەبیت!!). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٤، ژمارە: ٢٠٥٠}.

٦٢٥) خواستنی کچ (٣٦٢٠ - ٣٦٢١)

باب: فِي نِكَاحِ الْبِكْرِ

٧٩٩- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما): أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ هَلَكَ وَتَرَكَ تِسْعَ بَنَاتٍ أَوْ قَالَ: سَبْعَ بَنَاتٍ، فَتَزَوَّجْتُ امْرَأَةً ثَيِّبًا، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « يَا جَابِرُ تَزَوَّجْتَ؟ ». قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: « فَبِكْرٌ أَمْ ثَيِّبٌ؟ ». قَالَ: قُلْتُ: بَلْ ثَيِّبٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: « فَهَلاَّ جَارِيَةً تُلاَعِبُهَا وَتُلاَعِبُكَ، أَوْ قَالَ: تُضَاحِكُهَا وَتُضَاحِكُكَ؟ ». قَالَ: قُلْتُ لَهُ: إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ هَلَكَ وَتَرَكَ تِسْعَ بَنَاتٍ، وَإِنِّي كَرِهْتُ أَنْ آتِيَهُنَّ، أَوْ أَجِيئَهُنَّ بِمِثْلِهِنَّ،

فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَجِيءَ بِامْرَأَةٍ تَقُومُ عَلَيْهِنَّ وَتُصْلِحُهُنَّ. قَالَ: فَبَارَكَ اللَّهُ لَكَ، أَوْ قَالَ لِي خَيْرًا». {الحديث: ٣٦٢١ = ٣٦١٧ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٥١ = ٢٠٩٧، ٢٨٦١، ٤٠٥٢، ٢٤٠٦، ٢٣٠٩، ٢٧١٨، ٥٠٧٩، ٥٠٨٠، ٥٢٤٣، ٥٢٤٥، ٥٢٤٩، ٥٢٤٧، ٥٣٦٧}:

جابيرى كوڕى عەبدوڵڵا (ڕەزای خوداياں لێ بێ) دەفەرموێ: عەبدوڵڵای باوكم لە غەزای ئوحوددا شەهيدبوو، كە كوژرا نۆ، يا فەرمووى: حەوت خوشكى سەرو قنگى منالكارى بەسەردا بەجێهێشتم، لەبەرئەوە بێوەژنێكم هێنا. جا لە غەزايەكا، لەخزمەتى پێغەمبەردا بووم، فەرمووى پێم: (ئەى جابير! ژنت هێناوە؟) عەرزيم كرد: بەڵێ، فەرمووى: (چيت هێناوە: كچ يا بێوەژن؟!) عەرزيم كرد: نەء، كچم نەهێناوە، بێوەژنێكم هێناوە، ئەى پێغەمبەرى خودا! فەرمووى: (ئەى بۆچى كچت نەهێنا، پێكەوە گەمەو دەستبازى بكەن) يا فەرمووى: (پێكەوە بەزمو پێكەنين سازبدەن؟) منيش عەرزيم كرد: ئەى پێغەمبەرى خودا! خۆت دەزانى كە عەبدوڵڵای باوكم لە غەزای ئوحوددا شەهيد بوو، كەمرد نۆ كچ يا حەوت كچى بەسەردا بەجێهێشتم، لەبەرئەوە بێوەژنێكم هێنا كە كارامەبێ، ماڵو مێردى دیبێ، وەك خۆيان كۆڵىو دەسەوسان نەبێ، هەتا بتوانێ سەرپەرشتييان بكا!!

جا پێغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بێ) راو بۆچوونەكەمى پەسەندكرد، لەبەرئەوە نزای باشى بۆم كردو فەرمووى: (دەى خودا لێتى پيرۆز بفەرموێ) يا فەرمووى: پێغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بێ) قسەى خێرى بۆم كرد. {تاج/٢، زنجيره: ٢٤، ژماره: ٢٠٥٣ + تاج/٣، زنجيره: ٥٠، لاپەڕە: ٧٠١، ژماره: ٣٤٨٠، ٣٤٨١ + زنجيره: ٥١، ژماره: ٣٤٨٢ + ژماره: ٨٤٧ كە لەدواوە دێ}.

٦٢٦) خوازبێنى لەسەر خوازبێنى نادروستە (٣٤٤٠ - ٣٤٤٩)
باب: لا يخطبُ عَلَى خطبة أخيهِ

٨٠٠- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ شُمَاسَةَ أَنَّهُ سَمِعَ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ (رضى الله عنه) عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ، فَلاَ يَحِلُّ

لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَبْتَاعَ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ، وَلاَ يَخْطُبَ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّى يَذَرَ ». {الحديث: ٣٤٤٩ = ٣٤٣٩}:

عەبدورەحمانی کوڕی شوماسە (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: گوێم لە عوقبەی کوڕی عامیر بوو، (ڕەزای خودای لێ بێ) لەسەر دوانگە (مینبەر) دەیفەرموو: پێغەمبەری خودا (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (موسوڵمان برای موسوڵمانە، کەواتە دروست نییە بۆ موسوڵمان کە سەودا لەسەر سەودای برای ئایینی خۆی بکا، مەگەر بەمەرجێ خوازبێنیکەری پێشوو وازبێنێ، یا کڕیاری پێشوو دەست هەڵبگرێ و شتەکەی نەوێ). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٢، ژمارە: ١٨١٤ + زنجیرە: ٢٧، ژمارە: ٢٠٦٥ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

روونکردنەوە:

عوقبەی کوڕی عامیر (ڕەزای خودای لێ بێ) لە پیاوانی صەحیحەینە، واتە: هەم لە بوخاریداو هەم لە موسلیمدا فەرموودەی لێوە دەرهێنراوە، پەنجاو پێنج فەرموودەی هەیە، لە صەحیحی بوخاریدا هەشت فەرموودەی هەیە، والی موعاوییە بوو لەسەر وڵاتی میسر، ساڵی پەنجاو هەشتی کۆچی لەمیسر مردووە. {بڕوانە: ژمارە: ١٤٣ لەپێشەوە رابورد، بڕوانە: تەجرید/٣ ژمارە: ٢٣٩ = ٣٧٥ فتح الباری}.

٦٢٧) تەماشاکردنی ژن بۆ کەسێ کە بیەوێ بیخوازێ (٣٤٧٠ - ٣٤٧١)

باب: النظر إلى المرأة لمن يريد التزويج

٨٠١- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: إِنِّى تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً مِنَ الأَنْصَارِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم): « هَلْ نَظَرْتَ إِلَيْهَا فَإِنَّ فِى عُيُونِ الأَنْصَارِ شَيْئًا »؟ قَالَ: قَدْ نَظَرْتُ إِلَيْهَا، قَالَ: « عَلَى كَمْ تَزَوَّجْتَهَا؟». قَالَ: عَلَى أَرْبَعِ أَوَاقٍ، فَقَالَ لَهُ النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم): « عَلَى أَرْبَعِ أَوَاقٍ؟! كَأَنَّمَا تَنْحِتُونَ الْفِضَّةَ مِنْ عُرْضِ هَذَا الْجَبَلِ! مَا عِنْدَنَا مَا نُعْطِيكَ، وَلَكِنْ عَسَى أَنْ نَبْعَثَكَ فِى بَعْثٍ تُصِيبُ مِنْهُ »، قَالَ: فَبَعَثَ بَعْثًا إِلَى بَنِى عَبْسٍ، بَعَثَ ذَلِكَ الرَّجُلَ فِيهِمْ. {الحديث: ٣٤٧١ = ٣٤٦١ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەخزمەتی پێغەمبەردا بووم (درودی خودای لەسەر بێ) پیاوێ هاتە خزمەتی، گوتی: ژنێکی ئەنصاریم خواستووە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (ئایا سەیریت کردووە؟) گوتی: نەء، فەرمووی: (دەبڕۆ تەماشای بکە، چونکە لەچاوی ئەنصار (یاریدەران)دا شتێ هەیە، چاویان بچووکە، یا تۆزێ شینە). (هەندێ دەڵێن: چاویان کز بووە، هەندێ تر دەڵێن: چاویان گچکە بووە، هەندێ تر دەڵێن: چاو شین بوو). پیاوەکە هاتەوە گوتی: چووم تەماشایم کرد، فەرمووی: (لەسەر چەندێ مارەت کردووە؟) گوتی: لەسەر چوار ئۆقیە زیو، کە هەمووی دەکاتە سەدو شەست درەم، وادیارە پیاوەکە بەم بۆنەیەوە داوای کۆمەکی‌و یارمەتی لە پێغەمبەر کردووە، بۆیە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ناڕەزایی دەربڕی‌و پێی فەرموو: (لەسەر چوار ئۆقیە زیو؟! دەڵێی ئێوە ئەم زیوە لەلاقەدی ئەو کێوە بەلێشاو دادەتەراشن، بۆیە وازێدەڕەوی تیادەکەن! شتێکی وامان لانییە کەپێتی بدەم، بەڵام نائومێدیشت ناکەین، سا بەڵکوو لەگەڵ پەڵێ غەزاکارا بتنێرین بۆ غەزایێ، لەو غەزایەدا شتێکت بەربکەوێ!). فەرمووی: جا دەستەیێ غەزاکاری نارد بەرەو هۆزی بەنی عەبس، ئەو پیاوەیشی نارد لەگەڵیان، دەسکەوتێکی چنگ کەوت). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٦، ژمارە: ٢٠٦٢}.

٦٢٨) را وەرگرتن‌و پرس‌و راکردن بە بێوەژن‌و بەکچ لەکاتی شووکردنیاندا (٣٤٥٨ - ٣٤٦٣)

بابٌ: إِسْرِيمَارُ الأَيِّمِ والبِكْرِ فِي النِّكَاحِ

٨٠٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله تعالى عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لاَ تُنْكَحُ الأَيِّمُ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلاَ تُنْكَحُ الْبِكْرُ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ »، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَكَيْفَ إِذْنُهَا؟ قَالَ: « أَنْ تَسْكُتَ ». {الحديث: ٣٤٥٨ = ٣٤٤٨ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٦٢ = ٥١٣٧، ٦٩٤٩، ٦٩٤٦، ٦٩٦٨. نسائى. نكاح: ٣٢٦٧. تحفة الأشراف: ١٥٤٢٥}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: بێوەژن مارە ناکرێت تا گفتی لێ وەرنەگیرێ، کچیش نادرێ بەشوو تا مۆڵەتی لێ وەرنەگیرێ) گوتیان: ئەی پێغەمبەری خودا! جا چۆن بزانین کە رازییە یانا، چونکە کچ شەرمنە، رووی نایەت کەباسی مۆڵەتو شتی وابکا؟ فەرمووی: (کە قسەی نەکردو رەخنەی نەبوو، واتای وایە کە قاییلە!). {تاج/٢، زنجیرە: ٣١، ژمارە: ٢٠٨١، بڕوانە: مختصر صحیح البخاری، بەرگی/٥، لاپەڕە: ١٧٦٢ بۆ تێگەیشتنی تەواو لە ناوەڕۆك و مەبەستی ئەم فەرموودەیە}.

٨٠٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) أَنَّ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « الأَيِّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِى نَفْسِهَا، وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا ». {الحديث: ٣٤٦١ = ٣٤٥١ فم. نسائى. نكاح: ٣٢٦٠. أبو داود. نكاح: ٢٠٩٨. ترمذى. نكاح: ١١٠٨. تحفة/ ٦٥١٧}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بێوەژن (بۆ مارەبڕینی خۆی) خۆی زیاتر مافی هەیە تا هەقدارەکەی، هەقدار واتە: وەلی، کچیش بۆ مارەبڕینی خۆی لەکەسێ، پرسی پێ دەکرێ و رای وەردەگیرێ، جا ئەگەر لەبەر شەرمو شتی وا قسەی نەکردو بەشێوەیێ لەشێوەکان ناڕەزایی دەرنەبڕی و بێدەنگ بوو لەکاتی را وەرگرتنەکەدا ئەوە واتای وایە کە رازییە). {تاج/٢، زنجیرە: ٣١، ژمارە: ٢٠٨١}.

٦٢٩) مەرجی مارەبڕین (٣٤٥٧)

باب: الشروط فِي النكاح

٨٠٤- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّ أَحَقَّ الشَّرْطِ أَنْ يُوفَى بِهِ مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ ». {الحديث: ٣٤٥٧ = ٣٤٤٧ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٣١ = ٢٧٢١، ٥١٥١. أبو داود. نكاح: ٢٠٣٩. ترمذى. نكاح: ١١٢٧. نسائى. نكاح: ٣٢٨١. تحفة الأشراف: ٩٩٥٣}:

عوقبەی کوڕی عامیر (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ڕەواترین مەرجێ کە شایەنی ئەوەبێ جێبەجێی بکەن، ئەو مەرجانەن کە ژنتان لەخۆتان پێیان حەڵاڵکردووە، وەك مارەیی‌و ژێوارو گوزەران لەگەڵیان بەپێی شەرع).

٦٣٠) بەشوودانی ژن، یا کچی منالّ. (٣٤٦٤ - ٣٤٦٧)

باب: تزويج الصَّغيرَةِ

٨٠٥- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: تَزَوَّجَنِى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لِستٍّ سِنِينَ، وَبَنَى بِى وَأَنَا بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ. قَالَتْ: فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ، فَوُعِكْتُ شَهْرًا فَوَفَى شَعْرِى جُمَيْمَةً، فَأَتَتْنِى أُمُّ رُومَانَ وَأَنَا عَلَى أُرْجُوحَةٍ، وَمَعِى صَوَاحِبِى فَصَرَخَتْ بِى، فَأَتَيْتُهَا وَمَا أَدْرِى مَا تُرِيدُ بِى، فَأَخَذَتْ بِيَدِى فَأَوْقَفَتْنِى عَلَى الْبَابِ، فَقُلْتُ: هَهْ هَهْ. حَتَّى ذَهَبَ نَفَسِى فَأَدْخَلَتْنِى بَيْتًا، فَإِذَا نِسْوَةٌ مِنَ الأَنْصَارِ، فَقُلْنَ: عَلَى الْخَيْرِ وَالْبَرَكَةِ، وَعَلَى خَيْرِ طَائِرٍ، فَأَسْلَمَتْنِى إِلَيْهِنَّ، فَغَسَلْنَ رَأْسِى، وَأَصْلَحْنَنِى، فَلَمْ يَرُعْنِى إِلاَّ وَرَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) ضُحًى، فَأَسْلَمْنَنِى إِلَيْهِ. {الحديث: ٣٤٦٤ = ٣٤٥٤ فم. تجريد/٤، رقم: ١٥١٥ = ٣٨٩٤، ٣٨٩٦، ٥١٣٣، ٥١٣٤، ٥١٥٦، ٥١٥٨، ٥١٦٠. تحفة الأشراف: ١٦٨٠٩}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: تەمەنم شەش ساڵ بوو، کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) مارەی کردم، کاتێ کە گواستمیەوە نۆ ساڵ بووم. فەرمووی: لەپاشا کۆچمان کرد بۆ مەدینە، جارێ تووشی لەرزو تایەکی سەختی وابووم، قژم رووتایەوە، لەپاشا قژەکەم هاتەوەو پەلکۆلەیەکی پەیدا کردەوە دەیدا لەناو شانم، ئەوا جارێ وام لەناو جۆلانەیەکا، لەگەڵ چەند دەستە خوشکێکی خۆما، گەمەو دیلانێمان دەکرد، هەر ئەوەندەم زانی ئوممو رۆمانی دایکم هاتە لامو بانگی کردم، منیش چووم بۆلای، نەیشم دەزانی چی لێم دەوێو بۆچی بانگم دەکا، ئیتر دەستی گرتەو بردمی، تا گەیشتینە بەردەرگای ماڵی خۆمان، لەوێدا تۆزێ رایوەستاندم، لەبەر ماندوێتی هەناسەم سوار بوو بوو، هەناسەبڕکێم بوو، تا نەختێ پشووم

بەبەردا هاتەوە، لەبەر خۆمەوە دەمگوت: هە، هە، هە. جا دایکم نەختێ ئاوی هەڵگرتو ئاوەکەی هەڵسوی لە دەموچاوو سەرو چاوم، ئینجا بردمیە ماڵەوە، کە چوومە ژوورەوە گوتیان: لەسەر خێرو خۆشی، لەسەر بەختی باش، ئیتر دایکم منی دایە دەستی ئەوان، ئەوانیش سەریان شۆردمو نەختێ رێکیان خستم، ئیتر ئاگام لەهیچ نەبوو، کاتێکم زانی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەکاتی چێشتەنگاودا خۆی کرد بە ماڵاو دایچەڵەکانم. ئەوسا ژنەکان منیان دایە دەستیو هەر ئەوکاتە لەو شوێنەدا، لە ماڵی خۆمان پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بەدەستی گرتمو لێم بوو بە زاوا، ئەوحەلە تەمەنم نۆ ساڵ بوو. {تاج/٣، زنجیرە: ٣٧، ژمارە: ٣٤٣٢ + تاج/٢، زنجیرە: ٢٧، ژمارە: ٢٠٦٧}.

٦٣١) سوننەتە کەنیزەك (ئەمەتە) ئازاد بکرێو دوایی مارەبکرێ(٤٦٤١ - ٤٦٤٥)
باب: عِتْقُ الأَمَةِ وَتَزْوِيجُهَا

٨٠٦- عَنْ أَنَسٍ (رضى الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) غَزَا خَيْبَرَ، قَالَ: فَصَلَّيْنَا عِنْدَهَا صَلاَةَ الْغَدَاةِ بِغَلَسٍ، فَرَكِبَ نَبِيُّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، وَرَكِبَ أَبُو طَلْحَةَ، وَأَنَا رَدِيفُ أَبِى طَلْحَةَ، فَأَجْرَى نَبِيُّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى زُقَاقِ خَيْبَرَ، وَإِنَّ رُكْبَتِى لَتَمَسُّ فَخِذَ نَبِيِّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، وَانْحَسَرَ الإِزَارُ عَنْ فَخِذِ نَبِيِّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَإِنِّى لأَرَى بَيَاضَ فَخِذِ نَبِيِّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَلَمَّا دَخَلَ الْقَرْيَةَ قَالَ: « اللَّهُ أَكْبَرُ خَرِبَتْ خَيْبَرُ إِنَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ »، قَالَهَا ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، قَالَ: وَقَدْ خَرَجَ الْقَوْمُ إِلَى أَعْمَالِهِمْ فَقَالُوا: مُحَمَّدٌ وَاللَّهِ! (قَالَ عَبْدُ الْعَزِيزِ: وَقَالَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا: مُحَمَّدٌ وَالْخَمِيسُ). قَالَ وَأَصَبْنَاهَا عَنْوَةً، وَجُمِعَ السَّبْىُ، فَجَاءَهُ دِحْيَةُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَعْطِنِى جَارِيَةً مِنَ السَّبْىِ؟ فَقَالَ: اذْهَبْ فَخُذْ جَارِيَةً، فَأَخَذَ صَفِيَّةَ بِنْتَ حُيَىٍّ، فَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ أَعْطَيْتَ دِحْيَةَ صَفِيَّةَ بِنْتَ حُيَىٍّ سَيِّدِ قُرَيْظَةَ وَالنَّضِيرِ؟. مَا تَصْلُحُ إِلاَّ لَكَ، قَالَ: « ادْعُوهُ بِهَا »، قَالَ: فَجَاءَ بِهَا، فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهَا النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: خُذْ جَارِيَةً مِنَ السَّبْىِ غَيْرَهَا، قَالَ: وَأَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا، فَقَالَ لَهُ ثَابِتٌ يَا أَبَا حَمْزَةَ مَا أَصْدَقَهَا؟

قَالَ: نَفْسَهَا، أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا، حَتَّى إِذَا كَانَ بِالطَّرِيقِ جَهَّزَتْهَا لَهُ أُمُّ سُلَيْمٍ، فَأَهْدَتْهَا لَهُ مِنَ اللَّيْلِ، فَأَصْبَحَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) عَرُوسًا، فَقَالَ: « مَنْ كَانَ عِنْدَهُ شَيْءٌ فَلْيَجِئْ بِهِ »، قَالَ: وَبَسَطَ نِطَعًا، قَالَ: فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِالأَقِطِ، وَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِالتَّمْرِ، وَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِالسَّمْنِ فَحَاسُوا حَيْسًا، فَكَانَتْ وَلِيمَةَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٤٦٤١ = ٤٦٢٩ فم. تجريد/١، رقم: ٢٣٥ = ٣٧١، ٦١٠، ٩٤٧، ٢٢٢٨، ٢٢٣٥، ٢٨٨٩، ٢٨٩٣، ٢٩٤٣، ٢٩٤٤، ٢٩٤٥، ٢٩٩١، ٣٠٨٥، ٣٠٨٦، ٣٣٦٧، ٣٦٤٧، ٤٠٨٣، ٤٠٨٤، ٤١٩٧، ٤١٩٨، ٤١٩٩، ٤٢٠٠، ٤٢٠١، ٤٢١١، ٤٢١٢، ٤٢١٣، ٥٠٨٥، ٥١٥٩، ٥١٦٩، ٥٣٨٧، ٥٤٢٥، ٥٥٢٨، ٥٩٦٨، ٦١٨٥، ٦٣٦٣، ٦٣٦٩، ٧٣٣٣. نسائى. نكاح: ٣٣٨٢. أبو داود. خراج وفيئ}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سوپای ئامادەکردو بەرەو خەیبەر کەوتەڕێ، تاریکو لێڵەکە لەپاڵ قەڵای خەیبەردا نوێژی بەیانیمان کرد، ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سواری وڵاخەکەی بۆوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وڵاخەکەی خۆی بەناو کووچەو کۆڵانەکانی خەیبەردا غاردەدا، منو ئەبو طەلحەی زڕبابم لەنزیکی پێغەمبەرەوە بووین، من لەپاشکۆی ئەبو طەلحەدا بووم، تەنانەت کەشکەژنۆم لەپاشکۆی ئەبو طەلحەوە دەیدا لەڕانی پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) جا لەئەنجامی وڵاخ تاودانو جەنجاڵیو پاڵە پەستۆدا رانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رووت بوو، تەنانەت من بەچاوی خۆم سپیدەی رانی پێغەمبەرم بینی.

کاتێ پێغەمبەرو سوپاکەی هەڵڕژانە ناو گوندەکەوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (اللَّهُ أَكْبَرُ خَرِبَتْ خَيْبَرُ إِنَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ): ئەڵڵاهوئەکبەر، وێران بوو خەیبەر، لەراستیدا ئێمە هەرکاتێ بۆ هۆزێ بچینە مەیدان، ئیتر ئەو تۆقیوانە بەیانی رۆژی رەشیانە!) وە ئەم فەرمایشتەی سێجار دووبارە کردەوە، کە ئیقتیباسە لەم ئایەتە پیرۆزە: {فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنذَرِينَ – ٣٧/١٧٧}. واتە: کاتێ تۆڵەی سەختی خودا بەردەرگا بەهۆزی بێبڕوا

دەگـرێو، لەهـەموو لاوە گـەمارۆیان دەدا، ئـیتر ئـەو گەلـە تۆقیوانـە سـەر لەبـەیانی رۆژی رەشیانە). فەرمووی: لەولایشەوە جوولەکـەکان ئاگایـان لـەم هەڵمەتـە نـەبوو، سەر لەبەیانی وەك رۆژانی تـر وەدەرکـەوتن بۆسـەر مـەزراو ئـیش‌و کـاری رۆژانـەی خۆیـان، لـەپڕ لووتیـان تـەقی بـەلووتی لەشـکری ئیسـلاما، جـا هاواریـان لێ هەڵسـاو گوتیان: ئای! ئەمە موحەممەدو لەشکرەکەیەتی، هاتوون بۆسەرمان.

ئەنەس (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: قـەڵای خەیبـەرمان بـەزەبری بـازوو، لەچـنگی دوژمن رزگارکرد. کاتـێ ژنـە دیلـەکان کۆکرانـەوە، دەحیـەی کـەلبی هاتـە خزمـەتی حەزرەت، عەرزی کرد ئەی پێغەمبەری خودا! لەم ژنـە تاڵانییانـە کـەنیزەکێکم پـێ بـدە، فـەرمووی: (بـڕۆ کـەنیزەکێ ببـە). دەحیـە پیـاوێکی قـۆز بـوو، زۆرجـاران جوبرەئیـل لـە شـێوەی ئـەودا دەهـات بـۆ خزمـەتی پێغەمبـەر (درووودی خـودای لەسـەر بـێ)و سرووشی بۆ دەهێنا، دەحیـە چـوو صـەفییەی کچی حویـەیی بـرد بـۆ خـۆی، بـەڵام پیاوێ هات گـوتی: ئـەی پێغەمبـەری خـودا! صـەفییەی کچی حوییـەی، کـە خـانمی ژنـانی هـۆزی بـەنی قـورەیظـەو بـەنی نـەضـیرە داوتـە بـە دەحیـە، چـۆن شـتی وا دەگونجێ، ئەو خانمە خانەدانە بۆ کەسی تر دەست نادا، مەگەر بۆ تۆی پێغەمبەری خودا!).

ئەوجا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئادەی دەحیە بانگ کەن ئەو ژنە بهێنـێ). دەحیـە هاتـەوەو صـەفییەی هێنایـەوە، کاتـێ پێغەمبـەر (درووودی خـودای لەسـەر بـێ) تەماشای صەفییەی کرد، بە دەحیەی فەرموو: (بڕۆ لەو ژینگە لە بەتاڵانی گیراوانە کەنیزەکێکی تر بەرە بۆخۆت).

فەرمووی: ئەوجا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) صـەفییەی ئـازادکردو مـارەی کـرد بۆ خۆی، ثابیتی بەنانی بە ئیمامی ئەنەسی فەرموو: ئەی باوکی حەمزە! چی کـرد بەمارەیی بۆی؟ فەرمووی: خودی خۆی کرد بەمارەیی بۆی، لەپێشا لـەباتی مـارەیی ئـازادی کـردو ئەوسـا مـارەی کـرد لـەخۆی، جاکاتـێ گەڕانـەوە بـۆ مەدینـە، لەڕێگـە شەوێ، ئوممووسولەیمی دایکم تەدارەکی بووکی بۆ صەفییە خستو جیـازیی بـووکی

بۆ کردو کردی بە بووك‌و پێشکەشی کرد بە پێغەمبەر، بۆ بەیانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) زاوا بوو، ئەوسا فەرمووی: (هەرکەسێ خۆراکی هەیە بابچێ بیهێنێ).

نانی شاییەکەی بریتی بوو لەوە، کە حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی کرد، سفرەیەکیان راخست، ئیتر هەرکەس لەلای خۆیەوە هەنێ خورما، یا رۆن، یا قاوت، یا کەشکی هێناو هەڵیان رشتە سەری‌و کردیان بەخورماو رۆن‌و کەشك‌و رۆن‌و قاوت‌و رۆن‌و دەستیان کرد بە نۆشکردنی، ئیتر هەرئەوە نانی شاییەکەی بوو).
{تاج/٢، زنجیرە: ٤٠، ژمارە: ٢١٢٤ + تاج/٤، زنجیرە: ٤٦، ژمارە: ٤٤٦٣}.

روونکردنەوە:

١. خەیبەر قەڵایەکی قایم بوو، بەدەستی هۆزی جوولەکەوە بوو، جێگەی هۆزی بەنی قورەیظەو بەنی نەضیر بوو، لەخۆرهەڵاتی باکوری مەدینەوەیە، شەش قۆناغ لە مەدینەوە دوورە، باخە خورمای زۆر بوو، ساڵی حەوتی کۆچی ئازادکرا.

٢. ئەبو طەلحە مێردی ئوممو سولەیمی دایکی ئەنەسی کوڕی مالیکە، کە نۆکەری پێغەمبەر بوو، ناوی زەیدی کوڕی سەهلی ئەنصارییە، ئامادەی شەوی پەیمانی عەقەبە بووە، یەکێکە لە (نوقەباکان)ی ئەو پەیمانە، نەوەدو دوو فەرموودەی هەیە، بوخاری سیانیانی گێڕاوەتەوە، ئەنەس زڕ کوڕی بوو، لەپاش مەرگی پێغەمبەر، ئەبو طەلحە چل ساڵ لەسەر یەك بەڕۆژوو بوو، بەس لەدوو جەژنەکانا رۆژووی دەشکان. ئەبو تەلحە خەزرەجییە، لەهەموو غەزەواتەکانی پێغەمبەردا ئامادە بووە، پێغەمبەر لە وەسفی دلێری ئەودا دەفەرموێ: (تەنها دەنگی ئەبو تەلحە لەناو سوپادا لەسەد پیاو باشترە) لەڕۆژی شەڕی حونەیندا بیست پیاوی لە بێبڕواکان کوشت‌و چەك‌و کەلوپەلەکانیانی گشت بە تاڵان گرت، لە شەڕو غەزاکاندا خۆی دەکرد بە سوپەرو پەردە بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وە دەیفەرموو: (ئەی پێغەمبەری خودا! رۆحم دەکەم بە قوربانی رۆحی

تـۆ). {بڕوانـه: تەجریـدی بوخـاری ژمـاره: ٦١٧ = ١٢٨٥ فـتح البـاری + تـاج/٣، زنجیره: ٤٩، ژماره: ٣٤٧٧ + تاج/٢، زنجیره: ١٨٢، ژماره: ١٩٥٢}.

٣. شەوی عەقەبە:

أ/ عەقەبەی یەکەم لەکاتی حەجدا، شەش کەس لە خـەڵکی مەدینـە، واتـە: لـە ئەنصار، لەمینا، لە عەقەبە، ئیسلام بوون، هەر شەشیان لە هۆزی ئەوس بـوون، کـە گەڕانـەوە بـۆ مەدینـە بـوون بـە نوێنـەری ئیسلامو هـەوڵی بڵاوکردنـەوەی بانگەشـەی ئیسـلامیاندا، جـا لـەپاش سـاڵێ لـەم سـەرەتایە، دیسـان لـە وەرزی حەجـدا، لەهـەمان شـوێنی سـاڵی پێشـوودا دوازدە پیـاو لـە ئەنصـار، کـە دەیـان خـەزرەجیو دوانیـان ئەوسـی بـوون پـەیمانی عەقەبـەی یەکـەمیان لەگـەڵ پێغەمبەردا بەست، کە پەیمانێ بوو لـە چەشـنی ئـەو پەیمانـەی کـە پێغەمبـەر لەژیانیـدا، لـە ژنـانی وەردەگـرت، کـە ئەمـە پوختەکەیـەتی: (عوبـادەی کـوڕی صامیت کە خۆی یەکێ بووە لە ئەندامانی ئـەم پەیمانـە، دەفـەرموێ: دەسـتەیێ لەیارانی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لـەدەوری بـوون، فـەرمووی پێیـان: پـەیمانم لەگەڵدا ببەستن لەسەر ئەوە: کە هاوبەش (شـەریك) بـۆ خـودا دانـەنێنو دزیو حیـزی نەکـەنو دەسـپاكو داوێنپـاك بـنو منـداڵی خۆتـان لەبـەر نـەبوونی نەکوژنو لەخۆتانەوە لە خـوتو خـۆڕایی بوختیـان هەڵنەبەسـتن، وە لـەکردنی چاکەو پیاوەتیو مەردایـەتی سەرپێچی نەکـەنو لاریتـان نـەبێ لـەکاری خێـر) عوبادە دەفەرموێ: پێغەمبەر موژدەی بەهەشتی دا بـەو کەسـەی کـە پابەنـدبێ بەم پەیمانەو بیباتـە سـەر، بەنـدەکانی ئـەم پەیمانـە لـەم ئایەتـەدا هاتووە، کـە پـەیمانی لـە ژنـان پـێ وەردەگیرێ، کـە دەفـەرموێ: {يَـا أَيُّهَـا النَّبِـيُّ إِذَا جَـاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْـرِقْنَ وَلَـا يَـزْنِينَ وَلَـا يَقْـتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْـدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِـنَّ وَلَـا يَعْصِـينَكَ فِـي مَعْـرُوفٍ فَبَـايِعْهُنَّ وَاسْـتَغْفِرْ لَهُـنَّ اللَّـهَ إِنَّ اللَّـهَ غَفُـورٌ رَّحِـيمٌ – ٦٠/١٢}. {بڕوانـه تـاجول ئوصول بەکوردی، بەرگی یەکەم، زنجیره: ٨، لاپـەڕە: ٤٠، ژمـاره: ٥٥ + ٦٠، هـەروا

تەجریدی بوخاری بەکوردی، بەرگی یەکەم ژمارە: ١٨ = ١٨، ٣٨٩٢، ٣٨٩٣ فتح الباری، هەروا مسلم. حدود، ژمارە: ٤٤٣٦. ترمذی. حدود: ١٤٣٩. نسائی. بیعە: ٤١٨٩ + تاج/٣، زنجیرە: ١٠١، ژمارە: ٢٤٠٠}.

ب/ پەیمانی عەقەبەی دووەم: لەساڵی سیازدەی رەوانەکردنی (بیعثەت)ی پێغەمبەردا، لەکاتی حەجدا، لەشەوی دوازدەی مانگی قوربانـدا، لەلای جەمرەی یەکەم لەمینا، حەفتاو سێ پیاوو دوو ژن، لە موسوڵمانانی مەدینە، پەیمانیاندا بە پێغەمبەر، کە بەسەرو بەماڵ پارێزگاریی لەخۆیو ئایینەکەی بکەن، لەدوا وەرگرتنی ئەم پەیمانە، پێغەمبەر دوازدە نەقیبی بۆدانان، نۆیان لە خەزرەجو سیانیان لە ئەوس بوون.

٤.صەفییەی کچی حویەیی کوڕی ئەخطەب (ڕەزای خودای لێ بێ) بە رەگەز لە جوولەکەی بەنی نەضیرە، لەنەوەی حەزرەتی هاروونی برای حەزرەتی مووسایە (سلاوی خودا لەسەر پێغەمبەری خۆمانو ئەوان بێ) لە غەزای خەیبەردا یەخسیر کرا، چۆنێتی شووکردنی بە پێغەمبەر لە فەرموودەکەدا باسکرا، مێردەکەی لەم جەنگەدا کوژرا، لەپاش إستبرای شەرعی، بە پاکبوونەوە، لە بێنوێژی، پێغەمبەر ئازادی کردو مارەی کرد لەخۆی، ساڵی حەوتی کۆچی بوو، صەفییە خاتوون دە فەرموودەی گێڕاوەتەوە، یەك فەرموودەی لە بوخاریدا هەیە، صەفییە زۆر هێمنو بەڕێزو سەلارو هۆشمەندو جوان بوو، پێغەمبەری زۆر خۆش دەویست، لەسەرە مەرگا عەرزی پێغەمبەری کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! سوێندم بەخودا حەزدەکەم کە ئەم ئێشو ئازارەی تۆ بەمنەوە بوایە، نەوەك بەتۆوە، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (راست دەکەیت!).

قسە دەگاتەوە بە دایە صەفییە خان کە حەزرەتی خاتوو عائیشەو حەزرەتی خاتوو حەفصە دەڵێن: صەفییە بنەجووە، ئێمە لەو باشترین، ئێمە ئامۆزاو خزمی پێغەمبەرین، ئەو کچە جوولەکەیە، ئەویش لەداخا دەست دەکا بەگریان، پێغەمبەر دەچێ بەسەریا، دەڕوانێ دەگری، دەفەرموێ: (ئەوە بۆچی دەگری؟) دەفەرموێ

حەفصەی ژنتو عائیشەی ژنت پێم دەڵێن: خۆیان خانەدانن‌و من کچە جوولەکەم‌و تانەی بنەجوویيم لێ دەدەن. پێغەمبەر دەفەرموێ: دەبوو پێت بگوتنایە: منێ کە باوکم هاروون بێ‌و مامەم مووسا بێ‌و مێردم موحەممەد پێغەمبەر بێ، ئیتر چۆن ئێوە لەمن باشتر دەبن).

تەمەنی صەفییە حەڤدە ساڵ بووە کە شووی کردووە بە پێغەمبەر، دەوری سێ ساڵ لەلای پێغەمبەر دەمێنێ‌و پێغەمبەر وەفات دەکا، لەتەمەنی شەست ساڵیدا، لە مانگی رەمەزانی ساڵی پەنجای کۆچیدا، لە سەردەمی موعاوییەدا خاتوو صەفییە گیانی پاکی سپارد (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ). {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٤٠، ژمارە: ٢١٢٤ + تاج/٣، زنجیرە: ٤١، ژمارە: ٣٤٤٤ + تاج/٤، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٤٦١١ هەتا: ٤٦١٤ ج/٤}.

٨٠٧- عَنْ أَبِي مُوسَى الأشعري (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): فِي الَّذِي يُعْتِقُ جَارِيَتَهُ ثُمَّ يَتَزَوَّجُهَا: « لَهُ أَجْرَانِ ». {الحديث: ٣٤٨٤ = ٣٤٧٩ فم. تجريد/١، رقم: ٨٢ = ٩٧، ٢٥٤٤، ٢٥٤٧، ٢٥٥١، ٣٠١١، ٣٤٦٤، ٥٠٨٣. أبو داود. ناح: ٢٠٥٣. نسائى. نكاح: ٣٣٤٥. تحفة الأشراف/٩١٠٨}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: سەبارەت بە پاداشی ئەو کەسەی کە کەنیزەکێکی وای هەبێ کە دروست بێ مارەی بکا، بەجوانی تەمێی بکاو، فێری خوێندەواری‌و زانستی بکا، ئینجا ئازادی بکاو مارەی بکا بۆ خۆی، وە مەبەستی لەم کارەیش ساخ رەزامەندی خودابێ، ئەوەی وابکا، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوە دوو پاداشتی بۆ هەیە). {بڕوانە: ژمارە: ٣٩٩فم} کە لەپێشەوە لە ژمارە (٢١)ی ئەم پەڕاوە پیرۆزەدا رابورد.

٦٣٢) ژن بەژن (٣٤٥٠ – ٣٤٥٦)

باب: نِكَاحُ الشِّغَارِ

٨٠٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنِ الشِّغَارِ. وَالشِّغَارُ أَنْ يُزَوِّجَ الرَّجُلُ ابْنَتَهُ عَلَى أَنْ يُزَوِّجَهُ ابْنَتَهُ، وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا صَدَاقٌ. {الحديث: ٣٤٥٢ = ٣٤٤٢ فم}:

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێشگیریی دەکرد لەژن بەژن، ژن بەژنیش وەك ئەوە کە دوو پیاو بەکچی خۆیان ژن بەژن بکەن بەبێ مارەیی {تاج/٢، زنجیرە: ٥٩، ژمارە: ٢٢٠٧، ٢٢٠٨ بڕوانە: بخاری. چیل: ٦٩٦٠}.

٦٣٣) سیغەکردن نادروستە. (٣٣٩٦ - ٣٤٢١)

باب: فِي نِكَاحِ الْمُتْعَةِ

٨٠٩- عَنْ قَيْسٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بن مسعود (رضى الله عنه) قَالَ: كُنَّا نَغْزُو مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لَيْسَ لَنَا نِسَاءٌ، فَقُلْنَا: أَلاَ نَسْتَخْصِى؟ فَنَهَانَا عَنْ ذَلِكَ، ثُمَّ رَخَّصَ لَنَا أَنْ نَنْكِحَ الْمَرْأَةَ بِالثَّوْبِ إِلَى أَجَلٍ، ثُمَّ قَرَأَ عَبْدُ اللَّهِ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلاَ تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لاَ يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ). {الحديث: ٣٣٩٦ = ٣٣٨٥ فم. تجريد/٤، رقم: ١٦٥٦ = ٤٦١٥، ٥٠٧١، ٥٠٧٥. تحفة الأشراف/ ٩٥٣٨}:

قەیس (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: بیستم لە عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (ڕەزای خودای لێ بێ) دەیفەرموو: گەڵێ جار وادەبوو، لەخزمەت پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) دەچووین بۆ غەزا، ژنمان لەگەڵ خۆمان نەدەبرد، جا بۆئەوەی کە لەم رووەوە تووشی تاوان نەبینو دووربین لەداوێنپیسی، عەرزی پێغەمبەرمان کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ڕێگەمان پێ بدە خۆمان دەخەسێنین، نەبادا شەیتان ختە ختەمان بدا، ئەویش ڕێگەی ئەوەی پێ نەداین، بەڵام لەوەدوا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕێگەی پێماندا، کەبۆ ناچاری ژن سیغە بکەین، لەسەر جلو بەرگو شتی تریش، بۆماوەیەکی ناوبراو، وەك ڕۆژێ، مانگێ، ساڵێ. ئەنجا ئیبنو مەسعوود بۆ پشتیوانی رای خۆی، لەبارەی دروست بوونی ژن سیغەکردنەوە، ئەم ئایەتەی بە بەڵگە هێنایەوەو خوێندیەوە، کە دەفەرموێ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تُحَرِّمُواْ طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللّهُ لَكُمْ وَلاَ تَعْتَدُواْ إِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ - سورة المائدة / ٨٧}.

واتە: ئەی موسوڵمانینە! لە یاسای خودای گەورە دەرمەچن، ئەو شتە پاك و خۆشانە، چ خۆراك بن، چ حەڵاڵو هاوسەر، چ شتی تر، کە خودا رەوای دیوە بۆتان و خۆی بۆی حەڵاڵ کردوون، لەخۆتانەوە لەسەر خۆتانی حەرام مەکەن، سنوورەکانی خودا مەبەزێنن، لە راستیدا خودا ئەوانەی خۆش ناوێ، کە بەناڕەوا سنوورەکانی یاسانامەی خودا دەبەزێنن).

٨١٠- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) قَالَ: كُنَّا نَسْتَمْتِعُ بِالْقُبْضَةِ مِنَ التَّمْرِ وَالدَّقِيقِ الأَيَّامَ، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَبِى بَكْرٍ، حَتَّى نَهَى عَنْهُ عُمَرُ (رضى الله عنه) فِى شَأْنِ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ. {الحديث: ٣٤٠٢ = ٣٣٩١ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەسەردەمی پێغەمبەر خۆی و لەسەردەمی جێنشینیی ئەبوبەکردا، بەچنگێ خورما، یا بەمشتێ ئارد، بۆماوەی چەند ڕۆژێکی دیاریکراو، ژنمان سیغە دەکرد، هەتا کاتی سەردەمی ئیمامی عومەر (ڕەزای خودای لێ بێ) ئیتر ئەو پێشگیریی کرد لەژن سیغەکردن، لەکاتی چیرۆکی ژن سیغەکردنەکەی عەمری کوڕی حورەیثدا).

ڕوونکردنەوە:

١. عەمری کوڕی حورەیث هاوەڵی پێغەمبەرە، لەسەردەمی پێشەوا عومەری کوڕی خەتابا، ژنێ سیغەدەکاو سکی پڕدەکا، کاتێ ئەم باس و خواسە دەگاتەوە بە عومەر، ئیتر نەیی لەژن سیغەکردن دەکا.

٢. سیغەکردن بۆ ئەم سەردەمە زۆر مەترسیدارە، بەتایبەتی شیعە دەتوانن بیکەن بەداوو تۆڕو راوی لاوی سوننی پێ بکەن، وەك راوە سوێسکە، بەتایبەتی هی کاربەدەستان، کەهەر بەناو موسوڵمانن، یا سوننین.

٣. بۆ ڕوونکردنەوەو ساخکردنەوەی ئەم باسە ئاڵۆزە بڕوانە:

أ/ تاجول ئوصول بەکوردی، بەرگی چوارەم، لاپەڕە: ١٩٩، زنجیرە: ٦، ژمارە: ٣٨٣٤، ٣٨٣٥ + تاج/٢، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ٢٢٠٩ هەتا ژمارە: ٢٢١٢. چاپی چوارەم.

ب/ فيقهی ئاسان، بەرگی دووەم زنجیرە: ٢٩٨ — باسی سیغەکردن (نكاح المتعه = مارەکردن بۆ رابواردن = مارەبڕینی کاتی = ژنهێنان بۆ ماوەیەکی دیاریکراو) وەك بۆ حەفتەیێ، یا مانگێ، یا ساڵێ، یا دەساڵ، یا کەمتر یازیاتر، بەمەرجێك ماوەکەی دیاری کرابێ.

ج/ فتح الملهم شەرحی حەدیثی ژمارە: ٣٣٨٥ هەتا ٣٤١٠ فم هەروا فتح الباری شرح صحیح البخاری ژمارە: ٤٦١٥، ٥٠٧١، ٥٠٧٥.

د/ موسوڵمانێ گێڕایەوە، گوتی: کوڕێکی قۆزمان لەگەڵدا بوو، بۆ ئیش و کاری پەساپۆرت، چووین بۆ فەرمانگەی پەساپۆرت لە تاران، ئیشەکەمان چەند رۆژێ هاموشۆی دەویست، لە فەرمانگەکە، هۆدەیەك هەبوو نزیکەی پازدە پیاوو دووسێ ئافرەتی لێ بوو، گوتی: یەکێ لە ژنەکان زۆر جوان و بەرچاوی و لەبلەبان بوو، زۆری بۆ کوڕە کەشخەکەی هاوڕێی ئێمە هێنابوو، کە سیغەی لەگەڵدا بکا، وە بەئاشکرا دەیگوت: شتێ کە حەڵاڵ و زوڵاڵ بێ شەرمی ناوێ، من بەشانازییەوە دەڵێم: کە لەگەڵ ئەم کۆمەڵە پیاوەی کەوان لەم هۆدەیەدا، لەگەڵ هەموویاندا سیغەم کردووەو هاوسەری کاتیم لەگەڵدا ئەنجام داون!!

٦٣٤) لابردن و سڕینەوەی مارەبڕینی کاتی و نادروستکردنی (٣٣٩٦ - ٣٤٢١)

باب: نَسْخُ نِكَاحِ المتعَةِ وَتَحْرِيمُهَا

٨١١- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رضى الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنْ مُتْعَةِ النِّسَاءِ يَوْمَ خَيْبَرَ وَعَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ الإِنْسِيَّةِ. {الحديث: ٣٤٢١ = ٣٤٠٦ فم. تجريد/٤، رقم: ١٥٧٤ = ٤٢١٦، ٥١١٥، ٥٥٢٣، ٦٩٦١. ترمذى. نكاح: ١١٢١. نسائى. نكاح: ٣٣٦٥. ابن ماجة. نكاح: ١٩٦١. تحفة الأشراف: ١٠٢٦٣}:

ئیمامی عەلی کوڕی ئەبو طالیب (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لە رۆژی غەزای خەیبەردا، جڵەوگیریی لەم دوو شتەکرد: لەژن سیغەکردن و لەخواردنی گۆشتی کەری ماڵی. {تاج/٢، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ٢٢١٠. چاپی چوارەم}.

٨١٢- عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ سَبْرَةَ: أَنَّ أَبَاهُ غَزَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَتْحَ مَكَّةَ قَالَ: فَأَقَمْنَا بِهَا خَمْسَ عَشْرَةَ (ثَلاَثِينَ بَيْنَ لَيْلَةٍ وَيَوْمٍ)، فَأَذِنَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي مُتْعَةِ النِّسَاءِ، فَخَرَجْتُ أَنَا وَرَجُلٌ مِنْ قَوْمِي وَلِي عَلَيْهِ فَضْلٌ فِي الْجَمَالِ، وَهُوَ قَرِيبٌ مِنَ الدَّمَامَةِ، مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنَّا بُرْدٌ، فَبُرْدِي خَلَقٌ، وَأَمَّا بُرْدُ ابْنِ عَمِّي فَبُرْدٌ جَدِيدٌ غَضٌّ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِأَسْفَلِ مَكَّةَ أَوْ بِأَعْلاَهَا فَتَلَقَّتْنَا فَتَاةٌ مِثْلُ الْبَكْرَةِ الْعَنَطْنَطَةِ، فَقُلْنَا لها: هَلْ لَكِ أَنْ يَسْتَمْتِعَ مِنْكِ أَحَدُنَا؟ قَالَتْ: وَمَاذَا تَبْذُلاَنِ؟ فَنَشَرَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا بُرْدَهُ، فَجَعَلَتْ تَنْظُرُ إِلَى الرَّجُلَيْنِ وَيَرَاهَا صَاحِبِي تَنْظُرُ إِلَى عِطْفِهَا. فَقَالَ إِنَّ بُرْدَ هَذَا خَلَقٌ، وَبُرْدِي جَدِيدٌ غَضٌّ، فَتَقُولُ: بُرْدُ هَذَا لاَ بَأْسَ بِهِ. ثَلاَثَ مِرَارٍ أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ اسْتَمْتَعْتُ مِنْهَا فَلَمْ أَخْرُجْ حَتَّى حَرَّمَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٣٤٠٦ = ٣٣٩٥ فم}:

رەبیعی کوڕی سەبرە فەرمووی: باوکم لەخزمەت پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) بەشداریی کردووە لە ئازادکردن (فەتح)ی مەککەدا، باوکم فەرمووی: لەمەککە پازدە ڕۆژ ماینەوە (بە شەوو ڕۆژەکانیەوە، کە دەکەنە سیی، نیوەی شەوو نیوەی ڕۆژ) جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەو ڕۆژانەدا، ڕێگەی پێماندا کە ژن سیغە بکەین. جا منو ئامۆزایەکم، بەنیازی سیغەکردن چووین بۆ خوارووی مەککە، یا فەرمووی: بۆ سەرووی مەککە، من لەجوانیدا بەسەر ئەودا هەم بوو، بگرە ئەو ناجوانو ناشیرین بوو، سەرو باڵا پۆشمان پێ بوو، باڵا پۆشەکەی من کۆن بوو، بەڵام باڵا پۆشی ئامۆزاکەم تازەو نفتو نۆ بوو، جا لەوێ، تووشمان بوو بەتووشی جوانە کچێکەوە، دەتگوت جوانە وشتری گەردن بەرزی باڵا عەرعەرییە، جا ڕوومان لێنا کە سیغەمان لەگەڵ بکاو پێمان گوت: ئایا دەتەوێ لەگەڵ یەکێکمانا شووی کاتی بکەی؟! ئەویش گوتی: بەڵێ، بەڵام چیم پێ دەدەن، ئەگەر سیغە لەگەڵ یەکێکتانا بکەم؟ ئێمەیش هەرکەسەمان باڵا پۆشەکەی خۆی بۆ والا کردەوەو پیشانی دا، ئەویش دەستی کرد بە تەماشاکردنی خۆمانو سەیرکردنی باڵا پۆشەکانمان، من لە ئامۆزاکەم لاوتر بووم، باڵا پۆشەکەی ئەو لە هینەکەی من باشتر بوو، لەبەرئەوە

دامابوو كه كاممان پەسەند بكا، تا بەرە بەرە هاوڕێكەم هەستی كرد، كە تەماشای ئەو ناكاو تەماشای ئەم لاولای ئەو دەكا، كە منم، بۆیە ئامۆزاكەم پێی گوت: باڵا پۆشی ئەمە كۆنەیە، باڵا پۆشەكەی من تازەو نفتو نۆیە لەكیس خۆتی مەدەو لەگەڵ من ڕێكەوە، نەك ئەو، ئەویش سێجار، یا دووجار گوتی: نا، باڵا پۆشی ئەم پیاوە خراپ نییە. ئیتر لەگەڵ مندا ڕێكەوتو سیغەم لەگەڵ داكرد، بەڵام تەنیا سێ ڕۆژ لەگەڵیدا مامەوە، چونكە بەرلەوە لە مەككە دەرچین، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سیغەی نادروست كرد).

ڕوونكردنەوە:

١. لە بەكوردی كردنی ئەم فەرموودەیەدا سوود لەهەموو گێڕاوەكانی وەرگیراوە، لەگەڵ پەراوێزێ كە لەسەر ئەم ژمارەیە.

٢. ئەم فەرموودەیە لە ئەفرادی موسلیمە، لە بوخاریدا نییە.

٣. سەبرەی كوڕی مەعبەدی جوهەنی، هاوەڵی پێغەمبەرە لەمەدینە، لەذی مەڕوە نیشتەجێ بوو، روبەیعی كوڕی فەرموودەكانی دەگێڕێتەوە، ئامادەی خەندەق بووە لەگەڵ غەزاكانی پاشیدا، بوخاری بە تەعلیق فەرموودەی ئەو ڕاگوێزدەكا، بەڵام موسلیمو خاوەن سوننەكان بەڕشتەی پەیوەست فەرموودەكانی ئەو دەگێڕنەوە، فروستادەی عەلی بوو، بۆلای موعاویە لەشام، هەتا پەیمان لەخەڵكی شام وەربگرێ بۆ عەلی.

٨١٣- عَنْ سَبْرَةَ الْجُهَنِيُّ (رضى الله عنه): أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: « يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّى قَدْ كُنْتُ أَذِنْتُ لَكُمْ فِى الاسْتِمْتَاعِ مِنَ النِّسَاءِ وَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ ذَلِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُنَّ شَىْءٌ فَلْيُخَلِّ سَبِيلَهَا، وَلاَ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا ». {الحديث: ٣٤٠٨ = ٣٣٩٧ فم}:

له تاجدا ئەم فەرموودەیە ئاوایە:

سەبرەی جوهەنی (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لەبەینی گۆشەی حەجەرول ئەسوەدو دەرگای كابەدا، پێغەمبەرم دی، لەوێ ڕاوەستابوو، لەكاتی حەجی

مالاوایيدا، دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەر بێ): خەڵکینە! ئەی موسوڵمانینە! لەمەوپێش ئەوە بوو خۆم رێگەم پێ دابوون، کەژن سیغە بکەن. واتە: ژن بۆ ماوەیەکی دیاریکراو مارە بکەن، بەڵام لەم کاتەوە هەتا رۆژی قیامەت خودا ئەوەی حەرام کردووە، ئیتر لەئێستاوە، هەرکەسێ یەکێکی لەم ژنانە لەلا هەیە، با بەرەڵای بکا، وە هەرچیشتان پێیان داوە، هیچیان لێ مەسەندنەوە (م/د/ن). {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ٢٢١٢. چاپی چوارەم}.

٦٣٥) کەسێ لە ئیحرامدا بێ نە ژن مارە دەبڕێو نە خوازبێنی دەکا (٣٤٣٢ - ٣٤٣٩)

باب: النهى عَنْ نِكَاحِ الْمُحْرِمِ وَخِطْبَتِهِ

٨١٤- عَنْ نُبَيْهِ بْنِ وَهْبٍ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ أَرَادَ أَنْ يُزَوِّجَ طَلْحَةَ بْنَ عُمَرَ بِنْتَ شَيْبَةَ بْنِ جُبَيْرٍ، فَأَرْسَلَ إِلَى أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ يَحْضُرُ ذَلِكَ، وَهُوَ أَمِيرُ الْحَجِّ، فَقَالَ أَبَانٌ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ (رضى الله عنه) يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ، وَلاَ يُنْكَحُ، وَلاَ يَخْطُبُ ». {الحديث: ٣٤٣٢ = ٣٤٢١ فم}:

نوبەیهی کوڕی وەهب فەرمووی: عومەری کوڕی عوبەیدوڵڵا، لە ئیحرامی حەجدا بوو، ویستی کچێکی شەیبەی کوڕی جوبەیری کوڕی عوثمانی حەجەبی، کەناوی ئوممولحەمید بوو، مارە ببڕێ لە طەلحەی کوڕی خۆی، ئەو ساڵە ئەببانی کوڕی عوثمانی کوڕی عەففان مێر حەج بوو، جا عومەری کوڕی عوبەیدوڵڵا منی نارد بەشوێن ئەببانداا، کە ئامادەی ئەم بۆنەی مارە بڕینە ببێ. کە چووم پێیم گوت، ئەببان فەرمووی: چۆن شتی وا دەبێ؟ لە باوکم بیست دەیفەرموو: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەو کەسەی لە ئیحرامدایە، نابێ نەژن مارەبکا بۆ خۆیو نەژن بەشووبداتو نەخوازبێنی ژن بکا). {تاج/٢، زنجیرە: ٨٥، ژمارە: ١٥٠٩ — م/د/ت/ن}.

٨١٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) أَنَّهُ قَالَ: تَزَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَيْمُونَةَ {وَهُوَ} مُحْرِمٌ. {الحديث: ٣٤٣٨ =٣٤٢٧ فم. تجريد/٢، رقم:٨٤٥ =١٨٣٧، ٤٢٥٨، ٤٢٥٩، ٥١١٤. ترمذى. حج: ٨٤٤. نسائى. حج: ٢٨٣٧. تحفة الأشراف: ٥٣٧٦}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کاتێ مەیموونەی هاوسەری مارەکرد لە ئیحرامدا بوو. {تاج/٢، زنجیرە: ٨٥، ژمارە: ١٥١٠ — ش/د/ت/ن}.

٨١٦- عَنْ يَزِيدَ بْنِ الأَصَمِّ (رضى الله عنهما) قَالَ: حَدَّثَتْنِى مَيْمُونَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ (رضى الله عنها): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) تَزَوَّجَهَا وَهُوَ حَلاَلٌ، قَالَ: وَكَانَتْ خَالَتِى وَخَالَةَ ابْنِ عَبَّاسٍ. {الحديث: ٣٤٣٩ = ٣٤٢٨ فم}:

یەزیدی کوڕی ئەصەمم (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: مەیموونەی کچی حاریث (ڕەزای خودای لێ بێ) خۆی قسەی بۆ کردم، فەرمووی: کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مارەی کردم لەسەریف بووین، وە هەردووکمان بێ ئیحرام بووینو لە ئیحرامدا نەبووین. یەزید فەرمووی: مەیموونە پووری منو پووری ئیبنو عەبباسە، چونکە خوشکی دایکمانە. {بڕوانە: ژمارە: ١١٧ کە لەپێشەوە رابورد + تاج/٢، زنجیرە: ٨٥، ژمارە: ١٥١١ چ/٤}.

٦٣٦) کۆکردنەوەی پوورو برازا یا خوشکەزا، لە هاوسەری یەك پیاودا نادروستە (٣٤٢٢ - ٣٤٣١) باب: تحريم الجَمْعِ بَيْنَ المَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا أَوْ خَالَتِهَا

٨١٧- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنْ أَرْبَعِ نِسْوَةٍ أَنْ يُجْمَعَ بَيْنَهُنَّ: الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا وَالْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا. {الحديث: ٣٤٢٣ = ٣٤١٢ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٥٧ = ٥١٠٨. نسائى. نكاح: ٣٢٨٨. تحفة الأشراف: ١٣٨١٢}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەیی لەوە کردووە کە ئەم چوار جۆرە ژنە شوو بکەن بەسەر یەکتری: ڕێگری دەکرد لەوە: کەژن شووبکا بەسەر خوشکی باوکی، کە پێی دەگوترێ میمك، یا شووبکات بەسەر خوشکی دایکی، کەپێی دەگوترێ پوور، وە هەروەها پوورو میمکیش نابێ شووبکەن بەسەر برازاو خوشکەزای خۆیان). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ٢٠٧٣}. تێبینی: شیعەکان شتی وا دەکەن. (وەرگێڕ)

٦٣٧) مارەیی ژنەکانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) (٣٤٧٢ - ٣٤٨١)
باب: صِدَاقُ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم لِأَزْوَاجِهِ

٨١٨- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهُ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): كَمْ كَانَ صَدَاقُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)؟ قَالَتْ: كَانَ صَدَاقُهُ لِأَزْوَاجِهِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ أُوقِيَّةً وَنَشًّا، قَالَتْ: أَتَدْرِي مَا النَّشُّ؟ قَالَ: قُلْتُ: لاَ. قَالَتْ: نِصْفُ أُوقِيَّةٍ، فَتِلْكَ خَمْسُمِائَةِ دِرْهَمٍ، فَهَذَا صَدَاقُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لِأَزْوَاجِهِ.

ئەبو سەلەمەی کوڕی عەبدورەحمان (رەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لە عائیشەم پرسی: مارەیی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کەدەیدا بە هەریەکێ لە ژنەکانی، چەند بوو؟ فەرمووی: مارەیی هەریەکێ لە ژنەکانی، دوازدە ئۆقیەو نیم بوو.

عائیشە فەرمووی پێم: دەزانیت نیم چەندە؟ گوتم: نەء، فەرمووی: نیو ئۆقیەیە، کە هەمووی دەکاتە پێنج سەد درەمی زیوینی ئەو سەردەمە، کە دەکاتە پەنجا لیرە (دینار)ی زێڕی سەردەمی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ).

٦٣٨) مارەبڕین لەسەر ناوکەیێ زێڕ، کە بایی پێنج درەم زیوە (٣٤٧٢ - ٣٤٨١)
باب: النكاح عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ

٨١٩- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) رَأَى عَلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ (رضى الله عنه) أَثَرَ صُفْرَةٍ. فَقَالَ: مَا هَذَا؟ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ قَالَ: « فَبَارَكَ اللَّهُ لَكَ، أَوْلِمْ وَلَوْ بِشَاةٍ ». {الحديث: ٣٤٧٥ = ٣٤٦٥ فم. بخاري. نكاح: ٥١٥٥، ٦٣٨٦. ترمذي. نكاح: ١٠٩٤. نسائي. نكاح: ٣٣٧٢، ابن ماجة. نكاح: ١٩٠٧. تحفة الأشراف: ٢٨٨}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) شوێنەواری زەعفەرانی بەعەبدورەحمانی کوڕی عەوفەوە بینی، فەرمووی: (ئەم زەردییە چییە؟) فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەوە ژنم هێناوە، مارەییەکەی ناوکەیێ زێڕە، کە بایی پێنج درەمی زیوینە. فەرمووی: (دەی خودا پیرۆزی بکا

لێت، ئەگەر مەڕێکت سەربڕیوە نانی شایی دروستکە). {تاج/٢، زنجیرە: ٣٣، ژمارە: ٢٠٩٣}.

٦٣٩) فێرکردن لەباتی مارەیی دەبێ (٣٤٧٢ - ٣٤٨١)
باب: التزويج على تعليم القرآن

٨٢٠- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ (رضى الله عنهما) قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْتُ أَهَبُ لَكَ نَفْسِي، فَنَظَرَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَصَعَّدَ النَّظَرَ فِيهَا وَصَوَّبَهُ، ثُمَّ طَأْطَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَأْسَهُ. فَلَمَّا رَأَتِ الْمَرْأَةُ أَنَّهُ لَمْ يَقْضِ فِيهَا شَيْئًا، جَلَسَتْ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ لَمْ تَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ فَزَوِّجْنِيهَا، فَقَالَ: « فَهَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ »؟ فَقَالَ: لاَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: « اذْهَبْ إِلَى أَهْلِكَ فَانْظُرْ هَلْ تَجِدُ شَيْئًا »؟ فَذَهَبَ، ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: لاَ وَاللَّهِ مَا وَجَدْتُ شَيْئًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « انْظُرْ وَلَوْ خَاتِمًا مِنْ حَدِيدٍ »، فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ. فَقَالَ: لاَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلاَ خَاتِمًا مِنْ حَدِيدٍ، وَلَكِنْ هَذَا إِزَارِي. (قَالَ سَهْلٌ مَا لَهُ رِدَاءٌ). فَلَهَا نِصْفُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَا تَصْنَعُ بِإِزَارِكَ؟ إِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ، وَإِنْ لَبِسَتْهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ مِنْهُ شَيْءٌ !» فَجَلَسَ الرَّجُلُ حَتَّى إِذَا طَالَ مَجْلِسُهُ قَامَ، فَرَآهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مُوَلِّيًا، فَأَمَرَ بِهِ فَدُعِيَ له، فَلَمَّا جَاءَ، قَالَ: « مَاذَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ »؟ قَالَ: مَعِي سُورَةُ كَذَا وَسُورَةُ كَذَا (عَدَّدَهَا). فَقَالَ: « تَقْرَؤُهُنَّ عَنْ ظَهْرِ قَلْبِكَ؟ » قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: « اذْهَبْ فَقَدْ مَلَّكْتُكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ ». {الحديث: ٣٤٧٢ = ٣٤٦٢ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٦٠ = ٥١٢١، ٢٣١٠، ٥٠٢٩، ٥٠٣٠، ٥٠٨٧، ٥١٢٦، ٥١٣٢، ٥١٣٥، ٥١٤١، ٥١٤٩، ٥١٥٠، ٥٨٧١، ٧٤١٧. فتح الباری}:

سەهلی کوڕی سەعد (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ژنێك هاتە لای پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! هاتووم خۆم ببەخشم بەتۆ، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) سەرتاپا تەماشای کردو، ئەنجا سەری دانەواندو هیچ قسەی نەکرد. ژنەکەیش کەڕوانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هیچی نەگوت

لەبارەیەوە، دانیشت. جا پیاوێ، کە لەیارانی پێغەمبەر بوو، هەڵسا گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەگەر خۆت ناتەوێ لەمنی مارەبکە؟ فەرمووی: (ئایا هیچت هەیە کە بیکەی بە مارەیی بۆی؟ گوتی: نەبەخوا ئەی پێغەمبەری خودا! هیچم نییە کە بیکەم بە مارەیی. فەرمووی: (دەبڕۆ بۆ ماڵەوە بۆلای کەسوکارت، بزانە هیچت دەست دەکەوێ کە بیکەی بە مارەیی). پیاوەکە رۆیشتو هاتەوە گوتی: بەخوا هیچم دەست نەکەوت، ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (دە شتێك پەیدا بکە با ئەنگوستیلەیەکی ئاسنیش بێ بیکە بە مارەیی). پیاوەکە دیسان رۆیشتەوەو هاتەوەو گوتی: بەخودا ئەی پێغەمبەری خودا! ئەنگوستیلەی ئاسنیشم دەست نەکەوت، بەڵام ئەم تاقە بەرکۆشەم هەیە کەوا لەبەرما، نیوەی بۆ منو نیوەی بۆ ئەو لەباتی مارەیی؟ سەهل فەرمووی: پیاوەکە یەك بەرکۆشی هەبوو، ئاڵاندبووی بەلای خواروی خۆیەوە، پەشتە ماڵی نەبوو کە دەئاڵێنرێ بەلای سەرووی لەشەوە. پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوە بەوچی، خۆی یەك پارچەیە، هەربەشی بەری یەکێکتان دەکا، ئەگەر لەبەرتۆدا بێ هیچی بەر ئەو ناکەوێ، ئەگەر لەبەر ئەودا بێ هیچی بەرتۆ ناکەوێ، کەواتە ئەوە نابێ).

جا پیاوەکە تاوێکی باش دانیشت، هەڵسا رۆیشت پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چاوی لێ بوو، ناردی بەشوێنیدا، بانگی کردەوە، کەهات پێی فەرموو: (چیت لە قورئان لەبەرە؟) گوتی: ئەو سوورەتەو ئەو سوورەتەم لەبەرە، وە سوورەتەکانی ژمارد، فەرمووی: (ئایا ئەم سوورەتانە هەموویان بەباشی لەبەر دەخوێنی؟) گوتی: بەڵێ. فەرمووی: (دەبڕۆ ئەوا لەسەر ئەو قورئانەی کە لەبەرتە ئەم ژنەم کرد بەهی تۆ). لە گێڕانەوەیەکی تاجا: (ئەوا لەسەر ئەوە کە فێری ئەو قورئانەی بکەی، کە خۆت ئێستا لەبەرتە ئەم ژنەم مارەکرد لەتۆ). {تاج/٢، زنجیرە: ٣٤، ژمارە: ٢٠٩٩ + تاج/٢، زنجیرە: ٢٨، ژمارە: ٢٠٧٠}.

٦٤٠) باسی فەرمایشتی خودای گەورە: {تُرْجِي مَن تَشَاء مِنْهُنَّ } الآية (٣٦١٤ - ٣٦١٩)

باب: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {تُرْجِي مَن تَشَاء مِنْهُنَّ } الآية

٨٢١- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: كُنْتُ أَغَارُ عَلَى اللاَّتِى وَهَبْنَ أَنْفُسَهُنَّ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَقُولُ: وَتَهَبُ الْمَرْأَةُ نَفْسَهَا؟! فَلَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: (تُرْجِى مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِى إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ). قَالَتْ: قُلْتُ: وَاللَّهِ مَا أَرَى رَبَّكَ إِلاَّ يُسَارِعُ لَكَ فِى هَوَاكَ. {الحديث: ٣٦١٦، ٣٦١٧ = ٣٦١٢ فم. تجريد/٤، رقم: ١٦٨٠ = ٤٧٨٨، ٤٧٨٧، ٥١١٣. نسائى. نكاح: ٣١٩٩ تحفة الأشراف: ١٦٧٩٩}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: رقو قیزم لەو ژنانە دەبۆوە کە دەچوون خۆیان دەبەخشی بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەمگوت: خۆ ئافرەت دیاریو دەسەنەو شمەك نییە، چۆن خۆی دەبەخشێ؟! کاتێ ئەم ئایەتەیش هاتە خوارەوە: {تُرْجِي مَن تَشَاء مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاء وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ - أحزاب/ ٣٣/٥١}.

واتە: لەگەڵ ئەوەدا کەمن ئەم ژنانەم بۆ حەڵاڵ کردووی، وە ئێستا حەڵاڵو هاوسەرتن، تۆ خۆت سەرپشك بە، بە ئارەزووی خۆت لەگەڵیان هەڵسوکەوت بکەو، کامیان دوا دەخەیو درەنگ دەچیت بۆلای، گوناهت لەسەر نییە، وە کامیان بانگ دەکەیت بۆلای خۆتو لە نۆرە نووستنی شەوانەدا پێشی دەخەی بە ئارەزووی خۆتە، وە ئەو ژنەی کە کەنارت لێ گرتووە، وە لێی دوورکەوتوویتەوە، ئەگەر سەر لەنوێ ئاشتی کەیتەوە گوناهت ناگات).

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: (کە ئەم ئایەتە لەسەر ئەم شێوەیە هاتە خوارەوە بۆ پێغەمبەر، کە ئەوەی بۆی دابین کردبوو، کە بەکەیفی خۆی، شەوانە لەلای هاوسەرەکانی بمێنێتەوە، نەوەك بەپێی قەسەو نۆرە شەوی خۆیان، کاتێ ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە گوتم بە پێغەمبەر: وادەزانم، بەزەینم، خودا بە کەیفی دڵی تۆ دەجووڵێتەوەو بێ دڵیت ناکاو، زوو زوو هەوەسو ئارەزووت جێبەجێ دەکات!).

{بڕوانە: ئەم ژمارانە لە سوورەتی ئەحزاب، بەرگی چوارەم، لە (تاج الأصول في أحاديث الرسول) بە کوردی چاپی چوارەم، زنجیرە: ١٦، لاپەڕە: ٤١٦، ژمارە: ٤٠٤٨، ٤٠٤١، ٤٠٤٣، ٤٠٤٥، ٤٠٤٦، ٤٠٤٧، ٤٠٤٩، ٤٠٥٠، ٤٠٥٤ + تجرید/٤، لاپەڕە: ٤٧٣، ژمارە: ١٦٨١، ١٦٨٢، ١٦٨٣}.

٦٤١) ژن بەشوودان لەمانگی شەشەڵان (شَوَّال)دا (٣٤٦٨ - ٣٤٦٩)

باب: التزويج في شَوَّال

٨٢٢- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: تَزَوَّجَنِى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى شَوَّالٍ، وَبَنَى بِى فِى شَوَّالٍ، فَأَىُّ نِسَاءِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ أَحْظَى عِنْدَهُ مِنِّى؟ قَالَ: وَكَانَتْ عَائِشَةُ تَسْتَحِبُّ أَنْ تُدْخِلَ نِسَاءَهَا فِى شَوَّالٍ. {الحديث: ٣٤٦٨ = ٣٤٥٨ فم}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) بۆ ڕەوانەوەی ئەو بیروباوەڕە پووچەی سەردەمی نەزانی، گوایە ژنهێنانو ژن شووکردن، لەمانگی شەشەڵاندا ناباشەو بەدقوومە، عائیشە بۆ پووچکردنەوەی ئەم باوەڕە پووچە، فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەمانگی شەشەڵاندا منی مارەکردو، هەر لەمانگی شەشەڵانیشدا منی گواستەوە، جاپێم بڵێن ئایا ژنەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کامیان وەکوو من نازی هەبوو لەلای؟ جا لەبەرئەوە عائیشە پێی خۆش بوو کە ژنان لە کەسوکاری خۆی لەمانگی شەشەڵانا ببرێن بە بووکی!!). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٧، ژمارە: ٢٠٦٨ چ/٤}.

٦٤٢) باسی نانی شایی‌و شیرینی خواردنەوەو شتی تری لەم بابەتە (٣٤٨٨ - ٣٤٩٤)

باب: الوليمة في النِّكَاحِ

٨٢٣- عَنْ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ: مَا أَوْلَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَلَى امْرَأَةٍ مِنْ نِسَائِهِ أَكْثَرَ أَوْ أَفْضَلَ مِمَّا أَوْلَمَ عَلَى زَيْنَبَ، فَقَالَ ثَابِتٌ الْبُنَانِىُّ: بِمَا أَوْلَمَ؟ قَالَ أَطْعَمَهُمْ خُبْزًا وَلَحْمًا حَتَّى تَرَكُوهُ. {الحديث: ٣٤٩٠ = ٣٤٨٥ فم. تجرید/٥،

رقـــــم: ١٧٦٩ = ٥١٦٨، ٥١٦٧، ٥١٦٣، ٥١٦٦، ٤٧٩١، ٤٧٩٢، ٤٧٩٣، ٤٧٩٤، ٥١٥٤، ٥١٧٠، ٥١٧١، ٦٢٣٨، ٦٢٣٩، ٦٢٧١، ٧٤٢١}:

ئەنەس (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: نەم دیوە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بۆ کەسی تر لە ژنەکانی، نانی شایی وازۆرو واباش دروست بکا، وەك ئەو نانەی کە بۆشاییەکەی زەینەبی ژنی دروستی کردبوو. ثابیتی بەنانی فەرمووی: ئەی ئەنەس! نانی شاییەکەی زەینەب چی بوو؟ فەرمووی: تێری کردن لەنانو گۆشت تا پەڕیان لێی گرت). {تاج/٢، زنجیرە: ٤، ژمارە: ٢١٢٥}.

٨٢٤- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ: تَزَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَدَخَلَ بِأَهْلِهِ فَصَنَعَتْ أُمِّى أُمُّ سُلَيْمٍ حَيْسًا، فَجَعَلَتْهُ فِى تَوْرٍ فَقَالَتْ: يَا أَنَسُ اذْهَبْ بِهَذَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقُلْ: بَعَثَتْ بِهَذَا إِلَيْكَ أُمِّى وَهِىَ تُقْرِئُكَ السَّلاَمَ، وَتَقُولُ: إِنَّ هَذَا لَكَ مِنَّا قَلِيلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: فَذَهَبْتُ بِهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقُلْتُ: إِنَّ أُمِّى تُقْرِئُكَ السَّلاَمَ. وَتَقُولُ: إِنَّ هَذَا لَكَ مِنَّا قَلِيلٌ (يَا رَسُولَ اللَّهِ)! فَقَالَ: « ضَعْهُ » ثُمَّ قَالَ: اذْهَبْ فَادْعُ لِى فُلاَنًا وَفُلاَنًا وَفُلاَنًا وَمَنْ لَقِيتَ »، وَسَمَّى رِجَالاً، قَالَ: فَدَعَوْتُ مَنْ سَمَّى، وَمَنْ لَقِيتُ. قَالَ: قُلْتُ لأَنَسٍ: عَدَدَ كَمْ كَانُوا؟ قَالَ: زُهَاءَ ثَلاَثِمِائَةٍ، وَقَالَ لِى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « يَا أَنَسُ! هَاتِ التَّوْرَ »، قَالَ: فَدَخَلُوا حَتَّى امْتَلأَتِ الصُّفَّةُ وَالْحُجْرَةُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لِيَتَحَلَّقْ عَشَرَةٌ عَشَرَةٌ، وَلْيَأْكُلْ كُلُّ إِنْسَانٍ مِمَّا يَلِيهِ، قَالَ: فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، قَالَ: فَخَرَجَتْ طَائِفَةٌ، وَدَخَلَتْ طَائِفَةٌ حَتَّى أَكَلُوا كُلُّهُمْ، فَقَالَ لِى: يَا أَنَسُ ارْفَعْ، قَالَ: فَرَفَعْتُ، فَمَا أَدْرِى حِينَ وَضَعْتُ كَانَ أَكْثَرَ أَمْ حِينَ رَفَعْتُ؟ قَالَ: وَجَلَسَ طَوَائِفُ مِنْهُمْ يَتَحَدَّثُونَ فِى بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَرَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) جَالِسٌ، وَزَوْجَتُهُ مُوَلِّيَةٌ وَجْهَهَا إِلَى الْحَائِطِ، فَثَقُلُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَسَلَّمَ عَلَى نِسَائِهِ، ثُمَّ رَجَعَ فَلَمَّا رَأَوْا رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَدْ رَجَعَ ظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ ثَقُلُوا عَلَيْهِ، قَالَ: فَابْتَدَرُوا الْبَابَ، فَخَرَجُوا كُلُّهُمْ، وَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَتَّى أَرْخَى السِّتْرَ، وَدَخَلَ وَأَنَا جَالِسٌ فِى الْحُجْرَةِ، فَلَمْ

يَلْبَثْ إِلاَّ يَسِيرًا حَتَّى خَرَجَ عَلَيَّ وَأُنْزِلَتْ هَذِهِ الآيَةُ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَقَرَأَهُنَّ عَلَى النَّاسِ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلاَّ أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا، فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلاَ مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ، إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَن تَنكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِن بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمًا). قَالَ الْجَعْدُ: قَالَ أَنَسٌ: - أَنَا أَحْدَثُ النَّاسِ عَهْدًا بِهَذِهِ الآيَاتِ - وَحُجِبْنَ نِسَاءُ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٣٤٩٣ = ٣٤٨٨ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٢١ = ٥٤٦٦، ٤٧٩١، ٤٧٩٢، ٤٧٩٣، ٤٧٩٤، ٥١٥٤، ٥١٦٣، ٥١٦٦، ٥١٦٨، ٥١٧٠، ٥١٧١، ٥٤٦٦، ٦٢٣٨، ٦٢٢٨، ٦٢٢٦، ٦٢٧١، ٧٤٢١}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەمەدینە زەینەبەی هێنا، جا شەوی زاوایی، بۆ بەیانی، ئوم سولەیمی دایکم، دۆو کەشکو ڕۆنی بەخورماو قاوتەوە دروست کردو کردیە قازانگێکەوەو فەرمووی: پێم: ئەی ئەنەس! ئەم خواردەمەنییە بەرە بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وە پێی بڵێ: ئەم چێشتە دایکم ناردوویەتی بۆ تۆ، دایکم عەرزی سڵاوی هەبوو، عەرزی دەکردی: ئەمە لە ئێمەوە بۆ تۆ کەمە. منیش هەڵیم گرتو بردم بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وە عەرزیم کرد: دایکم عەرزی سڵاوی هەبوو لە خزمەتتا، عەرزیشی دەکردی: کە ئەمە لە ئێمەوە بۆ تۆ کەمە، دەبێ عوزرمان قەبووڵ بکەی! پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەوێدا داینێ) کە دامنا فەرمووی: (دە بڕۆ ئەو سێ کەسەم بۆ بانگ بکە) کە ناوی هێنان، وە فەرمووشی: (بەکێی تریش گەیشتی خوڵکیان بکە بۆ نانخواردنی شایی زەینەب).

ئەنەس فەرمووی: ئەوانەی کە پێغەمبەر ناوی هێنانو ئەوانەی کە پێیان گەیشتم بانگم کردنو خوڵکم کردن بۆ نانخواردن دەفەرموێ: عەرزی ئەنەسم کرد: ژمارەیان چەند کەس دەبوو؟ فەرمووی: سێ سەد کەسێ دەبوون. پێغەمبەر (درودی

خودای لەسەر بێ) بەمنی فەرموو: (ئەی ئەنەس! مەنجەڵەکە بێنە). منیش مەنجەڵەکەم هێنا بۆی، جا پیاوەکان هاتنە ژوورەوە هەتا هەیوانەکەو ماڵەکە پڕبوون، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێیان: دە کەس دە کەس ئەڵقە ببەستن، با هەرکەسەیشتان لەبەردەم خۆیەوە بخوات).

ئیتر تاقم تاقم بەرودوا دەهاتنو نانیان دەخوارد تا تێردەبوون، ئەنجا ئەوان دەردەچوونو تاقمێ تر دەهاتن، هەتا هەموویان نانیان خواردو تێر بوون. ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەمنی فەرموو: (ئەی ئەنەس! نانەکە بەزیادکەو مەنجەڵەکە لابەرە). فەرمووی: منیش وامکردو مەنجەڵەکەم لابرد، ئەوەی جێگەی سەرنج بوو، رووداوی ئەم موعجیزەیە بوو: نانە کەمەکە پیتو فەڕێکی وای تێ کەوت، نەمزانی کە لەپێشا هێنام زیاتر بوو، یا ئەوکاتەی کە بەزیادم کردو لام برد؟!

فەرمووی: جا کاتێ خەڵکەکە لەپاش نانخواردن بلاوەیان لێکرد، چەند پیاوێ لەخزمەتی پێغەمبەردا، (درودی خودای لەسەر بێ) مانەوەو، لەخزمەتیدا، لە ماڵەکەی خۆیدا دانیشتنو نەڕۆیشتن، زەینەبەی هاوسەریشی کە بووك بوو، لەوێو دانیشتبوو، رووی کردبووە دیوارەکە، جا بەرە بەرە دانیشتنەکەیان پێغەمبەری سەخڵەت کرد، لەبەرئەوە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەڵساو دەرچوو کۆڕەکەی چۆڵکرد، وە تەشریفی برد سلاوی لە هاوسەرەکانی تری کرد، ئەوجا گەڕایەوە، جا پیاوەکان کە چاویان بە پێغەمبەر کەوت وا گەڕایەوە ئەوانیش هێشتا هەر دانیشتوون، هەستیان کرد کە بەم دانیشتنە ناوەختەیان پێغەمبەریان سەخڵەت کردووە، جا پەلاماری دەرگاکەیان داو هەموویان رۆیشتن، ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هاتە ژوورەوەو پەردەی لەنێوانی منو خۆیدا دادایەوە، وەمن لەناو ماڵەکەدا دانیشتبووم، زۆری نەخایاند کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە هۆدەکەی خۆی دەرچوو هات بۆلای من، وە ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەرچوو بۆناو یارانیو ئایەتەکەی بەسەریاندا خوێندەوە، کە دەفەرموێ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَن تَنكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِن بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمًا — ٥٣/٣٣ - سورة الأحزاب}.

واتە: ئەی کەسانێ کە باوەڕتان هێناوە بەخوداو بە پێغەمبەری خودا! خودسەر خۆتان مەکەن بەناو ماڵەکانی پێغەمبەردا، مەگەر کاتێ کە ڕێگەتان پێ بدرێ بۆ نانخواردنو شتی وا، لەم حاڵەشدا، کاتێ بچن کە نانەکە پێگەیشتبێ، نەوەك لەپێشا بچن لەوێ چاوەنواڕ بکەن تانان پێدەگا، جا کاتێ خوڵك کران بڕۆن، کاتێ نانتان خوارد بلاوەی لێ بکەن، وە لەوێ کۆڕی قسەی لێ دامەبەستنو زۆر مەمێننەوە، چونکە شتی وا ئازاری پێغەمبەر دەدا، پێغەمبەریش شەرمتان لێ دەکا، بۆیە قسە ناکا، بەڵام خودا لەشتی حەق شەرم ناکا، وە هەرکاتێ داوای شتێ دەکەن لە هاوسەرەکانی پێغەمبەر لەپشتی پەردەوە داوایان لێ بکەن، چونکە بەو شێوەیە باشترە بۆ دڵپاکی ئێوەیشو بۆ ئەوانیش، نابێ ئێوە ئازاری پێغەمبەر بدەن، یا ببن بەمایەی ئازار بۆی، هەروەك نابێ لەپاش خۆی ژنەکانی مارە بکەنەوە بۆ خۆتان، هەرگیز شتی وا نابێ، شتی وا ئەگەر بیکەن بەتاوانێکی گەورە دادەنرێ لەلای خودا. {تاج/٢، زنجیرە: ٤٠، ژمارە: ٢١٢٦}.

روونکردنەوە:

زەینەبی کچی جەحش، هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو هاوسەرەکانی بێ). دایکی ناوی ئومەیەی کچی عەبدول موتەلیبی کوڕی هاشیمە، کەواتە: زەینەب پووزرای پێغەمبەرە، لەپێش دا ژنی زەیدی کوڕی حاریثە بوو، کە زەید لەپێشدا زڕکوڕی پێغەمبەر بوو، کە زەید تەڵاقی دا شوویکرد بە پێغەمبەر ناوی (بڕة) بوو، پێغەمبەر ناوی نا زەینەب، لەساڵی پێنجی کۆچیدا شووی کرد بە پێغەمبەر، تەمەنی زەینەب ئەوکاتە سیی و

پێنج ساڵ بوو، ژنێکی خواناسی خوا پەرستی زۆر باش بوو، شەو نوێژی زۆری دەکرد، رۆژووی سوننەتی زۆری دەگرت، خێرکەرێکی گەورە بوو، ژنێکی دەست رەنگین بوو، کەوڵی خۆش دەکرد، مەشکەو کوندەی دەدووریو دەیفرۆشتو پارەکەی دەکرد بەخێر، وە دەیدا بەهەژاران، جارێ زەینەب بە سەفییەی هاوسەری پێغەمبەر دەڵێ: کچە جوو، لەسەرئەوە دەوری سێ مانگ پێغەمبەر دەنگی لێ دابڕی، زەینەب کەمێ کورتەباڵا بوو، یەکەم ژنی پێغەمبەر بوو، کە لەدوا مردنی پێغەمبەر دەمرێ، کۆمەڵێ فەرموودەی لە پێغەمبەرەوە دەگێڕێتەوە، ئەم زاتانە فەرموودەکانی ئەویان گێڕاوەتەوە: موحەممەدی کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی جەحش، کە برازای بووە، هەروەها ئوم حەبیبەی کچی ئەبو سوفیانو زەینەبی کچی ئەبو سەلەمە، لە بوخاریدا دوو فەرموودەی هەیە، زەینەب کفنێکی بۆ خۆی ئامادە کردبوو، کاتێ کەوتە گیانەڵا گوتی: خۆم کفنێکم بۆ خۆم ئامادە کردووە، عومەریش کفنێکم بۆ دەنێرێ، لە یەکێکیانا بمنێژنو ئەوی تریان بکەن بەخێر!! ئەگەر دەتوانن کراسەکەی بەریشم بکەن بەخێر!!

داستانی شووکردنەکەی بە پێغەمبەر، وا لە سوورەتی ئەحزابا بە دوورو درێژی، لە تەمەنی پەنجا ساڵیدا، لەساڵی بیستی کۆچیدا، لەسەردەمی جێنشینی عومەردا کۆچی دوایی کرد، کە لەو ساڵەدا میسر ئازادکرا، بۆ زێدە زانیاری تر، سەبارەت بە ژیانی خاتوو زەینەب، بڕوانە ئەم شوێنانە: {فەرموودەی ژمارە: ١١٢١ مختصر صحيح البخاری، بەکوردی، بەرگی سێیەم، لاپەڕە: ٢٠٩ = ٢٦٦١ فتح الباری + فەرموودەی/٣، بەرگی/١، لاپەڕە: ١٢ + ژمارە: ٩٤ بەرگی/١، لاپەڕە: ١١٨ + ژمارە: ١٥٤ بەرگی/١، لاپەڕە: ١٧٠ + ژمارە: ٣٥٩ بەرگی/١، لاپەڕە: ٣٥٦ + ژمارە: ٦١٤ بەرگی دووەم لاپەڕە: ٣٩ + ژمارە: ٩٣١ بەرگی/٢، لاپەڕە: ٣٠٨ + ژمارە: ٩٣٥، بەرگی/٣، لاپەڕە: ١٠ + ژمارە: ١٤٩٨ بەرگی/٤، لاپەڕە: ١٨٤ + ژمارە: ١٤٩٩ بەرگی/٤، لاپەڕە: ١٨٥ + تاج/٣، زنجیرە: ٤٠، ژمارە: ٣٤٤٣ + زنجیرە: ٣٥ + زنجیرە: ٣٦ + زنجیرە: ٣٧ + زنجیرە: ٣٨ + زنجیرە: ٤١ لە ژمارە: ٣٤٢٥ هەتا ٣٤٤٤. چاپی چوارەم}.

٦٤٣) وەڵامدانەوەی خوڵکی زەماوەند (٣٤٩٥ - ٣٥١١)

باب: فِي إِجَابَةِ الدَّعْوَةِ فِي النكاحِ

٨٢٥- عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما) كَانَ يَقُولُ عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): « إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُجِبْ عُرْسًا كَانَ أَوْ نَحْوَهُ ». {الحديث: ٣٤٩٩ = ٣٤٩٤ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٧١ = ٥١٧٣، ٥١٧٩ فتح البارى. أبو داود. أطعمة: ٣٧٣٨ تحفة الأشراف: ٧٥٣٧}:

نافيع (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) گەلێ جار دەیفەرموو: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (کاتێ کەسێکتان موسوڵمانێ، کە برای ئایینییەتی، بانگی کرد بۆسەر بۆنەیێ، وەك زەماوەندو شتی وا بابچێت بەدەنگیەوەو خوڵکەکەی قەبووڵ بکا). {تاج/٢، زنجیرە: ٤٠، ژمارە: ٢١٢٢}.

٨٢٦- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِذَا دُعِىَ أَحَدُكُمْ فَلْيُجِبْ، فَإِنْ كَانَ صَائِمًا فَلْيُصَلِّ، وَإِنْ كَانَ مُفْطِرًا فَلْيَطْعَمْ ». {الحديث: ٣٥٠٦ = ٣٥٠١ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەگەر یەکێکتان خوڵك کران بۆسەر نانخواردنو شتی وا بابچێ، جا ئەگەر بەڕۆژوو بوو، مەرج نییە کە ڕۆژووەکەی بشکێنێ، بەڵکوو نزای باشیان بۆبکا بەسە، ئەگەر بەڕۆژوو نەبوو ئەوا با خۆراك بخوا، یا خواردنەوەی حەڵاڵ بخواتەوە).

٨٢٧- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه)، أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ، يُمْنَعُهَا مَنْ يَأْتِيهَا، وَيُدْعَى إِلَيْهَا مَنْ يَأْبَاهَا، وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ، فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ ». {الحديث: ٣٥١١ = ٣٥٠٥ فم. بخارى. نكاح: ٥١٧٦ (٥١٧٧). أبو داود. أطعمة: ٣٧٤٢}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بەدترین نان نانی شایی‌و شیرینییە، کە بووە بەباو ئەوەی کەخۆی دەیەوێ بچێ بۆی ڕێگەی نادەن، وەك هەژاران، ئەوەی کەخۆی دەعیەی نایبا

خولکی دەکەن بۆسەری! ئەو کەسەشی خولك بکرێو نەچێ، ئەوە لەخوداو لە پێغەمبەری خودا یاخی دەبێ). {تاج/٢، زنجیرە: ٣٩، ژمارە: ٢١١٦ چ/٤}.

٦٤٤) گوتەی کاتی سەرجێیی (٣٥١٩ - ٣٥٢٠)
بَابٌ: مَا يَقُولُ عِنْدَ الجِمَاعِ

٨٢٨- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيَ أَهْلَهُ، قَالَ: بِاسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، فَإِنَّهُ إِنْ يُقَدَّرْ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْطَانٌ أَبَدًا ». {الحديث: ٣٥١٩ = ٣٥١٤ فم، تجريد/٥، رقم: ١٧٦٨ = ٥١٦٥، ١٤١، ٣٢٧١، ٣٢٨٣، ٦٣٨٨، ٧٣٩٦. أبو داود. نكاح: ٢١٦١. ترمذى. نكاح: ١٠٩٢}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (کاتێ یەکێ لەئێوە دەیەوێ بڕواتە لای خێزانی خۆی، ئەگەر لەوکاتەدا بڵێ: بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا: بەناوی خودا، ئەی خوایە! شەیتانمان لەکۆڵ بکەرەوەو شەیتان دوور بخەرەوە لەم رۆژیی خۆتە کەداوتە پێمان).

ئەوجا فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (هەرکەسەتان لەوکاتەدا لەکاتی دەستپێکردندا ئاوا بڵێ، ئەگەر لەوجارەدا منداڵ لەچارەیان نووسرابێ، هەرگیز شەیتان زیانی بۆی نابێ). {تاج/٢، زنجیرە: ٤٣، ژمارە: ٢١٣٠}.

روونکردنەوە:

١.لە فەتحولباریدا دەفەرموێ: (پرسیارکراوە لە ئیمامی بوخاری (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ): ئەگەر کەسێ عەرەبی بەجوانی نەزانێ، دەتوانێ ئەم نزایە بە فارسی بڵێ؟ دەفەرموێ: بەڵێ). منیش دەڵێم: ئەمە بۆ هەموو دوعایەك هەروایە. (وەرگێڕ)

٢. کاتێ گوتنی ئەم نزایە سوننەتە کە دروستبوونەکە رەوابێ، تەنانەت ئەگەر نائومێدیش بن لەمنالبوون ئەم نزایە سوننەتە، چونکە رزق گشتی ترە (ئەعەمترە) لە منال.

٣. گوتنی ئەم نزایە بۆ ژنەکەیش لەهەمان کاتا سوننەتە.

٤.لە (غاية المأمول – شرح التاج الجامع للأصول) لەسەر باسی دەستووری سەرجێیی (آداب الوقاع)دا دەفەرموێ: ئەمانە دەستووری شەرعی سەرجێیین:

١.اعوذ بالله کردنو پەناگرتن بەخوا لەشەڕی شەیتان.

٢. بیسمیللا کردن لەپێش دروستبووندا.

٣. خۆداپۆشینو لەجێگەی دوور لەبەرچاوی خەڵك.

٤.نەزاکەت لەگەڵ ژنەکەو مۆڵەتدانی تا ئەویش کاری خۆی ئەنجام دەدا، بەتایبەتی ئەگەر پیاوەکە زووتر رەحەت ببێ.

٥. یاریو دەسبازی سازاو لەگەڵ دۆخەکەدا، بۆ بەردەوامی خۆشەویستی لەنێوانیانا.

٦. پارێز لەچوونە لا بەکۆم، یا لەکاتی بێنوێژیدا.

٧. قسەکردن لەکاتی جووتبووندا نا پەسەندە، مەگەر پەیوەندی بە دروستبوونەکەوە هەبێ، یا لەبەر ناچاری بێ.

٨. دەستکردنە ملو ماچکردنو مەمك گرتنو دەرپێ داکەندنو شتی وا هەمووی کاری پەسەندو داواکراوە.

٩. هەموو کارو گوتەیێ، کە لەم کاتەدا ببێ بەهۆی بەردەوامیی خۆشەویستیو لەززەتی حەڵاڵ، گوتنو کردنی پەسەندە، چ لەلایەنی پیاوەکەوە، چ لەلایەنی ژنەکەوە.

١٠. گەڵ جار ژنەکە قسەی خۆشو کاری ئارەزوو بزوێن، لەگەڵ مێردەکەی دەکا، یا بەپێچەوانەوە، ئەوە نهێنی نێوانی خۆیانە، بلاوکردنەوەی ئەو رازو نهێنییە دوو بەدوواییە نادروستە.

٦٤٥) فەرمایشتی خودای گەورە: {نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ} (٣٥٢١ - ٣٥٢٣)

بابٌ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ}

٨٢٩- عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ سَمِعَ جَابِرًا (رضى الله عنه) يَقُولُ: كَانَتِ الْيَهُودُ تَقُولُ: إِذَا أَتَى الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ مِنْ دُبُرِهَا فِي قُبُلِهَا كَانَ الْوَلَدُ أَحْوَلَ: فَنَزَلَتْ: (نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ) {الحديث: ٣٥٢١ = ٣٥١٦ فم. بخارى. تفسير: ٤٥٢٧، ٤٥٢٨}:

ئیبنولونکەدیر دەفەرموێ: بیستم لەجابیر (ڕەزای خودای لێ بێ) دەیفەرموو: جوولەکەکان دەیانوت: ئەگەر پیاو لەلای پشتەوە بچێتە لای ژنی خۆی بەپێشی، ئەوە منالەکەی خێل دەبێ، جابۆ پووچکردنەوەی ئەم بیرو باوەڕە چەوتە. ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: {نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُواْ حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ – بەقەرة/٢/٢٢٣}:

واتە: ژنەکانتان کێڵگەن بۆ ئێوە، وەکوو زەوییەکەی لەبار بۆ تۆم تیاوەشاندن، دەی کێڵگەی خۆتان بکێڵن هەرچۆن دەتانەوێ، لەلاوە، یا لەپێشەوە، یا لەلای پشتەوە، بەمەرجێ بەپێش بێ، نەوەك بەکۆم). {تاج/٢، زنجیرە: ٤٣، ژمارە: ٢١٣٢ چ/٤}.

٦٤٦) ئەگەر ژن بەبێ هۆیەکی ڕەوا، خۆی نەدا بەدەستەوە بۆ ئیشی سەرجێیی (٣٥٢٤ - ٣٥٢٦)

باب: فِي الْمَرْأَةِ مِنْ فِرَاشِ زَوْجِهَا

٨٣٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ، فَلَمْ تَأْتِهِ فَبَاتَ غَضْبَانَ عَلَيْهَا، لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ ». {الحديث: ٣٥٢٤ = ٣٥٢٢ فم. تجريد/٣، رقم: ١٣٠٧ = ٣٢٣٧، ٥١٩٤ فتح. تحفة الأشراف: ١٢٨٩٧}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (کاتێ پیاو داوای سەرجێیی لەژنەکەی بکا، وە ژنەکەی بەبێ مەهانەیەکی ڕەوا ملی پێی نەدا، وە پیاوەکە لەسەرئەوە، ئەو شەوە لێی عاجزو نیگەران بوو، ئەو شەوە تا

بەیانی فریشتەکان لەعنەتو نەفرەت لەوژنە دەکەن). {تاج/٢، زنجیرە: ٤٦، ژمارە: ٢١٥٢}.

٦٤٧) درکاندنی رازو نهێنی ژن (٣٥٢٧ - ٣٥٢٨)
بَابٌ: فِي نَشْرِ سِرِّ الْمَرْأَةِ

٨٣١- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّ مِنْ أَشَرِّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلَ يُفْضِي إِلَى امْرَأَتِهِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا ». {الحديث: ٣٥٢٧ = ٣٥٢٤فم}:

ئەبو سەعیدی خودری (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ڕۆژی دوارۆژ لەلای خودا، کەس وەك ئەو پیاوە جێگەی خراپ نییە، کە لەگەڵ ژنەکەیدا سەردەکەن بەیەکداو، لەسەرجێ باسی سەرجێییو شتی وادەکەن، کەچی دەچێ ئەو باسو خواسە بۆ خەڵکی تر دەگێڕێتەوەو رازو نهێنی ژنەکەی پەخشو بڵاودەکاتەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ٤٣، ژمارە: ٢١٤٢}.

٦٤٨) ئەو بەندەیەی پەردەی خودای خۆی لەسەر خۆی هەڵ دەداتەوە.(٧٤١٠)

٨٣٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « كُلُّ أُمَّتِي مُعَافَاةٌ إِلاَّ الْمُجَاهِرِينَ، وَإِنَّ مِنَ الإِجْهَارِ أَنْ يَعْمَلَ الْعَبْدُ بِاللَّيْلِ عَمَلاً، ثُمَّ يُصْبِحُ قَدْ سَتَرَهُ رَبُّهُ عزَّ وَجَلَّ فَيَقُولُ: يَا فُلاَنُ قَدْ عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا، وَقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ، فَيَبِيتُ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ، وَيُصْبِحُ يَكْشِفُ سِتْرَ اللَّهِ عَنْهُ ». {الحديث: ٧٤١٠ = ٧٤٤٥ فم. تجريد/٥، رقم: ١٩٤٤ = ٦٠٦٩. تحفة الأشراف: ١٢٩١١}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بیستم لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (ئۆمەتی من هەموویان بەرعەفوو لێبوردنی خودا دەکەون، مەگەر ئەوانەیان کە سڕی خۆیان هەڵ دەماڵن، وەك ئەوە کابرایەك لەشەودا، یا بەندەیێ بەشەو، کارێکی ناشیرین دەکا، وە خودا بۆی دەپۆشێ، کەچی کابرا بۆ بەیانی دەچێ تاوانی خۆی ئاشکرا دەکاو، دەیگێڕێتەوە بۆ ئەمو ئەوو دەڵێ: ئەی فیسار! من دوێ

شەو، ئیشێکی واوام کرد، لەگەڵ فلان‌و ئەو فلانا، ئارەقمان خواردەوە، یا قومارمان کرد مەسەلا!!

تەماشاکەن ئەو کابرایە خودا بەشەو پەردەی بۆدەکاو بە پەردەی رەحمەتی خۆی، گوناهەو نەنگی بۆ دەپۆشێ، کەچی ئەو بەندەیە، ئەوەندە بێ باك‌و بێ ئاگایە، دەچێ بەرۆژ پەردەی خودا، لەسەر نەنگ‌و شورەیی خۆی هەڵ دەداتەوە. (ریاچ/١، لاپەڕە: ٢١٥، زنجیرە: ٢٨، ژمارە: ٢٤١- ش = متفق علیه).

٦٤٩) ئاگربڕو پێشگیری لە سکبوون. (٣٥٢٩ - ٣٥٤٦)

٨٣٣- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه) قَالَ: ذُكِرَ الْعَزْلُ عِنْدَ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: وَمَا ذَاكُمْ؟ قَالُوا: الرَّجُلُ تَكُونُ لَهُ الْمَرْأَةُ تُرْضِعُ، فَيُصِيبُ مِنْهَا وَيَكْرَهُ أَنْ تَحْمِلَ مِنْهُ، وَالرَّجُلُ تَكُونُ لَهُ الأَمَةُ. فَيُصِيبُ مِنْهَا، وَيَكْرَهُ أَنْ تَحْمِلَ مِنْهُ، قَالَ: « فَلاَ عَلَيْكُمْ أَنْ لاَ تَفْعَلُوا ذَاكُمْ، فَإِنَّمَا هُوَ الْقَدَرُ ». قَالَ ابْنُ عَوْنٍ: فَحَدَّثْتُ بِهِ الْحَسَنَ فَقَالَ: وَاللَّهِ لَكَأَنَّ هَذَا زَجْرٌ. {الحديث: ٣٥٣٥ = ٣٥٣١ فم}:

ئەبو سەعیدی خودری (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەخزمەت پێغەمبەردا باسی خۆکێشانەوە (عەزل) کرا، فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): مەبەستتان لەخۆکێشانەوە چییە؟ گوتیان: پیاو هەیە ژنەکەی شیردەدا بەمناڵ‌و ژنەکەی مناڵبەبەرە، لەبەرئەوە کەکاتێ دەچێتەلای، هەتا ژنەکەی شفتەژێ نەکاو نەبێ بەسك، خۆی دەکێشێتە دواوەو تۆماوەکە لە دەرەوەی مناڵدان دەرێژێ، جاری واهەیە مێرد لەگەڵ هاوسەریدا وادەکا، جاری وایش هەیە ئاغا (سێد) لەگەڵ کەنیزەك (ئەمەتە)ی خۆیدا وادەکا، چونکە ئەگەر ببێ بەمنداڵ، ئیتر کەنیزەکەکەی بۆنافرۆشرێ؟

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (قەیناکەن ئەگەر وانەکەن! چونکە ئەوەی لەم کارەدا، کاریگەریی تەواوی هەیە، لە بوون‌و لەنەبوونی منالا، چارەنووسی خوداییە، نەك تۆماوی پیاو!!).

ئیبنو عەون (کە کەسی سێیەمە لە پیاوانی رشتەی ئەم فەرموودەیە، لەپاش ئیمامی موسلیم) دەفەرموێ: ئەم فەرموودەیەم باس کرد بۆ حەسەنی بەصری فەرمووی: بەخودا پێ دەچێ ئەم فەرمایشتەی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بۆ سەرزەنیشت بێ لەکردنی ئەم کارە!

روونکردنەوە:

حەسەنی بەصری زانایەکی زۆر ناودارو ناسراوە، تابیعییە، زۆر لە هاوەڵانی پێغەمبەری دیوە، وەك عەلیو طەلحەو عائیشە، ناسراوە بە (حەسەنی بەصری) چونکە لە بەصرە نیشتەجێ بوو، لەپێش مەرگی ئیمامی عومەردا، بەدوو ساڵ لەدایك بووە، پیاوێکی رەوانبێژی قسە نەستەقی قسەزان بوو، کە باسی رۆژی دوایی دەکرد، لەتۆ وایە شتەکان بەچاو دەبینێو باسیان دەکا، زانایەکی شەرعزانی گەورە بوو، رەبیعی کوڕی ئەنەس دەفەرموێ: دە ساڵ، رەنگبێ پتریش، بە گەرمی هاموشۆی کۆڕی زانستی حەسەنی بەصریم دەکرد، رۆژ نەبوو کەشتێکی نوێی لێ نەبیستم!! ئەبو جەعفەر، واتە: ئەلباقیر، دەفەرموێ: (فەرمایشتی حەسەن رێك لە فەرمایشتی پێغەمبەران دەکا).

موحەممەدی کوڕی ئەسعەد دەفەرموێ: (حەسەن کەسایەتییەکی مەوسووعەیی بوو، زانا بوو، شەرعزان بوو، متمانە بوو، خواپەرستێکی سۆفیلکە بوو، زۆر زانا بوو، قسە رەوانو جوان خاسو قۆز بوو. عەبدوڵلای کوڕی دەفەرموێ: باوکم کە مەرگ بوو بە میوانی تەمەنی لە دەوری هەشتاو هەشت ساڵیدا بوو، دوو حەجی کردووە.

٨٣٤- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: إِنَّ عِنْدِي جَارِيَةً لِي، وَأَنَا أَعْزِلُ عَنْهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّ ذَلِكَ لَنْ يَمْنَعَ شَيْئًا أَرَادَهُ اللَّهُ ». قَالَ فَجَاءَ الرَّجُلُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْجَارِيَةَ الَّتِي كُنْتُ ذَكَرْتُهَا لَكَ حَمَلَتْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ ». {الحديث: ٣٥٤٢ = ٣٥٣٨ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: پیاوێ پرسیاری کرد لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد: من کەنیزێکم هەیە، کە دەڕۆمە لای خۆم دەکێشمەوە تا تۆماوەکە نەگاتە جێی خۆی و نەبێ بە منداڵ. فەرمووی پێی (درودی خودای لەسەر بێ): (ئەو شتەی خواستی خوای لەسەر بێ، بەشتی وا رەت نابێتەوە). فەرمووی: جا لەپاش ماوەیێ، پیاوەکە هاتەوە گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! کەنیزەکەکەم سکی پڕە. پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (من پێغەمبەرو بەندەی خودام، لەخۆمەوە شت نالێم، لەبەرئەوە قسەی من هەمیشە راستە). {تاج/٢، زنجیرە: ٤٣، ژمارە: ٢١٣٩}.

٦٥٠) چوونە لای ژنی منداڵبەبەر (٣٥٤٩ - ٣٥٥٢)

باب: فِي الغِيلَةِ

٨٣٥- عَنْ جُدَامَةَ بِنْتِ وَهْبٍ أُخْتِ عُكَّاشَةَ (رضى الله عنهما) قَالَتْ: حَضَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى أُنَاسٍ وَهُوَ يَقُولُ: « لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَنْهَى عَنِ الْغِيلَةِ فَنَظَرْتُ فِى الرُّومِ وَفَارِسَ، فَإِذَا هُمْ يُغِيلُونَ أَوْلاَدَهُمْ، فَلاَ يَضُرُّ أَوْلاَدَهُمْ ذَلِكَ شَيْئًا ». ثُمَّ سَأَلُوهُ عَنِ الْعَزْلِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « ذَلِكَ الْوَأْدُ الْخَفِىُّ ». {الحديث: ٣٥٤٩ = ٣٥٤٦ فم}:

جودامەی کچی وەهبی (ئەلئەسرییە، خوشکی عوککاشەی کوڕی میحصەنی مەشهوور) (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: بە دیارەوە بووم، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەناو کۆمەڵێکا بوو، دەیفەرموو: (نیازم هەبوو کە ڕێگەی شفتەژێ نەدەم. واتە: ڕێگە نەدەم کە بچنە لای ژنی منداڵ بەبەر. بەڵام کە تەماشا دەکەم ڕۆمەکان و فارسەکان شتی وەها دەکەن و لەگەڵ ئەوەیشا زیان بەساوا شیرە خۆرەکانیان ناگا، لەبەرئەوە منیش ئەمەم قەدەغە نەکرد). لەپاشا لەبارەی عەزلەوە پرسیاریان لێ کرد (واتە: پێشگیری کردن لە دروستبوونی کۆرپەلە، لەکاتی جووتبووندا) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوە زیندە بەچاڵکردنی پەنامەکییە).

روونکردنەوە:

١.بڕوانە: ژینامەی وەکاشە، لەبەرگی پێنجەمی تەجریدی بوخاری، ژمارە: ١٨٧٦.

٢. جودامەی خوشکی وەکاشە، هاوەڵی پێغەمبەرە، لە مەککە ئیسلام بوو، پەیمانی بەست لەگەڵ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ژنی ئونەیسی کوڕی قەتادە بوو، لەگەڵ خزمانی خۆیدا، لەمەکە وە کۆچی کرد بۆ مەدینە، عائیشە فەرموودەی لێوە گێڕاوەتەوە.

٦٥١) سەرجێیی لەگەڵ ژنە تاڵانی دووگیان (٣٥٤٧ - ٣٥٤٨)

بَابٌ: وَطْئُ الحُبَالَى مِنَ السَّبْيِ

٨٣٦- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): أَنَّهُ أَتَى بِامْرَأَةٍ مُجِحٍّ عَلَى بَابِ فُسْطَاطٍ، فَقَالَ: « لَعَلَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُلِمَّ بِهَا ». فَقَالُوا: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَلْعَنَهُ لَعْنًا يَدْخُلُ مَعَهُ قَبْرَهُ، كَيْفَ يُوَرِّثُهُ وَهُوَ لاَ يَحِلُّ لَهُ؟! كَيْفَ يَسْتَخْدِمُهُ وَهُوَ لاَ يَحِلُّ لَهُ؟! ». {الحديث: ٣٥٤٧ = ٣٥٤٣ فم}:

ئەبو دەرداء (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لەغەزایەکا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەبەردەرگای ڕەشماڵێکەوە تێپەڕی، ژنێکی تازە دیلکراوی سك پڕی دی، کەپێو مانگی خۆی بوو، فەرمووی: (ڕەنگە خاوەنە نوێکەی چووبێتە لای لەسەر ئەم حاڵە؟) گوتیان: بەڵێ، فەرمووی: (خەریکبووم لەعنەتو نەفرینێکی وای لێ بکەم، کە پێیەوە بلکێو لەگەڵیا بچێتە ناو گۆڕەکەیەوە، ئەوە چۆن دەبێ، ئەگەر دەیکا بەمنالی میراتبەری خۆی دروست نییە، چونکە وادیارە کە ئەم سکە لەو نییەو لەپیاوی پێشووە، خۆ ئەگەر دەشیکا بە بەندەو نۆکەری خۆی دیسان هەر دروست نییە، چونکە هەڵدەگرێو ڕێی تێ دەچێ کە ئەم ژنە تا شەش مانگی تریش ئەم سکە دانەنێ، لەم حاڵەدا ڕێی تێ دەچێ کە لەخۆی بێ، کەواتە دەبوو، بۆئەوەی کە تۆشی یەکێ لەم دوو بێ شەرعییە نەبێ، چاوەڕوانیی بکردایە تا کاتی پاکەوە بوونی منالدان، ئەویش لەکاتی وادا بەدانانی سکەکەیەتی).

٨٣٧- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رضى الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَوْمَ حُنَيْنٍ بَعَثَ جَيْشًا إِلَى أَوْطَاسٍ فَلَقُوا عَدُوًّا فَقَاتَلُوهُمْ، فَظَهَرُوا عَلَيْهِمْ، وَأَصَابُوا لَهُمْ سَبَايَا، فَكَأَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) تَحَرَّجُوا مِنْ غِشْيَانِهِنَّ، مِنْ أَجْلِ أَزْوَاجِهِنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِى ذَلِكَ: (وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلاَّ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ) أَىْ فَهُنَّ لَكُمْ حَلاَلٌ إِذَا انْقَضَتْ عِدَّتُهُنَّ. {الحديث: ٣٥٩٣ = ٣٥٨٩فم}:

ئەبو سەعیدی خودری (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە ڕۆژی جەنگی حونەیندا، لەشکرێکی نارد بۆ دۆڵی ئەوتاس، لەگەڵ دوژمنا لە هۆزی بەنی هەزازین بەرەنگاری یەکتر بوون، بوو بەشەڕو کوشتار، لە ئەنجاما، لەشکری موسوڵمانان سەرکەوتن بەسەریانا، ژنانی ئەوانیان بەتاڵانی گرت، وەك بڵێی کەسانێ لە هاوەڵانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پارێزیان دەکرد لەچوونە لای ئەو ژنە تاڵانییانەو شتی وایان بەگوناه دادەنا، گوایە ژنی مێرددارنو چوونە لای ژنی مێرددارىش نادروستە، مەگەر بۆ مێردەکانیان، جا ئەم ئایەتە، سەبارەت بە بڕیاری ئەم بابەتە هاتە خوارەوە: {وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلاَّ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ – نساء/٤/٢٤}. واتە: ژنی مێرددار حەرامە بۆ غەیری میردەکەی، بەڵام ئەگەر ژنی مێرددار، مێردەکەیان بێ بڕوا بوو، وە لەجەنگا بەتاڵانی گیران، ئیتر مارە بڕینەکەیان هەڵ دەوەشێتەوە، لەپاش پاکەوە بوونی منداڵدانیان کە پێی دەگوترێ إستبراو الرَّحِم، دروستە ئاغا نوێکەی بچێتە لای. {تاج/٢، زنجیرە: ٤٥، ژمارە: ٢١٤٧}.

٦٥٢) نۆرە شەوانە (قەسم) لەنێوانی هاوسەراندا (٣٦١٣)
باب: فِي الْقَسْمِ بَيْنَ النِّسَاءِ

٨٣٨- عَنْ أَنَسٍ (رضى الله عنه) قَالَ: كَانَ لِلنَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) تِسْعُ نِسْوَةٍ، فَكَانَ إِذَا قَسَمَ بَيْنَهُنَّ لاَ يَنْتَهِى إِلَى الْمَرْأَةِ الأُولَى إِلاَّ فِى تِسْعٍ، فَكُنَّ يَجْتَمِعْنَ كُلَّ لَيْلَةٍ فِى بَيْتِ الَّتِى يَأْتِيهَا، فَكَانَ فِى بَيْتِ عَائِشَةَ، فَجَاءَتْ زَيْنَبُ، فَمَدَّ يَدَهُ إِلَيْهَا، فَقَالَتْ:

هَذِهِ زَيْنَبُ، فَكَفَّ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) يَدَهُ، فَتَقَاوَلَتَا حَتَّى اسْتَخْبَتَا وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَمَرَّ أَبُو بَكْرٍ (رضى الله عنه) عَلَى ذَلِكَ، فَسَمِعَ أَصْوَاتَهُمَا، فَقَالَ: اخْرُجْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِلَى الصَّلَاةِ وَاحْثُ فِي أَفْوَاهِهِنَّ التُّرَابَ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَتْ عَائِشَةُ: الآنَ يَقْضِي النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) صَلَاتَهُ، فَيَجِيءُ أَبُو بَكْرٍ، فَيَفْعَلُ بِي وَيَفْعَلُ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) صَلَاتَهُ، أَتَاهَا أَبُو بَكْرٍ، فَقَالَ لَهَا قَوْلاً شَدِيدًا، وَقَالَ: أَتَصْنَعِينَ هَذَا؟! {الحديث: ٣٦١٣ = ٣٦٠٩فم}:

ئەنەس (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نۆ ژنی هەبوو، هەر ژنەی لەنۆ شەو یەك شەوی بەسەرە، بەڕیز بەردەکەوت، هەر شەوێ سەرەی ژنێ بوایە، تا نۆشەوی تر نۆرەی نەدەهاتەوە، هاوسەرەکانی پێغەمبەر، هەموو شەوێ، لەماڵی خاوەن نۆرەکە، کە پێغەمبەر شەو لەلای دەمایەوە، لەوێ هەموویان کۆدەبوونەوە، شەوێ پێغەمبەر لەماڵی عائیشە بوو، زەینەبیش هات، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەستێکی بۆیبرد، عائیشە پێی گوت: ئەوە من نیم کە نۆرەی شەوی خۆمە، ئەوە زەینەبە، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی گێڕایەوە، جا عائیشەو زەینەب بوو بەدەمە دەمێو قڕە قڕیان، تا قامەتی نوێژی خەوتنان کرا، ئەبوبەکر هات بەسەریاناو گویی لەم دەنگە دەنگەیان بوو، عەرزی پێغەمبەری کرد: قوربان! تۆ تەشریف بەرە بۆ نوێژەکەو قوڕبدە بەدەمی ئەمانەدا، پێغەمبەر دەرچوو بۆ نوێژ، عائیشەش گوتی: جا سەیری ئەم بەزمەکەن! ئێستا کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەرنوێژییەکەی بۆ تەواوکردن، ئەبوبەکری باوکم دێت بۆ گیانی من ئەوەی نەشێ پێم دەکا!!

جا کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەرنوێژییەکەی تەواوکرد، ئەبوبەکر هاتەوە بۆلای عائیشەی کچیو سەرزەنیشتێکی زۆری کردو پێی گوت: چۆن دەبێ تۆ شتی وا ناشایستە بکەی، تۆ ژنی پێغەمبەری خودایو کچی منی، دەبوو شتی وا لەتۆ نەوەشێتەوە؟!

روونکردنەوە:

١. هەندێ لە راڤەکەران دەفەرموون نوێژەکە نوێژی بەیانی بووە، شەڕە دەمێکە لەپێش نوێژی بەیانیدا بووە.

٢. بەندە لێرەدا ئەم تێبینیەم هەیە:

(گەلێ جار شتی وا دەبینین، کە بەدیمەن شتی وا بۆ پێغەمبەران‌و هاوسەرانیان جوان نییە، بەڵام دەبێ ئێمە هەمیشە لەم جۆرە رووداوە ناسك‌و شەرماوییانەدا، ئالای تەسلیم بوون هەڵبکەین‌و دروشممان: (أأنتم أَعْلَمُ أَمِ اللّهُ) و (أَللّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ)وبێ، تەنانەت نابێ ئەم جۆرە فەرموودە راست‌و ساخانەیش ئایەخ بکەین، بەبیانووی ئەوەی کەدەبن بە جێگەی رەخنەی گەورە لەپەیامی پێغەمبەر، کەواتە: ئایەخکردنی فەرموودەکە باشترە لەوە کە ئێمە دەرگای تانە‌و تەشەر بخەینە سەرپشت بۆ ناحەزی دەغەز لەدڵ!!

جا باشترین چارەسەر بۆ ئەم جۆرە دڵەڕاوکێیە ئەوەیە کە ئێمە داستانەکەی حەزرەتی خدری زیندەو حەزرەتی مووسا بکەین بە نموونە‌و سەرمەشق‌و بڵێین: زۆر شت لەشەریعەتا رووی دەرەوەی مەبەست نییە‌و پەندو ئامۆژیك‌و دانایی مەزنی واتیادا، کە ئێمە هەستی پێ ناکەین، هەروەك چۆن مووسا‌و خدر لەسەفەرەکەیانا، کە لە سوورەتی کەهفدا باسکراوە، هەمیشە رایان پێچەوانەی یەکتر بوو، ئەوەتا ئەو شتانەی کە خدر دەیانکات، ئاشکرا ناهەقی‌و دژی هۆش‌و ئەقڵی ساخەو تەنانەت ئەوەندە زەق‌و رەقن، مووسایش کە پێغەمبەری خودایە‌و هەق وایە ئەم جۆرە شتانە لەو شاراوە نەبێ، تەنانەت ئەویش رەخنەی توند لە کارەکانی خدر تەسلیم دەبین‌و هەق دەدەین بەخدرو هەڵەی خۆمان بۆ دەردەکەوێ!

وەکی تریش ئەم هاوسەرانەی پێغەمبەریش هەر ئادەمیزاد بوون‌و سروشتی ئادەمیزادیی زاڵ بووە بەسەریاناو کەم تازۆر هەڵەی پێیان کردووە، لەبەرئەوە هەوێبارییان لەیەکتری کێشاوەو کەم تازۆر لەناو خۆیانا کێشەو بەرەیان دروست کردووە، بەڵام لەسایەی خوداوەو لەپیت‌و فەڕی هاوڕێتی پێغەمبەرەوە، زۆرینەی

کات، ئەو بارو دۆخو کێشە خێزانییەش بەخێر گەڕاون بۆ ئیسلامو چەندین بڕیاری شەرعییان لێ وەرگیراوە).

٦٥٣) مافی شەومانەوە لەلای بووك، کچ بێ یا بێوەژن (٣٦٠٦ - ٣٦١٢)
باب: الم قامُ عِنْد البِكْرِ وَالثَّيِّب

٨٣٩- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رضى الله عنها): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لَمَّا تَزَوَّجَ أُمَّ سَلَمَةَ، أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلاثًا، وَقَالَ: « إِنَّهُ لَيْسَ بِكِ عَلَى أَهْلِكِ هَوَانٌ، إِنْ شِئْتِ سَبَّعْتُ لَكِ، وَإِنْ سَبَّعْتُ لَكِ سَبَّعْتُ لِنِسَائِي ». {الحديث: ٣٦٠٦ = ٣٦٠٢ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٧٧ = ٥٢١٣، ٥٢١٤. أبو اود. نكاح: ٢١٢٤. ترمذى. نكاح: ١١٣٩}:

ئوم سەلەمە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) منی گواستەوە، سێ شەو لەلام مایەوە، ئەنجا فەرمووی: (وامەزانە کە لەبەرئەوە سێ شەو، دەمێنمەوە لەلات کەبێ قەدری لەلام، نەء، لەبەرئەوە نییە، تۆ ڕێزداری لەلام، بەڵام سوننەت وایە کە مێرد لەلای بووکی بێوەژنی سێ شەو بمێنێتەوە، خۆ ئەگەر حەزیش دەکەی بۆتی دەکەم بە حەوت شەو، بەڵام ئەوەندە هەیە ئەگەر بۆ تۆ بیکەم بە حەوت شەو، دەبێ بۆ ژنەکانی تریشم بیکەم بە حەوت شەو).

٨٤٠- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضى الله عنه) قَالَ: إِذَا تَزَوَّجَ الْبِكْرَ عَلَى الثَّيِّبِ أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعًا، وَإِذَا تَزَوَّجَ الثَّيِّبَ عَلَى الْبِكْرِ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلاثًا. قَالَ خَالِدٌ: وَلَوْ قُلْتُ إِنَّهُ رَفَعَهُ لَصَدَقْتُ، وَلَكِنَّهُ قَالَ: السُّنَّةُ كَذَلِكَ. {الحديث: ٣٦١١ = ٣٦٠٧ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٧٧ = ٥٢١٣، ٥٢١٣. أبو داود: نكاح: ٢١٢٤. ترمذى. نكاح: ١١٣٩. ابن ماجة. نكاح: ١٩١٦. تحفة الأشراف/٩٤٤}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: سوننەت وایە ئەگەر پیاو کچی هێنا بەسەر بێوەژن، حەوت شەو لەلای بێ، ئەوسا بەسەرە نۆرە شەویان وەك یەك بۆ دابنێ، بەڵام ئەگەر بێوەژنی هێنا بەسەر کچ، سێ شەو لەلای بێ، ئینجا بەنۆرە وەك یەك نۆرە شەویان بۆ دابنێ. خالید فەرمووی: ئەگەر بمەوێ رستەی (ئەنەس فەرمووی سوننەت وایە ئەگەر پیاو کچی هێنا بەسەر بێوەژن، حەوت شەو لەلای

بێ، ئەوسا بەسەرە نۆرە شەویان وەك یەك بۆ دابنێ، بەڵام ئەگەر بێوەژنی هێنا بەسەر کچ، سێ شەو لەلای بێ، ئینجا بەنۆرە وەك یەك نۆرە شەویان بۆ دابنێ) بە مەعناو واتا ریوایەت بکەم، لەباتی ئەوەی کە بڵێم ئەنەس فەرمووی: (سوننەت وایە ئەگەر پیاو کچی هێنا بەسەر بێوەژن، حەوت شەو لەلای بێ، ئەوسا بەسەرە نۆرە شەویان وەك یەك بۆ دابنێ، بەڵام ئەگەر بێوەژنی هێنا بەسەر کچ، سێ شەو لەلای بێ، ئینجا بەنۆرە وەك یەك نۆرە شەویان بۆ دابنێ) دەڵێم: ئەنەس فەرمووی: پێغەمبەر فەرمووی: (ئەگەر پیاو کچی هێنا بەسەر بێوەژن، حەوت شەو لەلای بێ، ئەوسا بەسەرە نۆرە شەویان وەك یەك بۆ دابنێ، بەڵام ئەگەر بێوەژنی هێنا بەسەر کچ، سێ شەو لەلای بێ، ئینجا بەنۆرە وەك یەك نۆرە شەویان بۆ دابنێ).

چونکە ئەم دوو رستەیە یەك واتایان هەیە: چ بڵێی سوننەت وایە، چ بڵێی پێغەمبەر فەرمووی:، یەك شتە، کەواتە: گوتنی یەکێکیان، لەجێگەی ئەوی تریان، گێڕانەوە بەواتایە!!. {تاج/٢، زنجیرە: ٥١، ژمارە: ٢١٧٧}.

٦٥٤) دروستە ژن نۆرە شەوی خۆی ببەخشێ بەهەوێی خۆی (٣٦١٤ - ٣٦١٩)
باب: هبة المَرْأة يَوْمَهَا لِلْأُخْرى

٨٤١- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ امْرَأَةً أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَكُونَ فِي مِسْلاَخِهَا مِنْ سَوْدَةَ بِنْتِ زَمْعَةَ، مِنِ امْرَأَةٍ فِيهَا حِدَّةٌ، قَالَتْ: فَلَمَّا كَبِرَتْ جَعَلَتْ يَوْمَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لِعَائِشَةَ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ جَعَلْتُ يَوْمِي مِنْكَ لِعَائِشَةَ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقْسِمُ لِعَائِشَةَ يَوْمَيْنِ، يَوْمَهَا وَيَوْمَ سَوْدَةَ. {الحديث: ٣٦١٤ = ٣٦١٠ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٠٧ = ٢٥٩٣، ٢٦٣٧، ٢٦٦١، ٢٦٨٨، ٢٨٧٩، ٤٠٢٥، ٤١٤١، ٤٦٩٠، ٤٧٤٩، ٤٧٥٠، ٤٧٥٧، ٥٢١٢، ٦٦٦٢، ٦٦٧٩، ٧٣٦٩، ٧٣٧٠، ٧٥٠٠، ٧٥٤٥}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆزگەم بەهیچ ژنێ نەبردووە کەمن لەجێگەی ئەوبم بە سەودەی کچی زەممە نەبێ، گەرچی کەمێ توندوتیژ بوو،

چونکه بەڕاستی ئافرەتێکی رەوشت بەرزو مەردو خودا پەرست بوو، سەودە (ڕەزای خودای لێ بێ) کاتێ پیربوو عەرزی پێغەمبەری کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! نۆرە رۆژی خۆم، کە تۆ دەمێنیتەوە لەلام دەیبەخشم بە عائیشە، چونکە من پیر بووم، نەبادا دڵت گەرد بگرێ لەمن، ئاواتی گەورەی من دڵڕاگرتنی تۆیەو ئەوەیە کە لەهەردوو جیهانا هاوسەری تۆبم!

جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دوو رۆژی سەرە دادەنا بۆ عائیشە: رۆژەکەی عائیشە خۆیو رۆژەکەی سەودە). {تاج/٢، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٢١٧٥ ج/٤}.

٦٥٥) دانەنانی نۆرە شەو بۆ هەندێ ژن (٣٦١٤ - ٣٦١٩)
باب: فِي تَرْكِ القَسْمِ لِبَعْضِ النِّسَاءِ

٨٤٢- عَنْ عَطَاءٌ قَالَ: حَضَرْنَا مَعَ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) جَنَازَةَ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) بِ(سَرِفَ) فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: هَذِهِ زَوْجُ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم)، فَإِذَا رَفَعْتُمْ نَعْشَهَا فَلاَ تُزَعْزِعُوا وَلاَ تُزَلْزِلُوا وَارْفُقُوا، فَإِنَّهُ كَانَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) تِسْعٌ، فَكَانَ يَقْسِمُ لِثَمَانٍ وَلاَ يَقْسِمُ لِوَاحِدَةٍ. قَالَ عَطَاءٌ: الَّتِي لاَ يَقْسِمُ لَهَا صَفِيَّةُ بِنْتُ حُيَيِّ بْنِ أَخْطَبَ. {الحديث: ٣٦١٨ = ٣٦١٤ فم. بخارى. نكاح: ٥٠٦٧. نسائى. نكاح: ٣١٩٦. تحفة الأشراف: ٣٦١٧}:

عەتاء فەرمووی: لەگەڵ ئیبنو عەبباسا، ئامادەی سەر تەرمی مەیموونەی هاوسەری پێغەمبەر بووین، کە پووری ئیبنو عەبباس بوو، خوشکی دایکی بوو، کە لەسەریف مردبوو، ئیبنو عەبباس فەرمووی: ئەمە تەرمی هاوسەری پێغەمبەرە، قەدری بزانن، کاتێ تەرمەکەی هەڵ دەگرن بەهێواشی هەڵی بگرنو لەقە لەقو جووڵە جووڵی پێ مەکەن، بەهێمنی بیبەن بۆسەر گۆڕستان، ئیبنو عەبباس فەرمووشی: پێغەمبەر نۆ ژنی هەبوو، بەڵام نۆرە شەوی بۆ هەشتیان دانابوو، بۆ یەکێکیان نۆرە شەوی بۆ دانەنابوو. عەطا فەرمووی: ئەو ژنەی کە نۆرە شەوی بۆ دانەنابوو صەفییەی کچی حویەیی کوڕی ئەخطەب بوو.

٦٥٦) کەسێ ژنێکی بیانی ئارەزووی جووڵان، بابڕواتە لای حەڵاڵی خۆی، تابەوە کوڵوکۆی دەروونی خۆی بمرێنێ (٣٣٩٣ - ٣٣٩٥)

٨٤٣- عَنْ جَابِرِ بن عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَأَى امْرَأَةً فَأَتَى امْرَأَتَهُ زَيْنَبَ وَهِيَ تَمْعَسُ مَنِيئَةً لَهَا فَقَضَى حَاجَتَهُ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ: « إِنَّ الْمَرْأَةَ تُقْبِلُ فِي صُورَةِ شَيْطَانٍ، وَتُدْبِرُ فِي صُورَةِ شَيْطَانٍ. فَإِذَا أَبْصَرَ أَحَدُكُمُ امْرَأَةً فَلْيَأْتِ أَهْلَهُ، فَإِنَّ ذَلِكَ يَرُدُّ مَا فِي نَفْسِهِ ». {الحديث: ٣٣٩٣ = ٣٣٨٢فتح الملهم = فم. أبو داود. نكاح: ٢١٥١. ترمذى. رضاع: ١١٥٨ تحفة الأشراف/ ٢٩٧٥}:

جابیر (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ژنێکی دی، ئارەزووی جووڵا، جا ڕۆیشت بۆلای زەینەبی هاوسەری، زەینەب لەوکاتەدا خەریکبوو پێستەی خاوی خۆش دەکردو دایدەتاشی، جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کە ئیشی شەرعی تەواوکرد، هاتەوە بۆناو هاوڕێیانی، فەرمووی: (ژن لەشێوەی شەیتانا دێو لەشێوەی شەیتانا پشت هەڵدەکاو بەدەنگو ڕەنگی ناسکو نازداریو جوانی، پیاو لەخشتە دەبا، جا ئەگەر یەکێکتان ژنێکی ئاوای دیو ئارەزووی جووڵا، بابڕواتە لای ژنەکەی خۆی، چونکە ئەوە کوڵوکۆی دڵی دادەمرکێنێ). {تاج/٢، زنجیرە: ٥٦، ژمارە: ٢٢٠٠}.

٦٥٧) سازانو گونجان لەگەڵ ژنو ئامۆژگاری خێر دەربارەیان (٣٦٢٩ - ٣٦٣٦)
باب: فِي مُدَارَاةِ النِّسَاءِ وَالوصيَّةِ بِهِنَّ

٨٤٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَإِذَا شَهِدَ أَمْرًا فَلْيَتَكَلَّمْ بِخَيْرٍ أَوْ لِيَسْكُتْ، وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْراً، فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ، وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلاَهُ، إِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ، وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ، اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا ». {الحديث: ٣٦٣٢ = ٣٦٢٨ فم، تجريد/٥، رقم: ١٧٧٢ = ٥١٨٥، ٦٠١٨، ٦٣٣٦، ٦١٣٨، ٦٤٧٥، ٥١٨٦، ٣٣٣١، ٥١٨٤. تحفة الأشراف: ١٣٤٣٤}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەرکەسێ بەڕاستی باوەڕی بەخوداو بەرۆژی دوایی هەیە، کە ئامادەی سەرکارێ بوو، با یاقسەی خێربکا، یا بێ دەنگ بێ، کە گوڵ نیت دڕکیش مەبە، کە قسەی خێر نازانی، قسەی شەڕیش مەکە، ئامۆژگاری بێ لێتان زۆر باش بن بۆ ژنان، چونکە ژنان لە بنەڕەتەوە لەپەراسووی باوە ئادەم دروست کراون، چونکە دایە حەوا، لە پەراسووی چەپی باوە حەوا (واتە: باوە ئادەم) دروست کراوە، لە لارترین شوێنی پەراسوو کە نووکەکەیەتی دروست کراوە، واتە: بە سروشت بە چەوتیو بەلاریو خواری دروست کراون، جا ئەگەر بتەوێ راستی بکەیتەوە راست نابێتەوە، بەلام دەشکێ، ئەگەر دەستیشی لێ نەدەی ئەوا بەلاری دەمێنێتەوە، هەرچۆنێ بێ بوونی لە نەبوونی باشترە، کەوابوو با راسپێریو وەسێت بێ لێتان زۆر باش بن بۆ ئافرەتان). {تاج/٢، زنجیرە: ٤٧، ژمارە: ٢١٥٨ + ریاچ/١، زنجیرە: ٢٤، ژمارە: ٢٧٣}.

٦٥٨) با پیاوی موسوڵمان رق لەژنی موسوڵمان نەگرێ (٣٦٢٩ - ٣٦٣٦)
باب: لا يَفْرَكْ مُؤمِنٌ مُؤمِنَةً

٨٤٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ يَفْرَكْ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً، إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ ». أَوْ قَالَ « غَيْرَهُ ». {الحديث: ٣٦٣٣ = ٣٦٢٩ فم = فتح الملهم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (نابێ مێردی موسوڵمان بێزار ببێ لە هاوسەری موسوڵمانی خۆیو بەچاوی رقو کینە هەمیشە سەیری بکا، بەڵکوو دەبێ هەمیشە لایەنە چاکەکانی ئەوی لەبەرچاو بێ، گریمان ئەگەر خوو رەوشتێکی ئەویشی بەدڵ نەبێ، رەفتارێکی تری ئەوی بەدڵە، وەك ئەوە: دەمەوەرییەکەی ئەوی بەدڵ نییە، بەلام منالْ پەروەرییەکەی ئەوی بەدڵە!). پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) یا بەدەق ئاوای فەرموو وەك باسکرا، یا شتێکی لەم بابەتەی فەرموو. {تاج/٢، زنجیرە: ٤٧، ژمارە: ٢١٥٩ چ/٤}.

٦٥٩) ئەگەر دایە حەوا گزیو ناپاکی لەباوە ئادەم نەکردایە، هەتا هەتایە هیچ ژنێ گزیو ناپاکیی لە مێردی خۆی نەدەکرد

باب: لَوْلاَ حَوَّاء لَمْ تَخُنْ أُنثى زَوْجَهَا

٨٤٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لَوْلاَ بَنُو إِسْرَائِيلَ لَمْ يَخْبُثِ الطَّعَامُ، وَلَمْ يَخْنَزِ اللَّحْمُ، وَلَوْلاَ حَوَّاءُ لَمْ تَخُنْ أُنْثَى زَوْجَهَا الدَّهْرَ ». {الحديث: ٣٦٣٦ = ٣٦٣٢ فم = فتح الملهم، تجريد/٤، رقم: ١٣٣٨ = ٣٣٣٠، ٣٣٩٩. تحفة الأشراف: ١٤٧٠٣}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەگەر لەبنەڕەتا بەهۆی جولەکەکانەوە نەبوایە، هەرگیز خواردەمەنی نەدەگەنیو گۆشت بۆگەن نەدەبوو، چونکە لەکاتی خۆیا خودا گەزۆو گۆشتی شەلاقەی بۆ ناردنو فەرمووی: لەم گۆشتو گەزۆیە بخۆن، بەڵام لێیان پاشەکەوت مەکەن، کەچی ئەوان فەرمانەکەی خودایان شکانو لێیان هەڵگرتن بۆ لەوەوپاش، ئیتر گۆشتو گەزۆکە گەنین، وە لەوەوە گەنینو ترشانی خۆراك داکەوتو هەتا ئەمڕۆ هەروایەو لەمەو پاشیش ئەم بارودۆخە بەردەوام دەبێ، وە ئەگەر بەهۆی دایکە حەوایشەوە نەبوایە هەتا هەتایە، هیچ ژنێ گزیو ناپاکی لەمێردی خۆی نەدەکرد، چونکە حەوا لە بەهەشتا ئادەمی فریوداو لەبەری درەختە قەدەغە کراوەکەی دەرخوارد داو، بوو بەهۆی ئەوەی کە لەبەهەشت دەرکران). {تاج/٢، زنجيره: ٤٧، ژماره: ٢١٦٠. ج/٤}.

٦٦٠) دەستووری گەڕانەوە لەسەفەرو ئاگادار کردنەوەی کەسوکار لەکاتو ساتی گەڕانەوە (٣٦٢٠ - ٣٦٢١)

باب: مَنْ قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ فَلاَ يَعْجَلْ بِالدُّخُولِ عَلَى أَهْلِهِ كَيْ تَمْتَشِطَ الشَّعِثَةُ

٨٤٧- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي غَزَاةٍ، فَلَمَّا أَقْبَلْنَا، تَعَجَّلْتُ عَلَى بَعِيرٍ لِي قَطُوفٍ فَلَحِقَنِي رَاكِبٌ خَلْفِي فَنَخَسَ بَعِيرِي بِعَنَزَةٍ كَانَتْ مَعَهُ، فَانْطَلَقَ بَعِيرِي كَأَجْوَدِ مَا أَنْتَ رَاءٍ مِنَ الإِبِلِ، فَالْتَفَتُّ فَإِذَا أَنَا بِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: « مَا يُعْجِلُكَ يَا جَابِرُ »؟ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ

إِنِّي حَدِيثُ عَهْدٍ بِعُرْسٍ، فَقَالَ: « أَبِكْرًا تَزَوَّجْتَهَا أَمْ ثَيِّبًا »؟ قَالَ: قُلْتُ: بَلْ ثَيِّب، قَالَ: « فَهَلاَّ جَارِيَةً تُلاَعِبُهَا وَتُلاَعِبُكَ ؟». قَالَ: فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ، ذَهَبْنَا لِنَدْخُلَ فَقَالَ: « أَمْهِلُوا حَتَّى نَدْخُلَ لَيْلاً، كَيْ تَمْتَشِطَ الشَّعِثَةُ وَتَسْتَحِدَّ الْمُغِيبَةُ »، قَالَ: وَقَالَ: « إِذَا قَدِمْتَ فَالْكَيْسَ الْكَيْسَ ». {الحديث: ٣٦٢٥ = ٣٦٢١ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٨٥ = ٥٢٤٦، ٤٤٣، ١٨٠١، ٢٠٩٧، ٢٣٠٩، ٢٣٨٥، ٢٣٩٤، ٢٤٠٦، ٢٤٧٠، ٢٦٠٣، ٢٦٠٤، ٢٧١٨، ٢٨٦١، ٢٩٦٧، ٣٠٨٧، ٣٠٨٩، ٣٠٩٠، ٤٠٥٢، ٥٠٧٩، ٥٠٨٠، ٥٢٤٣، ٥٢٤٤، ٥٢٤٥، ٥٢٤٦، ٥٢٤٧، ٥٢٦٧، ٦٣٨٧. أبو داود. جهاد: ٢٧٧٨}:

جابيرى كوڕى عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جارێ لەخزمەت پێغەمبەردا چووین بۆ غەزایێ، کاتێ گەڕاینەوە، من وشترێکی سستم لەژێردا بوو، پەلەم لێ دەکرد، لەپشتمەوە وشتر سوارێکم پێ گەیشت، بەنەقیزەکەی ژەندی لە وشترەکەی ژێرمن، ئیتر وشترەکەم خێرایەکی وای لێ دەرچوو چۆنت دەوێ ئاوا، کە ئاوڕم دایەوە سوارەکە پێغەمبەر بوو، فەرمووی: (ئەوە بۆ وا پەلە پەل دەکەی ئەی جابیر!). گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! تازە زاوامو تازە ژنم هێناوە، فەرمووی: (ئایا کچت هێناوە یا بێوەژن؟) گوتم: بێوەژنێکم هێناوە،، فەرمووی: (ئەی بۆچی کچێکت نەهێناوە، پێکەوە گەمەو دەستبازی بکەن؟).

جابیر فەرمووی: کاتێ گەیشتینە ناو مەدینە ویستمان بچینەوە بۆ ماڵەوەمان، بەڵام پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کاتێ لەسەفەر دەگەڕێنەوە ئەگەر بەشەو دەگەیشتنەجێ، وابکەن کە لەپێشدا ئاگاداریان بکەنەوە، هەتا ژن قژە ئاڵۆسکاوەکەی خۆی شانە بکاو دەرمانی گەرماو بەکاربهێنێ بۆ لابردنی مووی زیادەی لەشی، کە لەبەر دووری لەمێرد پشتگوێی خستووە).

جابیر فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووشی: (ئەی جابیر! کە گەیشتیتە ماڵەوە ژیرو وریابەو مەبەستت پێکەوە نانی ماڵو منداڵو خێزانی ڕەحمەت بێ، نەوەك خۆشی کاتیو بەس!). {تاج/٢، زنجيره: ٤٧، ژماره: ٢١٦٢، ٢١٦٣، ٢١٦٤، ٢١٦٥ + ژماره: ٧٩٩ لەم کتێبە پیرۆزەیە کە لەپێشەوە رابورد}.

پوختەی فەرموودەکانی فەرموودەکانی نامەی ژنهێنانو شووکردن:

١. هانـدان لەسـەر ژنهێنـانو شـووکردن، کـە شـتی وا لـە سـوننەتی پێغەمبـەرانو هاوسەکانیانن.

٢. هاوسەری باش باشترین بەهرەی جیهانە.

٣. هاوسەری بەدین پەسەندە.

٤.هێنانی کچ، یا شووکردن بە کوڕ پەسەندە.

٥. خوازبێنی لەسەر خوازبێنی نادروستە.

٦. تەماشاکردنی هاوسەر، بۆ ژنو پیاو، لەپێش گرێدانی هاوسەریی سوننەتە.

٧. هاوسەریی دەبێ بەڕەزامەندیی هەموو لایەك بێ.

٨. بەشوودانی منالّ (ژمارە: ٨٠٥).

٩. کارەکەری خۆ مارەکردن.

١٠. بڕیاری ژن بەژنو ژن بەژن چییە؟

١١. سیغە (هاوسەرێتی کاتی) دروست نییە.

١٢. هاوسەرگیریی کەسێ لە ئیحرامدابێ، یا ژنهێنانو ژن بەشوودانی (ژمارە: ٨١٤)

١٣. ئەو ژنانەی کە دروست نییە بەیەکەوە ژنی یەك پیاوبن.

١٤. مارەیی، چەندەو چی دەبێو چییە؟

١٥. هەندێ یاساو ریچسای ژنو مێردی کەپەیوەندیان بە پێغەمبەرو ژنەکانیەوە هەیە.

١٦. لەهەموو کاتو ساتێکا دروستکردنی هاوسەریی دروستە، جیاوازی لەنێوانی رۆژو هەفتەو مانگەکانا نییە.

١٧. قەبوولّی خولّكو دەعوەت بۆسەر شایيو بۆنەی خۆش بەمەرجی خۆی، کەبێ شەرعی لێ نەبێ.

١٨. گوتەی کاتی دروستبوونو جووتبوون، بۆ هەردوولا.

١٩. سەرپێچی لەداوای مێرد، بۆکاری سەرجێیی.

٢٠. پۆشینی رازو نهێنی نێوانی ژن‌و مێرد واجبه.

٢١. هەوڵی پێشگیریی له دروستبوونی منالْ.

٢٢. شفته ژێو چوونەلای ژنی منالْ بەبەر.

٢٣. ژن تا حەیەی هەڵ نەیێ لەکەسێ تر نادروسته.

٢٤. سەرەو نۆرەی شەوانه لەنێوان چەند هەوێیەکا.

٢٥. سازان لەگەڵ هاوسەرو گوزەران کردن لەگەڵی بەباشه.

٢٦. هەنـدێ رووداوی سـەرنـج راکێشـی نێـوانی هاوسـەرەکانی پێغەمبـەر (درووودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەوان بێ) .

بسم الله الرحمن الرحيم

١٢- نامەی تەلاق (كتابُ النكاحِ)

{بڕوانە: تاج الأصول بەرگی/٢، زنجیرە: ٦٢ لە ژمارە: ٢٢١٧ هەتا ٢٢٨٦ + تەجریدی بوخاری = مختصر صحيح البخاری/٥ زنجیرە: ٧١ لە ژمارە: ١٧٨٦ هەتا ١٧٩٩ + فیقهی ئاسان، بەرگی دووەم زنجیرە: ٢٧٤ هەتا زنجیرە: ٢٨٥}.

٦٦١) پیاو لە بێنوێژیدا ژنی خۆی تەلاق بدا

٨٤٨- عَنْ نَافِعٍ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما) طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهْيَ حَائِضٌ، فَسَأَلَ عُمَرُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَأَمَرَهُ أَنْ يَرْجِعَهَا ثُمَّ يُمْهِلَهَا حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً أُخْرَى، ثُمَّ يُمْهِلَهَا حَتَّى تَطْهُرَ ثُمَّ يُطَلِّقَهَا قَبْلَ أَنْ يَمَسَّهَا، فَتِلْكَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ يُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ. فَكَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ يُطَلِّقُ امْرَأَتَهُ وَهْيَ حَائِضٌ يَقُولُ: أَمَّا أَنْتَ طَلَّقْتَهَا وَاحِدَةً أَوِ اثْنَتَيْنِ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَمَرَهُ أَنْ يَرْجِعَهَا ثُمَّ يُمْهِلَهَا حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً أُخْرَى، ثُمَّ يُمْهِلَهَا حَتَّى تَطْهُرَ، ثُمَّ يُطَلِّقَهَا قَبْلَ أَنْ يَمَسَّهَا، وَأَمَّا أَنْتَ طَلَّقْتَهَا ثَلاثًا فَقَدْ عَصَيْتَ رَبَّكَ فِيمَا أَمَرَكَ بِهِ مِنْ طَلاقِ امْرَأَتِكَ. وَبَانَتْ مِنْكَ.

{الحديث: ٣٦٤١ = ٣٦٣٧ فم. تجريد/٥، زنجيرة: ٧١، رقم: ١٧٨٦ = ٥٢٥١، ٤٩٠٨، ٥٢٥٢، ٥٢٥٣، ٥٢٥٨، ٥٢٦٤، ٥٣٣٢، ٥٣٣٣، ٧١٦٠. نسائی. طلاق: ٣٥٥٩}:

نافیع (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ژنێکم لە بێنوێژیدا بوو یەك تەلاقمدا، سەردەمی پێغەمبەر بوو، جا عومەری باوکم (ڕەزای خودای لێ بێ) بۆ ئەم مەسەلەیە لە خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەپرسێ، خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (پێی بڵێ باژنەکەی بگێڕێتەوە بۆ ژێر رکێفی خۆی، ئەوسا بیهێڵێتەوە لەلای خۆی تا لە بێنوێژییەکەی پاك دەبێتەوەو جارێکی تر دەکەوێتەوە سەر بێنوێژیو دیسان پاك دەبێتەوە، ئیتر ئەگەر ئارەزوو دەکا بابەجوانی رای بگرێ لای خۆیو ژنی خۆیەتی، ئەگەر ئارەزووش دەکا، بەرلەوەی لەوماوەیەدا بچێتە لای لەپاکی دووەما تەلاقی بدا، ئەمە

کەژن لە پاکییەکا تەلاق بدرێ کە مێردەکەی لەو پاکییەدا نەچووبێتە لای، ئەو حەیەو عیددەیەیە کە خودا لە قورئانا فەرمانی کردووە ە ژنی تیادا تەلاق بدرێ، کە دەفەرموێ: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاء فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّـهَ رَبَّكُمْ - سورة الطلاق/ ٦٥/١}. واتە: ئەی پێغەمبەری خۆشەویست! بە موسوڵمانان بفەرموو: هەرکاتێ ویستتان ژن تەلاق بدەن، با لەکاتێکدا تەلاقیان بدەن، کە ماوەی عیددەیە، کەکاتی پاکی ژنانە لە بێنوێژیو زەیستانی، وە ژمارەی رۆژو کاتی عیددەکەیان رابگرن، وە بەردەوام لە خودای خۆتان بترسنو پارێز لەسەرپێچی لە فەرمانەکانی بکەن).

دەستووری ئیبنو عومەر وابوو، کاتێ پرسیاری لێ دەکرا، لەبارەی پیاوێکەوە کە ژنەکەی خۆی لە بێنوێژیدا تەلاق داوە، دەیفەرموو: (ئەگەر تۆ ژنەکەتت یەك جار، یا دووجار تەلاق داوە، ئەوە من خۆم شتی وام بەسەر هاتووەو پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێکردووم، کە ژنە لەبێنوێژیدا تەلاق دراوەکەم بگێڕمەوە بۆ ژێر رکێفی خۆمو ئەوسا مۆڵەتی بدەم تا لەو بێنوێژییەی پاك دەبێتەوەو دیسان دەکەوێتەوە بێنوێژییەکی ترەوەو دیسان لەویش پاك دەبێتەوە، پاش ئەم ماوەیە پێش ئەوەی کە لەم ماوەیەدا بچمەلای، ئەگەر بمەوێ تەلاقی بدەم، جائەگەر تۆیش یەك تەلاق، یا دوو تەلاقی ژنەکەتت لە بێنوێژیدا داوە، ئەوە ئەم فەرمانەی پێغەمبەر بەجێ بهێنەو وەك من بکە، خۆ ئەگەر سێ بەسێ لە بێنوێژیدا تەلاقت داوە، ئەوە بەڕاستی بێ فەرمانی پەروەردگاری خۆتت کردووە، سەبارەت بە چۆنێتی تەلاقدانی ژنەکەتو لەهەمان کاتا ژنەکەشت سێبەسێ تەلاقی کەوتووە بەیەکجاری لێت جیابووەتەوە.

٨٤٩- عَنِ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ: مَكَثْتُ عِشْرِينَ سَنَةً يُحَدِّثُنِي مَنْ لاَ أَتَّهِمُ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رضى الله عنهما) طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلاَثًا وَهِيَ حَائِضٌ فَأُمِرَ أَنْ يُرَاجِعَهَا، فَجَعَلْتُ لاَ أَتَّهِمُهُمْ وَلاَ أَعْرِفُ الْحَدِيثَ، حَتَّى لَقِيتُ أَبَا غَلاَّبٍ يُونُسَ بْنَ جُبَيْرٍ الْبَاهِلِيَّ. وَكَانَ ذَا ثَبَتٍ فَحَدَّثَنِي

أَنَّهُ سَأَلَ ابْنَ عُمَرَ فَحَدَّثَهُ أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ تَطْلِيقَةً وَهِيَ حَائِضٌ فَأُمِرَ أَنْ يَرْجِعَهَا، قَالَ: قُلْتُ: أَفَحُسِبَتْ عَلَيْهِ؟ قَالَ: فَمَهْ أَوَإِنْ عَجَزَ وَاسْتَحْمَقَ؟! {الحديث: ٣٦٤٦ = ٣٦٤٢ فم}:

ئیبنو سیرین (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: بیست ساڵی رێك مامەوە، کەسانێ کە جێگەی باوەڕم بوونو گومانم لە بارەیانەوە نەبوو، قسەیان بۆم دەکرد: کە ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) لە بێنوێژیدا، ژنەکەی خۆی سێ بەسێ تەڵاق داوەو پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێی کردووە کە بیگێڕێتەوە بۆلای خۆی، گەرچی لەم ماوەیەدا گومانم بۆ پەیدا نەبوو لە راستو دروستیی قسەکەی ئەوان، بەڵام لەوە سەرسام بووم، کە چۆن چۆنی، لەپاش تەڵاقی سێ بەسێ، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی بە ئیبنو عومەر کردووە کە ژنەکەی بگێڕێتەوە بۆ ژێر هاوسەریی خۆی؟ سەرم لەم قسەیە دەرنەدەچوو، هەتا رۆژێ گەیشتم بە ئەبو غەللاب، واتە: بە یونسی کوڕی جوبەیری ئەلباهیلی، کە پیاوێکی راستو رەوانو متمانە پێکراو بوو، ئەو قسەی دۆغری لەم بارەیەوە بۆم کرد، فەرمووی: من لەم لایەنەوە پرسیارم لە ئیبنو عومەر خۆی کرد، فەرمووی پێم: کە یەك تەڵاقی ژنەکەمم لە بێنوێژیدا دابوو، نەوەك سێ تەڵاق، بۆیە پێغەمبەر فەرمانی پێم کرد بە گێڕانەوەی. ئەبو غەللاب فەرمووی: عەرزی ئیبنو عومەرم کرد: ئایا ئەو تەڵاقەی کە لە بێنوێژییەکەدا ئەنجامت دا، دانرا بە تەڵاقێ لەسەرت؟ فەرمووی: ئەی چۆن دانانرێ بە تەڵاقێ؟ هەر لەبەرئەوەی کەمن خۆم ئەو هەڵەیەم کردو نەمتوانی لەسەر شێوەی شەرعی ژنەکەم تەڵاق بدەمو ئەو بێ ئەقڵیەم کرد دانەنرێ لەسەرم بە تەڵاقێ، شتی وانییە، بەڵکوو دانرا بە تەڵاقێ لەسەرم.

روونکردنەوە:

ئیبنو سیرین ناوی موحەممەدی کوڕی سیرینی ئەنصارییە، تابیعییە، ناسراوە بە خەوپەرژێنکار، پێشەوای رۆژگاری خۆی بووە، گێڕانەوەی زۆری هەیە، لەزۆر لە هاوەڵانەوە، پیاوێکی متمانەو راستگۆ بوو، زۆر بە وەرعو بەتەقوا بوو، لە تەمەنی حەفتاو حەوت ساڵیدا لە بەصرە مردووە.

٦٦٢) تەڵاقی سێبەسێ لەسەردەمی پێغەمبەردا (٣٦٣٧ - ٣٦٥٧)

بابٌ: الطلاَقُ مِنَ الثَّلاَثِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللّهِ

٨٥٠- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَالَ: كَانَ الطَّلاَقُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَبِى بَكْرٍ وَسَنَتَيْنِ مِنْ خِلاَفَةِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) طَلاَقُ الثَّلاَثِ وَاحِدَةً، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: إِنَّ النَّاسَ قَدِ اسْتَعْجَلُوا فِى أَمْرٍ قَدْ كَانَتْ لَهُمْ فِيهِ أَنَاةٌ فَلَوْ أَمْضَيْنَاهُ عَلَيْهِمْ، فَأَمْضَاهُ عَلَيْهِمْ. {الحديث: ٣٦٥٨ = ٣٦٥٤ فم}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جاران بەسەرینی پێغەمبەر خۆیو، لەسەردەمی جێنشینی ئەبوبەکردا، تەڵاقی سێ تەڵاقە یەك تەڵاق بوو، تا دوو ساڵیش لەسەردەمی جێنشینیی عومەر ڕۆیشت ئەم حاڵە هەروا مابوو، لەپاشا عومەری کوڕی خەتاب فەرمووی: ئەم خەڵکە لەپێشدا لەم کارەدا، بەشێنەیی بوونو پشوو درێژ بوون، بەڵام ئێستا سەریان تێکردووەو زۆر لێی بەپەلەن، کەوابوو با حوکم بکەین بە کەوتنی سێ تەڵاقە، جا لەپاش ڕاوێژکردن لەگەڵ یارانیا بۆ ئەم مەسەلەیە، حوکمی کرد بە کەوتنی تەڵاقی سێ تەڵاقە). {تاج/٢، زنجیرە: ٦٣، ژمارە: ٢٢٢٩}.

٦٦٣) ژنی تەڵاقدراو، شوو بکاتەوەو مێردە تازەکەی بەرلەوە بچێتە لای، ئەویش تەڵاقی بدا، دروست نییە کەشوو بکاتەوە بە مێردی یەکەمی (٣٥١٢ - ٣٥١٨)

باب: فِي الرَّجُلِ يُطَلِّقُ إِمْرَأَتَهُ فَتَتَزَوَّجُ غَيْرَهُ وَلاَ يَدْخُلُ بِهَا، فَلَيْسَ لَهَا أَنْ تَرْجِعَ إِلَى الأَوَّلِ

٨٥١- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها): أَنَّ رِفَاعَةَ الْقُرَظِىَّ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ فَبَتَّ طَلاَقَهَا، فَتَزَوَّجَتْ بَعْدَهُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الزَّبِيرِ، فَجَاءَتِ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ تَحْتَ رِفَاعَةَ، فَطَلَّقَهَا آخِرَ ثَلاَثِ تَطْلِيقَاتٍ فَتَزَوَّجْتُ بَعْدَهُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الزَّبِيرِ، وَإِنَّهُ وَاللَّهِ مَا مَعَهُ إِلاَّ مِثْلُ الْهُدْبَةِ. وَأَخَذَتْ بِهُدْبَةٍ مِنْ جِلْبَابِهَا، قَالَ: فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) ضَاحِكًا، فَقَالَ: « لَعَلَّكِ تُرِيدِينَ أَنْ تَرْجِعِى إِلَى رِفَاعَةَ؟ لاَ حَتَّى يَذُوقَ عُسَيْلَتَكِ، وَتَذُوقِى عُسَيْلَتَهُ »، وَأَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ جَالِسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، وَخَالِدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ جَالِسٌ بِبَابِ الْحُجْرَةِ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ،

قَالَ: فَطَفِقَ خَالِدٌ يُنَادِي: أَبَا بَكْرٍ أَلاَ تَزْجُرُ هَذِهِ عَمَّا تَجْهَرُ بِهِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)؟ {الحديث: ٣٥١٢ = ٣٥٠٨ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٨٩ = ٥٢٦٠، ٢٦٣٩، ٥٢٦١، ٥٢٦٥، ٥٣١٧، ٥٧٩٢، ٥٨٢٥، ٦٠٨٤. ترمذي. نكاح: ١١١٨. تحفة الأشراف/١٦٤٣٦}:

عائيشه (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ژنەکەی ریفاعەی قورەظی هاتە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ژنی ریفاعەی قورەظی بووم، سێ جاری جیاجیا تەڵاقی دام، لەپاش جاری سێیەم کە دواجارە، شووم کردەوە بە ئەورەحمانی کوڕی زەبیری قورەظی، بەڵام بەخودا چووکی ئەوڕحمان وەك پەتك وایە، جیماعی پێ ناکرێ، جا ژنەکە ریشووی کراسەکەی خۆی گرتو گوتی وەك ئەمە وایە! فەرمووی: جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) زەردەخەنەیێ گرتیو پێکەنیو فەرمووی: (رەنگ بێ بتەوێ بگەڕێیتەوە بۆلای ریفاعەی مێردی پێشووت، شتی وانابێ، هەتا ئەوڕەحمان چێژ لەخۆشی جووتبوون لەگەڵ تۆدا نەچێژێو تۆش چێژ لەخۆشی جووتبوون لەگەڵ ئەورەحمان نەچێژێ، چونکە شووی دووەم ئەگەر وانەبێ، دانانرێ بەشووی دووەم، کە لەپاش تەڵاقدانی مێردی دووەمو تەواوبوونی عیددەی ژنەکە، دەبێ بەهۆی دروستبوونی شووکردنەوە بەمێردی یەکەم).

لەکاتی ئەم گفتوگۆیەدا، ئەبوبەکری صەدیق لەخزمەت پێغەمبەردا، دانیشتبوو، چاوەڕوانی ئەوەی دەکرد کە ڕێگەی پێ بدرێ بچێتە ژوورەوە، جا لەوێوە خالید بانگی لە ئەبوبەکر دەکردو دەیگوت: ئەرێ ئەبوبەکر! ئەوە بۆ تەمێی ئەو ژنە ناکەی کە ئاوا بەڕاشکاوی ئەم قسە زەقو شەرماوییانە لەخزمەت پێغەمبەردا ئەکا؟!. {تاج/٢، زنجيره: ٦٥، ژماره: ٢٢٣٦}.

٦٦٤) باسی فەرمایشتی خودای گەورە: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ}
(٣٦٦١ - ٣٦٦٤)

بابٌ: فِي الحَرَامِ، وَقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ} وَلاخْتِلافُ فِيهِ

٨٥٢- عَنْ ابْنَ عَبَّاسٍ (رضى الله عنه) قَالَ: إِذَا حَرَّمَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ امْرَأَتَهُ فَهِيَ يَمِينٌ يُكَفِّرُهَا، وَلَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ). {الحديث: ٣٦٦٢ = ٣٦٥٨ فم. بخارى. تفسير: ٤٩١١، ٥٢٦٦، ٥٢٦٨. تجريد/١٧٠٩}:

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئەگەر پیاو ژنی خۆی لەخۆی حەرام بکا، وەك ئەوە پێی بڵێ: (أَنْتِ عَلَيَّ حَرَامٌ: تۆ لەمن حەرامی) ئەوە لەلای ئیبنو عەبباس، نە دائەنرێ بە تەلاق، نە دائەنرێ بەزیهار، نە دائەنرێ بە ئیلاء، بەڵکوو دائەنرێ بە سوێندی ئاسایی و کەفارەتی سوێندمی لەسەرەو بەس، دیارە ئیبنو عەبباس، بەڵگەی لەسەر ئەم راو بۆچوونەی خۆی کرداری پێغەمبەرە، کە لەئایەتی {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ}ەدا دیاریکراوە، بۆیە فەرمووی: {لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ – ٣٣/ ئەحزاب/ ئایەتی: ٢١}. واتە: لەڕاستیدا، پێغەمبەری خودا، رابەرو سەرمەشقێکی جوانە بۆ ئێوە، شایانی ئەوەیە کە لەهەموو کارێکا، کە مەودای پەیڕەوی واتیادا، ئێوە بیکەن بە سەرمەشق و چاوی لێ بکەن و، هەنگاو بەهەنگاوو بست بەبست شوێنی بکەون!). {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٦٨، ژمارە: ٢٢٤٩}.

٨٥٣- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَمْكُثُ عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ فَيَشْرَبُ عِنْدَهَا عَسَلاً، قَالَتْ: فَتَوَاطَأْتُ أَنَا وَحَفْصَةُ، أَنَّ أَيَّتَنَا مَا دَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) فَلْتَقُلْ: إِنِّي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ مَغَافِيرَ، أَكَلْتَ مَغَافِيرَ، فَدَخَلَ عَلَى إِحْدَاهُمَا فَقَالَتْ ذَلِكَ لَهُ. فَقَالَ: « بَلْ شَرِبْتُ عَسَلاً عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ، وَلَنْ أَعُودَ لَهُ ». فَنَزَلَ: (لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ) إِلَى قَوْلِهِ تعالى: (إِنْ تَتُوبَا) - لِعَائِشَةَ وَحَفْصَةَ -، (وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا) لِقَوْلِهِ: « بَلْ شَرِبْتُ عَسَلاً ». {الحديث: ٣٦٦٣ = ٣٦٥٩ فم. تجريد/٤، رقم: ١٧٠٩ = ٤٩١٢، ٥٢١٦، ٥٢٦٧،

٥٢٦٨، ٥٤٣١، ٥٥٩٩، ٥٦١٤، ٥٦٨٢، ٦٦٩١، ٦٩٧٢. أبـــو داود. أشـــربة: ٣٧١٤. نسائی. طلاق: ٣٤٢١}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لە هاوسەرەکانی بێ) فەرمووی: گەلێ جار کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەماڵی زەینەبی کچی جەحش، کە هاوسەری بوو، دەمایەوە، شەربەتی هەنگوینی دەخواردەوە، جا منو حەفصەی کچی عومەر، کە ئەویش وەك ئێمە هاوسەری پێغەمبەر بوو، قسەمان کرد بەیەكو بڕیارماندا کە فێڵە ژنانەیەکی لێ بکەینو گوتمان: هەرکامێکمان لەپێشدا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هات بۆلای با پێی بڵێت: من بێنی گیای مەغافیرت لێ دەکەم، دیارە کە شیلەی مەغافیرت خواردووە، کە شیلەی دارێکە بە عەرەبی پێی دەڵێن (عورفوط) کە تامێکی شیرینو بۆنێکی ناخۆشی هەیە، زۆرجار هەنگ شیلەکەی دەمژێ، دواییش کە تەشریفی هات بۆلای ئەویتریشمان ئەویش هەروای پێ بڵێ.

جا کاتێ ئەم قسەیەمان عەرزی پێغەمبەر کرد، وایزانی کە بەڕاست وادەڵێین، بۆیە فەرمووی: (نەخەیر، مەغافیرم نەخواردووە، بەڵام لەلای زەینەبی کچی جەحشی خێزانم شەربەتی هەنگوینم خواردووە، سوێندم خواردووە ئیتر نایخۆمەوە، ئەم قسەیەی من بەکەس مەڵێ). جا بەم بۆنەیەوە ئەم ئایەتانەی سەرەتای سوورەتی تەحریم دابەزین:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ∴ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ∴ وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَن بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ ∴ إِن تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِن تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ. تحريم/٦٦- ١-٤-).

پوختەی مەبەست لەم ئایەتانە:

(ئەی پێغەمبەر! شتێ کەخودا بۆ تۆ رەوای دیوە، لەخۆتەوە لەخۆتی حەرام مەکە، لەبەر خاتری دڵی هەندێ لە هاوسەرەکانت، خودا کەفارەتی سوێندی بۆ داناون، کەفارەتی سوێندەکەت بدەو حەڵاڵی خودا لەخۆت حەرام مەکە، ئەو گفتوگۆو نهێنییەی کە لەنێوانی تۆو هەندێ لە هاوسەرەکانتا، لەم بارەیەوە رووویداو، هەندێ لەو گیروگرفتانەی کە ئەوان دروستیان کرد، کارێکی ناشایستە بوو، خودا تۆی لێی ئاگادار کردەوە، ئەی عائیشەو حەفسە! تەوبە بکەن لەخزمەت خوادا، چونکە ئێوە لەدڵەوە حەزتان لەشتێ بوو کە پێغەمبەری خودا حەزی لەوشتە نەبوو، کە حەرامکردنی هەنگوین بوو، ئەو نهێنییەی کە پێغەمبەر لەلای هەندێ لە ژنەکانی درکاندی، کە ئایەتی: (وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا) ئاماژەی بۆدەکا، ئەو فەرمایشتەی پێغەمبەر بوو کە فەرمووی: (نەخەیر، مەغافیرم نەخواردووە، بەڵام لەلای زەینەبی خێزانم شەربەتی هەنگوینم خواردووە، سوێندم خواردووە ئیتر نایخۆمەوە، ئەم قسەیەی من بەکەس مەڵێ). {تاج/٤، زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ٤١٧٨ ج/٤} + {بۆ زیادە روونکردنەوە، فەرموو بڕوانە: تەجریدی بوخاری بە کوردی، بەرگی پێنجەم، ژمارە/١٧٩٠ = ٥٢٦٨ + تەجرید/١٧٠٩ = ٤٩١٢ بەرگی چوارەم، لاپەڕە: ٥٠٨}.

٨٥٤- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُحِبُّ الْحَلْوَاءَ وَالْعَسَلَ، فَكَانَ إِذَا صَلَّى الْعَصْرَ دَارَ عَلَى نِسَائِهِ فَيَدْنُو مِنْهُنَّ، فَدَخَلَ عَلَى حَفْصَةَ فَاحْتَبَسَ عِنْدَهَا أَكْثَرَ مِمَّا كَانَ يَحْتَبِسُ، فَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ فَقِيلَ لِي: أَهْدَتْ لَهَا امْرَأَةٌ مِنْ قَوْمِهَا عُكَّةً مِنْ عَسَلٍ، فَسَقَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مِنْهُ شَرْبَةً. فَقُلْتُ: أَمَا وَاللَّهِ لَنَحْتَالَنَّ لَهُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِسَوْدَةَ، وَقُلْتُ: إِذَا دَخَلَ عَلَيْكِ، فَإِنَّهُ سَيَدْنُو مِنْكِ فَقُولِي لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَكَلْتَ مَغَافِيرَ؟. فَإِنَّهُ سَيَقُولُ لَكِ: لاَ، فَقُولِي لَهُ: مَا هَذِهِ الرِّيحُ؟ - وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَشْتَدُّ عَلَيْهِ أَنْ يُوجَدَ مِنْهُ الرِّيحُ - فَإِنَّهُ سَيَقُولُ لَكِ: سَقَتْنِي حَفْصَةُ شَرْبَةَ عَسَلٍ، فَقُولِي لَهُ: جَرَسَتْ نَحْلُهُ الْعُرْفُطَ وَسَأَقُولُ ذَلِكَ لَهُ،

وَقُولِيهِ أَنْتِ يَا صَفِيَّةُ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَى سَوْدَةَ قَالَتْ: تَقُولُ سَوْدَةُ: وَالَّذِي لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُـوَ لَقَـدْ كِدْتُ أَنْ أُبَادِئَهُ بِالَّذِي قُلْتِ لِي وَإِنَّهُ لَعَلَى الْبَابِ فَرَقًا مِنْكِ، فَلَمَّا دَنَـا رَسُـولُ اللَّـهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكَلْتَ مَغَافِيرَ، قَالَ: « لاَ ». قَالَتْ: فَمَـا هَـذِهِ الـرِّيحُ؟ قَالَ: « سَقَتْنِي حَفْصَةُ شَرْبَةَ عَسَلٍ »، قَالَتْ: جَرَسَتْ نَحْلُهُ الْعُرْفُطَ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَـيَّ، قُلْـتُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى صَفِيَّةَ، فَقَالَتْ بِمِثْلِ ذَلِكَ، فَلَمَّا دَخَـلَ عَلَـى حَفْصَـةَ قَالَـتْ: يَـا رَسُولَ اللَّهِ أَلاَ أَسْقِيكَ مِنْهُ؟ قَالَ: « لاَ حَاجَةَ لِي بِهِ »، قَالَـتْ: تَقُـولُ سَـوْدَةُ: سُـبْحَانَ اللَّـهِ، وَاللَّهِ لَقَدْ حَرَمْنَاهُ، قَالَتْ: قُلْـتُ لَهَـا: اسْـكُتِي. {الحديث: ٣٦٦٤ = ٣٦٦٠ فـم. أبـو داود. أشربة: ٣٧١٥. ترمذي. أطعمة: ١٨٣١. تحفة الأشراف: ١٦٧٩٦}:

عائيشه (ڕەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: پێغەمبەر** (دروودی خودای لەسەر بێ) **حەزی لە حەڵواو هەنگوین بوو، گەڵێ جار لەپاش کردنی نوێژی عەصر دەچوو بۆلای هاوسەرەکانی، یەکە یەکە هەواڵی دەپرسینو سلاوی لێ دەکردن، ئەوجا دەچوو بۆلای یەکێکیانو لەلای وچانێکی دەگرتو خۆی لێ نزیك دەکردەوە، ماچو مۆچو شتی وای لەگەڵدا دەکرد، بەڵام بەبێ جووتبوونو دروستبوون لەگەڵی. جا جارێ چووە هۆدەکەی حەفسەی هاوسەری، کە کچی عومەری کوڕی خەتاب بوو، زیاتر لەوەی کە چاوەڕوان دەکرا لەلای گلی خواردەوە، منیش دەماری هەوێباری گرتمی، کەپرسیم هۆی ئەم زیادە مانەوەی پێغەمبەر لەلای حەپسە چییە، پێیان گوتم: ژنێکی خزمی دووبەرەیێ هەنگوینی بەدیاری بۆ هێناوە، ئەویش شەربەتی لێ دروست دەکاو دەیدا بە پێغەمبەر** (دروودی خودای لەسەر بێ) **بەو هۆیەوە کەمێ لەلای دەمێنێتەوە، منیش گوتم: بەخودا دەبێ فێڵێکی وای لێ بکەین کەوازبێنێ لەم مانەوەی لای حەپسەیە.**

جا بەسەودەی کچی زەمعەم گوت: شتێکی واهەیە، دیارە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) **تەشریفی هات بۆلات پێی بڵێ: ئەی پێغەمبەری خودا! بۆنی مەغافیرت لێ دێ، دەڵێی مەغافیرت خواردووە؟ ئەویش پێت دەفەرموێ: (نا، مەغافیرم نەخواردووە!) تۆیش پێی بڵێ: ئەی ئەم بۆنە ناخۆشە چییە کەلێت دێ؟**

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) زۆر پێی زەحمەتە کە بۆنی ناخۆشی لێ بێت، لەبەرئەوە پێت دەڵێ: (ئەوە حەپسە شەربەتی هەنگوینی داوەپێم). تۆیش پێی بڵێ: ئای ئەوە هەنگەکەی جەویی درەختی عورفوتی هەڵمژیوە، کەپێی دەگوترێ مەغافیر، کاتێ هاتیش بۆلای من، منیش هەمان شتی پێ دەڵێم، وە تۆیش ئەی صەفییە! کاتێ لەسەرەی خۆتا پێغەمبەر هات بۆلات، هەمان قسەو پرسیارو گفتوگۆی لەگەڵ بکە. سەودە (کە یەکەم ژنی پێغەمبەر بوو، لەپاش مردنی خەدیجەی یەکەم هاوسەری) فەرمووی: بەو خوایەی کەهەر خۆی خوایە، لەترسی تۆ ئەی عائیشە! هەرکە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە دەرگاکەوە هاتە ژوورەوە، ویستم یەکسەر قسەکەی تۆ پێت گوتم پێی بڵێم، بەڵام کە هاتە ژوورەوەو هاتە پێشەوەو لێم نزیکبۆوە گوتم پێی: ئەی پێغەمبەری خودا! مەغافیرت خواردووە؟ فەرمووی: (نەء) عەرزیم کرد: ئەی ئەم بۆنە ناخۆشە چییە کەلێت دێ؟ فەرمووی: (حەفسەی خێزانم شەربەتی هەنگوینی دەرخوارد داوم). گوتم: دیارە کە هەنگەکەی مەغافیری هەڵمژیوەو کردوویەتی بە هەنگوین، کە شیلەی دارێکی درکاوییە حوشتر دەیخوات، بە عەرەبی پێی دەگوترێ: عورفوط (رەنگە بەکوردی بەو درەختە بگوترێ: مارگرە).

عائیشە فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەسەرەی خۆما هات بۆلام، منیش هەروام پێگوت، کاتێ لەسەرەی سەفییەشدا دەچێ بۆلای، سەفییەش هەروای پێ دەڵێ، کاتێ لەسەرەی حەفصەدا دەچێ بۆلای، حەفصە پێی دەڵێ: ئەی پێغەمبەری خودا! با شەربەتێکی هەنگوینت بۆ بکەم. دەفەرموێ: (کارم پێی نییە). عائیشە فەرمووی: جا سەودە بەمنی گوت: سبحان الله! کارێکی باشمان نەکرد، هەنگوینمان لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) قەدەغە کردو لێمان حەرام کرد، منیش پێیم گوت: وسبە، با فێڵەکەمان ئاشکرا نەبێ!!

٦٦٥) پیاو ژنی خۆی بکا بەسەر پشكو خاترخۆی بکا ئەگەر دەیەوێ خۆی خۆی تەڵاق بدا (٣٦٦٥ - ٣٦٨٠)

بابٌ: تخيير الرَّجُلِ إمْرَأتَهُ

٨٥٥- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) قَالَ: دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ (رضى الله عنه) يَسْتَأْذِنُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَوَجَدَ النَّاسَ جُلُوسًا بِبَابِهِ، لَمْ يُؤْذَنْ لأَحَدٍ مِنْهُمْ. قَالَ: فَأُذِنَ لأَبِى بَكْرٍ (رضى الله عنه)، فَدَخَلَ، ثُمَّ أَقْبَلَ عُمَرُ (رضى الله عنه) فَاسْتَأْذَنَ، فَأُذِنَ لَهُ، فَوَجَدَ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) جَالِسًا حَوْلَهُ نِسَاؤُهُ وَاجِمًا سَاكِتًا. قَالَ: فَقَالَ: لأَقُولَنَّ شَيْئًا أُضْحِكُ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم). فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ رَأَيْتَ بِنْتَ خَارِجَةَ سَأَلَتْنِى النَّفَقَةَ، فَقُمْتُ إِلَيْهَا، فَوَجَأْتُ عُنُقَهَا، فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَقَالَ: « هُنَّ حَوْلِى كَمَا تَرَى يَسْأَلْنَنِى النَّفَقَةَ »، فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ إِلَى عَائِشَةَ يَجَأُ عُنُقَهَا، فَقَامَ عُمَرُ إِلَى حَفْصَةَ يَجَأُ عُنُقَهَا، كِلاَهُمَا يَقُولُ: تَسْأَلْنَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَا لَيْسَ عِنْدَهُ؟! فَقُلْنَ: وَاللَّهِ لاَ نَسْأَلُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) شَيْئًا أَبَدًا لَيْسَ عِنْدَهُ، ثُمَّ اعْتَزَلَهُنَّ شَهْرًا أَوْ تِسْعًا وَعِشْرِينَ، ثُمَّ نَزَلَتْ عَلَيْهِ هَذِهِ الآيَةُ: (يَا أَيُّهَا النَّبِىُّ قُلْ لأَزْوَاجِكَ) حَتَّى بَلَغَ (لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا). قَالَ: فَبَدَأَ بِعَائِشَةَ فَقَالَ: « يَا عَائِشَةُ إِنِّى أُرِيدُ أَنْ أَعْرِضَ عَلَيْكِ أَمْرًا أُحِبُّ أَنْ لاَ تَعْجَلِى فِيهِ حَتَّى تَسْتَشِيرِى أَبَوَيْكِ »، قَالَتْ: وَمَا هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَتَلاَ عَلَيْهَا الآيَةَ. قَالَتْ: أَفِيكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَسْتَشِيرُ أَبَوَىَّ؟ بَلْ أَخْتَارُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الآخِرَةَ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ لاَ تُخْبِرَ امْرَأَةً مِنْ نِسَائِكَ بِالَّذِى قُلْتُ: قَالَ: « لاَ تَسْأَلُنِى امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ إِلاَّ أَخْبَرْتُهَا إِنَّ اللَّهَ تعالى لَمْ يَبْعَثْنِى مُعَنِّتًا وَلاَ مُتَعَنِّتًا، وَلَكِنْ بَعَثَنِى مُعَلِّمًا مُيَسِّرًا ». {الحديث: ٣٦٧٤ = ٣٦٧١ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) لە ماڵەوە لەناو ژنەکانیدا دانیشتبوو، بەخەمگینی، خەڵکێکی زۆر لەبەردەرگای هۆدەکەی دانیشتبوون چاوەڕوانی ئەوەیان دەکرد کە ڕێگەیان پێ بدرێ بچن بۆ خزمەتی، لەوکاتەدا ئەبوبەکر (ڕەزای خودای لێ بێ) هات، داوای ڕێگە خوازی کرد کەبچێ بۆ خزمەت پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕێگەی ئەبوبەکر درا چووە ژوورەوە بۆ خزمەتی پێغەمبەر، لەپاشا عومەریش (ڕەزای خودای لێ بێ) هات، ڕێخوازی

کـرد، ڕێگـەی پێـدرا، روانـی وا پێغەمبـەر (درودی خـودای لەسـەر بـێ) لـەنێوانی ژنەکانیـدا، بەخەمگینیو بەخاموشی دانیشتووە، فەرمووی: جا ئەبوبـەکر فـەرمووی: بـەخودا ئێستا شتێ دەڵێم پێغەمبەر دەهێنمە پێکەنین، فەرمووی: (ئەی پێغەمبەری خـودا! خۆزگـەم دەتبینـی، ئەگـەر حەبیبـەی کچی خاریجـەی کـوڕی زەیـدی خێـزانم داوای ژێوارو نەفەقـەی لێ دەکـردم چـۆن چـۆنی بـۆی هـەڵ دەسـامو ملـم دەپڕوانـد!). جا پێغەمبـەر (درودی خـودای لەسـەر بـێ) دەسـتی کـرد بـە پێکـەنینو فـەرمووی: (دەی ئـەبینی واژنەکانم لە دەوروبەرمنو داوای ژیوار (نەفەقە)م لێ دەکەن).

جا ئەبوبـەکر هەڵسا بـۆ گیـانی عائیشـەی کچی، ملی هـەڵ ووڵیو عومـەریش هەڵسا بۆ گیانی حەپسەی کچی ملی هەڵ ووڵیو بۆ هەڕەشە دەیـانگوت: ئـەوە ئێـوە داوای ژێواری نایاب لە پێغەمبەری خودا دەکەن، کـە ژێـواری وا کەشـخە لـەلای ئـەو دەسـت ناکـەوێ؟ ئـەوانیش گوتیـان: بـەخودا ئێمـە هـەرگیز داوای شـتێ ناکـەین لـە پێغەمبەری خوا، کە لەکێشیدا نەبێ.

ئـەوجا پێغەمبـەر (درودی خـودای لەسـەر بـێ) بۆمـاوەی مانگـێ یـا بیسـتو نـۆ ڕۆژ لـە ژنەکانی کەناری گرتو هاموشۆی نەدەکردن، لەپاشا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ∴ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا - سورة الأحزاب/٣٣ – ٢٨/٢٩}. واتە:

ئەی پێغەمبەری خودا! بفەرموو بـە هاوسـەرەکانت: ئەگـەر حـەزتان وا لەسـەر خۆشیو رابواردنی ئەم جیهانە بێ بەقایە: ئەوا شتی وا لـەلای مـن دەسـت ناکـەوێ، کەواتە: بفەرموون وەرن هەتا لەسەر شێوەیەکی جوان، بەبێ دڵ ئێشانو ناخۆشـی، هەقی شەرعی خۆتان پێ بدەمو تەڵاقتان بدەم، هەتا بڕۆن بەڕێی خۆتانەوە ئەگەر ئەوەشتان ناوێو حەزتان لەوەیە کە بەژنێتیو حەڵاڵو هاوسەری پێغەمبەری خودا رازیـبنو بیکـەن بـەهۆی ڕەزای خـوداو پێغەمبـەرو بەمایـەی بەشـی باشـی خانـەی وایی، ئەوە کارێکی زۆر جوانە، لەبەرئەوە خودای گەورە، ئامادەی کـردووە بـۆ ئێـوە

(كه هەمووتان ئافرەتی خاس‌و باش‌و چاكەكارو خێرخوان) پاداشتێكی گەورەی وا كه دونیاو چی واتیا، لەچاوی ئەودا، بەهیچ دەچێ!). فەرمووی: جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەپێش پێشدا لە عائیشەوە دەستی كرد بەڕاگەیاندنی ئەم فەرمانی خودایە، پێی فەرموو: (ئەی عائیشە! شتێكت بۆ باس دەكەم، حەزناكەم كەپەلە پەلی تیابكەی، بڕیاری لەسەر مەدە هەتا پرس‌وڕا بە باوك‌و دایكت نەكەی! عائیشە عەرزی دەكا: ئەی پێغەمبەری خودا! بفەرموو ئەوە چییە؟ پێغەمبەریش ئایەتەكانی خوێندەوە بۆی. عائیشە كە لەحاڵەكە حاڵی بوو، عەرزی پێغەمبەر دەكا: بۆ ئەمە پرس‌وڕا بەدایك‌و باوكم بەم، كە گوایە تۆ هەڵ ببژێرم یانا؟ شتی وا پرسی پێ ناوێ، چونكە من خواستم لەسەر رەزای خوداو رەزای پێغەمبەرەو لەوەیشە مەبەستم پایەی بەرزی ماڵی دواییە!!

ئەوجا عائیشە عەرزی حەزرەت دەكا: (وە داوات لێ دەكەم كەئەم وەڵامەی من بەهیچ كام لەژنەكانی ترت نەڵێی، با ئەوان چاوڵەمن نەكەن!!).

بەڵام پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەم داوایەی عائیشەی ئایەخ كردو پێی فەرموو: (بە پێچەوانەوە هەركامێكیان داوای ئەوەم لێ بكا، كە وەڵامی تۆ چی بووە، من وەڵامەكەی تۆی پێ دەڵێم، چونكە خوای گەورە كەمنی كردووە بە پێغەمبەرو رەوانەی كردووم بۆسەر خەڵك، بۆئەوە رەوانەی نەكردووم كەتوندڕەوو توندو تیژبم، بەڵام بۆئەوە رەوانەی كردووم كەببم بە مامۆستایەكی ئاسانكار، كەواتە كار لەژنەكانی ترم گران ناكەم‌و ئەوەی ئاسانكاری بێ لەم لایەنەوە بۆیان دەكەم).
{تاج/٤، زنجیرە: ١٦، ژمارە: ٤٠٤١}.

٨٥٦- عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: مَا أُبَالِي خَيَّرْتُ امْرَأَتِي وَاحِدَةً أَوْ مِائَةً أَوْ أَلْفًا، بَعْدَ أَنْ تَخْتَارَنِي، وَلَقَدْ سَأَلْتُ عَائِشَةَ (رضى الله عنها)، فَقَالَتْ: قَدْ خَيَّرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَفَكَانَ طَلَاقًا؟ {الحديث: ٣٦٦٩ = ٣٦٦٦ فم. بخارى. طلاق: ٥٢٦٣}:

مەسرووق دەفەرموێ: گریمان یەك، یاسەد، یا هەزارجار ژنی خۆم بكەم بەسەرپشك كە تەڵاقی خۆی بەدەستی خۆی بێ، بەمەرجێ هەموو جارێ تەڵاقی

نـەوێو مـن هەڵبـژێرێ، دەربەسـتی ئـەوەنیم، چـونکە بـۆ ئـەم پرسـە لـە عائیشـەم پرسی، فەرمووی: کاتی خۆی کە پێغەمبـەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئێمـەی لـەم بارەیـەوە کرد بەسەرپشکو ئێمەیش تەڵاقمان نەویستو پێغەمبـەرمان هەڵبـژارد لەبەرئـەوە دانەنرا بەتەڵاق.

٦٦٦) باسی فەرمایشتی خوای گەورە: {وَإِن تَظَاهَرَا عَلَيْهِ} (٣٦٦٥ - ٣٦٨٠)

باب: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {وَإِن تَظَاهَرَا عَلَيْهِ}

٨٥٧- عَنْ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ (رضى الله عنهما) قَـالَ: مَكَثْـتُ سَـنَةً وَأَنَـا أُرِيـدُ أَنْ أَسْأَلَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ عَنْ آيَةٍ فَمَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَسْأَلَهُ هَيْبَةً لَهُ، حَتَّى خَرَجَ حَاجًّـا، فَخَرَجْـتُ مَعَهُ، فَلَمَّا رَجَعَ فَكُنَّا بِبَعْضِ الطَّرِيقِ، عَدَلَ إِلَى الأَرَاكِ لِحَاجَةٍ لَهُ، فَوَقَفْتُ لَهُ حَتَّى فَرَغَ، ثُـمَّ سِرْتُ مَعَهُ فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَنِ اللَّتَانِ تَظَاهَرَتَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صـلى الله عليـه وسلم) مِنْ أَزْوَاجِهِ؟ فَقَالَ: تِلْكَ حَفْصَةُ وَعَائِشَةُ، قَـالَ: فَقُلْـتُ لَـهُ: وَاللَّـهِ إِنْ كُنْـتُ لأُرِيـدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ هَذَا مُنْذُ سَنَةٍ، فَمَا أَسْتَطِيعُ هَيْبَةً لَكَ، قَالَ: فَلاَ تَفْعَلْ مَا ظَنَنْتَ أَنَّ عِنْدِى مِـنْ عِلْمٍ فَسَلْنِى عَنْهُ، فَإِنْ كُنْتُ أَعْلَمُهُ أَخْبَرْتُكَ. قَالَ: وَقَالَ عُمَرُ: وَاللَّهِ إِنْ كُنَّا فِى الْجَاهِلِيَّةِ مَا نَعُدُّ لِلنِّسَاءِ أَمْرًا، حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِنَّ مَا أَنْزَلَ، وَقَسَمَ لَهُنَّ مَا قَسَمَ، قَـالَ: فَبَيْنَمَـا أَنَا فِى أَمْرٍ أَأْتَمِرُهُ. إِذْ قَالَتْ لِى امْرَأَتِى لَوْ صَنَعْتَ كَذَا وَكَـذَا، فَقُلْـتُ لَهَـا: وَمَـا لَـكِ أَنْـتِ وَلِمَا هَا هُنَا؟ وَمَا تَكَلُّفُكِ فِى أَمْرٍ أُرِيدُهُ؟ فَقَالَتْ لِى: عَجَبًا لَكَ يَا ابْنَ الْخَطَّـابِ مَـا تُرِيـدُ أَنْ تُرَاجَعَ أَنْتَ، وَإِنَّ ابْنَتَكَ لَتُرَاجِعُ رَسُولَ اللَّـهِ (صـلى الله عليـه وسـلم) حَتَّـى يَظَـلَّ يَوْمَـهُ غَضْبَانَ، قَالَ عُمَرُ: فَآخُذُ رِدَائِى، ثُمَّ أَخْرُجُ مَكَانِى حَتَّى أَدْخُلَ عَلَى حَفْصَةَ، فَقُلْتُ لَهَـا: يَـا بُنَيَّةُ إِنَّكِ لَتُرَاجِعِينَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَتَّى يَظَلَّ يَوْمَـهُ غَضْـبَانَ؟. فَقَالَـتْ حَفْصَةُ: وَاللَّهِ إِنَّا لَنُرَاجِعُهُ، فَقُلْتُ: تَعْلَمِينَ أَنِّى أُحَذِّرُكِ عُقُوبَةَ اللَّهِ وَغَضَبَ رَسُولِهِ، يَـا بُنَيَّـةُ! لاَ يَغُرَّنَّكِ هَذِهِ الَّتِى قَدْ أَعْجَبَهَا حُسْنُهَا، وَحُبُّ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِيَّاهَا. ثُمَّ خَرَجْتُ حَتَّى أَدْخُلَ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ لِقَرَابَتِى مِنْهَا، فَكَلَّمْتُهَا فَقَالَتْ لِى أُمُّ سَلَمَةَ: عَجَبًـا لَـكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ قَدْ دَخَلْتَ فِى كُلِّ شَىْءٍ حَتَّى تَبْتَغِى أَنْ تَدْخُلَ بَيْنَ رَسُـولِ اللَّـهِ (صـلى الله عليه وسلم) وَأَزْوَاجِهِ؟! قَالَ: فَأَخَذَتْنِى أَخْذًا كَسَرَتْنِى عَنْ بَعْضِ مَا كُنْتُ أَجِدُ، فَخَرَجْتُ مِنْ

عِنْدِهَا، وَكَانَ لِي صَاحِبٌ مِنَ الأَنْصَارِ إِذَا غِبْتُ أَتَانِي بِالْخَبَرِ، وَإِذَا غَابَ كُنْتُ أَنَا آتِيهِ بِالْخَبَرِ، وَنَحْنُ حِينَئِذٍ نَتَخَوَّفُ مَلِكًا مِنْ مُلُوكِ غَسَّانَ، ذُكِرَ لَنَا أَنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَسِيرَ إِلَيْنَا، فَقَدِ امْتَلأَتْ صُدُورُنَا مِنْهُ. فَأَتَى صَاحِبِي الأَنْصَارِيُّ يَدُقُّ الْبَابَ. وَقَالَ: افْتَحِ افْتَحْ، فَقُلْتُ: جَاءَ الْغَسَّانِيُّ؟ قَالَ: أَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ، اعْتَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَزْوَاجَهُ. فَقُلْتُ: رَغِمَ أَنْفُ حَفْصَةَ وَعَائِشَةَ، ثُمَّ آخُذُ ثَوْبِي فَأَخْرُجُ حَتَّى جِئْتُ، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي مَشْرُبَةٍ لَهُ يُرْتَقَى إِلَيْهَا بِعَجَلَةٍ وَغُلاَمٌ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَسْوَدُ عَلَى رَأْسِ الدَّرَجَةِ، فَقُلْتُ: هَذَا عُمَرُ، فَأُذِنَ لِي. قَالَ عُمَرُ: فَقَصَصْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) هَذَا الْحَدِيثَ، فَلَمَّا بَلَغْتُ حَدِيثَ أُمِّ سَلَمَةَ تَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَإِنَّهُ لَعَلَى حَصِيرٍ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ شَيْءٌ، وَتَحْتَ رَأْسِهِ وِسَادَةٌ مِنْ أَدَمٍ حَشْوُهَا لِيفٌ، وَإِنَّ عِنْدَ رِجْلَيْهِ قَرَظًا مَضْبُورًا وَعِنْدَ رَأْسِهِ أُهُبًا مُعَلَّقَةً، فَرَأَيْتُ أَثَرَ الْحَصِيرِ فِي جَنْبِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَبَكَيْتُ، فَقَالَ: مَا يُبْكِيكَ؟ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ كِسْرَى وَقَيْصَرَ فِيمَا هُمَا فِيهِ، وَأَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَهُمَا الدُّنْيَا وَلَكَ الآخِرَةُ ». {الحديث: ٣٦٧٦ = ٣٦٧٣ فم. تجريد/١، رقم: ٧٧ = ٨٩، ٢٤٦٨، ٤٩١٣، ٤٩١٤، ٤٩١٥، ٥١٩١، ٥٢١٨، ٥٨٤٣، ٧٢٥٦، ٧٢٦٢. تحفة الأشراف: ١٠٥١٢}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەفەرموێ: ماوەی ساڵێ چاوەڕێی هەل بووم، بۆئەوە پرسیار لە عومەری کوڕی خەتتاب بکەم، لەواتای ئایەتێ، بەڵام بۆم نەکراو لێم نەپرسی، چونکە ئەوەندە سامی هەبوو لەدڵما، هەتا چوو بۆ سەفەری حەجو منیش لەگەڵیا چووم بۆ حەج، کاتێ گەڕاینەوە لەڕێگە لای دار سیواکێکدا لایدا، بۆسەراو، منیش لەسەری وەستام هەتا لێ بۆوە، جا لەگەڵیدا ڕۆیشتمو گوتم: ئەی فەرمانڕەوای موسوڵمانان! ئەو دوو ژنە کێ بوون کە لەناو ژنەکانی پێغەمبەردا گەلەکۆمە (تەظاهور)ینان لە پێغەمبەر کردبوو (وەك خودا باسی ئەم باسە دەکا لەسەرەتای سوورەتی تەحریمەوە)؟ ئەویش فەرمووی: ئەوە حەفصەی کچی منو عائیشەی کچی ئەبوبەکر بوون. منیش گوتم: بەخودا ساڵێکی

رەبەقە دەمەوێ بۆ ئەمە پرسیارت لێ بکەم، بەڵام لەبەر سامی تۆ پرکێشیم نەدەکرد. فەرمووی: شتی وا مەکە، ئەگەر بەزەینی خۆت وات دەزانی کە شتێ هەیە کەمن دەیزانمو لەلای من هەیە، پرسیارم لێ بکە شەرم مەکە، ئەگەر بیزانم پێتی دەڵێم، لەپاشدا عومەر (خودای لێ رازی بێ) فەرمووی: بەخودا ئێمە لەسەردەمی نەزانی پێش هاتنی ئیسلامدا ئافرەتمان بەهیچ دانەدەناو هیچ حەقو حیسابێکمان بۆ ژن نەدەکرد، هەتا خودا ئایەتی قورئانی لەبارەی ژنانەوە نارده خوارەوەو بەشو بارەو مافی بۆ ژنان دیاریکرد. عومەر فەرمووی: ئەوا جارێکیان خەریکی کارێکی خۆمەو بیری لێ دەکەمەوە، لەوکاتەدا ژنەکەم پێی گوتم: بۆئاوا نایکەی! پێیم گوت: تۆ حەقت چییە؟ تۆ بۆخۆت لەکاری من هەڵدەقورتێنی؟ ئەویش گوتی پێم: ئەی عومەر! تۆ چەندە سەیریت! تۆ ناتەوێ کە کەسێ قسە لەقسەتا بکا کەچی کچەکەت رۆژ تائێوارێ دەمەدەمێ لەگەڵ پێغەمبەری خوادا هەکاو دەچێتەوە بەگژ دەمیا، رۆژی واهەیە بەم بۆنەیەوە تا ئێوارە حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) بەزویریو بەقارەوە دەمێنێتەوە؟ فەرمووی: جا هەستامو پۆشاکەکەی سەرشانم هەلگرتو چووم بۆلای حەفصەو پێیم گوت: کچم! راستە کەتۆ دەچیتەوە بەگژ دەمی پێغەمبەرداو چەندو چوونی لەگەڵدا دەکەیتو رۆژی واهەیە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تا ئێوارێ بەزیزیو زویری دەمێنێتەوە؟ گوتی: ئەرێ بەخودا راست وایە ویرە ویرِی لەگەڵ دەکەین!

منیش پێیم گوت: تۆ دەزانی کەمن تۆ دەترسێنم لە سزای خودا لەسەر زیزکردنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کچم! تۆ بەهۆی ئەو ژنەوە (واتە: بەهۆی عائیشەوە) لەخۆت بایی مەبە، ئەو بەجوانی خۆی دەنازێو پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خۆشی دەوێ، تۆ خۆت مەبەستە بەوەوَە. لەپاشدا رۆیشتم، ئوممو سەلەمەیش خزمم بوو، چووم بۆ مالی ئەویش، ئەویش هاوسەری حەزرەت بوو، لەگەڵ ئەویشدا قسەم کرد لەم بارەیەوە، فەرمووی: ئەی کوڕی خەتتاب! سەیرم

لەتۆ دێ، لەهەموو شتێکدا هەڵ دەدەیتێ! تەنانەت ئەوەتا دەتەوێ لەنێوانی پێغەمبەرو ژنەکانیشیا خۆت تێ هەڵبقورتێنی!

عومەر فەرمووی: بەخودا بەڕاستی قسەکانی ئوممو سەلەمە وەها کاریان تێ کردم تۆزێ خاویانکردمەوە! ئینجا لەوێوە رۆیشتم هاوڕێیەکی ئەنصاریم هەبوو، منو ئەو بەسەرە دەچووین بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ هەواڵ زانینو دەنگوباسی سرووشو شتی وا، ئەگەر من نەچوومایە ئەو هەواڵو باسو خواسی بۆم دەهێنا، ئەگەر ئەویش نەچوایە من دەنگوباسم بۆی دەبرد، وە لەو سەردەمەدا مەترسیمان لەپاشایێ لەپاشاکانی غەسسان هەبوو، وامان بیستبوو کە ئەم پاشایە کەناوی (الحارث بن أبي شمر) بوو، دەیەوێ بەسوپایەکی گەورەوە هێرش بێنێتە سەرمان، زۆر لێی دەترساین، پڕبەدڵ مەترسیمان لێی هەبوو، رۆژێ لەناکاو تەماشام کرد وا ئەو هاوڕێ ئەنصارییەم دەدا لەدەرگاو دەڵێ: بیکەرەوە! لەدڵی خۆما گوتم ببێو نەبێ شتێ قەوماوە پێیم گوت: وا پەرۆشی! دیارە کابرای غەسسانی هاتۆتە سەرمان! گوتی: بەڵکوو لەوە خراپتریش رووی داوە: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەناری لە خێزانەکانی گرتووە!

منیش گوتم: هەی لووتی حەفصەو عائیشە بتەوسێتەوەو لووتیان بەقوڕاچێ، بۆ ئیشێ کردیان! جاجلەکانم هەڵگرتو دەرچووم بۆ سۆراخی ئەم هەواڵەو چووم بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەماشام کرد حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) وا لەناو باڵەخانەیەکا بە پەیژە بۆی سەردەکەوێ، خولامێکی رەشی پێغەمبەر هەبوو، ناوی رەباح بوو، لەسەر تەوقەسەری پەیژەکە بوو، مۆڵەتی بۆ هاتوان وەردەگرت، پێم گوت: رەباح! عەرزی حەزرەت بکە، بڵێ کە عومەری کوڕی خەتتاب دەیەوێ بێت بۆ خزمەتت. پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رێگەی پێ دام، عومەر فەرمووی: کەچوومە خزمەتی باسەکەم لە نووکەوە بۆ حەزرەت گێڕایەوە، هەتا گەیشتمە سەر قسە رەقەکەی ئوممو سەلەمە، کە بەمنی گوت، حەزرەت زەردەخەنەیەکی کرد. حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) لەوکاتەدا لەسەر حەسیرێکی رووت بوو، حەسیرەکە

هیچی تری بەسەرەوە نەبوو، سەرینێکی بەرگ چەرمینی لەژێر سەردا بوو، ناواخنەکەی ریشاڵ (لیف)ی خورما بوو، لە پایینیەوە هەندێ بەرە دارشیلان کە کەوڵی پێ خۆشە دەکرێ هەڵڕژا بوو، کۆمەڵکرابوو، لەژوور سەریشیەوە بە بنمیچەکەوە چەن کەوڵێ هەڵواسرابوو، کە تەماشایم کرد گرێی حەسیرەکە لاقە برغەی حەزرەتی دابڕیبوو، منیش دەستم کرد بەگریان. فەرمووی: ئەی عومەر! بۆچی دەگریت؟ گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! کیسراو قەیسەر، کە یەکەمیان شاهنشاهی ئێرانەو دووەمیان پادشای روومە، وان لەو هەموو نازو خۆشییەدا، کە هەموو کەس دەیزانێ، لەگەڵ ئەوەشا کەبێ باوەڕن، کەچی تۆیش کە پێغەمبەری خودای ئەمە حاڵتە کەدەبینین؟ فەرمووی: (ئەدی تۆ بەوە رازی نابی کە دونیا بۆ ئەوان بێو پاشە رۆژیش بۆ خۆمان بێ!!). {تاج/٤، زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ٤١٨ – تەفسیر/ سوورەتی تەحریم چاپی/٤}.

کوردو کورت:

لێرەدا وەك نموونەیەکی راستو دروستو راستەقینە، بە ئیقتیباس لەم ژیانە سەختو دیژوارەی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لە نامیلکەی (الترکمانُ شَدُّ قُوَی العَرَبِ)ەوە، کە پوختەی ئەو ئەزموونە تاڵانەیە، کە لەماوەی (٣٠) ساڵی نیشتەجێبوونم لە کەرکووك کۆم کردوونەتەوە، لەبارەی ئەو هەموو ناهەقیو زوڵمو زۆرو ستەمەی کە نەتەوەکانی تری کەرکووك لەگەڵ دەوڵەتا لە کوردیان دەکرد، لێرەدا بەم بۆنەیەوە ئەم نموونەیەتان لەو نامیلکەوە بۆ راگوێز دەکەم، بەتایبەتی لەبەرئەوەی کە گەورەترین بەلگەیە لەسەر ئەم راستەقینەیە:

(کە سەرۆکانی گەلو رابەرانی بزووتنەوەکان، هەتا ترسی خوایان هەبێو لەگەڵ ملەتی خۆیان بنو سەرقاڵی کۆکردنەوەی پرۆپیتی جیهان نەبنو لە پێناوی پەیامو مەبەستەکەیانا، بەرگەی هەموو ساردیو گەرمییەك بگرنو گووژاڵکیان لەدەما هەنگوین بێ، هەتا وابن براوەنو لەلای خواو بەندەی خوا پەسەندن، با

دەربەدەرو ئاوارەو شەهیدیش بن، بەڵام هەرکاتێ سەریان کردە دنیا پەرستیو کۆشكو تەلارو پارەو دینارو دۆلارو بەزمو رەزم، ئیتر ئەوە سەرەتای رۆژی رەشی خۆیانو ملەتیانە، بەدیمەن بۆ گەل رابەرن، بەواتا بۆ دوژمن نۆکەرو نوێنەرن!

(... رێزدار مقدم/ محمد أطروشی، لەماڵی مامۆستا مەلا محمد ئەمین، لەتەپەی مەلا عەبدولا، لە کەرکووك گێڕایەوە:

(لەگەرمەی شۆڕشا، لە شەستەکانا، شۆڕشگێڕێکی مەزنی ئێرانی، دەیەوێ سەردانێکی مەلا مستەفای بەرزانی بکا، زۆر بە پەرۆشەوە بەنهێنی، بەسواری وڵاخ، دێ بەدێ، بەناوی خوازراوەوە، رۆژێ خۆی دەکا بەمەلا، رۆژێ خۆی دەکا بەشێخ، چەند شەوو رۆژێ، ئاوا بەناو ئەو دەشتو دەرو شاخو داخەدا، لەگەڵ چەند پێشمەرگەیەکا، کەجارێ دەڵێ دەرویشی خۆ منو جارێ دەڵێ فەقێی خۆ من، بەپێی شوێن، دەخولێنەوەو قوڕو لیتەی زستان دەشێلنو سەرماو سۆڵە دەچێژن، هەرتاو نەتاوێ لەتاو فڕۆكو تەقەی رەبایاو هێرشی جاشان، هەڵدێنو خۆ لەناو دەوەنو بن بەردێ دەشارنەوە، رۆژانە بەچاوی خۆیان گوندی سووتاوو تەرمی شەهیدو زامار، لەهەموو جۆرێ دەبینن، هەتا بەرە بەرە دەگەنە پەناگەی بەرزانی، هەموو شتێ بە خەیاڵی ئەو مامۆستا ئێرانییەدا دێ ئەمە نەبێ: دەڕوانێ وا تەختو بارەگا زێڕینەکەی مەلای بەرزان، وا لەچیایەکی سەختو دیژواری وادا، کە رێگەی باڵداری نییە، چ جای پادار، وا لەناو ئەشکەوتێکی تاریکی شێداری قانگدراو بەچڕە دووکەڵی کۆتەرە داری تەڕو، پڕ لەسەرە بزووتکی کوژاوەو پڕ لەچراووگ، کە بەشەو لەباتی چراو گوڵۆپو لایت بەکاری دەهێنن، لەپڕ مارێ، یا جانەوەرێ، ئاگری ناو ئەشکەوتەکە گەرمی دەکاتەوەو سڕییەکەی دەردەچێو دووکەڵەکە سەری لێ دەشێوێنێو مەترسیو تۆقانێ لەناو ئەشکەوتەکەدا دروست دەکا، لەمەترسی تۆپو تانكو فڕۆكو جاشو جەیش ناخۆشتر!!

لەلایەکی تریشەوە دەڕوانێ وامەلا مستەفاو نزیکانی بارەگا، ئەوەندە تەپو تۆزە چڕە دووکەڵ چووە بەسەرو چاویاناو تەپوتۆز لە جلەکانیان نیشتووەو

ئەوەندە بە تەختە بەردی داخ لەناو ئەشکەوتەکەدا کولێرە ئاشییان کردووە، رێك دەڵێی ئاشەوانن‌و لەناو ئاشا دەژین!!

گوتی: لەو سەردەمەشدا، بەرەی جاشەکان، بەڕۆشنبیرو بە ناڕۆشنبیریانەوە، واتە: بەجاش چەك‌و بەجاش قەڵەمیانەوە، تەنگیان بە بەرزانی هەڵچنی بوو، دژایەتییەکی ماددی‌و مەعنەوییان دەکرد، بەدەیان لیژنە، لە ئەمن‌و لە ئیستیخبارات، تانە‌و تەشەرو درۆو دەلەسەیان، لەدژی شۆڕش دروست دەکردو وەك بەچکە کۆترو بەچکە تووتی دەیانتفانە سەردەمی لایەنە کوردییە نەیارەکانی شۆڕش‌و ئەوانیش وەك بنێشت‌و کاوێژ شەوو رۆژ دەیانجوییەوەو دەیانگوت‌و دەیانگوتەوە، بەمەلا مستەفایان دەگوت: مەلا چۆنبی‌و بە شۆڕشیان دەگوت جەیبی عەمیل‌و بە پێشمەرگەیان دەگوت: شەمشەمە کوێرەو بەسەدامیان دەگوت: زێرە زێرەو بە جاشیان دەگوت: سوارەی سەلاحەدین‌و ... تاد.

گوتی: جا ئاغای ئێرانی کە ئەم واقیعە قێزەونەی بینی‌و ئەم چەواشەکاریەی رەچاو کردو ئەم ژیانە زبرەی بەرزانی‌و پیاوانی شۆڕشی بینی، گوتی: (ئاغای بەرزانی! ئەم ملەتەی تۆ هەتە، ئەوە ناهێنێ کەتۆ ئاوا خۆتی بۆبکەی بە ئاشەوان، یا خۆتی بۆ بکەی بەقۆچی قوربانی!!).

دەڵێن قازی موحەممەدی (شەهید) کاغەزێ دەنووسێ بۆ شێخی حیسامەددین، کە یارمەتی بداو پشتگیری کۆماری مەهاباد بکا ئەویش بەم شیعرە وەڵامی دەداتەوەو عوزری بۆ دێنێتەوە:

هەر لە خانەقین هەتا ژاوەرۆ
کورد هەر کورت بووەو هەر کورت یاوەرۆ

بسم الله الرحمن الرحيم

١٣- نامەی عیددەی ژنان (كِتَابُ العِدَّةِ)

٦٦٧) باسی عیددەی ژنی دووگیان. (٣٧٠٦ - ٣٧٠٨)

بَابٌ: فِي الحَامِلِ تَضَعُ بَعْدَ وَفَاةِ زَوْجِهَا

٨٥٨- عَنِ عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ: أَنَّ أَبَاهُ كَتَبَ إِلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الأَرْقَمِ الزُّهْرِيِّ يَأْمُرُهُ، أَنْ يَدْخُلَ عَلَى سُبَيْعَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ الأَسْلَمِيَّةِ فَيَسْأَلَهَا عَنْ حَدِيثِهَا وَعَمَّا قَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حِينَ اسْتَفْتَتْهُ، فَكَتَبَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ يُخْبِرُهُ أَنَّ سُبَيْعَةَ أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا كَانَتْ تَحْتَ سَعْدِ ابْنِ خَوْلَةَ وَهُوَ فِي بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ، وَكَانَ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا فَتُوُفِّيَ عَنْهَا فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ وَهِيَ حَامِلٌ فَلَمْ تَنْشَبْ أَنْ وَضَعَتْ حَمْلَهَا بَعْدَ وَفَاتِهِ، فَلَمَّا تَعَلَّتْ مِنْ نِفَاسِهَا تَجَمَّلَتْ لِلْخُطَّابِ، فَدَخَلَ عَلَيْهَا أَبُو السَّنَابِلِ بْنُ بَعْكَكٍ - رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ الدَّارِ - فَقَالَ لَهَا: مَا لِي أَرَاكِ مُتَجَمِّلَةً لَعَلَّكِ تَرْجِينَ النِّكَاحَ؟ إِنَّكِ وَاللَّهِ مَا أَنْتِ بِنَاكِحٍ حَتَّى تَمُرَّ عَلَيْكِ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ، قَالَتْ سُبَيْعَةُ: فَلَمَّا قَالَ لِي ذَلِكَ، جَمَعْتُ عَلَيَّ ثِيَابِي حِينَ أَمْسَيْتُ، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ؟ فَأَفْتَانِي بِأَنِّي قَدْ حَلَلْتُ حِينَ وَضَعْتُ حَمْلِي، وَأَمَرَنِي بِالتَّزَوُّجِ إِنْ بَدَا لِي، قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَلاَ أَرَى بَأْسًا أَنْ تَتَزَوَّجَ حِينَ وَضَعَتْ، وَإِنْ كَانَتْ فِي دَمِهَا غَيْرَ أَنْ لاَ يَقْرَبُهَا زَوْجُهَا حَتَّى تَطْهُرَ. {الحديث: ٣٧٠٦ = ٣٧٠٢ فم. بخاری. مغازی: ٣٩٩١، ٥٣١٩. أبو داود. طلاق: ٢٣٠٦. نسائی. طلاق: ٣٥١٨}:

عوبەیدوڵڵای کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی عوتبە، فەرمووی: عەبدوڵڵای باوکم نامەی نووسی بۆ عومەری کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی ئەرقەمی ئەل-زوهری، فەرمانی پێکرد کەبچێ بۆلای سوبەیعەی کچی حاریثی ئەل-ئەسلەمییە، کە پرسیاری لێبکا، لەبارەی دانانی سکەکەیەوە، لەپاش مردنی مێردەکەی، کە پرسیاری لە پێغەمبەر کردووە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چی پێ گوتووە؟

عومەری کوڕی عەبدوڵڵا وەڵامی نووسییەوە بۆ باوکم ئەم هەواڵەی پێ راگەیاند: کە سوبەیعە پێی گوتم: ژنی سەعدی کوڕی خەولە بووم، کە لەخێڵی بەنی عامیری کوڕی لوئەی دەژمێررا، کە یەکێ بوو لەوانەی کە ئامادەی جەنگی بەدر بوو بوون، لە حەجی ماڵاواییدا سەعدی مێردم مرد، لەکاتی مردنیدا من دووگیان بووم، سکم پڕبوو، چەند شەوێ لەپاش مەرگی سەعد، منداڵەکەم بوو، سکەکەم دانا، جاکاتێ سوبەیعە لە زەیستانی پاك دەبێتەوە، خۆی دەڕازێنێتەوە بۆ خوازبێنیکاران، ئەبو سەنابیلی کوڕی بەعکەك (کە پیاوێ بوو لەخێڵی بەنی عەبدودار) دەچێ بۆلای و پێی دەڵێ: سوبەیعە، چییە دەتبینم خۆت رازاندۆتەوەو بەرگی رەشپۆشی (حیداد)ت داناوە، دەڵێی بەتەمای شووکردنی؟ بەخودا شتی وانابێ، تۆ ناتوانی شووبکەیتەوە، هەتا حەیەی مێرد مردن تەواونەکەی، کە بەپێی ئایەتی قورئان چوار مانگو دەشەوە، قورئان دەفەرموێ: {وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا – بقرة/٢/٢٣٤}. واتە: ئەو پیاوە موسوڵمانانە کەدەمرنو ژنەکانیان لەپاش خۆیان بەجێ دەهێڵن، دەبێ ئەو ژنانە تاماوەی چوار مانگو دەشەو تازێباربنو چاوەڕوانی بکەنو لەوماوەیەدا شوونەکەنەوە!).

سوبەیعە فەرمووی: کاتێ ئەبو سەنابیل ئاوای پێم گوت، ئێوارێ خۆمم بەجلەکانم کۆکردەوەو چووم بۆ خزمەتی پێغەمبەری خودا (درووودی خودای لەسەر بێ) سەبارەت بەم بابەتەی خۆم پرسیارم لێی کرد، فەتوای بۆمدا، کەلەدوا دانانی سکەکەم حەیەم هەڵهاتووەو عیددەم تەواو بووەو هەرچی بۆ ژنی بێ مێرد دروست بێ بۆ منیش دروستە، فەرمانیشی پێم کرد ئەگەر دەمەوێ شووبکەمەوە!

ئیبنو شەهاب (کە یەکێکە لە پیاوانی رشتە (سەنەد)ی ئەم فەرموودەیە، کە عوبەیدوڵڵای کوڕی عەبدوڵڵا، لەم فەرموودەیەدا، مامۆستایەتی) ئیبنو شەهاب دەفەرموێ: بەلامەوە قەیدی نییە کەژنی دووگیان، ئایا تەلاقدراوبێ، یا مێرد مردووبێ، کە شووبکاتەوە، با لەخوێنی زەییستانیش پاك نەبووبێتەوە، بەلام

مێردە تازەکەی نابێ نزیکی بکەوێ تا لەخوێنی زەییستانییەکەی پاك نەبێتەوە!!.
{تاج/٢، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ٢٢٧٤ — ٢٢٧٨ چ/٤}.

روونکردنەوە:

سوبەیعەی کچی حاریث، لەَ صەحیحەیندا فەرموودەی هەیەو ناویشی هەیە، ئیبنو عەبدولبەڕ لە ئیستیعابا دەفەرموێ: فوقەهای مەدینەو فوقەهای کووفە، ئەم فەرموودەی ئێرەی ئەویان گێڕاوەتەوە، ئوم سەلەمەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهاوسەرە پاکیزەکانی بێ) دەفەرموێ: سوبەیعە، لەپاش مەرگی مێردەکەی بەنیو مانگ منداڵی بوو، دوو پیاو (یەکێکیان گەنجو ئەویتریان پیر) خوازبێنی ئەویان کرد، ویستی شووبکا بەلاوەکەیان پیرەکەشیان، کە ئەبو سەنابیل بوو، ویستی نەیهێڵێ، بە بیانووی ئەوەی کە حەیەی هەڵ نەهاتووە، لەهەمان کاتا مەبەستی ئەوەیش بوو، کەسوکارەکەی کەلەوێ نەبوون، کە هاتنەوە ئەوَ هەڵبژێرنو گەنجەکە ئایەخ بکەن، بەڵام سوبەیعە کارەکەی عەرزی حەزرەت کرد ئەویش رێگەی پێدا، کە لەم چرکە ساتەوە بەکێ ئارەزوودەکا شووبکاتەوە!

کۆمەڵێ لە پەیرەوان (تابیعین) فەرموودەکانی ئەویان گێڕاوەتەوە بڕوانە (تاج الأصول في أحاديث الرسول) بەکوردی، بەرگی دووەم، چاپی چوارەم، زنجیرەی حەفتاو نۆ بەتەواوی).

٦٦٨) ژنی تەڵاقدراو لەماوەی عیددەکەیدا بۆی هەیە بەرۆژ دەرچێ بۆ خزمەتی باخو ئیشو کاری ئاسایی خۆی. (٣٧٠٥)

باب: فِي الْمُطَلَّقَةِ تخرُجُ لجدَادِ نَخْلِهَا

٨٥٩- عَنِ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رضى الله عنهما) قَالَ: طُلِّقَتْ خَالَتِى، فَأَرَادَتْ أَنْ تَجُدَّ نَخْلَهَا فَزَجَرَهَا رَجُلٌ أَنْ تَخْرُجَ، فَأَتَتِ النَّبِىَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: « بَلَى، فَجُدِّى نَخْلَكِ، فَإِنَّكِ عَسَى أَنْ تَصَدَّقِى أَوْ تَفْعَلِى مَعْرُوفًا ». {الحديث: ٣٧٠٥ = ٣٧٠١ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پووریکم هەبوو، سێ تەڵاقەدرا بوو، جارێ دەچێتە دەرەوە خورماکەی بڕنێ، پیاوێکی پێ دەگا نەهی لێ دەکاو پێی دەڵێ: تۆ هێشتا حەیەت هەڵنەهاتووە، هێشتا عیددەت تەواو نەبووە، چۆن لەماڵ دەردەچیت؟ پووریشم دەچێ بۆلای حەزرەتو ئەمەی عەرزدەکا، پێی دەفەرموێ (درووودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بەڵێ، دەرچۆو بچۆ خورماکەت بڕنە، سا بەشکوو خێرێکی لێ بکەی، یا چاکەیێ بکەی، خۆ تۆ زیندانی نیت، لەکونی ژوورەوە نەیەیتە دەرەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ٨٠، ژمارە: ٢٢٨٣}.

٦٦٩) تەڵاقدراو بۆی هەیە لەو ماڵەی کەواتیادا دەربچێ ئەگەر مەترسی لەخۆی هەبوو. (٣٦٨١ - ٣٧٠٤)

باب: فِي خُرُوجِ الْمُطَلَّقَةِ مِنْ بَيْتِهَا إِذَا خَافَتْ عَلَى نَفْسِهَا

٨٦٠- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ زَوْجِي طَلَّقَنِي ثَلاثًا، وَأَخَافُ أَنْ يُقْتَحَمَ عَلَيَّ، قَالَ: فَأَمَرَهَا فَتَحَوَّلَتْ. {الحديث: ٣٧٠٢ = ٣٦٩٨ فم}:

فاطیمەی کچی قەیس (ڕەزای لێ بێ) فەرمووی: گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! مێردەکەم سێبەسێ تەڵاقی داوم، ترسی ئەوەم هەیە ئەگەر لەهۆدەو ماڵی شەرعی خۆما، لەماوەی عیددەدا، بمێنمەوە، وەك لەم ئایەتەدا دەفەرموێ: {لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِن بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَن يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ — ٦٥/١}. واتە:

ئەو ژنە تەڵاقدراوانە دەرمەکەن لە هۆدەو ماڵی شەرعی خۆیان، هەتا حەیەیان هەڵ دێو عیددەیان تەواو دەبێ، وەنابێ خۆشیان لەماڵو هۆدەی شەرعی خۆیان دەربچن، مەگەر کارێکی ناباری ناشیرینیان لێ دەربکەوێ).

فاطیمە فەرمووی: عەرزی حەزرەتم کرد ئەگەر لەم ماڵە شەرعییەی ئێستاما بمێنمەوە، تا عیددەم تەواو دەبێ، ماڵێکی چۆڵو هۆڵە، دەترسم کەسێ یا دەعبایێ پەلامارم بدا، ئەویش فەرمووی: (لەوێ بگوێزەرەوە بۆ شوێنێ تر بەدڵی خۆت).

روونکردنەوە:

فاطیمەی کچی قەیس، خوشکی ضەحاکی کوڕی قەیسە، کە والی یەزیدی کوڕی موعاویە بوو لەسەر عێراق، لە کۆچکارە پێشینەکان بوو، ئافرەتێکی هۆشمەندی شۆخ بوو، دەسالٌ لە ضەحاکی برای گەورەتر بوو، لەماڵی فاطیمەدا ئەهلی شوورا لەپاش شەهیدبوونی ئیمامی عومەر کۆبوونەوە، لەپاش تەلاقدانی شووی کرد بە ئوسامەی کوڕی زەید.

٨٦١- عَنْ أَبِی سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ قَیْسٍ أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا كَانَتْ تَحْتَ أَبِی عَمْرِو بْنِ حَفْصِ بْنِ الْمُغِیرَةِ، فَطَلَّقَهَا آخِرَ ثَلاَثِ تَطْلِیقَاتٍ، فَزَعَمَتْ أَنَّهَا جَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) تَسْتَفْتِیهِ فِی خُرُوجِهَا مِنْ بَیْتِهَا، فَأَمَرَهَا أَنْ تَنْتَقِلَ إِلَى ابْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ الأَعْمَى، فَأَبَى مَرْوَانُ أَنْ یُصَدِّقَهُ فِی خُرُوجِ الْمُطَلَّقَةِ مِنْ بَیْتِهَا، وَقَالَ عُرْوَةُ: إِنَّ عَائِشَةَ أَنْكَرَتْ ذَلِكَ عَلَى فَاطِمَةَ بِنْتِ قَیْسٍ. {الحدیث: ٣٦٨٦ = ٣٦٨٢ فم}:

ئەبو سەلەمەی کوڕی ئەورەحمانی کوڕی عەوف (ڕەزای خوداپان لێ بێ) دەفەرموێ: فاطیمەی کچی قەیس، گێڕایەوە بۆم گوتی: ژنی ئەبو عەمری کوڕی حەفصی کوڕی موغیرە بووم، ئاخر تەلاقی سێ تەلاقەی دام، جا چووم بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) سەبارەت بە دەرچوونم و گواستنەوەم لە هۆدەو ماڵە شەرعییەکەمەوە بۆ جێگەیێ تر، پرسیارم لێی کرد، فەرمانی پێم کرد بگوێزمەوە بۆ ماڵی عەبدوڵلای کوڕی ئوم مەکتووم کە پیاوێکی کوێر بوو، بەڵام مەڕوانی کوڕی حەکەم کە ئەوکاتە ئەمیری سەر مەدینە بوو گوتی: من بڕوا بەم قسەیە ناکەم، کەژنی تەلاقدراو لەماڵە شەرعییەکەوە، لە ماوەی عیددەدا بگوێزێتەوە بۆ شوێنێکی تر. عوروەیش دەیفەرموو: عائیشەی پووریشم، ئەم قسەیەی فاطیمەی کچی قەیسی نەسەلماند). {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٨٠، ژمارە: ٢٢٨٠، چاپی چوارەم + ژمارە: ٢٢٨١ + ژمارە: ٢٢٨٢ + ژمارە: ٨٩٠ لەم پەڕوە کە لەدواوە دێ}.

٦٧٠) شووکردنەوەی ژنی تەڵاقدراو لەپاش تەواوبوونی عیددەکەی(٣٦٨١ - ٣٧٠٤)

باب: في تويج المُطَلَّقَةِ بَعْدَ عِدَّتِهَا

٨٦٢- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتَ قَيْسٍ (رضى الله عنها): إِنَّ زَوْجَهَا طَلَّقَهَا ثَلاَثًا، فَلَمْ يَجْعَلْ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) سُكْنَى وَلاَ نَفَقَةً، قَالَتْ: قَالَ لِى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِذَا حَلَلْتِ فَآذِنِينِى، فَآذَنْتُهُ، فَخَطَبَهَا مُعَاوِيَةُ، وَأَبُو جَهْمٍ، وَأُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَمَّا مُعَاوِيَةُ فَرَجُلٌ تَرِبٌ لاَ مَالَ لَهُ وَأَمَّا أَبُو جَهْمٍ فَرَجُلٌ ضَرَّابٌ لِلنِّسَاءِ، وَلَكِنْ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ »، فَقَالَتْ بِيَدِهَا: هَكَذَا أُسَامَةُ أُسَامَةُ!، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « طَاعَةُ اللَّهِ وَطَاعَةُ رَسُولِهِ خَيْرٌ لَكِ »، قَالَتْ: فَتَزَوَّجْتُهُ فَاغْتَبَطْتُ. {الحديث: ٣٦٩٦ = ٣٦٩٢ فم}:

فاطیمەی کچی قەیس (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: مێردەکەم سێ تەڵاقەی دام، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەفەقەو ژێوارو نیشتەجێی شەرعی، لەماوەی عیددەدا بۆم دانەنا، وەپێی فەرمووم: (هەرکاتێ عیددەکەت تەواو بوو ئاگادارم بکەرەوە!) منیش وامکرد، وە عەرزیشم کرد: موعاوییەی کوڕی ئەبو سوفیانو ئەبو جەهمو ئوسامەی کوڕی زەید خوازبێنیم دەکەن، تۆ فەرمانت بەچییە؟ فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (هەرچی موعاوییەیە بۆرە پیاوەو بێ ماڵە، هەرچی ئەبو جەهمیشە لێدەرە لەژن زۆردەدا، شووبکە بە ئوسامەی کوڕی زەید) منیش بەدەستم ئاوام کردو تێم گەیاند کە حەزم لە ئوسامە نییە، چونکە هەم رەشەو هەم کۆنە نۆکەرەو بەندەی ئازادکراوە، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێم: (فەرمانبەریی خوداو فەرمانبەریی پێغەمبەری خودا بۆتۆ باشترە، کەواتە شوو بە ئوسامە بکە). ئیتر لەسەر راوێژو ئاماژەکەی پێغەمبەر شوومکرد بە ئوسامەو ئەوەتانێ خودا کردی بەمایەی خۆشیو سەربەرزیی بۆمو ژنان خۆزگەم پێ دەبەن! {تاج/٢، زنجيره: ٨٠، ژماره: ٢٢٨٠ + تاج/٢، زنجيره: ٨٠، ژماره: ٢٢٨٢}.

٦٧١) تازیباری‌و ماته‌مباری له‌ماه‌ی عیدده‌دا بۆ میّردی مردوو، له‌و ماوه‌دا نابیّ خۆی برازینیته‌وه‌و بۆنی خۆش‌و کل به‌کاربهیّنیّ (٣٧٠٩ - ٣٧٢٢)

بابٌ: فِي الإِحْدَادِ فِي العِدَّةِ عَلَى المَيِّتِ وَتَرْكِ الكُحْلِ

٨٦٣- عَنْ حُمَيْدِ بْنِ نَافِعٍ عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أَبِى سَلَمَةَ: أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ هَذِهِ الأَحَادِيثَ الثَّلاَثَةَ، قَالَ: قَالَتْ زَيْنَبُ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ حَبِيبَةَ زَوْجِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) حِينَ تُوُفِّىَ أَبُوهَا أَبُو سُفْيَانَ، فَدَعَتْ أُمُّ حَبِيبَةَ بِطِيبٍ فِيهِ صُفْرَةٌ، خَلُوقٌ أَوْ غَيْرُهُ، فَدَهَنَتْ مِنْهُ جَارِيَةً، ثُمَّ مَسَّتْ بِعَارِضَيْهَا، ثُمَّ قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا لِى بِالطِّيبِ مِنْ حَاجَةٍ غَيْرَ أَنِّى سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ: « لاَ يَحِلُّ لامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ تُحِدُّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلاَثٍ، إِلاَّ عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ». ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَى زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ حِينَ تُوُفِّىَ أَخُوهَا فَدَعَتْ بِطِيبٍ فَمَسَّتْ مِنْهُ، قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا لِى بِالطِّيبِ مِنْ حَاجَةٍ غَيْرَ أَنِّى سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ: « لاَ يَحِلُّ لامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ تُحِدُّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلاَثٍ، إِلاَّ عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ». قَالَتْ زَيْنَبُ: سَمِعْتُ أُمِّى أُمَّ سَلَمَةَ تَقُولُ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ ابْنَتِى تُوُفِّىَ عَنْهَا زَوْجُهَا وَقَدِ اشْتَكَتْ عَيْنُهَا، أَفَنَكْحُلُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ »، (مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلاَثًا، كُلَّ ذَلِكَ يَقُولُ: لاَ)، ثُمَّ قَالَ: « إِنَّمَا هِىَ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ. وَقَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ فِى الْجَاهِلِيَّةِ تَرْمِى بِالْبَعَرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ ». قَالَ حُمَيْدٌ: قُلْتُ لِزَيْنَبَ: وَمَا تَرْمِى بِالْبَعَرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ؟ فَقَالَتْ زَيْنَبُ: كَانَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تُوُفِّىَ عَنْهَا زَوْجُهَا دَخَلَتْ حِفْشًا وَلَبِسَتْ شَرَّ ثِيَابِهَا، وَلَمْ تَمَسَّ طِيبًا وَلاَ شَيْئًا حَتَّى تَمُرَّ بِهَا سَنَةٌ ثُمَّ تُؤْتَى بِدَابَّةٍ حِمَارٍ أَوْ شَاةٍ أَوْ طَيْرٍ فَتَفْتَضُّ بِهِ، فَقَلَّمَا تَفْتَضُّ بِشَىْءٍ إِلاَّ مَاتَ، ثُمَّ تَخْرُجُ، فَتُعْطَى بَعَرَةً فَتَرْمِى بِهَا، ثُمَّ تُرَاجِعُ بَعْدُ مَا شَاءَتْ مِنْ طِيبٍ أَوْ غَيْرِهِ». ١٤٨٩/٥٨ م {الحديث: ٣٧٠٩ = ٣٧٠٥ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٩٦ = ٥٣٣٨، ٥٧٠٦ + تجريد/٢، رقم: ٦١٤ = ١٢٨١، ١٢٨٠، ١٢٨٢، ٥٣٣٥. أبو داود. طلاق: ٢٢٩٩. ترمذى. طلاق: ١١٩٥. نسائى. طلاق: ٣٥٠٠، تحفة/١٥٨٧٤}:

حەمیدی کوڕی نافیع (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: زەینەبی کچی ئەبو سەلەمە (ڕەزای خودایان لێ بێ) ئەم سێ فەرموودەیەی بۆم گێڕایەوە، فەرمووی:

١- کاتێ ئەبو سوفیان مرد، کە باوکی ئوم حەبیبە بوو، کە هاوسەری پێغەمبەر بوو (دروودی خودای لەسەر بێ) چووم بۆلای ئوم حەبیبە، بەم بۆنەیەوە، روانیم ئوم حەبیبە داوای بۆنێکی گیراوەی کرد، کەمێ زەعفەرانی تیابوو، جا هەردوو دەستی کرد بەناویداو ئینجا دەستی سووی بەهەردوو لاڕوومەتی خۆیاو بۆنی دا لەخۆیو تازێی شکاندو گوتی: بەو خودایەی کەهەر خۆی خودایە، هیچ کارێکم بەبۆنی خۆش نییە، بەڵام لەبەرئەوە بەکاری دەهێنم، چونکە لە پێغەمبەرم بیست لەسەر دوانگە دەیفەرموو: (ئەو ژنەی کەباوەڕی بەخوداو بەڕۆژی دوایی هەیە، دروست نییە بۆی کە لەسێ ڕۆژ پتر ماتەم بگرێ بۆ مردوو، مەگەر بۆ مێرد، کە دەبێ بۆ ئەو چوار مانگو دەشەو تازێباربێ).

٢- زەینەب (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: چووم بۆلای زەینەبی کچی جەحشیش، بەبۆنەی مردنی براکەیەوە، دیم کەئەویش داوای گوڵاوی کردو دای لەخۆیو فەرمووی: بەخودا هیچ کارێکم بەبۆنی خۆش نییە، بەڵام لەبەرئەوە بەکاری دەهێنم، چونکە بۆ خۆم لە پێغەمبەرم بیست لەسەر دوانگە (مینبەر) دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەر بێ): (ئەو ژنەی کە ئیمانو باوەڕی بەخوداو بە حسێبو لێپرسینەوەی ڕۆژی دوایی هەیە، دروست نییە بۆی کە لەسێ ڕۆژ زیاتر تازێ بگرێ بۆ مردوو، مەگەر بۆ مێرد کەدەبێ بۆئەو چوار مانگو دەشەو تازێباربێ).

٣- زەینەب (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە ئوم سەلەمەی دایکیشم بیست دەیفەرموو: ژنێ هاتە خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! کچەکەم مێردەکەی مردووەو چاویشی دێشێ، ئایا چاوی بڕێژێ؟ فەرمووی: (نەء) دووجار یاسێ جار، لەسەریەك، هەموو جارێ دەیفەرموو: (نەء) ئینجا فەرمووی: (خۆی تەنیا چوار مانگو دەشەوە، کەچی ئێوە هێشتا پەلەپەلی لێ

دەکـەن‌و دەتانـەوێ لێـی بدزنـەوە، بـەڵام جـاران لەسـەردەمی نەزانیـدا لـەپاش تێپەڕبوونی ساڵێ، ئەوسا پشقلەکەتان فڕێ دەدا.

حومەیـد (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) دەڵـێ: بەزەینـەبم گـوت: لـەپاش تێپـەڕبوونی سـاڵێ ئەوسا پشقلەکەتان فڕێ دەدا واتای چی؟ فەرمووی: جاران ژن کەمێردەکەی دەمـرد دەچووە نـاو کولبەیەکـەوەو جلکێکـی زۆر خراپـی لەبـەر دەکـرد، وەبـۆنی خـۆش‌و گـوڵاوو شـتی وای لـەخۆی نـەدەدا، جـا تاسـاڵێ دەڕۆیـی ئەمـە حـاڵی بـوو، ئـەوجا دەعبایەکیان بۆدەهێنا، کـەرێ، یامـەڕێ، یـا مـەلێکیان دەهێنـا بـۆی، خـۆی پـێ پـاك دەکردەوەو، وەڵێ بەدەگمەن رێ دەکەوت کە ئـەو ژنـە خـۆی بەشـتێ پـاك بکاتـەوەو ئەوشتە لەبەر ئەو پیسی‌و پۆخڵییەی نەمرێ، یا مردار نەبیتەوە!

ئینجا ژنەکە لە کوڵبەکەی دەهاتە دەرەوەو پشقلێکیان دەدایـە دەسـتی، ئـەویش پشقلەکەی تووڕ دەدا، ئیتر عیددەی تەواو دەبوو، وەتـازێی دەشـکاندو ئەوسـا ئەگـەر ئارەزووی ببوایـە وەك جـارانی بـۆن‌و گـوڵاوو شـتی وای بەکاردەهێنایـەوە. {تـاج/٢، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ٢٢٧٧ — ش/د/ت/ن}.

٦٧٢) ژنی ماتەمدار بۆنی خۆش‌و بۆیەو سورو سپیاوو جل‌وبەرگی رەنگاو رەنگ‌و رەنگراو نابێ بەکاربهێنێ. (٣٧٠٩ - ٣٧٢٢)

باب: ترك الطِيبِ ونالصِّبَاغِ للمرأةِ الحَادّ

٨٦٤- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رضى الله عنها) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لاَ تُحِدُّ امْرَأَةٌ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَـلاَثٍ إِلاَّ عَلَـى زَوْجٍ أَرْبَعَـةَ أَشْـهُرٍ وَعَشْـرًا، وَلاَ تَلْـبَسُ ثَوْبًـا مَصْبُوغًا إِلاَّ ثَوْبَ عَصْبٍ، وَلاَ تَكْتَحِلُ، وَلاَ تَمَسُّ طِيبًا، إِلاَّ إِذَا طَهُرَتْ نُبْذَةً مِـنْ قُسْـطٍ أَوْ أَظْفَارٍ ». {الحديث: ٣٧٢٠ = ٣٧١٦ فم. تجريـد/١، رقـم: ٢٠٥ = ٣١٣ + ٢٠٦ = ٣١٤، ٣١٥، ٧٣٥٧}:

ئـوم عـەتێ (ڕەزای خودای لـێ بێ) دەفـەرموێ: پێغەمبـەر (درودی خودای لەسـەر بێ) دەفـەرموێ: (دروست نییە بۆژن کە لەسێ ڕۆژ زیاتر ماتەم بگرێ بـۆ مـردوو، مەگـەر بـۆ مێـرد، کەدەبێ چوار مانگ‌و دەشەو تازێبارێ بۆی، وەهەروەها نابێ جل‌و بەرگی ڕەنگین،

یا رەنگکراو لەبەربکا، مەگەر بەرگێ کە لەپێشا رەنگ کرابێو لەپاشا چنرابێ، وەنابێ چاو بڕێژێ، یابۆنی خۆش بەکاربهێنێ، بەڵام کاتێ پاك دەبێتەوە لە بێنوێژیی، کەویستی خۆی بشۆرێ، رێگەی ئەوەی پێ دراوە کە بەقەد پێویست عودو گوڵاو نەختێ بۆوانێك بەکاربهێنێ، تا بۆنە ناخۆشەکەی نەمێنێ). {تاج/٢، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ٢٢٧٨، ٢٢٧٧}.

پوختەی فەرموودەکانی نامەی ژن تەڵاقدانو عیددەی شەرعی ژنان:

١. ژنی بێنوێژ چۆن تەڵاق دەدرێ.

٢. چەند نموونەیێ لەگێڕانەوەی ژنی تەڵاقدراو بۆژێر رکێفی مێرد لەسەردەمی پێغەمبەر خۆیدا.

٣. سێ تەڵاقە لەسەردەمی پێغەمبەرا هەبووە یانا، وەچۆن بووە، وە ئەگەر بووەو رووی داوە بەچەند تەڵاق دانراوە؟ ئایا دروستە کە بگوترێ: (ئیمامی عومەر سێ تەڵاقەی داهێناوە؟).

٤.ژن کە سێ تەڵاقە درا، فڕی مێردی پێوە نامێنێ، هەتا شوویەکی ئاسایی تر، نەکاتەوەو مێردە نوێکەی بەدەستی نەگرێو خۆشی جووتبوون لەیەکتر نەچێژنو ئەوسا مێردی نوێ بمرێ یا تەڵاقی بدا، دروستە بەگرێبەستێکی نوێ سەرلەنوێ شووبکاتەوە بەمێردی کۆنی!

٥. لەخزمەت پێغەمبەردا، بە ئامادەبوونی پیاوانی بیانی، ژنان پرسیاری شەرماوییان کردووەو وەسفی چووکی مێردی خۆیان کردووە. بۆمەبەستی رەوای شەرعی، پێغەمبەریش لێی نەگرتوونو بەڵکوو وەڵامی گونجاویشی داونەتەوە، کە وەڵامەکەیش خاڵی نییە، لەباسکردنی شتی شەرماوی، تەنانەت جاری وادەبوو کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) شەرم دەیگرت، یا لەسەیریو عەنتیکەیی رووداوو پرسەکە پێدەکەنی.

ئەمەیش بەلگەیەکی روونو ئاشکرایە لەسەر:

أ/ وێنەو پەیکەرو باسکردنی کۆئەندامی زاوزێی نێرومێ، ئەگەر لەبەر مەبەستێکی رەوابێ دروستە، بگرە ئەگەر بەبێ ئەوانە، مەبەستە شەرعییەکان روون نەدەبوونەوە، ئەوە نەك هەر دروستەو بەس بەڵکوو پێویستە.

ب/ کرداری جووتبوون ناوکۆییە لەنێوانی ژنو مێرددا، ژنیش مافی خۆیەتی خوازەی سروشتیی خۆی دابین بکا.

٦. حەڵاڵی خوا، ژن بێ، جلو بەرگ بێ، خواردنەوەو خواردن بێ، بەقسەی خلەو بلە حەرام نابێ، بەڵام گەڵێ جار ئەو جۆرە قسەیە لەسەر خاوەنەکەی دەکەوێ، دەبێ باجی بدا، کە لەزاراوی شەرعی پیرۆزدا پێی دەگوترێ کەفارەت، هەتا مرۆڤ بزانێ: (کە زۆرینەی کات گوتاریش وەك کردار کاریگەریی خۆی هەیەو مرۆڤ لێیان بەرپرسیارە!).

٧. کێشەی ناو خێزان، گەڵێ جار لەشتێکی بچکۆلەوە دەست پێ دەکا، ئەگەر بەهێمنیو دانایی چارەسەر نەکرێ ئاژاوەیەکی گەورەی لێ بەرپا دەبێ، ئەو نموونانەی لەم بابەتە، کە لە فەرموودەکانی ژمارە: (٨٥٣، ٨٥٤، ٨٥٥، ٨٥٦، ٨٥٧)دا، هاتوون سەرمەشقو پەندو ئامۆژن بۆ ئێمەی گەلی ئیسلام، کە سەبارەت بە ئاژاوەی ناو خێزان هۆشیارو چاوکراوە بین، لەڕاستیدا هۆکاری زۆرینەی حاڵەتی جیابوونەوەی ژنو مێرد لەیەکتر، لەناو سەرجەمی گەلی ئیسلاما، لە هەوەڵەوە هەتا ئێستاو لەمەو دوایش، تێنەگەیشتنە لەم جۆرە نموونانە، لەبارو دۆخی تایبەتی ناو خێزانەکانی پێغەمبەر، کە لە قورئانو سوننەتدا روونکراونەتەوە.

٨. دیارە کە مەبەستی سەرەکی لە هاوسەرییو ژنو مێردیی، دوو ئامانجی گەورەن:

أ/ خێزان سەرچاوەی کۆمەڵە، ژنو مێرد بەردی بناغەی خێزانە، ئەو هۆکارە سەرەکییەی ژنو مێرد وەك چەشە رادەکێشێ بۆلای یەکترو بەکەمەندی هاوسەرێتی شەتەکیان دەدا بەیەکەوە: ئەو مەیلە سروشتیە خواکردەیە کە نێرو مێ رام دەکا بۆ یەکتری، کە برێتییە لەو خۆشیە کاتیەی، کە لەدوو توێی تاریکیو

دوو بەدوویی دا، زەماوەند دەکەنو دەبن بەدووگیان لەیەك جەستەدا (ئەمە: موقەددیمەی یەکەمە، کە پێشینەیەکی پیرۆزە).

ب/ دروستبوونی وەچەو نەوەو کۆمەڵگاو بەردەوامی رەوڕەوەی ژیان، لەسەر ئەو بەرنامەو سیستمە جوانەی کە خوای گەورە نەخشەی بۆ کێشاوەو رەزای لەسەریەتی (ئەمە: موقەددیمەی دووەمە).

جا وەکوو ئەنجامێ بۆ ئەم دوو موقەددیمەیە، ئەو منالەی کە دروست دەبێ لەنێوانی ژنومێرددا، دەبێ هەریەکەیان دڵنیابێ لە رۆڵی خۆی لە دروستبوونیدا، تا دایبنێ بە جگەر گۆشەی خۆیو واهەست بکا کە پارچەیەکە لەخۆیو بە پێڵووی چاو پارێزگاری لێ بکا، دەی عیددە لەگەڵ داوێنپاکی، دوو هۆن کە سێهەمیان نییە، کە ئەم مەبەستە، بەلایەنی کەمەوە بۆ پیاو دابین دەکەنو ئەوکاتە کە ژنو مێرد دڵنیا بوون لەوە کە منالی هەردوکیانەو هەرکەس بە ئەرکی سەرشانی خۆی هەڵساوە، بۆ پیادەکردنی بەرنامەی پیرۆزی خوایی، ئەوکاتە منال دەبێ بە ئاوێنەیەکی باڵا نوما، هەم ژن، هەم مێرد خۆی تیا دەبینێ. زمانحاڵیان دەڵێ:

لە ئاوێنەی رووت کورپەم! خۆم بینی

نازانم من تۆم یاخۆ تۆ منی!

٩. عیددەی ژنی دووگیان بەدانانی سکەکەیەتی، هەندێ دەفەرموون: بەدرێژترینی ئەو دوو ماوەیە کە بۆی دانراوە: لەدانانی سك و لەچوار مانگو دەشەو، واتە: ئەگەر سکەکەی بەزیاتر لەچوار مانگو دەشەو دانا، ئەوا عیددەی بەدانانی سکەکەیەتی، بەڵام ئەگەر سکەکەی بەکەمتر لەچوار مانگو دەشەو دانا، ئەوا عیددەی بەچوار مانگو دەشەوە کە (أَبْعَدُ الأَجَلَيْنَ)ە.

١٠. ژن لەکاتی عیددەدا، بۆکاری رەوای خۆی مافی دەرچوونی لەماڵ هەیە، وەك ئەوە بچێ بۆ باخ رنین، یاترسی هەبێ کە تووشی کێشەیێ ببێ. هەندێ دەڵێن: مافی ئەوەی نییە.

١١. كـه عيـدده تـەواو بـوو، ژن ئـازادو سەربەسـتە لـەكردنی هـەموو شـتێکی رەوا، هەروەها دەتوانێ شووبکاتەوە.

١٢. پرسو راو راوێژکردن بە مرۆڤی باش لـەکاتی خوازبێنیـدا زۆر پەسـەندو رەواو بەجێیە.

١٣. لەکاتی تازێبـاریو رەشپۆشـیدا، خۆرازانـەوەو بـەرگی زەرقـیو بـەرقی حەرامـە، هـەروا چـاو رشـتنو سـپیو سـووراو کـردنو ماکیـاج کـردنو بـۆنی خـۆش بەکارهێنانو شووکردنو خوازبێنی.

١٤. بۆ مێرد تازێباری چوار مانگو دەشەوە، یادانانی سکە، ئەگـەر بەچـوار مـانگو دەشـەو زیـاتر سـکەکەی دانـا، بـۆ مـردووی تـر سـێ رۆژەو بـەس، سـوننەتە بەکارهێنانی بۆنی خۆش لەپاش سێ رۆژ تازێ بشکێنێ، بەتایبەتی بۆژن.

بسم الله الرحمن الرحيم

١٤- نامەی شەڕە نەفرین (لیعان) كتَابُ اللعانِ

{بڕوانە: فیقهی ئاسان/٢، زنجیرە: ٢٨٨، لاپەڕە: ٧٧٧ + تاج/٢، زنجیرە: ٦٩، ژمارە: ٢٢٥٠ هەتا ٢٢٥١ + تجرید/٤، ژمارە: ١٦٧٥ هەتا ١٦٧٦ = تەفسیری سوورەتی نوور}.

٦٧٣) كەسێ بەسەر ژنەكەیەوە پیاوێ بگرێ (٣٧٢٣ - ٣٧٤٨)

٨٦٥- عَنِ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيَّ (رضى الله عنه): أَخْبَرَهُ أَنَّ عُوَيْمِرًا الْعَجْلاَنِيَّ جَاءَ إِلَى عَاصِمِ بْنِ عَدِيّ الأَنْصَارِيِّ فَقَالَ لَهُ: أَرَأَيْتَ يَا عَاصِمُ لَوْ أَنَّ رَجُلاً وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلاً أَيَقْتُلُهُ، فَتَقْتُلُونَهُ، أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ فَسَلْ لِي عَنْ ذَلِكَ يَا عَاصِمُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَسَأَلَ عَاصِمٌ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَكَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الْمَسَائِلَ وَعَابَهَا حَتَّى كَبُرَ عَلَى عَاصِمٍ مَا سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَلَمَّا رَجَعَ عَاصِمٌ إِلَى أَهْلِهِ جَاءَهُ عُوَيْمِرٌ فَقَالَ: يَا عَاصِمُ مَاذَا قَالَ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)؟ قَالَ عَاصِمٌ لِعُوَيْمِرٍ: لَمْ تَأْتِنِي بِخَيْرٍ، قَدْ كَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الْمَسْأَلَةَ الَّتِي سَأَلْتُهُ عَنْهَا، قَالَ عُوَيْمِرٌ: وَاللَّهِ لاَ أَنْتَهِي حَتَّى أَسْأَلَهُ عَنْهَا. فَأَقْبَلَ عُوَيْمِرٌ، حَتَّى أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَسَطَ النَّاسِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ رَجُلاً وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلاً أَيَقْتُلُهُ فَتَقْتُلُونَهُ أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « قَدْ نَزَلَ فِيكَ وَفِي صَاحِبَتِكَ، فَاذْهَبْ فَأْتِ بِهَا». قَالَ سَهْلٌ فَتَلاَعَنَا وَأَنَا مَعَ النَّاسِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَلَمَّا فَرَغَا، قَالَ عُوَيْمِرٌ: كَذَبْتُ عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أَمْسَكْتُهَا، فَطَلَّقَهَا ثَلاَثًا قَبْلَ أَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَكَانَتْ سُنَّةَ الْمُتَلاَعِنَيْنِ. {الحديث: ٣٧٢٣ = ٣٧١٩ فم. تجريد/٤، رقم: ١٦٧٥ = ٤٧٤٥، ٤٢٣، ٤٧٤٦، ٥٢٥٩-٥٣٠٨-٦٨٥٤-٧١٦٥-٧١٦٦-٧٣٠٤. أبو داود. طلاق: ٢٢٤٥. نسائى. طلاق: ٣٤٠٢. ابن ماجة. طلاق: ٢٠٦٦. تحفة الأشراف: ٤٨٠٥}:

سەهلی کوڕی سەعدی ئەل-ساعیدی (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: عووەیمیری عەجلانی هات بۆلای عاصیمی کوڕی عەدی ئەنصاری، کە سەرۆك خێڵی عەجلان بوو (ڕەزای خودایان لێ بێ) پێی گوت: ئەی عاصیم! پێم بفەرموو: پیاوێ پیاوێك بەسوەر ژنەکەیەوە بگرێت ئەگەر دەیکوژێ ئێوە دەیکوژنەوە، ئەگەر نایکوژێ ئەی چی قوڕێ بەسەر خۆیدا بکا؟ ئەی عاصیم! ئەم پرسیارەم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆبکە، عاصیم چوو بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پرسیارەکەی لێی کرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەم جۆرە پرسیارانەی پێ ناخۆش بوو، بەڵکوو بەشوورەیی دانا، تەنانەت ئەو وەڵامەی کە عاصیم لەم بارەیەوە لە پێغەمبەری بیست کارێکی ئەستەمو قورس و گران بوو لەسەر شانی عاصیم.

کاتێ عاصیم گەڕایەوە بۆ ماڵەوەی، عووەیمیر چوو بۆلای و پێی گوت: ئەی عاصیم! پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چی فەرموو؟ عاصیم پێی گوت: خێرم نەدی لێت، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەڵامی نەدایەوە، حەزی لەم پرسیارە نەبوو کەمن لێیم کرد، سەبارەت بەژنەکەی تۆ، عووەیمیر فەرمووی: بەخودا کۆڵ نادەم، هەتا لەمبارەیەوە بۆخۆم لە پێغەمبەر نەپرسم، جا عووەیمیر بۆخۆی ڕۆیشت، کەچووە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەناو کۆمەڵێ خەڵکا بوو، عەرزی کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! پیاوێ پیاوێك بەسەر ژنەکەیەوە بگرێ چی بکا، ئەگەر دەیکوژێ ئێوە بە قەصاص دەیکوژنەوە، گوایە پیاوێکی کوشتووە دەبێ بکوژرێتەوە لەجیاتی ئەو، ئەگەر نەشی کوژێ ئەی چی بکا؟ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خودای گەورەو سەروەر، سەبنارەت بەبابەتی تۆو ژنەکەت ئایەتی قورئانی ناردۆتە خوارەوە، بڕۆ ژنەکەت بهێنە!).

سەهل فەرمووی: من لەناو خەڵکەکەدا بووم، لەخزمەت پێغەمبەر، کە فەرمانی بەهەردوکیان کرد، بە ژنو بەپیاوەکەی لەناو مزگەوتا شەڕە نەفرینیان کرد، بەپێی ئەو دەستوورەی کە خودا لە قورئاندا دیاریکردووە، لەئایەتی شەشەما لە سوورەتی نوور، کاتێ عووەیمیرو ژنەکەی لە شەڕە نەفرینەکە لێ بوونەوە،

عووەیمیر گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەگەر ئەم ژنە لەپاش ئەم رووداوو کەین‌و بەینەو ئابڕووچوونە قەبووڵ بکەمەوە، ئەوە واتای وایە کەمن بوختیانم بۆیکردووە، ئیتر سێبەسێ تەڵاقی دا، بەرلەوەی کە پێغەمبەر فەرمانی پێ بکاو پێی بڵێ کە تەڵاقی بدا، ئیبنو شەهاب دەفەرموێ: ئیتر لەدوا ئەو ژن‌و مێردە، جیابوونەوەو تەڵاق بوو بەباوو دەستوور لەنێوان ئەو ژن‌و مێردانەدا کە شەڕە نەفرین دەکەن). {تاج/٢، زنجیرە: ٦٩، ژمارە: ٢٢٥٠، ٢٢٥١}.

٨٦٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه) قَالَ: قَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ (رضى الله عنه): يَا رَسُولَ اللَّهِ: لَوْ وَجَدْتُ مَعَ أَهْلِي رَجُلاً لَمْ أَمَسَّهُ حَتَّى آتِيَ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ؟! قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « نَعَمْ ». قَالَ: كَلاَّ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، إِنْ كُنْتُ لأُعَاجِلُهُ بِالسَّيْفِ قَبْلَ ذَلِكَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « اسْمَعُوا إِلَى مَا يَقُولُ سَيِّدُكُمْ، إِنَّهُ لَغَيُورٌ، وَأَنَا أَغْيَرُ مِنْهُ، وَاللَّهُ أَغْيَرُ مِنِّي ». {الحديث: ٣٧٤٢ = ٣٧٣٩ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: سەعدی کوڕی عوبادە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! بەپێی ئایەتی حەددی بوختیان بۆ ژنی مەردبێ، دەبێ بوختیانکار چوار شایەت لەسەر ژنەکە راست بکاتەوە، دەنا داری حەددی لێ دەدرێ، من دەزانم کە ئەمە بڕیاری خودایەو بڕیاری خودایش دروستەو لاریم لەوەنییە، بەڵام سەرم لەمە دەرناچێ: گریمان من زەلامێ بەسەر ژنەکەمەوە بگرم‌و دەستی بۆنەبەم‌و بچم بەدوای چوار شایەتا بگەڕێم‌و بڵێم وەرن شایەتیم بۆبدەن کە ژنەکەم خەریکی داوێنپیسییە، ئایا شتی وا کاری کردنییە؟! پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەڵێ دەبێ چوارشایەت راست بکەیتەوە، دەنا دادەنرێی بە بوختانچی‌و حەددی بوختیانت لێ دەدرێ!).

سەعدیش فەرمووی: فەرمانی خوداو پێغەمبەری خودا لەسەر سەروچاوە، ئێمە لاریمان لەمە نییە، بەڵام بەوخودایە راست‌و دروستەی کەتۆی کردووە بە پێغەمبەرو ئەم ئایینە پیرۆزەی پیادا ناردووی، پیاو نییە لەبارودۆخێکی ئاوا ئاڵۆزو رق‌و تووڕەیەی ووروووژێنا خۆی پێ بگیرێ‌و ئەقڵ‌و هۆشی لەلا بمێنێ‌و گوێ

بەگوناهو شتی وابدا، دەسا من بەش بەحاڵی خۆم ئەگەر شتی وام لێ بقەومێ، بەر لەهەموو شتێ، بەزەبری شمشێر شەرعی خۆمی لەگەڵا دەکەم!!

پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (گوێ لەئاغاتان بگرن!! بەڕاستی قسەکەی سەیرە، بەڕاستی بۆیە وادەڵێ چونکە بەغیرەتو بەناموسە، دەسا من لەویش زیاتر بەتەنگی ناموسەوە دێم، خودایش لەمن پتر). {تاج/٢، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٢٢٠٢، ٢٢٠٣، ٢٢٠٤}.

٨٦٧- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: سُئِلْتُ عَنِ الْمُتَلاَعِنَيْنِ فِى إِمْرَةِ مُصْعَبٍ: أَيُفَرَّقُ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: فَمَا دَرَيْتُ مَا أَقُولُ، فَمَضَيْتُ إِلَى مَنْزِلِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) بِمَكَّةَ، فَقُلْتُ لِلْغُلاَمِ: اسْتَأْذِنْ لِى، قَالَ: إِنَّهُ قَائِلٌ، فَسَمِعَ صَوْتِى، فَقَالَ: ابْنُ جُبَيْرٍ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: ادْخُلْ فَوَاللَّهِ مَا جَاءَ بِكَ هَذِهِ السَّاعَةَ إِلاَّ حَاجَةٌ، فَدَخَلْتُ، فَإِذَا هُوَ مُفْتَرِشٌ بَرْذَعَةً، مُتَوَسِّدٌ وِسَادَةً حَشْوُهَا لِيفٌ، قُلْتُ: الْمُتَلاَعِنَانِ أَيُفَرَّقُ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ! نَعَمْ، إِنَّ أَوَّلَ مَنْ سَأَلَ عَنْ ذَلِكَ فُلاَنُ بْنُ فُلاَنٍ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَرَأَيْتَ أَنْ لَوْ وَجَدَ أَحَدُنَا امْرَأَتَهُ عَلَى فَاحِشَةٍ كَيْفَ يَصْنَعُ؟ إِنْ تَكَلَّمَ تَكَلَّمَ بِأَمْرٍ عَظِيمٍ، وَإِنْ سَكَتَ سَكَتَ عَلَى مِثْلِ ذَلِكَ. قَالَ: فَسَكَتَ النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم) فَلَمْ يُجِبْهُ، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ أَتَاهُ، فَقَالَ: إِنَّ الَّذِى سَأَلْتُكَ عَنْهُ قَدِ ابْتُلِيتُ بِهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَؤُلاَءِ الآيَاتِ فِى سُورَةِ النُّورِ: (وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ)، فَتَلاَهُنَّ عَلَيْهِ، وَوَعَظَهُ وَذَكَّرَهُ وَأَخْبَرَهُ أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الآخِرَةِ، قَالَ: لاَ وَالَّذِى بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا كَذَبْتُ عَلَيْهَا، ثُمَّ دَعَاهَا فَوَعَظَهَا وَذَكَّرَهَا وَأَخْبَرَهَا أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الآخِرَةِ، قَالَتْ: لاَ وَالَّذِى بَعَثَكَ بِالْحَقِّ إِنَّهُ لَكَاذِبٌ، فَبَدَأَ بِالرَّجُلِ، فَشَهِدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ، وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ، ثُمَّ ثَنَّى بِالْمَرْأَةِ، فَشَهِدَتْ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ، وَالْخَامِسَةُ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ، ثُمَّ فَرَّقَ بَيْنَهُمَا. {الحديث: ٣٧٢٦ = ٣٧٢٢ فم}:

سەعیدی کوڕی جوبەیر (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لەسەردەمی ئەمیریی موصعەبی کوڕی زوبەیردا، پرسیارم لێکرا، لەبارەی ئەو ژنو مێردەوە، کە لەنێوانی

خۆیاندا، شەڕە نەفرین دەکەن، ئایا لەیەکتری جیادەکرێنەوە یانا؟ منیش نەمزانی بڵێم چی، جا رۆیشتم بۆماڵی عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) لە مەککە، بە نۆکەرەکەم گوت: مۆڵەتم بۆ وەربگرە دەچم بۆ خزمەتی، خولامەکە گوتی: خەوتووە، بەڵام ئیبنو عومەر گوێی لەدەنگم بوو، فەرمووی: ئەوە سەعیدی کوڕی جوبەیرە؟ گوتم: بەڵێ ئەوم، فەرمووی: وەرە ژوورەوە، بەخودا وادیارە، لەمکاتی وچانەدا، بە بەلاش نەهاتووی، کارێکی گرنگ تۆی هێناوە، کاتێ کە چوومە ژوورەوە، دەڕوانم والەسەر جلە وشترێ دانیشتووە، لەسەر پشتییەك شانی دادابوو، کە ناواخنەکەی ریشووی دارخورما بوو، عەرزیم کرد: ئایا ئەو ژنو مێردەی کە شەڕە نەفرینو مولاعەنە دەکەن لەیەکتری جیادەکرێنەوە یانا؟

فەرمووی: سوبحانەڵڵا! ئەی چۆن جیاناکرێنەوە، بەڵێ جیادەکرێنەوە، یەکەم کەس کەلەم شتەی پرسی، فیسارە کەسی کوڕی فیسارە کەس بوو، هاتە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! پێم بفەرموو گریمان کەسێ بچێ بەسەر ژنەکەیا خەریکی داوێن پیسییە، چاری چییە؟ ئەگەر قسەدەکا هەروەی، ئەگەر قسەناکا هەروەی، یەك لەیەك دیژوارترو سەخت تر. فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خامۆش بوو، وەڵامی نەدایەوە، جادوای ئەم جارە، پیاوەکە جارێ تریش هاتەوە، عەرزیکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەو پرسیارەی کەجاری پێشوو عەرزم کردی بەسەر خۆم هاتووە، جا خودای گەورەو سەروەر ئەم چوار ئایەتەی نارده خوارەوە کەوان لە سوورەتی نووردا: {وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاء إِلَّا أَنفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ – ٢٤/النور/الآيات – ٦-٩}.

واتە: ئەو مێردانەی کە بەدەمی خۆیان تۆمەتی حیزێتی دەدەن لەژنەکانیانو جگە لەخۆیان شایەتو بەڵگەی تریان نییە، ئەوە بۆ چەسپاندنی ئەم داوایە دەبێ خۆی لەلای قازی، لەناو کۆمەڵێکا، چوارجار شایەتی بدا: بڵێ: شایەتی دەدەم بەخودا کەمن راست دەڵێم لەوەدا کە دەیڵێم بەژنەکەم، وەکوو داوێنپیسی بێ. وە

ئەگەر ویستی حاشا لە هاوپشتیو باوکێتیی منداڵەکەیشی بکا، ئەوا لەهەموو شایەتییەکانیدا بڵێ: وە ئەو منداڵەیش کە لەلای ژنەکەیە لەمن نییە. وە بۆجاری پێنجەم بڵێ: لەعنەتو نەفرەتو نەفرینی خودام لەسەربێ ئەگەر درۆبکەم لەم وەپاڵدان (نسبت)ەدا.

جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئایەتەکانی بەسەر پیاوەکەدا خوێندەوەو سەبارەت بە بوختانی واگەورە پەندو ئامۆژگاری کردو زۆرشتی یادخستەوەو هەواڵی ئەوەیشی پێدا: کەسزای دونیا هەرچۆن بێ زۆر ئاسانترە لەسزای سەختی رۆژی دوایی، قەبووڵی داری حەددی بوختیان، زۆر ئاسانترە لە تۆڵەی سەختی دۆزەخ، پیاوەکەیش گوتی: سوێندم بەو کەسە کەخودای گەورەیە، کەتۆی بەم شەریعەتە پیرۆزەوە رەوانەکردووە بۆسەر بەرەی ئادەمیو جنۆکە بوختیانم بۆ ئەو ژنەی خۆم نەکردووە، ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ژنەکەشی بانگ کردو هەمان پەندو ئامۆژگاری ئەویشی کردو پێشی فەرموو کە قەبووڵی حەددی داوێنپیسی گەڵ ئاسانترە لەچەشتنی سزای ئاگری سووری دۆزەخ، بەڵام ژنەکەیش نەچووە ژێریو گوتی: ناڕاست ناکا، بەوکەسەی کەتۆی رەوانە کردووەو کردوویەتی بە پێغەمبەری خودا، ئەو مێردەی من درۆدەکاو شەڵتاخم پیادەکا.

ئەوسا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کرداری شەڕە نەفرینەکەی جێبەجێ کرد لەنێوانیان، لەپێشا بە پیاوەکە دەستی پێکردو چوارجار خودای کرد بەشایەت کە لەم تۆمەتەدا راست دەکا، لەجاری پێنجەما گوتی: لەعنەتی خودام لێ بێ ئەگەر لەم شایەتییەمدا بوختیانی درۆ بۆ ئەم ژنەی خۆم بکەم، ئەوجا دووەم کەس بەژنەکە دەستی پێکرد، چوارجار گوتی خودا دەکەم بەشایەت کە ئەم مێردەی من درۆدەکاو شەڵتاخم پیادەکا، لەشایەتی پێنجەما گوتی: خەشمو قارو غەزەبی خودام لێ بێ ئەگەر ئەو مێردەی من راست بکا، لەم شایەتییەی کە لەسەر منیدا. ئیتر پاش ئەم شەڕە نەفرینە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە یەکتری جیاکردنەوەو بڕیاری دا، کە پیاوو ژنەکە فڕیان بەسەر یەکترییەوە نەماوە. {تاج/٤، زنجیرە: ٧، ژمارە: ٤٠٠٧}.

٨٦٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لِلْمُتَلاَعِنَيْنِ: « حِسَابُكُمَا عَلَى اللَّهِ، أَحَدُكُمَا كَاذِبٌ، لاَ سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا »، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَالِى؟ قَالَ: « لاَ مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا فَهُوَ بِمَا اسْتَحْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ عَلَيْهَا فَذَاكَ أَبْعَدُ لَكَ مِنْهَا ». {الحديث: ٣٧٢٧ = ٣٧٢٤ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٩٥ = ٥٣١٢، ٥٣١١، ٥٣٤٩، ٥٣٥٠. أبو داود. طلاق: ٢٢٥٧. نسائى. طلاق: ٣٤٧٦. تحفة الأشراف/٧٠٥١}:

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەو ژنو مێردەی فەرموو، کە لەناو مزگەتەکەی پێغەمبەردا، شەڕە نەفرینیان کرد: حیساب‌و لێپرسینەوەتان لەودنیا لەسەر خودایە، لەم دنیا خوانەبێ کەس نازانێ کامتان راست دەکەن‌و کامتان درۆ دەکەن، دیارە کەئێوە یەکێکتان درۆ دەکەن، ئەی مێرد! ئیتر ئەم ژنە لەژنی تۆ دەرچوو، وەمافت نەما بەسەریەوەو فرت پێیەوە نەماوە).

پیاوەکەی مێردی ژنەکەیش گوتی: ئەی ماڵەکەم، ئەی ئەو ماڵەی کە لەجیاتی مارەیی داومەپێی، ئەوەم ناکەوێتەوە؟ فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (ماڵت ناکەوێ، ئەو مارەیەی کە داوتەپێی بووە بەهی خۆی، چونکە ئەگەر قسەکەت راست بێ ئەوە ماڵەکەی دەکەوێ‌و ئەو مارەییە دەبێ بەهی خۆی لەباتی ئەوە کە لەمەو پێش ژنت بووەو لە باخەڵت گرتووەو بەحەڵاڵی لەگەڵی دروستبووی، خۆ ئەگەر بوختیانیشت کردبێ بۆی، ئەمەیانت خراپترو زیاتر بیانووت دەبڕێ‌و ڕێگەی تەشقەڵەت نامێنێ بەوژنە).

٨٦٩- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضى الله عنهما): أَنَّ رَجُلاً لاَعَنَ امْرَأَتَهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَفَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بَيْنَهُمَا وَأَلْحَقَ الْوَلَدَ بِأُمِّهِ قَالَ نَعَمْ. {الحديث: ٣٧٣١ = ٣٧٢٩ فم = فتح المُلْهِم بخارى. طلاق: ٥٣١٥، ٦٧٤٨. أبو داود. طلاق: ٢٢٥٩. ترمذى. طلاق: ١٢٠٣. نسائى. طلاق: ٣٤٧٧. ابن ماجة. طلاق: ٢٠٦٩. تحفة الأشراف: ٨٣٢٢}:

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەسەردەمی پێغەمبەر خۆیدا (درودی خودای لەسەر بێ) پیاوێ شەڕە نەفرینی کرد لەگەڵ ژنەکەیدا، پێغەمبەر جیای کردنەوە لەیەك و منالەکەی کە لەبەینیانا بوو دای بەدایکی و لکانی بەوەو لەمنالی مێردەکە دەرچوو).

روونکردنەوە:

١. منالْ، لەپاش شەڕە نەفرین، ئەگەر مێردی دایکی حاشای لێ بکا، بەمەرجێ، یا لەسکی دایکیدابێ، یاتازە لەدایك بووبێ، ئیتر دەبێ بەمنالی دایکی و لەمنالی مێردەکەی دەردەچێ.

٢. هەندێ زانا دەفەرموون: (ئەگەر ئەو منالە کچ بێ مارەی دێ لەو مێردەی کە شەڕە نەفرینی کردووە لەگەڵ دایکیدا، بەڵام ئەم رایە بەناوازەو ناباو دادەنرێ، رای دروست فەرمایشتی جەماوەری زانایانە، کە دەفەرموێ: (کچی ژن گوێزرابێتەوە یانا، ئەگەر مێردەکەی شەڕە نەفرینی لەگەڵ کرد، ئەوکچە لەو پیاوە حەرامەو بەخۆیی دادەنرێ، بەلایەنی کەمەوە زڕکچیەتی، هەر هیچ نەبێ کچی ژنەکەیەتی، کچی ژنیش دەستنوێژی لەمێردی دایکی ناشکێ و مارەی لێی نایەت). {بڕوانە: موغنی موحتاج، شەرحی مینهاج بەرگی/٣، لاپەڕە: ١٧٥. باب: مایحرم من النکاح}.

شت شت رادەکێشێ لەمەزهەبی شافیعیدا کچی پەیدابوو لە ئاوی داوێنپیسی پیاو، بەو پیاوە دەشێ، چونکە ئاوی داوێنپیسی بێ ڕێزەو بێ بایەخە!).

بەڵام بەهەرحالْ ئەگەر پیاوەکە، لەپاشا دایکی ئەو کچە مارەبکاو بیگوێزێتەوە، ئەو کچەی لێ حەرام دەبێ، چونکە دیسان بەلایەنی کەمەوە دەبێ بەزڕکچی! هەروا باشترین چارە لەم لایەنەوە بۆ کەسێ کە دووچاری ناشایستەیەکی ئاواببێ.

أ/ ئەگەر دایکی کچەیشی مارەنەکرد، بۆئەوەی ببێ بە مەحرەمو خۆیی بۆی، کەسێکی مەحرەمی وەك دایك، یاکچ، یاخوشك، یاژنی خۆی شیربدا بەو منالە کەلە تۆماوی داوێنپیسی خۆیەتی.

ب/ تەقلیدی رای جەماوەری زانایان دەفەرموون: کچی دروستبوو لەئاوی داوێنپیسی لەخاوەن ئاوەکە حەرامە. {بڕوانە: موغنی موحتاج شەرحی مینهاج، بەرگی/٣، لاپەڕە: ١٧٥. باب: مایحرم من النکاح}.

تێبینی:

ئەم حاڵەتە گەرچی لە وڵاتی ئێمەو لەوڵاتی ئیسلاما زۆر کەمەو بەدەگمەن ڕێ دەکەوێ، بەڵام بمانەوێو نەمانەوێ هەیە، وەمنو زۆر کەسی تری وەکوو من بەچاوی خۆمان ئەم جۆرە حاڵەتانەمان دیوە، وە ئەو کچە گەورە بووەو دراوە بەشوو، وە لەوماوەدا لای باوکە ناشەرعییەکەی بووە! بەڵام ئەوەی وا لەبەرچاو لە وڵاتە ناموسوڵمانەکانا، منالی زۆڵ، لە هەندێ وڵاتا دوو لەسەر سێی سەرجەمی دانیشتوانی هەندێ وڵاتە، وە لەوشوێنانە موسوڵمان هەیە زۆریش نەوەك کەم، وە مرۆڤیش گای رەش نییە هەتا هەتایە لەیەك پێستابێ، جا ئەگەر موسوڵمانێ تووشی ئەم جۆرە بەلواعاممەیە بوو، باکاتی تەوبەو پەشیمانیو گەڕانەوە بۆ وڵاتی ئیسلامی لەبیربێ، ئەگەر منالی وای بوو، بەشێوەیێ لەشێوەکان بیکا بە مەحرەمی خۆی.

٨٧٠- عَنْ مُحَمَّدٍ - هو ابن سيرين — قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ (رضى الله عنه) وَأَنَا أُرَى أَنَّ عِنْدَهُ مِنْهُ عِلْمًا فَقَالَ: إِنَّ هِلاَلَ بْنَ أُمَيَّةَ قَذَفَ امْرَأَتَهُ بِشَرِيكِ ابْنِ سَحْمَاءَ، وَكَانَ أَخَا الْبَرَاءِ بْنِ مَالِكٍ لأُمِّهِ، وَكَانَ أَوَّلَ رَجُلٍ لاَعَنَ فِى الإِسْلاَمِ، قَالَ: فَلاَعَنَهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَبْصِرُوهَا، فَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَبْيَضَ سَبِطًا قَضِيءَ الْعَيْنَيْنِ فَهُوَ لِهِلاَلِ بْنِ أُمَيَّةَ، وَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَكْحَلَ جَعْدًا حَمْشَ السَّاقَيْنِ فَهُوَ لِشَرِيكِ ابْنِ سَحْمَاءَ، قَالَ: فَأُنْبِئْتُ أَنَّهَا جَاءَتْ بِهِ أَكْحَلَ جَعْدًا، حَمْشَ السَّاقَيْنِ. {الحديث: ٣٧٣٦ = ٣٧٣٣ فم}:

موحەممەدی کوڕی سیرین (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: بۆ پرسی شەڕە نەفرین لە ئەنەسی کوڕی مالیکم پرسی، چونکە لەو بڕوایەدا بووم کە ئەو لەم بارەیەوە

ئاگاداریی هەیە، فەرمووی: هیلالی کوڕی ئومەییە، کە دایك برای شیریی بەرائی کوڕی مالیك بوو، کە بەراء برای هەقی منە، فەرمووی: هیلال شەریکی کوڕی سەحمائی نابەقنگی ژنەکەی خۆیەوەو گوتی: بەسەر ژنەکەمەوە گرتوومە، ئەم هیلالە یەکەم کەس بوو کە لەسەردەمی ئیسلامەتیدا شەڕە نەفرینو لیعان لەگەڵ ژنەکەیدا بکا، جا کەشەڕە نەفرینەکەی لەگەڵ ژنەکەی ئەنجامدا، لەمزگەوتا لەخزمەت پێغەمبەردا، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سەرنج بدەن ئەم ژنە سکی پڕە، جا ئەگەر منالێکی سپیکەلەی قژخاوی، دووچاو شەلەقاوی بوو، ئەوە لە هیلالی کوڕی ئومەیەیە، چونکە هیلال خۆی وایە، منالیش شێوەی وەك شێوەی باوکی وایە، بەلام ئەگەر ئەم ژنە منالێکی رەشکەلەی وەك کل، قژلوولی، دوولاق باریکی بوو، ئەوە لەشەریکی کوڕی سەحمایەو زۆڵە). فەرمووی: هەواڵم زانیوە: کە کوڕێکی رەشکەلەی موو لوولی، دوو لاق باریکی بوو!. {تاج/٤، زنجیرە: ٧، ژمارە: ٤٠٠٧، چ/٤ + تاج/٢، زنجیرە: ٦٩، ژمارە: ٢٢٥٠، ٢٢٥١}.

روونکردنەوە:

لەکۆتایی گێڕانەوەی ژمارە (٤٠٠٧)ی ئەم فەرموودەیە لەتاجول ئوصولا، زنجیرە: ٧، لاپەڕە: ٣٧٨. چاپی چوارەم نووسراوە: عەینی دەفەرموێ: عیکریمە (رەحمەتی خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: ئەم منالە لەپاشا کە گەورە بوو، بوو بە فەرمانڕەواو میر لەسەر میصر، وەناوی باوکی نەدەزانرا. دروستی ئەم رستەی دواوە ئاوایە: (لەسەر میصرێ، واتە: لەسەر شارێ، چونکە مەبەست وڵاتی میصری زانراو نییە).

٦٧٤) کەسێ لەژنەکەی خۆی خانە گومان بێو لەنەسەبی منالەکەی دوو دڵ بێو باسی رەگە دزێو دزینی رەگ (٣٧٢٣ - ٣٧٤٨)

باب: في إنكار الوَلَدِ وَنَزْعِ العِرْقِ

٨٧١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضى الله عنه): أَنَّ أَعْرَابِيًّا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ امْرَأَتِي وَلَدَتْ غُلاَمًا أَسْوَدَ، وَإِنِّي أَنْكَرْتُهُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ

(صلى الله عليه وسلم): « هَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ »؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: « مَا أَلْوَانُهَا »؟ قَالَ: حُمْرٌ. قَالَ: « فَهَلْ فِيهَا مِنْ أَوْرَقَ ؟». قَالَ: نَعَمْ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « فَأَنَّى هُوَ ؟». قَالَ: لَعَلَّهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَكُونُ نَزَعَهُ عِرْقٌ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « وَهَذَا لَعَلَّهُ يَكُونُ نَزَعَهُ عِرْقٌ لَهُ ». {الحديث: ٣٧٤٧ = ٣٧٤٤ فم. تجريد بخارى/٥، رقم: ١٧٩٤ = ٥٣٠٥، ٦٨٤٧، ٧٣١٤. أبو داود. طلاق: ٢٢٦٢. تحفة الأشراف: ١٥٣١١}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ لە عەرەبی دەشتەکی هاتە خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! من خۆم سپیم، کەچی ژنەکەم کوڕێکی ڕەشی بووەو من ئەو منالە بەمنالی خۆم نازانمو حاشام لێ کردووە، جا تۆچی دەفەرمووی؟ پێغەمبەر پێی فەرموو: (هیچ وشترت هەیە؟). گوتی: بەڵێ هەمە. فەرمووی: (ڕەنگیان چۆنە؟) گوتی: سوورن، فەرمووی: (وشترى تاڵەیان تیادا هەیە؟) گوتی: وشترى تاڵەى زۆریان واتیادا، فەرمووی: (ئەو وشترە تاڵانەیان لەکوێوە تێ کەوتووە؟) گوتی: ڕەنگبێ ڕەگێ لە ڕەگەزیان ڕەنگی وابووبێو ئەمانەی ئێستا چووبنەتەوە سەر ڕەنگی ئەو ڕەگەزە کۆنەی خۆیان! فەرمووی: (دە کوڕەکەی تۆیش هەروەها!).

٦٧٥) منالّ هی خاوەنی نوێنە. (٣٥٩٨ - ٣٦٠١)
بابٌ: الوَلَدُ لِلْفِرَاشِ

٨٧٢- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) أَنَّهَا قَالَتِ: اخْتَصَمَ سَعْدُ بْنُ أَبِى وَقَّاصٍ، وَعَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ فِى غُلَامٍ، فَقَالَ سَعْدٌ: هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْنُ أَخِى عُتْبَةَ بْنِ أَبِى وَقَّاصٍ عَهِدَ إِلَىَّ أَنَّهُ ابْنُهُ، انْظُرْ إِلَى شَبَهِهِ، وَقَالَ عَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ: هَذَا أَخِى يَا رَسُولَ اللَّهِ وُلِدَ عَلَى فِرَاشِ أَبِى مِنْ وَلِيدَتِهِ، فَنَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلَى شَبَهِهِ، فَرَأَى شَبَهًا بَيِّنًا بِعُتْبَةَ، فَقَالَ: « هُوَ لَكَ يَا عَبْدُ: الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ، وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ، وَاحْتَجِبِى مِنْهُ يَا سَوْدَةُ بِنْتَ زَمْعَةَ »، قَالَتْ: فَلَمْ يَرَ سَوْدَةَ قَطُّ. {الحديث: ٣٥٩٨ = ٣٥٩٤ فم. بخارى. بيوع: ٢٢١٨،

٦٧٦٥، ٦٨١٧. نسائی. طلاق: ٣٤٨٤. تحفة الأشراف: ١٦٥٨٤. تاج/٢، زنجيرة: ٧٠، ذمارة: ٢٢٥٢، ض/٤}:

عائیشه (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص و عەبدی کوڕی زەمعه (خودایان لێ رازی بێ) لەسەر خولامێ، واتە: کوڕێ، بوو بەهەرایان سەعد فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەمە برازای منەو کوڕی عوتبەی کوڕی ئەبو وەققاصی برامەو کاتی خۆی بەپێی باوی سەردەمی نەفامی، داوێنپیسی لەگەڵ دایکیدا کردووە، کە کەنیزەکی زەمعەی کوڕی قەیس بوو، کە بەپارە لەشفرۆشی پێ دەکرد، وە عوتبەی برام کاتی خۆی لەپێش مەرگیدا منی راسپاردووە کە ئەمە کوڕی ئەوە، فەرموو تەماشای شێوەیشی بکە، ئەوەتانێ رێك لە عوتبەی برام دەچێو کوتومت لەودەکا.

عەبدی کوڕی زەمعەیش، کەبرای باوکیی سەودەی کچی زەمعەی هاوسەری پێغەمبەرە، فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەمە باوك برای منەو لەسەر نوێنی باوکم لەدایك بووەو لە کەنیزەکی خۆیەتی.

پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) کە سەرنجی شێوەی کوڕەکەیدا روانی شێوەی تەواو لە عوتبە دەچێ، بەڵام بۆ پووچکردنەوەی بڕیاری سەردەمی نەفامی، فەرمووی: (ئەی عەبد! ئەمە هی تۆیەو ئەم کوڕە شەرع دەیدا بەتۆ، چونکە منداڵ هی مێردە، یاهی خاوەنی کەنیزەکە، کەخۆی چووبێتە لای، بەپێی یاسای منداڵ هی خاوەن نوێنە، هەناسە ساردیش بۆ داوێن پیس دەمێنێتەوە).

ئەوجا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی بەسەودەی هاوسەری خۆی: (ئەی سەودەی کچی زەمعە! حیجابی لێ بگرەوە). عائیشە فەرمووی: ئیتر ئەو کوڕە جارێ تر سەودەی نەبینی.

روونکردنەوە:

١. لەلای شافیعییەکان رەچەڵەکی ئەم کوڕە کەناوی عەبدوڕەحمانی کوڕی زەمعە بوو، دامەزراوەو چەسپاوەو ئیسپات بووە کە کوڕی زەمعەیە، ئەم فەمایشتەی

پێغەمبەر بەسەودە کە پەردە پۆشی (احتجاب)ی لێ بکات، لەبابەتی دووربینیو ئیحتیاتە.

٢. ئەم فەرموودەیە بەڵگەیە لەسەر ئەوە، خۆپاراستن لەشتی گومانـاوی کارێکی رەواو پەسەندە.

٦٧٦) قسەی رەگەز ناس سەبنارەت بە سەلماندنی رەچەڵەکی منالّ قەبوولّ دەکرێ. (٣٦٠٢ - ٣٦٠٥)

بابٌ: قبولُ قَوْلِ القَائفَةِ فِي الوَلَدِ

٨٧٣- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) ذَاتَ يَوْمٍ مَسْرُورًا، فَقَالَ: « يَا عَائِشَةُ: أَلَمْ تَرَىْ أَنَّ مُجَزِّزًا الْمُدْلِجِيَّ دَخَلَ عَلَيَّ، فَرَأَى أُسَامَةَ وَزَيْدًا وَعَلَيْهِمَا قَطِيفَةٌ قَدْ غَطَّيَا رُءُوسَهُمَا، وَبَدَتْ أَقْدَامُهُمَا، فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ الأَقْدَامَ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ ». {الحديث: ٣٦٠٢ = ٣٥٩٨ فم، تجريد/٤، رقم: ١٤٦٩ = ٣٧٣١، ٣٥٥٥، ٦٧٧٠، ٦٧٧. أبو داود. طلاق: ٢٢٦٨. ترمذى. وَلاء: ٢١٢٩. نسائى. طلاق: ٣٤٩٣}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ڕۆژێ حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی هات بۆلام، زۆر کەیفی خۆش بوو، لەخۆشیانا نوور لەڕووی دەباری، فەرمووی: (ئەی عائیشە! دەزانیت کە موجەززیزی مودلەجی کە شێوە ناسێکی بەناوبانگ بوو هات بۆلام، لەوکاتەدا ئوسامەو زەیدی باوکی ئوسامە، لەژێر پارچەیێ قەدیفەدا ڕاکشابوون، سەری خۆیان داپۆشی بوو، بەڵام قاچیان بەدەرەوە بوو، موجەززیز لەسەر ئەم حاڵە کەچاوی پێیان کەوت، یەکسەر گوتی: خاوەنی ئەم قاچانە باوکو کوڕن!). {تاج/٢، زنجیرە: ٧٢، ژمارە: ٢٢٥٦ — ش/د/ت/ن = چ/٤}.

پوختەی فەرموودەکانی بابەتی شەڕە نەفرین:

١. شەڕە نەفرین، کە لەزاراوی شەرعی پیرۆزدا ناسراوە بە: لیعان، ئەم بڕیارانەی لەسەر دروست دەبێ:

أ/ ئەو پیاوو ژنە هەتا هەتایە لەیەکتری حەرام دەبن، بەهیچ شێوەیێ حەڵاڵ نابنەوە بۆ یەکتری.

ب/ داری حەددی بوختیان لەکۆڵ پیاوەکە دەخا.

ج/ داری حەددی داوێنپیسی لەکۆڵ ژنەکە دەخا، ئەگەر ناموحصەن بێ، هەروا حەددی رەجمی لەکۆڵ دەخا ئەگەر موحصەن بێ ژنی موحصەن ئەوەیە شووی کردبێو مێرد چووبێتە لایو کردبێتی بەژنو کچێنی نەمابێ.

د/ ئەگەر مێرد حاشا لەمناڵ بکا، لەمناڵی ئەو دەردەچێو دەبێ بەمناڵی دایکیو پەیوەندی بە بنەماڵەی مێردەوە نامێنێ.

٢. بۆ دووربینیو وەرعو تەقوا، واباشە موسوڵمان خۆی لەشتی گوماناوی بپارێزێ، وەك هەبوونی شوبهەی بەهێز لەبابەتێکا، وەك داوای شیرخواردن لەنێوانی دوو مناڵا، بابەلگەی رۆشنی سەلێنەریش نەبێ.

٣. مناڵی حاشا لێکراو گوناهی لەسەر نییە، مرۆڤێکی بەرییە.

٤.ئەو ماڵەی خەرجکراوە بۆ ژنەکە، وەك مارەییو شتی تری وا، هەمووی بووە بەهی خۆی، مافی مێردی پێوە نەماوە.

٥. لەکاتی رووداني کارەساتی وادا، کەمێرد زەلامێ بەسەر ژنەی خۆیەوە بگرێ:

أ/ بۆی هەیە کارەکە نەورووژێنێو رابوێرێ لەگەڵیاو بەهۆکاری رەوا، کارێکی وابکا، کەرێگەی ئەوەی لێ بگرێ.

ب/ بەهێمنی تەڵاقی بداو خۆی رزگاربکا لەدەستیو لەشەڕی بەدووربێ، وە ئەمە لەهەمووی باشترە. (بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٢٤، ژمارە: ٢٠٥٨، ج/٤) کە بەدەق دەفەرموێ: ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ هات بۆخزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ژنەکەم دەست بەڕووی کەسەوە نانێ، کەداوای داوێنپیسی لێ بکا؟ فەرمووی: (بەرەڵلایکە، تەڵاقی بدە!). گوتی: دەترسم دوایی دڵم بۆی لێ بدا. فەرمووی: (دە ڕابوێرە لەگەڵی تادڵت

لێی هەڵ دەکەوێ، بەڵکوو ڕێگەی داوێنپیسیشی لێ بگری). ئەبو داودو نەسائی بەڕشتەیەکی دروست گێڕاویانەتەوە.

ج/ شەڕە نەفرینی لەگەڵدا بکا، لەپاش شەڕە نەفرین مێرد هیچ مافێکی لەسەر ژن نامێنێ، گریمان بیکوژێ، دەکوژرێتەوە لەباتی ئەو.

٦. ئەو پیاوەی دەگیرێ بەسەر ژنەوە:

أ/ ئەگەر دانی نا بەتاوانەکەیدا، حەددی داوێنپیسی لێ دەدرێو بەس.

ب/ ئەگەر چوار شایەتیش هەبوو هەروەها.

ج/ ئەگەر نە پێ لێنان هەبوو، نەشایەت، ئەوا هیچی لەسەر نییە، بەزاهیر، بەڵام لای خودا تاوانبارە.

٧. مێردو کەسوکاری ژن، مافی ئەوەیان نییە، کە ژنەکە یا پیاوەکە بکوژن، یا سزابدەن، ئەوە کاری قازییە، ئیشی ئەوان نییە، ئەوەی کەلەناو ڕەشە خەڵکا باوە پێی دەڵێن: (غسل العار: شۆرینەوەی شوورەیی) بنەمایەکی شەرعی نییە، لەیاسا نامە (شەریعەت)ی خودادا، بەڵام جەماوەری زاناکان دەفەرموون: (ئەگەر مێرد، یاخاوەنی ژنی مێرددار، کابرا، یا ژنەکەیان کوشت، ئەگەر چوار شایەتیان هەبوو ناکوژرێنەوە دەنا دەکوژرێنەوە!).

٨. خانە گومانیو دڵ پیسکردن لەژن، بە بیانووی پڕو پووچ، کارێ بێ بایەخە، بەڵام لەهەمان کاتا، ناموس پارێزیو بەتەنگەوە بوونی ناموسو ئابڕوو، کارێ زۆر باشە، دروشمی پیاو چاکانو پێغەمبەرانە (درووی خودایان لەسەر بێ).

٩. بڕیاری شێوە ناس (قائیف) بۆ سەلماندنی نەسەبو بنەچەو ڕەچەڵەك کارێ پەسەندە، بەتایبەتی لەکاتێکا ئەگەر هەمهەمەو قاوەیێ لەنێوانا هەبێ.

تێبینی:

زۆر لەبەهرە مەندانی ئەم پەڕاوە پیرۆزانەی فەرموودە دەفەرموون، ژیننامەکان زۆر جێگەی کەڵكو بەهرەن، بەڵام بەئاسانی بۆمان نادۆزرێتەوە. جا

والەم دیدو روانگەیەوە خاوەن ژینامەکان لە ژمارە (١)وە هەتا ژمارە (٨٧٣) لەم لیستەی دواوە ریز دەکەین، خوا پشتیوان بێ:

لیستو ناوی ئەو هاوەڵو کەسانەی کە لەسەرەتای کتێبەکەوە ناویان هاتووە هەتا ئێرە:

ژمارە	ناوی خاوەن ژینامە	ژمارەی فەرموودەکە
١	ئەبو جەمرە: نەصری کوڕی عیمران	١
٢	ئەشەجج: مونذیری کوڕی عائیذ	١
٣	ئەبو هورەیرە	٢
٤	ئەبو تالیبی مامەی پێغەمبەر	٣
٥	ئەبو جەهلو عبدالله بن أمية	٣
٦	سەعیدی کوڕی مُسَیَّب	٣
٧	حەزن باپیری سەعیدی کوڕی مسیب	٣
٨	مسیّبی کوڕی حەزن	٣
-	(متفق علیه) واتای چییە	٣
٩	ئیبنو عومەر	٥
١٠	میقدادی کوڕی عەمری کیندی	٦
١١	ئوسامەی کوڕی زەید	٧
-	ئاژاوەکەی سەردەمی ئیبنو زوبەیر چۆن بوو؟	٨
١٢	جوندوبی کوڕی سوفیان	٨
١٣	عوثمانی کوڕی عەففان	٩
١٤	ئەبو سەعیدی خودری	١٠ + ٣٣٨
١٥	ئیبنو عەجلان	١١

١٦	سونابجی	١١
١٧	موعازی کوڕی جەبەل	١٣
١٨	مالیکی کوڕی دوخشووم	١٤
١٩	مەحموودی کوڕی رەبیع	١٤
٢٠	عیتبانی کوڕی مالیك	١٤
٢١	ئەبو زەڕی غەفاری	١٦
٢١	سوفیانی کوڕی عەبدوڵڵا	١٨
٢٢	ئەبو مووسای ئەشعەری	٢١
٢٣	ئەنەسی کوڕی مالیك	٢٢
٢٤	عەبباسی کوڕی عەبدولموتتەلیب	٢٥
-	موسوڵمان بەتاوان لە جەغزی باوەڕ دەرناچێ	٢٦
٢٥	عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی عاص	٢٦
٢٦	کەعبی کوڕی مالیك	٢٨
٢٧	عیمرانی کوڕی حوصەین	٣١
٢٨	ئەبو شورەیحی خوزاعی	٣٢
-	کۆمەڵەی فەرموودە زانەکان کێن؟	٣٢
٢٩	عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود	٣٥
٣٠	عەلی کوڕی ئەبو تالیب	٣٦
-	موهاجیرو ئەنصار کێن؟	٣٧
٣١	جابیری کوڕی عەبدوڵڵا	٤٠
٣٢	عائیشەی کچی ئەبوبەکری صەدیق	٤١
٣٣	ئەبوبەکرە	٤٦
٣٤	زەیدی کوڕی خالیدی جوهەنی	٥٦
٣٥	جەریری کوڕی عەبدوڵڵای بوجەلی	٥٧

٣٦	عەمری کوڕی عاص	٥٩
٣٧	طەلحەی کوڕی عەبدوڵڵا	٦١
-	داستانی شەهیدێ لەشەڕی یەکەمی کووەیتدا.	٦١
٣٨	حەکیمی کوری حیزام	٧٠
٣٩	حوذەیفەی کوڕی یەمان	٧١
٤٠	خەدیجەی کچی خووەیلید	٧٣
٤١	مەسرووقی کوڕی ئەجدەع	٨٤
٤٢	موحەممەدی کوڕی موسلیمی کوڕی تدرس	٩١
٤٣	یەزیدی ئەل-فەقیر	٩١
٤٤	توفەیلی کوڕی عەمری دەوسی	٩٧
٤٥	عەبدوڵڵای کوڕی جەعفەری کوڕی ئەبو تالیب	١٠٧
٤٦	ئەبو ئەییوبی ئەنصاری	١٩
٤٧	ئەبو قەتادە	١١٤
٤٨	سەلمانی فارسی	١١٦
-	میمونة أم المؤمنین	١١٧
٤٩	عەبدوڵڵای کوڕی موغەففەل	١١٩
-	ئەبو مالیکی ئەشعەری	١٢٠
٥٠	عبدالله بن زید	١٢٥
-	روونکردنەوەی (صاع) و (موود)	١٣٦
٥١	موغیرەی کوڕی شوعبە	١٣٨
٥٢	بیلالی کوڕی رەباح	١٤١
٥٣	بورەیدەی کوڕی حوصەیب	١٤٢
٥٤	عوقبەی کوڕی عامیری جوهەنی	١٤٣
-	یادگارێکی کاتی فەقێیەتی	١٤٤

٥٥	جابیری کوڕی سەمووره	١٤٦
٥٦	عومەری کوڕی عەبدولعەزیز	١٤٧
٥٧	عەمری کوڕی ئومەییە	١٤٨
٥٨	ئەبو سەعیدی خودری	١٥١ + ٣٣٨
٥٩	اسحاق بن عبدالله بن طلحة	١٥٤
٦٠	ئوم هانی	١٥٧
٦١	ئیبنو عەبباس	١٧٠
٦٢	موعازەی کچی عەبدوڵڵای عەدەوییە	١٨٠
-	کەی دەگوترێ: (أوْ کَمَا قَالَ)	١٨٦
٦٣	ئوم قەیسی خوشکی وەکاشە	١٨٧
٦٤	ئەسمائی کچی ئەبوبەکری صەدیق	١٨٩
٦٥	ئەبو حەزوورەی بانگبێژ	١٩١
٦٦	ئیبنو ئوم مەکتوومی بانگبێژ	١٩٤
٦٧	موعاوییەی کوڕی ئەبو سوفیان	١٦٧
٦٨	عومەری کوڕی خەتاب	١٩٩
٦٩	سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص	٣١٠+٢٠٠+٢٩٦+٤٧٨
٧٠	ئیمامی زوهری	٢٠٢
٧١	موحەممەدی کوڕی عەمری کوڕی حەسەنی کوڕی عەلی	٢٠٧
٧٢	عومارەی کوڕی رەئوبەی ئەقەفی	٢٠٨
٧٣	خەببانی کوڕی ئەرەت	٢١١
٧٤	عەلای کوڕی عەبدورەحمانی یەعقوب	٢١٤
٧٥	عوقبەی کوڕی عامیری جوهەنی	٢١٩+٨٠٠
٧٦	سەلەمەی کوڕی ئەکوەع	٢٢٣
٧٧	عومەری کوڕی ئەبو سەلەمە	٢٣١

٧٨	ئەبو جەهم	٢٣٢
٧٩	ئوبەیی کوڕی کەعب	٢٤٢
٨٠	زەینەبەی کچی عەبدوڵڵای ئەقەفییە	٢٤٥
٨١	سەهلی کوڕی سەعدی ئەل-ساعیدی	٢٥٩
٨٢	سەعدی کوڕی مالیك کوڕی خالید	٢٥٩
٨٣	بەرائی کوڕی عازیب	٢٦٢
٨٤	ئەبو مەسعوودی بەدری	٥٤٢+٢٦٧
٨٥	وائیلی کوڕی حوجر	٢٧٧
-	چیرۆکێ خۆش لەنێوان وائیلو موعاویەدا	٢٧٧
٨٦	ئەوبانی کوڕی بوجدود	٢٩٧
٨٧	عەبدوڵڵای کوڕی مالیك (إبْنُ بُحَيْنَة)	٣٠١
٨٨	تاووسی کوڕی کیسان	٦٨١+٣٠٣
-	ئەبو دەرداء	٣٠٨
٨٩	زەیدی کوڕی ئەرقەم	٣٣٣
٩٠	ئەبو جوهەیم: عەبدوڵڵای کوڕی حاریث	٣٣٧
-	أبو جحيفة	٣٤٢
٩١	زەینەبی کچی پێغەمبەر	٤٦٧+٣٤٦
٩٢	موعەیقیبی کوڕی ئەبو فاطیمی دەوسی	٣٤٧
٩٣	عەبدوڵڵای کوڕی شیخیری کوڕی عەوف	٣٤٨
٩٤	وەلیدی کوری وەلید	٣٥٥
٩٥	سەلەمەی کوڕی هیشام	٣٥٥
٩٦	عەییاشی کوڕی ئەبو رەبیعە	٣٥٥
٩٧	حەفصەی کچی ئیمامی عومەر	٣٥٨

٩٨	ئوم حەبیبەی هاوسەری پێغەمبەر	٣٧٠
٩٩	عەبدوڵڵای کوڕی موغەففەل	٣٧١
١٠٠	زەیدی کوڕی ثابیت	٣٧٤
١٠١	عەمماری کوڕی یاسیر	٤١١
١٠٢	عەدی کوڕی حاتەمی تائی	٤١٢
١٠٣	ام هیشامی کچی حاریث	٤١٣
١٠٤	ئەبو ریفاعە: تەمیمی کوڕی ئەسەد	٤١٥
١٠٥	نوعمانی کوڕی بەشیر	٤٢٢
١٠٦	ئەبو واقیدی لەیثی	٤٢٩
١٠٧	ئوم عەتێ	٤٣١
١٠٨	حەفصەی کچی عاصیم	٤٣٧
١٠٩	سەمووره‌ی کوڕی جوندوب	٤٧٧
١١٠	عەوفی کوڕی مالیك	٤٧٨
١١١	کورەیبی کوڕی ئەبو موسلیم	٤٨٣
١١٢	عەبدوڵڵای کوڕی ئەبو ئەوفا	٥١٠
١١٣	رافیعی کوڕی خەدیج	٥١٣
١١٤	حاریسی کوڕی وەهبی خوزاعی	٥٢٦
١١٥	سالمی کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی عومەر	٥٦٧
١١٦	قەبیصەی کوڕی موخاریق	٥٦٨
١١٧	میسوەری کوڕی مەخرەمە	٥٧٠
١١٨	ئوم سەلەمە (هاوسەری پێغەمبەر)	٥٧٥
١١٩	حەمزەی کوڕی عەصری ئەسلەمی	٦٠٢
١٢٠	روبەیعی کچی موعەوویز	٦١٦
-	کەعبی کوڕی عاصیم (أبو سلام)	٦٢٠

١٢١	ئوم فەزل	٦٢١
١٢٢	نوبەیشەی کوڕی عەمری موزەیلی	٦٢٣
١٢٣	عەبدوڵڵای کوڕی ئونەیسی ئەنصاری	٦٣٦
١٢٤	فەزڵی کوڕی عەبباس (ئامۆزای پێغەمبەر)	٦٤٩
١٢٥	نافیعی کوڕی سەرجیس	٦٥٦
١٢٦	یەعلای کوڕی ئومەییەی تەمیمی	٦٧٧
١٢٧	صەعبی کوڕی جەثثامە	٦٨٠
١٢٨	کەعبی کوڕی عوجرە	٦٨٨
١٢٩	جەعفەرو عەلیو عەقیلو طالیب	٦٩٢
١٣٠	ئەبو طوفەیل: عامیری کورشی وائیلەی لەیثی	٦٩٥
١٣١	عوروەی کوڕی زوبەیر (خوشکەزای عائیشە)	٧٠١
١٣٢	جوبەیری کوڕی موتعیم	٧١٠
-	ئەبو حەنیفەو سەرتاشێ	٧٣٠
١٣٣	عەبدوڵڵای کوڕی زیادی کوڕی باوکی	٧٣٤
١٣٤	عەلای حەزرەمی (عەبدوڵڵای کوڕی عیماد)	٧٥٢
١٣٥	سەفیانی کوڕی ئەبو زوهەیر	٧٨٥
-	پوختەی فەرموودەکانی نامەی حەج	٧٩٣
١٣٦	ئەعمەش (سولەیمانی کوڕی میهران)	٧٩٤
١٣٧	ئەبو طەلحە (زەیدی کوڕی سەعلی ئەنصاری)	٨٠٦
-	شەوی عەقەبە چییەو چۆنە؟	٨٠٦
١٣٨	صەفیەی کچی حویەی (هاوسەری پێغەمبەر)	٨٠٦
١٣٩	عەمری کوڕی حورەیث	٨١٠
١٤٠	سەبری کوڕی مەعبەدی جوهەنی	٨١٢

١٤١	زەینەبی کچی جەحش (هاوسەری پێغەمبەر)	٨٢٤
١٤٢	حەسەنی بەصری	٨٣٣
١٤٣	جودامەی خوشکی وەکاشە	٨٣٥
-	پوختەی فەرموودەکانی نامەی ژنهێنان	٨٤٧
١٤٤	ئیبنو سیرین (موحەممەدی کوڕی سیرین)	٨٤٩
-	کوردو کورت	٨٥٧
١٤٥	سەبەیعەی کچی حاریث	٨٥٨
١٤٦	فاطیمەی کچی قەیس	٨٦٠
-	پوختەی نامەی ژن تەڵاقدانو عیددە	٨٦٤
-	کچ مارەی دێ لەباوکی!!!	٨٦٩
-	پوختەی شەڕە نەفرین (لعان)	٨٧٣

لیستی ناوی ئەو سەحابەو پیاو چاكو کەسانەی کە لەسەرەتای کتێبەکەوە هەتا ئێرە، فەرموودەی ژمارە: (٨٧٣) ژین نامەیان بۆ نووسراوە.

بسم الله الرحمن الرحيم

١٥- نامەی شیردانو مەمك خواردن - كتَابُ الرِّضاعِ

{بڕوانـە: تەجریـدی بوخـاری بـەكوردی بـەرگی/٥ ژمـارە: ١٧٥٣ هـەتا ١٧٥٧ + تاجول ئوصول بەكوردی. بەرگی دووەم، زنجیرە/٣٠، لاپـەڕە: ٤٨٠، ژمـارە: ٢٠٧٦ هـەتا ٢٠٨٠، چاپی چوارەم + فیقهی ئاسان بەكوردی. بەرگی/٢، لاپەڕە: ٦٩٧، ژمارە: ٢٦٣}.

٦٧٧) هەرچی بەهۆی سكوزاو خزمایەتییەوە نادروست بێ، بەهۆی شیر خواردنیشەوە نادروستە. (٣٥٥٣ - ٣٥٩٢)

باب: يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ الوِلاَدَةِ

٨٧٤- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها): أَنَّ رَسُولَ اللَّـهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ عِنْدَهَا، وَإِنَّهَا سَمِعَتْ صَوْتَ رَجُلٍ يَسْتَأْذِنُ فِى بَيْتِ حَفْصَةَ، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: هَذَا رَجُلٌ يَسْتَأْذِنُ فِى بَيْتِكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أُرَاهُ فُلاَنًا ». - لِعَمِّ حَفْصَةَ مِنَ الرَّضَاعَةِ -، قَالَتْ عَائِشَةُ: قلت: يَا رَسُولَ اللَّـهِ! لَوْ كَانَ فُلاَنٌ حَيًّا - لِعَمِّهَا مِنَ الرَّضَاعَةِ - دَخَلَ عَلَيَّ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّـهِ (صلى الله عليه وسلم): « نَعَمْ إِنَّ الرَّضَاعَةَ تُحَرِّمُ مَا تُحَرِّمُ الْوِلاَدَةُ ». {الحديث: ٣٥٥٣ ترقيم الشيخ خليل مأمون شيخا لِشَرْحِ صحيح مسلم = الحديث: ٣٥٤٩ حسب ترقيم فتح الملهم شرح صحيح مسلم. تجريد البخارى بالكوردى. مجلد/٥، رقم: ١٧٥٤ = ٥٠٩٩، ٢٦٤٦، ٣١٠٥ = فتح البارى شرح صحيح البخارى. نسائى. نكاح: ٣٣١٣. تحفة الأشراف: ١٧٩٠٠}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: پێغەمبەر** (دروودی خودای لەسەر بێ) **لەلای من بوو، گوێم لێبوو كەپیاوێ ڕێخوازیكرد كەبچێ بۆلای حەفصەی كچی عومەر، كەژنی پێغەمبەر بوو، عائیشە فەرمووی: عەرزی پێغەمبەرم كرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەوە پیاوێكە داوای مۆڵەت دەكا، كەبچێ بۆ ماڵی تۆ، واتە: بۆ ماڵی حەفصەی ژنت؟ پێغەمبەر** (دروودی خودای لەسەر بێ) **فەرمووی: (وادەزانم كە فیسارە كەسە، كە مامی شیریی حەفصەیە) كەواتە: خۆییەو بێگانە نییە، بابچێت. عائیشە فەرمووی: منیش**

عەرزیم کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! دەی کەوابێ ئەگەر ئێستا فیسارەکەس بمایێ، کەمامی شیریی عائیشە بوو، دەیتوانی وەك کەسێکی خۆیی‌و مەحرەم، هاموشۆی منی بکردایە!

فەرمووی: (بەڵێ، چونکە هەرچی بەخزمایەتی‌و زاوزێ حەرام ببێ، بەهۆی مەمکخواردنیشەوە حەرام دەبێ!). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ٢٠٧٢ — چاپی/٤}.

٦٧٨) کاریگەریی شیریی بەهۆی ئاوی مێردەوە
بابٌ: تَحْرِيمُ الرِّضَاعَةِ مِنْ مَاءِ الفَحْلِ

٨٧٥- عَنْ عَائِشَةَ (رضى الله عنها) قَالَتْ: جَاءَ عَمِّى مِنَ الرَّضَاعَةِ يَسْتَأْذِنُ عَلَىَّ، فَأَبَيْتُ أَنْ آذَنَ لَهُ، حَتَّى أَسْتَأْمِرَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَلَمَّا جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قُلْتُ: إِنَّ عَمِّى مِنَ الرَّضَاعَةِ اسْتَأْذَنَ عَلَىَّ فَأَبَيْتُ أَنْ آذَنَ لَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « فَلْيَلِجْ عَلَيْكِ عَمُّكِ »، قُلْتُ: إِنَّمَا أَرْضَعَتْنِى الْمَرْأَةُ وَلَمْ يُرْضِعْنِى الرَّجُلُ، قَالَ: « إِنَّهُ عَمُّكِ فَلْيَلِجْ عَلَيْكِ ». {الحديث: ٣٥٦٠ شيحا = ٣٥٥٦ فم = ف.م = فتح الملهم. ترمذى. رضاع: ١١٤٨. تجريد البخارى/٤، رقم: ١٦٨٣ = ٤٧٩٦، ٢٦٤٤، ٥١٠٣، ٥١١١، ٥٢٢٩، ٦١٥٦}:

عائیشە (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەفلەحی برای ئەبول قوعەیس (کە مامی شیریی عائیشە بوو، چونکە عائیشە شیری ژنەکەی ئەبولقوعەیسی خواردبوو، ئەبولقوعەیس باوکی شیریی عائیشە بوو، دیارە کە ئەفلەحی براشی مامی شیریی عائیشەیە) ئەم ئەفلەحە کە مامی شیریم بوو، هات بۆسەردانم، منیش ڕێگەم پێی نەدا، گوتم: هەتا پرس بە پێغەمبەر نەکەم شتی واناکەم، جا کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هات بۆلام، عەرزیم کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! مامە شیرییەکەم هاتبوو، دەیویست بێ بۆ دێنیم، منیش ڕێگەم پێی نەدا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (با مامەت بێت بۆ سەردانت). منیش عەرزیم کرد: ئاخر خۆ من شیری براکەی ئەوم نەخواردووە، بەڵکوو من شیری ژنی براکەی ئەوم خواردووە؟ فەرمووی: (ئەوە مامی شیریتە، ڕێگەی پێبدە کە سەردانت بکا).

(نوکتەیێ) گریمان پیاوێ بێتە شیر بۆ منالێو مەمکی بێتە شیرو مەمك بدا بەمنالێ، بەوە نابێ بە منالی، ئەگەر کچ بێ بەوە لێی حەرام نابێ، مارەی لێی دێ!!

٦٧٩) برازای شیریی مارەی نایێ
باب: تحريم ابنة الأخ مِنَ الرِّضَاعَةِ

٨٧٦- عَنْ عَلِيّ (رضى الله عنه) قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ: مَا لَكَ تَنَوَّقُ فِي قُرَيْشٍ وَتَدَعُنَا، فَقَالَ: « وَعِنْدَكُمْ شَيْءٌ »؟ قُلْتُ: نَعَمْ، بِنْتُ حَمْزَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّهَا لاَ تَحِلُّ لِي، إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرَّضَاعَةِ ». {الحديث: ٣٥٦٦ شيحا = ٣٥٦٢ ف.م = فم = فتح الملهم. نسائى. نكاح: ٣٣٠٤. تجريد/٥، رقم: ١٧٥٣ = ٥١٠٠، ٢٦٤٥ = فتح البارى}:

ئیمامی عەلی (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: عەرزی حەزرەتم کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! ئەوە بۆچی هەرژن لە قورەیش هەڵ دەبژێرێ، کەچی لە ژنانی بەنی هاشمی خۆمان ژن ناخوازی. فەرمووی: (جاکێ لەخۆتان گومان دەبەی کە من بیخوازم؟). گوتم: بەڵێ شك دەبەم: کچەکەی حەمزە، کە ئامۆزای خۆتە. پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (پێم ناشێ، چونکە کچی برای شیریمەو کچی حەمزەیە، حەمزەیش هەم مامی هەقمە، برای باوکمەو هەم برای شیریمە، چونکە ئووەیبە هەم شیری دابوو بە ئیمامی حەمزە، هەم شیری دابوو بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەدوو ساڵ پاش حەمزە شیری دابوو بە پێغەمبەر). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ٢٠٧٢}.

روونکردنەوە:

ئووەیبە دایکی شیریی پێغەمبەرە، یەکەم کەس بووە کە شیر بدا بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەشیری کوڕێکی کەناوی مەسرووح بوو، بەرلەوەی پێغەمبەر، حەلیمەی سەعدییەی دایەنی بیبات بۆلای خۆی چەند رۆژێ ئووەیبە مەمکی دەدا پێی، ئووەیبە کارەکەری ئازادکراوی ئەبو لەهەبی مامی پێغەمبەر بوو، ئیبنو

مەنـدە دەفـەرموێ ئـووەیبـە ئیسـلام بـووە، پێغەمبـەر زۆر بـۆی بـاش بـووە، هـەتا لەمەککـە بـوو سـیلەی ڕەحمـی ئـەوی بـەجێ دەهێنـا، خەدیجـەیش زۆر ڕێـزی لێ دەگـرت، چـونکە خەسـووی شـیریی ئـەو بـووە، لەسـاڵی حـەوتی کۆچـیدا لـەپاش ئازادکردنی خەیبەر، کۆچی دوایی کردووە، ئەم چوار ژنـە مـەمکیان بـە پێغەمبـەر داوە: ئامینەی دایکیو ئووەیبەو حەلیمەی سەعدییەو ئوم ئەیمەن!

ئـووەیبـە دایکـی شـیریی ئیمـامی حـەمزەو پێغەمبـەرو ئـەبو سـەلەمە بـووە. {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ٢٠٧٤ چاپی چوارەم}.

٦٨٠) زڕکچو ژن خوشك مارەییان نایەت
باب: تحريم الرَّبيبَةِ وَأُخْتِ الْمَرْأَة

٨٧٧- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ بِنْتِ أَبِى سُفْيَانَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَىَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقُلْتُ لَهُ: هَلْ لَكَ فِى أُخْتِى بِنْتِ أَبِى سُفْيَانَ؟ فَقَالَ: « أَفْعَلُ مَاذَا »؟ قُلْتُ: تَنْكِحُهَا، قَالَ: « أَوَتُحِبِّينَ ذَلِكَ؟ ». قُلْتُ: لَسْتُ لَكَ بِمُخْلِيَةٍ، وَأَحَبُّ مَنْ شَرِكَنِى فِى الْخَيْرِ أُخْتِى، قَالَ: « فَإِنَّهَا لاَ تَحِلُّ لِى ». قُلْتُ: فَإِنِّى أُخْبِرْتُ أَنَّكَ تَخْطُبُ دُرَّةَ بِنْتَ أَبِى سَلَمَةَ، قَالَ: « بِنْتَ أُمِّ سَلَمَةَ؟ ». قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: « لَوْ أَنَّهَا لَمْ تَكُنْ رَبِيبَتِى فِى حَجْرِى مَا حَلَّتْ لِى إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِى مِنَ الرَّضَاعَةِ، أَرْضَعَتْنِى وَأَبَاهَا ثُوَيْبَةُ، فَلاَ تَعْرِضْنَ عَلَىَّ بَنَاتِكُنَّ، وَلاَ أَخَوَاتِكُنَّ ». {الحديث: ٣٥٧١ شيحا = ٣٥٦٧ فم تجريد البخارى/٥ رقم: ١٧٥٥ = ٥١٠١، ٥١٠٦، ٥١٠٧، ٥١٢٣، ٥٣٧٢ فتح البارى. نسائى. نكاح: ٣٢٨٤. تحفة الأشراف: ١٥٨٧٥}:

ئـوم حەبیبـەی کچـی ئـەبو سـوفیان (ڕەزای خودایـان لێ بێ) کـە هاوسـەری پێغەمبـەرە، فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هـات بـۆلام، بـۆ ماڵـەوەم، عـەرزیم کـرد: ئـەی پێغەمبەری خودا! بۆچـی عـەززەی خوشـکم کەکچـی ئـەبو سـوفیانە مارەناکـەی بـۆ خۆت؟ فەرمووی: (چی بکەم؟) گوتم: مارەی بکە لەخۆتو بیکە بەهاوسەری خۆت.

فەرمووی: (جا پێت خۆشە؟). گوتم: بەڵێ، چونکە ئەوە نەبێ کە تەنیا هەرمن ژنت بەو تۆ تەنیا هەر بۆمن بیت، خۆشەویستترین کەسیش کە هاوبەشم بێ، لە بەهرەی هاوسەرێتیی تۆدا، ئەو خوشکەمە، کەوابوو حەزدەکەم کە مارەی بکەی، هەتا ئەو شانازیو سەربەرزییە بەویش ببڕێ. فەرمووی: (دەسا ئەوە بۆ من دروست نییەو پێم ناشێ، چونکە دروست نییە بۆ پیاوێ دوو خوشك پێکەوە مارە بکا بۆ خۆی).

منیش گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! سا ئێمە لەناو خۆمانا مقۆ مقۆی ئەوەمانە کەتۆ دەتەوێ دوڕەی کچی ئەبو سەلەمە مارەبکەی بۆ خۆت، من شتێکی وام بیستووە، ئەی ئەوە چۆنە؟ فەرمووی: (هەنەزاکەی خۆم کە کچی ئوم سەلەمەی ژنمە؟). گوتم: بەڵێ ئەو!

فەرمووی: (دەسا بەخودا ئەوە راست نییە، چونکە گریمان ئەوە زڕکچیشم نەبێو لەکۆشو باوەشی خۆشما بەخێوی نەکەم، وە بەربڕیاری ئەم ئایەتەش نەکەوێ کە دەفەرموێ: {وَرَبَائِبُكُمُ اللاَّتِي فِي حُجُورِكُم} گریمان ئەگەر وایش نەبێ هەرپێم ناشێ، چونکە ئەو برازای شیریمە، لەکاتی خۆیدا ئووەیبە مەمکی داوە هەم بەمنو هەم بە ئەبو سەلەمەی باوکی، جا نەکچی خۆتانو نەخوشکی خۆتانم بۆ هەڵ مەدەنو ئەوانەم پێشکەش مەکەن، ئەی ئێوەی هاوسەرانی من!). {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ٢٠٧٤ چ/٤}.

٦٨١) باسی مژێ، یا دوومژ
باب: فِي المصَّةِ والمَصَّتَانِ

٨٧٨- عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رسول اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ فِي بَيْتِي، فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنِّي كَانَتْ لِي امْرَأَةٌ فَتَزَوَّجْتُ عَلَيْهَا أُخْرَى، فَزَعَمَتِ امْرَأَتِي الأُولَى أَنَّهَا أَرْضَعَتِ امْرَأَتِي الْحُدْثَى رَضْعَةً أَوْ رَضْعَتَيْنِ، فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ

(صلى الله عليه وسلم): « لاَ تُحَرِّمُ الإِمْلاَجَةُ وَالإِمْلاَجَتَانِ ». {الحديث: ٣٥٧٦ شيحا = ٣٥٧٢ فم. نسائى. نكاح: ٣٣٠٨}:

ئوم فەزڵ (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەماڵی من میوان بوو، عارەبێکی دەشتەکی هات بۆ خزمەتی، عەرزیکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! من ژنێکم هەیە، ژنێکی ترم بەسەر هێناوە، ئێستا ژنی یەکەمم دەڵێ: من ژەمێ یادوو ژەم شیرم داوە بەژنە تازەکەم، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بە مژێ، یا بەدوومژ مەمکخواردن، کچو کوڕ لەیەکتری حەرام نابن!). {تاج/٢، زنجیرە: ٣٠، ژمارە: ٢٠٧٦ چ/٤}.

٦٨٢) پێنج ژەم مەمکخواردنی دیاریکراو
باب: في خمس رضعات

٨٧٩- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ فِيمَا أُنْزِلَ مِنَ الْقُرْآنِ: عَشْرُ رَضَعَاتٍ مَعْلُومَاتٍ يُحَرِّمْنَ)، ثُمَّ نُسِخْنَ بِخَمْسٍ مَعْلُومَاتٍ، فَتُوُفِّيَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهِي فِيمَا يُقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ. {الحديث: ٣٥٨٢ شيحا = ٣٥٧٨ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەپێشدا ئەمە ئایەتی قورئان بوو: {عَشْرُ رَضَعَاتٍ مَعْلُومَاتٍ يُحَرِّمْنَ}. واتە: دە ژەم مەمکخواردنی دیاری کراو، ژنو پیاو لەیەکتری حەرام دەکەن، جا لەپاشا ئەم دەیە هەڵوەشایەوەو بوو بە {خَمْسٍ رَضَعَاتٍ مَعْلُومَاتٍ يُحَرِّمْنَ} واتە: پێنج ژەم شیر خواردنی دیاریکراو، ژنو پیاو لەیەکتری حەرام دەکەن. لەدواییدا ئەمەیش نەسخ بۆوە، تەنانەت کە پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) وەفاتی کرد، هێشتا هەندێ کەس بەم نەسخ بوونەوەیان نەزانیبوو، وە لەبەرئەوە تاماوەیەکیش ئەمەیان بە قورئان دەزانیو لەکاتی دەوری قورئانا دەوریان دەکردەوە. {تاج/٢، زنجیرە: ٣٠، ژمارە: ٢٠٧٧ — م/د/ت/ن}.

٦٨٣) مەمکدان بە مرۆڤی گەورە دەیکا بەخۆیی یانا؟
بابٌ: فِي رِضَاعَةِ الكَبِيرِ

٨٨٠- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا): أَنَّ سَالِمًا مَوْلَى أَبِي حُذَيْفَةَ كَانَ مَعَ أَبِي حُذَيْفَةَ وَأَهْلِهِ فِي بَيْتِهِمْ، فَأَتَتْ (تَعْنِي: ابْنَةَ سُهَيْلٍ) النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَتْ: إِنَّ سَالِمًا قَدْ بَلَغَ مَا يَبْلُغُ الرِّجَالُ وَعَقَلَ مَا عَقَلُوا، وَإِنَّهُ يَدْخُلُ عَلَيْنَا، وَإِنِّي أَظُنُّ أَنَّ فِي نَفْسِ أَبِي حُذَيْفَةَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا، فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): « أَرْضِعِيهِ، تَحْرُمِي عَلَيْهِ، وَيَذْهَبِ الَّذِي فِي نَفْسِ أَبِي حُذَيْفَةَ ». فَرَجَعَتْ إِلَيه فَقَالَتْ: إِنِّي قَدْ أَرْضَعْتُهُ فَذَهَبَ الَّذِي فِي نَفْسِ أَبِي حُذَيْفَةَ. {الحديث: ٣٥٨٦ شيحا = ٣٥٨٢ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەبو حوزەیفەی کوڕی عوتبە (رەزای خودای لێ بێ) سالی کوڕی مەعقلی، لەسەردەمی نەزانیدا، کردبوو بە کوڕی خۆی، کە بەم کردارە لە زاراوی شەرعی پیرۆزدا دەگوترێ: (تەبەننی) بەرە بەرە سالم گەورە بوو، وە تەبەننی نەماو پووچەوە بوو، بەڵام سالم هاموشۆی ماڵی حوزەیفەی دەکرد، هەتا رۆژێ سەهلەی کچی سوهەیل، کەژنی حوزەیفە بوو، هاتە خزمەتی حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: (ئەی پێغەمبەری خودا! خۆت دەزانی کە ئێمە جاران لەسەر دەستووری کۆنی سەردەمی نەزانی، سالمان کردبوو بەکوڕی خۆمان، وە وەك کوڕی خۆمان رەفتارمان لەگەڵ دەکردو مەحرەمو خۆیی بوو لەناومانا، بەڵام ئێستا ئەوەتا وەك دەزانیت، خودای گەورە بە ئایەتی قورئان ئەو دەستورو باوو نەریتە کۆنەی پووچ کردۆتەوەو هەڵی وەشاندۆتەوە، وە ئەوەتا سالیش گەورە بووەو بووە بەپیاو، ئەوەی پیاوان هەستی پێ دەکەن ئەویش هەستی پێ دەکا، لەهەمان کاتا سالم بەگەرمی هاموشۆمان دەکا، وەمن واهەست دەکەم کە حوزەیفەی مێردم، لەدڵەوە لەم بارودۆخە دلگرانەو پێی ناخۆشە، جا ئەی پێغەمبەری خودا! تۆ ئێستا چی دەفەرمووی لەم بارەیەوە، بۆ چارەسەری ئەم کێشەیە؟ پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (مەمکی پێ بدە، هەتا تۆی لێ حەرام ببێو تۆ ببی بە دایکی شیریی ئەو، وە حوزەیفەی مێردیشت هیچی لەدڵا نامێنێ!).

جا سوهەیلە پێنج جار لەشیری خۆی سالی تێرکرد، ئیتر سالم بوو بەکوڕی شیریی سوهەیلەو کێشەکەیان کرایەوە. وە سوهەیلە هاتەوە بۆ خزمەت پێغەمبەرو عەرزیکرد: وەك تۆ فەرمووت وامکرد، مەمکم دا بەسالم، وە حوزەیفەی مێردیشم هیچی لەدڵا نەما).

٨٨١- عَنِ زَيْنَبَ بِنْتَ أُمِّ سَلَمَةَ: أَنَّ أُمَّهَا أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) كَانَتْ تَقُولُ: أَبَى سَائِرُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ يُدْخِلَ عَلَيْهِنَّ أَحَدٌ بِتِلْكَ الرَّضَاعَةِ، وَقُلْنَ لِعَائِشَةَ: وَاللَّهِ مَا نَرَى هَذَا إِلاَّ رُخْصَةً رَخَّصَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لِسَالِمٍ خَاصَّةً، فَمَا هُوَ بِدَاخِلٍ عَلَيْنَا أَحَدٌ بِهَذِهِ الرَّضَاعَةِ وَلاَ رَائِينَا. {الحديث: ٣٥٩٠ شيحا = ٣٥٨٦ ف.م = فم = فتح الملهم}:

زەینەبی کچی ئوم سەلەمە فەرمووی: ئوم سەلەمەی دایکم کە هاوسەری پێغەمبەر بوو (درووودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەسەر هەموو هاوسەرە پاکیزەکانی بێ) جاران دەیفەرموو: بێجگە لە عائیشە، هەموو هاوسەرەکانی تری پێغەمبەر، بەوە رازی نەبوون کە شیرو مەمکدان بە مرۆڤی گەورە ببێ بەهۆی لەیەکتری حەرامبوونو شیر دەرەکە ببێ بەدایکی شیریی شیر خۆرەکە، لەبەرئەوە کەسیان قەبووڵیان نەدەکرد، کە پیاوی ناخۆییو نامەحرەم بە بەهانەی شیرخواردنی وا، هاموشۆیان بکا، وە فەرموویان بە عائیشە: (بەخودا ئەمەی کەتۆ دەیکەی بە بەڵگە لەسەر راو بۆچوونی خۆت، کە گوایە شیردان بە گەورەیش، وەك شیردان بە منداڵ، کاریگەریی هەیەو دەبێ بەهۆی دروستبوونی دایكو کوڕیی شیرییو سەرەنجام لەیەکتری حەرام دەبن، ئەمە وانییە، بەڵکوو ئەم حاڵەتە تەنیا مۆڵەتێ تایبەتی بوو، تایبەت بوو بە سالمو سوهەیلەی هاوسەری ئەبو حوزەیفەوە، کە پێغەمبەر خۆی ئەو مۆڵەتە تایبەتەی بۆ سالم رەوا دیبوو، لەبەرئەمە، ئێمە شتی وا قەبووڵ ناکەین کە کەسێ بە بیانووی وا، هاموشۆمان بکا، یا چاوی پێمان بکەوێ!!).

٦٨٤) مەمکخواردنی کاریگەر ئەوەیە کە لەکاتی ساواییو لەبەر برسیتی بیت.
(٣٥٩٣ - ٣٥٩٧)

باب: إِنَّمَا الرِّضَاعَةِ مِنَ الْمَجَاعَةِ

٨٨٢- عَنْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُا) قالت: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَعِنْدِي رَجُلٌ قَاعِدٌ، فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِ، وَرَأَيْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ، قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ أَخِي مِنَ الرَّضَاعَةِ، قَالَتْ: فَقَالَ: « انْظُرْنَ إِخْوَتَكُنَّ مِنَ الرَّضَاعَةِ، فَإِنَّمَا الرَّضَاعَةُ مِنَ الْمَجَاعَةِ ». {الحديث: ٣٥٩١ شيحا = ٣٥٨٧ فم. تجريد البخاري/٥، رقم: ١٧٥٦ = ٥١٠٢، ٢٦٤٧. أبو اود. نكاح: ٢٠٥٨. نسائي. نكاح: ٣٣١٢}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو هاوسەرەکانی بێ) فەرمووی: جارێ پیاوێ لەلام دانیشتبوو، خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) لەوکاتەدا هات بۆلام، کە ئەمەی دی لەبەری گران بوو، تەماشای دەموچاویم کرد تووڕە بوو، جا عەرزیم کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەوە برای شیریمە، بێگانە نییە، پێت ناخۆش نەبێ. فەرمووی: (باش سەرنج بدەن لە براو خوشکی شیریتان، چونکە مەمك خواردن کاتێ دادەمەزرێو کاریگەری دەبێ، کە لەکاتی ساواییدا بێو منالەکە لەبەر برسیتی ئەو شیرە بخوات!!). {تاج/٢، زنجیرە: ٣٠، ژمارە: ٢٠٧٨ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

پوختەی فەرموودەکانی نامەی شیردانو مەمکخواردن:

١ - بۆ پوختەی بڕیارەکانی شیرو مەمکخواردن بڕوانە: تەجریدی بوخاری، بەرگی پێنجەم، فەرموودەی ژمارە: ١٧٥٧ = ٥١٠٨ فەتحولباری).

٢ - شیر خواردنو مەمك خواردن بابەتێکی زۆر وردو فرە قووڵو فراوانە، زۆر لە کێشەکانی کۆمەڵگای پێ چارەسەر دەکرێ.

٣ باشترین چارەسەر، بۆ منالی ناخۆیی، وەك منالی تەبەننیو منالی زۆڵی شەرعی، ئەوەیە لەڕێگەی شیر پێدانەوە بکرێ بە مەحرەمو بەخۆیی لەناو ئەو خێزانەدا.

٤ بە ئەزموون دەرکەوتووە، ئەو ژن و پیاوەی کە گوتراوە شیر لەنێوانیانا هەیە، وە لەبەرئەوەی شیرەکە بەپێی شەرع نەچەسپاوە، ئەگەر شوویان کردبێ بەیەکتری، یا وەجاخ کوێر بوون، یا تووشی دەردو بەڵای گەورە گەورە بوون.

٥ سیلەی رەحم بەجێهێنان لەنێوان کەسوکاری شیریدا کارێکی زۆر پەسەندە.

٦ - بۆئەوەی گومانی بەد دروست نەبێ، بەهۆی دێنی و سەردان و هاموشۆی ئاساییەوە، واباشە شیرخواردن لەنێوانی دووکەسا ئاشکرا بکرێ و باسی بکرێ.

بسم الله الرحمن الرحيم

١٦- نامەی ژیوارەکان

(نەفەقات) = كِتَابُ النَّفَقَاتِ

{بڕوانە: تەجریدی بوخاری بەکوردی، بەرگی پێنجەم، زنجیرە: ٧٢، لاپەڕە: ٧٥، چاپی یەکەم، لە فەرموودەی ژمارە: ٥٣٥١/١٧٩٧ هەتا فەرموودەی ژمارە: ٥٣٥٧/١٧٩٩ فتح الباری + تاجول ئوصول، بەکوردی، بەرگی دووەم، زنجیرە: ٨٠، لاپەڕە: ٥٩٥ چاپی چوارەم، ژمارە: ٢٢٧٩ هەتا ٢٢٨٦ + فیقهی ئاسان، بەرگی دووەم، چاپی تاران، لاپەڕە: ٨٠٣، زنجیرە: ٢٩٤ هەتا کۆتایی زنجیرە: ٢٩٨}.

٦٨٥) خێر بۆخوێش، ئەوجا بۆ دەروێش. (٤٣١٤ - ٤٣١٧)

باب: فِي الإِبْتِدَاءِ بِالنَّفْسِ وَالْأَهْلِ وَذِي الْقَرَابَةِ

٨٨٣- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أنه قَالَ: أَعْتَقَ رَجُلٌ {زاد في رواية: من الأنصار يقال له أبو مذكور} مِنْ بَنِي عُذْرَةَ عَبْدًا لَهُ عَنْ دُبُرٍ {في الرواية الأخرى: يقال له يعقوب} فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ: «أَلَكَ مَالٌ غَيْرُهُ؟» فَقَالَ: لاَ، فَقَالَ: « مَنْ يَشْتَرِيهِ مِنِّي؟ ». فَاشْتَرَاهُ نُعَيْمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْعَدَوِيُّ بِثَمَانِمِائَةِ دِرْهَمٍ، فَجَاءَ بِهَا رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَدَفَعَهَا إِلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: « ابْدَأْ بِنَفْسِكَ فَتَصَدَّقْ عَلَيْهَا فَإِنْ فَضَلَ شَيْءٌ فَلأَهْلِكَ، فَإِنْ فَضَلَ عَنْ أَهْلِكَ شَيْءٌ فَلِذِي قَرَابَتِكَ، فَإِنْ فَضَلَ عَنْ ذِي قَرَابَتِكَ شَيْءٌ، فَهَكَذَا وَهَكَذَا ». يَقُولُ فَبَيْنَ يَدَيْكَ، وَعَنْ يَمِينِكَ، وَعَنْ شِمَالِكَ).

{الحديث: ٢٣١٠ شيحا = ٢٢٨٨ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٧٠ = ٢١٤١، ٢٢٣٠، ٢٣٢١، ٢٤٠٣، ٢٤١٥، ٦٧١٦، ٦٩٤٧، ٧١٨٦}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پیاوێکی ئەنصاری لەخێڵی بەنی عوزرە، کەناوی ئەبو مەزکوور بوو، خوڵامێکی هەبوو ناوی یەعقووب بوو، ئازادی کرد، بەمەرجێ کە لەپاش مردنی خۆی ئازاد ببێ، کە بەمە لەزاراوی شەرعی پیرۆزدا دەگوترێ: مودبەر، واتە: پاشە مەرگە، پیاوەکە هیچ ماڵێکی تری

نەبوو، وە داما بۆ ماڵ، جا لەپاشا کە ئەم باسە گەیشتەوە بە حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) بە ئەبو مەزکووری فەرموو: (ئایا دارایی ترت هەیە، بێجگە لەم کۆیلەیە؟) گوتی: (نەء نیمە) جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کۆیلەکەی خستە سەر سەواو فەرمووی: (کێ ئەم پیاوەم لێ دەکڕێ؟). جا نوعەیمی کوڕی عەبدوڵڵای عەدەوی لێی کڕی بەهەشت سەد درەمو پارەکەی هێنا بۆ پێغەمبەرو پێغەمبەر لێی وەرگرتو دای بەخاوەنەکەی، کەناوی ئەبو مەزکوور بوو. لەپاشا خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (لەپێشا لەخۆتەوە دەست پێ بکە، ئەگەر ماڵت هەبوو، لەپێشا خێر بەخۆت بکە، جا ئەگەر لەخۆت مایەوە بابۆ خاوو خێزانت بێ، ئەگەر لەوانیش مایەوە بابۆ خزمو خوێشت بێ، ئەگەر لەوانیش مایەوە ئەوا بەهەر چوار لاتا درێغی لەخێر کردنو سامان بەخشین مەکە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ٢٠٢٢، چ/٤ + زنجیرە: ٢١، ژمارە: ١٢٧٦}.

٦٨٦) ژێواری کۆیلەکان لەسەر خاوەنەکانیانو تاوانی پشتگوێ خستنی نانو ئاویان. (٢٣٠٧ - ٢٣٠٩)

٨٨٤- عَنْ خَيْثَمَةَ قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا)، إِذْ جَاءَهُ قَهْرَمَانٌ لَهُ، فَدَخَلَ فَقَالَ: أَعْطَيْتَ الرَّقِيقَ قُوتَهُمْ؟ قَالَ: لاَ، قَالَ: فَانْطَلِقْ فَأَعْطِهِمْ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يَحْبِسَ عَمَّنْ يَمْلِكُ قُوتَهُ ». {الحديث: ٢٣٠٩ شيحا = ٢٢٨٧ ف.م}:

خەیثەمە (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: کۆمەڵێ بووین لەخزمەتی عەبدوڵڵای کوڕی عومەردا (رەزای خودایان لێ بێ) دانیشتبووین، لەوکاتەدا کلیل بەدەستەکەی هاتە ژوورەوە، عەبدوڵڵا بە کلیلدارەکەیی گوت: ئەرێ نانو ئاوت دا بەکۆیلەکان؟ گوتی: نەء نەمداونەتێ. عەبدوڵڵا فەرمووی: دەبڕۆ نانو ئاوەکەیان بدەرێ. بۆ خۆم بیستم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (بەسە بۆ گوناهباریی کەسێ،

کەنانو ئاو بگرێتەوە لە کۆیلەو ژێر دەستەی خۆی!). {تاج/٢، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ١٢٧٥}.

٦٨٧) خێری ژیواری خێزانو کەسوکار. (٢٣٠٧ - ٢٣٠٩)
باب: فَضْلُ النَّفَقَةِ عَلَى العِيَالِ وَالأَهْلِ

٨٨٥- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَفْضَلُ دِينَارٍ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ دِينَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى عِيَالِهِ، وَدِينَارٌ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ عَلَى دَابَّتِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَدِينَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ »، قَالَ أَبُو قِلاَبَةَ: وَبَدَأَ بِالْعِيَالِ. ثُمَّ قَالَ أَبُو قِلاَبَةَ: وَأَيُّ رَجُلٍ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ رَجُلٍ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالٍ صِغَارٍ يُعِفُّهُمْ، أَوْ يَنْفَعُهُمُ اللَّهُ بِهِ، وَيُغْنِيهِمْ. {الحديث: ٢٣٠٧ = ٢٢٨٥ فم}:

ئەوبان (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (باشترین دینارێ کەپیاو خەرجی بکا، ئەو دینارەیە کە خەرجی دەکا بۆ ماڵو منالی خۆی، هەروا ئەو دینارەیە کە پیاو خەرجی بکا بۆ وڵاخەکەی کە لەپێناوی خوادا پێی تێ دەکۆشێ، وەك ئەوە غەزای پێوە دەکا، یاپێی دەچێ بۆ حەج، هەروا ئەو دینارەیە کە پیاو سەرفی دەکا بۆ هاوەڵانی خۆی، کە لەڕێگەی خوادا خەبات دەگێڕنو غەزا دەکەنو لەپێناوی ئایینی خوادا تێ دەکۆشن).

ئەبو قیلابە (کە ئەوبان مامۆستای مامۆستاکەیەتی) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەخەرجی خێزان ریزەکەی دەست پێ کردووە، تا ئاماژەبێ بۆئەوە کە خێرکردن بەپێی ئەم ریزکردنە خێری زۆرترە. لەپاشا ئەبو قیلابە بۆ پشتیوانی ئەم بۆچوونەی خۆی، کە خێرکردن لەخێزانی خۆتەوە دەست پێ بکەی خێرترە فەرمووی: دەی پاداشی کێ لەپاداشی ئەو کەسە گەورەترە، کە مەسرەفی کۆمەڵێ منالی ورد دەکێشێ، تا لەخەم دەرەخسێنو لەروو زەردی دەرووزەو سواڵ رزگاریان دەبێو چاویان لەدەستی ئەمو ئەو نابێ! وەخودا بەهۆی ئەوەوە سوودیان پێ بگەیەنێو داراو دەوڵەمەندیان بکات؟! دیارە کەس. {بڕوانە: تاج/٢، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ١٢٧٤، چ/٤} + {ریاض/١، زنجیرە: ٣٦، ژمارە: ٢٩٠}.

٨٨٦- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا أَنْفَقَ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةً، وَهُوَ يَحْتَسِبُهَا كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً ». {الحديث: ٢٣١٩ = ٢٢٩٧ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٩٧ = ٥٣٥١ فتح الباري = ٥١، تجريد = ٥٥ فتح الباري. ترمذي. برصلة: ١٩٦٥. نسائي. زكاة: ٢٥٤٤. رياض/١/٢٩٣، زنجيره: ٢٦}:

ئەبو مەسعوودی بەدری (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەر موسوڵمانێ لەبەر رەزای خودا، مەسرەفی ماڵو منالی خۆی بکا، هەرچییان بۆ خەرج بکا، کەم بێ یازۆر، بەخێرو خێرات دائەنرێ بۆی). {تاج/٢، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ١٢٧٩}.

٦٨٨) ژن بۆی هەیە کە لەماڵی مێردەکەی، بەپێی باوی ئاسایی ناو کۆمەڵگای خۆی، مەسرەفی خێزان بکا. (٤٤٥٢ - ٤٤٥٥)

بابٌ: للمرأة أنْ تنفقَ مِنْ مَالِ زَوْجِهَا بالمَعْرُوفِ عَلَى عِيَالِهِ

٨٨٧- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: جَاءَتْ هِنْدٌ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَاللَّهِ مَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ الأَرْضِ أَهْلُ خِبَاءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يُذِلَّهُمُ اللَّهُ مِنْ أَهْلِ خِبَائِكَ، وَمَا عَلَى ظَهْرِ الأَرْضِ أَهْلُ خِبَاءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يُعِزَّهُمُ اللَّهُ مِنْ أَهْلِ خِبَائِكَ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): « وَأَيْضًا، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ »، ثُمَّ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ مُمْسِكٌ، فَهَلْ عَلَيَّ حَرَجٌ أَنْ أُنْفِقَ عَلَى عِيَالِهِ مِنْ مَالِهِ بِغَيْرِ إِذْنِهِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ حَرَجَ عَلَيْكِ أَنْ تُنْفِقِي عَلَيْهِمْ بِالْمَعْرُوفِ ». {الحديث: ٤٤٥٤ شيحا = ٤٤٤٤ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٩٠ = ٢٢١١، ٢٤٦٠، ٣٨٢٥، ٥٣٥٩، ٥٣٦٤}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: هیندی دایکی موعاوییە (رەزای خودایان لێ بێ) هات بۆلای پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! سوێند بەخودا، لەسەر رووی زەوی، بنەماڵەو وڵات نەبووە، کە بەقەد بنەماڵەو وڵاتی تۆ، پێم خۆش بێ، کەخودا داماوو کەساسیان بکا، بەڵام خودا کارێکی وایکرد، کەئێستا

بنەماڵەو وڵات نییە، کە بەقەد بنەماڵەو وڵاتی تۆ، کەپێم خۆش بێ، خودا سەربەرزی هەردوو جیهانیان بکا. پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەوکەسە کە گیانی منی بەدەسە، ئەم خۆشەویستییەی تۆ بۆ منو بۆ ئایینی من، رۆژ بەرۆژ زیاتر دەبێ!)

ئەوجا هیند فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! پرسیارێکم هەیە کە ئەمەیە: ئەبو سوفیانی مێردم، پیاوێکی رژدو گیرە، ئەوەندەم ناداتێ کە بەشی خۆمو منالەکانم بکا، بەئاسایی، مەگەر ئەو نەزانێ، خۆم شتی تری ببەم ئەوسا بەشمان بکا، جا ئایا ئەگەر ئەو نەزانێ، بەنهێنی خۆم لە ماڵەکەی ببەم، بۆ مەسرەفی خۆمو منالەکانم گوناهم ناگا؟ پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (گوناهت ناگا، کە بەپێی دەستووری جوانی ناو کۆمەڵ مەسرەفیان بۆ بکەی!). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٠، ژمارە: ٢٢٨٦}.

روونکردنەوە:

هیندی کچی عوتبە، هاوسەری ئەبو سوفیان، دایکی موعاوییە، (رەزای خودایان لێ بێ) هەرسێکیان هاوەڵی پێغەمبەر بوون، خۆیو ئەبو سوفیانی مێردی لە (مەسلەمە)ی فەتح بوون، رۆژی ئازادکردنی مەککە موسوڵمان بوون، لەپێشا لەدوژمنە هەرە سەر سەختەکانی پێغەمبەر بوون، کاتێکیش خودا هیدایەتی دان موسوڵمانی جوانیان لێ دەرچوو، هیند لەجەنگی ئوحوددا، لەگەڵ دەستەیێ، لەژنان، بەسروود خوێندنەوە هانی مێردەکانیان دەدا کە دەجەنگان لەگەڵ پێغەمبەرو لەشکری ئیسلاما، هانیان دەدان لەسەر شەڕکردنو بەدەفەوە دەیانگوتو دەیانچڕاند:

نَحْنُ بَنَاتُ طَارِقِ ... نَمْشِي عَلَى النَّمَارِقِ

إِنْ تُقْبِلُوا نُعَانِقِ ... أَوْ تُدْبِرُوا نُفَارِقِ

فِرَاقَ غَيْرِ وَامِقِ

واتە:

کچـی ئەسـتێرەی سـوورین پـەروەردەی سـەر مـافوورین
عاشـق بەشـیرو شـوورین لـەپیاوی کـوونی دووریـن!
یـاری لاوی جەسـوورین

یا ئاوا:-

کچـی ئەسـتێرەو مـانگین بـەنازو شـۆخ و شـەنگین
ئاشـق بەشـێری جـەنگین ئـەو گوڵـەو ئێمـە هـەنگین
لـە هـەڵهاتوو دڵتـەنگین

کاتێ هیند موسوڵمان بوو، بوتێکی هەبوو، بەتەشوێ پارچە پارچەی کردو گوتی: بەڕاستی هەتا لەگەڵ تۆ بووین، چاك لەخۆمان بایی بوو بووین!

هیند کاتێ لەجەنگی ئوحوددا وەحشی حەمزەی مامی پێغەمبەری شەهید کرد، سکی درِیو جەرگی دەرهێناو برژاندیو ویستی بیخوات، چونکە حەمزە لەجەنگی بەدردا عوتبەی باوکی هێندی کوشتبوو!

لەسەردەمی جێنشینی عومەری کوڕی خەتابا، لەو رۆژەدا کە ئەبو قوحافەی باوکی ئەبوبەکری صەدیق مرد، هیندیش مرد، (رەزاو رەحمەتی خودایان لێ بێ). بۆ تێگەیشتنی تەواو لەم بابەتە بڕوانە: ١- ژمارە: ١٩٧ ژینامەی موعاوییەی کوڕی ئەبو سوفیان. ٢- ژمارە: ٨٦٢. هەروا تاج/٣، زنجیرە: ٣٣، ژمارە: ٣٤٢٢ + زنجیرە: ٣٤، ژمارە: ٣٤٢٤، ٣٤٢٣. هەروا تەجریدی بوخاری، بەرگی یەکەم ژمارە: ٦٣ + تەجرید/٢، ژمارە: ٦١٤.

٦٨٩) ژنی سێبەسێ تەڵاقدراو ژێوار (نەفەقە)ی نییە. (٣٦٨١ - ٣٧٠٤)

بابٌ: فِي الْمُطَلَّقَةِ ثَلاَثاً لاَ نَفَقَةَ لَهَا

٨٨٨- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) فِي الْمُطَلَّقَةِ ثَلاَثًا قَالَ: « لَيْسَ لَهَا سُكْنَى، وَلاَ نَفَقَةٌ ». {الحديث: ٣٦٩٢ = ٣٦٨٨ فم}:

فاطیمەی کچی قەیس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: سەبارەت بەژنی سێبەسێ تەڵاقدراو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (نەمافی نشیمەن (سوکنا)ی هەیە، لەماوەی عیددەکەیداو، نەخەرجی (نەفەقە)شی بۆهەیە لەوماوەیەدا). {تاج/٢، زنجیرە: ٨٠، ژمارە: ٢٢٨١ + ژمارە: ٨٦١، ٨٦٢ کە لەپێشەوە ڕابوردن}.

٨٨٩- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: مَا لِفَاطِمَةَ خَيْرٌ أَنْ تَذْكُرَ هَذَا. تَعْنِي قَوْلَهَا: لاَ سُكْنَى وَلاَ نَفَقَةَ. {الحديث: ٣٧٠١ = ٣٦٩٩ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەمەی کە فاطیمەی کچی قەیس دەیگێڕێتەوە، کە گوایە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرموویەتی بە فاطیمە، کاتێ کە مێردەکەی سێبەسێ تەڵاقی داوە: (نەنشیمەنت بۆ هەیەو نەژیوار. واتە: نەمافی سوکنات بۆ هەیە لەکاتی عیددەکەتا، وەنە نەفەقەت دەکەوێ). عائیشە فەرمووی: گێڕانەوەی ئەمە لەلایەنی فاطیمەوە هیچ سوودی نییە بۆ سەلماندنی داوای فاطیمە کە دەڵێ: گوایە ژنی سێبەسێ تەڵاقدراو، نەمافی نشیمەنی هەیە، نە ژیوارو خەرجی دەکەوێ، چونکە ئەم بڕیارە تەنیا بۆ فاطیمە خۆی وابووە، کە لەبەرهۆی تایبەت ماڵی مێردەکەی بەجێ هێشتووە، ئەگینا بۆ ژنانی تر، کە سێبەسێ تەڵاقدرابن وانیە، هەم مافی نشیمەنیان هەیەو هەم خەرجی).

٨٩٠- عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: كُنْتُ مَعَ الأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ الأَعْظَمِ، وَمَعَنَا الشَّعْبِيُّ فَحَدَّثَ الشَّعْبِيُّ بِحَدِيثِ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لَمْ يَجْعَلْ لَهَا سُكْنَى وَلاَ نَفَقَةً. ثُمَّ أَخَذَ الأَسْوَدُ كَفًّا مِنْ حَصًى فَحَصَبَهُ بِهِ، فَقَالَ: وَيْلَكَ تُحَدِّثُ بِمِثْلِ هَذَا، قَالَ عُمَرُ: لاَ نَتْرُكُ كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّنَا (صلى الله عليه وسلم) لِقَوْلِ امْرَأَةٍ لاَ نَدْرِي لَعَلَّهَا حَفِظَتْ أَوْ نَسِيَتْ، لَهَا السُّكْنَى وَالنَّفَقَةُ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: (لاَ تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلاَ يَخْرُجْنَ إِلاَّ أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ). {الحديث: ٣٦٩٤ = ٣٦٩٠ فم. ترمذی. نكاح: ١١٣٥. نسائی. طلاق: ٣٤١٨، ٣٥٥٣}:

ئەبو ئیسحاق (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لەگەڵ ئەسوەدی کوڕی یەزیددا، لە مزگەوتی گەورەی کووفە دانیشتبووین، شەعبیشمان لەگەڵ بوو، شەعبی ئەو

فەرموودەیەی گێڕایەوە، کە فاطیمەی کچی قەیس دەڵێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەجێگەی دانیشتنی پێمداو نەژیوار (نەفەقە)ی بۆ بڕیمەوە، ئەسوەدیش چنگێ چەوی هەلگرتو چنگە چەوەکەی گرتە شەعبیو پێی گوت: خانە خراپ! ئەمە چییە تۆ دەیگێڕیتەوە؟! ئەی ئەوە نەبوو کە ئەم قسەیە گەیشتەوە بە عومەری کوڕی خەتاب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئێمە بەقسەی ژنێ وازناهێنین لەنامەی خوداو یاسا نامەی پێغەمبەری، بەتایبەتی لەکاتێکا کە نازانین ئەو ژنە شتەکەی بەباشی لەیادماوە، یا لەیادی نەماوە، ژنی تەلاقدراو هەم مافی جێگەی دانیشتنی هەیەو هەم نەفەقەو ژێوارو خەرجیشی دەکەوێ، چونکە ئەوەتا خودای گەورە سەبارەت بەم بابەتە دەفەرموێ:

{لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِن بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَن يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ – الطلاق/٦٥، الآية/١}:

واتە: ئەوژنە تەلاقدراوانە دەرمەکەن، لەهۆدەو ماڵی یاسایی (شەرعی) خۆیانا، وەنابێ خۆشیان لەجێگەی نشیمەنی ئاسایی خۆیان دەربچن، مەگەر کارێکی ناباری ناشیرینیان لێ دەربکەوێ!). {تاج/٢، زنجیرە: ٨٠، ژمارە: ٢٢٨٢، ج/٤}.

بسم الله الرحمن الرحيم

١٧- نامەی کۆیلە ئازادکردن

كِتَابُ العِتْقِ

{بڕوانە: موختەصەری صەحیحی بوخاری ناسراو بە: تەجریدی بوخاری، بەرگی/٣، لاپەڕە: ١٧٦، زنجیرە: ٥٤، فەرموودەی ژمارە: ١٠٨٣ هەتا ١٠٩٤ = ٢٥١٧ هەتا ٢٥٦٠ فتح الباری + باسی کۆیلە ئازادکردن، لەفیقهی ئاسان، زنجیرە: ٤٠٧، لاپەڕە: ١٠٧٤ هەتا زنجیرە: ٤١٧ + تاجول ئوصول/٢، لاپەڕە: ٤٤٥، زنجیرە: ١٦، ژمارە: ٢٠٠٩ هەتا ٢٠٣٣ + ریاض الصالحین/٣، زنجیرە: ٢٣٦، ژمارە: ١٣٥٨ هەتا ١٣٦٥} + {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٨٢ لەژمارە: ١٦٠٠ هەتا ژمارە: ١٦٠٨}.

٦٩٠) خێرو بەهرەی کەسێ کۆیلەیەکی موسوڵمان ئازادبکا. (٣٧٧٤ - ٣٧٧٧)
باب: فَضْلُ مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً

٨٩١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً، أَعْتَقَ اللَّهُ بِكُلِّ عُضْوٍ مِنْهُ عُضْوًا مِنَ النَّارِ حَتَّى يُعْتِقَ فَرْجَهُ بِفَرْجِهِ».{الحديث: ٣٧٧٦ =٣٧٧٢ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٨٣=٢٥١٧، ٦٧١٥}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ژنەوتم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (هەر موسوڵمانێ موسوڵمانێکی کۆیلە ئازادبکا، خودا لەجیاتی هەر ئەندامێکی ئەو کۆیلەیە، ئەندامێکی ئەو ئازادکارە، لە ئاگری دۆزەخ، ئازاد دەکا، تەنانەت دامەنو شەرمگای لەجیاتی دامەنو شەرمگای ئازاد دەکا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٦، ژمارە: ٢٠١٠}.

٦٩١) ئازادکردنی بنەچە لەلایەنی وەچەوە (٣٧٧٨ - ٣٧٧٩)

٨٩٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ يَجْزِي وَلَدٌ وَالِدًا، إِلاَّ أَنْ يَجِدَهُ مَمْلُوكًا فَيَشْتَرِيَهُ فَيُعْتِقَهُ ». {الحديث: ٣٧٧٨ – ٣٧٧٤ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کەس لەچاکەی باوك و دایك و باپیرەو نەنکی خۆی دەرناچێ، مەگەر ئەمانە بەندەبن و ئەو بیانکڕێ و ئازادیان بکا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧، ژمارە: ٢٠١٦}.

٦٩٢) کەسێ بەشی خۆی لە کۆیلەیێ ئازاد بکا. (٣٧٤٩ - ٣٧٥٤)

باب: مَنْ أَعْتَقَ شِرْكاً لَهُ فِي عَبْدٍ

٨٩٣- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ أَعْتَقَ شِرْكًا لَهُ فِى عَبْدٍ فَكَانَ لَهُ مَالٌ يَبْلُغُ ثَمَنَ الْعَبْدِ قُوِّمَ عَلَيْهِ قِيمَةَ الْعَدْلِ، فَأُعْطِىَ شُرَكَاؤُهُ حِصَصَهُمْ، وَعَتَقَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ، وَإِلاَّ فَقَدْ عَتَقَ مِنْهُ مَا عَتَقَ ». {الحديث: ٣٧٤٩ = ٣٧٤٦ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٥٨ = ٢٥٢٢}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەوەی کەبەشی خۆی لە کۆیلەیەك ئازادبکا، ئەگەر ئەوەندەی بەهای ئەو کۆیلەیە ماڵی هەبوو، ئەوا کۆیلەکە بەنرخی کاتی کۆیلەیی دەقەبڵێنرێ، ئەوجا هەریەکێ لەهاوبەشەکانی، پارەی پشکەکەی خۆیی دەدرێتێ لەوماڵە کەهی ئازادکەری پشکی یەکەمە، ئیتر کۆیلەکە هەمووی بەتەواوی ئازاد دەبێ، لەسەر حیسابی ئازادکەری پشکی یەکەم، دەنا ئەگەر ئەوەندەی ماڵ نەبوو کەبەشی هەموو پشکەکانی کۆیلەکە بکا، ئەوە هەر ئەو بەشەی ئازاد دەبێ کە ئازادکراوە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧، ژمارە: ٢٠١٨}.

٦٩٣) کۆیلە ئەگەر بەشێکی ئازادکرا، دەبێ کەسابەت بکا هەتا بەتەواوی خۆی ئازاد دەکا. (٣٧٤٩ - ٣٧٥٤)

٨٩٤- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَنْ أَعْتَقَ شِقْصًا لَهُ فِى عَبْدٍ فَخَلاَصُهُ فِى مَالِهِ إِنْ كَانَ لَهُ مَالٌ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ اسْتُسْعِىَ الْعَبْدُ غَيْرَ مَشْقُوقٍ عَلَيْهِ ». {الحديث: ٣٧٥٢ = ٣٧٤٩ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٧٨ = ٢٤٩٢، ٢٥٠٤، ٢٥٢٦، ٢٥٢٧}:

ئـــەبو هـــورەيرە (رەزای خـــودای لێ بـــێ) دەفـــەرموێ: خۆشەویســـت (درودی خـــودای لەســـەر بـــێ) دەفەرموێ: (ئەوەی کەپشکی خۆی لە کۆیلەیەك ئازادبکا، لەسەریەتی لەماڵی خۆی هەمووی ئازادبکا، ئەگەر ئەوەندەی ماڵ هەبوو کە بەشی هەموو پشکەکانی ئەو کۆیلەیە بکا، بەڵام ئەگەر ئەوەندەی ماڵ نەبوو کەبەشی ئەوەبکا، ئەوا هەر ئەوەندەی ئازاد دەبێ کە ئازادکراوە، ئەوسا کۆیلەکە، بەنرخی کاتی کۆیلەیی رێك دەقەبڵێنرێ، ئەوجا کەسابەتی پێ دەکرێ هەتا ئەوەندە ماڵ پەیدا دەکا، کەبیدات بەهەقی ئەو پشکانەیدا کە هێشتا ئازاد نەبوون، هەتا بە ئێجگاری خۆی پێ ئازاد دەکاو لە کۆیلەیی رزگاری دەبێ، بەڵام نابێ زەبری پتر لەتوانای خۆیی لێ بکرێ، بۆ پەیداکردنی بەهای ئەو بەشەی تری، کە لەسەر خۆیەتی بەکارکردن ئازادی بکا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧، ژمارە: ٢٠١٨}.

٦٩٤) تیروپشك لەکاتی ئازادیکردندا. (٤٢٧٤ - ٤٣١٣)

بابٌ: القُرْعَةُ فِي ٱلعِتْقِ

٨٩٥- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَجُلاً {زاد في رواية: من الأنصار} أَعْتَقَ سِتَّةَ مَمْلُوكِينَ لَهُ عِنْدَ مَوْتِهِ، لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُمْ، فَدَعَا بِهِمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَجَزَّأَهُمْ أَثْلاَثًا ثُمَّ أَقْرَعَ بَيْنَهُمْ، فَأَعْتَقَ اثْنَيْنِ، وَأَرَقَّ أَرْبَعَةً، وَقَالَ لَهُ قَوْلاً شَدِيدًا. {الحديث: ٤٣١١ – ٤٣٠٣ فم. أبو داود. عتق: ٣٩٥٩. ترمذى. أحكام: ١٣٦٤. تحفة الأشراف/١٠٨٨٠}:

عیمرانی کوڕی حوصەین (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: (پیاوێ هەموو ماڵەکەی تەنیا شەش کۆیلە بوو، لەسەرەمەرگا هەرشەشیانی ئازادکرد، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) بانگی کردنو کردنی بەسێ بەشو دەو (قورعە)ی لەنێوانا کردن، دوانیانی ئازادکرد کە دەوەکەیان بۆ دەرچووبوو، وە چواریشیانی بە کۆیلەیی هێشتەوە، وە خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) قسەی ناخۆش و توندی بە پیاوەکە گوت، لەسەر ئەوکارە ناشیرینە، کە لەسەرە مەرگا، هەموو سامانەکەی کردووە بەخێر. لەگێڕانەوەیەکی نەسائیدا پێی فەرموو: (نیازم هەبوو نوێژ لەسەر

تەرمەکەی نەکەم). لەگێڕانەوەیەکی ئەبو داوودا: (ئەگەر بەرلەوە بنێژرێ ئامادەی تەرمەکەی ببوومایە، نەمدەهێشت لە گۆڕستانی موسوڵمانان بنێژرایە!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٢، ژمارە: ٢٠٠١، چ/٤، لاپەڕە: ٤٤٠}.

٦٩٥) ئەوکەسە دەبێ بەخاوەنی هەقداری (الولاء = سەرداریی) کە ئازادی دەبەخشێ. (٣٧٥٥ - ٣٧٦٦)

باب: الوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ

٨٩٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلَتْ عَلَيَّ بَرِيرَةُ، فَقَالَتْ: إِنَّ أَهْلِي كَاتَبُونِي عَلَى تِسْعِ أَوَاقٍ، فِي تِسْعِ سِنِينَ، فِي كُلِّ سَنَةٍ أُوقِيَّةٌ، فَأَعِينِينِي، فَقُلْتُ لَهَا: إِنْ شَاءَ أَهْلُكِ أَنْ أَعُدَّهَا لَهُمْ عَدَّةً وَاحِدَةً وَأُعْتِقَكِ وَيَكُونَ الْوَلاَءُ لِي فَعَلْتُ، فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لأَهْلِهَا، فَأَبَوْا إِلاَّ أَنْ يَكُونَ الْوَلاَءُ لَهُمْ، فَأَتَتْنِي، فَذَكَرَتْ ذَلِكَ، قَالَتْ: فَانْتَهَرْتُهَا، فَقَالَتْ: لاَهَا اللَّهِ إِذًا، قَالَتْ: فَسَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَسَأَلَنِي فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: « اشْتَرِيهَا وَأَعْتِقِيهَا وَاشْتَرِطِي لَهُمُ الْوَلاَءَ، فَإِنَّ الْوَلاَءَ لِمَنْ أَعْتَقَ، فَفَعَلْتُ، قَالَتْ: ثُمَّ خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَشِيَّةً فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ، ثُمَّ قَالَ: « أَمَّا بَعْدُ، فَمَا بَالُ أَقْوَامٍ يَشْتَرِطُونَ شُرُوطًا لَيْسَتْ فِي كِتَابِ اللَّهِ عز وجل، مَا كَانَ مِنْ شَرْطٍ لَيْسَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَهُوَ بَاطِلٌ، وَإِنْ كَانَ مِائَةَ شَرْطٍ، كِتَابُ اللَّهِ أَحَقُّ، وَشَرْطُ اللَّهِ أَوْثَقُ، مَا بَالُ رِجَالٍ مِنْكُمْ يَقُولُ أَحَدُهُمْ أَعْتِقْ فُلاَنًا وَالْوَلاَءُ لِي، إِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ ». {الحديث: ٣٧٥٨ = ٣٧٥٥ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٩٤ = ٢٥٦٠، ٢١٥٦، ٢٥٦٢، ٢١٦٩، ٢٧٥٧، ٦٧٥٢، ٦٧٥٧، ٦٧٥٩، ٢٥٦١، ٢٥٦٣، ٢٥٦٤، ٢٥٦٥. أبو داود. فرائض: ٢٩١٥. نسائی. بیوع: ٤٦٥٨. تحفة الأشراف/ ٨٣٣٤}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەریرە هات بۆلام، گوتی: خاوەنەکانم نامە نووسی (موکاتەبە)یان لەگەڵدا کردووم لەسەر نۆ ئۆقیە، بۆماوەی نۆ ساڵ، کەهەر ساڵەی ئۆقیەیە بدەم، جا هاتووم بۆلات کە تۆیش یارمەتییەکم بدەی، هەتا زوو رزگارم ببێ لەم کۆیلەییە، وە ئەوکاتە هیچ پشکێکی لەنامە نووسییەکەی جێبەجێ نەکرد بوو؟!

منیش پێیم گوت: بڕۆ بە ئاغاکانت بڵێ: ئەگەر ئەوان ئارەزوو دەکەنو رازی دەبن، ئەوا من ئەو پارەیان هەموو بەیەکجار بە نەختی بۆ دەژمێرمو یەکسەر ئازادت دەکەم، بەڵام بەمەرجێ کە سەرداریی (وَلَاء = هەقداری)یەکەت بۆ من بێو من ببم بەهەقدارت، جا ئەویش ئەم باسە دەگێڕێتەوە بۆ ئاغاکانی، بەڵام ئاغاکانی بەوە رازی نابنو دەڵێن: سەرداریی‌و هەقداریی هی خۆمانەو نایدەین بەکەسی تر.

جا دیسانەوە بەریرە هاتەوە بۆلامو ئەم باسوو خواسەی بۆم گێڕایەوە، منیش پیا هەڵشاخام، ئەویش گوتی: سوێندم بەخودا هەر ئەوەیە کە عەرزم کردی. عائیشە فەرمووی: جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەمەی بیستو لەمنی پرسی، منیش باسەکەم عەرزی کرد، فەرمووی پێم: (تۆ بیکڕەو ئازادی بکەو مەرجیش دابنێ کە سەرداریی بۆ ئەوان بێ، ئەو مەرجە بایەخی نییە، چونکە لەڕاستیدا سەرداریی بۆ ئەو کەسەیە کە بەندەکە ئازاد دەکا). منیش وامکرد، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سەر لەئێوارەیێ، هەڵسایەوەو وتارێکی دا، سوپاس‌و ستایشێ کە شایانی خودابێ کردی‌و ئەوجا فەرمووی: (لەپاش ئەمە ئەوە بۆچی هەندێ کەس دەچێ مەرجی وا بەمەرج دەگرێ، کە لەناو یاسانامەی خودادا نەبێ، دەی هەرکەسێ مەرجی وا بەمەرج بگرێ، لەکاتی سەوداو مامەڵەو کردنی کارێکا، ئەوە پووچ‌و بەتاڵە، ئەوجۆرە مەرجە سوودی نابێ بۆی، ئەگەر سەد مەرجیش بێ هەموویان پووچ‌و بێ بایەخن، نامەی خودا لەپێشترە، مەرجی خودا پتەوترە، ئەوە بۆ هەندێ پیاو لەئێوە دەڵێن: ئێمە فیسارە کەسی کۆیلە ئازاد دەکەین، بەمەرجێ کە سەردارییەکەی بۆخۆمان بێ، بەبێ چەندو چوون سەرداری هی ئەو کەسەیە کە کۆیلەکە ئازاد دەکا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٩، ژمارە: ١٧٩٧ + تاج/٢، زنجیرە: ١٨، ژمارە: ٢٠١٩}.

روونکردنەوە:

١ ئۆقیەی سەردەمی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چل درەمی زیوە.

٢ - بەریرە لەپێشا خزمەتی عائیشەی دەکرد، دوایی عائیشە کڕیو ئازادی کرد، زۆر دڵسۆزی عائیشە بوو، هەتا مردن.

ئیبنو عەبدولبەڕ لە ئیستیعابا، ئەم کەرامەتە لە بەریرەوە دەگێڕێتەوە:

(عەبدولخالیقی کوڕی زەیدی کوری واقید فەرمووی: باوکم گێڕایەوە بۆم، فەرمووی: عەبدولەلیکی کوڕی مەڕوان گێڕایەوە بۆمان، فەرمووی: لەپێش ئەوەدا کەببم بەجێنشین (خەلیفە) لە مەدینە، لەخزمەتی بەریرەدا دادەنیشتم، زۆرجار پێی دەفەرمووم: ئەی عەبدولەلیك! دەبینم چەند رەوشتێکی بەرزی باشت واتیادا، لەبەرئەوە واهەست دەکەم کەتۆ دەبیت بەجێنشین لەسەر موسوڵمانان، جا ئەگەر بوویت بەخەلیفەو جێنشین، خۆت لەخوێنڕشتنی ناڕەوا بەدوور بگرە، چونکە بۆ خۆم لەزاری پیرۆزی حەزرەتم بیست دەیفەرموو: (پیاوی واهەیە، دەڕوا بەرەو بەهەشت، تادەگاتە بەردەرگاکەیو بەچاوی سەر تەماشای دەکا، لەوێ بەپاڵ دەری دەکەنو تەسی پێ دەکەنەوە، لەسەر لوێچێ خوێنی ناڕەوا، لەسەر پڕشاخی کەڵە شاخێ خوێن، کە لەدنیادا بەناڕەوا رشتوویەتی!).

عەینی دەفەرموێ: بەریرە بەڕەگەز نەبەطی، یا قیبطی بووە. بەریرە (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ) هەتا سەردەمی جێنشینی موعاوییە مابوو، بەریرە ئەو بەریرەیە، کە لەحەدیثی ئیفکا، ناوی هاتووەو لەسەر راوێژی ئیمامی عەلی، پێغەمبەر پرسی پێ دەکاو پێی دەفەرموێ: (ئەی بەریرە! هیچت لە عائیشە دیوە کە جێگەی گومان بێ؟). {بڕوانە: تاج/٤، زنجیرە: ٧ تەفسیری سوورەتی نوور، ژمارە: ٤٠٠٨. بەتایبەتی لاپەڕە/ ٣٩٠ چاپی چوارەم} + {تەجریدی بوخاری = موختەصەری صەحیحی بوخاری، بەکوردی، بەرگی/٣، ژمارە: ١١٢١، لاپەڕە: ٢٠٩ چاپی یەکەم}.

٣ وەلاء، یا سەرداریی، یا هەقداریی، لەزاراوی شەرعَو یاسا نامەی خوای گەورەدا، باوانییەکە، کە هۆکەی نەمانی خاوەنییە، لەکۆیلەدا، بەهۆی ئازادبوونەوە.

بەنموونە: ئەگەر کەسێ بەهەر هۆیێ، کەسێ ئازادبکا، وە ئازادکراوەکە بمرێ، وە میراتبەری خزمی نەبێ، ئەوە ئازادکەرەکەی کەلەپوورەکەی دەبا، ئەگەر مێییە

نەبێ، لەکاتی شووکردنا، ئازادکەرەکەی هەقداریەتیو مارەی دەبڕێ لە شووەکەی، یا ئەگەر بمرێ نوێژی لەسەردەکا، وە کۆمەڵێ مافی تر، کە بەپێی شەرع بۆ ئازادکەرو ئازادکراو دەچەسپێ.

٦٩٦) ژن ئەگەر ئازادکراو مێردەکەی کۆیلە بوو خۆی سەرپشکە، کە شووکردنەکەی هەڵوەشێنێتەوە

٨٩٧- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُا) زَوْجِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ فِي بَرِيرَةَ ثَلاَثُ سُنَنٍ: خُيِّرَتْ عَلَى زَوْجِهَا حِينَ عَتَقَتْ، وَأُهْدِيَ لَهَا لَحْمٌ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَالْبُرْمَةُ عَلَى النَّارِ، فَدَعَا بِطَعَامٍ، فَأُتِيَ بِخُبْزٍ وَأُدُمٍ مِنْ أُدُمِ الْبَيْتِ، فَقَالَ: « أَلَمْ أَرَ بُرْمَةً عَلَى النَّارِ فِيهَا لَحْمٌ؟». فَقَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، ذَلِكَ لَحْمٌ تُصُدِّقَ بِهِ عَلَى بَرِيرَةَ، فَكَرِهْنَا أَنْ نُطْعِمَكَ مِنْهُ، فَقَالَ: « هُوَ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ وَهُوَ مِنْهَا لَنَا هَدِيَّةٌ »، وَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) فِيهَا: « إِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ ». {الحديث: ٣٧٦٥ = ٣٧٦٢ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەهۆی بەریرەوە سێ پرسی شەرعی روونکرانەوە:

١ -مێردەکەی بەریرە کۆیلە بوو، بۆیە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەریرە خۆیی کرد بەسەر پشك: کە یاوەك جاران کە خۆشی کەنیز (ئەمەتە) بوو، هێشتا ئازاد نەکرابوو، بەلای مێردەکەیەوە دانیشێت، یا هەر لەئێستاوە دەستی لێ هەلگریتو لەپاش ئازادبوون خۆی هەڵبژێرێو شووەکەی هەڵوەشێنێتەوە.

٢ - گەلێ جار خەڵك خێریان بۆ دەهێنا، وە ئەویش لەپاش ئەوەی کەوەری دەگرت، بەدیاریی دەیهێنا بۆ ئێمە. جا منیش ئەمەم عەرزی پێغەمبەر کرد، فەرمووی: (ئەوە بۆ ئەو خێرە، بەڵام لەوەوە بۆ ئێوە دەبێ بەدیاریی، کەواتە: بیخۆن قەیناکا. وەك ئەوە جارێ گۆشتیان بەدیاری هێنابوو بۆ بەریرە، کە ئەوکاتە کارەکەری من بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هات بۆلام، دیزەکە بەسەر ئاگرەوە بوو، گۆشتەکەی بەریرەی تیادا دەکوڵا، پێغەمبەر (درودی خودای

لەسەر بێ) داوای خواردەمەنی کرد، نانو پێخۆریان لەهی ماڵەوە بۆهێنا، ئەویش فەرمووی: (دیزەیەکم بینی لەسەر ئاگرەکە دەکولا گۆشتی تیابوو، ئەی بۆچی لەوەتان بۆم نەهێنا؟).

عەرزیانکرد: بەڵێ وایە، ئەی پێغەمبەری خودا! ئەوە گۆشتێکە بەخێردراوە بە بەریرە، لەبەرئەوە حەزمان نەکرد کەتۆ لێی بخۆیت، چونکە تۆ زەکاتو شتی وا ناخۆیت. فەرمووی: (ئەوە بۆ ئەو خێرە، بەڵام لەوەوە بۆ ئێمە دەبێ بەدیاریو خواردنی بۆ منیش دروستە).

٣ خاوەنەکانی ویستیتان کە بیفرۆشن، بەڵام بەمەرجێ کە هەقداریەکەی بۆ خۆیان بێ، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەقداریی هینی ئەو کەسەیە کە کۆیلەکە ئازاد دەکا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ١٢٥٤، ١٢٥٥، ١٢٥٦، ١٢٥٧ + تاج/٢، زنجیرە: ١٤٩، ژمارە: ١٧٩٧ + تاج/٢، زنجیرە: ١٨، ژمارە: ٢٠١٩ + تاج/٢، زنجیرە: ٦٦، ژمارە: ٢٢٣٩}.

٦٩٧) پێشگیریی لە فرۆشتنی هەقداریی یا بەخشینی (٣٧٦٧ - ٣٧٦٨)

٨٩٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنْ بَيْعِ الْوَلاَءِ وَعَنْ هِبَتِهِ. {الحديث: ٣٧٦٧ = ٣٧٦٤ فم. بخاری. عتق: ٢٥٣٤، ٦٧٥٦. أبو داود. فرائض: ٢٩٢٥. نسائی. بيوع: ٤٦٧٣. تحفة الأشراف: ٧١٨٦}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) جڵەو گیریی کردووە لەفرۆشتنی سەرداریو بەخشینی بەکەسێکی تر. {تاج/٢، زنجیرە: ٢٠، ژمارە: ٢٠٢٣ — ش/د/ت/ن}.

٦٩٨) کەسێ سپڵە دەرچێ حاشا لەخێڵی ئازادکەرانی خۆی بکات(٣٧٦٩ - ٣٧٧٣)

٨٩٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَنْ تَوَلَّى قَوْمًا بِغَيْرِ إِذْنِ مَوَالِيهِ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلاَئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لاَ يُقْبَلُ اللهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلاَ عَدْلٌ ». {الحديث: ٣٧٧١ = ٣٧٦٧ فم}:

ئەم فەرموودەیە لەپێشەوە لەم جێگەیەدا: ژمارە: {٧٧٧} رۆیشت.

٦٩٩) کاتێ لە کۆیلەی خۆی دا با ئازادی بکا. (٤٢٧٤ - ٤٣١٣)
بَابٌ: إِذَا ضَرَبَ مَمْلُوكَهُ أَعْتَقَهُ

٩٠٠- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ أَضْرِبُ غُلاَمًا لِي، {زاد في رواية: فجعل يقول: أعوذ باللّه، قال: فجعل يضربه، فقال: أعوذ برسول الله فتركه} فَسَمِعْتُ مِنْ خَلْفِي صَوْتًا: اعْلَمْ أَبَا مَسْعُودٍ! لَلَّهُ أَقْدَرُ عَلَيْكَ مِنْكَ عَلَيْهِ، فَالْتَفَتُّ، فَإِذَا هُوَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: هُوَ حُرٌّ لِوَجْهِ اللَّهِ، فَقَالَ: « أَمَا لَوْ لَمْ تَفْعَلْ لَلَفَحَتْكَ النَّارُ، أَوْ لَمَسَّتْكَ النَّارُ ». {الحديث: ٤٢٨٤ = ٤٢٧٦ ف.م}:

ئەبو مەسعوودی بەدری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ بەقەمچی خولامێکی خۆمم فەلاقە دەکرد، ئەویش هەر دەیگوت: (أَعُوذُ بِاللَّهِ: پەنا دەگرم بەخودا لەئێش و ئازاری تۆ). واتە: توخوا لێم مەدە، منیش هەرلێم دەدا، ئەوجا خولامەکە گوتی: پەنا دەگرم بە پەنای پێغەمبەر لەدەست ئەم لێدانەی تۆ). واتە: توو پێغەمبەر لێم مەدە، ئیتر منیش وازم لێ هێنا. لەپشتمەوە گوێم لەدەنگێ بوو دەیفەرموو: بزانە ئەی ئەبو مەسعوود! منیش لەبەر تووڕەیی خۆم لە دەنگەکە باش تێ نەگەیشتم، کەهاتە بەرەوە روانیم حەزرەتە، روانیم دەفەرموێ: (هۆ ئەبو مەسعوود! باش باش بزانە: کەخودا باشتر بەتۆ دەوێرێ، هەتا تۆ بەم خولامە). جامنیش گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! تۆ بەشایەت بە، ئەو خولامە ئازادبێ لەبەر رەزای خودا، فەرمووی: (دەی ئەگەر ئاوات نەکردایە، ئاگری دۆزەخ چەشکەی دەکردیت) یا فەرمووی: (ئاگری دۆزەخ چزەی لێ هەڵ دەستاندی!). {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٨٢، ژمارە: ١٦٠٤}.

٩٠١- عَنْ زَاذَانَ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) دَعَا بِغُلاَمٍ لَهُ فَرَأَى بِظَهْرِهِ أَثَرًا، فَقَالَ: أَوْجَعْتُكَ؟ فَقَالَ: لاَ، قَالَ: فَأَنْتَ عَتِيقٌ. قَالَ: ثُمَّ أَخَذَ شَيْئًا مِنَ الأَرْضِ فَقَالَ: مَا لِي فِيهِ مِنَ الأَجْرِ مَا يَزِنُ هَذَا، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « مَنْ

ضَرَبَ غُلَامًا لَهُ حَدًّا لَمْ يَأْتِهِ أَوْ لَطَمَهُ فَإِنَّ كَفَّارَتَهُ أَنْ يُعْتِقَهُ ». {الحديث: ٤٢٧٥ = ٤٢٦٧ فم}:

ئەم فەرموودەیە لە صەحیحی موسلیما ئاوایە:

زاذان (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) جارێ لە خولامێکی خۆیدا، دوایی بانگی کرد، روانی شوێنەواری لێدانەکە وابەپشتیەوە، پێی فەرموو: ئەرێ ئێشم پێ گەیاندی؟ گوتی: نەء، فەرمووی: (دەی تۆ ئازادیت!). فەرمووی: پاشان ئیبنو عومەر چوکلێکی لەزەوییەکە هەلگرتو فەرمووی: (سەنگی ئەمەم پاداش بۆ نییە لەئازادکردنی ئەم بەندەیەدا، چونکە لەبەر کەفارەتی ئەوە ئازادم کردووە کە لێیم داوە،، بۆ خۆم لە خۆشەویستم بیست، دەیفەرموو (درووودی خودای لەسەر بێ): (هەرکەسێ داری حەدد لەخولامی خۆی بدا، کە ئەو خولامە شایستەی ئەو داری حەددە نەبێ، یا بەبەری دەست زللەیەکی لێ بدا، ئەوە بەمەرجێ لەو تاوانە پاك دەبێتەوە کە لەجیاتی ئەوە ئازادی بکا). {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٨٢، ژمارە: ١٦٠٥}.

٩٠٢- عَنْ سُوَيْدِ بْنِ مُقَرِّنٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ جَارِيَةً لَهُ لَطَمَهَا إِنْسَانٌ، فَقَالَ لَهُ سُوَيْدٌ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الصُّورَةَ مُحَرَّمَةٌ. فَقَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُنِي وَإِنِّي لَسَابِعُ إِخْوَةٍ لِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَمَا لَنَا خَادِمٌ غَيْرُ وَاحِدٍ، فَعَمَدَ أَحَدُنَا فَلَطَمَهُ فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ نُعْتِقَهُ. {الحديث: ٤٢٨٠ شيحا = ٤٢٧٢ فم. أبو داود. أدب: ٥١٦٦. ترمذى. نذورو أيمان: ١٥٤٢، تحفة الأشراف/٤٨١١}:

ئەبو شوعبەی عیراقی (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: سووەیدی کوڕی موقرین (رەزای خودای لێ بێ) کارەکەرێکی هەبوو، مرۆڤێ شەقازللەیەکی لێ دا، سووەید پێی گوت: چۆن شتی وا دەکەی، ئەدی نازانی کە لێدانی دەموچاو، کە شێوەو وێنەی مرۆڤی لێ کێشراوە، لەبەر رێزی حەرامو نادروستە؟ ئەوجا سووەید فەرمووی: ئێمە حەوت برابووین، لەخزمەت پێغەمبەردا، تاقە کارەکەرێکمان هەبوو، برا بچکۆلەکەمان شەقازللەیەکی لێدا، ئیتر پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لە تۆڵەی ئەو شەقازللەیەدا،

فەرمانی پێمان کرد، ئازادمان کرد. {ریاض/٤، زنجیره: ٢٨٢، ژماره: ٦٨٠٣/٤ - ٦٨} + {تاج/٢، ژماره: ٢٠٣٢} + {تاج/٢، زنجیره: ٢١، ژماره: ٢٠٣٣، ٢٠٣٠} + {تاج/٣، زنجیره: ٩٨، ژماره: ٢٣٨٣}.

٧٠٠) هەڕەشەی قورس لەکەسێ بوختیانی داوێنپیسی بۆ کۆیلەیێ بکا(٤٢٧٤ - ٤٣١٣)

باب: التَّغْلِيظُ عَلَى مَنْ قَذَفَ مَمْلُوكاً بِالزِّنَا

٩٠٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ قَذَفَ مَمْلُوكَهُ بِالزِّنَا يُقَامُ عَلَيْهِ الْحَدُّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلاَّ أَنْ يَكُونَ كَمَا قَالَ ». {الحديث: ٤٢٨٧ شيحا = ٤٢٧٩ ف.م. تجريد/٥، رقم: ٢٠٧٣ = ٦٨٥٨ فتح الباري. أبو داود. أدب: ٥١٦٥. ترمذي. بروصلة: ١٩٤٧. تحفة الأشراف: ١٣٦٢٤}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: بەگوێی خۆم ژنەوتم لەزاری پیرۆزی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (کەسێ بوختیان بکا بۆ بەندە، یا کۆیلە، یا کەنیزەکی خۆی، بەڵام کۆیلەکەی، ژن بێ یا پیاو، بێ تاوان بێو پاك بێ لەو قسەو بوختیانە، ئەوە لەرۆژی قیامەتا، ئەو خاوەن کۆیلەیە دادەنرێ بە بوختیانکار، لەرۆژی قیامەتا لەسەر ئەو بوختیانە داری حەددی لێ دەدرێ، مەگەر وەك دەڵێ کۆیلەکە وابێ، ئەوە داری حەددی لێ نادرێ). {تاج/٣، زنجیره: ٩٥، ژماره: ٢٣٧٠ ج/٤}.

٧٠١) چاکەکردن لەگەڵ کۆیلەدا، لەبەرگا، لەخۆراکا، نابێ ئەرکی واشیان بدرێ بەسەردا کە لەکێش و وزەیانا نەبێ. (٤٢٧٤ - ٤٣١٣)

باب: الإِحسانُ إِلَى المملوكِينَ فِي الطَّعَامِ وَاللِّبَاسِ وَلاَ يُكَلَّفُونَ مَلاَ يُطِيقُونَ

٩٠٤- عَنِ الْمَعْرُورِ بْنِ سُوَيْدٍ قَالَ: مَرَرْنَا بِأَبِي ذَرٍّ بِ(الرَّبَذَةِ) وَعَلَيْهِ بُرْدٌ، وَعَلَى غُلاَمِهِ مِثْلُهُ، فَقُلْنَا: يَا أَبَا ذَرٍّ لَوْ جَمَعْتَ بَيْنَهُمَا كَانَتْ حُلَّةً، فَقَالَ: إِنَّهُ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ رَجُلٍ مِنْ إِخْوَانِي كَلاَمٌ وَكَانَتْ أُمُّهُ أَعْجَمِيَّةً، فَعَيَّرْتُهُ بِأُمِّهِ، فَشَكَانِي إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه

وسلم)، فَلَقِيتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: « يَا أَبَا ذَرّ إِنَّكَ امْرُؤٌ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ »، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ سَبَّ الرِّجَالَ سَبُّوا أَبَاهُ وَأُمَّهُ. قَالَ: « يَا أَبَا ذَرّ إِنَّكَ امْرُؤٌ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ، هُمْ إِخْوَانُكُمْ جَعَلَهُمُ اللَّهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ، فَأَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ، وَأَلْبِسُوهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ، وَلاَ تُكَلِّفُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ، فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعِينُوهُمْ ». {الحديث: ٤٢٨٩ شيحا = ٤٢٨١ فم. بخاري. إيمان: ٣٠، ٢٥٤٥، ٦٠٥٠. أبو داود. أدب: ٥١٧٥. ترمذي. بروصلة: ١٩٤٦. ابن ماجة. أدب: ٣٦٩٠. تحفة الأشراف/١١٩٨٠}:

مەعرووری کوڕی سووەید فەرمووی: لەڕەبەزە ئەبو زەڕم بینی، دەستێ بەرگی نیوەی تازەو نیوەی کۆنی لەبەردا بوو، خولامەکەیشی هەروەها دەستێ بەرگی وەهای لەبەردا بوو، پێمان گوت: ئەی ئەبو زەڕ! هۆی چییە کە بەرگی خۆتو بەرگی خولامەکەت وەك یەکە، هی هەردوو لاتان نیوەی تازەیەو نیوەی کۆنە، ئەگەر هەردوو پارچە تازەکە بۆ یەکێکتان بوایەو هەردوو پارچە کۆنەکەیش بۆ یەکێکتان بوایە، هەرکەسەتان قاتێکی یەك رەنگی لەبەردا دەبوو؟

ئەویش فەرمووی: لەسەردەمی حەزرەتدا، قسەم بەبرادەرێکی خۆم گوت، کە بیلال بوو، دایکی بێگانە بوو، عەرەب نەبوو، تانەی ئەوەم لێیدا کە دایکی رەشە، پێم گوت: ئەی کوڕی ژنە رەشەکە!

ئەویش لەلای پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) سکاڵای ئەوەی لەدەستم کرد، کاتێ چوومە خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێم: (ئەی ئەبو زەڕ! هێشتا بۆنی رەگەز پەرستی سەردەمی نەزانی (جاهیلییەت)ت لێ دێ). منیش عەرزیم کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! خۆی وایە: کەسێ جنێو بەخەڵك بدا، خەڵکیش جنێو بە باوك و دایکی ئەو دەدەن. فەرمووی: (ئەی ئەبو زەڕ! ئەوە رەوشتی سەردەمی نەزانییە کە لەتۆدا ماوە، ئەم کۆیلانە هەرچەند بەندەو خولامو بەردەستو نۆکەری ئێوەن، بەڵام لە بنەڕەتدا براتانو ئێوەو ئەوان لەیەك دایك و باوکن، کە باوە ئادەمو دایە حەوان، ئەوەندە هەیە خودا لەبەر حیکمەتێ، ئەوانی کردووە بەژێر دەستەی ئێوە، دەی برایەکی باش بن، ئەگەر یەکێ لەم

برایانەی خۆتان کەوتە ژێر دەستتان وەك برا رەفتاریان لەگەڵدا بکەنو خۆتان چی دەخۆن ئەوەیش بدەن بەوان، وەخۆتان چی لەبەر دەکەن لەهەمان جلو بەرگیش بۆ ئەوان بکەن، قەتیش زەحمەتیان مەدەنو ئەرکێکی وا مەدەن بەسەریانا کە لەوزەو کێشیانا نەبێت، کە ئەرکێکیش دەدەن بەسەریانا، خۆشتان بەپێی حاڵو توانا یاریدەیان بدەن). {ریاض/٣، زنجیرە: ٢٣٧، ژمارە: ١٣٦٠/١ - ٤١٤} + {تاج/٢، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ٢٠٢٩} + {تاج/٣، زنجیرە: ١١٠، ژمارە: ٣١٨٥ چاپی چوارەم = چ/٤}.

٩٠٥- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِذَا صَنَعَ لأَحَدِكُمْ خَادِمُهُ طَعَامَهُ ثُمَّ جَاءَهُ بِهِ، وَقَدْ وَلِىَ حَرَّهُ وَدُخَانَهُ فَلْيُقْعِدْهُ مَعَهُ فَلْيَأْكُلْ، فَإِنْ كَانَ الطَّعَامُ مَشْفُوهًا قَلِيلاً فَلْيَضَعْ فِى يَدِهِ مِنْهُ أُكْلَةً أَوْ أُكْلَتَيْنِ ». قَالَ دَاوُدُ وهو ابن قيس: يَعْنِى لُقْمَةً أَوْ لُقْمَتَيْنِ. {الحديث: ٤٢٩٣ شيحا = ٤٢٨٥ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٩٢ = ٢٥٥٧، ٥٤٦٠. تحفة الأشراف: ١٤٦٢٨}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر کەسێکتان نۆکەرەکەی نانی بۆ دروست کرد، ئەوجا بۆی دانا، دیارە کەئەو پێوەی ماندوو بووەو ئەو تینی گەرماکەیی چەشتووەو دووکەڵەکەی چووە بەسەرو چاویدا، کەواتە با لەگەڵ خۆی دایبنیشێنێ هەتا نانەکەی لەگەڵا بخوات، خۆ ئەگەر نانەکە کەمبوو، وەدای نەنیشان لەگەڵ خۆی، با پارووێ، دوو پارووی لێی بداتێ) داوودی کوڕی قەیس فەرمووی: (واتە: تیکەیێ یا دوو تیکەی پێ بدات). {تاج/٢، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ٢٠٣١ + ریاض/٣، زنجیرە: ٢٣٧، ژمارە: ١٣٦١/٢ - ٤١٥}.

٧٠٢) خێرو پاداشی کۆیلەیێ کە دڵسۆزبێ بۆ خاوەنەکەیو بەجوانیش خودای خۆی بپەرستێ. (٤٢٧٤ - ٤٣١٣)

٩٠٦- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا نَصَحَ لِسَيِّدِهِ، وَأَحْسَنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ فَلَهُ أَجْرُهُ مَرَّتَيْنِ ». {الحديث: ٤٢٩٤ شيحا = ٤٢٨٦ فم}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەو بەندەیەی لەگەڵ ئاغاکەی دڵسۆزو ساغ بێ، لەهەمان کاتدا بەجوانی خودای خۆی بپەرستێ، ئەوە دووقات پاداشی باشی بۆهەیە). {ریاض/٣، زنجیرە: ٢٣٧، ژمارە: ١٣٦٢ + تاج/٢، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ٢٠٢٧}.

٩٠٧- عَنِ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لِلْعَبْدِ الْمَمْلُوكِ الْمُصْلِحِ أَجْرَانِ »، وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي هُرَيْرَةَ بِيَدِهِ لَوْلاَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْحَجُّ وَبِرُّ أُمِّي لأَحْبَبْتُ أَنْ أَمُوتَ وَأَنَا مَمْلُوكٌ قَالَ: وَبَلَغَنَا أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ لَمْ يَكُنْ يَحُجُّ حَتَّى مَاتَتْ أُمُّهُ لِصُحْبَتِهَا). {الحديث: ٤٢٩٦ شيحا = ٤٢٨٨ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەندەی زەڕ خڕیدەی باشی چاکە خواز، دوو پاداشی گەورەی بۆ هەیە). ئەبو هورەیرە دەیفەرموو: بەو کەسە کە گیانی منی بەدەسە، ئەگەر لەبەر خاتری خەباتو تێکۆشانو غەزا لەڕێگەی خوداداو لەبەر حەج کردنو خزمەتی دایکم نەبێ، حەزم دەکرد کە بەبەندەیی بمرم.

راوی دەفەرموێ: بەئێمە گەیشتۆتەوە کە ئەبو هورەیرە، جگە لەحەجە فەرزەکەی، حەجی تری نەکردووە، هەتا دایکی مردووە، لەبەر خزمەتی دایکی. {ریاض/ ٣، زنجیرە: ٢٣٨، ژمارە: ١٣٦٣. تاج/٢، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ٢٠٢٨}.

٧٠٣) فرۆشتنی کۆیلەی پاشە مەرگە، بەمەرجی خۆی
بَابٌ: فِي بَيْعِ الْمُدَبَّرِ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ

بڕوانە فەرموودەکەی سەرەتای نامەی ژیوارەکان، فەرموودەکەی جابیری کوڕی عەبدوڵڵا، ژمارە: ٨٨٣.

روونکردنەوە:

کورتو پوختە: لەم سەردەمەدا کۆیلەیی تاکە کەسی نەماوە بەڵام کۆیلەیی گەلانو خاکو نیشتمان سەرەتایەتی، وە ئەو چەمکو مەبەستو پێشنیارو خێرو

پاداشانەی کە لەبابەتی کۆیلەیی‌و ئازادیکردن‌و باشبوون‌و چاکەکردن لەگەڵ تاکە کەسدا مەبەستن‌و پەسەندن، لەگەڵ گەلی کۆیلەیشدا زیاتر مەبەست‌و پەسەندن.
بەیادی ئەو رۆژگارە ناهەمواره دوورو درێژەی کە لەکەرکووکی بووکی کوردستان، دیل‌و کۆیلە‌و ژێر چەپۆکەی ژێر دەستی ئەعرابەکانی (حیزبی بەعثی عەرەبی ئیشتراکی) بووین، وە بەئومێدی ئەوەی کە ئەم سەربەستی‌و ئازادییەی کەئێستا لەهەرێما هەیە، دەرووی رەحمەتی خودابێ‌و هەتاسەر بەردەوام بێ‌و پرشنگی بگاتە هەموولایەکی کوردستانی نیشتمانی کوردان‌و ئەم گەندەڵانەی خۆمان نەبن بەهۆی داخستنی ئەم دەرووی رەحمەتە، بۆ بەیانی حاڵ‌و بۆ پەند وەرگرتن لە پەندەکان‌و بۆ بەراوردێ لەنێوان هەنووکە‌و رابردوودا، بەهیوای سوپاسی خودا لەسەر نازو بەهرەکانی، ئەم چوارینەتان عەرز دەکەم، کەبۆ تەعبیر لەحاڵی شڕی کوردی کەرکووك، کاتی خۆی گوتوومە:

قاچەی بۆیاخی و گسکی کەناسیی
بۆ کوردان بوونە: کەواو کراسی
هەندێکی تریان لەبەربێ کەسی
بوونەتە مەلا، زۆر بەکەساسی
وەی لەرۆژی رەش!! ئای لە کەساسی
وای لە کەساسیی کاتی ژێر دەسی!!

بسم الله الرحمن الرحيم

١٨- نامەی کڕین و فرۆشتن

كتَابُ البُيُوعِ

{بڕوانـه: تەجریـدی بوخـاری، بـەرگی سێیـەم، زنجیـرە: ٣٩ لـەژمارە: ٩٣٣ هـەتا ژمارە: ٩٩٧ + فیقهی ئاسان، بـەرگی یەکـەم، زنجیـرە: ١٨٧، لاپـەڕە: ٤٧١ چاپی تـاران + تاج الأصول بەرگی دووەم، چاپی چوارەم، زنجیرە: ١٥٠، لاپـەڕە: ٣١٨ بـە ژمـارە: ١٧٥٦ دەست پێ دەکات}.

٧٠٤) فرۆشتنی خۆراك بەخۆراکی وێنەی خۆی. (٤٠٣٠ - ٤٠٦٩)

بَابُ: بَيْعُ الطَّعَامِ بِالطَّعَامِ مِثْلاً بِمِثْلٍ

٩٠٨- عَنْ مَعْمَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّهُ أَرْسَلَ غُلاَمَهُ بِصَاعِ قَمْحٍ، فَقَالَ: بِعْهُ، ثُمَّ اشْتَرِ بِهِ شَعِيرًا، فَذَهَبَ الْغُلاَمُ فَأَخَذَ صَاعًا وَزِيَادَةَ بَعْضِ صَاعٍ، فَلَمَّا جَاءَ مَعْمَر، أَخْبَرَهُ بِذَلِكَ، فَقَالَ لَهُ مَعْمَرٌ: لِمَ فَعَلْتَ ذَلِكَ؟ انْطَلِقْ فَرُدَّهُ، وَلاَ تَأْخُذَنَّ إِلاَّ مِثْلاً بِمِثْلٍ، فَإِنِّى كُنْتُ أَسْمَعُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) يَقُولُ: « الطَّعَامُ بِالطَّعَامِ مِثْلاً بِمِثْلٍ » قَالَ: وَكَانَ طَعَامُنَا يَوْمَئِذٍ الشَّعِيرَ. قِيلَ لَهُ: فَإِنَّهُ لَيْسَ بِمِثْلِهِ، قَالَ: إِنِّى أَخَافُ أَنْ يُضَارِعَ. {الحديث: ٤٠٥٦ شيحا = ٤٠٥١ فم}:

مەعمەری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودای لێ بێ) خوڵامەکەی خۆی نارد، مەنێ گەنمی پێدا، فەرمووی پێی: (ئەم گەنمە بفرۆشەو بەپارەی گەنمەکە چەندی کرد جۆم بۆ بکڕە). خوڵامەکەیش چوو گەنمەکەی گۆڕییەوە بەمەنێ جۆو بەهەندێ زیاتریش، جاکاتێ مەعمەر هاتەوە، خوڵامەکە پێی گوت کە ئاوامکردووە، مەعمەریش پێی فەرموو: بۆچی شتی وا دەکەی؟ بڕۆ زیادەکە بەرەوە بۆ خاوەنی، گەنمەکە چەندە رێك بەقەد ئەو وەرگرەو بەس، یەك بەیەك نەزیاد، نەکەم، چونکە من بۆخۆم، لە پێغەمبەرم دەبیست دەیفەرموو: (خۆراك بەخۆراك، هەرچەشنێ بەچەشنی خۆی سەر بەسەر، وەکوو یەك بەبێ زیادو کەم!). مەعمەر فەرمووی: ئەوسەردەمە

خۆراکمان بەس جۆبوو. گوترا بە مەعمەر: (جاکەی جۆ لە چەشنی گەنمە، جۆ چەشنێکەو گەنم چەشنێکی ترە، کەواتە زیادەکە قەیدی نییە؟). مەعمەر فەرمووی: بەڕاستی من دەترسم کە هاوچەشن بن، چونکە جۆو گەنم لەیەکەوە نزیکنو بە هەردووکیشیان دەگوترێ خۆراك، ئەوکاتە دەبێ بەسوودو سوودیش نادروستە).

روونکردنەوە:

١ ـ رێبازی جەماوەری شەرع زانەکان: گەنمو جۆ دوو جۆری جیا جیان، هاوجۆرو هاوچەشن نین، لەبەرئەوە دروستە کە یەکێکیان لە یەکێکیان زیاتر بێ، ئەم بۆچوونەی مەعمەر لەبەر وەرعو دووربینییە، دەنا گۆڕینەوەی گەنم بەجۆ زیادیشی هەبێ دروستە.

٢ - مەعمەری کوڕی عەبدوڵلای کوڕی نەضلە، لە موسوڵمانە هەرە پێشینەکانە، دوو کۆچی کردووە، کۆچێ بۆ حەبەشەو کۆچێ بۆ مەدینە، تەمەنی زۆر درێژ بووە، لەمەدینە نیشتەجێ بوو، لەبنەڕەتا خەڵکی مەککە بوو.

٧٠٥) پێشگیریی لە فرۆشتنەوەی خواردەمەنی، بەر لەوەرگرتنی(٣٨١٥ - ٣٨٢٨)

باب: النهى عَنْ بَيْعِ الطَّعَامِ قَبْلَ أَنْ يُسْتَوْفَى

٩٠٩- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَنِ ابْتَاعَ طَعَامًا فَلاَ يَبِعْهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ ». قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: وَأَحْسِبُ كُلَّ شَيْءٍ مِثْلَهُ. {الحديث: ٣٨١٥ شيحا = ٣٨١١ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٦٧ = ٢١٣٢، ٢١٣٥ فتح الباري. أبو داود. بيوع. طعام: ٣٤٩٧. ترمذي. بيوع: ١٢٩١. نسائي. بيوع: ٤٦١٢ تحفة الأشراف: ٥٧٣٦}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەرکەسێ خۆراکێکی لەکەسێ تر کڕی، تاخۆی بەتەواوی وەری نەگرێ نەیفرۆشێتەوە بەکەسێکی تر).

ئیبنو عەبباس دەفەرموێ: وادەزانم هەموو شتێ لەم لایەنەوە وەك خۆراك وایە).

٩١٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ لِمَرْوَانَ: أَحْلَلْتَ بَيْعَ الرِّبَا؟ فَقَالَ مَرْوَانُ: مَا فَعَلْتُ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: أَحْلَلْتَ بَيْعَ الصِّكَاكِ وَقَدْ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ بَيْعِ الطَّعَامِ حَتَّى يُسْتَوْفَى؟ قَالَ: فَخَطَبَ مَرْوَانُ النَّاسَ فَنَهَى عَنْ بَيْعِهَا. قَالَ سُلَيْمَانُ: فَنَظَرْتُ إِلَى حَرَسٍ يَأْخُذُونَهَا مِنْ أَيْدِي النَّاسِ. {الحديث: ٣٨٢٧ شيحا = ٣٨٢٤ فم}:

ئەو سەردەمەی مەڕوانی کوری حەکەم، لەلایەنی موعاوییەوە کرابوو، بەمیری سەر مەدینە، ئەبو هورەیرە پێی فەرموو: تۆ مامەڵەی کڕینو فرۆشتنی سوودت حەڵاڵ کردووە؟

مەڕوان فەرمووی: شتی وام نەکردووە، کامەیە پێم بڵێ؟ ئەبو هورەیرەیش فەرمووی: ئەی ئەوە نییە کە کڕینو فرۆشتنی چەکت حەڵاڵ کردووە، وەلحاڵ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێشگیریی کردووە لەوە، کە خۆراك بفرۆشێتەوە، پێش ئەوە کە بەتەواوی وەربگیرێ!؟

فەرمووی: جا مەڕوان وتارێکی دا بۆ خەڵکەکەو نەهی کرد لەکڕینی چەك. سولەیمان فەقێی ئەبو هورەیرەیە لەگێڕانەوەی ئەم فەرموودەیەدا، دەفەرموێ: بەچاوی خۆم دەمبینی کە پاسەوانەکان، ئەو چەکانەیان دەسەندەوە، کە بەدەستی خەڵکەوە بوون.

روونکردنەوە:

١ بەدیمەن فرۆشتنی چەك، یا کومپیالە، پەیوەندی نییە بە فرۆشتنی خۆراکەوە، بەڵام ئیمامی نەوەوی دەفەرموێ: مەبەست لەچەك لەم شوێنەدا، ئەوەیە کە لەم سەردەمەی ئێمەدا پێی دەگوترێ: (بِطَاقة تموينيّة: فۆرمی خۆراك: فۆرمی بایعی).

٢ - نـــەوەوی دەفـــەرموێ: (مەبەســـت لەچـــەك لـــەم شـــوێنەدا پســـووڵەیێ بـــووە، کاربەدەستی شوێنێ دەری دەکاو لێی دەنووسێ، ئەوەندە خـۆراك، یـا ئەوەنـدە شـتی تـر بـدەن بەهـەڵگری ئـەم پسـووڵەیێ، لـەماڵی حوکومـەت). نـەوەوی دەفـــەرموێ: فرۆشـــتنی ئـــەم جـــۆرە کـــارتو فۆرمـــە دروســـتە لەلایـــەنی خاوەنەکەیەوە، وە فەرموودەکەی ئەبو هورەیرە تەئویل دەکا.

٣ مەڕوانی کوڕی حەکەم ئەمەوییە، قورەیشییە، دەڵێن: لەپاش کۆچ بەدوو ساڵ، یا بەچوار ساڵ لەدایك بووە، چەسپاوە کە پێغەمبەری بەمنداڵی دیوە، بەفەقیە دادەنـرێ، لـە صـەحیحی بوخاریـدا فـەرموودەی هەیـە، بڕوانـە: تەجریـد/٢، ژمارە: ٧٩٩ = ١٦٩٤ فتح الباری، نووسەری حەزرەتی عوسمان بوو، فەرمانڕەوای موعاوییە بوو لەسەر مەدینە.

٧٠٦) گواستنەوەی خۆراك ئەگەر بەگۆترە فرۆشرا. (٣٨١٥ - ٣٨٢٨)

بابٌ: نَقْلُ الطعام إذَا بِيعَ جُزَافاً

٩١١- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَنِ اشْتَرَى طَعَامًا فَلاَ يَبِعْهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ » قَالَ: وَكُنَّا نَشْتَرِى الطَّعَامَ مِنَ الرُّكْبَانِ جِزَافًا فَنَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ نَبِيعَهُ حَتَّى نَنْقُلَهُ مِنْ مَكَانِهِ. {الحديث: ٣٨٢١ = ٣٨١٧، ٣٨١٨ فم}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەرکەسێ خۆراکی لەکەسێ کڕی، تا بەتەواوی لێی وەرنەگرێ نەیفرۆشێتەوە بەیەکێکی تر). ئیبنو عومەر فەرمووی: جاران لەکاروانی خۆراکمان بەگۆترە دەکڕی، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕێگەی پێمان نەدەدا، کە بیفرۆشینەوە، بەیەکێ تر، تا نەیگوێزینەوە لە شوێنەکەی خۆی).

روونکردنەوە:

ئـەم فەرموودەیـە فیقهێکـی عەمـەلی واتیـادا، لەبەرئـەوە دەڵـێم: مامۆسـتای عەسـقەلانی لـە فەتحولباریـدا دەفـەرموێ: (کـورتو پوخـت: وەرگرتنـی فرۆشـراو

لەلایەنی کڕیارەوە بۆ دامەزراندنی فرۆشتنەکە بەسە، ئەگەر لەشوێنی خۆشی نەیگوێزێتەوە بۆ شوێنی تر، دەتوانێ بیفرۆشێتەوە بەکەسێ تر).

٧٠٧) فرۆشتنی خۆراك لەگۆترە، بەخۆراك بە پێوانەی دیاریکراو. (٣٨٥٥ - ٣٨٧٧)

باب: بَيْعُ الطَّعَامِ المَكِيلِ بِالجُزَافِ

٩١٢- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنِ الْمُزَابَنَةِ: أَنْ يَبِيعَ ثَمَرَ حَائِطِهِ إِنْ كَانَتْ نَخْلاً بِتَمْرٍ كَيْلاً، وَإِنْ كَانَ كَرْمًا أَنْ يَبِيعَهُ بِزَبِيبٍ كَيْلاً، وَإِنْ كَانَ زَرْعًا أَنْ يَبِيعَهُ بِكَيْلِ طَعَامٍ، نَهَى عَنْ ذَلِكَ كُلِّهِ. {الحديث: ٣٨٧٦ شيحا = ٣٨٧٣ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٧٦ = ٢١٧١، ٢١٧٢، ٢١٨٥، ٢٢٠٥. نسائى. بيوع: ٤٥٦٣. أبن ماجة. تجارات: ٢٢٦٥. تحفة الأشراف: ٨٢٧٣}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) نەیی دەکرد لە موزابەنە، موزابەنە بەکوردی واتە: بەرسیلەکاری، یا تەڕەکاری، یا تەڕە فرۆشی، کە لەزاراوی شەرعی پیرۆزدا بریتییە لەوە: کە بەروبوومی دێبەرەکەی، ئەگەر باخی خورما بوو، بەری خورماکەی، بەفەریکی، کەپێی دەگوترێ: روتاب، یا بەرسیلە، بیفرۆشی بەخورمای کامڵ، بە پێوانەیەکی دیاریکراو، وە ئەگەر مێو بوو، بەرەکەی بخەملێنێو بیفرۆشێ بە ئەندازەیە مێوژ کە پێوانەکەی زانراوبێ، وەك ئەوە بڵێ: چی خورما، یا بەرسیلە، یاترێ، یا روتاب، بەم باخەی منەوە هەیە، ئەوا فرۆشتم بەبیست ربە خورما، یا چل ربە مێوژ، بەتۆ، وە ئەگەر شینایی‌و دانەوێڵە بوو، بیفرۆشێ بەدانەوێڵەی وشك، بەپێوانە، وەك ئەوە بڵێ: بەری ئەم پارچە نیسکەم فرۆشت بەتۆ بە پەنجا ربە نیسکی ئاسایی.

فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێشگیری دەکرد لەم مامەڵانە لەهەموویان.

٧٠٨) فرۆشتنی بەروبووم‌و خۆراك وەك خورماو شتی وا سەربەسەر(٤٠٣٠ - ٤٠٦٩)

باب: بَيْعُ التَّمْرِ مِثْلاً بِمِثْلٍ

٩١٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بَعَثَ أَخَا بَنِي عَدِيّ الأَنْصَارِيَّ فَاسْتَعْمَلَهُ عَلَى خَيْبَرَ، فَقَدِمَ بِتَمْرٍ جَنِيبٍ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَكُلُّ تَمْرِ خَيْبَرَ هَكَذَا؟ ». قَالَ لاَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا لَنَشْتَرِي الصَّاعَ بِالصَّاعَيْنِ مِنَ الْجَمْعِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ تَفْعَلُوا، وَلَكِنْ مِثْلاً بِمِثْلٍ أَوْ بِيعُوا هَذَا وَاشْتَرُوا بِثَمَنِهِ مِنْ هَذَا، وَكَذَلِكَ الْمِيزَانُ ». {الحديث: ٤٠٥٧ = ٤٠٥٢ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٨٨ = ٢٣٠١، ٢٣٠٢، ٤٢٤٤، ٧٣٥٠. نسائی. بيوع: ٤٥٦٧}:

ئەبو هوروەیرەو ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودایان لێ بێ) فەرموویان: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) برادەرێ ئەنصاری، لەخێڵی بەنی عەدی، کەناوی سەوادی کوڕی غەزییە بوو، کردی بەسەرکاری سەر قەڵای خەیبەر، کەهاتەوە خورمایەکی نایابی بۆ هێنا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (ئایا خورمای خەیبەر هەمووی هەروایە؟). فەرمووی: نەبەخوا، ئەی پێغەمبەری خودا! بەڵکو مەنێ لەم خورما نایابە دەکڕین بەدوو مەن خورمای جەڵەبی. پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (نا وامەکەن بەڵام دەبێ سەر بەسەر بێ، یاخود ئەم نایابە بفرۆشن‌و بە پارەکەی لەو ئایەخە بکڕن، ئیتر خوای بەپێوانە بێ، یا بەکێشانەبێ هەروا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٦١، ژمارە: ١٨٧٠}.

بڕوانە فەرموودەکەی مەعمەر، ژمارە: ٩٠٨ کە لەپێشەوە رابورد، ئەویش هەر لەم بابەتەیە.

٧٠٩) فرۆشتنی کۆمەڵە خۆراك بەگۆترە. (٣٨٢٩ - ٣٨٣٠)

باب: بَيْعُ الصُّبْرَةِ مِنَ التَّمْرِ

٩١٤- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ بَيْعِ الصُّبْرَةِ مِنَ التَّمْرِ لاَ يُعْلَمُ مَكِيلَتُهَا، بِالْكَيْلِ الْمُسَمَّى مِنَ التَّمْرِ. {الحديث: ٣٨٢٩ = ٣٦٢٦ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیری (نەهی)ی کردووە لەفرۆشتنی کۆمەڵە خورما لەگۆترە، بە ئەندازەیێ خورمای تر کەپێوانەی زانراوبێ، وەك ئەوە گەلێ کەس دەڵێن: ئەم کۆمەڵە گەنمە کەهێشتا نەپێوراوە، لەبڕ لەسەر من بەبیست ربە گەنم). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٤، ژمارە: ١٨٤٢. نسائی. بیوع: ٤٥٦١}.

٧١٠) میّوە، یابەر، نافرۆشرێ تاخۆش نەبێ. (٣٨٤٠ - ٣٨٥٤)

باب: لاَ يُبَاعُ الثمرُ حَتَّى يَطِيبَ

٩١٥- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى أَوْ نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ حَتَّى يَطِيبَ. {الحديث: ٣٨٤٩ = ٣٨٤٦ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٨٣ = ٢١٨٩}:

جابیر (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیری لێمان کرد: لەفرۆشتنی بەری دارو درەخت تاخۆش نەبێو بەکەڵکی خواردن نەیێ).

٩١٦- عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنْ بَيْعِ النَّخْلِ، فَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ بَيْعِ النَّخْلِ حَتَّى يَأْكُلَ مِنْهُ، أَوْ يُؤْكَلَ، وَحَتَّى يُوزَنَ. قَالَ: فَقُلْتُ: مَا يُوزَنُ؟ فَقَالَ رَجُلٌ عِنْدَهُ: حَتَّى يَحْزَرَ. {الحديث: ٣٨٥١ = ٣٨٤٨ فم. بخاری. بيوع: ٢٢٤٦، ٢٢٤٧، ٢٢٤٨، ٢٢٤٩، ٢٢٥٠}:

ئەبولبەختەری (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لە ئیبنو عەبباسم پرسی، لەبارەی بەری دارخورماوە، ئایا دەفرۆشرێ یانا، فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیری دەکا لەفرۆشتنی بەری دارخورما، تا بەکەڵکی خواردن دێ، ئەوکاتە دروستە بیفرۆشێ، وەك فەریکە خورماو روتاب، وەهەتا بەسەر دارەکەوە دەقەبڵێنرێ، گوتم: مەبەست لە دەقەبڵێنرێ چییە؟ پیاوێ لەخزمەتیدا بوو گوتی: مەبەست ئەوەیە کە خەمڵ بکرێو بەرەکەی بگاتە ڕادەیەکی وا کە خەملکار بەمەزەنە بزانێ کەچەند ربە، یاچەن باتمان خورما دەردەچێ!

٧١١) جڵەوگیری لەفرۆشتنی بەروبووم تاپێ دەگا. (٣٨٤٠ - ٣٨٥٤)
بابُ النَّهْيِ عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ حَتَّى يَبْدُوَ صَلاَحُهُ

٩١٧- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنْ بَيْعِ النَّخْلِ حَتَّى يَزْهُوَ، وَعَنِ السُّنْبُلِ حَتَّى يَبْيَضَّ وَيَأْمَنَ الْعَاهَةَ، نَهَى الْبَائِعَ وَالْمُشْتَرِيَ. {الحديث: ٣٨٤٠ = ٣٨٣٩ فم. بخاری. بیوع: ٢١٩٤. أبو داود. بیوع: ٣٣٦٧. تحفة الأشراف: ٨٣٥٥}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیری کردووە لەفرۆشتنی بەری دارخورما، تا ماتە دەدا، سوور یازەرد هەڵ دەگەڕێ، وە لەفرۆشتنی دانەوێڵە لەناو گوڵەکەیدا، بەرلەوە کەسپی هەلگرێو لەدەردو بەڵای ئاسمانی رزگاری ببێ، جڵەوگیری کردووە لەم جۆرە سەودایە، چ بۆ فرۆشیار چ بۆ کڕیار. {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٢، ژمارە: ١٨١٧}.

٧١٢) باسی فەریکە فرۆش (موزابەنە). (٣٨٥٥ - ٣٨٧٧)
بابٌ: بَيْعُ الْمُزَابَنَةِ

٩١٨- عَنِ بُشَيْرُ بْنُ يَسَارٍ مَوْلَى بَنِي حَارِثَةَ أَنَّ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ وَسَهْلَ بْنَ أَبِي حَثْمَةَ حَدَّثَاهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنِ الْمُزَابَنَةِ، الثَّمَرِ بِالتَّمْرِ، إِلاَّ أَصْحَابَ الْعَرَايَا فَإِنَّهُ قَدْ أَذِنَ لَهُمْ. {الحديث: ٣٨٦٨ = ٣٨٦٥ فم = ف.م. بخاری. بیوع: ٢١٩١، ٢٣٨٤، أبو داود. بیوع: ٣٣٦٣. ترمذی. بیوع: ١٣٠٣. تحفة/٤٦٤٦}:

بوشەیری کوڕی یەسار، ئازادکراوی بەرەبابی بەنی حاریثە (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: رافیعی کوڕی خەدیجو سەهلی کوڕی ئەبو حەیثەمە (رەزای خودایان لێ بێ) فەرموویان پێم: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیری کردووە لە فەریکە فرۆش، کە برێتییە لەفرۆشتنی بەروبوومی خەملکراو بەسەردارەوە، بەخورمای رنراو، یا بەمێوژ. تەنیا بەیعولعەرایای لێ دەرچێ، چونکە پێغەمبەر لەبەر ئاسانکاریو بەرژەوەندی گشتی رێگەی بەیعول عەرایای داوە). لەدواوە واتای عەرایا دەکەین.

٧١٣) فرۆشتنی بەری دارە دۆخە بەخەملێکردنی. (٣٨٥٥ - ٣٨٧٧)
بَابٌ: بَيْعُ العَرَايَا بِخَرْصِهَا

٩١٩- عَنْ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَخَّصَ فِي الْعَرِيَّةِ يَأْخُذُهَا أَهْلُ الْبَيْتِ بِخَرْصِهَا تَمْرًا يَأْكُلُونَهَا رُطَبًا. {الحديث: ٣٨٥٧ = ٣٨٥٤ فم. بخاری. بيوع: ٢١٧٣، ٢١٨٤. ترمذی. بيوع: ١٣٠٠. نسائی. بيوع: ٤٥٤٦. ابن ماجة. تجارات: ٢١٦٨. تحفة الأشراف: ٣٧٢٣}:

زەیدی کوڕی ثابیت (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مۆڵەتی بەیعولعەرایای داوە، کە خاوەن باخەکە، لە هەژارەکەی دەکڕێتەوە، دەیقەبڵێنێ بە ئەندازەیێ خورمای دیاریکراو، وە خۆیان بەروتابی دەیخۆن).

٧١٤) ئەندازەی بەیعولعەرایا چەندە. (٣٨٥٥ - ٣٨٧٧)
بَابٌ: فِي قَدْرِ مَايَجُوزُ بَيْعُهُ مِنَ العَرَايَا

٩٢٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَخَّصَ فِي بَيْعِ الْعَرَايَا بِخَرْصِهَا فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ أَوْ فِي خَمْسَةٍ. (يَشُكُّ دَاوُدُ قَالَ: خَمْسَةٌ أَوْ دُونَ خَمْسَةٍ). {الحديث: ٣٨٦٩ شيحا = ٣٨٦٦ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٨٤ = ٢١٩٠، ٢٣٨٢ فتح الباری. أبو داود. بيوع: ٣٣٦٤. ترمذی. بيوع: ١٣٠١. نسائی. بيوع: ٤٥٥٥. تحفة الأشراف: ١٤٩٤٣}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕێگەی فرۆشتنی بەری دارە بەدۆخە (عەرایا)ی داوە، کە بەسەر دارەکەوە بخەملێنرێ بەخورمای پێگەیشتووی رنراو، بەمەرجێ لەپێنج وەسق کەمتربێ، یا فەرمووی: بەمەرجێ وەسق تێ نەپەڕێ). داوود کە ئەم فەرموودەیە لە ئەبو سوفیانەوە، لە ئەبو هورەیرەوە دەگێڕێتەوە، گومانی لەوەدا هەبوو کە فەرموویەتی: (لەپێنج ویسق تێ نەپەڕێ) یاخۆ فەرموویەتی: (بەمەرجێ لەپێنج وەسق کەمتربێ). {تاج/٢، زنجيره: ١٥٤، ژمارە: ١٨٣٥ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

روونكردنەوە:

١ عەرایا بەچەند واتایێ واتاكراوە، بەڵام پوختەی ئەو واتایانە ئەمەیە: كە خاوەن باخ، دارێ، دوو دار، دەدا بەهەژارێ، كەخۆیان باخیان نەبێ، تابەرەكەی بخۆن و لەپاشا دارەكە هی خۆیەتی، هەروەك چۆن بزنە دۆخە بەهاران دەدرێ بەئاغا، یا بەهەژارێ، یا بەماڵی رەشایی كە ئاژەڵیان نەبێ هەتا دۆكەی بخۆن و پایز دیدەنەوە بەخاوەنی، دارە دۆخەیش (واتە: عەرایاش) شتێكە لەم بابەتە. جا گەلێ جار رێ دەكەوێ، هەژارەكە بەرەكە بەكارناهێنێ، جا تابە ئاموشۆی زۆر، یا ناوەخت ئازاری خاوەن باخەكە نەدا، خاوەن باخەكە، بەرەكەی لێ دەكڕێتەوە، بەسەر دارەكەوە دەیقەبڵێنن بەخورمای رنراو، بە ئەندازەیەكی دیاریكراو خاوەن باخەكە لەباتی روتاب یا میوەی كە بەدارەكەوەیە ئەو ئەندازە خورما دیاریكراوەی دەداتێ.

٢ - بڕوانە تاجول ئوصول، بەرگی دووەم زنجیرە: ١٧٧، لاپەڕە: ٤٠١. باسەی (دۆخە = منيحة) + زنجیرە: ١٧٢، ژمارە: ١٩٢٠).

٧١٥) بەری فرۆشراوی باخ ئەگەر تووشی دەردوبەڵا بوو، بەر لەڕنینو چنینی.
(٣٩٥٢ - ٣٩٥٧)

باب: الجَائِحَةُ فِي بَيْعِ الثَّمَرِ

٩٢١- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لَوْ بِعْتَ مِنْ أَخِيكَ ثَمَرًا فَأَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ فَلاَ يَحِلُّ لَكَ أَنْ تَأْخُذَ مِنْهُ شَيْئًا. بِمَ تَأْخُذُ مَالَ أَخِيكَ بِغَيْرِ حَقٍّ؟ ». {الحديث: ٣٩٥٢ شيحا = ٣٩٤٨ ف.م}:

جابیری كوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر تۆ بەبرای موسوڵمانی خۆت، بەری باخێ، یادارێ، بفرۆشی دەردێكی بنەبڕكەر لێیداو فەوتانی، دروست نییە بۆتۆ كەهیچ لەبەهاكەیی لێ وەربگریت، ئاخر لەباتی چی ماڵی براكەت بەناڕەوا وەردەگری؟).

روونکردنەوە:

(وَضع الحَوَائج) بابەتێکی شەرعییە، دوورو درێژە، دیدو رای زانایان لەبارەیەوە، بەچەند جۆرێکە، بەکۆی دەنگ لەکاتی رووداني کارەساتی وادا، فرۆشیار پیاوەتیو یارمەتیو چاوپۆشی لەبیرنەچێ. نەوەوی لەم بارەیەوە دەفەرموێ: (ئەگەر بەروبوومێ فرۆشرا، فرۆشیار تەسلیمی کڕیاری کرد، بەم رەنگە رێگەی دا کەبیڕنێ، بەڵام بەرلەکاتی رنینی دەردوبەڵای ئاسمانی لێیدا، شافیعیو حەنەفیو کەسانی تریش دەفەرموون: (ئەوە کڕیار خۆی بەرپرسیارە، فرۆشیار بۆی هەیە کە بەهاکەی لێ بسێنێ، بەڵام واپەسەندە کە چاوپۆشی لێ بکا). {بڕوانە: تاجول ئوصول/٢، زنجیرە: ١٧٢، ژمارە: ١٩٢٠، ١٩٢١ چ/٤}.

٧١٦) خاوەن قەرزەکان چی ئامادەبوو ئەوە دەبەنو بەس. (٣٩٥٨ - ٣٩٦٢)

باب: منه: وَأَخَذَ الغُرَمَاءُ مَا وَجَدُوا

٩٢٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: أُصِيبَ رَجُلٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي ثِمَارٍ ابْتَاعَهَا، فَكَثُرَ دَيْنُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « تَصَدَّقُوا عَلَيْهِ »، فَتَصَدَّقَ النَّاسُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَبْلُغْ ذَلِكَ وَفَاءَ دَيْنِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لِغُرَمَائِهِ: « خُذُوا مَا وَجَدْتُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ إِلاَّ ذَلِكَ». {الحديث: ٣٩٥٨ = ٣٩٥٤ فم}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەسەردەمی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) پیاوێ بەری باخی کڕی، لەپاشا بەرەکە فەوتاو پیاوەکە تێ شکاو بوو بەژێر قەرزو قۆڵەوە، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) کە داواکە بەرزەوە کرا بۆلای فەرمووی: (خێری پێ بکەنوو زەکاتی پێ بدەن!).

خەڵکەکەیش وایان کردو خێرو زەکاتیان پێدا، بەڵام ئەو ئەندازەی کەدایان پێی بەشی بژاردنی قەرزەکەی نەکرد بەتەواوی، جا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) بەخاوەن قەرزەکانی فەرموو: (چیتان دەست کەتووە بیبەن، ئیتر هەرئەوەتان دەکەوێو بەس). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧٢، ژمارە: ١٩٢٠ چ/٤}.

٧١٧) ئەگەر باخ فرۆشراو بەری پێوە بوو. (٣٨٧٨ - ٣٨٨٤)

بابٌ: مَنْ بَاعَ نَخْلاً فِيهَا ثَمَرٌ

٩٢٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « مَنِ ابْتَاعَ نَخْلاً بَعْدَ أَنْ تُؤَبَّرَ فَثَمَرَتُهَا لِلَّذِي بَاعَهَا إِلاَّ أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ». {الحديث: ٣٨٨٢ = ٣٨٧٩ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٤٥ = ٢٣٧٩. ترمذى. بيوع: ١٢٤٤. تحفة الأشراف/٦٩٠٧}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لە پێغەمبەرم بیست (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (کەسێ دارە خورما، یا باخە خورمای کڕی، پاش موتوربەکردنی، بەرەکەی بۆ فرۆشیارەکەیە، لەبەرئەوە مافی هاموشۆو ئاودانو شتی وای هەیە، تابەرەکەی دەڕنێ، مەگەر کڕیارەکە مەرج دابنێ کە بەرەکەی بۆ خۆی بێو فرۆشیاریش لەکاتی گرێدانەکەدا بەوە رازی بێ).

٧١٨) فرۆشتن لەجۆری (موخابەرە) و (موحاقەلە). (٣٨٨٥ - ٣٨٩٢)

بابٌ: بَيْعُ الْمُخَابَرَةِ وَالْمُحَاقَلَةِ

٩٢٤- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الْمَكِّيُّ وَهُوَ جَالِسٌ عِنْدَ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُزَابَنَةِ وَالْمُخَابَرَةِ، وَأَنْ تُشْتَرَى النَّخْلُ حَتَّى تُشْقِهَ. (وَالإِشْقَاهُ: أَنْ يَحْمَرَّ) أَوْ يَصْفَرَّ أَوْ يُؤْكَلَ مِنْهُ شَيْءٌ، وَالْمُحَاقَلَةُ: أَنْ يُبَاعَ الْحَقْلُ بِكَيْلٍ مِنَ الطَّعَامِ مَعْلُومٍ، وَالْمُزَابَنَةُ: أَنْ يُبَاعَ النَّخْلُ بِأَوْسَاقٍ مِنَ التَّمْرِ، وَالْمُخَابَرَةُ: الثُّلُثُ، وَالرُّبُعُ وَأَشْبَاهُ ذَلِكَ. قَالَ زَيْدٌ: قُلْتُ لِعَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ: أَسَمِعْتَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَذْكُرُ هَذَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)؟ قَالَ: نَعَمْ. {الحديث: ٢٨٨٨ شيحا = ٢٨٨٥ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٨٩ = ٢٢٠٧، ٢١٨٦، ٢١٨٧. نسائى. إيمان: ٣٨٨٨}:

زەیدی کوڕی ئەبو ئونەیسە فەرمووی: ئەبولوەلیدی مەککی لەخزمەتی عەتای کوڕی ئەبو رەباحا دانیشتبوو، گێڕایەوە بۆمان فەرمووی: جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیری کردووە لە

(موحاقەلە) و (موزابەنە) و (موخابەرە) وە نەیی کردووە لەوە کەبەری دارە خورما بفرۆشرێ، هەتا ماتە دەدا، ماتەدان ئەوەیە کەوا سووربێ، یاوا زەرد هەڵگەڕێ کە نیشانەی سەرەتای گەیینی دیاری دابێ، بەشێوەیێ وا کەبەکەڵکی خواردن بێت. فەرموودە گێڕەوە دەفەرموێ:

١ موحاقەلە، واتە: قەرسیلکاریی، برێتییە لەفرۆشتنی قەرسیل و شینایی نەدووراوە، بەگەنم، یا بەدانەوێڵەی تر، بە پێوانەیەکی زانراو، وەك دەڕبە، یا شەش تەنەکە.

٢ موزابەنە، واتە: بەرسیلەکاری، واتە: فرۆشتنی روتاب و بەرسیلەی ترێ، بەسەر دارەوە، بەخورما، یا بەمێوژ بە پێوانەیەکی دیاریکراو، وەك چەند وەسقێ خورما.

٣ موخابەرە، واتە: ملکانەکاریی، برێتییە لەوە کەیەکێ پارچەیێ زەوی بدا بەکەسێ کە خۆشی بکاو، دایچێنێ، بەملکانە، بەسێ یەك، یا بەچوار یەك، یا بەکەمتر، یا بەزیاتر.

زەید فەرمووی: عەرزی عەتائی کوڕی ئەبو رەباحم کرد: ئایا تۆ ئەمەت بیست لەجابیری کوڕی عەبدوڵڵا کە ئەمە بگێڕێتەوە لە پێغەمبەرەوە (درودی خودای لەسەر بێ)؟ فەرمووی: (بەڵێ). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٢، ژمارە: ١٨١٩ چ/٤}.

٧١٩) فرۆشتن بەوادەی چەند ساڵێ کەپێی دەگوترێ (موعاوەمە)(٣٨٨٥ - ٣٨٩٢)

بابٌ: بَيْعُ الْمُعَاوَمَةِ

٩٢٥- عَنْ أَبِى الزُّبَيْرِ وَسَعِيدِ بْنِ مِينَاءَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنِ الْمُحَاقَلَةِ، وَالْمُزَابَنَةِ وَالْمُعَاوَمَةِ، وَالْمُخَابَرَةِ. قَالَ أَحَدُهُمَا: بَيْعُ السِّنِينَ هِىَ الْمُعَاوَمَةُ. وَعَنِ الثُّنْيَا وَرَخَّصَ فِى الْعَرَايَا. {الحديث: ٣٨٩٠ = ٣٨٨٧ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٨٦ = ٢١٩٦ فتح. أبو داود. بيوع: ٣٣٧٠. إبن ماجة. تجارات: ٢٢١٨. تحفة الأشراف: ٢٢٥٩و٢٢٦١}:

ئەبو زوبەیرو سەعیدی کوڕی میناء فەرموویان: جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێشگیریی کردووە لە (موحاقەلە) و

(موزابەنە) و (موعاوەمە) و (موخابەرە)و لە ئیستثنا، وەڕێگەی عەرایای داوە، یا ئەبو زوبەیر، یا سەعیدی کوڕی میناء، یەکێکیان فەرمووی: موعاوەمە: بڕێتییە لە فرۆشتنی بەری درەخت بەوادەی چەند ساڵێ، کەوادە دیاریکرناوەکە تەواو بوو، دەبێتەوە بەهی خاوەنە پێشووەکەی.

روونکردنەوە:

١ بڕوانە فەرموودەی پێشوو بۆ زانینی واتای زاراوەکان: (محاقلة، مزابنة، مخابرة).

٢ - ئیستیثنا (واتە: چەرتکردنو لێ دەرکردن) بڕێتییە لەوە کەشتێ بفرۆشرێو بەشێکی نەزانراوی لێ جیابکرێتەوە، وەك ئەوە بڵێ: ئەوا ئەم کۆمەڵە گەنمەم پێ فرۆشتیت هەندێکی نەبێ، یاوا ئەم جلو بەرگانەم فرۆشت بەتۆ چەند دانەیەکیان نەبێ.

٣ موعاوەمە لە عامە، کە بەمانا ساڵە، وەك موسانەهە، کە لە (سنة)یە، یا موشاهرە، موفاعەلەیە لە (شَهْر).

٩٢٦- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى رسول اللّه (صلى الله عليه وسلم) عَنْ بَيْعِ السِّنِينَ. وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ: عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ سِنِينَ. {الحديث: ٣٩٠٧ = ٣٩٠٤ ف.م = فم = فتح الملهم. أبو داود. بيوع: ٣٣٧٤. نسائى. بيوع: ٤٥٤٤. تحفة الأشراف/٢٢٦٩}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) نەیی کردووە لەفرۆشتنی بەری دارو درەختو باخ، بۆ ماوەی ساڵێ، یاچەند ساڵێ.

٧٢٠) فرۆشتنی کۆیلەیەك بەدوو کۆیلە. (٤٠٨٩)

باب: بَيْعُ العَبْدِ بِالعَبْدَيْنِ

٩٢٧- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ عَبْدٌ فَبَايَعَ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) عَلَى الْهِجْرَةِ وَلَمْ يَشْعُرْ أَنَّهُ عَبْدٌ، فَجَاءَ سَيِّدُهُ يُرِيدُهُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): « بِعْنِيهِ ». فَاشْتَرَاهُ بِعَبْدَيْنِ أَسْوَدَيْنِ، ثُمَّ لَمْ يُبَايِعْ أَحَدًا بَعْدُ، حَتَّى يَسْأَلَهُ أَعَبْدٌ هُوَ؟ {الحديث: ٤٠٨٩ = ٤٠٨٤ فم}:

جابیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کۆیلەیێ هاتە خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) پەیمانی دا بە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەسەر کۆچکردن، حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) نەیزانی کە ئەوە کۆیلەیە، لەپاشا خاوەنەکەی هات، داوای بەندەکەی کردەوە، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێی: (بیفرۆشە پێم).

جا لەخاوەنەکەی کڕی بەدوو کۆیلەی رەش. ئیتر لەوەپاش پەیمانی نەدەدا بەکەس هەتا لێی دەپرسی: (خۆتۆ کۆیلە نیت؟)

٧٢١) فرۆشتنی ئاژەڵی نەدۆشراو بەنیازی تەفرەدانی کڕیار. (٣٨٠٩ - ٣٨١٤)

باب: النَّهْىُ عَنْ بَيْعِ الْمُصَرَّاة

٩٢٨- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَنِ ابْتَاعَ شَاةً مُصَرَّاةً فَهُوَ فِيهَا بِالْخِيَارِ ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ، إِنْ شَاءَ أَمْسَكَهَا، وَإِنْ شَاءَ رَدَّهَا، وَرَدَّ مَعَهَا صَاعًا مِنْ تَمْرٍ ». {الحديث: ٣٨١٠ = ٣٨٠٦ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٧٢ = ٢١٥١ = ٩٦٩ت = ٢١٤٠ فتح البارى}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر کەسێ مەڕێ، یا بزنێ، یا ئاژەڵێکی کڕی، بۆ فێڵ چەند رۆژێ نەدۆشرا بوو، هەتا کڕیار پێی بخەڵەتێو وابزانێ کە بەشیرە، ئەوە لەپاش دۆشینی، کڕیار خۆی لەماوەی سێ رۆژدا، سەرپشکە لەیەکێ لەم دووە: ئەگەر حەزکا مەڕەکە هەڵدەگرێو، ئەگەر حەزکا دەیداتەوە بەسەر خاوەنەکەیدا، بەڵام دەبێ مەنێ خورما، نەك گەنم، بدا بەفرۆشیار لەجیاتی شیرەکەی). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٠، ژمارە: ١٨٠٣ — ش/د/ت}.

٧٢٢) شتێ کەخواردنی دروست نەبێ، فرۆشتنیشی دروست نییە(٤٠٢٤ - ٤٠٢٩)

باب: تحريم بَيْعِ ماحَرُمَ أَكْلُهُ

٩٢٩- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: بَلَغَ عُمَرَ أَنَّ سَمُرَةَ بَاعَ خَمْرًا، فَقَالَ: قَاتَلَ اللَّهُ سَمُرَةَ أَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ،

حُرِّمَتْ عَلَيْهِمُ الشُّحُومُ، فَجَمَلُوهَا فَبَاعُوهَا ». {الحديث: ٤٠٢٦ = ٤٠٢١ ف.م = فم = فتح الملهم. تجريد/٣، رقم: ٩٩٦ = ٢٢٣٦، ٤٢٩٦، ٤٦٣٣ فتح الباري}:

ئيبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: قسە گەیشتەوە بە ئیمامی عومەر (رەزای خودای لێ بێ) کە سەمووره‌ی کوڕی جوندوب، کە هاوەڵی پێغەمبەر بوو (دروودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەسەر هەموو هاوەڵەکانی بێ) کە ئارەقی لەباتی سەرانە لەخاوەن نامەکان وەرگرتووەو دوایی فرۆشتوویەتیەوە بەخۆیان، کە ئەم هەواڵە گەیشتەوە بە عومەر فەرمووی: خودا بچێ بەگژ سەمووره‌دا، چۆن هەڵەی وادەکا، دیارە ئەوەی نەزانیوە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (نەفرەتو لەعنەتی خودا لە جوولەکەکان بێ، کاتێ خودای گەورەو سەروەر، بەزو پیوی مردارەوەبووی لێ حەرام کردن، دەچوون بەزەکەیان بەئاگر دەتواندەوەو پوختیان دەکردو دەیان پاڵاوتو بەڕۆنە زەنگی دەیانفرۆشتو ئەوجا پارەکەیان دەخوارد!)

روونکردنەوە:

١ - مەبەست ئەوەیە، هەرشتێ کەخودا قەدەغەی کردبێ کە کەڵکی لێ وەربگیرێ، دروست نییە بفرۆشرێ، وەك مەیو بادە، چونکە بەکۆی را فرۆشتنی ئەم شتانەی تر دروستە، گەرچی گۆشتیان حەرامە: پشیلەو وێزو درندەی راویو کەری ماڵی. لە فەرموودەدا باسی ئەوەی تیایە، کە کەوڵی مردار بە دەباخ پاك دەبێتەوەو کەڵکی لێ وەردەگیرێو دروستە فرۆشتنی.

٢ - حیلە شەرع (واتە: فێڵی شەرعی) کورتو پوخت دوو جۆرە:

أ- ئەگەر مەبەست لێی، خۆدزینەوە بوو لە ئەرکی ئایینی، یاکردنی ناهەق بەهەق، یا بەپێچەوانەوە، وەك کەسێ بۆ ئەوەی نەچێ بۆ حەج، یان زەکات نەدا، ناوبەناو ماڵەکەی ببەخشێ بەژنەکەی هەتا (حَوْلی) پێ إسقاط بکا، یا إسْتِطَاعَه، ئەوە نەوەك هەر حەرامەو بەس، بەڵکوو ئەوە تاوانەو دائەنرێ بەگەمە کردن بە ئایینی پیرۆزی خودا.

ب- بەڵام فێڵی شەرعی ئەگەر بۆ مەبەستێکی ڕەوا بوو، کەشەرع ئەو مەبەستە پەسەند بکا، ئەوە دروستەو قەیدی نییە، وەك: کەسێ بەناوی دیارییەوە بەرتیل بدا بەکاربەدەستێ هەتا بەو فێڵە، حەقی شەرعی خۆی وەربگرێ، بەبێ ئەوەی کەزیان لەکەسێ تر بدا، یا وەك مەلایێ، بەنیازێکی پاك، بۆ چارەسەرکردنی کێشەیەکی خێزانی گەورە، بە حیلە شەرعێ تەڵاقێ چاك بکاتەوە، یا بڕیاربدا کەنیکاح و مارەبڕینەکە لەبنەڕەتدا دانەمەزراوە. فێڵە شەرعانە، لە قورئان و سوننەتدا هەیە، وەك: {فَاضْرِب بِّهِ وَلَا تَحْنَثْ } یا وەك {كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ}.

جارێ پیاوێ هاتە خزمەتی مەلایێ، گوتی زۆریان بۆ هێناوم، ناچارم دەکەن کە تەڵاقی سێبەسێ بخۆم، منیش هەق دەزانم کەشتەکە وانییە، ئەگەر تەڵاقەکە نەخۆم فەرتەنەیەکی گەورە دەقەومێ، ئەگەر دەشی خۆم، ئێمە من و ژنەکەم گوناهمان چییە، بەناهەق لەیەك حەرام ببین، جا مامۆستا چارم چییە؟

مامۆستاش پاش ئەوە لە حاڵەکە بەباشی حاڵی بوو، گوتی: بڕۆ ژنەکەت و باوکی ژنەکەت بێنە، جا ڕێکەوتن، کە لەپێش سوێند خواردنەکەدا، بەنهێنی و بەهێمنی، بێنەوە بۆ خزمەتی مامۆستا، ئەوانیش وایانکرد، جا مامۆستا گوتی بەمێردەکەی کە خولعی بکا لەسەر ئەوە کەبچێ سینییەك خواردن بێنێ بۆ ئەم مەجلیسە، ژنەکەیش وایکرد، ئەمجا بەپیاوەکەی گوت، دەبڕۆ تەڵاقەکەیان بۆ بخۆ، کەس بەم کەین و بەینە نەزانێ، دوایی خۆت و ژنەکەو باوکی ژنەکە وەرنەوە بۆلای خۆم، ژنەکەت لەسەر مارەیی نوێ، بەرەزای خۆی و بەرەزای وەلییەکەی لێت مارە دەکەمەوە. مامۆستا لە فەتواکەیدا ئاماژەی بۆ موغنی موحتاج کرد کە دەفەرموێ:

{وَيَلْحَقُ الطَّلَاقُ رجعيَّةً لأنها في حكم الزوجات، لِبَقَاءِ الوِلاَيَةِ عليها بِمُلْكِ الرَّجْعَةِ، وَلاَ يَلْحَقُ الطَّلاَقُ مَخْتَلِعَةً، فَلاَ يلحقها طَلاَقٌ وَ إِنْ كَانَتْ فِي العِدَّةِ. لانتفاءِ الوِلاَيَةِ عَلَيْها}.

مامۆستا بەژنەکەی فەرموو، تۆیش لەم ماوەیەدا بەدێنی بڕۆرەوە بۆ ماڵی باوکت، تۆ ئێستا ژنی ئەو پیاوەنیت. پاش دووسێ ڕۆژ هاتنەوە، بۆ خزمەتی

مامۆستا، مامۆستا ژنەکەی سەرلەنوێ لەسەر مارەیی تازە مارە کردەوە لەمێردە پێشووەکەی، وە فەرمووی: پێویست بە تەواوبوونی عیددەناکا، لەسەر مەزهەبی ئیمامی شافیعی (رەحمەتی خودای لێ بێ) ئەگەر موختەلیعە (ئەو ژنەی مێردەکەی خولعی لەگەڵ کردووە) ئەگەر مارە ببڕێتەوە لەمێردی پێشووی عیددەی لەسەر نییەو عیددە پێویست نییە. {بڕوانە: مغنی المحتاج شەرحی مینهاج، بەرگی/٣، ص٢٩٢ فصْلٌ خِطَابُ الأجنبيَّةِ بطلاقٍ... إلخ}.

٧٢٣) فرۆشتنی مەیو بادە نادروستە. (٤٠١٩ - ٤٠٢٣)

باب: تَحْرِيمُ بَيْعِ الخَمْرِ

٩٣٠- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ وَعْلَةَ السَّبَئِيِّ (مِنْ أَهْلِ مِصْرَ) أَنَّهُ سَأَلَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَمَّا يُعْصَرُ مِنَ الْعِنَبِ؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: إِنَّ رَجُلاً أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَاوِيَةَ خَمْرٍ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « هَلْ عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَهَا ». قَالَ: لاَ. فَسَارَّ إِنْسَانًا. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « بِمَا سَارَرْتَهُ ». فَقَالَ: أَمَرْتُهُ بِبَيْعِهَا، فَقَالَ: « إِنَّ الَّذِي حَرَّمَ شُرْبَهَا حَرَّمَ بَيْعَهَا ». قَالَ فَفَتَحَ الْمَزَادَةَ حَتَّى ذَهَبَ مَا فِيهَا. {الحديث: ٤٠٢٠ = ٤٠١٥ فم}:

عەبدورەحمانی کوڕی وەعلەی ئەل-سەبەئی، کە خەڵکی میصر بوو، دەیفەرموو: پرسیارم کرد لە ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) لەبارەی شەرابی ترێوە؟ ئیبنو عەبباس فەرمووی: پیاوێ لە هاوەڵانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەوەی نەزانیبوو کە عەرەق قەدەغە بووە، پڕکوندەیەکی گاوەس عەرەقی بەدیاری هێنا بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەری نەگرتو پێی فەرموو: (دیارە نەتزانیوە کە خودای گەورە مەیو بادەی قەدەغە کردووە). پیاوەکە گوتی: بەڵێ نەمزانیوە، ئەوجا پیاوەکە بەچپە قسەیەکی لەگەڵ پیاوێکی ترکرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (ئەوە چپەی چیت لەگەڵ کرد؟) گوتی: پێم گوت: کە بیفرۆشێ. پێغەمبەر فەرمووی: (ئەوکەسەی کەخواردنەوەی عەرەقی حەرام کردووە، هەر ئەوکەسەیش فرۆشتنی عەرەقی حەرام کردووە!).

فەرمووی ئەوجا هەنگڵی کوندە عەرەقەکەی کردەوە، هەتا هەرچی عەرەقی تیادابوو رژایە سەر لەو زیخەڵانەکە.

٧٢٤) فرۆشتنی مردارو بتو بەراز نادروستە. (٤٠٢٤ - ٤٠٢٩)

باب: تَحْرِيمُ بَيْعِ الْمَيْتَةِ وَالْأَصْنَامِ وَالْخَنَازِيرِ

٩٣١- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ عَامَ الْفَتْحِ وَهُوَ بِمَكَّةَ: « إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخِنْزِيرِ وَالأَصْنَامِ ». فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ فَإِنَّهُ يُطْلَى بِهَا السُّفُنُ وَيُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ وَيَسْتَصْبِحُ بِهَا النَّاسُ؟ فَقَالَ: « لاَ هُوَ حَرَامٌ ». ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عِنْدَ ذَلِكَ: « قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمَّا حَرَّمَ عَلَيْهِمْ شُحُومَهَا أَجْمَلُوهُ ثُمَّ بَاعُوهُ فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ ». {الحديث: ٤٠٢٤ شيحا = ٤٠١٩ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٩٦ = ٣٢٣٦، ٤٢٩٦، ٤٦٣٣. أبو داود. ليوع: ٣٤٨٦. ترمذى. بيوع: ١٢٩٧. نسائى. بيوع: ٤٢٦٧. تحفة الأشراف: ٢٤٩٤}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ساڵی ئازادکردنی شاری مەککە، لەوکاتەدا کە هێشتا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەمەککە بوو، نەگەڕابۆوە بۆ مەدینە، لەوکاتەدا لەخۆیم بیست دەیفەرموو: (خوداو پێغەمبەری خودا، کڕینو فرۆشتنی مەیو ئارەقو مردارو بەرازو بتیان حەرام کردووە). عەرزیکرا: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! پێمان بفەرموو: ئەی ئایا ئەوە چۆنە کە خەڵك بەزو پیوی مردارەوە بوو، دەچن کەشتیو کەوڵی پێ چەور دەکەن، تا کەشتییەکە بپارێزێ لەهەوای دەریاو کەوڵەکەیش جیڕببێو قایم ببێ، یا چرای پێ دەگڕێنن، شتی وا دەبێ یانا؟ فەرمووی: (نابێ ئەوەیش هەر حەرامە). لەهەمان کاتدا فەرمووشی (دروودی خودای لەسەر بێ): (خودا بچێ بەگژ جوولەکەکاندا، کاتێ خودای گەورەو سەروەر، بەزو پیوی مردارەوەبووی لێیان حەرام کرد، دەچوون بەئاگر دەیان تواندەوەو پوختیان دەکردو دەیان پاڵاوتو بەڕۆنی دەیانفرۆشت، ئەوجا پارەکەیان دەخوارد). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٨، ژمارە: ١٧٨٣}.

٧٢٥) پێشگیریی لەبەهای سەگو کرێی سەلیتەو لەمزی کوڵەنانی(٣٩٨٥ - ٣٩٩١)
بابٌ: النَّهْيُ عَنْ ثَمَنِ الكَلْبِ وَمَهْرِ البَغِيِّ وحُلْوَانِ الكَاهِنِ

٩٣٢- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ، وَحُلْوَانِ الْكَاهِنِ ». {الحديث: ٣٩٨٥ = ٣٩٨١ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٩٧ = ٢٢٣٧، ٢٢٨٢، ٥٣٤٦، ٥٧٦١. أبو داود. بيوع: ٣٤٢٨. ترمذي. نكاح: ١١٣٣. نسائي. صيدو ذبائح: ٤٣٠٣. تحفة الأشراف: ١٠٠١٠}:

ئەبو مەسعوودی ئەنصاری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەهای سەگو کرێی حیزو وەلیفەتو سەرقەلەمانەی کوڵە نانی قەدەغە کردووە). {تاج/٢، زنجيره: ١٤٨، ژماره: ١٧٨٠}.

٧٢٦) پێشگیریی لەبەهای پشیلە. (٣٩٨٥ - ٣٩٩١)
بابٌ: النَّهْيُ عَنْ ثَمَنِ السِّنَّوْرِ

٩٣٣- عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرًا (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ وَالسِّنَّوْرِ قَالَ: زَجَرَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ ذَلِكَ. {الحديث: ٣٩٩١ شيحا = ٣٩٨٧ فم}:

ئەبو زوبەیر فەرمووی: لەجابیرم پرسی (رەزای خودای لێ بێ) لەبارەی بەهای سەگو بەهای پشیلەوە، حەلاڵە یا حەرامە؟ فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سەرزەنشتو سەرکۆنەی کەسانێ دەکا، کەشتی وا دەکەن).

٧٢٧) دەسکەوتی کەڵەشاخگر چەپەڵە. (٣٩٨٥ - ٣٩٩١)
بابٌ: كَسْبُ الحَجَّامِ خَبِيثٌ

٩٣٤- عَنِ رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « ثَمَنُ الْكَلْبِ خَبِيثٌ، وَمَهْرُ الْبَغِيِّ خَبِيثٌ، وَكَسْبُ الْحَجَّامِ خَبِيثٌ ». {الحديث: ٣٩٨٨ = ٣٩٨٤ فم}:

رافیعی کوڕی خەدیج (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەهای سەگ چەپەڵە، هەروا کرێی ژنی داوێنپیس، هەروا دەسکەوتی کەڵەشاخگر).

٧٢٨) كريّى كەڵەشاخگر حەڵاڵە. (٤٠١٤ - ٤٠١٨)

بابٌ: إِبَاحَةُ أُجْرَةِ الحَجَّامِ

٩٣٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: حَجَمَ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) عَبْدٌ لِبَنِي بَيَاضَةَ، فَأَعْطَاهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) أَجْرَهُ، وَكَلَّمَ سَيِّدَهُ فَخَفَّفَ عَنْهُ مِنْ ضَرِيبَتِهِ، وَلَوْ كَانَ سُحْتًا لَمْ يُعْطِهِ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٤٠١٨ = ٤٠١٣ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٥٤ = ٢١٠٣، ١٨٣ فتح البارى. تحفة الأشراف/٥٧٠٩}:

ئيبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئەبو طەيبە كە كۆيلەی بەرەبابی بەياضە بوو، كەڵەشاخی گرت لە حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەباتی كرێكەی مەنێ خورمای پێداو، فەرمانی كرد بەخاوەنەكەشی كە لەسەرانەكەی كەم بكاتەوە، ئەويش وايكرد، دەی ئەگەر مزو هەقدەستی كەڵەشاخگر حەرام بوايە، پێغەمبەر شتی وای نەدەكر، كەخۆی كرێی كەڵەشاخگر بدات). {تاج/٢، زنجيرە: ١٤٦، ژمارە: ١٧٦٦، ١٧٧٠ چ/٤}.

روونكردنەوە:

١ لەم كۆمەڵە فەرموودەدا، كەوان لە صەحيحی موسليمدا لەم شوێنەدا، كە پێنج فەرموودەن كە ژمارە: (٤٠١٤، ٤٠١٥، ٤٠١٦، ٤٠١٧، ٤٠١٨)ن، بەپێی تەرقيمی/شێخ خليل مأمون شيحا، لەسەر فەرمايشتی ئيمامی نەوەوی، ئەم بەهرانەيان واتيادا:

أ/ كەڵەشاخگرتن حەڵاڵە.

ب/ لەدەرمانە هەرە باشەكانە.

ج/ خۆتيمار كردن رەوايەو دروستە.

د/ هەقدەستی پزيشكو تيماركەرو چارەسەری پزيشكی دروستە.

هـ/ تكاكردن لەلای كاربەدەستو خاوەن مافانو خاوەن قەرزو سەركار، بۆ داشكاندنی مافی خۆيانو بۆيارمەتيو كارئاسانی لەگەڵ خواردەستا، كارێ پەسەندو دروستە.

و/ موخارەجە دروستە، کە ئەوەیە کە کۆیلەو خاوەنەکەی رێ بکەون لەسەرئەوە کە کۆیلەکە کاربکا، لەرۆژانەکەی یا لەمانگانەکەی، بەشێ یادوو بەش، یازیاتر یاکەمتر بۆ ئاغاکەیێو باقیەکەی بۆ بەندەکە خۆی بێ، جۆرێکە لە گۆترەکاری.

٢ - ئەبو تەیبە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمایشتی دۆغری ئەوەیە کەناوی نافیع بووە، کەلەشاخگر بووە، دەلێن سەدو چلو سێ ساڵ ژیاوە، ناوی ئەبو طەیبە لە صەحیحەینا هاتووە، بڕوانە: ژمارە: ٩٥٣، تجرید/٣ = ٢١٠٢ فتح الباری.

٩٣٦- عَنْ حُمَيْدٍ قَالَ: سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ فَقَالَ: احْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، حَجَمَهُ أَبُو طَيْبَةَ، فَأَمَرَ لَهُ بِصَاعَيْنِ مِنْ طَعَامٍ، وَكَلَّمَ أَهْلَهُ فَوَضَعُوا عَنْهُ مِنْ خَرَاجِهِ وَقَالَ: « إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْحِجَامَةُ، أَوْ هُوَ مِنْ أَمْثَلِ دَوَائِكُمْ ». {الحديث: ٤٠١٤ = ٤٠٠٩ فم}:

حومەید فەرمووی: پرسیارکرا لە ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) لەبارەی دەسکەوتی کەلە شاخگرەوە، کە دروستە یانا؟ فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەلە شاخی لەخۆی گرت، ئەبو طەیبە کەلەشاخی لێ گرت، فەرمانی کرد، کەدوو مەن خۆراکی پێ بدەن، وەقسەی لەگەڵ خاوەنەکەی کرد کە لەسەرانەکەی سەریشی، ئەندازەیێ دابشکێنن. خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (وەباشترین تیمارو دەرمان کە خۆتانی پێ تیمار بکەن کەلە شاخگرتنە) یا فەرمووی: (کەلە شاخ گرتن لەنموونەیی ترین دەرمانی ئێوەیە ئەی خەلکی ولاتی حیجاز!).

٧٢٩) فرۆشتنی بەمەرجی سك کردنی سك. (٣٧٨٨ - ٣٧٨٩)

باب: بَيْعُ حَبَلِ الْحَبَلَةِ

٩٣٧- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَتَبَايَعُونَ لَحْمَ الْجَزُورِ إِلَى حَبَلِ الْحَبَلَةِ. وَحَبَلُ الْحَبَلَةِ أَنْ تُنْتَجَ النَّاقَةُ ثُمَّ تَحْمِلَ الَّتِي نُتِجَتْ، فَنَهَاهُمْ

رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ ذَلِكَ. {الحديث: ٣٧٨٩ = ٣٧٨٥ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٧١ = ٢١٤٣، ٢٢٥٦، ٣٨٤٣. أبو داود. بيوع: ٣٣٨١}:

ئيبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەهیی کردووە لەوجۆرە فرۆشتنەی کە دەبەسترێ بەزانینی بەچکەی ناوسکی وشتری ئاوسەوە! کە ئەم جۆرە فرۆشتنە لەسەردەمی نەزانی، پێش هاتنی ئیسلاما باوبووە، خەڵك دەیانکرد لەسەر یەکێ لەم دوو شێوەیە: یەکەم پیاوێ وشترێکی دەکڕی، بە بەهایەکی دیاریکراوی نەدراوی دواخراو، بەوادەی ئەوەندە کە ئەو وشترە بزێو سکەکەشی گەورە ببێو بزێ ئەوسا بەهاکە بدات، دووەم: بەچکەی ئەو بەچکەیە کەوا لەسکی ئەم وشترەدا، لەتۆم کڕی بە ئەوەندەو ئەوەندە!! {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٢، ژمارە: ١٨٠٨}.

٧٣٠) پێشگیریی لە مامەڵەی (مُلاَمَسە) و (مُنَابَذَە). (٣٧٨٠ - ٣٧٨٦)

بابٌ: النهى عَنْ بَيْعِ الْمُلاَمَسَةِ وَالْمُنَابَذَةِ

٩٣٨- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ بَيْعَتَيْنِ وَلِبْسَتَيْنِ، نَهَى عَنِ الْمُلاَمَسَةِ وَالْمُنَابَذَةِ فِى الْبَيْعِ، وَالْمُلاَمَسَةُ: لَمْسُ الرَّجُلِ ثَوْبَ الآخَرِ بِيَدِهِ بِاللَّيْلِ أَوْ بِالنَّهَارِ، وَلاَ يَقْلِبُهُ إِلاَّ بِذَلِكَ وَالْمُنَابَذَةُ أَنْ يَنْبِذَ الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ بِثَوْبِهِ، وَيَنْبِذَ الآخَرُ إِلَيْهِ ثَوْبَهُ، وَيَكُونُ ذَلِكَ بَيْعَهُمَا مِنْ غَيْرِ نَظَرٍ وَلاَ تَرَاضٍ. {الحديث: ٣٧٨٥ = ٣٧٨١ فم. تجريد/٣، رقم: ٢٣٢ = ٣٦٧، ١٩٩١، ٢١٤٧، ٥٨٢٢، ٦٢٨٤، ٥٨٢٠، ٢١٤٤ فتح الباري. أبو داود. بيوع: ٣٣٧٩. نسائى. بيوع: ٤٥٢٢}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەهی کردووە لەدوو جۆرە فرۆشتنو لەدوو جۆرە لەبەرکردن، نەهی کردووە لەفرۆشتن بە مولامەسە، مولامەسە ئەوەیە: پیاوێ لەپیاوێ تر، پارچەیێ جل دەکڕێ، لەباتی تەماشاکردنو ئەم دیوەو ئەودیو کردنی، دەستی لێ دەدا، وە ئەم دەست لێدانەیش خوای بەشەوی تاریك بێ، خوای بەرۆژی روونـاك بێ. وەنەهی

کردووە لەفرۆشتن بە مونابەزە، مونابەزەیش واتە: هەڵدان بۆیەکتری، بەم شێوەیە: ئەم جلەکەی خۆی هەڵبدا بۆ ئەوو ئەویش جلەکەی خۆی هەڵبدا بۆ ئەم، وە ئەم گۆڕینەوە بەهەڵدان بۆیەکتری لەجیاتی گوتە (صیغە)ی فرۆشتن، کە بڕێتییە لە ئیجابو قەبووڵ، ئیتر بەبێ سەرنجدانی فرۆشراوو بەبێ ئەوە کەدڵ بیگرێ یانا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٢، ژمارە: ١٨٠٦}.

روونکردنەوە:

مەبەست لە (دوو جۆرە لەبەرکردن)ەکەیش ئەمەیە، کە لەگێڕانەوەی ژمارە (٢٣٢)ی تەجریددا دەفەرموێ:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) نەهیی کردووە لەوە کە مرۆڤ بە پارچە جلێ خۆی شەتەك بدا، بەشێوەیەکی وا، کە نەتوانێ دەستی لێوەی دەربێنێ، مەگەر لەدامێنەوە، کە بەم جۆرە خۆپێچانەوەیە لەزاراوی شەریعەتدا دەگوترێ: (إشْتِمَالُ الصَّمَّاء = مەلەتکۆپێچ). وەنەهی کردووە لەوجۆرە لەبەرکردنەیش: کەپیاو بەچیچکانەوە جلێ بئاڵێنێ بەخۆیەوە، بەڵام هیچ نەدا بەشەرمگای خۆیدا، کە بەم جۆرە خۆپێچانەوەیش دەگوترێ: (ئیحتیباء: تێوەپێچان).

٧٣١) فرۆشتنی (غەرەر) و (حەصاة). (٣٧٨٧)

٩٣٩- عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ بَیْعِ الْحَصَاةِ وَعَنْ بَیْعِ الْغَرَرِ. {الحديث: ٣٧٨٧ = ٣٧٨٣ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەهیی کردووە لەفرۆشتنی بەردەهاوێژ (بیع الحصاة) و لەفرۆشتنی شتی نەزانراوو دەست نەداو (بیع الغَرَر). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٨، ژمارە: ١٧٩٢ — م/د/ت/ن}.

١ فرۆشتنی بەردە هاوێژ، بەسێ واتا واتا کراوە:

أ/ فرۆشیار دەڵێ: لەم جلو بەرگانە ئەوەیانم پێ فرۆشتی، کە ئەم بەردەم تێ گرت، بەری بکەوێ.

ب/ ئەم شتەم پێ فرۆشتی، ئەوەندە سەرپشکیو مافی پەشیمانیت هەیە، هەتا ئەم چەوە فڕە دەدەم.

ج/ کاتێ جەوێکم گرتە ئەم جلو بەرگە، ئەوە لەجیاتی گوتەی فرۆشتن.

٢ - بەیعولغەرەر، ئەوجۆرە فرۆشتنەیە بەدیمەن باشە، کڕیار تەفرەو دەستەشکێن دەکا، بەڵام وەکی تر زۆرجار بەزیانی ئەو دەشکێتەوە، وەك فرۆشتنی نەزانراوو دەستنەداو، وەك فرۆشتنی مەل بەحەواوە، یاماسی لەئاوا، یاشتی بزربوو.

٧٣٢) جڵەوگیریی لەکۆستە کۆستەو زەمی درۆ. (٣٧٩٠ - ٣٧٩٧)
بَابٌ: النَّهْيُ عَنِ النَّجَشِ

٩٤٠- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنِ النَّجْشِ. {الحديث: ٣٧٩٧ = ٣٧٩٣ فم. بخاری. بیوع: ٢١٤٢، ٦٦٦٢. نسائی. بیوع: ٤٥١٧. ریاض/٤، زنجیرە: ٢٧٦، ژمارە: ٣/١٥٨٠}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیریی کردووە لەکۆستە کۆستەو زەمی درۆ بۆ تەفرەدانی کڕیار). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٢، ژمارە: ١٨١٥ چ/٤}.

٧٣٣) مامەڵە لەسەر مامەڵەی برای خۆت
باب: بَيْعُ الرَّجُلِ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ

بڕوانە: ژمارە: (٨٠٠) کە لەپێشەوە رابورد.

٧٣٤) نەیی کراوە لەچوون بەپیر کاڵاوو شمەکەوە. (٣٧٩٨ - ٣٨٠٢)
باب: النهى عَنْ تَلَقِّى السِّلَعِ

٩٤١- عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لاَ تَلَقَّوُا الْجَلَبَ، فَمَنْ تَلَقَّاهُ فَاشْتَرَى مِنْهُ فَإِذَا أَتَى سَيِّدُهُ السُّوقَ فَهُوَ بِالْخِيَارِ ». {الحديث: ٣٨٠٢ = ٣٧٩٨ فم، تجريد/٣، رقم: ٩٧٤ = ٢١٥٨، ٢١٦٣، ٢٢٧٤}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (مەچن بەپیر کاروانییەوە کە کووتاڵو شمەك دەهێنن بۆ بازاڕ، تاپێش ئەوەی کەبگەنە بازاڕ کاڵاکەیان بەهەرزان لێ بکڕنو خۆتان بەگران بیفرۆشنەوە، ئەگەر کەسێ چوو بەپیر کاروانییەوەو شمەکی لێ کڕی، کاتێ خاوەن کاڵاکە گەیشتە ناو بازاڕو زانی کە تاڵان فرۆشی کردووە، بۆی هەیە کە پەشیمان ببێتەوەو سەوداکە هەڵوەشێنێتەوە). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٢، ژمارە: ١٨١٢ چ/٤}.

٧٣٥) شاری شت بۆ لادێیی نەفرۆشێ. (٣٨٠٣ - ٣٨٠٨)
بابٌ: لاَ يَبِعْ حَاضِرٌ لِبَادٍ

٩٤٢- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ تُتَلَقَّى الرُّكْبَانُ، وَأَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ، قَالَ طاووس: فَقُلْتُ لابْنِ عَبَّاسٍ: مَا قَوْلُهُ حَاضِرٌ لِبَادٍ؟ قَالَ: لاَ يَكُنْ لَهُ سِمْسَارًا. {الحديث: ٣٨٠٤ شيحا = ٣٨٠٠ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٧٤ = ٢١٥٨، ٢١٦٣، ٢٢٧٤. أبو داود. بيوع: ٣٤٣٩. نسائي. بيوع: ٤٥١٢. تحفة الأشراف: ٢٧٢١}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) نەیی کردووە لەچوون بەپیری کاروانییەوە بۆ قەراخی شار، کە لەدەرەوە خۆراك و شمەك دەهێنن، تا لەناو شارا بەنرخی ئاسایی و رۆژو بازاڕ بیفرۆشن، وەنەیی کردووە لەوەیش کەشاری شت بۆ لادێیی بفرۆشێ. تاووس (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: عەرزی ئیبنو عەبباسم کرد: مەبەستی لەگوتەی (شاری بۆ لادێیی) چییە؟ فەرمووی: نەبێ بەدەڵاڵی. {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٥٥، ژمارە: ١٧٧٥ + تاج/٢، زنجیرە: ١٥٢، ژمارە: ١٨١٢ + ١٨١٣}.

٧٣٦) جڵەوگیریی لەشاردنەوەی شمەکی پێویست بۆکاتی گرانی، کەبەم کردارە دەگوترێ (قۆرخ). (٤٠٩٨ - ٤١٠٠) - بابٌ: النَّهْيُ عَنِ الحُكْرَةِ

٩٤٣- عَنْ مَعْمَرًا بن عبدالله (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنِ احْتَكَرَ فَهُوَ خَاطِئٌ ». فَقِيلَ لِسَعِيدِ بن المسيب: فَإِنَّكَ تَحْتَكِرُ؟ قَالَ سَعِيدٌ: إِنَّ مَعْمَرًا الَّذِي كَانَ يُحَدِّثُ هَذَا الْحَدِيثَ كَانَ يَحْتَكِرُ. {الحديث: ٤٠٩٨ = ٤٠٩٢}:

مەعمەر (رەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: پێغەمبەر** (دروودی خودای لەسەر بێ) **دەفەرموێ:** (هەرکەسێ شت بکڕێو هەڵی بگرێ بۆکاتی گرانی هەتا بەگران بیفرۆشێتەوە، ئەوکەسە تاوانبارە). جا بەسەعیدی کوڕی موسەییەبیان گوت: خۆتۆ خۆشت ئەمە دەکەیت، ئەی ئەمە چەنی بەچەنە؟! فەرمووی: مەعمەر خۆشی کەراوی ئەم فەرموودەیە لەخودی پێغەمبەرەوە ئەویش ئەمەی دەکرد! {تاج/٢، زنجیرە: ١٥١، ژمارە: ١٨٠٧ ج/٤}.

روونکردنەوە:

شت قۆرخکردن کاتێ حەرامە، کەشتەکە خۆراکی پێویست بێ، بۆ گوزەرانی مەردوم، کەواتە:

١ - هەڵگرتنی خۆراکێ کە پێویست نەبێ بۆ ژیانی خەڵك حەرام نییە، وەك کەسێ قەلی هەبێ، هەڵی بگرێ بۆکاتی جەژن، چونکە گۆشتی قەل پێویستی ژیان نییەو دانانرێ بەقووت.

٢ - هەڵگرتنی شتی تر کە خۆراکی پێویست نەبێ بۆکاتی بڕەوو فرۆخت حەرام نییە، وەك کڕینی ئامێری فێنك کەرەوە، وەك پانکەو باوەشێن، لەزستانا، بۆ سەرەتای وەرزی هاوین!

هەزار ڕەحمەت لەگیانی ئەبو یوسف، کە یەکێکە لە شاگردە گەورەکانی ئەبو حەنیفە، کە دەفەرموێ: (هەرشتێ شاردنەوەی زیانبدا لەخەڵکی بەگشتی، هەڵگرتنی بۆکاتی گرانی دائەنرێ بە قۆرخو ئیحتکارو حەرامە).

وەك ئەوە لەوڵاتی خۆمانا، کەسانی ویژدان مردوو، دەچوون غازو نەوتو سووتەمەنییان دەشاردەوەو لەزستانا بەچەندین قات دەیانفرۆشت!!

جێگەی داخە ئەم کوردستانەی خۆمان، جێگەو پێگەی کوردایەتیو مەردایەتی بوو، بەڵام بەهۆی ئەم عەولەمەو عەلمانەتییەوە، کەئێستا پارتو گوروپو لایەنە بەناو نیشتمانیو بەدیمەن کوردستانییەکان بانگەشەیان بۆدەکەن، ئێستا ئەم شیعرانە بوون بەدروشمی هەمووان:

کورد ایـــــەتی، گـــــەر بـــــەزەررە، واپێتـــــەوە
ئەســـتەمە تـــۆ، لـــەم هەرێمـــە، جێـــت بێتـــەوە
گەنـــدەڵ نـــەبی، لـــەم زەمانـــە، دەتکـــەن بەشـــێت
چـــون خەتـــەری، نـــاو شـــێتخانە، دەکـــەن بـــەجێت

مـــن کـــوردم لـــە کـــورد بێـــزارم ئێجگـــار
سەرجەم گەندەڵن، سەرجەم ناهەموار
دەدرێ وا لـــــەناو هـــــۆزێ وا بێبـــــار
قەت باوەڕ مەکەن بەکـەس بکـرێ چـار

٧٣٧) فرۆشتن بەمەرجی سەرپشکی. (٣٨٢٩ - ٣٨٣٠)

باب: بَيْعُ الخِيَارِ

٩٤٤- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ قَالَ: « إِذَا تَبَايَعَ الرَّجُلاَنِ، فَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِالْخِيَارِ، مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا وَكَانَا جَمِيعًا، أَوْ يُخَيِّرُ أَحَدُهُمَا الآخَرَ، فَإِنْ خَيَّرَ أَحَدُهُمَا الآخَرَ، فَتَبَايَعَا عَلَى ذَلِكَ فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ، وَإِنْ تَفَرَّقَا بَعْدَ أَنْ تَبَايَعَا، وَلَمْ يَتْرُكْ وَاحِدٌ مِنْهُمَا الْبَيْعَ، فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ ». {الحديث: ٣٨٣٣ = ٣٨٣٠ فم. بخاری. بيوع: ٢١١٢. نسائی. بيوع: ٤٤٨٣. تحفة الأشراف: ٨٢٧٢}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (کاتێ پیاوێ شتێکی بە پیاوێکی تر فرۆشت، ئەوە هەردوو لایان سەرپشکنو مافی پەشیمان بوونەوەیان بۆ هەیە، هەتا بەیەکەوە بن، تا ئەودەمەی کە لەیەکتری جوێ دەبنەوە، بەڵام ئەگەر یەکێکیان ئەوی تریانی کرد بەسەرپشك، کەمافی پەشیمان بوونەوەی بۆ هەبێ، هەتا سێ رۆژ، یاکەمتر، ئەوە ئەو مافەی بۆ هەیە، یاکردی بەسەر پشك کەسەوداکە هەڵبگرێو قوبووڵی بکاو مافی سەرپشکیو پەشیمان بوونەوە نەمێنێ، وەلەسەر ئەوە رێ کەوتن ئەوە سەوداکە بەتەواوی دادەمەزرێو کەس مافی پەشیمان بوونەوەی بۆ نییە، بابەلەشیش لەیەکتری جیانەبنەوە. ئەگەر

کەسێ شتێکی فرۆشت بەکەسێ، وەدوایی لەیەکتری جیابوونەوە، وەلەو ماوەیەدا کەسیان فرۆشتنەکەی هەڵنەوەشانەوە، وە سەرپشکییان بۆماوەی سێ رۆژ یاکەمتر بەمەرج نەگرت، ئەوە دیسان فرۆشتنەکە بەتەواوی دامەزراوەو مافی هەڵوەشانەوەو پەشیمان بوونەوە نامێنێ). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٩، ژمارە: ١٧٩٨}.

بۆئەوەی لەم فەرموودەیە بەتەواوی تێ بگەین، بفەرموون تەماشای فەتحولباری بفەرموون، فەرموودەی ژمارە: ٢١١٢. كتابُ البُيُوع، باب: إذَا خَيَّرَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ بَعْدَ البَيْعِ فَقَدْ وَجَبَ البَيْعُ.

٧٣٨)سەر راستیو مامەڵە خۆشیو راستگۆییو روونکردنەوەی نەنگ (٣٨٢٩ - ٣٨٣٠)

بابٌ مِنْهُ: وَالصِّدْقُ فِي البَيْعِ وَالبَيَانِ

٩٤٥- عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « الْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا، فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَا، بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ كَذَبَا وَكَتَمَا مُحِقَتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا ». {الحديث: ٣٨٣٦ شيحا = ٣٨٣٦ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٤٥ = ٢٠٧٩، ٢٠٨٢، ٢١٠٨، ٢١١٠، ٢١١٤. أبو داود. بيوع: ٣٤٥٩. ترمذى. بيوع: ١٢٤٦. نسائى. بيوع: ٤٤٦٩. تحفة الأشراف: ٣٤٢٧}:

حەکیمی کوڕی حیزام (رەزای خودای لێ بێ) لەخۆشەویستەوە دەفەرموێ: (کڕیارو فرۆشیار، هەردوو لایان خۆیان سەرپشکنو دەتوانن پەشیمان ببنەوە، هەتا لەیەکتری جیادەبنەوە، جائەگەر لەگەڵ یەکتریدا، راستو دروست بنو شت لەیەکتری نەشارنەوەو، نەنگی شاراوەی سەوداکە حەشارنەدەن، ئەوە ئەو سەودایەیان پیتو فەڕی تێ دەکەوێ بۆیان، بەڵام ئەگەر لەگەڵ یەکتری ناڕاست بنو شت لەیەکتری حەشاربدەن، ئەوا پیتو فەڕی سەوداکەیان دەچێ بەحەوادا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٩، ژمارە: ١٧٩٦}.

٧٣٩) کەسێ لەمامەڵەو سەودادا بخەڵەتێ. (٣٨٣٨ - ٣٨٣٩)
بابٌ: مَنْ يُخْدَعُ فِي الْبُيُوعِ

٩٤٦- عَنْ ابْنَ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: ذَكَرَ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ يُخْدَعُ فِي الْبُيُوعِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ بَايَعْتَ فَقُلْ: لاَ خِلاَبَةَ »، فَكَانَ إِذَا بَايَعَ يَقُولُ: لاَ خِيَابَةَ. {الحديث: ٣٨٣٨ = ٣٨٣٥ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٥٧ = ٢١١٧، ٢٤٠٧، ٢٤١٤، ٦٩٦٤. أبو داود. بيوع: ٣٤٥٩. ترمذى. بيوع: ١٢٤٦. نسائى. بيوع: ٤٤٦٩. تحفة الأشراف: ٣٤٢٧}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ عەرزی پێغەمبەری کرد، کە لەسەوداو مامەڵەدا دەخەڵەتێ، فەرمووی پێی: (کاتێ سەودای شتێ دەکەی پێی بڵێ: بەبێ فڕوفێڵو قۆڵبڕین). جا پیاوەکە کاتێ کەشتێکی سەودا دەکرد دەیگوت: بەبێ فڵو فێڵو قۆڵبڵین!! چونکە زمانپس بوو، زمانی دەگرت لەقسەکردنا، پیتێکی دەکرد بەپیتێکی تر، لامی بەیێ گۆ دەکرد، لەباتی لاخیلابەتە، دەیگوت لاخییابەتە.

٧٤٠) کەسێ گزی بکات لەمن نییە
بابٌ: مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّى

٩٤٧- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَرَّ عَلَى صُبْرَةِ طَعَامٍ، فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا، فَنَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلاً، فَقَالَ: « مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ »؟ فَقَالَ: أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: « أَفَلاَ جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَىْ يَرَاهُ النَّاسُ؟! مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّى ». {الحديث: ٢٨٠ = . ترمذى. بيوع: ١٣١٥. تحفة الأشراف: ١٣٩٧٩}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) چوو بۆلای پیاوێ خۆراکی دەفرۆشت، پرسیاری لێکرد: چۆنی دەفرۆشی؟ پیاوەکە گوتی: ئاواو ئاوا.

جا خودا نیگای نارد بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە دەستی پیاکە، جا کەدەستی پیاکرد خۆراکەکە لەناوەوە تەڕبوو، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئەی خاوەن خۆراك! ئەم تەرییە چییە؟ گوتی: ئەوە بارانی لێ داوە، ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (ئەی نەدەبوو بیخەیتە سەرەوە، تاخەڵك ببینن؟ ئینجا فەرمووی: (کەسێ گزیو خەڵو خەشمان لێ بکا لەمن نییە). {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٧٦، ژمارە: ١٥٧٩/١ + تاج/٢، زنجیرە: ١٤٧، ژمارە: ١٧٧٥ چ/٤}.

٧٤١) پارە گۆڕینەوەو فرۆشتنی زێڕ بەزیو بەحازری. (٤٠٣٠ - ٤٠٦٩)

باب: الصَّرْفُ وَبَيْعُ الذَّهَبِ بِالْوَرِقِ نَقْداً

٩٤٨- عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسِ بْنِ الْحَدَثَانِ أَنَّهُ قَالَ: أَقْبَلْتُ أَقُولُ: مَنْ يَصْطَرِفُ الدَّرَاهِمَ؟ فَقَالَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ وَهُوَ عِنْدَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَرِنَا ذَهَبَكَ ثُمَّ ائْتِنَا إِذَا جَاءَ خَادِمُنَا نُعْطِكَ وَرِقَكَ، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: كَلاَّ وَاللَّهِ لَتُعْطِيَنَّهُ وَرِقَهُ، أَوْ لَتَرُدَّنَّ إِلَيْهِ ذَهَبَهُ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « الْوَرِقُ بِالذَّهَبِ رِبًا، إِلاَّ هَاءَ وَهَاءَ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ رِبًا، إِلاَّ هَاءَ وَهَاءَ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ رِبًا إِلاَّ هَاءَ وَهَاءَ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ رِبًا إِلاَّ هَاءَ وَهَاءَ ». {الحديث: ٤٠٣٥ = ٤٠٣٠ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٦٨ = ٢١٣٤، ٢١٧٠، ٢١٧٤. أبو داود. بيوع: ٣٣٤٨. ترمذى. بيوع: ١٢٤٣. نسائى. بيوع: ٤٥٧٢. تحفة الأشراف: ١٠٦٣٠}:

مالیکی کوڕی ئەوسی کوڕی حەدەثان (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ ویستم سەد دیناری زێڕ بگۆڕمەوە بەدرەمی زیو، بانگەوازم کرد: کێ زێڕ دەکڕێ بەزیو؟ طەلحەی کوڕی عوبەیدوڵڵا، لەلای عومەری کوڕی خەتاب بوو، (ڕەزای خودایان لێ بێ) بانگی کردمو سەودامان بڕییەوەو ڕێکەوتین لەسەر گۆڕینەوە، کە لەجیاتی هەردینارێ، ژمارەیەکی دیاریکراو، درەمی زیوم پێ بدا، جا طەلحە زێڕەکەی لەمن وەرگرتو تەماشای کردو ژماردیو لەدەستیدا ئەم دیوو ئەو دیوی پێ دەکرد، ئینجا فەرمووی: با کلیلدارەکەم لە جەنگەڵەکە بێتەوە، وەرەوە بۆلامان، درەمە زیوەکانت

دەدەینێ. (جەنگەڵەکە شوێنێکی نزیکە لەمەدینە وا لەعەوالی مەدینە، ناوداره بەغابەی مەدینە).

عومەریش گوێی لەم قسانەمان بوو، فەرمووی: ئەی مالیك! بەخودا نابێ لە تەلحە جیاببیتەوە، هەتا زیوەکەی لێ وەرنەگریت، بانەبێ بەسوود، چونکە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (زیو بەزێڕ دەست بەدەست نەبێ سوودە، گەنم بەگەنم دەست بەدەست نەبێ سوودە، جۆ بەجۆ دەست بەدەست نەبێ سوودە، خورما بەخورما دەست بەدەست نەبێ سوودە).

روونکردنەوە:

وشەی صەرف لەبنەڕەتدا: گۆڕینەوەی بەهایە بەبەها، وەك پارە بەپارە، خوردە بەدرشت، درەم بەدینار، زێڕ بەزێڕ، ئیتر خوای هەردوولا یەکسان بن، وەك گۆڕینەوەی وەرەقەیەکی بیستو پێنج دیناری، بەبیستو پێنج دیناری وردە، یا لایەکیان زیاتربێ، وەك لیرەیەك بەسەد درەم.

٧٤٢) فرۆشتنی زێڕ بەزێڕو زیو بەزیوو گەنم بەگەنمو ئەوشتانەی کە سوودیان واتیادا، دەبێ دەقاو دەق بنو سەر بەسەربنو بەقەدیەك بنو دەست بەدەست بن.

(٤٠٣٠ - ٤٠٣٩)

بابٌ: بَيْعُ الذَّهَبِ بِالذَّهَبِ وَالفِضَّةُ بِالفِضَّةِ والبرُّ بالبرِّ وَسَائِرُ مَافيه الرِّبا سَواءً بسَواءٍ، يَداً بيَدٍ

٩٤٩- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ، وَالْمِلْحُ بِالْمِلْحِ، مِثْلاً بِمِثْلٍ سَوَاءً بِسَوَاءٍ، يَدًا بِيَدٍ، فَإِذَا اخْتَلَفَتْ هَذِهِ الأَصْنَافُ، فَبِيعُوا كَيْفَ شِئْتُمْ إِذَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ ». {الحديث: ٤٠٣٩ = ٤٠٣٤ فم. أبو داود. بيوع: ٣٣٤٩. ترمذى. بيوع: ١٢٤٠}:

عوبادەی کوڕی صامیت (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (زێڕ بەزێڕو زیو بەزیوو گەنم بەگەنمو جۆ بەجۆو خورما بەخورماو خوێ بەخوێ. دەبێ دەقاو دەق بەقەد یەکبنو رێکاو رێك وەك یەك بنو دەست

بەدەست بن، ئەگینا ئەگەر وانەبوو، وەك كەم بەزۆر، یا حازر بەناحازر، ئەوە دەبێ بەسوود. بەڵام ئەگەر هەردوو شتەكە لەچەشنی یەك نەبوون، وەك گەنم بەجۆ، یازێڕ بەزیو، چۆن ئارەزوو دەكەن ئاوا بیفرۆشن، بەمەرجێ دەست بەدەست بێ). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٤، ژمارە: ١٨٤١ چ/٤}.

روونكردنەوە:

عوبادەی كوڕی صامیت (رەزای خودای لێ بێ) ئەنصارییە، خەزرەجییە، ئامادەی پەیمانی عەقەبەی یەكەمو دووەم بووە، هەروا ئامادەی غەزای بەدرو جەنگی ئوحودو پەیمانی خۆشنوودی (بەیعەتی ریزوان)و هەموو شەڕگاكانی تری پێغەمبەر بووە، لەگەڵ پێغەمبەر خۆیدا (درووودی خودای لەسەر بێ).

لە پێغەمبەرەوە سەدو هەشتاو یەك فەرموودەی گێڕاوەتەوە، شەشیان پەسەندی هەردوو پیرن (واتە: متفق علیهِ)ین، دوانیان لەبوخاریدا هەیە، بەڵام لە موسلیمدا نییە، دوانیشیان لە موسلیمدا هەیە، لە بوخاریدا نین. یەكەم كەس بووە كەبووە بەقازی فەلەستین، پیاوێكی كەڵەگەتی قەویلەی قۆزی بەهرەمەند بووە، ساڵی (٣٤)ی كۆچی مردووە، گۆڕەكەی لە بەیتولمەقدیس، جێگەكەی زانراوە. لە ئیستیعابا دەفەرموێ: لە فەلەستین مردووە، لە بەیتولمەقدیس نێژراوە، وەهەتا ئێستا گۆڕەكەی ناسراوە، ساڵی سیی‌و چواری كۆچی لەتەمەنی حەفتاو دوو ساڵیدا مردووە. یەكێ بوو لەو كەسانەی كە لەسەردەمی پێغەمبەردا هەموو قورئانیان لەبەربوو. {بڕوانە تەجریدی بوخاری بەرگی یەكەم، لاپەڕە: ٣٧، ژمارە: ١٨ چاپی یەكەم}.

٧٤٣) جڵەوگیریی لە فرۆشتنی زێڕ بەزیو بەناحازر (بەقەرز). (٤٠٣٠ - ٤٠٦٩)

بابٌ: النَّهْيُ عَنْ بَيْعِ الذَّهَبِ بِالْوَرِقِ نَسِيئَةً

٩٥٠- عَنْ أَبِي الْمِنْهَالِ قَالَ: بَاعَ شَرِيكٌ لِي وَرِقًا بِنَسِيئَةٍ إِلَى الْمَوْسِمِ أَوْ إِلَى الْحَجِّ فَجَاءَ إِلَيَّ فَأَخْبَرَنِي، فَقُلْتُ: هَذَا أَمْرٌ لاَ يَصْلُحُ، قَالَ: قَدْ بِعْتُهُ فِي السُّوقِ فَلَمْ يُنْكِرْ ذَلِكَ عَلَيَّ أَحَدٌ. فَأَتَيْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم)

الْمَدِينَةَ وَنَحْنُ نَبِيعُ هَذَا الْبَيْعَ، فَقَالَ: « مَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ فَلاَ بَأْسَ بِهِ، وَمَا كَانَ نَسِيئَةً فَهُوَ رِبًا، وَائْتِ زَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ فَإِنَّهُ أَعْظَمُ تِجَارَةً مِنِّي). فَأَتَيْتُهُ فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ. {الحديث: ٤٠٤٧ = ٤٠٤٢ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٣٨ = ٢٠٦٠، ٢١٨٠، ٢٤٩٧، ٢١٣٩، ٢٠٦١، ٢١٨١، ٢٤٩٨، ٢٩٤٠. نسائي. بيوع: ٤٥٨٩، ٤٥٩٠، ٤٥٩١}:

ئەبو مینهال (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: هاوبەشێکم هەبوو، بڕێ زیوی فرۆشت بەزێڕ بەقەرز هەتا وەرزی حەج، کەهات بۆلام ئەم باسەی بۆم کرد، گوتم: شتی وانابێ، ئەوە سوودە، گوتی: من تائێستا ئەم جۆرە مامەڵەو سەودایەم لەبازاڕ کردووە، کەسێ رەخنەی لێم نەگرتووە. جاچووم بۆ خزمەتی بەرائی کوڕی عازیب (رەزای خودای لێ بێ) لێم پرسی، فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی هاتو کۆچی کرد بۆ مەدینە، ئێمە ئەم جۆرە مامەڵەیەمان دەکرد: پارەمان دەگۆڕییەوە بەپارە، کەلەم بارەیەوە پرسیارمان لێی کرد، فەرمووی: (ئەگەر دەست بەدەست بێ قەیدی نییە، بەڵام ئەگەر پارەیەکیان دەست بەدەستو ئەوی تریان قەرزبێ، واتە: دواخراوبێ، ئەوە سوودە. بەراء فەرمووی: بچۆ بۆلای زەیدی کوڕی ئەرقەم، چونکە بازرگانیی ئەو لەهی من گەورەترە، جاچووم بۆلایو پرسیارم لێی کرد، ئەویش هەمان شتی فەرموو). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٤، ژمارە: ١٨٤٣}.

٧٤٤) دیناری بەدوو دینارو درەمی بەدوو درەم مەفرۆشن. (٤٠٣٠ - ٤٠٦٩)
بَابٌ: لا تَبِيعُوا الدِّينَارَ بِالدِّينَارَيْنِ وَلاَ الدِّرْهَمَ بِالدِّرْهَمَيْنِ

٩٥١- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لاَ تَبِيعُوا الدِّينَارَ بِالدِّينَارَيْنِ وَلاَ الدِّرْهَمَ بِالدِّرْهَمَيْنِ ». {الحديث: ٤٠٣٤ = ٤٠٢٩ فم}:

عوثمانی کوڕی عەفان (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لیرەیێ مەفرۆشن بەدوو لیرە، وە درەمێکی زیو مەفرۆشن بەدوو درەمی زیو).

لیرە، واتە: دیناری زێڕ.

٧٤٥) فرۆشتنی گەردانەی تێکەڵ لەزێڕو مووروو، بەزێڕ. (٤٠٣٠ - ٤٠٦٩)
بَابٌ: الْقِلَادَةِ وَفِيهَا ذَهَبٌ وَخَرَزٌ بِذَهَبٍ

٩٥٢- عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ الأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: أُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ بِخَيْبَرَ بِقِلَادَةٍ فِيهَا خَرَزٌ وَذَهَبٌ، وَهِيَ مِنَ الْمَغَانِمِ تُبَاعُ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِالذَّهَبِ الَّذِي فِي الْقِلَادَةِ فَنُزِعَ وَحْدَهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، وَزْنًا بِوَزْنٍ ». {الحديث: ٤٠٥١ = ٤٠٤٦ فم}:

فوضالەی کوڕی عوبەیدی ئەنصاری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەغەزای خەیبەردا، لەخەیبەر گەردانەیەکی تێکەڵ لەموورو لەزێڕیان هێنا بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەهی تاڵانی بوو، دەیانویست بیفرۆشن، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی فەرموو زێڕەکەی ناو گەردانەکەیان جیاکردەوە، ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێیان: (زێڕ بەزێڕ لەکاتی فرۆشتندا، دەبێ بەکێشانە هاوسەنگ بن). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٨، ژمارە: ١٧٩٦}.

روونکردنەوە:

فوضالەی کوڕی عوبەید ئەنصارییە، لەموسوڵمانە پێشینەکانە، یەکەم غەزا کەئامادەی بووە، غەزای ئوحودە، ئامادەی ئازادکردنی شامو میصر بووە، لەشام نیشتەجێ بوو، خانوویەکی لەوێ بۆخۆی دروست کرد، پیاوێکی جەڵد بوو، لەڕاکردنا ماینی بەجێ دەهێشت، لەسەر ڕاوێژو راسپێری ئەبو دەرداء، کە ئەبو دەرداء قازی دیمەشق بوو، کە ئەبو دەرداء مرد، موعاوییە فوزالەی کرد بەقازی دیمەشقو پێی گوت: وامەزانە کەمن لەبەر خۆشەویستی، تۆم کردووە بەقازی، بەڵکوو تۆم کردووە بەپەردەی خۆم لەئاگری دۆزەخ، دەی تۆیش بە جێبەجێکردنی عەدلو داد، لە قەزاوەتەکەتا پەردە بکە بۆخۆت لەئاگری دۆزەخ، یەکێ بوو لەکۆمەڵەی پەیمانی بەیعەتو شەجەرە، کەکاتێ مرد، موعاوییە خۆی چووە ژێر دارە تەرمەکەی، لەساڵی پەنجاو سێی کۆچیدا ماڵاوایی لەجیهان کرد.

٧٤٦) سوود لەسەودای پارە بەپارەدا
بَابُ: الرِّبَا فِي بُيُوعِ النَّقْدِ

٩٥٣- عَنِ عَطَاءُ بْنُ أَبِى رَبَاحٍ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِىَّ لَقِىَ ابْنَ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم) فَقَالَ لَهُ: أَرَأَيْتَ قَوْلَكَ فِى الصَّرْفِ، أَشَيْئًا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَمْ شَيْئًا وَجَدْتَهُ فِى كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: كَلاَّ لاَ أَقُولُ لَكَ، أَمَّا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَأَنْتُمْ أَعْلَمُ بِهِ، وَأَمَّا كِتَابُ اللَّهِ، فَلاَ أَعْلَمُهُ، وَلَكِنِّي حَدَّثَنِى أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « أَلاَ إِنَّمَا الرِّبَا فِى النَّسِيئَةِ ». {الحديث: ٤٠٦٧ = ٤٠٦٢ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٧٩ = ٢١٧٧، ٢١٧٦، ٢١٧٨. نسائى. بيوع: ٤٥٩٤. تحفة الأشراف: ٩٤}:

عەطائی کوڕی ئەبو رەباح دەفەرموێ: ئەبو سەعیدی خودری گەیشت بەئیبنو عەبباس (رەزای خودا لەهەموویان بێ) فەرمووی پێی: (پێم بڵێ ئەمەی تۆ دەیڵێیت، سەبارەت بەگۆڕینەوەی پارە بەپارەو زێڕ بەزێڕو زیو بەزیو، ئەگەر حازرو دەست بەدەست بێ، لایەکیان زیاتریش بێ قەیناکا، ئایا ئەمەی دەیڵێیت لەم بارەیەوە شتێکە لە پێغەمبەرت بیستووە، یا شتێکە لەنامەی خوادا دیوتە؟ ئیبنو عەبباس فەرمووی: نەخێر من شتی وام نەلە پێغەمبەر بیستووەو نەلە قورئانا دیومە، چونکە بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئێوە باشتر ئاگاتان لەفەرموودەکانی ئەو هەیە، بۆ قورئانیش شتی وام تیادا نەدیوە، بەڵام ئەوەندە هەیە سەرچاوەی ئەم گوتەیەی من، ئەم فەرموودەیە، کە ئوسامەی کوڕی زەید گێڕایەوە بۆم، فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هۆشیاربن کەسوود تەنیا لەگۆڕینەوەی حازر بەناحازردا هەیە).

٩٥٤- عَنْ أَبِى نَضْرَةَ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ وَابْنَ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم) عَنِ الصَّرْفِ فَلَمْ يَرَيَا بِهِ بَأْسًا، فَإِنِّى لَقَاعِدٌ عِنْدَ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ فَسَأَلْتُهُ عَنِ الصَّرْفِ، فَقَالَ: مَا زَادَ فَهُوَ رِبًا، فَأَنْكَرْتُ ذَلِكَ لِقَوْلِهِمَا، فَقَالَ: لاَ أُحَدِّثُكَ إِلاَّ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، جَاءَهُ صَاحِبُ نَخْلِهِ بِصَاعٍ مِنْ تَمْرٍ طَيِّبٍ، وَكَانَ تَمْرُ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم) هَذَا اللَّوْنَ، فَقَالَ لَهُ النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم): « أَنَّى لَكَ هَذَا »؟

قَالَ: انْطَلَقْتُ بِصَاعَيْنِ فَاشْتَرَيْتُ بِهِ هَذَا الصَّاعَ، فَإِنَّ سِعْرَ هَذَا فِي السُّوقِ كَذَا، وَسِعْرَ هَذَا كَذَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « وَيْلَكَ أَرْبَيْتَ، إِذَا أَرَدْتَ ذَلِكَ فَبِعْ تَمْرَكَ بِسِلْعَةٍ، ثُمَّ اشْتَرِ بِسِلْعَتِكَ أَيَّ تَمْرٍ شِئْتَ »؟ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: فَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ أَحَقُّ أَنْ يَكُونَ رِبًا أَمِ الْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ؟ قَالَ: فَأَتَيْتُ ابْنَ عُمَرَ بَعْدُ، فَنَهَانِي، وَلَمْ آتِ ابْنَ عَبَّاسٍ، قَالَ: فَحَدَّثَنِي أَبُو الصَّهْبَاءِ أَنَّهُ سَأَلَ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنْهُ بِمَكَّةَ، فَكَرِهَهُ. {الحديث: ٤٠٦٣ = ٤٠٥٨ فم}:

ئەبو نەضرە فەرمووی: لەئیبنو عومەرو لەئیبنو عەبباسم پرسی (رەزای خودا لەهەموویان بێ) لەبارەی پارە گۆڕینەوە، کە لایەکیان لەلایەکیان زیاتربێ، ئایا بڕیاری ئەوە چۆنە؟ فەرمووویان: شتی واقەیدی نییە. جارێ لەلای ئەبو سەعیدی خودری دانیشتبووم سەبارەت بەهەمان پرسیار، پرسیارم لەویش کرد، فەرمووی: (شتی وا ئەوەی زیادەبێ سوودە) منیش بەپێی گوتەی ئەو دووزاتە رەخنەم لەئەبو سەعید گرت، ئەویش فەرمووی: بۆخۆم چیم لە پێغەمبەر بیستووە ئەوەت بۆ دەگێڕمەوە، جارێ باخەوانی باخە خورماکەی مەنێ خورمای نایابی بۆهێنا، خورماکەی پێغەمبەریش لەم جۆرە خورما ئایەخەیە بوو، لەبەرئەوە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بە باخەوانەکەی فەرموو: (ئەم خورما نایابەت لەکوێ بوو؟). باخەوانەکە گوتی: دوومەن لەخورمای باخەکەی خۆمانم برد، ئەم مەنە خورمایەم پێ کڕی، چونکە نرخی ئەمەیان لەبازاڕ ئەوەندەیەو هەرزانە، نرخی ئەمەشیان لەبازاڕ ئەوەندەیەو گرانە، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (خانە خراپ! ئەوە سوودە! ئەگەر ویستت شتی وابکەیتو شتێ بگۆڕیتەوە بەشتێ لەچەشنی خۆی، وەك خورما بەخورما، یاترێ بەترێ، یا گۆشت بەگۆشت، بەوێنە ئەگەر ویستت خورما بگۆڕیتەوە بەخورما، لەپێشا خورماکەی خۆت بفرۆشە بەپارە، یا بەکاڵایێ، ئەوجا بەو پارەیە، یابەو کاڵایە، چی جۆرە خورمایەکت ویست پێی بکڕە!).

ئەبو سەعید فەرمووی: دەی من لەتۆ دەپرسم: خورما بەخورما ئەگەر لایەکیان زیاتربێ، ئەوە شایانترە کەسوودبێ، یازیو بەزیو ئەگەر لایەکیان زیاتربێ؟! دیارە زیو بەزیو لەکاتی وادا شایانترە کەسوودبێ، واتە ریبابێ.

ئەبو نەضرە فەرمووی: جالەوە دواتر چووم بۆلای ئیبنو عومەر، دیاربوو، لەقسەی پێشووی خۆی پەشیمان بوو بۆوە، چونکە جڵەوگیری لەوجۆرە مامەڵەیە دەکرد، کەلەکاتی پارە گۆڕینەوەدا لایەکیان لەلایەکیان پتربێ، بەڵام نەچووم بۆلای ئیبنو عەبباس، ئەبو نەضرە فەرمووی: بەڵام ئەبو صەهباء گێڕایەوە بۆم، کە لەمەککە لەبارەی پارە گۆڕینەوە، کە لایەکیان پتربێ لەویتریان، لەئیبنو عەبباسم پرسی، کاری وای پێ خراپ بوو، وادیارە کەئەویش وەك ئیبنو عومەر لەقسەی پێشووی خۆی پەشیمان بۆتەوە.

٧٤٧) نەفرینو لەعنەت لەسوو خۆرو لەسوود وەرگر
باب: لعن آكِل الرِّبَا وَمُوكِله.

{بڕوانە: ریاض/٤، زنجیرە: ٢٨٧}

٩٥٥- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) آكِلَ الرِّبَا، وَمُوكِلَهُ، وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدَيْهِ وَقَالَ: هُمْ سَوَاءٌ. {الحديث: ٤٠٦٩ شيحا = ٤٠٦٤ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەفرینی کردووە لەمانە: لەسوود خۆرو لەسوود وەرگرو لەوکەسە دەینووسێو لەو کەسەش دەبێ بەشایەتی سەودای سوود). وە حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەمانە هەموویان لە تاوانباریو نەفرین لێکراویدا چون یەکن). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٤، ژمارە: ١٨٣٩ + ریاض/٤، زنجیرە: ٢٨٧، ژمارە: ١٦١٥}.

٧٤٨) وەرگرتنی حەڵاڵی رووونو ئاشکراو وازهێنان لەشتی گومانلێکراو
(٤٠٧٠ - ٤٠٧٣) باب: أَخْذُ الحَلَالِ البَيِّنِ وَتَرْكُ الشُّبُهَاتِ

٩٥٦- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ - وَأَهْوَى النُّعْمَانُ بِإِصْبَعَيْهِ إِلَى أُذُنَيْهِ -: « إِنَّ الْحَلاَلَ بَيِّنٌ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ، لاَ يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ، وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى، يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلاَ وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى أَلاَ وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلاَ وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً

إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلاَ وَهِيَ الْقَلْبُ». {الحديث: ٤٠٧٠ شيحا = ٤٠٦٥ فم. تجريد/١، رقم: ٤٨ = ٥٢، ٢٠٥١ فتح الباري. أبو داود. بيوع: ٣٣٣٠، ٣٣٢٩، ترمذي. بيوع: ١٢٠٥. نسائي. بيوع: ٤٤٦٥. رياض/٢، زنجيره: ٦٨، ژماره: ١/٥٨٨}:

نوعمانی کوڕی بەشیر (رەزای خودایان لێ بێ) هەردوو دەستی خۆی درێژکرد بۆ هەردوو گوێی خۆیو فەرمووی: بەم دوو گوێیانەی خۆم، لەزاری پیرۆزی پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەر بێ): شتی حەڵاڵ دیارو ئاشکرایە، هەروەها شتی حەرامیش دیارو ئاشکرایە، بەڵام لەوبەینەدا هەندێ شت هەن دوو بەینینیو لەهەردوولا دەچن، لەبەرئەوە گەلێ کەس حوکمەکەیان نازانن، بەڵام زانایانی ئایین، لەپاش لێکۆڵینەوەی شایان، بڕیارە شەرعییەکەیان دەدۆزنەوەو بڕیار دەدەن کە حەڵاڵن یا حەرامن، جا ئەوەی کەخۆی بپارێزێ لەشتی شوبهەدارو گومان لێکراو، ئەوە ئایینیو ناموسی خۆی لە نەنگو لکە دەپارێزێ بەپێی شەرعی خوا.

بەڵام ئەوەی کە توخنی شتی شوبهەدارو گومانلێکراو دەکەوێ، خواناخوا، تووشی دەبێ، بەتووشی حەرامیشەوە، وەك چۆن شوان ئەگەر لەدەوروبەری پاکژو پاوان، ران بلەوەڕێنێ، بەرە بەرە رانەکە لەپاوەندەکەیش دەلەوەڕێ.

باش ئاگاداربن! کەهەموو پادشایێ بەستو پاوەندێکی تایبەتی خۆی هەیە، بزانن کە بەستو پاوەندی خودایش ئەو شتانەیە کە حەرامی کردوون!

باش ئاگاداربن! کە گوڵمەیەك گۆشت هەیە لەناو جەستەدا ئەگەر ئەو گوڵمە گۆشتە سازو باش بوو، ئەوا جەستەیش هەموو سازو باش دەبێ، بەڵام ئەگەر ئەو گوڵمەیە خراپ بوو، ئەوا جەستەیش هەمووی خراپ دەبێ، بزانن کە ئەو گوڵمەیە بریتییە لەدڵ، دڵی پاکو لەشی چاك، دڵی پیسو لەشی ناپاك). {تاج/٢، زنجيره: ١٥٤، ژماره: ١٧٥٦}.

٧٤٩) قەرزدانەوە بەچاکتر لەخۆی. لەباشترینی ئێوەن ئەوانەتان کەقەرز بەجوانی دەدەنەوە. (٤٠٨٤ - ٤٠٨٨)

باب: مَن اسْتَلَفَ شَيْئاً فَقَضَى خَيْراً مِنْهُ، وَخَيْرُكم أَحْسَنُكُم قَضَاءً

٩٥٧- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ لِرَجُلٍ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَقٌّ، فَأَغْلَظَ لَهُ، فَهَمَّ بِهِ أَصْحَابُ النَّبِىِّ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ النَّبِىُّ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّ لِصَاحِبِ الْحَقِّ مَقَالاً، فَقَالَ لَهُمْ: اشْتَرُوا لَهُ سِنًّا فَأَعْطُوهُ إِيَّاهُ، فَقَالُوا: إِنَّا لاَ نَجِدُ إِلاَّ سِنًّا هُوَ خَيْرٌ مِنْ سِنِّهِ، قَالَ: « فَاشْتَرُوهُ فَأَعْطُوهُ إِيَّاهُ، فَإِنَّ مِنْ خَيْرِكُمْ أَوْ خَيْرَكُمْ أَحْسَنُكُمْ قَضَاءً ». {الحديث: ٤٠٨٦ = ٤٠٨١ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠١٤ = ٢٣٠٥، ٢٣٩٠، ٢٣٩٢، ٢٣٩٣، ٢٤٠١، ٢٦٠٦، ٢٦٠٩ فتح البارى. ترمذى. بيوع: ١٣١٦، ١٣١٧. نسائى. بيوع: ٤٧٠٧. رياض/٣، زنجيره: ٢٤٠، ژمارە: ١/١٣٦٧}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کابرایێ، ئاژەڵێکی لەسەر پێغەمبەر بوو (درودی خودای لەسەر بێ) کابراکە داوای ئاژەڵەکەیی کردەوە، قسەی رەق بوو لەگەڵ پێغەمبەردا، جا هاوەڵان قرمیان لێ خۆشکرد، کە پەلاماری بدەنو تەمێی بکەن، بەڵام پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: وازی لێ بێنن، چونکە خاوەن ماف قسەی رەوایەو هەقی قسەی هەیە، ئاژەڵێکی هاوتەمەنی ئاژەڵەکەی خۆیی بۆ بکڕنو بیدەن پێی. گوتیان: ئاژەڵی وانییە، مەگەر لەئاژەڵەکەی خۆی باشتری بۆپەیدا بکەین؟ فەرمووی: دەبیکڕنو بیدەنێ، چونکە لەپیاو باشانی ئێوەن، ئەو کەسانەتانن کە قەرز زۆر بەجوانی دەدەنەوە). {تاج/٢، زنجيره: ١٤٧، ژمارە: ١٧٨١ — ش/د/ت/ن + رياض/٣، زنجيره: ٢٤٠، ژمارە: ١/١٣٦٧}.

٧٥٠) جڵەوگیریی کراوە لەسوێند خواردن لەکاتی سەودادا. (٤١٠٣ - ٤١٠٥)

بَابٌ: النَّهْىُ عَنِ الحَلْفِ فِى البَيْعِ

٩٥٨- عَنْ أَبِى قَتَادَةَ الأَنْصَارِىِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « إِيَّاكُمْ وَكَثْرَةَ الْحَلِفِ فِى الْبَيْعِ فَإِنَّهُ يُنَفِّقُ، ثُمَّ يَمْحَقُ ». {الحديث: ٤١٠٢ شيحا = ٤٠٩٦ فم}:

ئەبو قەتادەی ئەنصاری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بیستم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (لەسەوداو مامەڵەدا دووربن لەسوێند خواردنی زۆر، چونکە لەپێشا برەو بەکاڵا دەدا، بەڵام لەئەنجامدا پیتو بەرەکەتی دەبا). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٧، ژمارە: ١٧٧٢ + ریاض/٤، زنجیرە: ٣١٨، ژمارە: ١٧٢٠، ١٧٢١}.

٩٥٩- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « ثَلاَثٌ لاَ يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ، وَلاَ يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَلاَ يُزَكِّيهِمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: رَجُلٌ عَلَى فَضْلِ مَاءٍ بِالْفَلاَةِ يَمْنَعُهُ مِنِ ابْنِ السَّبِيلِ، وَرَجُلٌ بَايَعَ رَجُلاً بِسِلْعَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ فَحَلَفَ لَهُ بِاللَّهِ لأَخَذَهَا بِكَذَا وَكَذَا فَصَدَّقَهُ وَهُوَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ، وَرَجُلٌ بَايَعَ إِمَامًا لاَ يُبَايِعُهُ إِلاَّ لِدُنْيَا فَإِنْ أَعْطَاهُ مِنْهَا وَفَى، وَإِنْ لَمْ يُعْطِهِ مِنْهَا لَمْ يَفِ ». {الحديث: ٢٩٣ =

تجريد/٣، رقم: ١٠٣٧ = ٢٣٥٨، ٢٣٦٩، ٢٦٧٢، ٧٢١٢، ٧٤٤٦. ریاض/٤، لاپەڕە: ١٣٢٨، فەرموودە: ٢٨ چاپی یەکەم = ژمارە: ٢٨/١٨٣٥ – ٢٩٩. چاپی دووەم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: لەرۆژی قیامەتدا ئەم سێ کەسە خودا نەقسەی خۆشیان لەگەڵدا دەکاو نەڕوویان دەداتێو نەبەچاوی میهرەبانی تەماشایان دەکاو نەپاکو خاوێنیان دەکاتەوەو نەتاریفیان دەکا، واتە لەهیچ روویەکەوە روویان ناداتێ، سەرەڕای ئەوەیش سزایەکی سەختیان بۆهەیە:

یەکەم: پیاوێ کە لەچۆڵێ، زیادە ئاوی هەبێو لە رێبواری قەدەغە بکا.

دووەم: پیاوێ کە لەپاش عەصر کەکاتی بەرزبوونەوەی فریشتەکانە، لەگەڵ کردەوەی رۆژی بەندەدا، ئەو لەوکاتە ناسکەدا، لەسەر مامەڵەو سەودا سوێندی درۆبخواو، بەپیاوێ بڵێ بەخوا ئەم کاڵایە ئەمەندەو ئەوەندەم پێداوە، کابرایش باوەڕی پێبکا، خۆشی درۆبکا.

سێیەم: پیاوێ پەیمان بدا بەپێشەوا مەبەستی دنیابێو سەیری بەرژەوەندی خۆی بکا، جا ئەگەر پێشەوا بەشیدا ئەویش بەگوێی دەکا، بەڵام ئەگەر ئەو بەشی نەدا، ئەویش بەگوێی نەکا).

٧٥١) فرۆشتنی وشتر بەمەرجێ فرۆشیار مافی سواربوونی بمێنێ
(٤٠٧٤ - ٤٠٨٣)

باب: بَيْعُ البَعِيرِ وَاستِثْناءُ حُمْلانِه

٩٦٠- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَتَلاَحَقَ بِي وَتَحْتِي نَاضِحٌ لِي قَدْ أَعْيَا وَلاَ يَكَادُ يَسِيرُ، قَالَ: فَقَالَ لِي: مَا لِبَعِيرِكَ؟ قَالَ: قُلْتُ: عَلِيلٌ، قَالَ: فَتَخَلَّفَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَزَجَرَهُ وَدَعَا لَهُ، فَمَا زَالَ بَيْنَ يَدَيِ الإِبِلِ قُدَّامَهَا يَسِيرُ، قَالَ: فَقَالَ لِي: « كَيْفَ تَرَى بَعِيرَكَ » قَالَ: قُلْتُ: بِخَيْرٍ، قَدْ أَصَابَتْهُ بَرَكَتُكَ، قَالَ: « أَفَتَبِيعُنِيهِ »؟ فَاسْتَحْيَيْتُ، وَلَمْ يَكُنْ لَنَا نَاضِحٌ غَيْرُهُ، قَالَ: فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَبِعْتُهُ إِيَّاهُ عَلَى أَنَّ لِي فَقَارَ ظَهْرِهِ حَتَّى أَبْلُغَ الْمَدِينَةَ، قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي عَرُوسٌ فَاسْتَأْذَنْتُهُ، فَأَذِنَ لِي، فَتَقَدَّمْتُ النَّاسَ إِلَى الْمَدِينَةِ، حَتَّى انْتَهَيْتُ، فَلَقِيَنِي خَالِي، فَسَأَلَنِي عَنِ الْبَعِيرِ؟ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا صَنَعْتُ فِيهِ، فَلاَمَنِي فِيهِ، قَالَ: وَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ لِي حِينَ اسْتَأْذَنْتُهُ: « مَا تَزَوَّجْتَ، أَبِكْرًا أَمْ ثَيِّبًا؟». فَقُلْتُ لَهُ: تَزَوَّجْتُ ثَيِّبًا، قَالَ: « أَفَلاَ تَزَوَّجْتَ بِكْرًا تُلاَعِبُكَ وَتُلاَعِبُهَا »؟ فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تُوُفِّيَ وَالِدِي أَوِ اسْتُشْهِدَ وَلِي أَخَوَاتٌ صِغَارٌ، فَكَرِهْتُ أَنْ أَتَزَوَّجَ إِلَيْهِنَّ مِثْلَهُنَّ فَلاَ تُؤَدِّبُهُنَّ، وَلاَ تَقُومُ عَلَيْهِنَّ، فَتَزَوَّجْتُ ثَيِّبًا لِتَقُومَ عَلَيْهِنَّ وَتُؤَدِّبَهُنَّ، قَالَ: فَلَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الْمَدِينَةَ غَدَوْتُ إِلَيْهِ بِالْبَعِيرِ، فَأَعْطَانِي ثَمَنَهُ، وَرَدَّهُ عَلَيَّ. {الحديث: ٤٠٧٦ = ٤٠٧١ فم. بخاری. استقراض: ٢٢٨٥، ٢٧١٨، ٢٩٦٧. أبو داود. بيوع: ٢٥٠٥. ترمذی. بيوع: ١٢٥٢. نسائی. بيوع: ٤٦٥١}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەخزمەت پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) چووین بۆ غەزا، وشترێکی ئاوکێشم لەژێردا بوو، وەستابوو، کەڵکی ڕۆیشتنی نەمابوو، بەئاستەم ڕێگەی دەکرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەدوامەوە بوو پێم گەیشت، فەرمووی پێم: (ئەی جابیر! ئەوە وشترەکەت چییەتی؟) عەرزیم کرد: نەخۆشە، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چوو لەدواوە تێی خوڕیو نزای بۆیکرد، ئیتر وای لێهات هەر لەپێش وشترەکانەوە دەڕۆیشت، پاش ماوەیێ حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێم: (ئەرێ وشترەکەت ئێستا چۆنە؟) منیش عەرزیم

کرد: زۆرباشە، لەپیتو فەڕو پیرۆزی تۆوە زۆرباش بووە. خۆشەویست (درووەی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێم: (پێمی دەفرۆشیت؟). گەرچی وشتری ئاوکێشی ترمان نەبوو، لەبەرئەوە حەزم لەفرۆشتنی نەبوو، بەڵام شەرمم لە پێغەمبەر کرد، لەبەرئەوە گوتم: بەڵێ دەیفرۆشم، جاپێیم فرۆشت، بەمەرجێ هەتا دەچمەوە مەدینە خۆم سواری پشتی ببم.

جا عەرزی حەزرەتم کرد: قوربان! من تازە زاوام، لەبەرئەوە حەزدەکەم زوو بگەمەوە ماڵەوە، ئەگەر مۆڵەتم بدەی پێش دەکەوم و دەڕۆم، ئەویش مۆڵەتی ئەوەی پێدام، ئیتر پێش خەڵکەکە کەوتم بەرەو مەدینە، تا گەیشتمە ناوشار، لەوێ خاڵمم پێ گەیشت، پرسیاری وشترەکەمی لێمکرد، منیش چیرۆکەکەیم بۆیگێڕایەوە، ئەویش لەسەرئەوە سەرزەنشتی کردم.

جابیر فەرمووی: لەوکاتەدا کە مۆڵەتم لە پێغەمبەر وەرگرت، کەپێش بکەوم لەبەرئەوەی کەتازە زاوام، فەرمووی پێم: (چیت هێناوە، کچ یا بێوەژن؟) عەرزیم کرد: بێوەژنم هێناوە. فەرمووی: (ئەی بۆ کچێکت نەهێنا، گەمەو یاری لەگەڵ بکەیتو گەمەو یاریت لەگەڵ بکا؟) عەرزیمکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! عەبدوڵڵای باوکم کەمردو لەغەزای ئوحوددا شەهیدبوو، حەوت خوشك، یانۆ خوشکی بەسەردا بەجێ هێشتم، کەهەموویان سەرو قنگ بوونو منداڵ بوون، لەبەرئەوە بێوەژنێکم هێنا کە کارامەبێ، ماڵو مێردی دیبێو وەك خۆیان کۆڵیو دەسەوسان نەبێ، تابتوانێ بەجوانی پەروەردەیان بکاتو سەرپەرشتییان بکات.

جابیر فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر (درووەی خودای لەسەر بێ) گەیشتەجێو هاتەوە مەدینە، وشترەکەم بۆیبرد، ئەویش پارەکەیی پێمدا، بەڵام لەپاشا وشترەکەشی پێم دایەوە. {تاج/٢، زنجیرە: ٢٤، ژمارە: ٢٠٥٣ + ژمارە: ٨٤٧ کە لەزنجیرە: ٦٦٠دا لەپێشەوە رابورد}.

٧٥٢) قەرز داشكاندن. (٣٩٥٨ - ٣٩٦٢)

باب: فِي الوَضْعِ مِنَ الدَّيْنِ

٩٦١- عَنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّهُ تَقَاضَى ابْنَ أَبِى حَدْرَدٍ دَيْنًا كَانَ لَهُ عَلَيْهِ فِى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى الْمَسْجِدِ، فَارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا، حَتَّى سَمِعَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ فِى بَيْتِهِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَتَّى كَشَفَ سِجْفَ حُجْرَتِهِ، وَنَادَى كَعْبَ بْنَ مَالِكٍ فَقَالَ: « يَا كَعْبُ». فَقَالَ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ بِيَدِهِ أَنْ ضَعِ الشَّطْرَ مِنْ دَيْنِكَ، قَالَ كَعْبٌ: قَدْ فَعَلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « قُمْ فَاقْضِهِ ». {الحديث: ٣٩٦١ = ٣٩٥٧ فم. تجريد/١، رقم: ٢٧٩ = ٤٥٧، ٤٧١، ٢٤١٨، ٢٤٢٤، ٢٧٠٦، ٢٧١٠. أبو داود. أقضية: ٢٥٩٥. نسائى. قضاة: ٥٤٢٣، ٥٤٢٩. رياض/١، زنجيره: ٣١، ژماره: ٣/٢٥٠ چاپى دووەم}:

كەعبى كوڕى ماليك (رەزاى خودا لێ بێ) فەرمووى: قەرزێكم لەسەر ئيبنو ئەبو حەدرەد بوو، لەسەردەمى پێغەمبەردا (درودى خودا لەسەر بێ) لەناو مزگەوتا داوايم لێى كردەوە، بەهۆى ئەوەوە دەنگمان بەرزەوە بوو، تاڕادەيەكى وا پێغەمبەر (درودى خودا لەسەر بێ) لەناو ماڵى خۆيەوە گوێى لەدەنگە دەنگمان بوو، جا تەشريفى هاتە دەرەوە كەبێ بۆلامان، چوو پەردەى دەرگاى هۆدەكەى خۆيى لادا، دەرگاى هۆدەكەى لەسەر ماڵى مزگەوت بوو، ئەوجا بانگى كرد: (ئەى كەعبى كوڕى ماليك!) گوتم: بفەرموو ئەى پێغەمبەرى خودا! سەرم لەڕێتايە. فەرمووى: (ئەوەندە لەقەرزەكەت دابشكێنە) بەئاماژەى دەست تێى گەياندم كە لەنيوەى قەرزەكەى خۆش ببم. كەعب فەرمووى: ئەوا دايم شكان ئەى پێغەمبەرى خودا! جا حەزرەت (درودى خودا لەسەر بێ) بە ئيبنو ئەبى حەدرەدى فەرموو: (دەتۆيش هەڵسە بڕۆ ئەو نيوەكەى ترى پێ بدەرەوە).

٧٥٣) قەرز کوێریی دەوڵەمەند ستەمە، باسی بەرەو روونکردنەوە(٣٩٧٨ - ٣٩٧٩)
بابٌ: فی مُطْلِ الغَنِیِّ ظُلْمٌ، وَالحَوَالَةُ

٩٦٢- عَنْ أَبِی هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَطْلُ الْغَنِیِّ ظُلْمٌ، وَإِذَا أُتْبِعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِیءٍ فَلْيَتْبَعْ ». {الحديث: ٣٩٧٨ = ٣٩٧٤ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٠٨ = ٢٢٨٧، ٢٢٨٨، ٢٤٠٠. أبو داود. بيوع: ٣٣٤٥. نسائی. بيوع: ٤٧٠٥. رياض/٤، زنجيره: ٢٨٤، ژماره: ١٠/١٦١١}:

ئەبو هورەيرە (رەزای خودای لێ بێ) لەخۆشەویستەوە دەفەرموێ: (قەرزکوێریی دەوڵەمەند گەلێ ستەمە! زۆر نارەوایە، ئەگەر کەسێکیشتان لەلایەنی قەرزارەکەی خۆیەوە، بەرەو رووی کەسێکی دەوڵەمەند کرایەوە، کە ئەوکەسە دەوڵەمەندە، لەباتی قەرزارەکەی خۆی، قەرزەکەی پێ بداتەوە، ئەوە بابچێ قەرزەکەی لەو دەوڵەمەندە وەربگرێتەوە). {تاج/٢، زنجيره: ١٦٦، ژماره: ١٨٩٧}.

٧٥٤) دارا مۆڵەتی نەدارابداو چاوپۆشی لێ بکا. (٣٩٦٩ - ٣٩٧٧)
بابٌ: فِي إِنْظَارِ الْمُعْسِرِ والتَّجَاوُزِ

٩٦٣- عَنْ حُذَيْفَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِیِّ (صلى الله عليه وسلم): « أَنَّ رَجُلاً مَاتَ فَدَخَلَ الْجَنَّةَ، فَقِيلَ لَهُ: مَا كُنْتَ تَعْمَلُ (قَالَ: فَإِمَّا ذَكَرَ، وَإِمَّا ذُكِّرَ) فَقَالَ: إِنِّی كُنْتُ أُبَايِعُ النَّاسَ، فَكُنْتُ أُنْظِرُ الْمُعْسِرَ وَأَتَجَوَّزُ فِی السِّكَّةِ أَوْ فِی النَّقْدِ، فَغُفِرَ لَهُ »، فَقَالَ أَبُو مَسْعُودٍ: وَأَنَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). {الحديث: ٣٩٧١ = ٣٩٦٨ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٤٤ = ٢٠٧٧، ٢٣٩١، ٣٤٥١. تحفة الأشراف: ٣٣١٠}:

حوزەیفە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (پیاوێ دەمرێو دەچێتە بەهەشت، پێی گوترا: تۆ چیت دەکرد، کەوا خودا بەهەشتی پێ بەخشیت؟)

فەرموودە گێڕەوە فەرمووی: یابەندەکە خۆی هۆی لێخۆشبوونەکەیی لەیادبوو وەباسی کرد، یا فریشتەکان ئەوەیان یادخستەوە، بەهەرحاڵ گوتی: من لەجیهانا سەوداو مامەڵەم لەگەڵ خەڵکا دەکرد، دەستوورم وابوو چاوپۆشیم لەنەدارا دەکردو

مۆڵەتم دەداو پێم لێ نەدەکردە کەوش، لەپارە وەرگرتنیشا چاوپۆشیم دەکردو گوێم بەکەموکوڕی دراوەکە نەدەدا، جا خودا لێی خۆش بوو).

ئەبو مەسعوودی ئەنصاریش (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: منیش ئەم فەرموودەیەم، وەك حوزەیفە، لە پێغەمبەر خۆی (درودی خودای لەسەر بێ) بیستووە. {ریاض/٣، زنجیرە: ٢٤٠، ژمارە: ١٣٦٨، ١٣٦٩، ١٣٧٠، ١٣٧١، ١٣٧٢، ١٣٧٣ + تاج/٢، زنجیرە: ١٤٧، ژمارە: ١٧٧٩}.

٩٦٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِى قَتَادَةَ: أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) طَلَبَ غَرِيمًا لَهُ فَتَوَارَى عَنْهُ ثُمَّ وَجَدَهُ، فَقَالَ: إِنِّى مُعْسِرٌ، فَقَالَ: آللَّهِ؟ قَالَ: آللَّهِ، قَالَ: فَإِنِّى سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُنْجِيَهُ اللَّهُ مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَلْيُنَفِّسْ عَنْ مُعْسِرٍ، أَوْ يَضَعْ عَنْهُ ». {الحديث: ٣٩٧٦ = ٣٩٧٢ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی ئەبو قەتادە فەرمووی: ئەبو قەتادەی باوکم، قەرزی لەسەر قەرزارێکی خۆی بوو، چوو داوای قەرزەکەیی لێ بکاتەوە، قەرزارەکەیش خۆی لێی شاردەوە، لەپاشا دۆزییەوە، باوکم داوای قەرزەکەی سەری لێ کردەوە، گوتی: نەدارامو نیمە، باوکم فەرمووی: توخوا جاوایە، گوتی: بەخودا وایە. باوکم فەرمووی: دەی من بەگوێی خۆم لە پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو (درودی خودای لەسەر بێ): (کەسێ حەزدەکا، کەخودا لەمەینەتەکانی رۆژی قیامەت رزگاری بکا، با مۆڵەتی نەدارا بدا، یا لەقەرزەکەی سەری دابشکێنێ). {تاج/٢، زنجیرە: ١٤٧، ژمارە: ١٧٧٩، ١٧٨٠، ١٧٨٢ + تاج/٣، زنجیرە: ١١٠، ژمارە: ٣١٨٥ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

٧٥٥) کەسێ ماڵی خۆی بەسەر بگرێتەوە لەلای کەسێ کەنابووت کەوتبێ ئەوەیە هی خۆیەتی. (٣٩٦٣ - ٣٩٦٨)

باب: مَنْ أَدْرَكَ مَالَهُ بِعَيْنِهِ عِنْدَ مُفْلِسٍ

٩٦٥- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِذَا أَفْلَسَ الرَّجُلُ فَوَجَدَ الرَّجُلُ عِنْدَهُ سِلْعَتَهُ بِعَيْنِهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا ». {الحديث: ٣٩٦٨ = ٣٩٦٤ فم}:

ئـەبو هـورەیرە (رەزای خـودای لەسـەر بـێ) دەفـەرموێ: خۆشەویسـت (درودی خـودای لەسـەر بـێ) دەفـەرموێ: (هەرکەسـێ خـودی مـاڵی خـۆیی بەسـەرگرتەوە، لـەلای پیـاوێکی لات کەوتوو، ئەوە هی خۆیەتیو بەو رەواترە هەتا کەسێکی تـر). {تـاج/٢، زنجیرە: ١٦٥، ژمارە: ١٨٩٤}.

٧٥٦) فرۆشتنو بارمتە (رەهن). (٤٠٩٠ - ٤٠٩٣)

باب: البَيْعُ والرَّهْنُ

٩٦٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) اشترى مِنْ يَهُودِيٍّ طَعَامًا إلى أجل، وَرَهَنَهُ دِرْعًا مِنْ حَدِيدٍ. {الحديث: ٤٠٩٢ = ٤٠٨٦ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٤١ = ٢٠٦٨، ٢٠٩٦، ٢٢٠٠، ٢٢٥١، ٢٢٥٢، ٢٣٦٨، ٢٥٠٩، ٢٥١٣، ٢٩١٦، ٤٤٦٧. نسائی. بیوع: ٤٦٢٣. ابن ماجة. رهون: ٢٤٣٦. تحفة الأشراف: ١٥٩٤٨}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهاوسەرانی) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەمەدینە، لەجوولەکەیێ هەنێ جۆ بەقەرز، بۆماوەیەکی دیاریکراو دەکڕێ، زریەیەکی ئاسنی هەبوو، لەبارمتەی ئەو جۆیەدا، لەلای جوولەکەکە دانابوو). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٧، ژمارە: ١٨٥٠} + {ریاض/٢، زنجیرە: ٥٦، ژمارە: ٥٠٥/١٠}.

٧٥٧) سەلەمکردن بەسەر بەروبووم. (٤٠٩٤ - ٤٠٩٧)

بابٌ: السَّلَفُ فِي الثِّمَارِ

٩٦٧- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) الْمَدِينَةَ وَهُمْ يُسْلِفُونَ فِي الثِّمَارِ السَّنَةَ وَالسَّنَتَيْنِ، فَقَالَ: « مَنْ أَسْلَفَ فِي تَمْرٍ فَلْيُسْلِفْ فِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ، وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ، إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ ». {الحديث: ٤٠٩٤ = ٤٠٨٨ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٩٨ = ٢٢٣٩، ٢٢٤٠، ٢٢٤١، ٢٢٥٣. أبو داود. بیوع: ٣٤٦٣. ترمذی. بیوع: ١٣١١. نسائی. بیوع: ٤٦٣٠. ابن ماجة. تجارات: ٢٢٨٠. تحفة الأشراف: ٥٨٢٠}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کۆچی کرد بۆ مەدینە، خەڵك بەسەر بەری دارو درەختو شینایی‌و دانەوێڵە، سەلەمیان دەکرد بۆماوەی ساڵێ یادوو ساڵ. جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەرکەسێ سەلەم بەسەر خورما، یا بەسەر شتێ تر دەکا، با ئەندازەی شتە سەلەم بەسەرکراوەکە دیاری بێ، وەك دەربە، یا بەکێشانە زانراوبێ، وەك سەدکیلۆ، هەروەها بۆماوەی چەندیشە، ماوەکە ناوبرێ، وەك ساڵێ، دوو ساڵ، مانگێ، دوو مانگ). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٦، ژمارە: ١٨٤٧}.

٧٥٨) بەش هەڵگرتنەوە (شوفعە). (٤١٠٣ - ٤١٠٥)
باب: فِي الشُّفْعَةِ

(بڕوانە: فیقهی ئاسان/٢، لاپەڕە: ٥١٥، زنجیرە: ٢٢٤)

٩٦٨- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ شِرْكَةٍ لَمْ تُقْسَمْ، أَوْ حَائِطٍ، لاَ يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَبِيعَ حَتَّى يُؤْذِنَ شَرِيكَهُ، فَإِنْ شَاءَ أَخَذَ، وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ، فَإِذَا بَاعَ وَلَمْ يُؤْذِنْهُ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ). {الحديث: ٤١٠٤ = ٤٠٩٨ فم}:

جابیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) شوفعە (بەشی هاوبەش‌و بەشی هاوسێ هەڵگرتنەوە)ی داناوە، لەهەموو شتێکا کەهاوبەشی بێ‌و هێشتا دابەش نەکرابێ، هەروا بێستان‌و باخیش لەوشتانەن کە قەبووڵی شوفعە دەکەن، جا لەکاتی وادا دروست نییە بۆ هاوبەش کەبەشەکەی خۆی بفرۆشێ، هەتا هاوبەشەکەی ئاگادار نەکاتەوە، جا هاوبەشەکەی کەیفی خۆیەتی یابەشی هاوبەشەکەی هەڵ دەگرێتەوە، یاوازی لێ دێنێ، گریمان ئەگەر هاوبەش بەبێ ئاگادار کردنەوەی هاوبەشەکەی، بەشی خۆی فرۆشتەوە، هاوبەشەکەی لەپێشترە بەهەڵگرتنەوەی ئەو بەشە فرۆشراوەیە!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٨، ژمارە: ١٨٥٢}.

٧٥٩) سەری دوستەكو گوێسەوانە دانان لەسەر دیواری هاوسێ. (٤١٠٦ - ٤١٠٧)
باب: غَرْزُ الخَشَبِ فِي جِدَارِ الجَارِ

٩٦٩- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « لاَ يَمْنَعْ أَحَدُكُمْ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشَبَةً فِى جِدَارِهِ ». قَالَ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: مَا لِى أَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ؟! وَاللَّهِ لأَرْمِيَنَّ بِهَا بَيْنَ أَكْتَافِكُمْ. {الحديث: ٤١٠٦ = ٤١٠٠ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٦٩ = ٢٤٦٣، ٥٦٢٧، ٥٦٢٨}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ریگەی دراوسێ بدەن کەسەری دەستەكو گوێسەوانە لەسەر دیواری ئێوە دابنێن). لەپاشا ئەبو هورەیرە فەرمووی: ئەوە بۆچی دەتان بینم لووتەلان لەم فەرمایشتە! دەسا بەیەزدانی پاك خۆشیتان بێو ترشیتان بێ، من ئەركی سەرشانی خۆم بەجێ دەهێنمو ئەم فەرمایشتو ئامۆژگارییانە وەك گولمێخ دەكوتم بەناو شانتانا. {تاج/٢، زنجیرە: ١٥٨، ژمارە: ١٨٥٦}.

٧٦٠) هەركەسێ بەزۆرو ستەم بستێ زەوی زەوت بكا بەهەر حەوت چینەی زەمینەوە دەكرێ بەئەلقەو دەكرێتە ملی. (٤١٠٦ - ٤١٠٧)
باب: مَنْ ظَلَمَ مِنَ الأَرْضِ شِبْراً طُوِّقَ مِنْ سَبْعِ أَرَضِينَ

٩٧٠- عَنْ عُرْوَةَ بن الزبير (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ أَرْوَى بِنْتَ أُوَيْسٍ ادَّعَتْ عَلَى سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّهُ أَخَذَ شَيْئًا مِنْ أَرْضِهَا فَخَاصَمَتْهُ إِلَى مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ فَقَالَ سَعِيدٌ: أَنَا كُنْتُ آخُذُ مِنْ أَرْضِهَا شَيْئًا بَعْدَ الَّذِى سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)؟! قَالَ وَمَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)؟ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: « مَنْ أَخَذَ شِبْرًا مِنَ الأَرْضِ ظُلْمًا طُوِّقَهُ إِلَى سَبْعِ أَرَضِينَ ». فَقَالَ لَهُ مَرْوَانُ: لاَ أَسْأَلُكَ بَيِّنَةً بَعْدَ هَذَا، فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ كَاذِبَةً فَعَمِّ بَصَرَهَا، وَاقْتُلْهَا فِى أَرْضِهَا، قَالَ: فَمَا مَاتَتْ حَتَّى ذَهَبَ بَصَرُهَا، ثُمَّ بَيْنَا هِىَ تَمْشِى فِى أَرْضِهَا، إِذْ وَقَعَتْ فِى حُفْرَةٍ فَمَاتَتْ. {الحديث: ٤١١٠ = ٤١٠٤ فم}:

عوروەی کوڕی زوبەیر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئەروای کچی ئووەیس سکاڵای ئەوەی دەکرد، کە سەعیدی کوڕی زەید (رەزای خودای لێ بێ) بەشێ لەزەوییەکەی ئەوی داگیرکردووە، لەلای مەروانی کوڕی حەکەم سکاڵای لێ کرد، کە ئەوکاتە مەڕوان میری سەر مەدینە بوو، سەعید فەرمووی: منێ کە بەگوێی خۆم لەم بارەیەوە هەڕەشەی گەورەم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بیستبێ، دەچم زەوی لەو زەوت دەکەم؟! مەڕوان فەرمووی: چیت لەم بارەیە لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بیستووە؟ سەعید فەرمووی: (بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی خۆشەویستم بیست (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (هەرکەسێ، بەناهەق، بەزۆرو ستەم، بستێ زەوی یازیاتر داگیربکا، لەرۆژی قیامەتا، ئەو بستە زەوییە، بەهەر حەوت چینەی زەمینەوە، وەك کەڵەمە لەملی گادا، ئاوا دەکرێ بەتەوقو دەکرێتە ئەستۆی!).

مەڕوان فەرمووی بەسەعید: ئەم فەرموودەیە بەسە کەببێ بە بەڵگە لەسەر راستگۆیی تۆ، سەبارەت بەداوای ئەم ژنە، لەبەرئەوە لەپاش ئەم بەڵگەیە داوای بەڵگەی ترت لێ ناکەمو داوای ژنەکەی رەتکردەوە.

سەعید فەرمووی: خودایە! تۆ ئاگات لێ هەیە، کە ئەم ژنە ئەم بوختانەی بۆمن کرد، کە بەناهەق زەویم لێی داگیرکردووە، خودایە! ئەگەر درۆ دەکا چاوی کوێرکەو لەناو ئەم زەوییەی خۆیدا بەکوشتی بدەی).

فەرمووی: ئەروا نەمرد هەتا کوێربوو، جارێکیش لەناو زەوییەکەی خۆیدا، کە لەپاڵ زەوییەکەی سەعیددا بوو دەسووڕایەوە، لەپڕ کەوتە ناو بیرێکەوەو مرد!! هەردوو نزاکەی سەعیدی لێ گیرابوو). {تاج/٥، زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٤٧٢٧}.

روونکردنەوە:

١ ـ بڕوانە: ژمارە: ١٠٦٣ تەجریدی بوخاری بەرگی سێیەم، هەروا ریاض/١، لاپەڕە: ١٩٤، زنجیرە: ٢٦، ژمارە: ٢٠٦/٤.

٢ ـ سەعیدی کوڕی زەیدی کوڕی عەمری ئەلعەدەوییە (رەزای خودای لێ بێ) لە موسوڵمانە هەرە پێشینەکانە، ئیمامی عومەر لەماڵی ئەودا ئیسلام بووە، سەعید مێردی

فاطیمەی کچی خەطاب بوو، کە خوشکی پێشەوا عومەر بوو، سەعید یەکێکە لە عەشەرەی موبەشەرە، واتە: یەکێکە لەو دەکەسە کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەژیانی خۆیدا موژدەی بەهەشتی پێیان داوە، ئامادەی گەلێ لەغەزاو نەبەردەکانی پێغەمبەر بووە، وەك غەزای یەرموووك، بەشداری لەئازادکردنی دیمەشقدا کردووە، سەعیدی کوڕی حەبیب دەیفەرموو: ئەم زاتانە لەخزمەت پێغەمبەردا لەیەك پلەو پایەدا بوون: ئەبوبەکرو عومەرو عوسمانو عەلیو سەعدو سەعیدو طەلحەو زوبەیرو عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف، لەجەنگو نەبەردو کوشتارگاکاندا، لەبەردەمیەوە بوون، لەنوێژدا لەپشتیەوە بوون، سەعید پیاوێکی گەنم رەنگی تووکن بوو، نزای زۆر زۆر گیرادەبوو، زەیدی باوکی پیاوێکی رۆشنبیر بوو، لەسەر ئایینی حەزرەتی ئیبراهیم بوو (درودی خودای گەوروەی لەسەر بێ)، خوێنو مردارەوەبووی نەدەخوارد، هەروا گۆشتی ئاژەڵێکی نەدەخوارد کەناوی بتو ئەنصابی لەکاتی سەربڕیندا لێ هێنرابێ، لەپێش پێغەمبەرایەتیی پێغەمبەردا، بەخزمەتی پێغەمبەر دەگا، بەڵام فریای هاتنی ئیسلام ناکەوێ.

ئیبنو عەبدول بەڕ، لە ئیستیعابا راگوێز دەکا:

(سەعیدی کوڕی زەید دەچێتە خزمەتی حەزرەت، عەرزی دەکا: قوربان! باوکم ئەوەبوو کەخۆت دیوتەو خەڵك باسی کردووە بۆت، کەواتە: نزای باشی بۆبکەو بۆی بپارێرەوە کەخودا لێی خۆش بێ، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (باوکت لەڕۆژی دوا رۆژدا کە زیندوو دەکرێتەوە، بەیەك نەتەوەی تەواو دادەنرێ).

سەعید سێ فەرموودەی لەبوخاری پیرۆزدا هەیە، سەعید لەکۆتایی تەمەنیدا لەعەقیق دەمرێ، تەرمەکەی دەبەنەوە بۆ مەدینە، لەوێ بەخاکی دەسپێرن، لەساڵی (٥٥) پەنجاو پێنجی کۆچیدا دەمرێ، لەسەردەمی جێنشینی موعاوییەدا، تەمەنی نزیکی حەفتاو سێ ساڵ بووە (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ).

٧٦١) ئەگەر لەسەر چەندێتی ڕێگە بوو بەکێشە. (٤١١٥)
باب: إِذَا اخْتُلِفَ فِي الطَّرِيقِ جُعِلَ عَرْضُهُ سَبْعَةَ أَذْرُعٍ

٩٧١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِذَا اخْتَلَفْتُمْ فِي الطَّرِيقِ جُعِلَ عَرْضُهُ سَبْعَ أَذْرُعٍ ». {الحديث: ٤١١٥ = ٤١٠٩ فم. تحفة الأشراف/١٣٥٥٥}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەگەر لەسەر چەندێتی ڕێگەوبان بوو بەهەراو کێشەتان، ئەوا شەرع بڕیاری داوە کەپانیی ڕێگەکە لەحەوت گەز کەمتر نەبێ).

ڕوونکردنەوە:

١ ئەمە بۆ کۆن وابوو، ئێستا ڕێگەوبان و شەقام، بەتایبەتی لەناو شارەکاندا، لەڕێگەوبانە سەرەکییەکاندا، دەستوورو یاساو ڕێسای تایبەتی خۆی هەیە، بەپێی شوێن و کات و جێگەی تایبەت، بەپێی بەرژەوەندی گشتی، پسپۆڕان ئەندازەی دیاری دەکەن!

٢ - پوختەی بڕیارەکانی فەرموودەکانی نامەی کڕین و فرۆشتن:

١)کڕین و فرۆشتنی خۆراك بەخۆراك و بژێوی بە بژێوی و بەروبووم و میوە، بەجۆری خۆی، یابەجۆرێکی تر، یا پارە بەپارە یا زێڕ بەزێڕ، یا زیو بەزیو، دەستوورو یاسای تایبەتی خۆی هەیە، ئەگەر موسوڵمان ئاگای لەخۆی نەبێ دوورنییە کەتووشی سوود خۆریی ببێ، واباشە لەکاتی وادا پرس بە پسپۆڕان بکرێ.

٢) فرۆشتنی شت بەگۆترە بەبەهای دیاریکراو نادروست و ناپەسەندو ناباشە.

٣) میوەو بەروبووم هەتا بەکەڵکی خواردن نەیەت دروست نییە بیفرۆشن. بەڵام ئەگەر بەکەڵکی خواردن دەهات دروستە، وەك: فەریکە نۆك و فەریکە چوالەو روتاب و فەریکە گوێز.

٤) دارە دۆخە سوننەتە، ئەگەر ماڵێ ڕەشایی بوو لەگوندێکا، ئاژەڵیان نەبوو، سوننەتە ئاژەڵدارەکان، ئاژەڵی شیرداریان بەدۆخە بدەنێ، یائەگەر باخیان

نـەبوو، دارە خورمایـێ، بڕکـە هـەنجیرێ، یابنجـێ مێویـان پـێ بـدرێ کەشـیرو بەرەکەی بخۆنو دوایی سەرەکە بۆخاوەنەکەی بگەڕێننەوە.

٥) لەکاتی دەردو بەڵای ئاسمانی بۆ ئاژەڵو بێستانو باخ دەستووری تایبـەت هەیـە، بڕیاری تایبەت هەیە.

٦) لەهەموو روویەکەوە یارمەتی لێقەوماو، بەتایبەتی قەرزار، کارێ پەسەندە.

٧) باسی کۆمەڵێ سەوداو مامەڵەی جیاجیا، کە حـوکمو نـاوو بڕیارەکانیـان، کـەمێ دوورو درێژە، لەکتێبی شەرعا بەباشی باس کراون.

٨) بەشـێوەی گشـتی دار رواندنو بـاخو رەز دروسـت کـردنو شـینایی چـاندنو بـرەودان بەکشتوکاڵو بـاخو شـتی وا کـارێکی زۆر نایـابو پەسـەندە، وەهـۆی خێری هـەردوو جیهانـە، تەنانـەت رواندنو چاندنو ناشـتنی دارو درەخـتو گـوڵو شـتی وا، ئەگـەر لـەناو ماڵیشـدا بـێو بـۆ زینـەتیش بـێ، کـارێ زۆر پەسـەندو باشـنو مایـەی رەحمـەتی خـودان. گـەلێ جـار تاقـە گوڵـێ لـەماڵێکا، لەسەرە رێگەیەکا، لەباخچەیەکا، سەرەنجی مرۆڤ رادەکێشێو خۆشی دەڕوێنێ لەناو دڵو هەستی مرۆڤو سۆزێکی تەلیسماوی پـڕ لـەمیهرو هـەژانو خـەمی تـەماوی دەوروووژێنـێ، کـە بـەکتێبێ تـەعبیری لێ نادرێتـەوە، رەحمـەت لەگوتەری:

بەچـاو نەمـدیوە لـەم دنیـا
جـەوان بـێ وەک گـوڵی تـەنیا

بسم الله الرحمن الرحيم

١٩- نامەی مڵکانە

كِتَابُ الْمُزَارَعَةِ

٧٦٢) جڵەوگیریی لەبەکرێدانی زەوی. (٣٨٩٣ - ٣٩٣٨)

بابٌ: النهىُ عَنْ كِرَاءِ الأَرْضِ

٩٧٢- عَنْ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ، فَلْيَزْرَعْهَا أَوْ لِيُزْرِعْهَا أَخَاهُ، وَلاَ يُكْرِهَا ». {الحديث: ٣٨٩٨ = ٣٨٩٥ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەگەر کەسێ زەوی هەیە با یاخۆی دایبچێنێ، یا بەپیاوەتی بیدات بەبرایەکی ئایینی خۆی دایچێنێ بۆ خۆی بەبێ مڵکانەو دوایی زەوییەکەی بۆ رەت بکاتەوە، خۆ ئەگەر هیچ کامێ لەم دوو سەرپشکییەی نەکرد، با زەوییەکەی بخەوێنێو نەیدا بەکرێ!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٦٨، ژمارە: ١٩١٠}.

٧٦٣) بەکرێدانی زەوی. (٣٨٩٣ - ٣٩٣٨)

باب: كِرَاءُ الأَرْضِ

٩٧٣- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُحَاقِلُ الأَرْضَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَنُكْرِيهَا بِالثُّلُثِ وَالرُّبُعِ وَالطَّعَامِ الْمُسَمَّى، فَجَاءَنَا ذَاتَ يَوْمٍ رَجُلٌ مِنْ عُمُومَتِي فَقَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ أَمْرٍ كَانَ لَنَا نَافِعًا، وَطَوَاعِيَةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنْفَعُ لَنَا، نَهَانَا أَنْ نُحَاقِلَ بِالأَرْضِ فَنُكْرِيَهَا عَلَى الثُّلُثِ وَالرُّبُعِ وَالطَّعَامِ الْمُسَمَّى، وَأَمَرَ رَبَّ الأَرْضِ أَنْ يَزْرَعَهَا أَوْ يُزْرِعَهَا، وَكَرِهَ كِرَاءَهَا وَمَا سِوَى ذَلِكَ. {الحديث: ٣٩٢٢ = ٣٩١٩ فم}:

رافیعی کوڕی خەدیج (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەسەرینی پێغەمبەر خۆی (دروودی خودای لەسەر بێ) زەویمان دەدا بەکرێ، لەسەر شێوەیێ لەم شێوانە: دەماندا بەکرێ بە

سێیەکی دەسکەوتی بەروبوومەکەی یا بەچواریەکی، یابەکەمتر، یابەزیاتر، وەك ئەوە دەمانگوت: ئەگەر سیی ربەی تیابوو دەی بۆ منو بیستی بۆتۆ، یادەماندا بەبڕێ خۆراکی ناوبراو، بەوێنە دەمانگوت: ئەم پارچە زەوییە داچێنە بۆخۆت، بەدەر بەگەنم، یا بەبیست تەنەکە چەڵتووك، هەتا رۆژێ پیاوێ لەمامەکانی خۆم هات بۆلامان گوتی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەیی لێ کردین لەکارێ سوودی هەبوو بۆمان، بەهەرحاڵ بەجێهێنانی فەرمانی خوداو فەرمانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سوودو قازانجی زیاترە بۆمان، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەیی کردووە لەوە: کە پارچە زەوی بدەین بەکرێ، بەسێیەك و بەچواریەك و بەکەمترو بەزیاتر، یا بەئەندازەیێ خۆراکی ناوبراو، وەك سەدکیلۆ، یا پەنجا ربە گەنم، یاجۆ، یانیسك. مامەکەم گوتی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی بەخاوەن زەوی کردووە: کە یاخۆی دایچێنێو بەرهەمی بهێنێ، یابیدات بە کەسێکی تر کە بۆخۆی دایچێنێو لەپاش کۆکردنەوەی بەروبوومەکەی زەوییەکە هی خۆیەتی وەك جاری جاران. مامەکەم فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) حەزی لەوە نەبوو، کەزەوی بدرێ بەکرێ، یاشتێ وای لێ بکرێ، وەکوو بەکرێدان وابێ.

٧٦٤) بەکرێدانی زەوی بەزێڕو زیو. (٣٨٩٣ - ٣٩٣٨)

باب: كِرَاءُ الأَرْضِ بِالذَّهَبِ وَالْوَرِقِ

٩٧٤- عَنْ حَنْظَلَةَ بْنُ قَيْسٍ الأَنْصَارِيُّ قَالَ: سَأَلْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ كِرَاءِ الأَرْضِ بِالذَّهَبِ وَالْوَرِقِ فَقَالَ: لاَ بَأْسَ بِهِ، إِنَّمَا كَانَ النَّاسُ يُؤَاجِرُونَ عَلَى عَهْدِ رسول اللّه (صلى الله عليه وسلم) عَلَى الْمَاذِيَانَاتِ وَأَقْبَالِ الْجَدَاوِلِ، وَأَشْيَاءَ مِنَ الزَّرْعِ، فَيَهْلِكُ هَذَا وَيَسْلَمُ هَذَا، وَيَسْلَمُ هَذَا وَيَهْلِكُ هَذَا، فَلَمْ يَكُنْ لِلنَّاسِ كِرَاءٌ إِلاَّ هَذَا، فَلِذَلِكَ زُجِرَ عَنْهُ، فَأَمَّا شَيْءٌ مَعْلُومٌ مَضْمُونٌ فَلاَ بَأْسَ بِهِ. {الحديث: ٣٩٢٩ = ٣٩٢٦ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٢٤ = ٢٣٢٧، ٢٣٣٢، ٢٧٢٢، أبو داود. بيوع: ٣٣٩٢، ٣٣٩٣. نسائى. أيمان ونذور: ٣٩٠٨. تحفة الأشراف: ٣٥٥٣}:

حەنظەلەی کوڕی قەیسی ئەنصاری (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لەرافیعی کوڕی خەدیجم پرسی، لەبارەی بەکرێدانی زەوی بەپارەو بەزێڕو زیو، فەرمووی: (دروستەو هیچ قەیدی نییە، ئەوەندە هەیە لەسەردەمی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) زەوییەکیان دەدا بەکرێ، لەسەرئەوەی کە لەسەر لێوارو ئەمبەرو ئەوبەری ماکاوەکان دەڕوێ، یالەسەر سەرقەدو دەمی دیراوەکان دەڕوێ، یالەسەر شکارتەیێ، رێ دەکەوتن لەسەر ئەوە کەئەوانەی گوتران بۆ خاوەن زەوییەکە بن‌و ئەویتری بۆ وەرزێرەکە بێ، جازۆر جاری وا رێ دەکەوت، هی ئاغاکە باشی دەهێناو هی وەرزێرەکە خراپ، یا بەپێچەوانەوە، وە ئەمە تەنیا شێوەی بەکرێدانی زەوییان بوو، وەگەلێ جار ئەم بارودۆخە سەری دەکێشا بۆ کێشەوبەرە، لەبەرئەوە سەرزەنشت دەکران لەسەر ئەوجۆرە مامەڵەیە، چونکە زۆرجار سەری دەکێشا بۆ زیان‌و تێشکان (غور)ی لایەکیان، بەڵام زەویدان بەکرێ لەسەر کرێیەکی دیاریکراوی دابینکراو هیچ قەیدی نییە).

٧٦٥) بەکرێدانی زەوی بەکرێیەکی ناوبراو
باب: المؤاجَرَةُ

٩٧٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ السَّائِبِ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ فَسَأَلْنَاهُ عَنِ الْمُزَارَعَةِ؟ فَقَالَ: زَعَمَ ثَابِتٌ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) نَهَى عَنِ الْمُزَارَعَةِ، وَأَمَرَ بِالْمُؤَاجَرَةِ، وَقَالَ: « لاَ بَأْسَ بِهَا ». {الحديث: ٣٩٣٣ = ٣٩٣٠ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی سائیب فەرمووی: چووین بۆ خزمەتی عەبدوڵڵای کوڕی مەعقیل (رەزای خودای لێ بێ) لەبارەی بەکرێدانی زەوی‌و زارەوە بەملکانە پرسیارمان لێ کرد؟ فەرمووی: ثابیت (رەزای خودای لێ بێ) بەقسەی خۆی دەڵێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیریی دەکرد لەدانی زەوی بەملکانە، بەڵام فەرمانی دەکرد کە بەپارەو شتی وابدرێ بەکرێ، وە فەرمووی: (قەیناکا).

٧٦٦) بەخشینی زەوی بەوەرزیر بۆخۆی دایچێنێ
بَابٌ: فِي مَنْحِ الأَرْضِ

٩٧٦- عَنْ طَاوُسٍ أَنَّهُ كَانَ يُخَابِرُ: قَالَ عَمْرٌو: فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ لَوْ تَرَكْتَ هَذِهِ الْمُخَابَرَةَ، فَإِنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنِ الْمُخَابَرَةِ، فَقَالَ أَيْ عَمْرُو!: أَخْبَرَنِي أَعْلَمُهُمْ بِذَلِكَ، يَعْنِي ابْنَ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا)، أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يَنْهَ عَنْهَا، إِنَّمَا قَالَ: « يَمْنَحُ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْخُذَ عَلَيْهَا خَرْجًا مَعْلُومًا ». {الحديث: ٣٩٣٤ = ٣٩٣١ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٢٧ = ٢٣٣٠، ٢٣٤٢، ٢٦٣٤. أبو داود. بيوع: ٣٣٨٩. ترمذي. أحكام: ١٣٨٥. نسائي. أيمان ونذور: ٣٨٨٢. ابن ماجة. رهون: ٢٦٥٦، ٢٤٦٤. تحفة الأشراف: ٥٧٣٥}:

عەمری کوڕی دینار (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: عەرزی تاووسم کرد (رەحمەتی خودای لێ بێ): خۆزگا وازت لەبەکرێدانی زەوی بەملکانە دەهێنا، چونکە ئەوانە بەقسەی خۆیان دەڵێن: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەیی لەشتی واکردووە؟ تاووس (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەی عەمرا! زاناترینیان کە ئیبنو عەبباسە (رەزای خودایان لێ بێ) هەواڵی پێمداوە: کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەیی لێ نەکردووە، بەڵام فەرموویەتی: (ئەگەر زەوی‌و زارتان بەپیاوەتی بدەن بەبرای ئایینی خۆتان کە بۆخۆی دایبچێنێ، لەوە باشترە کە بەملکانە پێی بدەن، یا بەکرێیەکی دیاریکراو پێی بدەن!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٦٨، ژمارە: ١٩٠٧}.

٧٦٧) باخەوانی‌و ئاودێریی بەبەشێکی دیاریکراو لە بەروبوومی زەوییە بەرهەم هێنراوەکە. (٣٩٣٩ - ٣٩٤٤)
باب: الْمُسَاقَاةُ وَمُعَامَلَةُ الأَرْضِ بِجُزْءٍ مِنَ الثَّمَرِ وَالزَّرْعِ

٩٧٧- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَعْطَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَيْبَرَ بِشَطْرِ مَا يَخْرُجُ مِنْ ثَمَرٍ أَوْ زَرْعٍ، فَكَانَ يُعْطِي أَزْوَاجَهُ كُلَّ سَنَةٍ مِائَةَ وَسْقٍ، ثَمَانِينَ وَسْقًا مِنْ تَمْرٍ، وَعِشْرِينَ وَسْقًا مِنْ شَعِيرٍ، قال: فَلَمَّا وَلِيَ عُمَرُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَسَمَ خَيْبَرَ، خَيَّرَ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُقْطِعَ لَهُنَّ الأَرْضَ وَالْمَاءَ. أَوْ يَضْمَنَ

لَهُنَّ الأَوْسَاقَ كُلَّ عَامٍ، فَاخْتَلَفْنَ، فَمِنْهُنَّ مَنِ اخْتَارَ الأَرْضَ وَالْمَاءَ، وَمِنْهُنَّ مَنِ اخْتَارَ الأَوْسَاقَ كُلَّ عَامٍ، فَكَانَتْ عَائِشَةُ وَحَفْصَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) مِمَّنِ اخْتَارَتَا الأَرْضَ وَالْمَاءَ. {الحديث: ٣٩٤٠ = ٣٩٣٧ فم}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کاتی وڵاتی خەیبەری ئازادکرد، دایەوە بەخەڵکی خەیبەر، کە بەنیوەیی بەرهەمی بهێنن، چ میوەو بەروبووم و چ دانەوێڵەو شینایی بەنیوەیی، نیوەی بۆ دەوڵەتی ئیسلامو نیوەی بۆ وەرزیرو ئاودێرەکان بۆخۆیان. جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەموو ساڵێ لەدەرامەتی خەیبەر، سەد وەسقی دەدا بە هاوسەرەکانی، هەشتای خورماو بیستی جۆ.

جاکاتێ پێشەوا عومەر بوو بەجێنشینو خەیبەری دابەشکرد، هاوسەرەکانی پێغەمبەری کرد بەسەرپشك: کەیا بەشە زەویو ئاو هەڵبگرن، یالەسەر ساڵانەی خۆیان بەردەوام بنو ساڵ بەساڵ چەند تەغاریان بۆ دانراوە وەری بگرن. ئیتر ئەوەبوو هەندێکیان زەویو ئاویان هەڵگرتو هێندێکیان ساڵانەیان هەڵبژارد. عائیشەو حەفصە لەو هاوسەرانە بوون کە زەویو ئاویان هەڵگرتبوو. {تاج/٢، زنجیرە: ١٧٠، ژمارە: ١٩١٥ — ش/د/ت}.

٧٦٨) هەرکەسێ نەمامێ بنێژێ. (٣٩٤٥ - ٣٩٥١)

بابٌ: فِيمَنْ غَرَسَ غَرْساً

٩٧٨- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): « مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا، إِلاَّ كَانَ مَا أُكِلَ مِنْهُ لَهُ صَدَقَةٌ، وَمَا سُرِقَ مِنْهُ لَهُ صَدَقَةٌ، وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ مِنْهُ فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ، وَمَا أَكَلَتِ الطَّيْرُ فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ، وَلاَ يَرْزَؤُهُ أَحَدٌ إِلاَّ كَانَ لَهُ صَدَقَةٌ ». {الحديث: ٣٩٤٥ = ٣٩٤١ فم. رياض/ زنجيره: ١٣، ژماره: ١٩/١٣٥. تجريد/٣، رقم: ١٠١٩ = ٢٣٢٠، ٦٠١٢}:

جابیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەر موسوڵمانێ، شتێ بڕوێنێ، یا نەمامێ بنێژێ، ئەوەی لێی بخوا، ئەوەی لێی بدزێ،

ئەوەی دڕندەو دەعبا بیخوا، ئەوەی مەڵو مۆر بیخوا، ئەوەی سوودی لێ ببینێ، ئیتر هەر سوودێك بێ، ئەمانە هەموویان بۆی دەبن بەخێرو خێرات). {تاج/٢، زنجیرە: ١٦٧، ژمارە: ١٩٠٥}.

٧٦٩) فرۆشتنی زیادە ئاو. (٣٩٨٠ - ٣٩٨٤)

باب: بَيْعُ فَضْلِ الْمَاءِ

٩٧٩- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَنْ بَيْعِ فَضْلِ الْمَاءِ. {الحديث: ٣٩٨٠ = ٣٩٧٦ فم}:

جابیری کوڕەی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیریی کردووە لەفرۆشتنی ئاوی زیاد لەپێداویستی مرۆڤ خۆی، بەتایبەتی لە چۆڵ.

٧٧٠) نابێ زیادە ئاوو زیادە لەوەڕ قەدەغە بکرێن. (٣٩٨٠ - ٣٩٨٤)

بَابٌ: مَنْعُ فَضْلِ الْمَاءِ وَالْكَلإِ

٩٨٠- عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): « لاَ تَمْنَعُوا فَضْلَ الْمَاءِ لِتَمْنَعُوا بِهِ الْكَلأَ ». {الحديث: ٣٩٨٣ = ٣٩٧٩ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێت) دەفەرموێ: (ئاوی زیادە قەدەغە مەکەن، هەتا زیادە لەوەڕی پێ قەدەغە بکەن). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧٤، ژمارە: ١٩٢٨ — ش/د/ت/ن = بخاری. مساقاة: ٢٥٥٣، ٢٤٥٤، ٦٩٦٣. ترمذی. بیوع: ١٢٧٢}.

روونکردنەوە:

١ ـ ئەوەوی (پڕ گۆڕی پیرۆزی لەنووری خودابێ) دەفەرموێ: وەك ئەوە کەسێ بیرێکی هەبێ، وە ئاوی بیرەکە لەخۆی زیادبێ، وە لەنزیکی ئەو بیرە لەوەڕ هەبێ، جا ئەگەر خاوەن بیرەکە، یاخاوەن کارێزەکە، بیرەکەی، یا ئاوەکەی

قەدەغە بكا، لە ماڵاتو ئاژەڵ، لەبەر بێ ئاوی کەس ئاژەڵ نەلەوەڕێنێ، لەو لەوەڕگایە!

٢ - کورتو پوخت: خاوەن بیرو کارێزو چەم، ئەگەر ئاوەکەی لەخۆی زیادبوو، نابێ قەدەغەی بکا، لە ئاتاج، تەنانەت نابێ قەدەغەی بکا لە ئاژەڵو ماڵاتو گیانلەبەرانیش.

٣ خاوەن کارێزو بیرو چەمو جۆگە، دەتوانێ ئەو ئاوە بفرۆشێ، بۆ ئاودێریو ئاودانی کشتوکاڵو باخو رەز.

٤ ئێستا ئاو بەزۆر شێوە دەفرۆشرێ، وەك بە بوتڵ، یا بەکارتۆن، یا بەتەنکەر، وەزۆر دەسگا سەرگەرمی ئەم کارەن، هەیە تەقطیری دەکا، هەیە تەعقیمی دەکا، فرۆشتنی ئەم جۆرە ئاوانە بەهیچ شێوەیێ بەرواتاو چەمکی ئەم فەرموودانە ناکەوێ. بگرە ئەم جۆرە کارە پیرۆزانە ئەرکێکی پیرۆزی دینیو ژینیو سەردەمین، بەڵام ئەوەندە هەیە: (مۆڵەتی دەستەڵاتی وڵاتو رێپێدانی تایبەتی بۆ ئەم جۆرە کارانە مەرجەو بەس).

لێرەدا، بۆ پشتگیریی ئەم بڕگەی چوارە، ئەم دەقە لەشەرحی (فتح الملهم)ەوە راگوێز دەکەم، دەفەرموێ: ئیمام ئەبو یوسف دەفەرموێ:

{وَإِنْ هَيَّأَ لَهُ مصنعة فَاسْتَقى فِيهَا بِأَوْعِيَتِهِ حَتَّى جَمَعَ فِيهَا مَاءً كَثِيراً، ثُمَّ بَاعَ مِنْ ذلِكَ فَلاَ بَأْسَ}.

واتە: ئەگەر کەسێ کارگەیێ دابنێو ئاوی زۆری تیا ئامادە بکاو بیکاتە دەفرو شتی واوەو دوایی لێی بفرۆشێ قەیدی نییە). {بڕوانە شەرحی فەرموودەی ژمارە (٣٩٧٩) لە فتح الملهم دا}.

بسم الله الرحمن الرحيم

٢٠- نامەی راسپێری‌و خێرکردن‌و خەڵات‌و ژینە بەخش

كِتَابُ الوِصَايَا وَالصَّدَقَةِ وَالنُّحْلِ وَالعُمْرَى

{تاج/٢، زنجیرە: ١١ لەژمارە: ١٩٩٧ هەتا ٢٠٠٥}

٧٧١) هاندان لەسەر راسپێریکردن بۆ کەسێ شتێکی وای هەبێ کە راسپێری تیادا بکرێ. (٤١٨٠ - ٤١٩٤)

باب: الحَثُّ الْوَصِيَّة لِمَنْ لَهُ مَا يُوصِي فِيه

٩٨١- عَنْ سَالِمٍ عَنْ ابن عمر (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ يَبِيتُ ثَلاثَ لَيَالٍ إِلاَّ وَوَصِيَّتُهُ عِنْدَهُ مَكْتُوبَةٌ ». قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: مَا مَرَّتْ عَلَيَّ لَيْلَةٌ مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ ذَلِكَ إِلاَّ وَعِنْدِي وَصِيَّتِي. {الحديث: ٤١٨٣ = ٤١٧٦ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٣٦ = ٢٧٣٨. أبو داود. وصايا: ٢٨٦٢. ترمذى. جنائز: ٩٧٤}:

سالم (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: بیستم لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (هەر موسوڵمانێ شتێکی هەبێ، کەبیەوێ راسپێریی (وەسێتی) تیابکا، هەق وایە سێ شەوی بەسەردا تێ نەپەڕێ، هەتا وەسێتنامەکەی بەنووسراوەیی، لەلای خۆی دادەنێ!)).

ئیبنو عومەر دەیفەرموو: ئەوەتێ ئەمەم لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بیستووە، شەو نەبووە کە راسپێری نامەکەمم لەلا نەبووبێ. {تاج/٢، زنجیرە: ١١، ژمارە: ١٩٩٧ چ/٤ = چاپی چوارەم — ش/د/ت/ن}.

٧٧٢) راسپێریی شەرعی نابێ لەسێیەك تێپەڕێ. (٤١٨٠ - ٤١٩٤)

بابٌ: الوَصِيَّةُ بِالثُّلُثِ لاَ يُجَاوَزُ

٩٨٢- عَنْ سَعْدِ بن أبي وقاص (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: عَادَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ مِنْ وَجَعٍ أَشْفَيْتُ مِنْهُ عَلَى الْمَوْتِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ بَلَغَنِي مِنَ الْوَجَعِ مَا تَرَى وَأَنَا ذُو مَالٍ وَلاَ يَرِثُنِي إِلاَّ ابْنَةٌ لِي وَاحِدَةٌ، أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثَيْ

مَالِى؟ قَالَ: لاَ، قُلْتُ: أفَأتَصَدَّقُ بِشَطْرِهِ؟ قَالَ: « لاَ، الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ، إنَّكَ أنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ، وَلَسْتَ تُنْفِقُ نَفَقَةً تَبْتَغِى بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إلاَّ أُجِرْتَ بِهَا، حَتَّى اللُّقْمَةُ تَجْعَلُهَا فِى فِى امْرَأتِكَ ». قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أُخَلَّفُ بَعْدَ أصْحَابِى؟ قَالَ: « إنَّكَ لَنْ تُخَلَّفَ فَتَعْمَلَ عَمَلاً تَبْتَغِى بِهِ وَجْهَ اللَّهِ إلاَّ ازْدَدْتَ بِهِ دَرَجَةً وَرِفْعَةً، وَلَعَلَّكَ تُخَلَّفُ حَتَّى يُنْفَعَ بِكَ أقْوَامٌ وَيُضَرَّ بِكَ آخَرُونَ، اللَّهُمَّ أمْضِ لأصْحَابِى هِجْرَتَهُمْ، وَلاَ تَرُدَّهُمْ عَلَى أعْقَابِهِمْ، لَكِنِ الْبَائِسُ سَعْدُ ابْنُ خَوْلَةَ »، قَالَ: رَثَى لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِنْ أنْ تُوُفِّىَ بِمَكَّةَ. {الحديث: ٤١٨٥ = ٤١٧٨ فم. تجريد/٢، رقم: ٦٢٣ = ١٢٩٥ فتح البارى. أبو داود. وصايا: ٢٨٦٤. ترمذى. وصايا: ٢١١٦. نسائى. وصايا: ٣٦٢٨. تحفة الأشراف: ٣٨٩٠}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ساڵی حەجی ماڵاوایی، کەناسراوە بەساڵی حەججەتول وەداع، لە مەککە نەخۆشکەوتم، کەشەنگ بووم خەریکبووم بمرم، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هات بۆلام، بۆ سەردانو هەواڵپرسیم، عەرزیمکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! خۆ دەمبینی کە نەخۆشی چی لێ کردووم، ماڵێکی زۆریشم هەیە، تاقە کچێکیشم هەیە کە کەلەپوورو میراتم لێ بگرێ، جادەمەوێ کەدوو بەش لەسێ بەشی ماڵەکەم بکەم بەخێرو وەسێتو راسپێری، لەپاش مردنم بۆم بکرێ بەخێر، جاتۆ فەرمانت بەچییە، شتی وا دروستە یانا؟

فەرمووی: (نەء، دروست نییە). گوتم: دەنیوەی دەکەم بەخێر، دەبێ یانا؟

فەرمووی: (نەء، ئەویش نابێ).

گوتم: دەسێیەکێکی دەکەم بەخێر؟ فەرمووی: (سێیەك دەبێ، بەڵام سێیەکیش هەر زۆرە، کەمتربێ باشترە، چونکە تۆ لەپاش مردنی خۆت، میراتبەرەکانت بەدەوڵەمەندیو تێرو تەسەلی بەجێ بهێڵیت، گەلێ لەوە باشترە کە بەهەژاری بەجێیان بهێڵیت لەپ لەمو لەو پان بکەنەوەو چاویان لەدەستی خەڵك بێ!

ئەوەیش بزانە هەرچی خەرج بکەی لەبەر رەزای خودای گەورە ئەوا پاداشی باشی لەسەر وەردەگریت، تەنانەت ئەو پاروە نانەیش کەدەیدەیت بەژنی خۆت، یا

ئەو مەسرەفەی کەدەیکەی بۆ خێزانی خۆت، کە ژێواریان لەسەر تۆیە، ئەم جۆرە مەسرەفەیش، بەمەرجێ بەنیازێکی پاك بێ، ئەویش هەر خێرێکی گەورەیە).

فەرمووی: عەرزیمکرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! دەترسم لەهاوڕێکانم بەجێ بمێنم و لەم نەخۆشییەدا لە مەککە بمرم و لەگەڵ ئێوەدا نەگەڕێمەوە بۆ رەوگەی کۆچ و داری هیجرەتم، وە ئەوەیش بۆ کۆچەکەم زیانی هەبێ؟ فەرمووی: (بابەجێش بمێنی، گرنگ ئەوەیە تۆ بەنیازی پاك، هەرکارێ بکەی، لەهەرکوێ بێ، بەمەرجێ مەبەستت رەزای خودابێ پێی، ئەوە پلەو پایەت لای خودا پێی بەرزتر دەبێتەوە. ئومێدیش دەکەم کەجارێ نەمری و بمێنی و تەمەنت درێژبێ و لەپاش ئێمە بمێنی و خوا بتکا بەمایەی خێرو خۆشی بۆ گەلی موسوڵمانان و ببی بەهۆی زیان و شکستی بۆ هۆزی بێباوەڕان ئەی خودایە! کۆچی هاوەڵانم تاسەربێ و قەبووڵ و گیرابێ، وەپاشگەزیان نەکەیتەوە لێی).

بەڵام داخەکەم هەژارە: سەعدی کوڕی خەولە، لەمەککە مرد، لەدارول هیجرەتەکەی نەمرد کە مەدینە بوو، بۆیە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەزەیی پیادا هاتەوەو دڵی پێی سووتا. {تاج/٢، زنجیرە: ١٢، ژمارە: ٢٠٠٠}.

سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص لەپاش ئەم نزاو تکایەی پێغەمبەر بۆی، چاك بۆوەو خودا پیت و فەڕی خستە تەمەنی چل ساڵی ترژیا.

٩٨٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: لَوْ أَنَّ النَّاسَ غَضُّوا مِنَ الثُّلُثِ إِلَى الرُّبُعِ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: « الثُّلُثُ، وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ ». {الحديث: ٤١٩٤ = ٤١٨٧ فم. بخاری. وصايا: ٢٧٤٣. نسائی. وصايا: ٣٦٣٦. ابن ماجة. وصايا: ٢٧١١. تحفة الأشراف: ٥٨٧٦}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: خۆزگە ئەو خەڵکە لەکاتی وەسێتکردندا، لەباتی سێیەکی ماڵ کە دەیکەن بەخێر، بۆ پاش مەرگیان، چواریەکیان دەکرد بەئاخر ئەندازەی دروست بۆ راسپێری، چونکە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەم بارەیەوە دەفەرموێ: (سێیەکی ماڵ بۆ راسپێری (وەسێت) دەبێ، بەڵام سێیەکیش هەر زۆرە، کەمتربێ باشترە).

٧٧٣) راسپێریی پێغەمبەر بۆ نەتەوەی ئیسلام ئەوەبووە کە پابەندبن بەنامەی خوداوە. (٤٢٠٣ - ٤٢١٠)

بابٌ: وَصِيَّةُ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) بِكِتَابِ اللَّهِ

٩٨٤- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرِّفٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): هَلْ أَوْصَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)؟ فَقَالَ: لاَ، قُلْتُ: فَلِمَ كُتِبَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ الْوَصِيَّةُ أَوْ فَلِمَ أُمِرُوا بِالْوَصِيَّةِ؟ قَالَ: أَوْصَى بِكِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. {الحديث: ٤٢٠٣ = ٤١٩٦ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٣٨ = ٢٧٤٠، ٤٤٦٠، ٥٠٢٢. ترمذي. وصايا: ٢١١٩. نسائي. وَصَايا: ٣٦٢٢. ابن ماجة. وصايا: ٢٦٩٦. تحفة الأشراف: ٥١٧٠}:

طەلحەی کوڕی موصەرریف (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لە عەبدوڵڵای کوڕی ئەبو ئەوفام پرسی: ئایا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) راسپێریو وەسێتی کرد بۆ پاش مەرگی؟ فەرمووی: (نەء) عەرزیمکرد: ئەی باشە ئەی چۆن وەسێتو راسپێریی لەسەر موسوڵمانان داناوە؟ فەرمووی: وەسێتو راسپێریی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ ئۆمەتی ئەوەبوو کە کارو رەفتار بە قورئان بکەن کەنامەی نووسراوی خودایە).

بۆ تێگەیشتنی تەواو لەچۆنێتیی ئەم راسپێرییەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بڕوانە: تاج/١، زنجيره: ٩، ژمارە: ٧٠، ٧١، ٧٣، ٧٤ + تاج/٣، زنجيره: ٧٤، ژمارە: ٣٥٨١ + تاج/٤، زنجيره: ٧٦ + تاج/٣، زنجيره: ١٦، ژمارە: ٣٣٤٣}:

٩٨٥- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: مَا تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) دِينَارًا وَلاَ دِرْهَمًا، وَلاَ شَاةً وَلاَ بَعِيرًا وَلاَ أَوْصَى بِشَيْءٍ. {الحديث: ٤٢٠٥ = ٤١٩٨ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەفاتی کرد: هیچی لەپاش بەجێ نەما: نەزێڕ، نەزیو، نەدینار، نەدرەم، نەڕانە مەڕو بزن، نەڕانە وشتر، نەڕایسپارد کەکێ لەپاش خۆی ببێ بەجێنشینی، وە نەڕایسپارد کە ئەوەندە لەسامانەکەی خێرو راسپێری بێ!).

روونكردنەوە:

١ - پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە وەفاتی کرد چەند راسپێری و ئامۆژگارییەکی کردووە، وەك باشبوون بۆ ئەنصارو بۆ کەسوکاری خۆی و وەفد بەڕێکردن وەك خۆی کە لەژیانا بووەو پاك کردنەوەی دوورگەی عەرەب لە غەیری موسوڵمانان و پابەندبوون بەنامەی خوداوەو راسپێری باش سەبارەت بەژنان و ئاگاداری نوێژەکان و گۆڕەکەی نەکەن بەبت و باش بوون لەگەڵ بەندەو کۆیلەدا.

٢ - پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەم شتانەی لەپاش بەجێماوە: دوو ئەوبی حیبەرەو ئیزارێکی عمانی و دوو جلی صەحارین و کراسێکی صەحاری و کراسێکی سەحوولی و جبەیەکی یەمەنی و کراسێك و... چەند شتێکی سادەی تری لەم بابەتە).

٩٨٦- عَنِ الأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: ذَكَرُوا عِنْدَ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) أَنَّ عَلِيًّا (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) كَانَ وَصِيًّا، فَقَالَتْ مَتَى أَوْصَى إِلَيْهِ؟! فَقَدْ كُنْتُ مُسْنِدَتَهُ إِلَى صَدْرِي (أَوْ قَالَتْ حَجْرِي)، فَدَعَا بِالطَّسْتِ، فَلَقَدِ انْخَنَثَ فِي حَجْرِي، وَمَا شَعَرْتُ أَنَّهُ مَاتَ، فَمَتَى أَوْصَى إِلَيْهِ)؟ {الحديث: ٤٢٠٧ = ٤٢٠٠ فم. بخاري. شروط: ٢٧٤١، ٤٤٥٩. نسائي. وصايا: ٣٦٢٤. تحفة الأشراف: ٥٥١٧}:

ئەسوەدی کوڕی یەزید فەرمووی: لەلای حەزرەتی عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) باسی ئەوەیان بۆیکرد: کە عەلی کوڕی ئەبو تالیب (رەزای خودای لێ بێ) راسپێرراوی پێغەمبەر بێ بۆ جێنشینی لەپاش مەرگی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ)؟ عائیشە فەرمووی: ئەمە کەی ئەم راسپێرییەی کردووە بۆی؟! ئەی بۆ من ئاگام لێی نییە؟ لەکاتی سەرەمەرگا، پێغەمبەر لەباوەشی منابوو، سەریم نابوو بەسینگمەوە، لەوکاتە ناسکەدا داوای تەشتێکی کرد، تاتفی تێبکا، هەرئەوەندەم زانی کە لەشی شل بوو، خاوبۆوە لەباوەشما، نەمزانی چۆن گیانی دەرچوو، کەواتە ئیتر ئەم راسپێرییەی کەی کردووە بۆی؟!

٧٧٤) راسپێریی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) **کە فرەخواکان لە دوورگەی عەرەب دەرکەن و بەجوانی نوێنەر** (وەفد=شاند) **بەرێکەن**(٤٢٠٣ - ٤٢١٠)

بَابٌ: وَصِيَّةُ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) **بِإِخْرَاجِ الْمُشْرِكِينَ مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَبِإِجَازَةِ الْوَفْدِ**

٩٨٧- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا): يَوْمُ الْخَمِيسِ وَمَا يَوْمُ الْخَمِيسِ؟ ثُمَّ بَكَى حَتَّى بَلَّ دَمْعُهُ الْحَصَى، فَقُلْتُ: يَا ابْنَ عَبَّاسٍ! وَمَا يَوْمُ الْخَمِيسِ؟ قَالَ: اشْتَدَّ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَجَعُهُ فَقَالَ: « ائْتُونِي أَكْتُبْ لَكُمْ كِتَابًا لاَ تَضِلُّوا بَعْدِي فَتَنَازَعُوا، وَمَا يَنْبَغِي عِنْدَ نَبِيٍّ تَنَازُعٌ»، وَقَالُوا: مَا شَأْنُهُ أَهَجَرَ؟ اسْتَفْهِمُوهُ، قَالَ: « دَعُونِي فَالَّذِي أَنَا فِيهِ خَيْرٌ، أُوصِيكُمْ بِثَلاَثٍ: أَخْرِجُوا الْمُشْرِكِينَ مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَأَجِيزُوا الْوَفْدَ بِنَحْوِ مَا كُنْتُ أُجِيزُهُمْ »، قَالَ: وَسَكَتَ عَنِ الثَّالِثَةِ أَوْ قَالَهَا فَأُنْسِيتُهَا. {الحديث: ٤٢٠٨ = ٤٢٠١ فم. تجريد/٣، رقم: ١٢٤٥ = ٣٠٥٣، ١١٤ فتح الباري. أبو داود. خراج: ٣٠٢٩}:

سەعیدی کوڕی جوبەیر (رەحمەتی خودای لێ بێ) **فەرمووی: ئیبنو عەبباس** (رەزای خودایان لێ بێ) **فەرمووی: ئای لەو رۆژی پێنج شەممەیە چۆن رۆژی پێنج شەممەیە بوو؟ ئەوجا ئیبنو عەبباس زۆر گریا، هەتا بەفرمێسك زیخو چەوی بەرپێی خۆی تەرکرد!**

جا عەرزیمکرد: قوربان! ئەی ئیبنو عەبباس! کام رۆژی پێنج شەممەیەت مەبەستە، کەوا بەیادی واپەرێشانی؟ فەرمووی: لەرۆژی پێنج شەممەدا، نەخۆشییەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) **تەواو کەشەنگ بوو، فەرمووی: (نامەیەکم بۆ بهێنن، هەتا نامەیەکتان بۆ بنووسم، ئیتر لەپاش ئەو وەسێتنامەیە، وەلەپاش مەرگی من، هەتا هەتایە رێگەی راست ووون ناکەنو سەرتان لێ ناشێوێ) بەلام هاوەلان لەناو خۆیانا بوو بەهەرایان، خزمەتی پێغەمبەرانیش، بەتایبەتی لەکاتی واناسکا، شوێنی مشتومڕو بگرەو بەردەو شوێنی هەراو هۆریا نییەو نابێ شتی وا رووبدا).**

ئەوەبوو هەندێ کەس گوتیان: ئەوە چییە، دەلێی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) **لەبەر سەختی نەخۆشینەکەی وڕینە دەکاو قسە دەبڕسکێنێ؟ ئادەی داوای**

روونكردنـەوەی لێ بكـەن كەمەبەسـتی چـییە! حـەزرەت (دروودو سـلاوی خـودای لەسەربێو سەرو ماڵو منالو باوكو دايكو هەستو نەست هەمووی بەقوربانی گەردی سەر گۆڕی پیرۆزی بێ) فەرمووی: (كەوای لێ هات! لێم گەڕێن باخەریكی حاڵی خۆم بەو خۆم ئامادە بكەم بۆ شادبوون بەخزمەتی پەروەردگارم، ئەم حاڵەی خۆم گەلێ باشترو چاكترە لەمەی كەئێوە لەمنتان دەوێ!). فەرمووی: حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەم سێ راسپێرییەتان بۆ دەكەم: يەكەم: فرە خواكان لەدوورگەی عەرەب دەركەنو مەهێڵن دوورگەی عەرەب، فرە خوا (موشريك)ی تيادانيشێ. دووەم: وەك خۆم بەجوانی نوێنەر (وەفد) بەڕێ بكەنو خەڵاتيان پێ بدەن...). ئيبنو عويەينە فەرمووی: سولەيمان فەرمووی: سەعيدی كوڕی جوبەير باسی راسپێری سێيەميانی نەكرد، يائەو ناوی راسپێری سێيەميشی هێناو باسی كرد، بەڵام من لەيادم نەماوە!). {تاج/٤، زنجيرە: ٨١، ژمارە: ٤٥٦٥ ج/٤ + تەجريد/١، رقم: ٩٣ = ١١٤، ٣٠٥٣، ٣١٦٨، ٤٤٣١، ٣٢٤٤، ٥٦٦٩، ٧٣٦٦ = فتح البارى شرح صحيح البخارى}.

٧٧٥) نەيی كردن لەوە كە مرۆڤ بەخشراوی خۆی هەڵبگرێتەوە، چ بەكڕين، چ بەشێوەيێ تر. (٤١٣٩ - ٤١٤٥)

باب: النَّهْيُ أَنْ يَعُودَ فِي الصَّدَقَةِ

٩٨٨- عَنْ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: حَمَلْتُ عَلَى فَرَسٍ عَتِيقٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَضَاعَهُ صَاحِبُهُ، فَظَنَنْتُ أَنَّهُ بَائِعُهُ بِرُخْصٍ، فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: « لاَ تَبْتَعْهُ وَلاَ تَعُدْ فِي صَدَقَتِكَ، فَإِنَّ الْعَائِدَ فِي صَدَقَتِهِ كَالْكَلْبِ يَقِيءُ ثُمَّ يَعُودُ فِي قَيْئِهِ ». {الحديث: ٤١٣٩ = ٤١٣٣ فم. تەجريد/٢، رقم: ٧١٦ = ١٤٩٠، ٢٦٢٣، ٢٦٣٦، ٢٩٧٠، ٣٠٠٣. نسائى. زكاة: ٢٦١٤. ابن ماجة. صدقات: ٢٣٩٠. تحفة الأشراف: ١٠٣٨٥}:

عومەری كوڕی خەتاب (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەسپێكی نايابم هەبوو، لەرێگەی خودادا بەخشيم بەغەزاكارێ، بەڵام خاوەنەكەی قەدری نەزانیو زۆر بێ

خزمەتی کرد، منیش ویستم لێی بکڕمەوە، بەزەینی خۆم گوتم: بەهەرزان دەیفرۆشێ، چونکە تەواو لەڕو لاوازی کردبوو، بۆ ئەمە پرسیارم لە خۆشەویست کرد (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (نە بیکڕەرەوەو نەهیچ خێرو بەخشینێکی خۆت بەپارە هەڵبگرەوە، با ئەو کەسەی کە بەخشیوتە پێی، بەیەك درەمیش بیداتەوە پێت، چونکە ئەوەی کە خێرو بەخشراوی خۆی بکڕێتەوە، یا بیقەبڵێنێ بە پارەو بەو پارەیە هەڵی بگرێتەوە، ئەوە وەك سەگێ وایە رشانەوەی خۆی بخواتەوە).

{ریاض/٤، زنجیرە: ٢٨٥، ژمارە: ١٦١٢/١} + {تاج/٢، زنجیرە: ١٧٨، ژمارە: ١٩٤ چ/٤}.

٩٨٩- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: « الْعَائِدُ فِي هِبَتِهِ كَالْكَلْبِ يَقِيءُ ثُمَّ يَعُودُ فِي قَيْئِهِ ». {الحديث: ٤١٥٢ = ٤١٤٦ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٠٥ = ٢٥٨٩، ٢٦٢١، ٢٦٢٢، ٦٩٧٥. نسائی. هبة: ٣٦٩٣. تحفة الأشراف: ٥٧١٢}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کەسێ دەسەنەو بەخششی خۆی، دووبارە هەڵبگرێتەوە، یان بیسەنێتەوە لەو کەسە کەپێی بەخشیوە، وەك سەگ وایە کە بڕشێتەوەو لەدواییدا سەرلەنوێ رشانەوەی خۆی دووبارە بخواتەوە).

٧٧٦) کەسێ بەتایبەتی هەندێ لەمناڵەکانی خەڵات بکا. (٤١٥٣ - ٤١٦٣)

باب: مَنْ نَحَلَ بَعْضَ وَلَدِهِ دُونَ سَائِرِ بَنِيهِ

٩٩٠- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: تَصَدَّقَ عَلَيَّ أَبِي بِبَعْضِ مَالِهِ فَقَالَتْ أُمِّي عَمْرَةُ بِنْتُ رَوَاحَةَ: لاَ أَرْضَى حَتَّى تُشْهِدَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَانْطَلَقَ أَبِي إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لِيُشْهِدَهُ عَلَى صَدَقَتِي، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): « أَفَعَلْتَ هَذَا بِوَلَدِكَ كُلِّهِمْ »؟ قَالَ: لاَ، قَالَ: « اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا فِي أَوْلاَدِكُمْ ». فَرَجَعَ أَبِي فَرَدَّ تِلْكَ الصَّدَقَةَ. {الحديث: ٤١٥٧ = ٤١٥١ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٠٤ = ٢٥٨٧ فتح الباری}:

نوعمانی کوڕی بەشیر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: باوکم بڕێ لەماڵەکەی خۆی بەخشی بەمن، عەمرەی کچی ڕەواحەی دایکم، گوتی بەباوکم: من بەمە ڕازی نابم، هەتا پێغەمبەر نەکەی بەشایەت لەسەر ئەم خەڵاتە، جا باوکم بردمی بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەتا بیکا بەشایەت لەسەر ئەم بەخششە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (ئایا هەموو منالەکانی ترت بەقەد ئەمت پێ بەخشیوە؟) فەرمووی: (نەء) حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەخودا بترسن و بێ فەرمانی مەکەن و بەیەك چاو تەماشای هەموو منالەکانتان بکەن و دادپەروەربن لەنێوانیانا، چونکە خودا وای پێخۆشە).

فەرمووی: باوکم لە بەخشیشەکەی پەشیمان بۆوەو لەمنی سەندەوە. {تاج/٢، زنجیرە: ١، ژمارە: ١٩٥٨ چ/٤}.

٩٩١- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: انْطَلَقَ بِي أَبِي يَحْمِلُنِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اشْهَدْ أَنِّي قَدْ نَحَلْتُ النُّعْمَانَ كَذَا وَكَذَا مِنْ مَالِي، فَقَالَ: « أَكُلَّ بَنِيكَ قَدْ نَحَلْتَ مِثْلَ مَا نَحَلْتَ النُّعْمَانَ؟». قَالَ: لاَ، قَالَ: « فَأَشْهِدْ عَلَى هَذَا غَيْرِي»، ثُمَّ قَالَ: «أَيَسُرُّكَ أَنْ يَكُونُوا إِلَيْكَ فِي الْبِرِّ سَوَاءً »؟ قَالَ: بَلَى، قَالَ: « فَلاَ إِذًا ». {الحديث: ٤١٦١ = ٤١٥٥ فم. تقدم تخريجه فى الحديث ٩٩٠}:

نوعمانی کوڕی بەشیر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: باوکم هەڵی گرتم و بردمی بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! تۆ بەشایەتبە کەئەوا ئەوەو ئەوەم لەماڵەکەم بەخشی بە نوعمانی کوڕم. فەرمووی: (ئایا گشت کوڕەکانی تریشت بەقەد ئەمت پێ بەخشیون؟) باوکم فەرمووی: نەء. فەرمووی: (دە کەسێکی تر بکە بەشایەتی ئەمە، من شایەتی وانادەم). لەپاشا فەرمووی: (ئەی حەزیش ئەکەی کە کوڕەکانت هەموویان وەك یەك بۆت باش بن؟). باوکم فەرمووی: (بەڵێ). فەرمووی: (کەواتە نابێ). {تاج/٢، زنجیرە: ١، ژمارە: ١٩٥٨ چ/٤}.

٧٧٧) کەسێ شتێ بدا بەکەسێ تاماوەی ژیانی. (٤١٦٤ - ٤١٧٩)

باب: فِي الرَّجُلِ يُعْمِرُ رَجُلاً عُمْرَى

٩٩٢- عَنِ جَابِرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: « أَيُّمَا رَجُلٍ أَعْمَرَ رَجُلاً عُمْرَى لَهُ وَلِعَقِبِهِ فَقَالَ: قَدْ أَعْطَيْتُكَهَا وَعَقِبَكَ مَا بَقِيَ مِنْكُمْ أَحَدٌ، فَإِنَّهَا لِمَنْ أُعْطِيَهَاوعَقِبِهِ، وَإِنَّهَا لاَ تَرْجِعُ إِلَى صَاحِبِهَا مِنْ أَجْلِ أَنَّهُ أَعْطَى عَطَاءً وَقَعَتْ فِيهِ الْمَوَارِيثُ ». {الحديث: ٤١٦٦ = ٤١٥٨ فم. تجريد/٣، رقم: ١١١٤ = ٢٦٢٥. أبو داود. بيوع: ٣٥٥٠. ترمذى. أحكام: ٣١٤٨. نسائى. عمرى: ٣٧٤٤. ابن ماجة. هبات: ٢٣٨٠. تحفة الأشراف: ٣١٤٨}:

جابیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر پیاوێ شتێکی دا بەپیاوێکی تر، کە لەژیانیدا بۆ خۆی بێ، وە لەپاش خۆی بۆ وەچەو منالو نەوەی بێ، وە گوتی: ئەمەم دا بەتۆو بەمنالو وەچەی تۆ تایەکێکتان بمێنێ، ئەوە لەکاتی واداو لەم حالەتەدا دەبێ بەهی ئەو کەسەی کەدراوە پێی، وە جارێکی تر نابێتەوە بەهی خاوەنە پێشووەکەی، کە لەزاراوی شەرعی پیرۆزدا پیی دەگوترێ: موعممیر، چونکە ئەم جۆرە دەسەنەو بەخشینە بەشی کەلەپوور بەر (میراتگر)یی تێ دەکەوێ). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧٩، ژمارە: ١٩٤٣ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

٩٩٣- عَنْ جَابِرِ بن عبدالله (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): « أَمْسِكُوا عَلَيْكُمْ أَمْوَالَكُمْ وَلاَ تُفْسِدُوهَا فَإِنَّهُ مَنْ أَعْمَرَ عُمْرَى فَهِيَ لِلَّذِي أُعْمِرَهَا حَيًّا وَمَيِّتًا وَلِعَقِبِهِ ». {الحديث: ٤١٧٢ = ٤١٦٥ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دەست بەماڵی خۆتانەوە بگرن، بەفیڕۆ داغانی مەکەن، ئەوەیش بزانن هەرشتێ کەبەناوی زینەبەخش (عومرا)وە بیدەن بەکەسێ، دەبێ بەهی ئەوکەسە، چ بەزیندوویی، چ بەمردوویی، لەپاش خۆشی دەبێ بەهی وەچەو نەوەکەی).

روونکردنەوە:

ژینەبەخش (عومرا) لەسەردەمی نەزانی پێش ئیسلاما باوبووە، باخێ، ئاشێ، کارێزێ، خانوویێ، پارچە زەوییەکیان دەدا بەکەسێو پێیان دەگوت: ئەم شتە بۆ خۆت تاماویت، یا تامن ماوم دوایی ببێتەوە بەهی خۆم، ئەگەر تۆ مردیت، یا ببێتەوە بەهی تۆ ئەگەر من مردم. بەڵام کە ئیسلام هات دەستوورێکی نوێی بۆ ژینە بەخش دانا، کە پوختەکەی ئەمەیە:

١ گوتی بۆ خۆتو لەپاش خۆت بۆ منالو وەچەت، ئەم جۆرە بەیەکجاری دەبێ بەهی پێبەخشراو، قەت نابێتەوە بۆ خاوەنی پێشووی.

٢ - گوتی بۆخۆت تاماوی، کەمردیت ببێتەوە بەهی خۆم، لەمەیانا دوو دیدو بۆچوون هەیە: یەکەم دەفەرموێ: ئەمەیان تا پێبەخشراو ماوە بۆ خۆیەتی، پاش مردنی دەبێتەوە بەهی بەخشەر، ئەگەر خۆی مابوو، دەنا دەبێتەوە بەهی کەلەپوور گرەکانی. دووەم دەفەرموون: جیاوازی نییە لەنێوانی شێوەی یەکەمو شێوەی دووەمدا، لەهەردوو بارەکەدا دەبێ بەهی پێبەخشراوو وەچەکەی، جارێکی تر ناگەڕێتەوە بۆ بەخشەرو نەوەکەی.

٣ گوتی بۆخۆت، تاماوی لەبەندی ژیانا. ئەمەیان راجیایی زۆری واتیادا، هەندێ دەفەرموون ئەم جۆرەش هەتا هەتایە دەبێ بەهی پێبەخشراو، وەك بڕگەی یەکەم، هەندێ تر دەڵێن: لەپاش مردن دەبێتەوە بەهی خاوەنەکەی، گەلێ فەرمایشتی تریش هەیە.

تێبینی:

لەڕاستیدا زۆر لەم بابەتو سەوداو کارو کردەوانەی، کەوان لەم بابەتی کڕینو فرۆشتنو کۆیلەییو عومراو شتی وادا، بەپێی رۆژ بەشێوەیێ تر سەریان هەڵ داوەو هاتوونەتە ناوکایەوە، جا گرنگ ئەوەیە ئەم دەقانە بکرێن بەسەرچاوە بۆ دۆزینەوەی بڕیاری شەرع، بۆ شێوەکارە نوێکانی ئەم بابەتانە، لەبەرگە تازەکەیاندا. بەوێنە: جاران لەماڵەوە نانی شایی دەکرا، بەبۆنەی گواستنەوەی بووکەوە، ئایا ئێستا ئەو ئاهەنگەی لەهۆڵە تایبەتەکان دەکرێ، جێگەی ئەو نانی شاییە دەگرێتەوە، یانا، وە وەك ئەو سوننەتە یانا؟؟

بسم الله الرحمن الرحيم

٢١- نامەی فەرائیز (کەلەپوور دابەشکردن)

{تاج/٢، زنجیرە: ١، لاپەرە: ٤١٦ هەتا زنجیرە: ١١ + تجریدی بوخاری/٥، لاپەڕە: ٣١٦، زنجیرە: ٨٨ لەژمارە: ٢٠٥٩ هەتا ژمارە: ٢٠٦٤ + فیقهی ئاسان/٢، لاپەرە: ٦٢٢، زنجیرە: ٢٤٣ چاپی ئێران}.

٧٧٨) نە موسوڵمان کەلەپوور لە ناموسوڵمان وەردەگرێ وەنە بەپێچەوانەوە.

(٤١١٦ - ٤١٣٨)

باب: لا يَرِثُ المُسْلِمُ الكافِرَ وَلا يَرِثُ الكافِرُ المُسْلِمَ

٩٩٤- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: « لاَ يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ وَلاَ يَرِثُ الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ ». {الحديث: ٤١١٦ = ٤١١٠ فم. بخاری. فرائض: ٦٧٦٤}:

ئوسامەی کوڕی زەید (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (نە موسوڵمان کەلەپوور لە ناموسوڵمان وەردەگرێو نە ناموسوڵمان کەلەپوور لە موسوڵمان وەردەگرێ، هیچیان کەلەپوور لەهیچیان وەرناگرن). {تاج/٢، زنجیرە: ٢، ژمارە: ١٩٦٠ چ/٤}.

٧٧٩) هەموو خاوەن بەشێ، بەپێی قورئانەکە، بەشی دیاریکراوی خۆی پێ بدەن.

(٤١١٦ - ٤١٣٨)

بابك أَلْحِقُوا الفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا

٩٩٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: « أَلْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا فَمَا تَرِكَتِ الفرائضُ فَلأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرٍ ». {الحديث: ٤١١٧ = ٤١١ فم. تجريد/٥، رقم: ٢٠٥٩}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەموو خاوەن بەشێ لە کەسوکاری مردوو، بەشە دیاریکراوی خۆی پێ بدەن،

بەپێی دەقی قورئانەکە، ئەنجا هەرچی لەوان مایەوە، ئەوە بۆ خزمترین کەسی مردووەکەیە بەمەرجێ نێرینە بێ!). {تاج/٢، زنجیرە: ٤، ژمارە: ١٩٧٢ چ/٤}.

٧٨٠) کەلەپووری کەلالە، کە بەکەسێ دەگوترێ نەبنەچەی مابێو نەوەچەی هەبێ. (٤١١٦ - ٤١٣٨)

باب: مِيراثُ الكَلالَةِ

٩٩٦- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قال: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَنا مَرِيضٌ لاَ أَعْقِلُ، فَتَوَضَّأَ فَصَبُّوا عَلَيَّ مِنْ وَضُوئِهِ، فَعَقَلْتُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا يَرِثُنِي كَلاَلَةٌ، فَنَزَلَتْ آيَةُ الْمِيرَاثِ، فَقُلْتُ لِمُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ: (يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلاَلَةِ) قَالَ: هَكَذَا أُنْزِلَتْ). {الحديث: ٤١٢٤ = ٤١١٨ فم. تجريد/١، رقم: ١٤٣ = ١٩٤، ٤٥٧٧، ٥٦٥١، ٥٦٦٤، ٥٦٧٦، ٦٧٢٣، ٦٧٤٣، ٧٣٠٩. تحفة الأشراف: ٣٠٤٣}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: نەخۆش بووم، هۆشم بەخۆم نەبوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هاتبوو بۆ سەردانو هەواڵپرسیم، دەستنوێژ دەگرێو لەئاوی دەستنوێژەکەیم لێ دەپرژێنێ، ئەوجا هۆشم هاتەوە، جاگوتم: ئەی رەهبەری خودا! میراتو کەلەپوورەکەم بۆ کێ دەبێ؟ چونکە من تەنیا چەن خوشکێکم هەن کەلەپوورم لێ بگرنو کەسی ترم نییە نەباوکو دایکو نەمناڵ، ئیتر بەم بۆنەیەوە ئایەتی کەلەپووری کەلالە هاتە خوارەوە).

رشتەی ئەم فەرموودەیە لە صەحیحی موسلیمدا ئاوایە: موسلیم، لە موحەممەدی کوڕی حاتەم، لە بەهز، لە شوعبە، لە موحەممەدی کوڕی مونکەدیر، لە جابیرەوە. جا لێرەدا شوعبە دەفەرموێ: بە موحەممەدی کوڕی مونکەدیرم گوت: مەبەستی جابیر لەهاتنە خوارەوەی ئایەتی کەلالە، ئەم ئایەتەیە، کە ئایەتی (١٧٦)ە لەسوورەتی نیساء، کە دەفەرموێ: {يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلاَلَةِ} ؟!

موحەممەد فەرمووی: بەڵێ، ئەم ئایەتە لەکەشێکی وادا هاتۆتە خوارەوە. {تاج/١، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ١٥٨ چ/٤}.

٩٩٧- عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِى طَلْحَةَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) خَطَبَ يَوْمَ جُمُعَةٍ، فَذَكَرَ نَبِيَّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَذَكَرَ أَبَا بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) ثُمَّ قَالَ: إِنِّى لاَ أَدَعُ بَعْدِى شَيْئًا أَهَمَّ عِنْدِى مِنَ الْكَلاَلَةِ، مَا رَاجَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِى شَىْءٍ مَا رَاجَعْتُهُ فِى الْكَلاَلَةِ، وَمَا أَغْلَظَ لِى فِى شَىْءٍ مَا أَغْلَظَ لِى فِيهِ حَتَّى طَعَنَ بِإِصْبَعِهِ فِى صَدْرِى، وَقَالَ: « يَا عُمَرُ أَلاَ تَكْفِيكَ آيَةُ الصَّيْفِ الَّتِى فِى آخِرِ سُورَةِ النِّسَاءِ »، وَإِنِّى إِنْ أَعِشْ أَقْضِ فِيهَا بِقَضِيَّةٍ يَقْضِى بِهَا مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، وَمَنْ لاَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ. {الحديث: ٤١٢٦ = ٤١٢٠ فم}:

میعدانی کوڕی ئەبو طەلحە دەفەرموێ: لەرۆژێکی هەینیدا، عومەری کوڕی خەتتاب (رەزای خودای لێ بێ) کاتێ جێنشین بوو، وتارێکی دا، یادی پێغەمبەرو یادی ئەبوبەکری کرد (درووودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لە ئەبوبەکربێ)، ئەوجا فەرمووی: گرنگترین بابەتێ لەزانستی فەرائیزدا، کەهەتا ئێستا بەتەواوی بۆم روون نەبۆتەوە، پرسی کەلالەیە، دەترسم هەروا بمێنێتەوە هەتا پاش مردنم، بۆ هیچ شتێ لەبابەتی فەرائیزدا، وەك بابەتی کەلالە، چەند جارو چەندبار پرسیارم لە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) نەکردووە، پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) لەسەر هیچ شتێ وەك کەلالە لەگەڵما توندو تیژ نەبووە، تەنانەت لەدواجارا پەنجەی ژەند بەسینەماو فەرمووی: (ئەی عومەر! ئەی فاروق! تۆ زاناو دانای، ئەوەندە لەشت مەکۆڵەرەوە، ئوصولی مەسائیلو روئوسی ئەقلامو سەرچاوە سەرەکییەکانی پرسەکانو نموونە سەر مەشقەکانی بابەتەکان. لە قورئانی پیرۆزو، لە سوننەتی مندا هەن، جا کەواتە، زیاد لەپێویست ئەوەندە ئیعتماد لەسەر دەقی رۆشن، لەهەموو پرسێکا مەکەن، چونکە پرسەکان زۆرو بێشومارو دەقەکان کەمن، کەواتە تێکۆشنو ئیجتیهاد بکەنو لە ئوصولو بنەماو سەرچاوەو دەقو نموونەکان ئیستنباطی ئەحکام بکەن، چونکە زانستی ئیستنباط ئەرکی سەرەکی سەرشانی زاناکانە، جا ئەی عومەر! کە ئەمەت زانی، ئیتر ئایەتەکەی کە لەهاویندا هاتە خوارەوە، ئەوەت بەس نییە، کە دەفەرموێ: {يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلاَلَةِ – نیساء/٤/١٧٦}.

ئەوجا ئیمامی عومەر فەرمووی: ئەگەر تەمەن بەبەریەوە مابێو عومر باقی بێ، بڕیارێ وا روونو رێکوپێك دەدەم، سەبارەت بەبابەتی کەلالە، کە هەموو کەس، خوێنەوارو نەخوێنەوار، قورئان خوێنو قورئان نەخوێن، پێی رازی بنو حوکمی پێ بکەن). {تاج/٢، زنجیرە: ٥، ژمارە: ١٩٧٤ چ/٤}.

روونکردنەوە:

١ - بۆ روونکردنەوەی ئەم فەرموودەیە، لەسەر ئەم شێوەیە، بەهرە لەشەرحی نەوەوی و فەتحولولهیم وەرگیراوە.

٢ - ئەمە ئاخر رۆژی هەینیو وتاری هەینی بووە، لەژیانی عومەردا، چونکە لەرۆژی چوارشەممەی دوای ئەم وتارە پێکراوە.

٣ دەڵێن رۆژێ ئیمامی عومەر، دەیەوێ لەبارەی کەلالەوە، لە ئێسکە پانکۆڵەکەی شانی ئاژەڵ نامەیێ بنووسێو بۆ ئەم مەبەستە کۆمەڵێ لە هاوەڵانی پێغەمبەر، لەماڵێکا کۆدەکاتەوەو دەیەوێ لەم بارەیەوە راوێژیان پێ بکاو دەست دەکا بەقسەکردن، لەناکاوا مارێ دەرئەچێو دۆخەکە دەشەڵەژێنێو خەڵکەکە بلاوەی لێ دەکەن، عومەریش دەفەرموێ: (ئەگەر ویستی خودای لەسەر بوایە، خودا ئەم کارەی کۆبووینەتەوە بۆی تەواوی دەکرد!).

٧٨١) دواهەمین ئایەتی قورئان کە هاتووە ئایەتی کەلالەیە
باب: آخر آية نزلت آية الكلالة

٩٩٨- عَنِ الْبَرَاءِ بن عازب (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ آخِرَ سُورَةٍ أُنْزِلَتْ تَامَّةً سُورَةُ التَّوْبَةِ، وَأَنَّ آخِرَ آيَةٍ أُنْزِلَتْ آيَةُ الْكَلاَلَةِ. {الحديث: ٤١٣٠ = ٤١٢٤ فم}:

بەرائی کوڕی عازیب (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: دوا سوورەت کەهات بۆ پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) سوورەتی بەرائەت بوو، هەمووی بەتەواوی بەیەکجار هات، وەدوا ئایەتیش کەهات ئایەتی کەلالە بوو، کە دەفەرموێ: {يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلاَلَةِ}. {تاج/٢، زنجیرە: ٥، ژمارە: ٣٨٢٢}.

٧٨٢) کەسێ ماڵو سامانی لەپاش بەجێ بمێنێ بۆ کەلەپوور گرەکانیەتی.
(٤١١٦ - ٤١٣٨)

باب: مَنْ تَرَكَ مَالاً فَلِوَرَثَتِهِ

٩٩٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يُؤْتَى بِالرَّجُلِ الْمَيِّتِ عَلَيْهِ الدَّيْنُ، فَيَسْأَلُ: « هَلْ تَرَكَ لِدَيْنِهِ مِنْ قَضَاءٍ؟ فَإِنْ حُدِّثَ أَنَّهُ تَرَكَ وَفَاءً، صَلَّى عَلَيْهِ، وَإِلاَّ قَالَ: « صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ ». فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْفُتُوحَ، قَالَ: « أَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَمَنْ تُوُفِّيَ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ فَعَلَيَّ قَضَاؤُهُ، وَمَنْ تَرَكَ مَالاً فَلِوَرَثَتِهِ ». {الحديث: ٤١٣٣ = ٤١٢٧ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٤٩ = ٢٣٩٩، ٢٢٩٨، ٢٣٩٨، ٤٧٨١، ٥٣٧١، ٦٧٣١، ٦٧٤٥، ٦٧٦٣}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: گەلێ جار وادەبوو، تەرمی مردوویان دەهێنا بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) تا نوێژی مردووی لەسەر بکا، وادەبوو مردووەکە قەرزار بوو، جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (ئەوەندەی ماڵ لەپاش خۆی بەجێهێشتووە کەبەشی دانەوەی قەرزەکەی سەری بکا؟).

جا ئەگەر عەرزیان بکردایە: بەلێ، ئەوا نوێژی لەسەر تەرمەکەی دەکرد، دەنا ئەگەر بیانگوتبایە ئەوەندەی ماڵ لەپاش بەجێ نەماوە کەبەشی دانەوەی قەرزەکەی سەری بکا بەتەواوی، دەیفەرموو: (دە خۆتان نوێژ لەسەر مردووەکەتان بکەن!).

بەڵام بەرە بەرە کە خودای گەورە دەرووی دارایی، بەهۆی فتوحاتەوە، لەحەزرەت کردەوە، مردوو ئەگەر قەرزاریش بوایە نوێژی لەسەر دەکردو ئاماژە بە ئایەتی {النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ} دەیفەرموو: (من دڵسۆزترو لەپێشترم بۆ گشت موسوڵمانێ، لەهەموو کەسێکی تر، هەتا لەخۆشی لەپێشترم بۆی، جائەگەر موسوڵمانێ مردو قەرزی لەسەربوو، ئەوە قەرزەکەی لەسەر من، ئەگەر خۆی ماڵی لەپاش بەجێ نەمابوو، من قەرزەکەی بۆ دەدەمەوە، بەڵام ئەگەر ماڵی تری لەپاش بەجێمابوو، ئەوە بۆ میرات بەرەکانیەتی). {تاج/٢، زنجیرە: ١٦٤، ژمارە: ١٨٩٢ — ش/د/ت/ن} + {ژمارە: ٤١٠ کە لەپێشەوە رابورد}.

بسم الله الرحمن الرحيم

٢٢- نامەی وەقف (كتابُ الوَقْف)

{بڕوانە: فيقهی ئاسان، بەرگی یەکەم، لاپەڕە: ٥٨٠ چاپی ئێران زنجیرە: ٢٣٧ + تاج/٢، لاپەڕە: ٤٠٧، زنجیرە: ١٨١، ١٨٢، ١٨٣، لەژمارە: ١٩٥١ هەتا ژمارە: ١٩٥٨}.

٧٨٣) ئەصڵ دەکرێ بەوەقفو بەروبوومی دەکرێ بەخێر

١٠٠٠- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: أَصَابَ عُمَرُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَرْضًا بِخَيْبَرَ، فَأَتَى النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) يَسْتَأْمِرُهُ فِيهَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَصَبْتُ أَرْضًا بِخَيْبَرَ لَمْ أُصِبْ مَالاً قَطُّ هُوَ أَنْفَسُ عِنْدِي مِنْهُ فَمَا تَأْمُرُنِي بِهِ، قَالَ: « إِنْ شِئْتَ حَبَسْتَ أَصْلَهَا، وَتَصَدَّقْتَ بِهَا »، قَالَ: فَتَصَدَّقَ بِهَا عُمَرُ: أَنَّهُ لاَ يُبَاعُ أَصْلُهَا وَلاَ يُبْتَاعُ وَلاَ يُورَثُ وَلاَ يُوهَبُ، قَالَ: فَتَصَدَّقَ عُمَرُ فِي الْفُقَرَاءِ، وَفِي الْقُرْبَى وَفِي الرِّقَابِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَابْنِ السَّبِيلِ، وَالضَّيْفِ، لاَ جُنَاحَ عَلَى مَنْ وَلِيَهَا أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا بِالْمَعْرُوفِ، أَوْ يُطْعِمَ صَدِيقًا غَيْرَ مُتَمَوِّلٍ فِيهِ. {الحديث: ٤٢٠٠ = ٤١٩٣ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٤١ = ٢٧٦٤، ٢٧٣٧، ٢٧٧٢. أبو داود. وصايا: ٢٨٧٨. ترمذی. أحكام: ١٣٧٥. ابن ماجة. صدقات: ٢٣٩٦. تحفة: ٧٧٤٢}:

ئیبنو عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: عومەر لەخەیبەر، زەوییەکی دەست کەوت، چوو بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە راوێژی پێ بکا، فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! پارچەیێ زەویم چنگ کەوتووە لەخەیبەر، ئەوەتی هەم ماڵی وا نایابم نەبووە، دەمەوێ بیکەم بەخێر، تۆ دەفەرمووی بیکەم بەچی؟ فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (ئەگەر حەزدەکەی خۆی بکە بەوەقفو دەرامەتەکەی بکە بەخێر!).

جا عومەریش (ڕەزای خودای لێ بێ) لەسەر ئەم شیوەیە کردی بەخێر: جێ زەوییەکە خۆی نە دەفرۆشرێ، نەدەکڕرێ، نەبە کەلەپوور دەبرێ، نە دەبەخشرێ، فەرمووی: عومەر دەرامەتەکەی وەقف کرد لەسەر ئەم کەسانە: لەسەر هەژاران و

خـزمو خوێشانو لـەڕێی ئـازادکردنی کۆیلـەداو لەڕێگـەی خـوداداو لەسـەر ڕێبـوارو میوان، وە ئەو کەسەیشی کـە سەرپەرشـتی ئـەو وەقفـە دەکـا، گونـاهی لەسـەر نییـە ئەگەر بەشێوەیەکی پەسەند خۆی لێی بخوا، یـا دەرخـواردی دۆسـتو بـرادەری بـدا، بەمەرجێ لێی نەیکا بە ماڵو بیکا بەهی خۆی). {تـاج/٢، زنجیرە: ١٨١، ژمـارە: ١٩٥٣ – ش/د/ت/ن}.

٧٨٤) ئەو خێرەی کە لەپاش مردن دەگا بەمردوو. (٤١٩٩)
باب: ما يَلْحَقُ الإِنْسَانَ ثَوَابُهُ بَعْدَهُ

١٠٠١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَـالَ: « إِذَا مَاتَ الإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلاَّ مِنْ ثَلاَثَةٍ، إِلاَّ مِنْ صَـدَقَةٍ جَارِيَـةٍ، أَوْ عِلْـمٍ يُنْتَفَـعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَـدْعُو لَـهُ ». {الحـديث: ٤١٩٩ = ٤١٩٢ فـم. ترمـذى. أحكـام: ١٣٧٦. نسائى. وصايا: ٣٦٥٣. تحفة الأشراف: ١٣٩٧٥}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) لە حەزرەتـەوە دەفـەرموێ (دروودی خودای لەسـەر بـێ): (کاتـێ ئادەمیزاد دەمرێ، هەموو کردەوەیەکی کۆتـایی دێ، ئـەم سـێ جـۆرە نـەبێ: یەکـەم: خێرێکی نەبڕاوە (وەك مزگەوتو کارێزو پـردو شـتی تـری وەقـف). دووەم: زانینـی بەسـوود (وەك دانـانی کتێبـی بـاش بـەنیازی پـاك و پێگەیانـدنی فـەقێو قوتـابیو شاگردی بەسوودو بەکەڵك بۆ گەلی ئیسلام). سێیەم: منـداڵو وەچـەیەکی بـاش، کـە دووعاو نزای باشی بۆ بکا، یاخێری تری بۆ بکا. {ریاض/٣، لاپـەڕە: ٣، زنجیرە: ١٦٢، ژمارە: ٩٤٩/٢ - ٢}.

٧٨٥) خێرکردن بۆ کەسێ مردبێو راسپێری نەکردبێ
باب: الصَّدَقَةُ عَمَّنْ مَاتَ وَلَمْ يُوصِ

بڕوانە فەرموودەکـەی عائیشـە کـە لەپێشـەوە لەباسـی زەکاتـا رابـوورد بڕوانـە: ژمـــارە: (٥٣٢) و (٥٣٣) و (٦٠٥) و (٤٩٧) و (٤٧٧) و (٤٨٢) و (٤٩٩) و (٦٠٦) و (١٠٠٣) + {بڕوانە: تاج/٣، لاپەڕە: ١٣٤، زنجیرە: ١٣١ بەتەواوی}.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٢٣- نامەی نەزرو ئاهکردن (كِتَابُ النُّذُورِ)

{بڕوانە: تاج/٣، لاپەڕە: ١٣٠، زنجیرە: ١٣٠ لەژمارە: ٢٥٢٠ هەتا ژمارە: ٢٥٤٨ + تەجریدی بوخاری/٥، لاپەڕە: ٣٠٥ ژمارە: ٢٠٤٨ هەتا ٢٠٥٦ + فیقهی ئاسان/٢، لاپەڕە: ١٠٢٢ زنجیرە: ٣٧٨ هەتا زنجیرە: ٣٨٦}.

٧٨٦) جێبەجێ کردنی نەزرێ کە فەرمانبەریی خودابێ. (٤٢٦٨ - ٤٢٧٣)

باب: الوَفاءُ بالنَّذْرِ إذا كَانَ في طَاعَةِ اللَّه

١٠٠٢- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَهُوَ بِالْجِعْرَانَةِ بَعْدَ أَنْ رَجَعَ مِنَ الطَّائِفِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي نَذَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ أَعْتَكِفَ يَوْمًا فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، فَكَيْفَ تَرَى؟ قَالَ: « اذْهَبْ فَاعْتَكِفْ يَوْمًا »، قَالَ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَدْ أَعْطَاهُ جَارِيَةً مِنَ الْخُمْسِ، فَلَمَّا أَعْتَقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) سَبَايَا النَّاسِ، سَمِعَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَصْوَاتَهُمْ يَقُولُونَ: أَعْتَقَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ فَقَالُوا: أَعْتَقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) سَبَايَا النَّاسِ. فَقَالَ عُمَرُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ اذْهَبْ إِلَى تِلْكَ الْجَارِيَةِ فَخَلِّ سَبِيلَهَا. {الحديث: ٤٢٧٠ = ٤٢٦٢ فم. بخاری. فرض الخمس: ٣١٤٤، ٤٣٢٠. تجرید/٣، رقم: ١٢٦٨، ١٠١٥ = ٣١٤٤، ٢٣٠٧، ٢٥٨٤}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەپاش غەزای حونەین، لەپاش ئەوە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە طائیف گەڕایەوە، لەجیعرانە بوو، باوکم عومەری کوڕی خەتاب عەرزی کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! من لەسەردەمی نەزانیدا، نەزرم کردووە کەشەوێ لەناو مەسجیدولحەراما خەڵوە بکێشم، جا ئێستا تۆ فەرمانت بەچییە؟ فەرمووی: (بڕۆ ڕۆژێ لەوێ خەڵوە بکێشەو ئیعتیکافەکەت جێبەجێ بکە).

فەرمووی: لەژنە دیلەکانی غەزای حونەین، لەبەشی پێنج یەك، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەنیزێکی دا بەعومەر، جاکاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بە پیاوەتی ژنو منالە دیلەکانی هۆزی هەوازینی بەردا، لەخۆشیانا خەڵکەکە، بەناو کۆڵانەکانا رایان دەکردو دەهاتنو دەچوونو بەدەنگی بەرز هاواریان دەکرد: ئۆخەی! پێغەمبەری خودا ئازادی کردین! عومەر گوێی لەدەنگە دەنگیان بوو، فەرمووی بەمن: عەبدوڵڵا بزانە ئەم دەنگە دەنگە چییە؟ عەرزیمان کرد: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەپیاوەتی منالو ژنە دیلەکانی هۆزی هەوازینی ئازادکردووە.

جا باوکم فەرمووی: ئەی عەبدوڵڵا! دەتۆیش بچۆ ئەو کەنیزەکەی منیش، کە لەدیلەکانی غەزای هەوازین بەرم کەوتووە بەرەڵای بکە منیش چووم فەرمانەکەیم بەجێ هێنا. {تاج/٤، زنجیرە: ٧١، ژمارە: ٤٥٤٤} + {تاج/٤، زنجیرە: ٩٦، ژمارە: ٤٦٣٤، ٤٦٣٥}.

٧٨٧) فەرمانکردن بە جێبەجێکردنی نەزر. (٤٢١١ - ٤٢٢٩)
بابٌ: الأَمْرُ بِقَضَاءِ النَّذْرِ

١٠٠٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) أَنَّهُ قَالَ: اسْتَفْتَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي نَذْرٍ كَانَ عَلَى أُمِّهِ، تُوُفِّيَتْ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): « فَاقْضِهِ عَنْهَا ». {الحديث: ٤٢١١ = ٤٢٠٤ فم. تجريد/٥، رقم: ٢٠٥٥ = ٦٦٩٨، ٢٧٦١، ٦٩٥٩ فتح الباري}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: سەعدی کوڕی عوبادە (رەزای خودای لێ بێ) لە پێغەمبەری پرسی: دایکم نەزرێکی لەسەر بوو، لەپێش ئەوەدا کە جێبەجێی بکا مرد، ئایا دەبێ ئێستا من خۆم بیگێڕمەوە بۆی؟ فەرمووی: (بەڵێ دەبێ، ئێستا تۆ خۆت بۆی بگێڕەرەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ١٣١، ژمارە: ٢٥٢٦}.

٧٨٨) کەسێ نەزربکا، کە بەپێ بچێ بۆ سەردانی کەعبە. (٤٢١١ - ٤٢٢٩)

بابٌ: فِيمَنْ نَذَرَ أَنْ يَمْشِيَ إِلَى الكَعْبَةِ

١٠٠٤- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: نَذَرَتْ أُخْتِي أَنْ تَمْشِيَ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ حَافِيَةً، فَأَمَرَتْنِي أَنْ أَسْتَفْتِيَ لَهَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَاسْتَفْتَيْتُهُ فَقَالَ: « لِتَمْشِ وَلْتَرْكَبْ ». {الحديث: ٤٢٢٦ = ٤٢١٩ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٥٣ = ١٨٦٦. أبو داود. أيمان ونذور: ٣٢٩٩. نسائي. أيمان ونذور: ٣٨٢٣. تحفة الأشراف: ٩٩٥٧}:

عوقبەی کوڕی عامیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خوشکێکم نەزری کردبوو کە بەپێی پەتی بڕوا بۆ خانەی خودا، وەگوتی بەمن کە بۆ ئەمە پرسی بۆ بکەم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جا کاتێ پرسیارم لێی کرد لەم بارەیەوە، فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (با بەپیادەیش و بەسواریش بڕوا بۆ جێبەجێکردنی نەزرەکەی).

روونکردنەوە: ئەگەر لەباری وادا پێلاویش لەپێ بکا قەیناکا.

١٠٠٥- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) رَأَى شَيْخًا يُهَادَى بَيْنَ ابْنَيْهِ، فَقَالَ: « مَا بَالُ هَذَا؟». قَالُوا: نَذَرَ أَنْ يَمْشِيَ، قَالَ: « إِنَّ اللَّهَ عز وجل عَنْ تَعْذِيبِ هَذَا نَفْسَهُ لَغَنِيٌّ »، وَأَمَرَهُ أَنْ يَرْكَبَ. {الحديث: ٤٢٢٣ = ٤٢١٦ فم. تجريد/٢، رقم: ٨٥٢ = ١٨٦٥، ٦٧٠١. أبو داود. أيمان ونذور: ٣٣٠١. ترمذي. نذور وأيمان: ١٥٣٧. نسائي. أيمان ونذور: ٣٨٦١. تحفة الأشراف: ٣٩٢}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پیرە مێردێکی بینی، خۆی دابوو بەسەر شانی دوو کوڕی خۆیدا، بەلارە لارە خۆی بەکێش دەکرد، لەبەر بێ هێزی، فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (ئەمە چییە بۆ وادەکا؟) کوڕەکانی گوتیان: ئەی پێغەمبەری خودا! نەزری کردووە کە بەپێ بڕوا بۆ خانەی خودا، ئەمەیش حاڵیەتی. فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (ئەی پیرەمێرد! سواربەو بەسواریی بڕۆ بۆ جێبەجێ کردنی نەزرەکەت، خودا هەوەجێی بەتۆو

بەنەزری تۆ نییە، وەهەوەجای بەوەنییە کە ئەم ئیختیارە ئاوا سزاو ئازاری خۆی بدا). {تاج/٣، لاپەڕە: ١٣٦، زنجیرە: ١٣٢، ژمارە: ٢٥٣ چ/٤}.

٧٨٩) نەیی کردن لەنەزر، چونکە چارەنووس رەت ناکاتەوە. (٤٢١١ - ٤٢٢٩)
باب: النهىُ عَنِ النَّذْرِ وَأَنَّهُ لاَ يَرُدُّ شَيْئاً

١٠٠٦- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): أَنَّهُ نَهَى عَنِ النَّذْرِ وَقَالَ: « إِنَّهُ لاَ يَأْتِي بِخَيْرٍ، وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ ». {الحديث: ٤٢١٥ = ٤٢٠٨ فم}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەهی دەکرد لەنەزر کردن، وە دەیفەرموو: (چونکە خودی نەزرەکە خۆی بەبێ چارەنووسی خودایی، هیچ خێرێ ناهێنێ بۆ نەزرکار، بەڵام ویستی خودا وایە کە بەهۆی نەزرەوە، خێرو بەخشین لەچنگی مرۆڤی رژدو چرووك دەربهێنرێ). {تەجرید/٥، ژمارە: ٢٠٤٥ = ٦٦٩٤ + بخاری. قدر: ٦٦٠٨ + تاج/٣، لاپەڕە: ١٣١، زنجیرە: ١٣٠، ژمارە: ٢٥٢٠، ٢٥٢١}.

١٠٠٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عن النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: « إِنَّ النَّذْرَ لاَ يُقَرِّبُ مِنِ ابْنِ آدَمَ شَيْئًا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ قَدَّرَهُ لَهُ، وَلَكِنِ النَّذْرُ يُوَافِقُ الْقَدَرَ فَيُخْرَجُ بِذَلِكَ مِنَ الْبَخِيلِ مَا لَمْ يَكُنِ الْبَخِيلُ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَ ». {الحديث: ٤٢١٩ = ٤٢١٢ فم. تجريد/٥، رقم: ٢٠٤٥ = ٦٦٩٦ فتح البارى}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەو شتەی کەخودا نەینووسیبێ لەچارەی ئادەمیزاد، بەشت نەزرکردن بۆی نابێ، بەڵام وادەبێ کەزۆر جاران کە نەزرەکە لەگەڵ چارەنووس یەك دەگرێو شتەکە روو دەداتو ئادەمیزاد وادەزانێ کە ئەوە لەبەر نەزرەکەی ئەو رووی داوە، جا بەهۆی ئەمەوەو لەسەر ئەم بنیاتە، بەنەزر شت لەپیاوی پیسکەو چرووك دەکێشرێتەوە، بەڵام ئەگەر وانەبوایە ئەو پیسکەیە ئەو خێرو نەزرەی نەدەکر). {تاج/٣، زنجیرە: ١٣٠، لاپەڕە: ١٣٢، ژمارە: ٢٥٢١}.

٧٩٠) نەزرکردنی گوناه نەدادەمەزرێ، نە جێبەجێ دەکرێ، هەروا نەزرکردنی شتێ کەهی خۆی نەبێ، یا لەتوانایا نەبێ. (٤٢١١ - ٤٢٢٩)

باب: لا وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَلاَ فِيمَا لاَ يَمْلِكُ العَبْدُ

١٠٠٨- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَتْ ثَقِيفُ حُلَفَاءَ لِبَنِي عُقَيْلٍ، فَأَسَرَتْ ثَقِيفُ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَأَسَرَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) رَجُلاً مِنْ بَنِي عُقَيْلٍ، وَأَصَابُوا مَعَهُ الْعَضْبَاءَ، فَأَتَى عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَهُوَ فِي الْوَثَاقِ، قَالَ: يَا مُحَمَّدُ! فَأَتَاهُ، فَقَالَ: « مَا شَأْنُكَ »؟ قَالَ: بِمَ أَخَذْتَنِي وَبِمَ أَخَذْتَ سَابِقَةَ الْحَاجِّ؟ فَقَالَ (إِعْظَامًا لِذَلِكَ): « أَخَذْتُكَ بِجَرِيرَةِ حُلَفَائِكَ ثَقِيفَ »، ثُمَّ انْصَرَفَ عَنْهُ فَنَادَاهُ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! يَا مُحَمَّدُ! وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) رَحِيمًا رَقِيقًا، فَرَجَعَ إِلَيْهِ فَقَالَ: « مَا شَأْنُكَ »؟ قَالَ: إِنِّي مُسْلِمٌ، قَالَ: « لَوْ قُلْتَهَا وَأَنْتَ تَمْلِكُ أَمْرَكَ أَفْلَحْتَ كُلَّ الْفَلاَحِ »، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَنَادَاهُ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! يَا مُحَمَّدُ! فَأَتَاهُ، فَقَالَ: « مَا شَأْنُكَ »؟ قَالَ: إِنِّي جَائِعٌ فَأَطْعِمْنِي وَظَمْآنُ فَأَسْقِنِي، قَالَ: « هَذِهِ حَاجَتُكَ » فَفُدِيَ بِالرَّجُلَيْنِ، قَالَ: وَأُسِرَتِ امْرَأَةٌ مِنَ الأَنْصَارِ وَأُصِيبَتِ الْعَضْبَاءُ، فَكَانَتِ الْمَرْأَةُ فِي الْوَثَاقِ، وَكَانَ الْقَوْمُ يُرِيحُونَ نَعَمَهُمْ بَيْنَ يَدَيْ بُيُوتِهِمْ، فَانْفَلَتَتْ ذَاتَ لَيْلَةٍ مِنَ الْوَثَاقِ فَأَتَتِ الإِبِلَ، فَجَعَلَتْ إِذَا دَنَتْ مِنَ الْبَعِيرِ رَغَا، فَتَتْرُكُهُ حَتَّى تَنْتَهِيَ إِلَى الْعَضْبَاءِ فَلَمْ تَرْغُ، قَالَ: وهي وَنَاقَةٌ مُنَوَّقَةٌ فَقَعَدَتْ فِي عَجُزِهَا، ثُمَّ زَجَرَتْهَا، فَانْطَلَقَتْ، وَنَذِرُوا بِهَا، فَطَلَبُوهَا فَأَعْجَزَتْهُمْ، قَالَ: وَنَذَرَتْ لِلَّهِ عز وجل إِنْ نَجَّاهَا اللَّهُ عَلَيْهَا لَتَنْحَرَنَّهَا! فَلَمَّا قَدِمَتِ الْمَدِينَةَ رَآهَا النَّاسُ، فَقَالُوا: الْعَضْبَاءُ نَاقَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَتْ: إِنَّهَا نَذَرَتْ إِنْ نَجَّاهَا اللَّهُ عَلَيْهَا لَتَنْحَرَنَّهَا! فَأَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَذَكَرُوا ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: « سُبْحَانَ اللَّهِ بِئْسَمَا جَزَتْهَا، نَذَرَتْ لِلَّهِ إِنْ نَجَّاهَا اللَّهُ عَلَيْهَا لَتَنْحَرَنَّهَا! لاَ وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةٍ، وَلاَ فِيمَا لاَ يَمْلِكُ الْعَبْدُ ». {الحديث: ٤٢٢١ = ٤٢١٤ فم}:

عیمرانی کوڕی حوصەین (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: هۆزی ثەقیف هاوپەیمانی هۆزی بەنی عەقیل بوون، هەروا هاوپەیمان بوون لەگەڵ موسوڵمانانا، جا هۆزی ثەقیف پەیمانەکەیان دەشکێنن و دوو پیاو لە هاوەڵانی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ)

دیل دەکەن، هاوەڵانی پێغەمبەریش پیاوێ لەهۆزی بەنی عەقیل دیل دەکەن، پیاوە دیلەکە وشترێکی چاکی پێ دەبێ، ناوی عەضباء دەبێ، هاوەڵان ئەویش بەتاڵانی دەگرن، کە لەدواتر ئەم وشترە کەناوی عەضباء بوو، بوو بەهی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پیاوە دیلەکە بەکۆتو زنجیرەوە بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چوو بۆلای و فەرمووی پێی: (ها چیتە، چیت دەوێ؟) گوتی: من تاوانم چییە بەچی هەقێ منتان گرتووە، وەبەچی هەقێ ئەو وشترەی منتان بەتاڵانی گرتووە، کە هەمیشە پێشەنگی کاروانی حاجیان بوو؟ پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) لەبەرئەوەی کەزۆر بەزەحمەتی زانی، کە تۆمەتی بێ پەیمانی لێ بدرێو گومانی واخراپی پێ ببرێ فەرمووی: (تۆ بەتاوانی ئەقیفی هاوپەیمانت گیراوی، کە بەنارەوا دوو پیاویان لە هاوەڵانی من بەدیل گرتووە) ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ویستی بڕواو کەمێ رۆیشت، کابرا بانگی کردەوەو گوتی: ئەی موحەممەد! ئەی موحەممەد! پێغەمبەریش زۆر بەسۆزو میهرەبانو نەرمو نیان بوو، لەبەرئەوە گەڕایەوە بۆ لای و فەرمووی: (هاخێر، چیت دەوێ؟) گوتی: (من موسوڵمان بووم و ئێستا موسوڵمانم) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەم قسەیەت کاتێ سوودی تەواوی دەبوو بۆ تۆ، کەپێش ئەوە یەخسیر بکرێیت بتگوتبایە، بەڵام ئێستا گەرچی سوودی هەیە بۆت بەڵام رزگارت ناکا لە دیلیی). دیسان پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ویستی بڕوا، بەڵام کابرا بانگی کردەوەو گوتی: ئەی موحەممەد! ئەی موحەممەد! پێغەمبەر گەڕایەوە بۆلای و فەرمووی: (چیت دەوێ؟) گوتی: من برسیم نانم پێ بدە، تووتیم ئاوم پێ بدە، فەرمووی: (ئەمەیان مافی خۆتە) فەرمانی کرد نانو ئاوی پێ درا، جا ئەم پیاوەیان گۆڕییەوە بەدوو هاوەڵەکەی کە هۆزی ئەقیف دیلیان کردبوون!

فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەضبای گلدایەوە بۆ خۆی، هەتا رۆژێ فرە خواکان (موشریکەکان) هێرشیان هێنایە سەر دەوروبەری شاری مەدینە، ژنێکی ئەنصارییان بەدیل بردو عەضباشیان بەتاڵانی گرتو بردیان بۆ وڵاتی

خۆیان‌و ژنەکەیان بە کۆت‌و زنجیر بەستەوە، ئەو هۆزە دەستووریان وابوو ئاژەڵ‌و ماڵاتی خۆیانیان لەبەردەمی ماڵەکانیاندا دەکردە پەچەوەو مۆڵ دەداو وشترەکانی خۆیان بەشەو لەپەچەی بەرماڵەکانیاندا یەیخ دەدا، جا شەوێ ژنەکە خۆی لە کۆتەکەی قوتارکردو رۆیشت بۆناو وشترەکان، هەتا سواری وشترێ ببێ‌و خۆی قوتاربکا، هەرکە لە وشترێ بۆ ئەم مەبەستە نزیك دەبۆوە، وشترەکە دەیقۆڕاند، ئەویش وازی لێ دەهێنا، هەتا گەیشتە لای عەضباء، ئەو نابۆڕێنێ. فەرمووی: عەضباء بەڕاستی وشترە مێچکەیەکی سەرنەرمی هێمن بوو، جا ژنەکە سواری دەبێ‌و لەسەر پاشەڵی دادەنیشێ، ئەوجا دەیەی لێ دەکاو بەغار دەیبا، دوایی هەستی پێ دەکەن‌و شوێنی دەکەون بەڵام نایگرنەوە. فەرمووی: نەزردەکا بۆ خودای گەورەی باڵا دەست، ئەگەر لەسەر پشتی عەضباء رزگاری بکا، سەری ببڕێ! جا خودا رزگاری دەکا، کاتێ دەگاتە مەدینە، خەڵکەکە دەیبینن‌و دەڵێن: ئەمە عەزبایە، ئەمە وشترە مێنگەکەی پێغەمبەرە، ژنەکە دەڵێ: من نەزرم کردووە ئەگەر لەسەر پشتی ئەم وشترە خودا رزگارم بکا، سەری ببڕم!

خەڵکەکە رۆیشتن بۆ خزمەتی حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) وە ئەم باسەیان باسکرد بۆی، ئەویش بۆ سەرسامی فەرمووی: (سوبحانەڵڵا، پاکی‌و بێ گەردیی هەر بۆ خودایە! بەڕاستی پاداشی چاکە بەخراپە ئاوا دەبێ، نەزری کردووە بۆ خودا ئەگەر خودا لەسەر پشتی ئەو وشترە رزگاری بکا، سەری ببڕێ!). ئەوجا فەرمووی: (نەزری گوناه دانامەزرێ، شتێکیش کە ماڵی بەندە نەبێ نەزری دانامەزرێ). {تاج/٣، زنجیرە: ١٣٢، ژمارە: ٢٥٣٢}.

٧٩١) کەفارەتی نەزر. (٤٢١١ - ٤٢٢٩)

باب: فِي كَفَّارَةِ النَّذْرِ

١٠٠٩- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: « كَفَّارَةُ النَّذْرِ، كَفَّارَةُ الْيَمِينِ ». {الحديث: ٤٢٢٩ = ٤٢٢٢ فم}:

عوقبەی کوڕی عامیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کەفارەتی نەزریش وەك کەفارەتی سوێند وایە). {تاج/٣، لاپەڕە: ١٤٢، زنجیرە: ١٣٤، ژمارە: ٢٥٤٣}.

روونکردنەوە:

راجیایی لەواتای ئەم فەرموودەیەدا هەیە، رای دروست ئەمەیە کە مەبەست لەم فەرموودەیە بڕگەی یەکەمە لەم چەند بڕگەی کەفارەتە:

١ -(هەر نەزرێ دیاری نەکرابێ، وەك کەسێ بڵێ: (نەزرێکم لەسەربێ بۆ خودا) ئەوە ئەم جۆرە نەزرە کەفارەتەکەی کەفارەتی سوێندەو تەواو).

٢ - کەسێ نەزرێ بکا، دوایی لەتوانایدا نەبێ کە جێبەجێی بکا، وەك بڵێ: (نەزربێ وشترێ بکەم بەخێر) دوایی توانای ئەوەی نەبێ، ئەوە کەفارەتی سوێندی دەکەوێتە سەرو بەس.

٣ لە نەزری لیجاجا ئەگەر حەنث روویدا، ئەوا نەزرکار، سەرپشکە کە جێبەجێی بکا، یا کەفارەتی سوێندبدا، وەك بڵێ: (ئەگەر قسەم لەگەڵ زەید کرد نەزربێ لەسەرم بۆ خودا حەجێ بکەم) جا ئەگەر نەزرەکەی شکان واتە: قسەی لەگەڵ زەید کرد، سەرپشکە لەنێوانی ئەم دوو شتەدا: یا حەجەکە بکا، یا کەفارەتی سوێند بدا.

٤ لەکاتی نەزری گوناهـا، کەفارەتی سوێندی دەکەوێتە سەر، وە نەزرەکەی دانامەزرێو دروست نییە کە جێبەجێی بکا، بەهیچ جۆرێ!!

بسم الله الرحمن الرحيم

٢٤- نامەی سوێند (كِتَابُ الأَيْمَانِ)

{بڕوانە: تاج/٣، لاپەڕە: ١٣٠، زنجیرە: ١٢٣، ژمارە: ٢٤٩٨ هەتا زنجیرە: ١٣٥، ژمارە: ٢٥٤٨} + {تەجریدی بوخاری/٥، لاپەڕە: ٣٠٥، زنجیرە: ٨٦، ژمارە: ٢٠٨٤ هەتا زنجیرە: ٨٧، ژمارە: ٢٠٨٥} + {فیقهی ئاسان، بەرگی دووەم، زنجیرە: ٣٧٨، لاپەڕە: ١٠٢٢ هەتا زنجیرە: ٣٨٦}.

٧٩٢) ڕێگرتن لەسوێند خواردن بەسەری باوکی و شتی وا. (٤٢٣٠ - ٤٢٣٨)

بَابٌ: النَّهْيُ أَنْ يَحْلِفَ بِأَبِيهِ

١٠١٠- عَنْ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): « إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ »، قَالَ عُمَرُ: فَوَاللَّهِ مَا حَلَفْتُ بِهَا مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْهَا، ذَاكِرًا، وَلاَ آثِرًا. {الحديث: ٤٢٣٠ = ٤٢٢٣ فم. بخاری. أيمان ونذور: ٦٦٤٧، ٦١٠٨. أبو داود. أيمان ونذور: ٣٢٥٠. نسائی. أيمان ونذور: ٣٧٧٦. تحفة الأشراف: ١٠٥١٨}:

ئەم فەرموودەیە لەتاجول ئوصولا ئاوایە:

ئیبنو عومەر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) گەیشت بەدەستەیێ سوار، عومەریان تیابوو، لەوکاتەدا عومەر سوێندی بەباوکی دەخوارد، جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بانگی لێکردن و فەرمووی: (هۆشیاربن! کەخودای گەورەو مەزن قەدەغەی کردووە لەئێوە کە سوێند بخۆن بەباوو باپیرتان، وەك ئەوە بڵێن بەسەری بابم، بەگۆڕی بابم، جا ئەو کەسەی کەدەیەوێ سوێند بخوا، با یاسوێند بەخودا بخوا، یا بێ دەنگ بێ و سوێند بەشتی تر نەخوات، عومەر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەخودا لەوساوە کە ئەمەم لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بیستووە کە ئەمەی قەدەغە کردووە، ئیتر هێشتا نەخۆم سوێندم پێیان خواردووەو نە لەدەمی کەسی تریشەوە سوێندی وام گێڕاوەتەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ١٢٤، ژمارە:

٢٥٠٢ — ش/د/ت/ن = بوخاریو موسلیمو ئەبو داوودو تەرمەزیو نەسائی. پڕگۆڕی پیرۆزیان لەنووری خودابێ}.

١٠١١- عَنْ ابْنَ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): « مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلاَ يَحْلِفْ إِلاَّ بِاللَّهِ »، وَكَانَتْ قُرَيْشٌ تَحْلِفُ بِآبَائِهَا، قَالَ: « لاَ تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ ». {الحديث: ٤٢٣٥ = ٤٢٢٨ فم. تجريد/٣، رقم: ١٥٠٣ = ٣٨٣٦، ٢٦٧٩ = ١١٢٥ تجريد}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هۆشیاربن! کەسێ دەیەوێ سوێند بخوات باسوێند نەخوات مەگەر بەخودا، بەغەیری خودا سوێند نەخوات).

دەستووری قورەیش وابوو لەسەردەمی نەزانیدا سوێندیان بەسەری باو باپیریان دەخوارد، وەك ئەوە دەیانگوت: سوێندم بەباوکم، یا بەسەری بابم، یا بەچاوی تۆ، یا وێنەی ئەمانە، پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) بەم بۆنەیەوە فەرمووی: (سوێند بەباو باپیرانتان مەخۆن).

٧٩٣) ریگریی لەسوێند خواردن بەبتو شتی وا. (٤٢٣٠ - ٤٢٣٨)
باب: النَّهْيُ عَنِ الحلْفِ بِالطَّوَاغِي

١٠١٢- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ تَحْلِفُوا بِالطَّوَاغِي وَلاَ بِآبَائِكُمْ ». {الحديث: ٤٢٣٨ = ٤٢٣١ فم}:

عەبدورەحمانی کوڕی سەموورە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سوێند بەبتو خودا درۆزنەکان مەخۆن، کەبەهۆی ئەوانەوە خەڵکێکی زۆر سەر لێشێواوو گومڕا بوون، هەروەها سوێند بەباو باپیرانیشتان مەخۆن).

٧٩٤) كەسێ سوێندی بەلاتو بەعوززا خوارد بابڵێ: (لاَ إِلهَ إِلاَّ اللّهُ)(٤٢٣٠ - ٤٢٣٦)
باب: مَنْ حَلَفَ بِاللاَّتِ وَالعُزَّى فَلْيَقُلْ:: لاَ إِلهَ إِلاَّ اللّهُ

١٠١٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّهِ (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): « مَنْ حَلَفَ مِنْكُمْ فَقَالَ فِى حَلِفِهِ بِاللاَّتِ فَلْيَقُلْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَمَنْ قَالَ لِصَاحِبِهِ، تَعَالَ أُقَامِرْكَ. فَلْيَتَصَدَّقْ ». وفي رواية: « مَنْ حَلَفَ بِاللاَّتِ وَالْعُزَّى ». {الحديث: ٤٢٣٦ = ٤٢٢٩ فم. بخارى. تفسير: ٤٨٦٠، ٦١٠٧، ٦٣٠١، ٦٦٥٠. أبو داود. أيمان ونذور: ٣٢٤٧. ترمذى. نذور وأيمان: ١٥٤٥. نسائى. أيمان ونذور: ٣٧٨٤}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر کەسێکتان سوێندی خواردو لە سوێندەکەیدا، لەسەر عادەتی سەردەمی نەزانی، گوتی: بەلاتو بەعوززا، بابڵێ: (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّهُ: هیچ خودایەکی ترنییە بێجگە لەیەزدانی پاك) ئەو کەسەشی بەهاورێکەی بڵێ: وەرە باقومار بکەین، باخێرێ بکا، لەکەفارەتی ئەو قسە پیسەدا. {تاج/٣، لاپەڕە: ١٢٢، زنجیرە: ١٢٤، ژمارە: ٢٥٠٣ — ش/د/ت/ن}.

٧٩٥} إِنْ شَاءَ اللّه کردن لەکاتی سوێند خواردندا سوننەتە. (٤٢٦١ - ٤٢٦٦)
باب: استحبابُ الثنيا فِي اليَمِنِ

١٠١٤- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِىِّ (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: « قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ نَبِىُّ اللَّهِ عليهما السلام: لأَطُوفَنَّ اللَّيْلَةَ عَلَى سَبْعِينَ امْرَأَةً كُلُّهُنَّ تَأْتِى بِغُلاَمٍ يُقَاتِلُ فِى سَبِيلِ اللَّهِ، فَقَالَ لَهُ صَاحِبُهُ أَوِ الْمَلَكُ: قُلْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَمْ يَقُلْ، وَنَسِىَ، فَلَمْ تَأْتِ وَاحِدَةٌ مِنْ نِسَائِهِ إِلاَّ وَاحِدَةٌ جَاءَتْ بِشِقِّ غُلاَمٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَلَوْ قَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ. لَمْ يَحْنَثْ وَكَانَ دَرَكًا لَهُ فِى حَاجَتِهِ ». {الحديث: ٤٢٦٢ = ٤٢٥٥ فم. بخارى. جهاد: ٢٨١٩، ٥٢٤٢، ٦٦٣٩، ٦٧٢٠، ٧٤٦٩. تحفة الأشراف: ١٣٥٣٥}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سولەیمان پێغەمبەر (سڵاوی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: سوێندم بەخودا، ئەم شەو

دەخولێمەوە بەسەر حەفتا ژنمدا، لەگەڵیان دروست دەبم، هەموویان هەریەکی سەرو کوڕیان دەبێ، دەجەنگن لەپێناوی ئایینی خودادا).

جا فریشتەکەی هاوڕێی پێی فەرموو: بڵێ: إِنْ شَاءَ اللّه: خوا حەزکا) بەڵام لەبیری چوو، ئەم وشە پیرۆزەی نەگوت، جا هیچ کام لەژنەکانی منالیان نەبوو، تەنیا ژنێکیان نەبێ کە نیوە کوڕێکی بوو، ئەوەندە ناتەواوو کەم ئەندام بوو، دەتوت نیوە منالە).

جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر سولەیمان لەکاتی ئەم سوێند خواردنەدا بیگوتبایە: خوا یاربێو خوا حەزکا هەریەکێ لەم حەفتا ژنە کوڕێکی دەبێ، لەپێناوی خودادا دەجەنگێ، ئەگەر وای بگوتبایە سوێندەکەی نەدەکەوتو ئاواتەکەشی دەهاتە دیو خودا حەفتا کوڕەکەی پێ دەداو لەپێناوی خودادا غەزایان دەکرد).

٧٩٦) سوێند بەپێی نیازی سوێنددەرە نەك بەپێی نیازی سوێندخۆر (٤٢٥٩ - ٤٢٦٠)

بَابٌ: يَمِينُ الحَالِفِ عَلَى نِيَّةِ المُسْتَحْلِفِ

١٠١٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): « الْيَمِينُ عَلَى نِيَّةِ الْمُسْتَحْلِفِ ». {الحديث: ٤٢٦٠ = ٤٢٥٣ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سوێند بەپێی نیازی سوێنددەرە نەوەك بەپێی نیازی سوێند خۆر). {تاج/٣، زنجیرە: ١٢٨، ژمارە: ٢٥١٥}.

٧٩٧) کەسێ بەسوێندی درۆ مافی مرۆیەکی موسوڵمان بپچڕێ بۆ خۆی ئاگری دۆزەخ بۆ خۆی مسۆگەر دەکا. (٣٥١ - ٣٥٧)

باب: مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ

١٠١٦- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ يعني الحارثي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: « مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ فَقَدْ أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ، وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ »، فَقَالَ لَهُ

رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا، قَالَ: « وَإِنْ قَضِيبًا مِنْ أَرَاكٍ ». {الحديث: ٣٥١}:

ئەبو ئومامەی حاریثی (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کەسێ بەسوێندی ناهەق مافی مرۆیەکی موسوڵمان بپچڕێ، خودای گەورە ئاگری دۆزەخی بۆ پێویست دەکاو بەهەشتی لەسەر قەدەغە دەکا). پیاوێ پێی گوت: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! باشتێکی کەمیش بێ؟ فەرمووی: (بادار سیواکێکیش بێ).

١٠١٧- عَنْ بْنِ وَائِلٍ بن حُجر (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنْ حَضْرَمَوْتَ، وَرَجُلٌ مِنْ كِنْدَةَ إِلَى رسول الله (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ الْحَضْرَمِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هَذَا قَدْ غَلَبَنِي عَلَى أَرْضٍ لِي، كَانَتْ لأَبِي، فَقَالَ الْكِنْدِيُّ: هِيَ أَرْضِي فِي يَدِي أَزْرَعُهَا، لَيْسَ لَهُ فِيهَا حَقٌّ، فَقَالَ النبي (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لِلْحَضْرَمِيِّ: « أَلَكَ بَيِّنَةٌ »؟ قَالَ: لاَ، قَالَ: « فَلَكَ يَمِينُهُ »، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الرَّجُلَ فَاجِرٌ لاَ يُبَالِي عَلَى مَا حَلَفَ عَلَيْهِ، وَلَيْسَ يَتَوَرَّعُ مِنْ شَيْءٍ، فَقَالَ: « لَيْسَ لَكَ مِنْهُ إِلاَّ ذَلِكَ »، فَانْطَلَقَ لِيَحْلِفَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لَمَّا أَدْبَرَ: « أَمَا لَئِنْ حَلَفَ عَلَى مَالِهِ لِيَأْكُلَهُ ظُلْمًا لَيَلْقَيَنَّ اللَّهَ وَهُوَ عَنْهُ مُعْرِضٌ ». {الحديث: ٣٥٦ = ٣٧٠ فم}:

وائیلی کوڕی حوجر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێکی حەضرەمەوتیو پیاوێکی کیندەیی هاتنە لای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کابرای حەزرەمەوتی گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! زەوییەکی باوکم هەبوو، ئێستا بووە بەهی من، ئەمە لێی داگیرکردووموو زەوتی کردووە بۆ خۆی، کابرای کیندەییش گوتی: زەوی زەوی خۆمەو، وابەدەستی خۆمەوەو دایدەچێنمو مافی ئەوی پێوە نییە. پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) بە حەزرەمەوتییەکەی فەرموو: (ئایا بەڵگەو نیشانەت هەیە، کە ئەم زەوییە هی تۆیەو هی ئەو نییە؟) گوتی: نەء. فەرمووی: دەبۆت هەیە کەسوێندی بدەی). گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەمە پیاوێکە بەدکارە، دەربەستی سوێندخواردن نایەت لەهیچ کۆناکاتەوە!

فەرمووی: (دەهەر مافی ئەوەندەت هەیە لەسەری کە سوێندی بدەیت). جا کابراکە هەڵسا کە سوێند بخوات. حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) لەو کاتەدا کە کابرا بەرەو سوێندگاکە ملی نا، کەوا باوبوو لەسەردەمی پێغەمبەردا، لەلای مینبەرەکەی پێغەمبەرا سوێندیان دەخوارد، حەزرەت لەوکاتەدا فەرمووی: (ئەگەر سوێند بخوات لەسەر ماڵی ئەو پیاوە، تابەناڕەوا بیخوات، لەرۆژی قیامەتدا، کە دەچێتەوە دیداری خودا، خودا لووتەلا دەبێ لێی‌و رووی نازی ناداتێ). {تاج/٣، زنجیرە: ١١٤، ژمارە: ٢٤٧١ + تەجرید/٣، ژمارە: ١٠٣٦ = ٢٣٥٦}.

٧٩٨) ئەگەر کەسێ لەسەر شتێ سوێندی خوارد، بەڵام روانی کە سوێندەکەی بخوات باشترە، با سوێندەکەی بشکێنێ‌و چی باشە ئەوە بکات‌و کەفارەتی سوێندەکەی بدا. (٤٢٣٩ - ٤٢٥٨)

باب: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ، فَرَأَى خَيْراً مِنْهَا فَلْيُكَفِّرْ وَلْيَأْتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ

١٠١٨- عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي رَهْطٍ مِنَ الأَشْعَرِيِّينَ نَسْتَحْمِلُهُ، فَقَالَ: « وَاللَّهِ لاَ أَحْمِلُكُمْ، وَمَا عِنْدِي مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ »، قَالَ: فَلَبِثْنَا مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ أُتِيَ بِإِبِلٍ فَأَمَرَ لَنَا بِثَلاَثِ ذَوْدٍ غُرِّ الذُّرَى، فَلَمَّا انْطَلَقْنَا، قُلْنَا (أَوْ قَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ): لاَ يُبَارِكُ اللَّهُ لَنَا، أَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَسْتَحْمِلُهُ، فَحَلَفَ أَنْ لاَ يَحْمِلَنَا، ثُمَّ حَمَلَنَا، فَأَتَوْهُ فَأَخْبَرُوهُ، فَقَالَ: « مَا أَنَا حَمَلْتُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَمَلَكُمْ، وَإِنِّي وَاللَّهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لاَ أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ ثُمَّ أَرَى خَيْرًا مِنْهَا إِلاَّ كَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي، وَأَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ ». {الحديث: ٤٢٣٩ = ٤٢٣٢ فم. تجريد/٤، رقم: ١٦١٧ = ٤٤١٥، ٤٣٨٥. انظر رقم: ١٦١١ تجريد}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەگەڵ دەستەیەکی ئەشعەری چووین بۆ خزمەتی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) داوامان لێی کرد کە وڵاخی سواریمان بداتێ، هەتا لەخزمەتیدا بچین بۆ غەزای تەبووك، وارێکەوت لەوکاتەدا تووڕە بوو، بۆیە سوێندی خوارد کە وڵاخمان نەداتێ‌و فەرمووی: (بەخودا نە وڵاخی سواریتان پێ دەدەم‌و نە وڵاخی باری‌و نە ئەوەندە وڵاخیشم هەیە کەبیدەم بەئێوە بۆ ئەم

غەزایە سواری بن، یاتفاقی لێ بنێن). ئێمەیش ئەوەندەی حەزی خودای لەسەر بوو ماینەوە، ئیتر زۆری نەخایاند کە وشتری تالانی زۆریان بۆیهێنا، جا فەرمانی کرد کە سێجووت وشتری دووگ سپییان پێماندا، جاکاتێ وشترەکانمان وەرگرتو ویستمان بڕۆین، گوتمان: کارێکی باشمان نەکرد، چونکە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئاگای لەوە نەمابوو، کە سوێندی خواردووە، وە ئێمەیش ئەوەمان بەهەل زانیو یادیمان نەخستەوە، کەشتێکی واهەیە، کەواتە: خوا پیرۆزی ناکا لێمان، جامن خۆم چوومە خزمەتیو مەترسییەکەی خۆمانم عەرزی کرد، فەرمووی: (من ولاخی سواریم نەداوە بەئێوە، ئەوە لەسایەی خوداوە بوو کە ولاخی سواریی بۆرەخساندن، وەکی تریش سوێندم بەخودا، خوا حەزکا، من سوێند لەسەر هەرچی بخۆم، وە لەپاشا بۆم دەربکەوێ بەبارێکی تردا باشترە، چی باش بێ، ئەوە دەکەمو کەفارەتی سوێندەکەم دەدەم). {تاج/٣، زنجیرە: ١٣٤، ژمارە: ٢٥٤١}.

١٠١٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: أَعْتَمَ رَجُلٌ عِنْدَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) ثُمَّ رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ فَوَجَدَ الصِّبْيَةَ قَدْ نَامُوا، فَأَتَاهُ أَهْلُهُ بِطَعَامِهِ، فَحَلَفَ لاَ يَأْكُلُ مِنْ أَجْلِ صِبْيَتِهِ، ثُمَّ بَدَا لَهُ فَأَكَلَ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ، فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَلْيَأْتِهَا، وَلْيُكَفِّرْ عَنْ يَمِينِهِ ». {الحديث: ٤٢٤٧ = ٤٢٤٠ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ لەخزمەتی پێغەمبەردا مایەوە، هەتا شەو درەنگ بوو، ئەوجا گەڕایەوە بۆ ماڵەوەی بۆلای کەسوکاری، دەبینێ منالەکانی خەوتوون بەبێ شێو، جا ژنەکەی شێوەکەی بۆهێنا، ئەویش لەبەر پەرۆشی بۆ منالەکانی، سوێندی خوارد کەلێی نەخوات، لەپاشا وای بەباش زانی کە نانەکەی بخوا، جاهات بۆ خزمەتی پێغەمبەرو عەرزی کرد ئەی پێغەمبەری خودا! ئەمشەو کەڕۆشتمەوە شتێکی وا روویدا؟ پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر کەسێ سوێندی لەسەر شتێ خواردو لەئەنجاما بۆی دەرکەوت کە

بەپێچەوانەوە باشە، با باشەکە بکاو سوێندەکەی بخواتو کەفارەتی سوێندەکەی بدات). {تاج/٣، زنجیرە: ١٣٤، ژمارە: ٢٥٤٠ چ/٤}.

٧٩٩) باسی کەفارەتی سوێند. (٤٢٦٧)
باب: فِي كَفَّارَةِ اليَمِينِ

١٠٢٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): « وَاللَّهِ لأَنْ يَلَجَّ أَحَدُكُمْ بِيَمِينِهِ فِي أَهْلِهِ آثَمُ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ أَنْ يُعْطِيَ كَفَّارَتَهُ الَّتِي فَرَضَ اللَّهُ ». {الحديث: ٤٢٦٧ = ٤٢٥٩ فم. تجريد/٥، رقم: ٢٠٤٩ = ٦٦٢٤، ٢٣٨، ٨٧٦، ٨٩٦، ٢٩٥٦، ٣٤٨٦، ٦٨٨٧، ٧٠٣٦، ٧٤٩٥، ٦٦٢٥، ٦٦٢٦}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بەخودا ئەگەر کەسێکتان لەسەر شتێ سوێند لەکەسوکاری بخواو لەپاشا وڕکی لێ بگرێو لێی پەشیمان نەبێتەوە، وەلحاڵ پەشیمان بوونەوە لەوشتە باشتربێ، ئەوە بەو پێ لێداگرتنە گوناهی زۆرتر دەگا لەلای خودا، هەتا ئەوە کەسوێندەکەی بشکێنێو ئەو کەفارەتە بدا کەخودا داینناوە بۆ سوێند). {تاج/٣، زنجیرە: ١٢٦، ژمارە: ٢٥١٢}.

بسم الله الرحمن الرحيم

٢٥- نامەی نارەوایی خوێن رشتنی نارەوا باسی تۆڵە سەندن و باسی خوێن و خوێنبایی

{بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٨١، لاپەڕە: ٣ لەژمارە: ٢٢٨٨وە هەتا ٢٣٦٩ + تەجریدی بوخاری/٥، ژمارە: ٢٠٦٥ هەتا ژمارە: ٢٠٨٠ بەرگی/٥، لاپەڕە: ٣٢٢ + فیقهی ئاسان/٢، لاپەڕە: ٨٣٠، زنجیرە: ٣٠٢ هەتا لاپەڕە: ٩٣٤، زنجیرە: ٣٤٦}.

٨٠٠) نارەوایی خوێن و ماڵ و ناموس. (٤٣٥٩ - ٤٣٦٢)

باب: تَحْرِيمُ الدِّمَاءِ وَالأَمْوَالِ وَالأَعْرَاضِ

١٠٢١- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: « إِنَّ الزَّمَانَ قَدِ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ، ثَلاَثَةٌ مُتَوَالِيَاتٌ: ذُو الْقَعْدَةِ، وَذُو الْحِجَّةِ، وَالْمُحَرَّمُ، وَرَجَبٌ، شَهْرُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ»، ثُمَّ قَالَ: أَيُّ شَهْرٍ هَذَا؟». قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ، قَالَ: « أَلَيْسَ ذَا الْحِجَّةِ »؟ قُلْنَا: بَلَى، قَالَ: « فَأَيُّ بَلَدٍ هَذَا »؟ قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ، قَالَ: « أَلَيْسَ الْبَلْدَةَ ؟». قُلْنَا: بَلَى، قَالَ: « فَأَيُّ يَوْمٍ هَذَا؟». قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ، قَالَ: « أَلَيْسَ يَوْمَ النَّحْرِ ؟». قُلْنَا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: « فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ (قَالَ مُحَمَّدٌ: وَأَحْسِبُهُ قَالَ) وَأَعْرَاضَكُمْ، حَرَامٌ عَلَيْكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، وَسَتَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ، فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ، فَلاَ تَرْجِعُنَّ بَعْدِي ضُلاَّلاً يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ، أَلاَ لِيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ، فَلَعَلَّ بَعْضَ مَنْ يُبَلَّغُهُ يَكُونُ أَوْعَى لَهُ مِنْ بَعْضِ مَنْ سَمِعَهُ ». ثُمَّ قَالَ: « أَلاَ هَلْ بَلَّغْتُ »؟ {الحديث: ٤٣٥٩ = ٤٣٥١ فم. تجريد/١، رقم: ٦٠ = ٦٧، ١٠٥، ١٧٤١، ٣١٩٧، ٤٤٠٦، ٤٦٦٢، ٥٥٥٠، ٧٠٧٨، ٧٤٤٧. تحفة الأشراف: ١١٦٨٢}:

ئەبو بەکرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەو حەجەدا، کە لەپاش کۆچ کردی، کە ناوداره بە حەجی مالاوایی، لە وتارێکدا فەرمووی: (چەرخ چووەتەوە دۆخی جارانی خۆی‌و، زەمان هەڵسووڕاوەتەوە سەر ئەو شێوەیەی خۆی، کە خودای گەورە ئاسمانەکان‌و زەوی دروست کردو شەوو رۆژو مانگ‌و ساڵی دانا، ئیمساڵ ساڵ بووەتەوە بەدوانزە مانگ‌و هەموو مانگێ لەدوانزە مانگەی خودا کەوتۆتەوە شوێنی راستەقینەی خۆی‌و (نەسیئ) نەما، وە وەك سەردەمی پێغەمبەرەکان (دروودی خودا لە پێغەمبەری خوداو گشت پێغەمبەرەکانی تر بێ) ئەوەی رەوایە بووەتەوە بەڕەواو ئەوەی ناڕەوایە بووەتەوە بەناڕەوا، وە ئەو گۆڕان‌و دەستکاریی شەریعەتە کە لەسەردەمی نەزانیدا کرابوون، هەموو راست کرانەوە، وە ئەو مانگانە چواریان مانگی حەرامن‌و خاوەن رێزو قەدرو نرخن‌و لەبەرئەوە شەڕو شۆڕو هەراو جەنگیان زۆر تیا حەرامە، وە ئەم چوار مانگە سیانیان بەرودوان‌و بەشوێن یەکادێن، کەناو جەژنان‌و نۆمینەو موحەڕەمن، ئەوی تریشیان تەنیایە، کە مانگی رەجەبە کە مەشهوورە بە رەجەبی هۆزی موضەر، لەبەرئەوە کەهۆزی موضەر زۆر قەدری ئەم مانگە دەگرن، کە دەکەوێتە بەینی جومادای دووەم‌و کوڵە مانگەوە).

ئەوجا خۆشەویست فەرمووی: (ئەم مانگە چ مانگێکە؟) گوتمان: خوداو پێغەمبەری خودا باشتری لێ دەزانن. فەرمووی: جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ماوەیێ خامۆش بوو، تەنانەت خامۆشییەکەی وا درێژەی کێشا زەینمان بۆئەوە چوو کەناوەکەی بگۆڕێ‌و ناوێ تری لێ بنێ، بەڵام فەرمووی: (ئەرێ ئەمە مانگی نۆمینەی حاجیان نییە کە حەجی تیادەکرێ؟) گوتمان: خوداو پێغەمبەری خودا باشتری لێ دەزانن، فەرمووی: جادیسان ماوەیێ تر بێ دەنگ بوو، تەنانەت زەینمان بۆ ئەوە چوو کەناوەکەی بگۆڕێ‌و ناوێکی تری لێ بنێ. فەرمووی: (ئەرێ ئەمە شاری مەککە نییە؟) گوتمان: بەڵێ خۆیەتی. فەرمووی: (ئەی ئەم رۆژە چ رۆژێکە؟) گوتمان: خوداو پێغەمبەری خودا باشتری لێ دەزانن، فەرمووی: دیسان ماوەیەکی تر

خامۆش بوو، دیسان گومانمان بۆئەوە چوو کەناوەکەی بگۆڕێو ناوێکی تری لێ بنێ. بەڵام فەرمووی: (دیارە کە ئەمە رۆژی جەژنی قوربانە کە قوربانی تیادا دەکرێ) گوتمان: بەڵێ ئەوە، ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (دەی باش باش بزانن، کە سەرو ماڵو ناموستان بەیەکتری حەرامە، وەك چۆن شکاندی رێزی ئەم رۆژەتان حەرامە ئاوا، بەتایبەتی ئەگەر شکاندنی رێزی ئەم رۆژەتان لەم شارەتانابێو لەم مانگەشتانا بێ). فەرمووشی (درووودی خودای لەسەر بێ): (وە بەزوویش دەچنەوە بەردیوانی خودای پەروەردگارتان، یەکە یەکە پرسیارتان لێ دەکا، سەبارەت بەکارو کردەوەکانتان، جا نەکەن پاش مەرگی من بگەڕێنەوە سەر حاڵی پێشینتانو گومڕاو سەرلێشێواو ببنەوەو وەك جاری جاران ببنەوە بەهۆزی خۆ خۆرو بەشیر گەردنی یەکتری بپەڕێنن، هۆشیاربن، با ئامادەبوانی ئەم وتارو رێو رەسمانە خۆیان لەبەریان بکەنو رایان بگەیەنن بەکەسانێ کە ئێستا لێرە نینو نادیارن، چونکە ئومێدە هەندێ کەس لەوانەی کەئەم فەرموودەو فەرمایشتانەیان پێ رادەگەیەنرێ، باشتر تێی بگەنو وەری بگرن لەو کەسانەی کە بەگوێی خۆیان دەیانبیستن).

لەپاشا فەرمووی: (دەی ئەوا من ئەرکی سەرشانی خۆمم راگەیاند). {تاج/٢، زنجیرە: ١١٢، ژمارە: ١٦٠٩}.

٨٠١) لەرۆژی قیامەتدا یەکەم شت کەئادەمیزاد دادگایی دەکرێ لەسەری، پرسی خوێن رشتنە. (٤٣٥٧ - ٤٣٥٨)

باب: أَوَّلُ مَايُقْضى يَوْمَ القِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ

١٠٢٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مسعود (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِى الدِّمَاءِ ». {الحديث: ٤٣٥٧ = ٤٣٤٩ ف.م = فم = فتح الملهم. تجريد = مختصر صحيح البخارى/٥، رقم: ٢٠٣١ = ٦٥٣٣، ٦٨٦٤. ترمذى. ديات: ١٣٩٦. نسائى. تحريم الدم: ٤٠٠٣}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەرۆژی قیامەتدا، یەکەم شت کە ئادەمیزاد لەسەری دادگایی دەکرێ،

پرسی خوێن رشتن‌و مرۆڤ بەناڕەوا کوشتنە). {تاج/٣، زنجیرە: ٨١، لاپەڕە: ٤، ژمارە: ٢٢٨٨ چ/٤ + ریاض/٤، لاپەڕە: ١٣٣٤، زنجیرە: ٣٧٠، ژمارە: ١٨٤٥/٣٨}.

٨٠٢) بەچی رشتنی خوێنی مرۆی موسوڵمان رەوا دەبێ؟ (٤٣٥١ - ٤٣٥٤)

باب: مَايُحِلُّ دَمَ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ

١٠٢٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مسعود (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلاَّ بِإِحْدَى ثَلاَثٍ: الثَّيِّبُ الزَّانِي، وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ ». {الحديث: ٤٣٥١ = ٤٣٤٣ فم. تجريد/٥، رقم: ٢٠٧٦ = ٦٨٧٨. أبو داود. حدود: ٤٣٥٢. ترمذى. ديات: ١٤٠٣. نسائى. تحريم الدماء: ٤٠٣٧. تحفة الأشراف: ٩٥٦٧}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (درووودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەر موسوڵمانێ شایەتمان بهێنێو بڵێ: أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ محمداً رَسُولُ اللَّهِ: بەدڵ باوەڕدەکەمو بەزمان دەڵێمو شایەتی دەدەم کە هەرخودا خودایەو بەس، خودای تر نییە، موحەممەدی کوڕی عەبدوڵڵایش پێغەمبەری ڕەوانەکراوی خودایە). هەرکەسێ ئەم شایەتییە بدا، ئیتر خوێنی ئەوکەسە حەرامەو بەهیچ شێوەیێ خوێنی بەکەس ڕەوانابێ، مەگەر لەیەکێ لەم سێ کاتانەدا نەبێ: بێوەی داوێنپیس، چ ژن بێ، چ پیاو، یاکەسێ بەناڕەوا کەسێ بەقەستی بکوژێ، یا لەئایینی خۆی وەرگەڕێو لە کۆمەڵەی موسوڵمانان تەرابێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٨، ژمارە: ٢٣٣٥}.

٨٠٣) بڕیاری کەسێ لەئیسلام وەرگەڕێو دژی ئیسلام شەڕبکاو خەڵك بکوژێ. (٤٣٢٩ - ٤٣٣٦)

باب: الحُكْمُ فِيمَنْ يَرْتَدُّ عَنِ الإِسْلامِ وَيَقْتُلُ وَيُحَارِبُ

١٠٢٤- عَنْ أَنَسِ بن مالك (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ نفرا مِنْ عُكْلٍ ثمانية قدمُوا على رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَبَايَعُوهُ على الإِسْلامِ، فَاسْتَوْخَمُوا الأَرْضَ، وَسَقُمَتْ

أَجْسَامُهُمْ فَشَكَوْا ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ: « أَلاَ تَخْرُجُونَ مَعَ رَاعِينَا فِى إِبِلِهِ فَتُصِيبُونَ مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَلْبَانِهَا »؟ فَقَالُوا: بَلَى، فَخَرَجُوا فَشَرِبُوا مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَلْبَانِهَا، فَصَحُّوا، فَقَتَلُوا الرَّاعِىَ، وَطَرَدُوا الإِبِلَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَبَعَثَ فِى آثَارِهِمْ، فَأُدْرِكُوا فَجِىءَ بِهِمْ، فَأَمَرَ بِهِمْ فَقُطِعَتْ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ، وَسُمِرَ أَعْيُنُهُمْ، ثُمَّ نُبِذُوا فِى الشَّمْسِ حَتَّى مَاتُوا. {الحديث: ٤٣٣٠ = ٤٣٢٢ فم. تجريد/١، رقم: ١٧٦ = ٢٣٣، ١٥٠١، ٣٠١٨، ٤١٩٢، ٤١٩٣، ٤٦١٠، ٥٦٨٥، ٥٦٨٦، ٥٧٢٧، ٦٨٠٢، ٦٨٠٣، ٦٨٠٤، ٦٨٠٥، ٦٨٩٩. أبو داود. حدود: ٤٣٦٤. نسائى. تحريم الدم: ٤٠٣٦. تحفة الأشراف: ٩٤٥}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: تاقمێ لەهۆزی عوکل، ژمارەیان هەشت کەس بوو، هاتنە خزمەتی حەزرەتو موسوڵمان بوونو پەیمانیان دا بە پێغەمبەر، لەسەر پابەندبوون بەئایینی پیرۆزی ئیسلامەوە، پاش ماوەیێ هەوای مەدینەیان پێ نەکەوت، جەستەیان دەرداوی بوو، سکاڵای ئەوەیان لای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کرد، فەرمووی: (کە لەگەڵ شوانەکەی ئێمەدا، بچن بۆ دەرەوەی مەدینە، بۆ ناو رانە وشترە زەکاتەکانو لەوێ بۆ دەرمان لە گمێزو شیری وشترەکان بخۆن، هەتا سکتان دەکەوێتە ڕێو لەو نەخۆشینە رزگارتان دەبێ).

ئەوانیش گوتیان: بەڵێ باشەو، وەهایانکردو لەگەڵ شوانی وشترەکانا دەرچوونو لەگمێزو لەشیری وشترەکانیان خواردەوەو چاکبوونەوە، کەچی نامەردو بێ پەیمان دەرچوونو رۆژێ لەڕۆژان لەئیسلام وەردەگەڕێنو سەرەڕای ئەوەیشە شوانەکەی پێغەمبەر زۆر بەبێ نەزاکەت دەکوژن، دەستو پێی دەبڕنو درك ئەکەن بەچاویدا، تادەمرێ! ئینجا وشترەکانیش دەدەنە بەرو دەیان فڕێنن بۆ وڵاتی خۆیان، کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەم کارەساتەی زانی، کۆمەڵێ پیاوی نارد بەشوێنیاناو لەڕێ دەیانگرنەوەو دیلیان دەکەنو دەیانهێننەوە بۆ مەدینە. جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چاوەڕێی فەرمانی خودای کرد، تا ئایەتی سیو سێ لەسوورەتی مائیدە هاتە خوارەوە، ئەوجا بەپێی ئەو ئایەتە، حەزرەت فەرمانی کرد

دەستو پایان بڕینو بەبسماری سوورەوە کراو چاویان رشتن، لەپاشیشا برینەکانیان نەبرژاندنەوەو تیماریان نەکردن بەڵکوو تووڕیان دانە ناو خڕە بەرداوییەکەوە لەدەرەوەی شار، کەپێی دەگوترێ: ئەلحەررە، داوای ئاویان دەکردکەس ئاوی نەدەدانێ، هەتا مردن!). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٨، لاپەڕە: ٣٠، ئایەتی: {إِنَّمَا جَزَاء الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا ...} + {تاج/٣، زنجیرە: ٨٨، ژمارە: ٢٣٣٧}.

٨٠٤) تاوانی ئەو کەسەی کەپیاو کوشتنی داهێنا. (٤٣٥٥ - ٤٣٥٦)

بابٌ: إِثْمُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ

١٠٢٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مسعود (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لاَ تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلاَّ كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا لأَنَّهُ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ ». {الحديث: ٤٣٥٥ = ٤٣٤٧ فم. تجريد/٤، رقم: ١٣٤٠ = ٣٣٣٥، ٦٨٦٧، ٧٣٢١ فتح الباري. ترمذي. علم: ٢٦٧٣. نسائي. تحريم الدم: ٣٩٩٦. تحفة الأشراف: ٩٥٦٨}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەرکەسێ بەناڕەوا بکوژرێ، بەشێ لەئۆباڵی خوێن رشتنەکەی بە ئەستۆی کوڕە پێشووەکەی ئادەمە، واتە بەملی قابیلی کوڕی ئادەمە، کەهابیلی برای کوشت، چونکە ئەو یەکەم کەس بوو کەپیاو کوشتنی داهێنا). وەك خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا لەسوورەتی مائیدەدا، لەئایەتی سییەمدا دەفەرموێ: {فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ}

واتە: دەروونی پیسی قابیل، کوشتنی هابیلی برایی لەبەرچاوی جوان کرد، وەکوشتی، ئیتر قابیل بەم کردەوە ناشیرینو ناپەسەندە بوو بەپیاوێکی زیانباری پیاو کوژی دۆڕاو لەهەردوو جیهاندا). {تاج/٣، زنجیرە: ٨١، ژمارە: ٢٢٨٧}.

٨٠٥) سزای کەسێ خۆکوژیی بکاو خۆی بکوژێ، بەچی خۆی بکوژێ بەوە لەناو دۆزەخا ئازار دەدرێ. (٢٩٦ - ٣٠٤)

بابٌ: مَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْئٍ عُذِّبَ بِهِ فِي النَّارِ

١٠٢٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ، فَحَدِيدَتُهُ فِي يَدِهِ يَتَوَجَّأُ بِهَا فِي بَطْنِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ شَرِبَ سَمًّا فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَهُوَ يَتَحَسَّاهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ تَرَدَّى مِنْ جَبَلٍ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَهُوَ يَتَرَدَّى فِي نَارِ جَهَنَّمَ، خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا ». {الحديث: ٢٩٦ = ٣١٢ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: خۆشەویست** (دروودی خودای لەسەر بێ) **دەفەرموێ:** (کەسێ بەپارچە ئاسنێ خۆی بکوژێ، ئەوە لەئاگری دۆزەخیشا ئەو پارچە ئاسنە دەگرێ بەدەستیەوەو خۆش خۆش دەیکا بەورگی خۆیا، ئیتر هەتا هەتایە، لەئاگری دۆزەخدا دەمێنێتەوەو ئەوە حاڵیەتی، وەکەسێ زەهر بخواتەوەو بەزەهر خۆی بکوژێ، ئەوە لەئاگری دۆزەخیشا زەهرەکەی هەروا لەناوی دەستیاو پەیتا پەیتا دەیخواتەوەو هەتا هەتایە، بە ئێجگاری لەئاگری دۆزەخدا دەبێو هەمیشەیش ئەمە حاڵو کارو پیشەی دەبێ! وەکەسێ لە کێوێکەوە، یا لەبەرزاییەکەوە خۆی بەربداتەوەو خۆی بکوژێ، ئەوە هەمیشە لەو کێوەوە خۆی هەڵدەداتە ناو ئاگری دۆزەخەوەو هەتا هەتایە ئەوە کارو پیشەیەتیو بەئێجگاری تیا دەمێنێتەوە).

١٠٢٧- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الْتَقَى هُوَ وَالْمُشْرِكُونَ، فَاقْتَتَلُوا، فَلَمَّا مَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلَى عَسْكَرِهِ، وَمَالَ الآخَرُونَ إِلَى عَسْكَرِهِمْ، وَفِي أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَجُلٌ لاَ يَدَعُ لَهُمْ شَاذَّةً ولا فاذَّةً إِلاَّ اتَّبَعَهَا، يَضْرِبُهَا بِسَيْفِهِ، فَقَالُوا: مَا أَجْزَأَ مِنَّا الْيَوْمَ أَحَدٌ كَمَا أَجْزَأَ فُلاَنٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَمَا إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ »! فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَنَا صَاحِبُهُ أَبَدًا، قَالَ: فَخَرَجَ مَعَهُ، كُلَّمَا وَقَفَ، وَقَفَ مَعَهُ، وَإِذَا أَسْرَعَ، أَسْرَعَ مَعَهُ، قَالَ: فَجُرِحَ الرَّجُلُ جُرْحًا شَدِيدًا، فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ فَوَضَعَ نَصْلَ سَيْفِهِ بِالأَرْضِ، وَذُبَابَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ، ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَى سَيْفِهِ، فَقَتَلَ نَفْسَهُ، فَخَرَجَ الرَّجُلُ

إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ، فَقَالَ: « وَمَا ذَاكَ »؟ قَالَ: الرَّجُلُ الَّذِى ذَكَرْتَ آنِفًا أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَأَعْظَمَ النَّاسُ ذَلِكَ، فَقُلْتُ: أَنَا لَكُمْ بِهِ، فَخَرَجْتُ فِى طَلَبِهِ حَتَّى جُرِحَ جُرْحًا شَدِيدًا، فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ، فَوَضَعَ نَصْلَ سَيْفِهِ بِالأَرْضِ وَذُبَابَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ، ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَيْهِ فَقَتَلَ نَفْسَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عِنْدَ ذَلِكَ: « إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ النَّارِ، فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ». {الحديث: ٣٠٢ = ٣١٨ فم. تجريد/٤، رقم: ١٥٧١ = ٤٢٠٣، ٤٢٠٢، ٤٢٠٧، ٦٤٩٣، ٦٦٠٣. تحفة الأشراف: ٤٧٨٠ ، ٤٧٨٧}:

سەهلی کوڕی سەعدی ئەل-ساعیدی (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەرو سوپاکەی لەگەڵ دوژمنی هاوبەشپەیداکارانا، ئاوقەدی یەکتری بوونو بوو بەجەنگو کوشتار لەنێوانیاندا، جا کاتێ هەردوولا بەرەو بەرەی خۆیان کشانەوە، پیاوێ هەبوو لەناو یارانی پێغەمبەردا، لەکاتی شەڕەکەدا، بەرەنگاری هەریەکێ لە لەشکری دوژمن ببوایە بوارەی نەدەدا، بە شمشێر دایدەگرت. یارانی پێغەمبەر (درووودی خودا لە پێغەمبەرو رەزای خودا لەیارانی بێ) فەرموویان: بەڕاستی ئەمڕۆ فیسارەکەس فریامان کەوت، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دەی ئەو زەلامە لە ئەهلی دۆزەخە). پیاوێ لە موسوڵمانان فەرمووی: دەبێ من دوای بکەومو ئەم هۆ نهێنییەی کەدەبێ بەهۆی چوونە دۆزەخی بدۆزمەوە!

فەرمووی: جا شوێنی دەکەوێ لەکاتی شەڕکردنو هەڵمەتبردندا، پیاوە ئازاکە لەکوێ دەوێستێ، ئەویش لەوێ لەگەڵی دەوێستێ، لەکوێ خێرا دەڕوا ئەویش لەوێ خێرا دەڕوا، جا لەکاتی شەڕو هەراو پێکهەڵپڕژانا، پیاوە ئازاکە زامار دەکرێو زامێکی سەختی لێ دەکرێ، جا پەلە لەمەرگی خۆی دەکا، مشتووی شمشێرەکەی لەسەر زەوییەکە دادەنێو نووکەکەی لەنێوانی هەردوو مەمکیدا دادەنێو ئەوجا بەهەموو هێزی خۆی بە حوججەت خۆی دەدا بەسەر شمشێرەکەیداو خۆی دەکوژێ!

جا پیاوەکەی کە شوێنی کەوتبوو هاتەوە بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ)و عەرزیکرد: شایەتی بەهەق دەدەم کەتۆ پێغەمبەری رەانەکراوی خودای بۆ سەر بەرەی ئادەمیزاد، فەرمووی: (چۆن). گوتی: چونکە ئەوەی کە فەرمووت لەبارەی ئەو پیاوەوە هاتەدی، ئەوەبوو کەتۆ فەرمووت ئەو پیاوە لەخەڵکی دۆزەخە، خەڵکەکە ئەوەیان لەلا زەحمەتو ئەستەم بوو، چۆن چۆنی ئەو ئەوەندە ئازاو سوودمەندبێ بۆ سوپای ئیسلام کەچی دۆزەخی بێت؟!

منیش پێیانم گوت: لێی گەڕێن بۆ منو من ئەم مەتەڵەتان بۆ هەڵ دەهێنمو ئەم نهێنییەتان بۆ دەردەخەم، ئیتر شوێنی کەوتم، جا پیاوە چۆن چۆنی زامار بوو، وەچۆن چۆنی خۆی کوشت، ئاوا لەنووکەوە گێڕایەوە بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پاش بیستنی ئەم داستانە فەرمووی: (پیاوی واهەیە کردارو رەفتاری وەك کردارو رەفتاری بەهەشتیی وایە، لەخەڵك وایە بەهەشتییە، بەڵام خۆی دۆزەخییە، پیاوی وایش هەیە بە پێچەوانەوە، لەخەڵك وایە کە دۆزەخییە، بەڵام خۆی بەهەشتییە). خودا بمانپارێزێ لەشتی وا). {بڕوانە: تاج/١، لاپەڕە: ٤٠، زنجیرە: ٦ فەرموودەی چوارەم چاپی یەکەم = ژمارە: ٣٧، ٣٨، ٣٩، ٤٠، ٤١، تاج/١، چ/٤}.

٨٠٦) کەسێ بە بەردو شتی وا کەسێ بکوژێ، بەهەمان شت دەکوژرێتەوە.
(٤٣٣٧ - ٤٣٤١)
بابٌ: مَنْ قَتَلَ بِحَجَرٍ قُتِلَ بِمِثْلِهِ

١٠٢٨- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ جَارِيَةً وُجِدَ رَأْسُهَا قَدْ رُضَّ بَيْنَ حَجَرَيْنِ، فَسَأَلُوهَا مَنْ صَنَعَ هَذَا بِكِ؟ فُلاَنٌ؟ فُلاَنٌ؟ حَتَّى ذَكَرُوا يَهُودِيًّا؟ فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا، فَأُخِذَ الْيَهُودِيُّ فَأَقَرَّ، فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ يُرَضَّ رَأْسُهُ بِالْحِجَارَةِ. {الحديث: ٤٣٤١ = ٤٣٣٣ فم. /٣، رقم: ١٠٥٣ = ٢٤١٣، ٢٧٤٦، ٥٢٥٩، ٦٨٧٦، ٦٨٧٧، ٦٨٧٩، ٦٨٨٤، ٦٨٨٥. ترمذی. دیات: ١٣٩٤. نسائی. قَسَامَة: ٤٧٥٦. ابن ماجة. دیات: ٤٧٥٦. تحفة الأراف:١٣٩١}:

پێشەوا ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێکی جوولەکە، لەسەر هەنێ خشڵ، لەنێوانی دوو بەرددا سەری کچۆڵەیەکی ئەنصاری شکاندبوو، لەپاشا تووڕی دابووە ناو بیرێکەوە، کاتێك دۆزیانەوە هێشتا نیوە گیانێکی تیادامابوو، جالێیان دەپرسی: کێ وای لێ کردی؟ ئایا فیسارە کەس بوو؟ ئایا ئەمبوو؟ ئایا ئەو بوو؟ تاناوی کابرایەکی جوولەکەیان هێناو گوتیان: ئایا فیسارە جوولەکە وای لێ کردوویت؟ ئەویش سەری لەقاندو بەسەری ئاماژەی کرد، ئا ئەو وای لێ کردووم، جا کابرای جووەیان هێناو، پێی لەتاوانی خۆی ناو ددانی بەکارەکەدا ناو چووە ژێری، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانیدا، لەنێوانی دوو بەرددا سەری ئەویشیان شکاندو لەباتی کچۆڵە ئەنصارییەکە کوشتیانەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٢، ژمارە: ٢٣٠٢، چ/٤}.

٨٠٧) کەسێ دەستی پیاوێ بگەزێو ئەویش لەتاوانا دەستی خۆی راپسکێنێو دوو ددانی بکەوێنێ. (٤٣٤٢ - ٤٣٤٩)

بَابٌ: مَنْ عَضَّ يَدَ رَجُلٍ فَانْتَزَعَهُ

١٠٢٩- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَجُلاً عَضَّ يَدَ رَجُلٍ، فَانْتَزَعَ يَدَهُ، فَسَقَطَتْ ثَنِيَّتُهُ أَوْ ثَنَايَاهُ، فَاسْتَعْدَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « مَا تَأْمُرُنِي؟ تَأْمُرُنِي أَنْ آمُرَهُ أَنْ يَدَعَ يَدَهُ فِي فِيكَ تَقْضَمُهَا كَمَا يَقْضَمُ الْفَحْلُ؟! ادْفَعْ يَدَكَ حَتَّى يَعَضَّهَا، ثُمَّ انْتَزِعْهَا ». {الحديث: ٤٣٤٦ = ٤٣٣٨ فم. تجريد/٣، رقم: ١٢١٩ = ٢٩٧٣، ١٨٤٨، ٢٢٦٩، ٤٤١٧، ٦٨٩٣}:

عیمرانی کوڕی حوصەین (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ دەستی پیاوێ دەگەزێ، ئەویش لەتاوانا، کەدەستی خۆی رادەپسکێنێ لەدەمی کابرای گازگر، دوو ددانی پێشینەی کابرا لەگەڵ دەستیا دەکەون! جا بۆ دادخوایی‌و سکاڵا هاتنە خزمەتی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (چیت لەمن دەوێ؟ دەتەوێ لەمن کەمن پێی بڵێم: واز لەدەستی بێنێ لەدەمی تۆدا، تۆ وەك نێرە وشتر پەنجەی بکرۆژێ؟ دەی باشە من بەتۆ دەڵێم: تۆ پەنجەی خۆت بدەبەو، بادایکرۆژێ، ئایا لەکاتی وادا تۆ

دەستی خۆت راناپسکێنی؟ دەی ئەویش وەك تۆ، کەواتە خوێنت ناکەوێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٧، ژمارە: ٢٣٣٠، چ/٤}.

٨٠٨) تۆڵەی برین مەگەر خۆیان بەخوێن رازی بن. (٤٣٥٠)
باب: القصاصُ مِنَ الجِراحِ إلاَّ أنْ يَرْضُوا بالدِّيَةِ

١٠٣٠- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ أُخْتَ الرُّبَيِّعِ أُمَّ حَارِثَةَ جَرَحَتْ إِنْسَانًا، فَاخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « الْقِصَاصَ الْقِصَاصَ »، فَقَالَتْ أُمُّ الرَّبِيعِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُقْتَصُّ مِنْ فُلاَنَةَ؟ وَاللَّهِ لاَ يُقْتَصُّ مِنْهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): « سُبْحَانَ اللَّهِ! يَا أُمَّ الرَّبِيعِ، الْقِصَاصُ كِتَابُ اللَّهِ »، قَالَتْ: لاَ وَاللَّهِ لاَ يُقْتَصُّ مِنْهَا أَبَدًا، قَالَ: فَمَا زَالَتْ حَتَّى قَبِلُوا الدِّيَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لأَبَرَّهُ ». {الحديث: ٤٣٥٠ = ٤٣٤٢ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٥٦ = ٢٨٠٦، ٢٨٠٥، ٤٠٤٨، ٤٧٨٣}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئوممو حاریسەی خوشکی روبەییع، کەسێکی زامارکردبوو، ددانێکی شکاندبوو، بۆ داد پرسی چوونە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دەشێ لە تۆڵەی ئەوەدا تۆڵە لەمیش بسەندرێ، بەڵام دایکی رەبیع فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! تۆڵە لەفیسار دەسێنرێ؟ بەو خودایە ئومێد بەکەرەمی خودا، خوا حەزکا، خوایاربێ، شتی وانابێ، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سوبحانەڵلا!! ئەی دایکی رەبیع! تۆڵە سەندن لەکاتی وادا، فەرمانی قورئانە کەنامەی خودایە، ئوممو رەبیعیش گوتی: بەو خودایە شتی وانەبووەو نەدەبێ. گوتی: ئیتر ئەو ژنە هەروازی نەهێناو کۆڵی نەدا هەتا کەسوکاری ددان شکاوەکە بەخوێن رازی بوونو بڕێ ماڵیان لەخوێنی ددانەکەدا وەرگرتو وازیان لەتۆڵە سەندن هێنا، ئەوجا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ پەسنی جوانی دایکی رەبیع فەرمووی: (هەندێ لەبەندەکانی خودا ئەوەندە لەلای خودا نازدارو خۆشەویستو خاتردارن، ئەگەر بەئومێدی لوتفی خودا، سوێند لەسەر شتێ

بخۆن، خودای گەورە سوێندیان ناخاتو ئەو شتە بەدڵی ئەوان دەکا). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٢، ژمارە: ٢٣٠٤، چ/٤}. {فیقهی ئاسان/٢، زنجیرە: ٣٠٦}.

٨٠٩) کەسێ پێ لەکوشتنی کەسێ بنێ دەکوژرێتەوە مەگەر خاوەن خوێنەکە چاوپۆشی لێ بکاو لێی خۆش بێ. (٤٣٦٣ - ٤٣٦٤)

باب: مَنْ أَقَرَّ بِالقَتْلِ فَأُسْلِمَ إِلَى الوَلِيِّ فَعَفَى عَنْهُ

١٠٣١- عَنْ عَلْقَمَةَ بْنَ وَائِلٍ أَنَّ أَبَاهُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) حَدَّثَهُ قَالَ: إِنِّي لَقَاعِدٌ مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم)، إِذْ جَاءَ رَجُلٌ يَقُودُ آخَرَ بِنِسْعَةٍ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: هَذَا قَتَلَ أَخِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَقَتَلْتَهُ »؟ (فَقَالَ: إِنَّهُ لَوْ لَمْ يَعْتَرِفْ أَقَمْتُ عَلَيْهِ الْبَيِّنَةَ) قَالَ: نَعَمْ، قَتَلْتُهُ، قَالَ: « كَيْفَ قَتَلْتَهُ »؟ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَهُوَ نَخْتَبِطُ مِنْ شَجَرَةٍ، فَسَبَّنِي، فَأَغْضَبَنِي، فَضَرَبْتُهُ بِالْفَأْسِ عَلَى قَرْنِهِ فَقَتَلْتُهُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): « هَلْ لَكَ مِنْ شَيْءٍ تُؤَدِّيهِ عَنْ نَفْسِكَ »؟ قَالَ: مَا لِي مَالٌ إِلاَّ كِسَائِي وَفَأْسِي، قَالَ: « فَتَرَى قَوْمَكَ يَشْتَرُونَكَ »؟ قَالَ: أَنَا أَهْوَنُ عَلَى قَوْمِي مِنْ ذَاكَ، فَرَمَى إِلَيْهِ بِنِسْعَتِهِ، وَقَالَ: « دُونَكَ صَاحِبَكَ »، فَانْطَلَقَ بِهِ الرَّجُلُ، فَلَمَّا وَلَّى قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنْ قَتَلَهُ فَهُوَ مِثْلُهُ »، فَرَجَعَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّكَ قُلْتَ: « إِنْ قَتَلَهُ فَهُوَ مِثْلُهُ »، وَأَخَذْتَهُ بِأَمْرِكَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « أَمَا تُرِيدُ أَنْ يَبُوءَ بِإِثْمِكَ وَإِثْمِ صَاحِبِكَ »؟ قَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ (لَعَلَّهُ قَالَ) بَلَى. قَالَ: « فَإِنَّ ذَاكَ كَذَاكَ ». قَالَ: فَرَمَى بِنِسْعَتِهِ، وَخَلَّى سَبِيلَهُ. {الحديث: ٤٣٦٣ = ٤٣٥٥}:

عەلقەمەی کوڕی وائیل (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: باوکم گێڕایەوە بۆم، فەرمووی: رۆژێ خۆم لەخزمەتی حەزرەتدا (درودی خودای لەسەر بێ) دانیشتبووم، لەناکاو پیاوێ، بەپەتێکی چەرمین، پیاوێکی تری سنك کردبوو، بەکێشی دەکردوو هێنای بۆلای پێغەمبەر، گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەم کابرایە برایەکی منی کوشتووە، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: پێی: (ئایا راستە تۆ برای ئەوت کوشتووە؟) برای کوژراوەکەیش گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەگەر پێ لەتاوانەکەیشی نەنێ، بەڵگەو شایەتی لەسەر راست دەکەمەوە، کابرای بکوژیش

چووە ژێریو گوتی: بەڵێ کوشتوومە، فەرمووی: (چۆنو بۆچی کوشتت؟). گوتی: منو ئەو گەڵامان لەدرەختێ دەوەران بەقەڵەنگ، هەتا کۆی بکەینەوە بۆ ئالیکو ئاڵفی ئاژەڵ، لەسەرئەوە جنێوی پێمداو تووڕەی کردمو رقم هەڵساو تەورێکم کێشا بەتەپڵی سەریداو کوشتم. پێغەمبەریش پێی فەرموو: (ئایا ماڵێ شتێکت هەیە کەبیدەی بەخوێنداو خۆت لەکوشتنەوە رزگار بکەیت؟) کابرا گوتی: تەنیا ئەم باڵا پۆشەو ئەم تەورەم هەیە. پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەی رادەبینی لەخزمانی خۆت کە خوێنت بۆ بدەنو بتکڕنەوەو لەکوشتن رزگارت بکەن؟). گوتی: من گەڵێ لەوە بێ بایەخترم لەلای خزمانم کەشتی وام بۆبکەن. پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) کە بێ هیوابوو، لەرزگارکردنی کابرا، سەری پەتەکەی کە لەملی کابرادا بوو، هەڵدا بۆ خاوەن خوێنەکەو پێی فەرموو: (ئەوە بکوژی براکەتە، چی لێ دەکەی بیکە).

جا پیاوەکە بکوژی براکەی برد بۆ شوێنێ کە لەباتی براکەی بیکوژێتەوە، جا کاتێ بردی، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر بیکوژێ ئەویش وەك ئەو بکوژە!).

جا کابرا گەڕایەوە گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! بۆیان گێڕامەوە کەتۆ فەرمووتە: (ئەگەر بیکوژێتەوە ئەویش وەك ئەو بکوژە!) دەی خۆمن لەخۆمەوە نایکوژمەوە، بەفەرمانی تۆ دەیکوژمەوە؟ فەرمووی (درووودی خودای لەسەر بێ): (ئەی بۆ ناتەوێ کەئەو ئۆباڵی تۆشو ئۆباڵی برایەکەشتی بەئەستۆ بێ، چونکە کۆستی تۆی خستووەو براکەشتی لەژیان بێ بەشکردووە) فەرمووی: پیاوەکەیش گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! (وادەزانم گوتیشی) بەڵێ دەمەوێ. فەرمووی: (دەی ئەگەر بیبەخشی ئۆباڵی تۆو ئۆباڵی براکەتی بەئەستۆ دەبێ) فەرمووی: جا پیاوەکە پەتەکەی فڕێداو بەرەڵای کردو نەیکوشتەوە.

٨١٠) خوێنی ژنێ بدرێ لە ورگی‌و دووگیان بێ‌و بەرەکەی فڕێ بداو خۆشی بمرێ‌و خوێنی منالە لەبارچووەکەیش. (٤٣٦٥ - ٤٣٧٣)

باب: دِيَةُ الْمَرْأَةِ يُضْرَبُ بَطْنُهَا فَتُلْقِى جَنِينَهَا وَتَمُوتُ وَدِيَةُ الْجَنِينِ

١٠٣٢- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: اقْتَتَلَتِ امْرَأَتَانِ مِنْ هُذَيْلٍ فَرَمَتْ إِحْدَاهُمَا الأُخْرَى، بِحَجَرٍ، فَقَتَلَتْهَا وَمَا فِى بَطْنِهَا، فَاخْتَصَمُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّ دِيَةَ جَنِينِهَا غُرَّةٌ: عَبْدٌ أَوْ وَلِيدَةٌ، وَقَضَى بِدِيَةِ الْمَرْأَةِ عَلَى عَاقِلَتِهَا وَوَرَّثَهَا وَلَدَهَا وَمَنْ مَعَهُمْ، فَقَالَ حَمَلُ بْنُ النَّابِغَةِ الْهُذَلِىُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ أَغْرَمُ مَنْ لاَ شَرِبَ وَلاَ أَكَلَ، وَلاَ نَطَقَ وَلاَ اسْتَهَلَّ، فَمِثْلُ ذَلِكَ يُطَلُّ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِنَّمَا هَذَا مِنْ إِخْوَانِ الْكُهَّانِ، مِنْ أَجْلِ سَجْعِهِ الَّذِى سَجَعَ». {الحديث: ٤٣٦٧ = ٤٣٥٩ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٨٦ = ٥٧٥٨، ٥٧٥٩، ٥٧٦٠، ٦٧٤٠، ٦٩٠٤، ٦٩٠٩، ٦٩١٠. أبو داود. ديات: ٤٥٧٦. نسائى. قسامة: ٤٨٣٣. تحفة الأشراف: ١٣٣٢٠}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دووژنی هوزەیلی، بوو بەشەڕیان، یەکێکیان بەردێکی گرتە ئەوی تریان‌و خۆی‌و سکەکەی کوشت، جا کەبۆ دادخوازی‌و دادگایی، دادیان بردەلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بڕیاری‌دا: کەخوێنی سکەکەی دەکاتە سەرێ، ئیتر ئەو سەرە بەندەبێ، یا کەنیزەك بێ دەبێ، وە بڕیاریشی دا کەخوێنی ژنە کوژراوەکەو خوێنی سکە لەبارچووەکەی لەسەر خوێنڕەسانی ژنە تاوانبارە بکوژەکەیە، نەك لەسەر ژنەکە خۆی، وە کەلەپووری ژنە کوژراوەکەشی دا بەمنالەکانی‌و بەخزمەکانی تری، جا حەمەلی کوڕەزای نابیغەی هوزەلیش گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! من چی ببژێرم، ئەم ئاوەلەیە کە لەسکی دایکیدا کوژراوە، نەچەشکەی نان‌و ئاوی کردووەو، نە ورتەی لەدەم دەرهاتووەو نەنقەی لێوە هاتووە، شتی وا خوێنی نییە!

پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەمە بەمقسە قوتانەیدا، وا دەردەکەوێ کە لەدەستەی کوڵە نانی‌و کاهینانە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٤، ژمارە: ٢٣٢٢ — ش/د/ت/ن، ج/٤}.

٨١١) جۆرە زیانو بریندۆ، خوێنی ناکەوێ. (٤٤٤٠ - ٤٤٤٤)
بابٌ: الجُبَارُ الّذِی لادِیَةَ لَهُ

١٠٣٣- عَنْ أَبِی هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ قَالَ: « الْبِئْرُ جَرْحُهَا جُبَارٌ، وَالْمَعْدِنُ جُبَارٌ، وَالْعَجْمَاءُ جَرْحُهَا جُبَارٌ، وَفِی الرِّكَازِ الْخُمْسُ ». {الحديث: ٤٤٤٣ = ٤٤٣٤ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (کانو بیر ئەگەر شتێکیان تێکەوت، یا رمان بەسەریا، شتەکە زامار بوو، یامرد، وە لەوەدا سووچی خاوەن کان، یا سووچی خاوەن بیرەکەی تیانەبوو، ئەوە ئەو شتە خوێنی نییەو فیڕۆیە، هەروەها ئاژەڵو ماڵاتو وڵاخیش ئەگەر زیانێ بدەن، کەسێ زامار بکەن، بەبێ سووچی خاوەنەکەیان، خوێنی نییە، گەنجینەی کۆنی دۆزراوەیش پێنجیەکی هی زەکاتە). {تاج/٢، زنجیرە: ٩، ژمارە: ١٢١٥}.

روونکردنەوە:

لەڕاستیدا زۆر لەشێوەو وێنەو جۆرەکانی سەوداو مامەڵەو باوو نەریتو کێشە کۆمەڵایەتییەکان، لەسەر شێوەی دێرینیان نەماونو بەشێوەیەکی تر سەریان هەڵداوە، ئێستا کارەساتی ڕێگەو بانو رووخانی کانو مردن بە تەزووی کارەباو رووداوی دڵتەزێنی زۆری ترپەیدا بوون، کە زانا کۆششکارەکان دەتوانن لەم جۆرە فەرموودانە، بڕیارە شەرعییەکانیان بدۆزنەوە.

بسم الله الرحمن الرحيم

٢٦- نامەی پاکانە (قەسامە) (كِتَابُ الْقَسَامَةِ)

{بڕوانە: فيقهى ئاسان/٢، لاپەڕە: ٨٦٧، زنجيرە: ٣١٧ چاپى تەهران. تاج/٣، زنجيرە: ٨٦، ژمارە: ٢٣٢٩ ج/٤} + {تجريد/٣، ژمارە: ١٢٨٢ = ٣١٧٣}.

٨١٢) لەبابەتی پاکانەدا (قەسامەد) سوێند دەدرێ بەکێ؟. (٤٣١٨ - ٤٣٢٨)

بَابٌ: مَنْ يحلف فيها

١٠٣٤- عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِى حَثْمَةَ عَنْ رِجَالٍ مِنْ كُبَرَاءِ قَوْمِهِ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةَ خَرَجَا إِلَى خَيْبَرَ مِنْ جَهْدٍ أَصَابَهُمَا، فَأَتَى مُحَيِّصَةُ فَأَخْبَرَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَهْلٍ قَدْ قُتِلَ وَطُرِحَ فِى عَيْنٍ أَوْ فَقِيرٍ، فَأَتَى يَهُودَ فَقَالَ: أَنْتُمْ وَاللَّهِ قَتَلْتُمُوهُ، قَالُوا: وَاللَّهِ مَا قَتَلْنَاهُ، ثُمَّ أَقْبَلَ حَتَّى قَدِمَ عَلَى قَوْمِهِ فَذَكَرَ لَهُمْ ذَلِكَ، ثُمَّ أَقْبَلَ هُوَ وَأَخُوهُ حُوَيِّصَةُ وَهُوَ أَكْبَرُ مِنْهُ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلٍ، فَذَهَبَ مُحَيِّصَةُ لِيَتَكَلَّمَ، وَهُوَ الَّذِى كَانَ بِخَيْبَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لِمُحَيِّصَةَ: « كَبِّرْ كَبِّرْ ». (يُرِيدُ السِّنَّ)، فَتَكَلَّمَ حُوَيِّصَةُ، ثُمَّ تَكَلَّمَ مُحَيِّصَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « إِمَّا أَنْ يَدُوا صَاحِبَكُمْ، وَإِمَّا أَنْ يُؤْذَنُوا بِحَرْبٍ ». فَكَتَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلَيْهِمْ فِى ذَلِكَ فَكَتَبُوا: إِنَّا وَاللَّهِ مَا قَتَلْنَاهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لِحُوَيِّصَةَ وَمُحَيِّصَةَ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ: « أَتَحْلِفُونَ وَتَسْتَحِقُّونَ دَمَ صَاحِبِكُمْ »؟ قَالُوا: لاَ، قَالَ: « فَتَحْلِفُ لَكُمْ يَهُودُ »؟ قَالُوا: لَيْسُوا بِمُسْلِمِينَ، فَوَدَاهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِنْ عِنْدِهِ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِائَةَ نَاقَةٍ، حَتَّى أُدْخِلَتْ عَلَيْهِمُ الدَّارَ، فَقَالَ سَهْلٌ: فَلَقَدْ رَكَضَتْنِى مِنْهَا نَاقَةٌ حَمْرَاءُ. {الحديث: ٤٣٢٥ = ٤٣١٧ فم. تجريد/٣، رقم: ١٢٨٢ = ٣١٧٣، ٢٧٠٢، ٦١٤٣، ٦٨٩٤، ٧١٩٢. أبو داود. ديات: ٤٥٢٠. ترمذى. ديات: ١٤٢٢. نسائى. قسامة: ٤٧٢٤. تحفة الأشراف: ٤٦٤٤}:

سەهلی کوڕی ئەبو حەثمە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کۆمەڵێ لە گەورە پیاوانی خزمانی خۆم گێڕایانەوە بۆم: کە عەبدوڵڵای کوڕی سەهل و موحەییصەی کوڕی

مەسعوودی کوڕی زەید (رەزای خودایان لێ بێ) دەچن بۆ خەیبەر، خەیبەر ئەو سەردەمە ئاشتو بێ شەڕو شۆڕ دەبێو لەلایەنی موسوڵمانانەوە ئازاد کرابوو، لەبەر باری گرانی گوزەران دەچن بۆ ئەوێ، لەوێ بەناو باخە خورماکانا بڵاودەبنەوە، لەوێ عەبدوڵڵایان دەکوژرێ، کە موحەییسەی ئامۆزای دەیدۆزێتەوە دەڕوانێ لەخوێنی خۆیدا گەوزاوە، جالەوێ دەینێژێو دەگەڕێتەوە بۆلای جوولەکەکانو پێیان دەڵێ کە عەبدوڵڵا کوژراوە، وەفڕێ درابووە کارێزێکەوە، یاناو بیرێکی دەم پەلی نزیکە دەستەوە، وە دەڵێ: بەخودا ئێوە کوشتووتانە، دەڵێن: بەخودا ئێمە نەمان کوشتووە، جا موحەییصە هاتەوە بۆناو هۆزەکەیو هەواڵەکەی پێ گوتنو ئەوجا خۆیو حوەیصەی برایو عەبدوڕەحمانی کوڕی سەهل چوون بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) حوەیصە لە موحەییصە گەورەتر بوو، عەبدوڕەحمانیش برای کوژراوەکە بوو، جا موحەییصە ویستی قسەبکا، چونکە ئەو لەگەڵ کوژراوەکەدا بووە لەخەیبەر، بەڵام پێغەمبەر پێی فەرموو: (ڕێزی لەخۆت گەورەتر بگرە با ئەو دەست بەقسە کردن بکا) مەبەستی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) ئەوەبوو کێتان بەتەمەن گەورەترە، با ئەو دەست بەقسە کردن بکا، جا حوەیسە چیرۆکەکەی گێڕایەوە، ئەوجا موحەیصەی براشی قسەیکرد، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر بەهۆی پاکانەی ئێوەوە خوێنەکە تلایەوە بەسەر جوولەکەکانا، ئەوە یادەبێ خوێنی کوژراوەکەتان بدەنێ، یادەبێ بێ پەیمان دەرچنو بارودۆخی جەنگ رابگەیەنن لەنێوانی ئێمەو ئەواندا!).

جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) سەبارەت بەم بابەتە کاغەزێکی نووسی بۆیان، ئەوانیش وەڵامیان نووسییەوە: (بەخودا ئێمە نەمان کوشتووە، جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بە حوەیسەو موحەیسەو عەبدوڕەحمانی فەرموو: (ئایا ئێوە سوێند دەخۆن کە ئەوان کوشتوویانە، هەتا خوێنی کوژراوەکەتان بچێتە ئەستۆی ئەوانو خوێنتان پێ بدەن؟). گوتیان: نەء، سوێند ناخۆین، فەرمووی: (کەواتە جوولەکەکان پاکانەتان بۆدەکەنو سوێندتان بۆ دەخۆن کە ئەوان نەیانکوشتووە؟).

گوتیان: ئەوانە موسوڵمان نین. جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خۆی لەوشتری زەکات، خوێنی کوژراوەکەی دا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سەد وشتری مێنگەی نارد بۆیان تاکرانە ژوورەوە بۆیان، سەهل فەرمووی: وشترێکی سووریان لەقەیەکی لێدام). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٦، ژمارە: ٢٣٢٩}.

روونکردنەوە:

سەهلی کوڕی ئەبو حەثمە (رەزای خودای لێ بێ) ئەنصارییە، ئەوسییە، راستتر ئەوەیە کە لەکاتی کۆچی دوایی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) تەمەنی حەوت هەشت ساڵانە بووە، وە لەهاوڕێ بچکۆلەکانی پێغەمبەرە، گێڕانەوەی بەجوانی لە پێغەمبەرەوە هەیە، سەهل لەبوخاریدا سێ فەرموودەی هەیە، بەخەڵکی مەدینە دەژمێرێ، لەویش مردووە، (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ).

٨١٣) هێشتنەوەی سوێندی پاکانە لەسەر شێوەی خۆی. (٤٣١٨ - ٤٣٢٨)
بابٌ: إِقْرَارُ الْقَسَامَةِ عَلَى مَا كَانَتْ عَلَيْهِ

١٠٣٥- عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ الأَنْصَارِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَقَرَّ الْقَسَامَةَ عَلَى مَا كَانَتْ عَلَيْهِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. {الحديث: ٤٣٢٦ = ٤٣١٨ فم}:

پیاوێ لەیارانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە لەیاریدەدەرانی (ئەنصار) بوو، فەرمووی: پێغەمبەری خودا (درودی خوای لەسەر بێ) سوێندی پاکانە، کە سوێندێکە بە کۆمەڵ دەخورێ، لەسەر شێوەی خۆی هێشتەوە، وەك سەردەمی نەزانی چۆن بوو ئاوا.

پێڕستی سەرە باسەکان

بابەت	لاپەڕە
٢- نامەی زەکات	١
٣٨٩) باسی پێویستی (وجوب)ی زەکات.	١
٣٩٠) باسی زەکاتی پارەو دانەوێڵەو میوەو ئاژەڵ	٢
٣٩١) زەکاتی دەیەکو بیست یەک	٣
٣٩٢) بەندەو ئەسپو ماینی موسوڵمان زەکاتیان لێ ناکەوێ	٣
٣٩٣) پێشخستنی زەکات، یا نەدانی زەکات	٣
٣٩٤) هەڕەشە لە زەکاتنەدەر.	٤
٣٩٥) هەڕەشە لەوانەی هەر پوولو پارە کەڵەکە دەکەن.	٩
٣٩٦) فەرمانکردن بە رازیکردنی کارگوزاری سەر زەکات.	١٠
٣٩٧) نزای باش کردن بۆ کەسێ بەسەر راستی زەکاتەکەی بدا.	١١
٣٩٨) دڵنەوایی باوەڕ لاواز بە بەشدانی	١٣
٣٩٩) بەشدانی نۆ موسوڵمانو ئارامگرتنی باوەڕ دامەزراوەکان.	١٤
٤٠١) زەکات بە پێغەمبەرو کەسوکاری پێغەمبەر ناشێ.	٢٠
٤٠٢) ناباشە کە خزمو کەسوکاری پێغەمبەر بکرێن بەسەر کاری سەر زەکات کۆکردنەوە	٢١
٤٠٣) زەکات لەلایەنی وەرگرەکەیەوە دروستە ببرێ بەدیاری بۆ پێغەمبەرو کەسوکاری	٢٣
٤٠٤) پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دیاری وەردەگرت، بەڵام زەکاتی وەرنەدەگرت بۆ خۆی	٢٥
٤٠٥) زەکاتی سەرفترە فەرزە لەسەر هەموو موسوڵمانێ، لە خورماو جۆو شتی تری وا دەدرێ	٢٥
٤٠٦) زەکاتی سەرفترە لە خۆراکو کەشکو مێوژ	٢٦
٤٠٧) فەرمانکردن بەدەرکردنی زەکاتی سەرفترە بەر لەکردنی نوێژی جەژنی رەمەزان	٣٠
٤٠٨) هاندان لەسەر ماڵ بەخشین.	٣٠
٤٠٩) هاندان لەسەر شت بەخشین.	٣٢
٤١٠)هاندان لەسەر خێرکردن، بەرلەوەی کەسێ دەست نەکەوێ، کەوەری بگرێ.	٣٣
٤١١) خێرکردن بە مێردو بە منالی خۆت دەشێ.	٣٤
٤١٢) خێرو بەخشین بە خزمو خوێش	٣٦

٤١٣) خێركردن بەخاڵوان ٣٧

٤١٤) سیلەی ڕەحم بەجێهێنان لەگەڵ دایکی بتپەرستدا ٣٨

٤١٥) خێركردن بۆ مردوو دروستەو پێی دەگات. ٣٨

٤١٦) هاندان لەسەر خێركردن بەو داماوانو پاداشی ئەو کەسەی کە لەم بوارەدا ببێ بە سەرمەشقێ جوان بۆ کەسانی تر. ٣٩

٤١٧) خێركردن بە نەداراو ڕێبوار. ٤١

٤١٨) فەرموودەی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) ئەگەر بەدەنکێ خورماش بووە، خۆتان لە ئاگری دۆزەخ بپارێزن. ٤٣

٤١٩) هاندان لەسەر بەخشینی ئاژەڵی دۆخە. ٤٣

٤٢٠) باسی شاردنەوەی خێركردنو کردنی خێر بە پەنامەکی. ٤٤

٤٢١) خێری کاتی لەشساخیو کاتێ دڵت بە ماڵداری خۆشە. ٤٥

٤٢٢) خێری کاسبی حەڵاڵ گیرایەو پەروەردە دەکرێ. ٤٦

٤٢٣) خێر با کەمیش بێ، نابێ بەسووك تەماشا بکرێ. ٤٨

٤٢٤) باسی فەرمایشتی خوای گەورە: {يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ}. ٤٨

٤٢٥) کۆکردنەوەی خێرو کۆمەڵێ کاری چاکەی تر ٥٠

٤٢٦) هەموو چاکەیێ خێرێکە. ٥٢

٤٢٧) هەموو یادێکی خوداو هەموو کارێکی باش خێرێکە ٥٢

٤٢٨) هەموو جومگەیێ خێرێکی لەسەرە. ٥٣

٤٢٩) خێر بابچێتە دەستی کەسی ناشایستەشەوە هەرگیرایە. ٥٤

٤٣٠) وێنەی بەخشندەو ڕەزیلی چرووك. ٥٦

٤٣١) باسی بەخشندەو گیری دەستقووچاو ٥٧

٤٣٢) کلیل بەدەستی دەستپاك کاتێ خێردەکا لەو ماڵەی کەوا لەژێر دەستی دا، ئەویش وەك خاوەنەکەی خێری دەگات. ٥٨

٤٣٤) ژن لە ماڵی مێردی خێربکا، خێری هەردوولا دەگا. ٥٩

٤٣٥) کۆیلە لەماڵی خاوەنی خێر دەکاو خێری هەردوکیان دەگا ٥٩

٤٣٦) خۆپاراستن لە هەڵپەی زۆر بۆ ماڵو ئارامگرتنو ساچان بە بەشی خوا. ٦١

٤٣٧) باسی گوزەرانو سەروبەرو ساچان بە بەشی خودا ٦٢

٤٣٨) پارێز لە سواڵ. ٦٢

٤٤٠) دەستی سەروو باشترە لە دەستی ژێروو. ٦٤

٤٤١) هەژاری دڵتێری داوانەکەر. ٦٦

٤٤٢) دەوڵەمەندیی بە دڵە، بە ماڵ نییە. ٦٦

٤٤٣) ناپەسەندیی چاو برسێتیو سوور بوون لەسەر پڕوپیتی جیهان. ٦٧

٤٤٤) گریمان ئادەمیزاد پڕ دوو شیو سامانی هەبێ هەوڵ دەدا کە بیکا بەسێ شیو. ٦٧

٤٤٥) بەرهەمە رازاوەکانی زەوی کەدەبن بە مایەی ئارایشو رەونەقی ژیانی جیهان. ٦٩

٤٤٦) وەرگرتنی رەوا ٧١

٤٤٧) یارمەتی کۆکردنەوە بۆکێ دروستە؟ ٧٢

٤٤٨) بەش دان بەکەسێ بەڕەقی داوای بەش بکا. ٧٤

٣- نامەی رۆژوو ٧٩

٤٤٩) باسی خێرو بەهرەی رۆژوو. ٧٩

٤٥٠) باسی گەورەیی مانگی رەمەزان. ٨٠

٤٥١) لەپێش هاتنی مانگی رەمەزانەوە، نابێ بەرۆژێ یا بەدوو رۆژ خەڵك بەرۆژووبن ٨١

٤٥٢) گرتنی رۆژوو بەپێی بینینی مانگ ٨١

٤٥٤) گەورەو بچووکی مانگی یەك شەوە بایەخی زۆری نییە. ٦٣

٤٥٥) هەر وڵاتێ روانگە (مەتلەع)ی خۆی هەیە. ٨٤

٤٥٦) مانگی رەمەزانو مانگی قوربان کەم ناکەن. ٨٥

٤٥٧) پارشێو بۆ گرتنی رۆژوو سوننەتە. ٨٦

٤٥٨) دواخستنی پارشێو ٨٦

٤٥٩) نیشانەی شەبەق، کەدەبێ بەهۆی نادروستبوونی خواردن بۆ رۆژووەوان. ٨٧

٤٦٠) لەبارەی فەرمایشتی خودای گەورە: ٨٧

٤٦١) فەرموودەی: (بیلال شەوی دەمێنێ کە بانگ دەدا). ٨٨

٤٦٢) بڕیاری رۆژووی کەسێ بەیانی لێبداو لەشی پیس بێ. ٨٩

٤٦٣) رۆژووەوان ئەگەر لەبیری نەبوو، شتی خوارد، یاشتی خوزاردەوە قەیناکا. ٩٠

٤٦٥) کەسێ لە رەمەزانا بچێتە لای ژنی خۆی کەقارەتی دەکەوێتە سەر. ٩١

٤٦٦) بڕیاری ماچ بۆ رۆژووەوان. ٩٣

٤٦٧) كه شەو داهاتو خۆر ئاوابوو كاتى بەربانگە. ٩٤

٤٦٨) زوو رۆژوو شكاندن. ٩٥

٤٦٩) رێگرى لە دانەدەمى چەند رۆژێ رۆژوو. ٩٦

٤٧٠) رۆژوو گرتن لەسەفەردا. ٩٧

٤٧١) لە سەفەردا رۆژوو باش نييەو ناباشە ٩٨

٤٧٢) لەسەفەردا نەنگ ناگيرێ نە لە رۆژووەوانو نە لە رۆژوو شكێن. ٩٨

٤٧٣) پاداشتى كەسێ لەسەفەرا، بەرۆژوو نەبێو كاروبارى سەفەرەكە بگرێتە ئەستۆى خۆى. ٩٩

٤٧٤) رۆژوو شكاندن هەتا بەرابەر دوژمن بەهێزبێ ٩٩

٤٧٥) كردن بەسەرپشك لەسەفەردا، لەنێوانى رۆژوو گرتنو رۆژوو شكاندندا ١٠١

٤٧٦) گێرانەوەى رۆژووى رەمەزان لە مانگى كولە مانگ (شەعبان)دا. ١٠٢

٤٧٧) گێرانەوەى رۆژوو بۆ مردوو. ١٠٢

٤٧٨) فەرمايشتى خودای گەورە: {وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ} ١٠٣

٤٨٠) گەورەيى رۆژوو لەرێگەى خودادا. ١٠٤

٤٨٢) گرتنى رۆژووى رۆژى عاشوورا. ١٠٥

٤٨٣) چ رۆژێ لەباتى عاشوورا بەرۆژوو دەبێ. ١٠٦

٤٨٤) گەورەيى گرتنى رۆژووى رۆژى عاشوورا. ١٠٦

٤٨٥) كەسێ لەرۆژى عاشوورادا بەرۆژوو نەبووە با كە ئەم فەرمانەى پێ دەگا، باشتر بەرۆژوو بێ. ١٠٨

٤٨٦) گرتنى رۆژووى كولە مانگ (شەعبان). ١٠٩

٤٨٧) رۆژووى ناوەڕاستى مانگى كولە مانگ. ١١٠

٤٨٨) رۆژووى شەش رۆژ لە مانگى شەشەلان (واتە: مانگى شەووال). ١١٠

٤٨٩) نەگرتنى رۆژووى دەى يەكەمى مانگى قوربان. ١١١

٤٩٠) گرتنى رۆژووى رۆژى عارفە. ١١١

٤٩١) رۆژووى رۆژى عەرەفە، بۆ كەسێ خەريكى حەج كردن بێ بڕيارى چييە؟ ١١٣

٤٩٢) جلەوگيريى لە رۆژووى رۆژى جەژنى قوربانو رۆژى جەژنى رەمەزان. ١١٤

٤٩٣) ئەو سێ رۆژەيش (كە لەپاش يەكەم رۆژى جەژنى قوربان) قوربانييان تيادەكرێ، گرتنى رۆژووەكەيان ناپەسەندو ناباشە. ١١٥

٤٩٤) رۆژووى رۆژى دووشەممان سوننەتە. ١١٦

٤٩٥) گرتنی رۆژووی هەینی یا شەممە بەتەنیا باش نییەو ناباشە. ١١٦
٤٩٦) گرتنی سێ رۆژ لەهەموو مانگێ سوننەتە. ١١٧
٤٩٧) رۆژووی بەردەوام ناپەسەندە. ١١٨
٤٩٨) باشترین رۆژوو ئەوەیە، کە وەك حەزرەتی داوود پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مرۆڤ رۆژنا رۆژێ بەڕۆژوو بیت. ١١٩
٤٩٩) کەسێ رۆژووی سوننەت بگرێ بۆی هەیە بیشکێنێ. ١٢٠

٤- نامەی خەڵوەکێشان ١٢٢

٥٠١) خەڵوەکێشان لەدەی یەکەمو لەدەی ناوەڕاستی مانگی رەمەزانا. ١٢٣
٥٠٢) خەڵوەکێشان لەدەی دوایی مانگی رەمەزانا. ١٢٤
٥٠٣) خۆماندوو کردن بەخودا پەرستییەوە لەدەی دوایی مانگی رەمەزاندا. ١٢٥
٥٠٤) لەدەی دوایی رەمەزاندا گەڕان بۆ شەوی لەیلەتولقەدر دەست پێ دەکا. ١٢٥
٥٠٥) شەوی لەیلەتولقەدر شەوی بیستو یەکی مانگە. ١٢٦
٥٠٦) شەوی لەیلەتولقەدر شەوی بیستو سێیە. ١٢٦
٥٠٧) لەشەوانی بیستو دوو وبیستو چوارو بیستو شەشدا، بۆ شەوی لەیلەتولقەدر بگەڕێن. ١٢٨
٥٠٨) شەوی لەیلەتولقەدر شەوی بیستو حەوتە. ١٣٠

١٠- نامەی حەج ١٤٥

٥٠٩) حەج لە تەمەنا یەك جار فەرزە (٣٢٤٤) ١٤٥
٥١٠) گەورەیی خێرو پاداشی حەجو عەمرە. (٣٢٧٦ - ٣٢٨٠) ١٤٦
٥١١) باسی رۆژی حەججی ئەکبەر (٣٢٧٤) ١٤٧
٥١٢) باسی گەورەیی رۆژی عارفە. (٣٢٧٥) ١٥٠
٥١٣) ریبوار لەکاتی سواربووندا، کەبچێ بۆ سەفەری حەج، یا بۆ سەفەری تر، چی بڵێ باشە؟ ١٥١
٥١٤) سەفەری ژن بۆ حەج لەگەڵ مرۆڤی خۆیی دا (٣٢٤٥ - ٣٢٦١) ١٥٢
٥١٥) حەجی منداڵ، ئەو کەسەشی حەجی پێ دەکا خێری دەگا (٣٢٤٠ - ٣٢٤٠) ١٥٣
٥١٦) حەجکردن لەجیاتی کەسێ کە خۆی توانای سواری نەبێ. (٣٢٣٨ — ٣٢٣٩) ١٥٤
٥١٧) چۆنێتی ئیحرام دابەستنی ژنی بێنوێژو ژنی زەیستان (٢٩٠٠ - ٢٩٠١) ١٥٦
٥١٨) باسی نیشانەی کاتو وادەو شوێنی دابەستنی ئیحرامی حەجو عەمرە ١٥٦
٥١٩) بۆنی خۆش بۆ ئیحرامدار لەپێش ئیحرام دابەستندا (٢٨١٦ - ٢٨٣٦) ١٥٨

٥٢٠) میسك بۆن خۆشترین بۆنی خۆشه (٥٨٤٢ - ٥٨٤٥) ١٥٩
٥٢١) باسی داری عوودو کافوور (٥٨٤٢ - ٥٨٤٥) ١٦٠
٥٢٢) باسی ریحانه. (٥٨٤٢ - ٥٨٤٥) ١٦١
٥٢٣) ئیحرام دابەستن لەلای مزگەوتەکەی ژولحولەیفه. (٢٨٠٨ - ٢٨٠٩) ١٦١
٥٢٤) کاتی ئیحرام دابەستن، ئەوکاتەیه که ولاخەکەی ریك هەڵ دەستێته سەرپێ ١٦٢
٥٢٥) دابەستنی حەج لەناو مەککەدا. (٢٩٠٢ - ٢٩٤١) ١٦٤
٥٢٦) تەلبییه کردن. (٢٨٠٣ - ٢٨٠٧) ١٦٦
٥٢٧) ئیحرام دابەستنی حەجو عەمره بەیەکەوه. (٣٠١٣ - ٣٠٢٢) ١٦٧
٥٢٨) حەجکردن بەجیا بەبێ عەمره. (٢٩٨٤ - ٢٩٨٦) ١٦٨
٥٢٩) کردنی حەجو عەمره بەیەکەوه. (٢٩٨٤ - ٢٩٨٦) ١٦٩
٥٣٠) حەج لەسەر شێوەی تەمەتتوع، که ئەوەیه ئیحرامی عەمره ببەستێو تەواوی بکاو لەهەمان ساڵ حەجیش بکا. (٢٩٥٣ - ٢٩٧١) ١٧٠
٥٣١) کەسێ به حەج ئیحرامی دابەستبێو دیاری (هەدێ)ی بەیتی پێ بێ ١٧٢
٥٣٢) سرینەوەی ئیحرام شکاندنی حەجو کردنی بەعەمره، وه فەرمانکردن به تەواوکردنی حەج. ١٧٤
٥٣٣) دیاری بەیت مەرجە بۆ جووتکار (قارن) واتە: کەسێ حەجو عەمره بخاتە پاڵ یەکو بەیەکەوه بیانکات. (٢٩٧٩ - ٢٩٨٣) ١٧٦
٥٣٤) دیاریی خانەی خودا بۆ حەساوه (متمتع). (٢٩٧٢ - ٢٩٧٣) ١٧٨
٥٣٥) کردنی حەج به پاشکۆی عەمره. (٢٩٠٢ - ٢٩٤١) ١٨١
٥٣٦) مەرج دانان له حەجو عەمرەدا. (٢٨٨٣ - ٢٨٩٣) ١٨٢
٥٣٧) کەسێ جبەی لەبەردا بێو بۆنی خۆشی لەخۆی دابێو له ئیحرام دابێ ١٨٣
٥٣٨) ئیحرامدار چی جۆره بەرگێ لەبەر ناکا. (٢٧٨٣ - ٢٧٩٤) ١٨٥
٥٣٩) راوکردن بۆ ئیحرامدار. (٢٨٣٧ - ٢٨٥٢) ١٨٦
٥٤٠) کەسێ له ئیحرامدا نەبێو بێ ئیحرام بێو نەچیر بگرێو بەشی کەسێکی لێ بدا که ئیحرامدار بێ. (٢٨٣٧ - ٢٨٥٢) ١٨٨
٥٤١) کەسێ له ئیحرامدا بێ بۆی هەیه کام جانەوەرێ بکوژێ (٢٨٥٣ - ٢٨٦٨) ١٩٠
٥٤٢) کەڵەشاخ گرتن بۆ ئیحرامدار. (٢٨٧٩ - ٢٨٨٠) ١٩١
٥٤٣) تیماری چاوی ئیحرامدار. (٢٨٧٩ - ٢٨٨٠) ١٩١
٥٤٤) ئیحرامدار بۆی هەیه سەری خۆی بشۆرێ. (٢٨٨١ - ٢٨٨٢) ١٩٢
٥٤٥) تۆڵه (فید)یەی سەر ئیحرامدار. (٢٨٦٩ - ٢٨٧٦) ١٩٣

٥٤٦) کەسێ لە ئیحرامدا بێو بمرێ چی لێ دەکرێ (٢٨٨٣ - ٢٨٩٣) ١٩٥

٥٤٧) شەو مانەوە لە ذی طەواو خۆشۆردن بۆ رۆیشتنە ناو شاری مەککە ١٩٦

٥٤٨) رێگۆڕین لەکاتی رۆیشتنە ناو مەککەو مەدینەو لەکاتی دەرچوون لێیان ١٩٦

٥٤٩) دابەزین لە مەککە بۆ حاجی. (٣٢٨١ - ٣٢٨٣) ١٩٧

٥٥٠) راکردنو رۆیشتنی ناو تەوافی بەیت. (٣٠٣٧ - ٣٠٤٩) ٢٠١

٥٥١) ماچکردنی بەردە رەشەکە لەکاتی تەواف دا. (٣٠٥٦ - ٣٠٦١) ٢٠٤

٥٥٢) دەستهێنان بە حەجەرولئەسوەدو بەهەردوو گۆشە یەمانییەکانو بە مولتەزەمدا سوننەتە. ٢٠٤

٥٥٣) تەواف بەسواری. (٣٠٦٢ - ٣٠٦٧) ٢٠٥

٥٥٤) تەواف بەسواری لەبەر مەهانەی ردوا ٢٠٦

٥٥٥) تەوافی نێوانی سەفاو مەڕوەو فەرمایشتی خودای گەورە: {إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللَّهِ} ٢٠٧

٥٥٦) تەوافی سەفاو مەڕوە حەوت سەری بەیەك تەواف دادەنرێ (٢٩٠٢ - ٢٩٤١) ٢٠٩

٥٥٧) چی پێویستە لەسەر کەسێ لە ئیحرامی حەجدا بێ، کاتێ دەگاتە ناو مەککە، لەبارەی تەوافی بەیتو سەعی نێوانی صەفاو مەڕوەوە (٢٩٨٧ - ٢٩٩٠) ٢١٠

٥٥٨) چوونە ناو ماڵی کابەو نوێژکردنو نزاکردن لەناویدا. ٢١٢

٥٥٩) حەجی ماڵاوایی = حەجەکەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ٢١٤

٥٦٠)تەلبییەو تەکبیر کردن لەکاتی رۆیشتن لە میناوە بۆ عەرەفە (٣٠٨٣ - ٣٠٨٦) ٢٢٥

٥٦١) باسی راوەستان لە خاکی عەرەفاتو فەرمایشتی خودای گەورە: {ثُمَّ أَفِيضُواْ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ} ٢٢٦

٥٦٢) رۆیشتن لە عەرەفاتەوە بۆ میناو نوێژ کردن لە موزدەلیفە. (٣٠٨٧ - ٣١٠٣) ٢٢٨

٥٦٣) شێوەی چۆنێتیی دەرچوون لە عەرەفە بەرەو موزدەلیفە (٣٠٨٧ - ٣١٠٣) ٢٢٩

٥٦٤) نوێژی شێوانو خەوتنان لە موزدەلیفە ٢٣٠

٥٦٥) کردنی نوێژی شێوانو خەوتنان لە موزدەلیفە بەیەك قامەت (٣٠٨٧ - ٣١٠٣) ٢٣١

٥٦٦) کردنی نوێژی بەیانی، لە موزدەلیفە، بە تاریكو لێڵەکە (٣١٠٤ — ٣١٠٥) ٢٣١

٥٦٧) رۆیشتن لە موزدەلیفەوە بۆ مینا بەشەو بۆ ژنی گرانەڕۆ (٣١٠٦ - ٣١١٧) ٢٣٢

٥٦٨) پێشخستنی ژنان لە موزدەلیفە ٢٣٣

٥٦٩) پێشخستنی زەبوونەکان لە موزدەلیفە. واتە: لازەبوون (زەعیف)ەکان لە پێشەوە دەڕۆن بۆ مینا ٢٣٤

٥٧٠) تەلبییە کردنی حاجی بەردەوامە هەتا یەکەم رۆژی جەژن رەجمی شەیتانی گەورە دەکا، کەوا لە عەقەبە. (٣٠٧٦ - ٣٠٨٢) ٢٣٥

٥٧١) لەناو شیوەکەوە بەرد فڕێ ئەدرێ بۆ کۆگا بەردەکەی عەقەبە، وە لەگەڵ فڕەدانی هەموو بەردێکا ئەڵڵاهو ئەکبەر دەکا (٣١١٨ - ٣١٢٣) ٢٣٦

٥٧٢) رەجمی جەمرەتولعەقەبە لەرۆژی جەژندا بەسواری ولاخ (٣١٢٤ - ٣١٢٦) ٢٣٨
٥٧٣) ئەندازەی بەردی رەجمی شەیتان (٣١٢٧) ٢٣٨
٥٧٤) کاتی رەجمی شەیتان. (٣١٢٨ - ٣١٢٩) ٢٣٨
٥٧٥) ژمارەی ئەو بەردانەی کە رەجمی شەیتانیان پێ دەکرێ، دەبێ تاك بن (٣١٣٠) ٢٣٩
٥٧٦) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بۆ ئیحرام شکاندنی حەجەکەی، سەری خۆی تاشی. ٢٣٩
٥٧٧) سەرتاشینو مووی سەر کورتکردنەوە. (٣١٣١ - ٣١٣٨) ٢٤٠
٥٧٨) لەپێشا رەجمی شەیتان، ئەوجا ئاژەڵ سەربڕین، ئەنجا سەرتاشین، لەسەر تاشینا لای راست پێش دەخرێ. (٣١٣٩ - ٣١٤٢) ٢٤١
٥٧٩) کەسێ لەپێش ئاژەڵ سەربڕینا سەری بتاشێ، یا ئاژەڵە دیارییەکە سەرببڕێ لەپێش رەجمی شەیتانا. (٣١٤٣ - ٣١٥١) ٢٤٢
٥٨٠) نیشانەکردنی دیاریی خانەی خودا لەکاتی ئیحرام دابەستندا ٢٤٤
٥٨١) کەسێ بێ ئیحرام بێ، دیاریی دەنێرێو نیشانەی دەکا (٣١٨١ - ٣١٩٤) ٢٤٤
٥٨٢) سواربوونی وشتری دیاریی بەیت دروستە (٣١٩٥ - ٣٢٠٢) ٢٤٦
٥٨٣) ئاژەڵی دیاریی ئەگەر پێش ئەوەی بگاتە جێگەی خۆی پەکی کەوت، سەر دەبڕرێ بۆ خەڵك. ٢٤٧
٥٨٤) هاوبەشی لە دیاریی بەستدا. (٣١٧٢ - ٣١٧٩) ٢٤٨
٥٨٥) دیاریی بەیتو قوربانی لە رەشەوڵاخ. (٣١٧٢ - ٣١٧٩) ٢٤٨
٥٨٦) وا سوننەتە وشتر بەپێوە سەرببڕرێو دەستی چەپی بەچەماوەیی ببەسترێ. (٣١٨٠) ٢٤٨
٥٨٧) گۆشتو کۆپانو پێستی ئاژەڵی دیاری دەکرێ بەخێر (٣١٦٧ - ٣١٧١) ٢٤٩
٥٨٨) تەوافی ئیفاضە لە یەکەم رۆژی جەژندا سوننەتە (٣١٥٢ - ٣١٥٣) ٢٤٩
٥٨٩) هەرکەسێ تەوافی قودومی کرد دەتوانێ ئیحرام بشکێنێ.(٣٠٠٦ - ٣٠٠٨) ٢٥٠
٥٩٠) حاجی جووتکار (قارن) واتە: کەسێ حەجو عەمرە بخاتە پاڵ یەکو بەیەکەوە بیانکات، ئەوە یەك تەوافو یەك هاتوچۆ (سعی)ی بەسە، هەم بۆ حەجەکەیو هەم بۆ عەمرەکەی. (٢٩٠٢ - ٢٩٤١) ٢٥٢
٥٩١) جووتکار (قارن)کەی ئیحرام دەشکێنێ (٢٩٠٢ - ٢٩٤١) ٢٥٣
٥٩٢) وچانگرتن لە موحەصصەب، لەرۆژی نەفراو نوێژکردن لەوێ.(٣١٥٤ - ٣١٦٣) ٢٥٣
٥٩٣) لە شەوەکانی مینادا، ئاو گێڕو شوانو ئەمانە دروستە شەو لە مەککە بمێننەوە. (٣١٦٤ - ٣١٦٥) ٢٥٥
٥٩٤) لایە لەپاش تەواوکردنی حەجو عەمرە چەند شەو لە مەککە دەمێنێتەوە. ٢٥٦
٥٩٥) کەس بڵاوەی لێ نەکا، هەتا تەوافی ماڵاوایی نەکا (٣٢٠٦ - ٣٢١٦) ٢٥٧
٥٩٦) ئافرەتێ لەکاتی تەوافی ماڵئاواییدا بێنوێژبێ (٣٢٠٨ - ٣٢١٦) ٢٥٨
٥٩٧) کردنی عەمرە لە مانگەکانی حەجا رەوایە (٢٩٩٩ - ٣٠٠٥) ٢٥٩

٥٩٨) بەهرەی عەمرە لەمانگی رەمەزاندا. (٣٠٢٨ - ٣٠٢٩) ٢٦٠

٥٩٩) پێغەمبەر (درووەی خودای لەسەر بێ) چەند حەجی کردووە؟ (٣٠٢٣ - ٣٠٢٧) ٢٦١

٦٠٠) پێغەمبەر (درووەی خودای لەسەر بێ) چەند عەمرەی کردووە؟ (٣٠٢٣ — ٣٠٢٧) ٢٦٢

٦٠١) ئیحرام شکاندن لەپاش تەواوکردنی عەمرە بە کورتکردنەوەی مووی سەر. ٢٦٣

٦٠٢) ژنی بێنوێژ عەمرە دەگێڕێتەوە. (٢٩٠٢ - ٢٩٤١) ٢٦٤

٦٠٣) گوتەی کەسێ لە سەفەری حەج، یا سەفەری تر بگەڕێتەوە. (٣٢٦٥ - ٣٢٦٨) ٢٦٤

٦٠٤) وچانگرتنو نوێژکردن لە ذول حولەیفە، کاتێ لە حەج یا لە عەمرە دەگەڕێتەوە. ٢٦٥

٦٠٥) کردنی مەککە بە بەستێکی ریزداری وا کەڕاوی تیا نادروسمتە، بڕینی دارو درەخت نادروستە، هەلگرتنەوەی شتی ونبوو، بەنیازی خواردنی نادروستە. ٢٦٧

٦٠٦) چوون بۆ مەککە بەبێ ئیحرام بەستن دروستە چونکە پێغەمبەر خۆی لەڕۆژی ئازادکردنی مەککەدا وایکردووە. (٣٢٩٥ - ٣٢٩٩) ٢٦٩

٦٠٧) باسی حیجری ئیسماعیلو دەرگاکەی کابە (٣٢٢٧ - ٣٢٣٧) ٢٧٠

٦٠٨) رووخانی ماڵی کابەو دروستکردنەوەی (٣٢٢٧ - ٣٢٣٧) ٢٧١

٦٠٩) کردنی مەدینە بە بەستێکی رێزداری وا کەڕاوو شکاری تیا قەدەغە بێو بڕینی دارو درەختی قەدەغە بێو نزاو پاڕانەوەی باش بۆی (٣٣٠٠ - ٣٣٢٢) ٢٧٦

٦١٠) هانداندو شێرەکردنی موسوڵمانان لەسەر دانیشتنو نیشتەجێبوون لەشاری مەدینەدا وە ئارامگرتن لەسەر ئەرکو زەحمەتی (٣٣٢٣ — ٣٣٣٦) ٢٨٠

٦١١) تاعوونو جەجاڵ ناچنە ناو مەدینە (٣٣٣٧ - ٣٣٣٨) ٢٨١

٦١٢) مەدینە چەپەڵەکانی رەهەنە دەکا. (٣٣٣٩ - ٣٣٤٤) ٢٨٢

٦١٣) هەرکەسێ بیەوێ بۆ خەڵکی مەدینە خراپ بێ، خودا وەك خوێی ناو ئاو دەیتوێنێتەوە ٢٨٣

٦١٤) هاندان لەسەر مانەوە لە مەدینەدا، بەتایبەتی لەو کاتانەدا کە وڵاتی تری پڕ خێرو خۆشی ئازاد دەکرێن. (٣٣٥١ - ٣٣٥٢) ٢٨٣

٦١٥) مەدینە لەوپەڕی خۆشیو باشیدا دەبێ کە دانیشتوەکانی بەجێی دەهێڵن. (٣٣٥٣ - ٣٣٥٤) ٢٨٤

٦١٦) لەنێوانی گۆڕەکەمو دوانگەکەما باخێکە لە باخەکانی بەهەشت(٣٣٥٥ - ٣٣٥٧) ٢٨٥

٦١٧) کێوی ئوحود ئێمەی خۆش دەوێو ئێمەیش ئەومان خۆش دەوێ. ٢٨٥

٦١٨) تەنیا بۆ ئەم سێ مزگەوتە سەفەر دەکرێ لە مزگەوتەکەی پێغەمبەر ٢٨٦

٦١٩) خێرو گەورەیی نوێژکردن لەم دوو مزگەوتە پیرۆزەدا کە هەردووکیان بەستو حەرەمنو پێیان دەگوترێ: الحرمین: دوو بەستەکە، کە مەسجیدولحەرامو مزگەوتەکەی پێغەمبەرن. ٢٨٦

٦٢٠) ئەو مزگەوتەی کە لەبناغەوە لەسەر تەقوا دانراوە. (٣٣٧٣ - ٣٣٧٤) ٢٨٧

٦٢١) گەورەیی مزگەوتەکەی قوباء. (٣٣٧٥ - ٣٣٨٣) ٢٨٨

١١- نامەی ژنهێنان ٢٩٠

٦٢٢) هاندان لەسەر ژنهێنان ٢٩٠

٦٢٣) باشترین بەهرەی جیهان ئافرەتی باشە (٣٦٢٢ - ٣٦٢٨) ٢٩٤

٦٢٤) مارەکردنی ژنی دیندار. (٣٦٢٠ - ٣٦٢١) ٢٩٥

٦٢٥) خواستنی کچ (٣٦٢٠ - ٣٦٢١) ٢٩٥

٦٢٦) خوازبێنی لەسەر خوازبێنی نادروستە (٣٤٤٠ - ٣٤٤٩) ٢٩٦

٦٢٧) تەماشاکردنی ژن بۆ کەسێ کە بیەوێ بیخوازێ (٣٤٧٠ - ٣٤٧١) ٢٩٧

٦٢٨) را وەرگرتنو پرسو راکردن بە بێوەژنو بەکچ لەکاتی شووکردنیاندا ٢٩٨

٦٢٩) مەرجی مارەبڕین (٣٤٥٧) ٢٩٩

٦٣٠) بەشوودانی ژن، یا کچی منالّ. (٣٤٦٤ - ٣٤٦٧) ٣٠٠

٦٣١) سوننەتە کەنیزەك (ئەمەتە) ئازاد بکرێو دوایی مارەبکرێ(٤٦٤١ - ٤٦٤٥) ٣٠١

٦٣٢) ژن بەژن (٣٤٥٠ — ٣٤٥٦) ٣٠٧

٦٣٣) سیغەکردن نادروستە. (٣٣٩٦ - ٣٤٢١) ٣٠٨

٦٣٤) لابردنو سڕینەوەی مارەبڕینی کاتیو نادروستکردنی (٣٣٩٦ - ٣٤٢١) ٣١٠

٦٣٥) کەسێ لە ئیحرامدا بێ نە ژن مارە دەبڕێو نە خوازبێنی دەکا (٣٤٣٢ - ٣٤٣٩) ٣١٣

٦٣٦) کۆکردنەوەی پوورو برازا یا خوشکەزا، لە هاوسەری یەك پیاودا نادروستە ٣١٤

٦٣٧) مارەیی ژنەکانی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) (٣٤٧٢ - ٣٤٨١) ٣١٥

٦٣٨) مارەبڕین لەسەر ناوکەیێ زێڕ، کە بایی پێنج درەم زیوە (٣٤٧٢ - ٣٤٨١) ٣١٥

٦٣٩) فێرکردن لەباتی مارەیی دەبێ (٣٤٧٢ - ٣٤٨١) ٣١٦

٦٤٠) باسی فەرمایشتی خودای گەورە: {تُرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ} الآیە ٣١٨

٦٤١) ژن بەشوودان لەمانگی شەشەلاّن (شّوال)دا (٣٤٦٨ - ٣٤٦٩) ٣١٩

٦٤٢) باسی نانی شاییو شیرینی خواردنەوەو شتی تری لەم بابەتە ٣١٩

٦٤٣) وەلاّمدانەوەی خوڵکی زەماوەند (٣٤٩٥ - ٣٥١١) ٣٢٥

٦٤٤) گوتەی کاتی سەرجێیی (٣٥١٩ - ٣٥٢٠) ٣٢٦

٦٤٥) فەرمایشتی خودای گەورە: {نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ} (٣٥٢١ - ٣٥٢٣) ٣٢٨

٦٤٦) ئەگەر ژن بەبێ هۆیەکی رەوا، خۆی نەدا بەدەستەوە بۆ ئیشی سەرجێیی ٣٢٨

٦٤٧) درکاندنی رازو نهێنی ژن (٣٥٢٧ - ٣٥٢٨) ٣٢٩

٦٤٨) ئەو بەندەیەی پەردەی خودای خۆی لەسەر خۆی هەڵ دەداتەوە.(٧٤١٠) ٣٢٩
٦٤٩) ئاگربڕو پێشگیری لە سکبوون. (٣٥٢٩ - ٣٥٤٦) ٣٣٠
٦٥٠) چوونە لای ژنی منالبەبەر (٣٥٤٩ - ٣٥٥٢) ٣٣٢
٦٥١) سەرجێیی لەگەڵ ژنە تاڵانی دووگیان (٣٥٤٧ - ٣٥٤٨) ٣٣٣
٦٥٢) نۆرە شەوانە (قەسم) لەنێوانی هاوسەراندا (٣٦١٣) ٣٣٤
٦٥٣) مافی شەومانەوە لەلای بووك، کچ بێ یا بێوەژن (٣٦٠٦ - ٣٦١٢) ٣٣٧
٦٥٤) دروستە ژن نۆرە شەوی خۆی ببەخشێ بەهەوێی خۆی (٣٦١٤ - ٣٦١٩) ٣٣٨
٦٥٥) دانەنانی نۆرە شەو بۆ هەندێ ژن (٣٦١٤ - ٣٦١٩) ٣٣٩
٦٥٦) کەسێ ژنێکی بیانی ئارەزووی جووڵان، بابڕواتە لای حەڵاڵی خۆی، تابەوە کوڵوکۆی دەروونی خۆی بمرێنێ (٣٣٩٣ - ٣٣٩٥) ٣٤٠
٦٥٧) سازانو گونجان لەگەڵ ژنو ئامۆژگاری خێر دەربارەیان (٣٦٢٩ - ٣٦٣٦) ٣٤٠
٦٥٨) با پیاوی موسوڵمان رق لەژنی موسوڵمان نەگرێ (٣٦٢٩ - ٣٦٣٦) ٣٤١
٦٥٩) ئەگەر دایە حەوا گزیو ناپاکی لەباوە ئادەم نەکردایە، هەتا هەتایە هیچ ژنێ گزیو ناپاکیی لە مێردی خۆی نەدەکرد ٣٤٢
٦٦٠) دەستووری گەڕانەوە لەسەفەرو ئاگادار کردنەوەی کەسوکار لەکاتو ساتی گەڕانەوە ٣٤٣
١٢- نامەی تەڵاق ٣٤٦
٦٦١) پیاو لە بێنوێژیدا ژنی خۆی تەڵاق بدا ٣٤٦
٦٦٢) تەڵاقی سێبەسێ لەسەردەمی پێغەمبەردا (٣٦٣٧ - ٣٦٥٧) ٣٤٩
٦٦٣) ژنی تەڵاقدراو، شوو بکاتەوەو مێردە تازەکەی بەرلەوە بچێتە لای، ئەویش تەڵاقی بدا، دروست نییە کەشوو بکاتەوە بە مێردی یەکەمی (٣٥١٢ - ٣٥١٨) ٣٤٩
٦٦٤) باسی فەرمایشتی خودای گەورە: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ} ٣٥١
٦٦٥) پیاو ژنی خۆی بکا بەسەر پشکو خاترخۆی بکا ئەگەر دەیەوێ خۆی خۆی تەڵاق بدا ٣٥٦
٦٦٦) باسی فەرمایشتی خوای گەورە: {وَإِن تَظَاهَرَا عَلَيْهِ} (٣٦٦٥ - ٣٦٨٠) ٣٥٩
١٣- نامەی عیددەی ژنان ٣٦٦
٦٦٨) ژنی تەڵاقدراو لەماوەی عیددەکەیدا بۆی هەیە بەرۆژ دەرچێ بۆ خزمەتی باخو ئیشو کاری ئاسایی خۆی. (٣٧٠٥) ٣٦٨
٦٦٩) تەڵاقدراو بۆی هەیە لەو ماڵەی کەواتیادا دەربچێ ئەگەر مەترسی لەخۆی هەبوو. ٣٦٩
٦٧٠) شووکردنەوەی ژنی تەڵاقدراو لەپاش تەواوبوونی عیددەکەی(٣٦٨١ - ٣٧٠٤) ٣٧١
٦٧١) تازێباریو ماتەمباری لەماەی عیددەدا بۆ مێرد مردوو، لەو ماوەدا نابێ خۆی بڕازێنێتەوەو ٣٧٢

بۆنی خۆش‌و کل بەکاربهێنێ (٣٧٠٩ - ٣٧٢٢)

٦٧٢) ژنی ماتەمدار بۆنی خۆش‌و بۆیەو سورو سپیاوو جل‌وبەرگی رەنگاو رەنگ‌و رەنگراو نابێ بەکاربهێنێ. (٣٧٠٩ - ٣٧٢٢) ٣٧٤

١٤- نامەی شەڕە نەفرین (لیعان) ٣٧٩

٦٧٣) کەسێ بەسەر ژنەکەیەوە پیاوێ بگرێ (٣٧٢٣ - ٣٧٤٨) ٣٧٩

٦٧٤) کەسێ لەژنەکەی خۆی خانە گومان بێ‌و لەنەسەبی منالەکەی دوو دڵ بێ‌و باسی رەگە دزێ‌و دزینی رەگ ٣٨٨

٦٧٥) منالّ هی خاوەنی نوێنە. (٣٥٩٨ - ٣٦٠١) ٣٨٩

٦٧٦) قسەی رەگەز ناس سەبارەت بە سەلماندنی رەچەڵەکی منالّ قەبوولّ دەکرێ. (٣٦٠٢ - ٣٦٠٥) ٣٩١

١٥- نامەی شیردان‌و مەمك خواردن ٤٠٢

٦٧٧) هەرچی بەهۆی سکوزاو خزمایەتییەوە نادروست بێ، بەهۆی شیر خواردنیشەوە نادروستە. ٤٠٢

٦٧٨) کاریگەریی شیریی بەهۆی ئاوی مێردەوە ٤٠٣

٦٧٩) برازای شیریی مارەی نایێ ٤٠٤

٦٨٠) زرکچ‌و ژن خوشك مارەییان نایەت ٤٠٥

٦٨١) باسی مژێ، یا دوومژ ٤٠٦

٦٨٢) پێنج ژەم مەمکخواردنی دیاریکراو ٤٠٧

٦٨٣) مەمکدان بە مرۆڤی گەورە دەیکا بەخۆیی یانا؟ ٤٠٨

٦٨٤) مەمکخواردنی کاریگەر ئەوەیە کە لەکاتی ساوایی‌و لەبەر برسێتی بێت. ٤١٠

١٦- نامەی ژیوارەکان ٤١٢

٦٨٥) خێر بۆخوێش، ئەوجا بۆ دەروێش. (٤٣١٤ - ٤٣١٧) ٤١٢

٦٨٦) ژیواری کۆیلەکان لەسەر خاوەنەکانیان‌و تاوانی پشتگوێ خستنی نان‌و ئاویان. ٤١٣

٦٨٧) خێری ژیواری خێزان‌و کەسوکار. (٢٣٠٧ - ٢٣٠٩) ٤١٤

٦٨٨) ژن بۆی هەیە کە لەماڵی مێردەکەی، بەپێی باوی ئاسایی ناو کۆمەڵگای خۆی، مەسرەفی خێزان بکا. (٤٤٥٢ - ٤٤٥٥) ٤١٥

٦٨٩) ژنی سێبەسێ تەڵاقدراو ژیوار (نەفەقە)ی نییە. (٣٦٨١ - ٣٧٠٤) ٤١٧

١٧- نامەی کۆیلە ئازادکردن ٤٢٠

٦٩٠) خێرو بەهرەی کەسێ کۆیلەیەکی موسوڵمان ئازادبکا. (٣٧٧٤ - ٣٧٧٧) ٤٢٠

٦٩١) ئازادکردنی بنەچە لەلایەنی وەچەوە (٣٧٧٨ - ٣٧٧٩) ٤٢٠

٦٩٢) کەسێ بەشی خۆی لە کۆیلەیێ ئازاد بکا. (٣٧٤٩ - ٣٧٥٤) ٤٢١

٦٩٣) کۆیله ئەگەر بەشێکی ئازادکرا، دەبێ کەسابەت بکا هەتا بەتەواوی خۆی ئازاد دەکا ٤٢١
٦٩٤) تیروپشك لەکاتی ئازادیکردندا. (٤٢٧٤ - ٤٣١٣) ٤٢٢
٦٩٥) ئەوکەسە دەبێ بەخاوەنی هەقداری (الولاو = سەرداریی) کە ئازادی دەبەخشێ ٤٢٣
٦٩٦) ژن ئەگەر ئازادکراو مێردەکەی کۆیله بوو خۆی سەرپشکە، کە شووکردنەکەی هەڵوەشێنێتەوە ٤٢٦
٦٩٧) پێشگیریی له فرۆشتنی هەقداریی یا بەخشینی (٣٧٦٧ - ٣٧٦٨) ٤٢٧
٦٩٨) کەسێ سپڵە دەرچێ حاشا لەخێڵی ئازادکەرانی خۆی بکات(٣٧٦٩ - ٣٧٧٣) ٤٢٧
٦٩٩) کاتێ له کۆیلەی خۆی دا با ئازادی بکا. (٤٢٧٤ - ٤٣١٣) ٤٢٨
٧٠٠) هەڕەشەی قورس لەکەسێ بوختیانی داوێنپیسی بۆ کۆیلەیێ بکا(٤٢٧٤ - ٤٣٠
٧٠١) چاکەکردن لەگەڵ کۆیلەدا، لەبەرگا، لەخۆراکا، نابێ ئەرکی واشیان بدرێ بەسەردا کە لەکێش و وزەیانا نەبێ. (٤٢٧٤ - ٤٣١٣) ٤٣٠
٧٠٢) خێرو پاداشی کۆیلەیێ کە دڵسۆزبێ بۆ خاوەنەکەی و بەجوانیش خودای خۆی بپەرستێ. ٤٣٢
٧٠٣) فرۆشتنی کۆیلەی پاشە مەرگە، بەمەرجی خۆی ٤٣٣

١٨- نامەی کڕین و فرۆشتن ٤٣٥

٧٠٤) فرۆشتنی خۆراك بەخۆراکی وێنەی خۆی. (٤٠٣٠ - ٤٠٦٩) ٤٣٥
٧٠٥) پێشگیریی له فرۆشتنەوەی خواردەمەنی، بەر لەوەرگرتنی(٣٨١٥ - ٣٨٢٨) ٤٣٦
٧٠٦) گواستنەوەی خۆراك ئەگەر بەگۆترە فرۆشرا. (٣٨١٥ - ٣٨٢٨) ٤٣٨
٧٠٧) فرۆشتنی خۆراك لەگۆترە، بەخۆراك بە پێوانەی دیاریکراو. (٣٨٥٥ - ٣٨٧٧) ٤٣٩
٧٠٨) فرۆشتنی بەروبووم و خۆراك وەك خورماو شتی وا سەربەسەر(٤٠٣٠ - ٤٠٦٩) ٤٤٠
٧٠٩) فرۆشتنی کۆمەڵە خۆراك بەگۆترە. (٣٨٢٩ - ٣٨٣٠) ٤٤٠
٧١٠) مێوە، یابەر، نافرۆشرێ تاخۆش نەبێ. (٣٨٤٠ - ٣٨٥٤) ٤٤١
٧١١) جڵەوگیری لەفرۆشتنی بەروبووم تاپێ دەگا. (٣٨٤٠ - ٣٨٥٤) ٤٤٢
٧١٢) باسی فەریکە فرۆش (موزابەنە). (٣٨٥٥ - ٣٨٧٧) ٤٤٢
٧١٣) فرۆشتنی بەری دارە دۆخە بەخەملکردنی. (٣٨٥٥ - ٣٨٧٧) ٤٤٣
٧١٤) ئەندازەی بەیعولعەرایا چەندە. (٣٨٥٥ - ٣٨٧٧) ٤٤٣
٧١٥) بەری فرۆشراوی باخ ئەگەر تووشی دەردوبەڵا بوو، بەر لەڕنین و چنینی. ٤٤٤
٧١٦) خاوەن قەرزەکان چی ئامادەبوو ئەوە دەبەن و بەس. (٣٩٥٨ - ٣٩٦٢) ٤٤٥
٧١٧) ئەگەر باخ فرۆشراو بەری پێوە بوو. (٣٨٧٨ - ٣٨٨٤) ٤٤٦
٧١٨) فرۆشتن لەجۆری (موخابەرە) و (موحاقەلە). (٣٨٨٥ - ٣٨٩٢) ٤٤٦

٧١٩) فرۆشتن بەوادەی چەند ساڵێ کەپێی دەگوترێ (موعاوەمە)(٣٨٨٥ - ٣٨٩٢) ٤٤٧
٧٢٠) فرۆشتنی کۆیلەیەك بەدوو کۆیلە. (٤٠٨٩) ٤٤٨
٧٢١) فرۆشتنی ئاژەڵی نەدۆشراو بەنیازی تەفرەدانی کڕیار. (٣٨٠٩ - ٣٨١٤) ٤٤٩
٧٢٢) شتێ کەخواردنی دروست نەبێ، فرۆشتنیشی دروست نییە(٤٠٢٤ - ٤٠٢٩) ٤٤٩
٧٢٣) فرۆشتنی مەیو بادە نادروستە. (٤٠١٩ - ٤٠٢٣) ٤٥٢
٧٢٤) فرۆشتنی مردارو بتو بەراز نادروستە. (٤٠٢٤ - ٤٠٢٩) ٤٥٣
٧٢٥) پێشگیریی لەبەهای سەگو کرێی سەلیتەو لەمزی کوڵەنانی(٣٩٨٥ - ٣٩٩١) ٤٥٤
٧٢٦) پێشگیریی لەبەهای پشیلە. (٣٩٨٥ - ٣٩٩١) ٤٥٤
٧٢٧) دەسکەوتی کەڵەشاخگر چەپەڵە. (٣٩٨٥ - ٣٩٩١) ٤٥٤
٧٢٨) کرێی کەڵەشاخگر حەڵاڵە. (٤٠١٤ - ٤٠١٨) ٤٥٥
٧٢٩) فرۆشتنی بەمەرجی سك کردنی سك. (٣٧٨٨ - ٣٧٨٩) ٤٥٦
٧٣٠) پێشگیریی لە مامەڵەی (مُلاَمَسە) و (مُنَابَذَە). (٣٧٨٠ - ٣٧٨٦) ٤٥٧
٧٣١) فرۆشتنی (غەرەر) و (حەصاە). (٣٧٨٧) ٤٥٨
٧٣٢) جڵەوگیریی لەکۆستە کۆستەو زەمی درۆ. (٣٧٩٠ - ٣٧٩٧) ٤٥٩
٧٣٣) مامەڵە لەسەر مامەڵەی برای خۆت ٤٥٩
٧٣٤) نەیی کراوە لەچوون بەپیر کاڵاوو شمەکەوە. (٣٧٩٨ - ٣٨٠٢) ٤٥٩
٧٣٥) شاری شت بۆ لادێیی نەفرۆشێ. (٣٨٠٣ - ٣٨٠٨) ٤٦٠
٧٣٦) جڵەوگیریی لەشاردنەوەی شمەکی پێویست بۆکاتی گرانی، کەبەم کردارە دەگوترێ (قۆرخ). ٤٦٠
٧٣٧) فرۆشتن بەمەرجی سەرپشکی. (٣٨٢٩ — ٣٨٣٠) ٤٦٢
٧٣٨)سەر راستیو مامەڵە خۆشیو راستگۆییو روونکردنەوەی نەنگ(٣٨٢٩ - ٤٦٣
٧٣٩) کەسێ لەمامەڵەو سەودادا بخەڵەتێ. (٣٨٣٨ - ٣٨٣٩) ٤٦٤
٧٤٠) کەسێ گزی بکات لەمن نییە ٤٦٤
٧٤١) پارە گۆڕینەوەو فرۆشتنی زێڕ بەزیو بەحازری. (٤٠٣٠ - ٤٠٦٩) ٤٦٥
٧٤٢) فرۆشتنی زێڕ بەزێڕو زیو بەزیوو گەنم بەگەنمو ئەوشتانەی کە سوودیان واتیادا، دەبێ دەقاو دەق بنو سەر بەسەربنو بەقەدیەك بنو دەست بەدەست بن. ٤٦٦
٧٤٣) جڵەوگیریی لە فرۆشتنی زێڕ بەزیو بەناحازر (بەقەرز). (٤٠٣٠ - ٤٠٦٩) ٤٦٧
٧٤٤) دیناری بەدوو دینارو درەمێ بەدوو درەم مەفرۆشن. (٤٠٣٠ - ٤٠٦٩) ٤٦٨
٧٤٥) فرۆشتنی گەردانەی تێکەڵ لەزێڕو موورو، بەزێڕ. (٤٠٣٠ - ٤٠٦٩) ٤٦٩

٧٤٦) سوود لەسەودای پارە بەپارەدا ٤٧٠
٧٤٧) نەفرینو لەعنەت لەسوو خۆرو لەسوود وەرگر ٤٧٢
٧٤٨) وەرگرتنی حەلاڵی رووەو ئاشکراو وازهێنان لەشتی گوماناوی ٤٧٢
٧٤٩) قەرزدانەوە بەچاکتر لەخۆی، لەباشترینی ئێوەن ئەوانەتان کەقەرز بەجوانی دەدەنەوە ٤٧٤
٧٥٠) جڵەوگیریی کراوە لەسوێند خواردن لەکاتی سەودادا. (٤١٠٣ - ٤١٠٥) ٤٧٤
٧٥١) فرۆشتنی وشتر بەمەرجێ فرۆشیار مافی سواربوونی بمێنێ ٤٧٦
٧٥٢) قەرز داشکاندن. (٣٩٥٨ - ٣٩٦٢) ٤٧٨
٧٥٣) قەرز کوێریی دەوڵەمەند ستەمە، باسی بەرەو روونکردنەوە(٣٩٧٨ - ٣٩٧٩) ٤٧٩
٧٥٤) دارا مۆڵەتی نەدارابداو چاوپۆشی لێ بکا. (٣٩٦٩ - ٣٩٧٧) ٤٧٩
٧٥٥) کەسێ ماڵی خۆی بەسەر بگرێتەوە لەلای کەسێ کەنابووت کەوتبێ ئەوە هی خۆیەتی. ٤٨٠
٧٥٦) فرۆشتنو بارمتە (رەهن). (٤٠٩٠ - ٤٠٩٣) ٤٨١
٧٥٧) سەلەمکردن بەسەر بەروبووم. (٤٠٩٤ - ٤٠٩٧) ٤٨١
٧٥٨) بەش هەڵگرتنەوە (شوفعە). (٤١٠٣ - ٤١٠٥) ٤٨٢
٧٥٩) سەری دەستەکو گوێسەوانە دانان لەسەر دیواری هاوسێ. (٤١٠٦ - ٤١٠٧) ٤٨٣
٧٦٠) هەرکەسێ بەزۆرو ستەم بستێ زەوی زەوت بکا بەهەر حەوت چینەی زەمینەوە دەکرێ بەئەڵقەو دەکرێتە ملی. (٤١٠٦ - ٤١٠٧) ٤٨٣
٧٦١) ئەگەر لەسەر چەندێتی رێگە بوو بەکێشە. (٤١١٥) ٤٨٦
١٩- نامەی ملکانە ٤٨٨
٧٦٢) جڵەوگیریی لەبەکرێدانی زەوی. (٣٨٩٣ - ٣٩٣٨) ٤٨٨
٧٦٣) بەکرێدانی زەوی. (٣٨٩٣ - ٣٩٣٨) ٤٨٨
٧٦٤) بەکرێدانی زەوی بەزێرو زیو. (٣٨٩٣ - ٣٩٣٨) ٤٨٩
٧٦٥) بەکرێدانی زەوی بەکرێیەکی ناوبراو ٤٩٠
٧٦٦) بەخشینی زەوی بەوەرزیر بۆخۆی دایچێنێ ٤٩١
٧٦٧) باخەوانیو ئاودێریی بەبەشێکی دیاریکراو لە بەروبوومی زەوییە بەرهەم هێنراوەکە. ٤٩١
٧٦٨) هەرکەسێ نەمامێ بنێژێ. (٣٩٤٥ - ٣٩٥١) ٤٩٢
٧٦٩) فرۆشتنی زیادە ئاو. (٣٩٨٠ - ٣٩٨٤) ٤٩٣
٧٧٠) نابێ زیادە ئاوو زیادە لەوەڕ قەدەغە بکرێن. (٣٩٨٠ - ٣٩٨٤) ٤٩٣
٢٠- نامەی راسپێریو خێرکردنو خەڵاتو ژینە بەخش ٤٩٥

٧٧١) هاندان لەسەر راسپێریکردن بۆ کەسێ شتێکی وای هەبێ کە راسپێری تیادا بکرێ. ٤٩٥
٧٧٢) راسپێریی شەرعی نابێ لەسێیەك تێپەڕێ. (٤١٨٠ - ٤١٩٤) ٤٩٥
٧٧٣) راسپێریی پێغەمبەر بۆ نەتەوەی ئیسلام ئەوەبووە کە پابەندبن بەنامەی خوداوە. ٤٩٨
٧٧٤) راسپێریی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) کە فرەخواکان لە دوورگەی عەرەب دەرکەنو بەجوانی نوێنەر (وەفد=شاند) بەڕێکەن(٤٢٠٣ - ٤٢١٠) ٥٠٠
٧٧٥) نەیی کردن لەوە کە مرۆڤ بەخشراوی خۆی هەڵبگرێتەوە، چ بەکڕین، چ بەشێوەیێ تر. ٥٠١
٧٧٦) کەسێ بەتایبەتی هەندێ لەمناڵەکانی خەڵات بکا. (٤١٥٣ - ٤١٦٣) ٥٠٢
٧٧٧) کەسێ شتێ بدا بەکەسێ تاماوەی ژیانی. (٤١٦٤ - ٤١٧٩) ٥٠٤
٢١- نامەی فەرائیز (کەلەپوور دابەشکردن) ٥٠٦
٧٧٨) نە موسوڵمان کەلەپوور لە ناموسوڵمان وەردەگرێ وەنە بەپێچەوانەوە. ٥٠٦
٧٧٩) هەموو خاوەن بەشێ، بەپێی قورئانەکە، بەشی دیاریکراوی خۆی پێ بدەن. ٥٠٦
٧٨٠) کەلەپووری کەلالە، کە بەکەسێ دەگوترێ نەبنەچەی مابێو نەوەچەی هەبێ ٥٠٧
٧٨١) دواهەمین ئایەتی قورئان کە هاتووە ئایەتی کەلالەیە ٥٠٩
٧٨٢) کەسێ ماڵو سامانی لەپاش بەجێ بمێنێ بۆ کەلەپوور گرەکانیەتی. ٥١٠
٢٢- نامەی وەقف ٥١١
٧٨٣) ئەصڵ دەکرێ بەوەقفو بەروبوومی دەکرێ بەخێر ٥١١
٧٨٤) ئەو خێرەی کە لەپاش مردن دەگا بەمردوو. (٤١٩٩) ٥١٢
٧٨٥) خێرکردن بۆ کەسێ مردبێو راسپێری نەکردبێ ٥١٢
٢٣- نامەی نەزرو ئاهکردن ٥١٣
٧٨٦) جێبەجێ کردنی نەزرێ کە فەرمانبەریی خودابێ. (٤٢٦٨ - ٤٢٧٣) ٥١٣
٧٨٧) فەرمانکردن بە جێبەجێکردنی نەزر. (٤٢١١ - ٤٢٢٩) ٥١٤
٧٨٨) کەسێ نەزربکا، کە بەپێ بچێ بۆ سەردانی کەعبە. (٤٢١١ - ٤٢٢٩) ٥١٥
٧٨٩) نەیی کردن لەنەزر، چونکە چارەنووس رەت ناکاتەوە. (٤٢١١ - ٤٢٢٩) ٥١٦
٧٩٠) نەزرکردنی گوناه نەدادەمەزرێ، نە جێبەجێ دەکرێ، هەروا نەزرکردنی شتێ کەهی خۆی نەبێ، یا لەتوانایا نەبێ. (٤٢١١ ٤٢٣٩) ٥١٧
٧٩١) کەفارەتی نەزر. (٤٢١١ - ٤٢٢٩) ٥١٩
٢٤- نامەی سوێند ٥٢١
٧٩٢) رێگرتن لەسوێند خواردن بەسەری باوکیو شتی وا. (٤٢٣٠ - ٤٢٣٨) ٥٢١

٧٩٣) ڕێگریی لەسوێند خواردن بەبتو شتی وا. (٤٢٣٠ - ٤٢٣٨) ٥٢٢
٧٩٤) کەسێ سوێندی بەلاتو بەعوززا خوارد بابڵێ: (لا إله إلاّ الله)(٤٢٣٠ - ٤٢٣٦) ٥٢٣
٧٩٥} إنْ شاء الله کردن لەکاتی سوێند خواردندا سوننەتە. (٤٢٦١ - ٤٢٦٦) ٥٢٣
٧٩٦) سوێند بەپێی نیازی سوێندەرە نەك بەپێی نیازی سوێندخۆر ٥٢٤
٧٩٧) کەسێ بەسوێندی درۆ مافی مرۆیەکی موسوڵمان بپچڕێ بۆ خۆی ئاگری دۆزەخ بۆ خۆی مسۆگەر دەکا. (٣٥١ - ٣٥٧) ٥٢٤
٧٩٨) ئەگەر کەسێ لەسەر شتێ سوێندی خوارد، بەڵام روانی کە سوێندەکەی بخوات باشترە، با سوێندەکەی بشکێنێو چی باشە ئەوە بکاتو کەفارەتی سوێندەکەی بدا. (٤٢٣٩ - ٤٢٥٨) ٥٢٦
٧٩٩) باسی کەفارەتی سوێند. (٤٢٦٧) ٥٢٨
٢٥- نامەی ناڕەوایی خوێن رشتنی ناڕەوا باسی تۆڵە سەندنو باسی خوێنو خوێنبایی ٥٢٩
٨٠٠) ناڕەوایی خوێنو ماڵو ناموس. (٤٣٥٩ - ٤٣٦٢) ٥٢٩
٨٠١) لەرۆژی قیامەتدا یەکەم شت کەئادەمیزاد دادگایی دەکرێ لەسەری، پرسی خوێن رشتنە. ٥٣١
٨٠٢) بەچی رشتنی خوێنی مرۆی موسوڵمان رەوا دەبێ؟ (٤٣٥١ - ٤٣٥٤) ٥٣٢
٨٠٣) بڕیاری کەسێ لەئیسلام وەرگەڕێو دژی ئیسلام شەڕبکاو خەڵك بکوژێ. ٥٣٢
٨٠٤) تاوانی ئەو کەسەی کەپیاو کوشتنی داهێنا. (٤٣٥٥ - ٤٣٥٦) ٥٣٤
٨٠٥) سزای کەسێ خۆکوژیی بکاو خۆی بکوژێ، بەچی خۆی بکوژێ بەوە لەناو دۆزەخا ئازار دەدرێ. ٥٣٥
٨٠٦) کەسێ بە بەردو شتی وا کەسێ بکوژێ، بەهەمان شت دەکوژرێتەوە. ٥٣٧
٨٠٧) کەسێ دەستی پیاوێ بگەزێو ئەویش لەتاوانا دەستی خۆی راپسکێنێو دوو ددانی بکەوێنێ. ٥٣٨
٨٠٨) تۆڵەی برین مەگەر خۆیان بەخوێن رازی بن. (٤٣٥٠) ٥٣٩
٨٠٩) کەسێ پێ لەکوشتنی کەسێ بنێ دەکوژرێتەوە مەگەر خاوەن خوێنەکە چاوپۆشی لێ بکاو لێی خۆش بێ. (٤٣٦٣ - ٤٣٦٤) ٥٤٠
٨١٠) خوێنی ژنێ بدرێ لە ورگیو دووگیان بێو بەرەکەی فڕێ بداو خۆشی بمرێو خوێنی منالە لەبارچووەکەیش. (٤٣٦٥ - ٤٣٧٣) ٥٤٢
٨١١) جۆرە زیانو برینێ، خوێنی ناکەوێ. (٤٤٤٠ - ٤٤٤٤) ٥٤٣
٢٦- نامەی پاکانە (قەسامە) ٥٤٤
٨١٢) لەبابەتی پاکانەدا (قەسامەد) سوێند دەدرێ بەکێ؟. (٤٣١٨ - ٤٣٢٨) ٥٤٤
٨١٣) هێشتنەوەی سوێندی پاکانە لەسەر شێوەی خۆی. (٤٣١٨ - ٤٣٢٨) ٥٤٦